GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2020

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 9 / 20 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2020/3758 17.06.2020
GÖNÜL BOZBEYOĞLU

002 2020/3984 17.06.2020
FERHAT ÖZKAN

003 2020/4234 17.06.2020
ABDULLAH GÜNDEM VE DİĞERLERİ

004 2020/4408 17.06.2020
SEDAT KARAKAYALI

005 2020/4773 17.06.2020
FEYZULLAH ADIYAMAN

006 2020/6129 17.06.2020
HALUK ERCAN VE MÜRSEL ÜNLÜ

007 2020/6186 17.06.2020
ALİ ÖZTÜRK VE DURAN TÜMER

008 2020/7018 17.06.2020
FİKRET BİLEN VE ÖMER ASLAN

009 2020/7044 17.06.2020
FERİT KANTARCIOĞLU

010 2016/5116 18.06.2020
SAVAŞ CANDEMİR VE DİĞERLERİ

011 2016/8346 18.06.2020
ŞÜKRÜ KARAHASANOĞLU

012 2016/14352 18.06.2020
NECATİ TÜRKİSTANLI VE NURNİSA TÜRKİSTANLI

013 2016/16171 18.06.2020
A.K.

014 2016/32319 18.06.2020
I.G.

015 2016/78468 18.06.2020
SEVKAN AŞAN

016 2016/79321 18.06.2020
ÖNDER AYTAÇ

017 2017/15038 18.06.2020
M.B.K. VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

018 2017/15166 18.06.2020
ADİL İBRAHİM ÇEYREK VE DİĞERLERİ

019 2017/17038 18.06.2020
MEZİYET YILDIZ VE DİĞERLERİ

020 2017/18751 18.06.2020
TURAN ECE

021 2017/19534 18.06.2020
HACI SERHAT KARSLI

022 2017/21462 18.06.2020
TAHİR DOĞAN

023 2017/23048 18.06.2020
MEHMET FATİH GÖKSAN

024 2017/25975 18.06.2020
KADİR KIRMACI

025 2017/26348 18.06.2020
HATİCE KART

026 2017/27572 18.06.2020
ABDULCELİL DEMİR VE DİĞERLERİ

027 2017/31122 18.06.2020
HASAN KALENDER

028 2017/35569 18.06.2020
RABİYA HATUN BEDİR

029 2017/37601 18.06.2020
ESTETİK YAYINCILIK A.Ş.

030 2017/37742 18.06.2020
Y.Ş.

031 2017/39987 18.06.2020
AMBARLIK ELEKTRİK ÜRETİM DAĞ. PAZ. A.Ş.

032 2017/40441 18.06.2020
SEMİH AKBAŞ

033 2018/11320 18.06.2020
TURGAY GÖKKOYUN

034 2019/33099 18.06.2020
ABDULAZİZ ABAK VE MAZLUM ORAL

İçindekiler - devam

035 2019/34018 18.06.2020
ADEM AYHAN VE NECATİ AYHAN

036 2020/2923 18.06.2020
FAHRETTİN ARSLAN VE DİĞERLERİ

037 2020/3163 18.06.2020
CEVDET BAYIR (3)

038 2020/3965 18.06.2020
FARUK FERMAN

039 2020/4622 18.06.2020
KADİR SEVGİ VE DİĞERLERİ

040 2020/4885 18.06.2020
HÜSEYİN KALAFAT

041 2020/6038 18.06.2020
İZZETTİN DÜNDAR

042 2020/6420 18.06.2020
MEHMET ŞİRİN CAN

043 2020/6530 18.06.2020
AHMET SARIGÜL

044 2015/14411 23.06.2020
AYHAN AKTAŞ

045 2015/16563 23.06.2020
ALPER CAN AYKAÇ VE DİĞERLERİ

046 2016/517 23.06.2020
SERDAR TAŞCI

047 2016/3333 23.06.2020
MEHMET ATEŞ

048 2016/4986 23.06.2020
BEHİCE ÖZLÜ

049 2016/5625 23.06.2020
REMZİ UÇUCU (2)

050 2016/8289 23.06.2020
MELİHA KAPLAN

051 2016/10910 23.06.2020
N.H.D.

İçindekiler - devam

052 2016/11174 23.06.2020
F.S. VE DİĞERLERİ

053 2016/11513 23.06.2020
KEMAL ÖRDEK

054 2016/15659 23.06.2020
KAHRAMAN GÜVENÇ (4)

055 2016/32315 23.06.2020
B.G.

056 2016/41781 23.06.2020
BAYRAM ÖZ

057 2016/44144 23.06.2020
AHMET ŞAHBAZ

058 2016/45689 23.06.2020
H.İ.N.

059 2016/54582 23.06.2020
KEMAL KARANFİL (2)

060 2016/56228 23.06.2020
AYŞEGÜL ÇENGEL KÖMÜR VE DİĞERLERİ

061 2016/62587 23.06.2020
Ö.U.

062 2016/77884 23.06.2020
HATİCE GÜR VE DİĞERLERİ

063 2017/4721 23.06.2020
K.K.

064 2017/16292 23.06.2020
ALP SOSYAL HİZM. İNŞ. DAY. TÜK. MAL. OTOM. NAK. TEMİZLİK HAYVANCILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ. (2)

065 2017/21175 23.06.2020
İLHAMİ İZMİRLİ

066 2017/25882 23.06.2020
S.Ö.

067 2017/34518 23.06.2020
İRFAN KAPLAN

068 2018/3292 23.06.2020
YETKİN YILDIZ

İçindekiler - devam

069 2018/6159 23.06.2020
AHMET SÜLÜK

070 2016/651 24.06.2020
ERCAN SOYALP

071 2016/780 24.06.2020
DENİZ ELEKTRİK TAAHHÜT TİC. LTD. ŞTİ.

072 2016/3932 24.06.2020
RAMAZAN ÖZGÜN

073 2016/6003 24.06.2020
VEYSİ ŞAHİNLİ

074 2016/6292 24.06.2020
LEYLA FİLHO VE THALES DE ALMEİDA MARTİNS FİLHO

075 2016/9401 24.06.2020
HÜSEYİN YILMAZ (2)

076 2016/23685 24.06.2020
B.Y.

077 2016/66491 24.06.2020
M.S.

078 2016/71478 24.06.2020
E.A.

079 2016/73573 24.06.2020
ALİ ŞİMŞEK (2)

080 2017/3892 24.06.2020
OZAN ALPKAYA (2)

081 2017/14126 24.06.2020
ERTAN ERÇIKTI (2)

082 2017/16314 24.06.2020
G.O.U.

083 2017/17263 24.06.2020
MURAT DUYGU

084 2017/18158 24.06.2020
MURAT DEVECİ

085 2017/20875 24.06.2020
ABDUREZZAK ŞİMŞEK VE İHSAN KARTAL

İçindekiler - devam

086 2017/22718 24.06.2020
UMUT ERCAN HENDEN

087 2017/23323 24.06.2020
İSMAİL BAYRAM

088 2017/28071 24.06.2020
ETHEM ARSLAN

089 2017/31387 24.06.2020
DEMET YALÇIN VE DİĞERLERİ

090 2017/32437 24.06.2020
SEZEN ÖZLEM

091 2017/35080 24.06.2020
ÖMER DEMİR

092 2017/35871 24.06.2020
REYHAN YILMAZ (2)

093 2017/37350 24.06.2020
SERCAN ÇELİK

094 2017/39968 24.06.2020
MURAT ŞANLI

095 2015/324 30.06.2020
MAHMUT CATIN VE SAADET AKSOY

096 2015/6657 30.06.2020
NURSİN CEYLAN

097 2015/20272 30.06.2020
AHU POLAT ÇERÇİ

098 2016/1102 30.06.2020
SAİT ÖZDEMİR (2)

099 2016/21840 30.06.2020
N.Y.

100 2016/32254 30.06.2020
SELAHATTİN BEGTAŞ

GÖNÜL BOZBEYOĞLU

B. No: 2020/3758 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3758

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖNÜL BOZBEYOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3758)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Gönül BOZBEYOĞLU

Vekili : Av. Vedat Mutlu ÖZEVİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucu bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında somut olayda başvuru konusu davada 10 yıl 2 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 15.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Başvurucuya 3.000 TL vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 15.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu

sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Batman 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2013/246, K.2015/160) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FERHAT ÖZKAN

B. No: 2020/3984 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3984

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERHAT ÖZKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3984)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Ferhat ÖZKAN

Vekili : Av. Hülya GÖKTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 12 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL tutarında manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bakırköy 21. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2009/217, K.2019/723) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH GÜNDEM VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/4234 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4234

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH GÜNDEM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4234)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Abdullah GÜNDEM

2. Celal AYHAN

3. Derviş GÜNDEM

4. Mehmet GÜNDEM

Başvurucular Vekili : Av. İbrahim Halil YALÇIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 8 yıl 11 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 18.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Batman 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2013/841, K.2019/2569) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEDAT KARAKAYALI

B. No: 2020/4408 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4408

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEDAT KARAKAYALI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4408)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Sedat KARAKAYALI

Vekili : Av. Lütfü POLAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 6 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Siverek 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/37, K.2019/101) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FEYZULLAH ADIYAMAN

B. No: 2020/4773 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4773

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEYZULLAH ADIYAMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4773)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Feyzullah ADIYAMAN

Vekili : Av. Sinan SERTEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 9 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 35.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 15. İş Mahkemesine (E.2015/512) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALUK ERCAN VE MÜRSEL ÜNLÜ

B. No: 2020/6129 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6129

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALUK ERCAN VE MÜRSEL ÜNLÜ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6129)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Haluk ERCAN

2. Mürsel ÜNLÜ

Başvurucular Vekili : Av. Şahin KÜÇÜKSÜSLÜ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2020/7133 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/6129 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/6129 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucuların yargılandığı başvuru konusu davada 11 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 200.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 14.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2015/205, K.2020/3) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ÖZTÜRK VE DURAN TÜMER

B. No: 2020/6186 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6186

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ÖZTÜRK VE DURAN TÜMER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6186)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Ali ÖZTÜRK

2. Duran TÜMER

Başvurucular Vekili : Av. Ali TÜPTÜK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucuların yargılandığı başvuru konusu davada 9 yıl 1 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 18.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Kahramanmaraş 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2011/17) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FİKRET BİLEN VE ÖMER ASLAN

B. No: 2020/7018 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/7018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FİKRET BİLEN VE ÖMER ASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/7018)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Fikret BİLEN

2. Ömer ASLAN

Başvurucular Vekili : Av. Abdülkadir ÖZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2020/7114 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/7018 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/7018 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği

arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

16. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 12 yıl 11 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 300.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 32.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara net 32.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/179, K.2019/116) GÖNDERİLMESİNE,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FERİT KANTARCIOĞLU

B. No: 2020/7044 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/7044

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERİT KANTARCIOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/7044)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Ferit KANTARCIOĞLU

Vekili : Av. Suat ÇAKMAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 9 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL tutarında manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Van 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2010/191, K.2014/86) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAVAŞ CANDEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/5116 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/5116

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAVAŞ CANDEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/5116)

Karar Tarihi: 18/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 28/7/2020-31199

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Yücel ARSLAN

Başvurucular : 1. Savaş CANDEMİR

2. Mehmet Bahri AKKAN

3. Meral Emine KANTAR

4. Orhan BAYRAM

5. Süleyman SÖNMEZ

6. Hasanali KILIÇ

7. Tekin ÇELİK

8. Bora Evren YILMAZ

9. Barış EKE

Başvurucular Vekili : Av. Nedim DEĞİRMENCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gösteri yürüyüşüne katılan başvuruculara emre aykırı davranma dolayısıyla idari

para cezası verilmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 14/3/2016 ve 4/4/2016 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2016/6909, 2016/6910, 2016/6911, 2016/6919, 2016/6920, 2016/6921, 2016/6922 ve 2016/6923 numaralı bireysel başvuru dosyalarının 2016/5116 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Birleşen dosyalardan 2016/6910 numaralı başvuru dışındaki dosyalarda başvuru belgelerinin bir örneği farklı tarihlerde bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık 2016/5116, 2016/6919, 2016/6921 ve 2016/6922 numaralı başvurulara ilişkin görüşünü bildirmiş; diğerleri yönünden ise görüş bildirilmesine gerek görülmediğini belirtmiştir. İncelemenin yürütüldüğü 2016/5116 numaralı başvuruda Bakanlıktan görüş istenmiş olması ve birleşen diğer dosyaların da konu itibarıyla aynı olması gözönünde bulundurularak 2016/6910 numaralı dosya yönünden Bakanlıktan ayrıca görüş istenmesine gerek görülmeyerek başvurunun incelenmesine geçilmiştir.

8. Bakanlık tarafından görüş bildirilen dosyalarda yer alan başvuruculardan Savaş Candemir, Hasanali Kılıç ve Orhan Bayram Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuruculara ve Arka Plana İlişkin Bilgi

10. Başvurucular öğretmen olup Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna bağlı Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikasının (EĞİTİMSEN/Sendika) üyesidirler. Başvuruculardan Savaş Candemir, Mehmet Bahri Akkan, Hasan Ali Kılıç aynı zamanda İzmir 1., 2., ve 5. No.lu şubelerin başkanları; Meral Emine Kantar, Tekin Çelik, Barış Eke ise şubelerin yönetim kurulu üyesidirler.

11. Sendika Merkez Yürütme Kurulu 12/1/2015 tarihinde aldığı karar ile toplumun tek dil, tek din ve tek mezhep anlayışını esas alan bir yaklaşımla düzenlenmesine hizmet ettiğini düşündüğü eğitim politikalarına karşı tepki göstermek için Birleşik Haziran Hareketi (BHH) organizesinde Alevi-Bektaşi Dernekleri Federasyonu, Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri, Alevi Dernekleri Federasyonu, Alevi Vakıfları Federasyonu ile Marmara Bölgesi ve çevre illerin Sendika şubelerinin katılımlarıyla 8/2/2015 tarihinde İstanbul Kadıköy'de "Laik, Bilimsel, Ana Dilinde Eğitim ve Demokratik Yaşam İçin Dayanışma ve Birlik Mitingi" düzenlenmesine ve yine aynı kapsamda 13/2/2015 tarihinde ülke genelinde iş bırakma eylemi gerçekleştirilmesine karar vermiştir.

12. Açık kaynaklardan elde edilen bilgilere göre BHH ilk olarak 30/8/2014 tarihinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Vişnelik Tesisin'de solda birlikte mücadele imkânlarını değerlendirmek üzere toplanan çeşitli akademisyenler, siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri temsilcileri tarafından meydana getirilmiş bir oluşumdur. 19/10/2014 tarihinde yine ODTÜ Vişnelik'te 3. kez toplanılmasının ardından kuruluş kararı alınmıştır. BHH; yerel meclislerde örgütlenen ve kendisini antikapitalist, antiemperyalist, antifaşist ve gericilik karşıtı bir siyasi cephe hareketi olarak tanımlayan bir topluluktur.

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

13. Türkiye genelinde yukarıda anılan mitinge -katılım kararı bulunmayan illerde olduğu gibi- İzmir'de bulunan Sendika üyeleri, etkinliği destekleyen dernek ve kuruluşların üyeleri ile diğer destekçilerden oluşan, ellerinde dövizler ve flamalar olan yaklaşık 500 kişi 13/2/2015 günü saat 12.00 sıralarında Konak Basmane Meydanı Fuar 9 Eylül Giriş Kapısı önünde basın açıklaması yapmak için toplanmaya başlamıştır. Söz konusu toplantı ve gösteri için önceden idareye bildirim yapıldığına dair dosya içinde bir bilgi bulunmamaktadır.

14. Saat 12.15'te emniyet görevlileri, grup içindeki başvuruculardan Savaş Candemir'in de aralarında bulunduğu Sendika yöneticileri ile müzakere etmiş; basın açıklamasını bulundukları yerde yaparak dağılmalarını, Valilik binasının bulunduğu Konak Meydanı'na yürüyüş yapmalarına izin verilmeyeceğini, yürümek istedikleri güzergâhın 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanun'a göre Valilik tarafından belirlenen ve ilan edilen güzergâhlardan olmadığını belirtmiştir. Yetkililer; gösterici grup ile emniyet görevlilerini karşı karşıya getirmemeleri, demokratik tepki olarak yaptıkları eylemin yasa dışı hâle dönüşmesine izin vermemeleri ve grubun eyleme devam etmemesi yönünde Sendika yöneticilerine ikazda bulunmuştur. Uyarıya rağmen Sendika yöneticileri, Konak Meydanı'na yürüyüş yaparak Valilik binası önünde Valiliğin tutum ve uygulamalarını protesto edeceklerini belirterek grubun yanına dönmüştür.

15. Emniyet görevlileri, saat 12.20'den itibaren basın açıklaması yapılmak istenen yerin Valilik kararı ile bu tür faaliyetlere yasaklandığı, basın açıklamasının bulundukları yerde yaparak dağılmaları ve eylemin yasa dışı hâle dönüşmesine fırsat vermemeleri yönünde ses yükseltici cihazlarla da grubu uyarmıştır. Sıklıkla yapılan uyarılara rağmen grup, uyarıları dikkate almamıştır. Grup saat 12.40 itibarıyla yaklaşık 2.500 kişiye ulaşmıştır. Sendika temsilcileri ile birkaç kez daha müzakere yapılmış, Sendika yöneticileri Valilik binasına yürüme taleplerinde ısrar etmişlerdir. Saat 13.03'te grubun yanına gelen Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) İzmir Milletvekili M.M. kitlenin Konak Meydanı'na yürümesine izin verilmesini ve bu talebinin İzmir Valisi'ne iletilmesini istemiştir. Talebin Vali'ye iletilmesinin ardından yürüyüşe izin verilmeyeceği tekrar ifade edilmiştir.

16. Saat 13.07 ve 13.12'de benzer uyarı anonsları yapılmış, Basmane Meydanı yol üzerine inen gruptan kaldırıma çıkması ve yaklaşık yarım saat boyunca araç trafiğine kapattıkları yolu açması istenmiştir. Grubun basın açıklamasını Valilik önünde yapma konusunda ısrarcı olması, yapılan ikazlara rağmen kol kola girmesi ve 13.20'de kapattıkları yol üzerinden yürüyüşe geçmesi üzerine toplumsal olaylara müdahale aracıyla (TOMA) su sıkılmak suretiyle gruba müdahalede bulunulmuş ve grup dağıtılmıştır. Gruptakilerden bazıları Konak Belediye binasına girerek üst katlarda protesto eylemine devam etmiştir. Olaylar sırasında iki polis memuru çeşitli yerlerinden yaralanmış ve memurların gerekli tedavileri yaptırılmıştır. Ayrıca olaylar esnasında -Polis Tutanağı'na göre- Fuar içinde bulunan Büyükşehir Belediyesine bağlı İzmir Fuarcılık Hizmetleri Kültür ve Sanat İşlerine ait

fotoselli kapı camı kırılmış ve X-Ray cihazı yerinden sökülerek parçalanmıştır. Aralarında başvurucuların da bulunduğu 58 kişi gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınan kişiler Savcılık talimatı ile alınan ifadelerinin ardından serbest bırakılmıştır.

17. Başvurucuların her birine 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 32. maddesi uyarınca emre aykırı davranışta bulunduklarından bahisle 208 TL idari para cezası verilmiştir. Başvurucular idari para cezalarına itiraz etmiştir.

18. İtirazları inceleyen İzmir 5. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 9/2/2016 ve 3/3/2016 tarihlerinde itirazları kesin olarak reddetmiştir. Başvuruculardan Savaş Candemir kesin olarak verilen karara 18/2/2016 tarihinde itiraz etmiş ve Hâkimlik itirazı 18/2/2016 tarihinde reddetmiştir.

19. Hâkimlik kararlarında; emniyet görevlileri tarafından gruba hitaben ses yayın aracından grubun tamamının duyabileceği şekilde uyarı yapıldığı belirtilmiştir. Hâkimlik; yapılan uyarıya rağmen dağılmayarak emre aykırı davranıldığını, bu anlamda 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesi gereğince emre aykırı davranış nedeniyle idari yaptırım kararı düzenlendiğini belirterek itirazın yerinde görülmediğine karar vermiştir.

20. Nihai kararlar başvuruculara 15/2/2016 ve 8/3/2016 tarihlerinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Başvurucular aynı olaya dair İzmir 6. ve 7. Sulh Ceza Hâkimliklerinin idari yaptırım kararlarının kaldırılmasına ilişkin kararlarını sunmuşlardır. İzmir 6. Sulh Ceza Hâkimliği, kararlarında meseleyi temel haklar bağlamında ele almış, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarına yer vermiş, eylemleri toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanımı olarak nitelemiştir (İzmir 6. Sulh Ceza Hâkimliği, 2016/646 D.İş, 25/3/2016 ve aynı yöndeki diğer kararları). İzmir 7. Sulh Ceza Hâkimliği ise 2911 sayılı Kanun'un 32. maddesi ile 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinin uygulanma koşullarını analiz etmiş ve kararların hukuka uygun olmadığına karar vermiştir (İzmir 7. Sulh Ceza Hâkimliği, 2016/709 D. İş, 15/3/2016 ve aynı yöndeki diğer kararları).

22. İncelenen dosya kapsamında yeterli bilgi bulunmadığından İzmir Valiliğinden eylem tarihinde yürürlükte bulunan ve İzmir'de umuma açık alanlarda gerçekleşecek her türlü eylem ve etkinliğin yapılacağı yerlere ilişkin bir karar veya Valilik emri bulunup bulunmadığı, varsa kararın bir örneği ile karar duyurusunun hangi vasıtalarla ve hangi tarihte yapıldığı hususlarında bilgi ve belge talep edilmiştir. Valiliğin 26/2/2020 tarihli yazısında, söz konusu eylemin yapılacağına dair bir bildirimde bulunulmadığı belirtildikten sonra 2015 yılı için İzmir'in ilçelerinde 2911 sayılı Kanun'a göre belirlenen yerler arasında Konak Basmane Meydanı'nın bulunmadığı belirtilmiştir. Anılan yazı ekinde 9/3/2015 tarihinde yürürlüğe giren 3/3/2015 tarihli Valilik kararı ve bu kararı yürürlükten kaldıran 13/3/2015 tarihli karara yer verilmiş olup 9/3/2015 tarihinde yürürlüğe giren kararın ilgili kısımları şöyledir:

"1- Kamuoyu oluşturmak, düşünceyi açıklamak ve yaymak amacıyla; şiddet içermeyen, kamu düzenini bozmayan, gürültü ve çevre kirliliğine yol açmayan, yaya ve araç trafiğine engel olmayacak sayıda katılımla gerçekleştirilen ve makul sürede tamamlanan sözlü ve yazılı açıklamalar basın açıklaması olarak değerlendirilecektir.

2- Siyasi parti, sendikalar, dernekler ve sivil toplum örgütleri başka bir siyasi parti, sendika, dernek ve sivil toplum örgütüne ait bina önünde basın açıklaması yapamazlar.

3- Basın açıklaması yapmak amacıyla herhangi yer ve noktadan başka yere kamu düzenini bozacak şekilde gösteri amaçlı toplu yürüyüş yapılamaz.

4- Basın açıklaması esnasında el ile taşınabilir megafon vb. cihazlar haricinde ses yükselten cihazlar kullanılamaz, bu amaçla sabit platform kurulamaz.

5- a) Valilik ve kaymakamlık binaları, adliye binaları, il/ilçe Emniyet Müdürlüğü binaları, polis merkezi amirlikleri, askeri bina ve tesisleri ile ceza infaz kurumlarının içerisi, önü ve çevresinde,

b) Eğitim-öğretim kurumları, hastane ve sağlık kuruluşları ile ibadethanelerin içerisinde ve çevresinde eğitimi, sağlık hizmetlerini ve kişilerin ibadetlerini engelleyecek şekilde,

c) Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının içerisinde,

d) Genel yollar, şehirler arası karayolları ile cadde ve sokaklar üzerinde yaya ve araç trafiğini engelleyecek şekilde,

e) Halkın günlük yaşamını zorlaştıran ve zorunlu ihtiyaçlarını karşılamasını engelleyici nitelikte basın açıklamaları yapılamaz."

23. Kararda, söz konusu karara uymayanların eylemleri başka suç oluşturmadığı takdirde 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) bendi ve 66. maddelerinin delaleti ile 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesi uyarınca idari para cezasıyla cezalandırılacakları belirtilmiştir.

24. Başvurucular dilekçelerinde haklarında başvuru tarihi itibarıyla açılmış herhangi bir ceza davası bulunmadığını beyan etmişlerdir. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan araştırmada başvurucuların da aralarında bulunduğu 94 kişi hakkında -bireysel başvuru tarihinden sonra- İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca 23/11/2016 tarihli iddianame düzenlenmiş ve söz konu kişilerin 2911 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrasına göre ihtara rağmen dağılmama suçundan cezalandırılmaları talep edilmiştir. Ceza davası İzmir 2. Asliye Ceza Mahkemesinde görülmüş ve 14/2/2020 tarihinde başvurucular hakkında anılan Kanun maddesi uyarınca 5 ay hapis cezasına hükmedilmiş ve cezaların ertelenmesine karar verilmiş olup dava istinaf aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. 5326 sayılı Kanun'un "Emre aykırı davranış" kenar başlıklı 32. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye yüz Türk Lirası idari para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir.

(2) Bu madde, ancak ilgili kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde uygulanabilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucular; üzerinde imzadan imtina ettiklerinin belirtildiği idari yaptırım

tutanaklarının yokluklarında ve usule aykırı olarak düzenlendiğini, tutanaklarda düzenleme yeri olarak Basmane Karakolunun belirtildiğini oysa kendilerinin Emniyet Müdürlüğü Bozyaka hizmet binasında gözaltında tutulduklarını öne sürmüşlerdir. Başvurucular benzer konuda diğer Hâkimlikler tarafından verilen kararların dikkate alınmadığını, bu anlamda hukuk güvenliği ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Başvurucular, gösteri yürüyüşü sırasında basın açıklamasına katılmak istemeleri nedeniyle idari para cezası ile cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüşlerdir.

28. Bakanlık görüşünde; mevzuat hükümleri ile AİHM içtihatlarına yer verilmiş, somut olayda ne sendikalara ne de sendikal faaliyetlere veya üyelerinin basın açıklaması yapmalarını engellemeye yönelik bir emir çıkartılmadığı belirtildikten sonra idari para cezasının yalnızca başvuruculara Valilikçe yasaklanan yerde toplantı yapmak suretiyle kamu düzeninin bozulma tehlikesini ortaya çıkarmaları nedeniyle uygulandığı ifade edilmiştir. Bakanlık idari para cezasının kanuni dayanağının bulunduğunu, amacının kamu düzenini sağlamak olduğunu ve uygulanan tedbirin demokratik toplum düzeninde gerekli olduğunu değerlendirmiştir.

29. Ek olarak Bakanlık; Sendikanın basın açıklamasını yapacağı yerin kamu kurumu olması nedeniyle burası hakkında yasaklama kararı bulunduğunun anlaşıldığını, yaptırım kararının idari nitelikte olduğunu, başvuruculara adli sicil kaydına işlenmediğini belirtmiş ve para cezasının cüzi bir miktar olduğuna, başvuruculara mali durumu üzerinde aşırı bir yük oluşturmadığına dikkat çekmiştir. Sonuç olarak Bakanlık; Hâkimlik kararlarındaki tespit ve sonuçların yasanın uygulanması niteliğinde olduğunu, bu anlamda Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığını veya adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediğini değerlendirmiştir.

30. Başvurucular karşı beyanlarında; Bakanlık görüşlerini kabul etmediklerini belirtmişler ve daha önceki beyanlarını tekrar etmişler, AİHM içtihatlarına yer verdikten sonra toplantıların izin değil bildirim usulüne bağlandığını, barışçıl toplantıların engellenemeyeceğini, toplantıya müdahale yöntemlerinin sınırsız olmadığını, kuralın barışçıl toplantının yapılması olduğunu ve sınırlamanın ise istisna olduğunu belirterek diğer sulh ceza hâkimliklerinin idari yaptırım kararlarının kaldırılmasına ilişkin kararlarına dikkat çekmişlerdir.

B. Değerlendirme

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru, Sendikanın kolektif eylemler nedeniyle üyelerinin mesleki çıkarlarını koruma özgürlüğü ile doğrudan ilişkili değildir (sendika hakkının kapsamı için bkz. Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, §§ 30-32; aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Gülfidan Yıldırım, B. No: 2014/12290, 19/7/2017, § 22). Bu nedenle başvuruculara şikâyetinin toplantı ve gösteri düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

32. Anayasa’nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Başvurucu Savaş Candemir'in Hâkimliğin kesin olarak verdiği 9/2/2016 tarihli ret kararına tekrar itirazda bulunduğu, itirazının reddine ilişkin 18/2/2016 tarihli ret kararı üzerine bireysel başvuruda bulunduğu görülmekle birlikte her iki kararı öğrendiği tarihin otuz günlük başvuru süresi içinde kaldığı anlaşılmış olup bu başvuru yönünden süre aşımı bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları içeren başvuruların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

34. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sadece kullanılması sırasındaki değil sonraki işlemlerin de hak üzerinde sınırlayıcı etkisi bulunmaktadır (Dursun Soydan ve diğerleri, B. No: 2015/2948, 14/11/2018, § 39; sendika hakkına ilişkin olarak bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 48). Bu sebeple başvurucuların katıldıkları toplantı sonrasında idari para cezası ile cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

35. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

36. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

37. Somut olayda başvuruculara 5326 sayılı Kanun'un "Emre aykırı davranış" kenar başlıklı 32. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "Yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye ... idari para cezası verilir..." hükmü esas alınarak idari para cezası uygulanmıştır. İdari para cezasına ilişkin tutanaklarda yaptırım konusu fiilin 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesine muhalefet (emre aykırı davranış) şeklinde belirtildiği ve söz konusu tutanaklarda başvuruculara eylemine dair bir açıklama yapılmadığı görülmüştür.

38. Uygulanan cezaya dayanak olarak gösterilen 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesine göre yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket etmek

kabahat sayılmıştır. Bu kabahatin karşılığında idari para cezası öngörülmektedir. Bu cezaya, emri veren makam tarafından karar verilir. 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre kanunların bazı kabahatlerin kapsam ve şartlarını belirleyerek içeriğini idarenin genel ve düzenleyici işlemlerine bırakabilmesi mümkündür. Başka bir deyişle kabahat karşılığı olan yaptırımların türü, miktarı zikredilen kuralda açıkça belirli olmakla birlikte hangi konularda ve hangi mercilerin emir yayımlayabilecekleri başka kanunlara bırakılmıştır. 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesi; il valilerine il sınırları içinde huzurun, güvenliğin ve kamu esenliğinin sağlanması için gereken karar ve tedbirleri alma yetkisi vermiştir. Aynı Kanun'un 66. maddesine göre ise alınan bu kararlar usulen tebliğ veya ilan olunur; bu tedbir veya kararlara aykırı davrananlar, mahallî mülki amir tarafından 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesi hükmü uyarınca cezalandırılır(Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, §§ 66, 67).

39. Somut olayda İzmir Valiliği tarafından İzmir il sınırları içinde gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak basın açıklamaları ile stant açma gibi benzeri faaliyetleri düzenleyen ve 9/3/2015 tarihinde yürürlüğe giren 3/3/2015 tarihli bir karar alındığı görülmektedir. Söz konusu kararın 13/3/2015 tarihinde alınan diğer bir Valilik kararıyla yürürlükten kaldırıldığı Valiliğin 26/2/2020 tarihli yazısından anlaşılmaktadır. Valilik aynı yazıda ayrıca 2015 yılında 2911 sayılı Kanun'a göre belirlediği toplanma alanı, yürüyüş güzergâhı, toplantı (miting) alanı, dağılma güzergâhı, afiş ve pankart asılacak yerler arasında Konak Basmane Meydanı'nın olmadığını belirtmiş ve yazı ekinde ilçelere göre yer ve güzergâh listesine yer vermiştir. Bununla birlikte yazı ekinde yer ve güzergâh listesine yer verilmekle birlikte bu belirlemeye ilişkin karardan söz edilmediği gibi kararın ne zaman yürürlüğe girdiğine, halka duyurulup duyurulmadığına ve duyurulmuşsa bunun hangi vasıtalarla yapıldığına dair bilgi verilmemiştir (bkz. § 22).

40. Somut olayda Mahkemenin gösteri yapan grupta yer alan başvuruculara dağılması için yapılan ihtara uymamalarını 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinde düzenlenen emre aykırılık kabahatinin oluşmasındaki unsurlardan biri olarak kabul ettiği görülmektedir. Oysa anılan Kanun hükmüne göre idari yaptırım kararı uygulanabilmesi için daha önceden ilan edilmiş bir emrin varlığı ve kişilerin bu emre aykırı davranışlarının tespiti gerekir.

41. İncelenen başvuruda tutanaklara göre Valilik binası da 9/3/2015 tarihinde yürürlüğe giren ve 13/3/2015 tarihinde yürürlükten kaldırılan kararda basın açıklaması yapılamayacak alanlar arasında yer almaktadır. Mahkeme, gerekçesinde 2911 sayılı Kanun'un 32. maddesinde tanımlanan suç tipi olan ihtara rağmen dağılmama suçunun oluşması için gereken ihtar şartını 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinde düzenlenen emre aykırı davranışa ilişkin kabahatin oluşmasında esas almış; dolayısıyla anılan Kanun hükmünü yorumlarken ve sonuca ulaşırken başvuruculara idari para cezasıyla cezalandırılmaları konusunda eylemleriyle ilgili bir gerekçe oluşturmamıştır. Bu çerçevede mahkeme kararında da 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesine göre verilmiş hangi emrin bulunduğunun ve başvuruculara bunu ne şekilde ihlal ettiklerinin açıklanmadığı anlaşılmıştır.

42. Öncelikle belirtmek gerekir ki 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinde yer alan "emre itaatsizlik" kabahatinin cezalandırılabilmesi için Kanun'da öngörülen kabahatin uygulanma koşullarının somut olayda bulunup bulunmadığı ve kabahatin unsurlarının neler olması gerektiği meselesi Anayasa Mahkemesinin ilgi alanının dışındadır. Buna karşılık yetkili mercinin verdiği emir ya da bu emre aykırı davranışın cezalandırılması anayasal bir hakka müdahale oluşturursa bu müdahale, Anayasa Mahkemesinin ilgi alanında olacaktır (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 87).

43. Olayda uygulanan kanun hükmünün genel anlamda belirli ve öngörülebilir olması ve ilgili Kanun'da düzenlenen fiil yönünden kanunilik şartını taşısa da (5326 sayılı Kanun'un 32. maddesine ilişkin kanunilik değerlendirmesi için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, §§ 52-69) somut olayın şartlarıyla doğrudan ilgili olmayan bir kanun hükmünün ya da uygulanamayacağı yorum gerektirmeyen bir hükmün uygulanması ilgili hükmün öngörülebilirlik niteliğini ortadan kaldırabilir ve bu suretle kanunilik sorununa yol açabilir.

44. Bu nedenle somut olayda uygulanan ve temel hakka müdahaleye yol açan Kanun hükmünün -uygulandığı olayın şartları çerçevesinde- kanunilik şartı yönünden değerlendirilmesi zorunludur. Bu çerçevede 5326 sayılı Kanun'da öngörülen emre aykırı davranış kabahatinin oluşabilmesi için yetkili makamlar tarafından hukuka uygun biçimde verilmiş bir emir olmalı; yetkili organlar tarafından verilen emir, adli işlemler, kamu güvenliği, kamu düzeni, genel sağlığın korunması amaçları düşüncesiyle verilmeli; verilen emir usulüne uygun olarak ilan edilmelidir.

45. Kanun koyucunun 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinde önceden ilan edilmiş ve anılan Kanun hükmünde belirtilen amaçlarla verilmiş bir emrin varlığı şartıyla emre aykırı davranışı yaptırıma bağladığı görülmektedir. Anılan Kanun hükmünde yaptırıma bağlanan davranışın sergilendiği tarihte yürürlükte olan emre aykırı davranan kişiye yaptırım uygulanacağı açık olup somut olayda eylem tarihinde yürürlükte olan ve usulüne uygun şekilde ilan edilmiş bir emrin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinde yer alan emre aykırı davranışa ilişkin hükmün unsurları oluşmaksızın uygulanması basın açıklaması yapma ya da toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma fiili bakımından kanunilik unsurunu taşımadığı ve anılan fiili kapsamadığı sonucuna varılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Cem Burak Karataş [GK], B. No: 2014/19152, 18/10/2017, §§ 114,115; Murat Ünal, B. No: 2015/226, 12/12/2018, § 33).

46. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların 5326 sayılı Kanun'da kabahat olarak öngörülen emre itaatsizlik fiilinin somut olayda unsurları oluşmaksızın kamu makamlarınca yoruma dayalı olarak idari para cezası ile cezalandırılmaları nedeniyle müdahalenin kanunilik şartını karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

49. Başvurucular maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

53. İncelenen başvuruda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Mahkeme de ihlali gideremediğini.

54. Bu durumda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili hâkimliklere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

55. İhlal tespitinin ve yeniden yargılama kararı verilmesinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 2.155,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 5.155,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 5. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2016/5, 2016/606, 2016/607, 2016/608, 2016/609, 2016/610, 2016/611, 2016/612, 2016/616) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 2.155,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 5.155,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞÜKRÜ KARAHASANOĞLU

B. No: 2016/8346 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/8346

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞÜKRÜ KARAHASANOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/8346)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Özgür DUMAN

Başvurucu : Şükrü KARAHASANOĞLU

Vekili : Av. Eyüp ERASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; bir bankaya el konulması sürecinde ihtiyati tedbir uygulanması ve tedbirin makul süreyi aşması nedeniyle mülkiyet hakkının, davanın sonradan yürürlüğe giren bir kanun hükmüne dayalı olarak durdurulması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, başvurucunun itirazlarının yargılama sürecinde dikkate alınmaması nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/4/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, özelleştirme çerçevesinde 2/3/1998 tarihinde N. Grubu ile M. Grubunun ortağı olduğu M.İ. Holdinge satılan Etibank A.Ş.ye (Banka) 2/3/1999 tarihinde genel müdür olarak atanmış; 5/3/1999 tarihinden itibaren de Yönetim Kurulu üyesi ve başkan vekili olarak görev yapmıştır. Başvurucu 25/2/2000 tarihinde bu görevinden kendi isteğiyle çekilmiştir. N. Grubu özelleştirmeden kısa bir süre sonra hisselerini M. Grubuna satmıştır.

10. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) 27/10/2000 tarihinde Bankanın temettü hariç ortaklık hakları ile yönetimi ve denetiminin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF/Fon) devrine karar vermiştir. Kararda, bankacılık mevzuatı gereği alınması gereken tedbirlerin alınmadığı ve Bankanın yükümlülüklerinin değerinin varlıklarının toplam değerini aştığı vurgulanmıştır. BDDK ayrıca Bankanın faaliyetlerinin sürdürülmesinin mevduat sahiplerinin hakları ile mali sistemin güven ve istikrarını tehlikeye düşürdüğünü açıklamıştır. Son olarak Bankanın kaynaklarının emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde hissedarlarının oluşturduğu hâkim ortak gruba aktarıldığı belirtilmiştir.

11. Fon Yönetim Kurulu 27/10/2000 tarihinde mevcut Yönetim ve Denetim Kurulu üyelerini değiştirmiş; aynı tarihli kararla Banka ortakları ile aralarında başvurucunun da olduğu Banka yöneticileri haklarında mal beyannamesi talep edilmiştir.

12. TMSF tarafından başvurucu ile Bankanın ortakları ve diğer yöneticilerine karşı 16/3/2001, 19/10/2001, 19/11/2001, 21/1/2002 ve 22/1/2002 tarihlerinde İstanbul 1. ve 3. Asliye Ticaret Mahkemelerinde tazminat ve şahsi iflas talepli sekiz ayrı dava açılmıştır. Dava konularının değeri 14.279.994,77 TL, 2.060.528,88 TL, 22.487.732,46 TL, 10.324.210,72 TL, 33.251.361,43 TL, 12.419.803,77 TL, 10.552.728,84 TL, 12.419.803,77 TL ve 112.402.403,13 TL olarak gösterilmiştir. TMSF bu davalarda ayrıca davalıların mal varlıkları hakkında tedbir uygulanmasını talep etmiştir. Bu davalar daha sonra İstanbul 1. ve 2. Asliye Ticaret Mahkemelerinde görülmeye devam edilmiştir.

13. Bu arada Banka adına Denetim Kurulu Üyeleri tarafından başvurucu ile Bankanın ortakları ve diğer yöneticilerine karşı İstanbul 1. Asliye Ticaret Mahkemesinde 25/6/2001 tarihinde 510.151.355 TL tazminat talepli dava açılmıştır. Davacılar, başvurucu ile diğer davalıların mal varlıkları ile üçüncü şahıslar nezdindeki hak ve alacakları üzerine ihtiyati haciz zımnında ihtiyati tedbir konulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

14. Mahkeme 12/7/2001 tarihinde talebi kabul ederek başvurucu dâhil olmak üzere "davalıların tüm mal varlıkları ve 3.üncü şahıslardaki hak ve alacakları üzerine aynî ve şahsi haklarla kısıtlanmamak ve 3. şahıslara devir ve temlik edilmemek üzere ihtiyati haciz zımmında ihtiyati tedbir konulmasına" karar vermiştir. Kararda 18/6/1999 tarihli ve 4389 sayılı mülga Bankalar Kanunu'nun 17. maddesi ile 14. maddesinin (5) numaralı fıkrasının (b) ve (c) bentleri dayanak olarak gösterilmiştir.

15. Başvurucunun söz konusu tedbir kararına karşı yaptığı itiraz Mahkemece 7/9/2001 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucunun dava sürecinde çeşitli tarihlerde bu tedbirin kaldırılması yönündeki talepleri yine reddedilmiştir.

16. 4389 sayılı mülga Kanun'da 12/12/2003 tarihli ve 5020 sayılı Kanun ile bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu Kanun değişikliği 26/12/2003 tarihli ve 25328 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Ayrıca yargılama sırasında 4389 sayılı Kanun'u ilga eden 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 1/11/2005 tarihli ve 25983 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

17. Bu arada TMSF ile M. Grubu arasında ilk defa 17/11/2003 tarihinde bir protokol düzenlenmiştir. Bu protokol ile M. Grubundan olan Fon alacağının 27/10/2000 tarihi itibarıyla toplam 890.000.000 Amerikan doları (dolar) olduğu belirlenmiştir. Gruba bağlı A.-S. Ticari ve İktisadi Bütünlüğünün satış sürecine bağlı olarak Fon Kurulunun 23/10/2008 tarihli kararı ile M. Grubu ve Fon arasında 28/11/2008 tarihli bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol ile söz konusu Ticari ve İktisadi Bütünlüğün ihale bedelinden Fona kalacak tutarın M. Grubunun Fona olan borçlarına mahsubu düzenlenmiştir. İhale bedeline ilişkin sıra cetvelinin kesinleşmesi protokolün şartlarındandır. Bu sıra cetveli 2/12/2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmış olmakla birlikte bazı kamu bankaları dâhil olmak üzere M. Grubundan alacaklı olan kişi ve kurumların iptali talepli davaları nedeniyle kesinleşmemiştir.

18. Başvurucu ise makul sürede yargılanma hakkının ve diğer bazı haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 6/8/2008 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvurmuştur. AİHM Murat Haçikoğlu ve diğerleri/Türkiye (B. No: 21786/04, 8/4/2014)kararıyla, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasının 6384 sayılı Kanun ile kurulan İnsan Hakları Tazminat Komisyonunu işaret ederek iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Başvurunun geri kalan kısmının incelenmesi ise ertelenmiştir.

19. Tazminat Komisyonu 1/6/2015 tarihinde başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve kendisine 15.800 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Dilekçede yer verilen sair ihlal iddiaları yönünden ise Komisyonun görev alan kapsamına girmediği için bir karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

20. TMSF tarafından yapılan talep üzerine Mahkeme 9/2/2009 tarihinde 4389 sayılı Kanun'un 15. maddesinin (3) numaralı fıkrası, 5411 sayılı Kanun'un 132. maddesinin onuncu fıkrası ve geçici 11. maddesi uyarınca A.-S. Ticari ve İktisadi Bütünlüğü sıra cetvelinin kesinleşmesine kadar ilgili taraflar arasında imzalanan anlaşma süresince ve protokol hükümleri uyarınca görülen söz konusu davaların durdurulmasına karar vermiştir. Mahkeme ayrıca başvurucu hakkındaki ihtiyati tedbir kararlarının da devamına hükmetmiştir. Temyiz edilen kararlar Yargıtay 11. Hukuk Dairesince 25/5/2012 tarihinde onanmıştır.

21. Başvurucu 7/5/2014 tarihinde, zararın güvence altına alındığı ve tedbirin sürdürülmesinin hiçbir hukuki gerekçesinin kalmadığını belirterek ihtiyati tedbirin kaldırılmasını, aksi hâlde davanın canlandırılmasını talep etmiştir.

22. Mahkeme 12/3/2015 tarihinde başvurucunun talebinin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; TMSF ile M. Grubu arasındaki protokol gereğince sıra cetveli kesinleşinceye kadar davanın durdurulduğunu, sıra cetvelinin ise henüz kesinleşmediğini belirtmiştir.

Mahkeme buna göre söz konusu protokolün henüz yürürlüğe girmediğini, bu yüzden tedbirin kaldırılmasını veya değiştirilmesini gerektirir bir hukuki nedenin bulunmadığını vurgulamıştır. Mahkeme tedbirin kaldırılması hâlinde hakkın elde edilmesinin zorlaşacağını veya imkânsız hâle geleceğini ve ciddi bir zararın oluşabileceğini belirtmiştir. Kararın temyize tabi olduğu hüküm yerinde gösterilmiştir.

23. Başvurucu bu kararı temyiz etmiştir. Daire 17/2/2016 tarihinde ihtiyati tedbire itiraz niteliğindeki söz konusu kararın temyize tabi olmadığını belirterek temyiz talebini reddetmiştir.

24. Bu karar başvurucu vekiline 31/3/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

25. Başvurucu 28/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

26. 4389 sayılı mülga Kanun’un 17. maddesinin (1), (2) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Bir bankanın yönetim kurulu ve kredi komitesi başkan ve üyeleri ile genel müdür, genel müdür yardımcıları ve imzaları bankayı ilzam eden memurlarının kanuna aykırı karar ve işlemleriyle bankanın iflasına neden olduklarının tespiti halinde, bankaya verdikleri zararlarla sınırlı olarak bunların şahsi sorumlulukları yoluna gidilerek, Fon Kurulu kararına istinaden ve Fon'un talebi üzerine doğrudan şahsen iflaslarına mahkemece karar verilebilir. Bu karar ve işlemler bankanın yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortaklara menfaat temini amacıyla yapıldığı takdirde, menfaat temin eden ortaklar hakkında da temin ettikleri menfaat üzerinden aynı hüküm uygulanır.

2. Bu madde, 14 üncü maddenin (3), (4) ve (5) numaralı fıkraları gereğince temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi veya hisseleri Fona devrolunan bankaların bu maddenin (1) numaralı fıkrasında sayılan ortakları ile anılan maddenin (4) numaralı fıkrasında belirtilen işlemler ile (3) numaralı fıkrasının uygulanmasına neden olan işlemlerde sorumluluğu bulunan ve bu maddenin (1) numaralı fıkrasında sayılan banka görevlileri hakkında da bankanın iflası aranmaksızın uygulanır.

3. 14 üncü maddenin (5) numaralı fıkrasının (b) bendindeki mal beyannamesine ve muhafaza tedbirlerine ilişkin hükümler bu maddede de kıyasen uygulanır.”

27. 4389 sayılı mülga Kanun’un 14. maddesinin (5) numaralı fıkrasının (b) ve (c) bentlerinin ilgili kısımları şöyledir:

“Fon, (4) numaralı fıkra hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi kendisine devredilen bankanın;

ba) Anılan fıkrada belirtilen şekilde kullanılan kaynaklarının veya uğradığı zararın vereceği süre içinde iade veya tazmin edilmesini ve hisselerin Kurulca uygun görülecek gerçek ve tüzel kişilere devredilmesini istemeye,

bb) Yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortakları ile tüzelkişi ortaklarının sermayesinin yüzde onundan fazlasına sahip gerçek kişi hissedarlarından kendilerine, eşlerine ve velayet altındaki çocuklarına ait taşınmaz mal ve iştiraklerini, haczi caiz olan taşınır mal, hak ve alacaklarını ve menkul

kıymetlerini ve her türlü kazanç ve gelirleri ve ayrıca bildirimden önceki iki yıl içinde ivazlı veya ivazsız olarak iktisap ettikleri veya devrettikleri taşınmaz mal, haczi caiz taşınır mal, hak, alacak ve menkul kıymetlerini gösterir birer mal beyannamesi vermelerini istemeye,

bc) Yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortaklarının malvarlıkları üzerine teminat aranmaksızın ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz kararları ile ilgililerin yurtdışına çıkmasına yasaklama dahil, alacaklıların menfaati için zorunlu olan her türlü muhafaza tedbirinin alınmasını ilgili mahkemeden istemeye yetkilidir.

Bu bend hükümlerine göre istenen mal beyannamesinin en geç yedi gün içinde Fona verilmesi zorunludur. Bu mal beyanının hüküm ve sonuçları hakkında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun ilgili hükümleri geçerlidir. Bu bend hükümleri çerçevesinde alınan tedbir ve haciz kararları, karar tarihinden itibaren altı ay içinde dava veya icra veya iflas takibine konu olmazsa kendiliğinden ortadan kalkar. Fonun ilgililer hakkında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Onbirinci Bap hükümlerine göre açacağı iptal davasında aciz vesikası şartı aranmaz.

Bu maddenin (4) numaralı fıkrasında belirtilen şekilde kullanılan kaynaklar veya uğranılan zarar verilen süre içinde iade veya tazmin edilmediği takdirde bu zarar veya kullanılan kaynakların miktarına bakılmaksızın bu ortaklara ait hisseler Fona intikal eder. Bu kaynaklar veya uğranılan zarar, verilen süre içinde iade veya tazmin edilse dahi uğranılan zararın özkaynakları aştığının tespiti halinde ise bankanın hisselerinin tamamı başkaca bir işleme gerek kalmaksızın Fona intikal eder.

c) Bu Kanun hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimleri Fona intikal eden bankaların, tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen bankaların iflas idarelerinin ve hisseleri kısmen veya tamamen Fona intikal eden bankaların Fon tarafından borçlarının ve/veya taahhütlerinin üstlenilmesi ve/veya alacaklarının devralınması halinde Fonun, üstlendiği borçlar ve/veya taahhütler ile devraldığı alacaklarla ilgili devir ve temlik sözleşmeleri, her türlü teminatın tesisi ve kaldırılması, sözleşmelerin bozulması, dava ve icra takipleri ile bu borçlar ve/veya alacaklar ve/veya taahhütlerle ilgili diğer her türlü işlemler ve bu işlemlerle ilgili düzenlenen kağıtlar, eğitime katkı payı hariç olmak üzere her türlü vergi, resim, harç, fonlar ve 2548 sayılı Cezaevleri ile Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunun 1 inci maddesi hükmünden istisnadır. Borçlu tarafından ödenmesi gereken tahsil harcı dahil her türlü vergi, resim, harç ve masraflar Fon alacağından mahsup edilemez. Bu işlemlerden kaynaklanan döner sermaye ücreti ödenmez ve diğer kesintiler yapılmaz. Ayrıca, alacağa karşılık menkul veya gayrimenkul bir malın rızaen veya icraen Fon tarafından veya yönetim ve denetimleri veya hisseleri Fona intikal eden bankalar Tarafından satın alınması halinde bu işlemlerle ilgili olarak tarafların ödemekle yükümlü olduğu vergi, resim, harç (eğitime katkı payı hariç) ve döner sermaye ücreti gibi malî yükümlülükler aranmaz. Bu bankalar ile tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen bankaların iflas idarelerinin ve Fonun, mahkeme ilâmını alması ve tebliğe çıkartması işlemlerinde karşı tarafa yükletilmiş olan harcın ödenmiş olması ve her türlü ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve tehir-i icra taleplerinde teminat şartı aranmaz. Bu alacaklara ilişkin davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun seri muhakeme usulü hükümleri uygulanır.

..."

28. 5520 sayılı Kanun’un 18. maddesi ile eklenen 4389 sayılı mülga Kanun'un 9. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi şöyledir:

"Mal bildiriminde bulunması gerekenlerin, bildirimde belirtmedikleri veya gerçeğe aykırı olarak bildirdikleri her türlü taşınır ve taşınmaz mal, hak ve alacak, gelir ve harcamalar da haksız mal edinme hükümlerine tâbidir. Haksız mal edinmediğini ispat edene bu hüküm uygulanmaz."

29. 5520 sayılı Kanun'un 20. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"4389 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin (3) numaralı fıkrasının dokuzuncu cümlesinden sonra gelmek üzere 'Borçlu veya borçlunun malları başka mahallerde bulunduğu takdirde, Fon, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerini, kendi tahsilat dairesi aracılığı ile uygulayabileceği gibi, tahsil dairesi bulunmadığı hâllerde talebi üzerine, uygulama o mahaldeki Maliye Bakanlığı Tahsil Dairesi tarafından yapılır.' cümlesi, ondördüncü cümlesine 'Fon, devraldığı ve dava veya iflâs takibine konu etmekle görevli ve yetkili olduğu alacakları' ifadesinden sonra gelmek üzere 've 6183 sayılı Kanuna göre takip ettiği ve/veya edeceği alacakları' ibaresi ve bu fıkraya son cümle olarak 'Fon aslen veya devir suretiyle sahip olduğu her türlü alacağının teminatını teşkil etmek üzere Türk parası ve/veya taşınmaz rehni ve/veya taşınır rehni dahil olmak üzere her türlü aynî ve şahsî teminat almaya ehil ve yetkilidir.' cümlesi eklenmiş, (4) numaralı fıkrası ile (7) numaralı fıkrasının (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve (b) bendine aşağıdaki paragraflar eklenmiş, (9) numaralı fıkrasının (c) bendinde yer alan 'Fon bakımından dokuz ay süreyle durur.' ibaresi, 'Fon bakımından üç ay süreyle durur.' şeklinde değiştirilmiş ve aynı fıkraya aşağıdaki (e) bendi ve maddeye aşağıdaki fıkra (10) numaralı fıkra olarak eklenmiştir.

..."

30. 5411 sayılı Kanun'un 132. maddesinin onuncu fıkrası şöyledir:

"Fon, takip ettiği alacaklar ile ilgili olarak iskonto da dâhil olmak üzere her türlü tasarrufta bulunmaya, sulh olmaya, satmaya, geri almaya, alacağına mahsuben menkul ve gayrimenkul mallar ile her türlü hak ve alacakları belirleyeceği koşullar ile devralmaya ve alacağın yeniden itfa planına bağlanması da dâhil olmak üzere borçlularla anlaşma yapmaya ve borçlularla yaptığı anlaşmalar kapsamında Fon Kurulunca belirlenecek usul ve esaslar dâhilinde muhafaza tedbiri uygulayıp, uygulamamaya, dava açıp açmamaya veya açılmış bulunan hukuk davalarının yapılan anlaşma süresince durdurulmasını mahkemeden istemeye yetkilidir."

31. 5411 sayılı Kanun'un 136. maddesi şöyledir:

"Fon alacaklarının tahsilini teminen, Fon tarafından bu Kanun hükümleri çerçevesinde açılan ve/veya takip edilen dava ve takiplerde verilen ihtiyatî haciz veya tedbir kararları uyarınca üzerine ihtiyatî haciz veya tedbir konulan para, her türlü mal, hak ve alacaklar, bu davalara konu alacakların yasal teminatını oluşturur ve karar kesinleşinceye veya takip sonuçlanıncaya kadar devam eder. Mahkemece karara bağlanan alacaklar, tedbir konulan para, mal, her türlü hak ve alacakların bedelinden, Devletin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere, imtiyazlı alacak olarak öncelikle tahsil olunur. "

32. 5411 sayılı Kanun'un geçici 11. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun yayımı tarihinden önce, 26.12.2003 tarihine kadar temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetim Fona intikal eden ve/veya bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izin ve yetkileri ilişkili Bakan, Bakanlar Kurulu veya Kurul tarafından

kaldırılarak tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen veya Fon tarafından tasfiye işlemleri başlatılan bankalar hakkında başlatılan işlemler sonuçlanıncaya ve her türlü Fon alacakları tahsil edilinceye kadar bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Kanunun 14, 15, 15/a, 16, 17, 17/a ve 18 inci maddeleri, ek 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 ncı maddeleri ile geçici 4 üncü maddesi hükümlerinin uygulanmasına devam edilir.

...

Bu Kanunun yayımı tarihinden önce mülga 3182 sayılı Bankalar Kanununun 64 ve 65 inci maddeleri ile, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14 üncü maddesi uyarınca işlem yapılan bankalar ile tasfiyeye tâbi tutulan veya tasfiye işlemi başlatılan bankalar hakkında bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin (5) ve (6) numaralı fıkraları hükümlerinin uygulanmasına devam edilir."

B. Uluslararası Hukuk

33. Mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirler ile ilgili uluslararası hukuk için bkz. Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, §§ 23-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

36. Bireysel başvuru sonrasında 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi, yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

37. Ferat Yüksel (B. No: 53984/00, 30/3/2004, § 37) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolunun ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğunu değerlendirmiştir. Buna göre Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 27-36).

38. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Silahların Eşitliği İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

40. Başvurucu; aleyhine açılan davada delillerin toplanmadığını, kendisine ispat hakkı tanınmadığını, iddia ve itirazlarının dikkate alınmadığını belirterek silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

41. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

42. Somut olayda başvurucunun şikâyet ettiği yargılamanın devam ettiği tespit edilmiştir (bkz. § 20). Buna göre sıra cetveli kesinleşinceye kadar durdurulan davanın esası hakkında bir karar verilmemiş olup başvurucunun silahların eşitliği ilkesinin ihlali iddiası kapsamında dile getirdiği söz konusu şikâyetler ise ancak yargılama sona erdiğinde başvuruya konu edilebilecek nitelikte görülmüştür. Bu durumda başvurucunun bu başlık altındaki şikâyetlerine ilişkin hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

44. Başvurucu, davanın sonradan yürürlüğe giren bir kanun hükmüne dayalı olarak durdurulması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

45. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

46. Anayasa’nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa’nın

başka maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak bu hakların sınırlandırılması da mümkün olabilir. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanım koşullarına ilişkin bir kısım düzenlemenin hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallar olduğu açıktır. Ancak bu sınırlamalar, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz (Özkan Şen, § 58; Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 39; İbrahim Can Kişi, B. No: 2012/1052, 23/7/2014, § 33).

47. Sonuç itibarıyla mutlak olmayan ve sınırlandırılabilen mahkemeye erişim hakkına ilişkin müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

48. Somut olayda başvurucu aleyhine açılan şahsi iflas davasında görülen yargılama 5411 sayılı Kanun'un geçici 11. ve 132. maddesinin onuncu fıkrası uyarınca TMSF ile M. Grubu arasındaki protokol çerçevesinde ilgili Ticari ve İktisadi Bütünlüğün sıra cetvelinin kesinleşmesine kadar durdurulmuştur. Buna göre yargılamanın durdurulması yönündeki müdahalenin ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir bir kanuni dayanağının bulunduğu açıktır. Diğer taraftan kamu alacağının diğer borçlulardan tahsil edilip edilemeyeceği ancak sıra cetveli kesinleştikten sonra belirlenebileceğinden müdahalenin kamu alacağının tahsilinin sağlanması yönünde kamu yararına dayalı meşru bir amacı bulunmaktadır.

49. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi uyarınca anılan sınırlamaların mahkemeye erişimi imkânsız hâle getirmemesi ya da aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen hukuki veya fiilî sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

50. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

51. Ölçülülük ilkesi; öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını ve bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38). Müdahalenin ölçülülüğü değerlendirilirken ilgili kanuni düzenlemelerle birlikte somut olayın koşulları ve başvurucunun tutumu da gözönünde bulundurulmalıdır (Ahmet Ersoy ve diğerleri, B. No: 2014/4212, 5/4/2017, § 50).

52. Başvuru konusu olayda yargılamanın sıra cetveli kesinleşinceye kadar durdurulmasına karar verilmekle birlikte dava henüz sonuçlandırılmadığına göre müdahalenin belirtilen kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında orantılı olduğu ve bu durumun başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmadığı anlaşıldığından mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlal

olmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

53. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda bir ihlal bulunmadığı açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

54. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. İhtiyati Tedbirin Haksız Olduğu Şikâyeti Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

55. Başvurucu, zararın teminat altına alınması amacının dışına çıkılarak mal varlığı üzerine ihtiyati tedbir konulduğunu belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

56. Bakanlık başvurucunun haksız ihtiyati tedbirlerden dolayı tazminat davası açabileceğini ancak böyle bir yolu tüketmediğini belirtmiştir. Bakanlık uyuşmazlığın esası yönünden ise ihtiyati tedbirin belirli ve öngörülebilir bir kanuni dayanağının bulunduğunu, müdahalenin yargı kararının etkisizleşmesini önleme yönünde meşru bir amacının da olduğunu ifade etmiştir. Bakanlık orantılılık yönünden ise başvurucunun uyuşmazlık konusu tedbir kararından ötürü hangi mal varlığı kaleminde ne gibi bir zarara uğradığının belirtilmediğini açıklamıştır.

57. Başvurucu cevap dilekçesinde başvuru formundaki beyanlarını yinelemiş, ihtiyati tedbirin amacından saptırılarak keyfî bir uygulamaya dönüştüğünden yakınmıştır. Başvurucu ayrıca sonuçlanmayan bir davada verilen ihtiyati tedbirden kaynaklanan zararın tazmini ile ilgili etkili bir başvuru yolunun olmadığını belirtmiştir. Başvurucu son olarak ihtiyati tedbir kararının başvurucunun bütün mal varlığı hakkında uygulandığını ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

58. Başvurucunun mal varlığı üzerine ihtiyati tedbir konulmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur (benzer yönde değerlendirme için bkz. İbrahim Geçer, B. No: 2014/19056, 19/2/2019, § 54).

59. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

60. Somut olayda başvurucunun şikâyetine konu tedbirin 4389 sayılı mülga Kanun'un 17. maddesi ile 14. maddesinin (5) numaralı fıkrasının (b) ve (c) bentlerine dayalı olarak konulduğu görülmektedir. Bu durumda mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir nitelikte kanuni bir dayanağının olduğu sonucuna varılmıştır.

61. Öte yandan geçici bir hukuki koruma türü olan ihtiyati tedbir yoluyla ileride açılacak veya görülmekte olan bir davanın sonucunun etkisiz veya anlamsız kalmaması hedeflenmektedir. Buna göre müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacı da

bulunmaktadır.

62. Son olarak müdahalenin ölçülü olup olmadığı değerlendirilmelidir.

63. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

64. Somut olayda başvurucunun genel müdür, Yönetim Kurulu üyesi ve başkan vekili olarak görev yaptığı Bankanın kaynaklarının emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde hissedarlarının oluşturduğu hâkim ortak gruba aktarıldığı gerekçesiyle yönetimi ve denetiminin TMSF'ye devrine karar verilmiştir. Bunun üzerine yol açılan kamu zararının tazmini için başvurucu ile Bankanın diğer ortakları ve diğer yöneticilerine karşı İstanbul 1. Asliye Ticaret Mahkemesinde 25/6/2001 tarihinde dava açılmış ve başvuruya konu tedbir de bu davada konulmuştur. Anılan davanın konusu 510.151.355 TL tutarında tazminat ödenmesi talebine ilişkindir (bkz. §§ 9-13).

65. Şikâyete konu tedbirin yukarıda değinilen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Bunun yanında başvurucu bu tedbirin niçin gerekli olmadığını da somut bir biçimde ortaya koyamamıştır.

66. Başvurucu söz konusu tedbire karşı yargılamanın çeşitli aşamalarında etkin bir biçimde itiraz edebilme imkânı da bulabilmiştir. Ayrıca başvurucunun mal varlığına konulan tedbirin geçici nitelikte olduğu ve haksız olduğunun anlaşılması hâlinde davadan sonra tazminat davası açılabileceği de gözetilmelidir. Son olarak tedbirin konulduğu davanın değerinin (bkz. § 64) oldukça yüksek olduğu, başvurucunun ise bu değer ile karşılaştırmaya elverişli somut bir belge de sunmadığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak ihtiyati tedbirin haksız yere uygulandığı iddiası yönünden yapılan müdahalenin kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengeyi bozmadığı ve ölçülü olduğu kanaatine varılmıştır. Bu durumda belirtilen şikâyet yönünden bir ihlalin olmadığı açıktır.

67. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda bir ihlal bulunmadığı açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, § 24).

68. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. İhtiyati Tedbir Sürecinin Makul Sürede Sonuçlanmadığı Şikâyeti Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları

69. Başvurucu, ihtiyati tedbirin makul bir sürede sonuçlanmadığı gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

i. Kabul Edilebilirlik

70. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

71. Anayasa Mahkemesi daha önce benzer bir şikâyeti Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. başvurusunda incelemiş ve sonuca bağlamıştır.

72. Anayasa Mahkemesi muhtemel bir alacağın güvence altına alınarak etkisizleşmesinin önüne geçilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan tedbirlerin alınması ve bu tedbirler kapsamında kamu makamlarının mülk üzerinde belirli bir süreyle hukuki tasarruflarda bulunulmasının sınırlandırılması bakımından geniş bir takdir yetkisi bulunduğunu kabul etmiştir. Ancak devletin mülkiyet hakkına ilişkin pozitif yükümlülükleri çerçevesinde yapılan inceleme sonucunda söz konusu tedbirlerin uygulanmasının mülk sahibine kaçınılmaz olandan aşırı bir külfet de yüklememesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda hukuki ilişkinin diğer tarafının haklarını korumak için tedbiri uygulayan kamu makamlarının söz konusu tedbirin başvurucunun mülkiyet hakkına etkilerini de gözetmesi ve ölçüsüz bir müdahaleye yol açmaması gerekmektedir (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti., § 79).

73. Buna göre mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için ise gerek kapsamı gerekse de süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerekmektedir. Mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirler uygulanması ve bu tedbirlerin belirli bir süre de devam etmesi ancak bireye şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği takdirde ölçülü görülebilir. Diğer bir deyişle mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirlerin söz konusu olduğu durumlarda tedbiri uygulayan kamu makamlarının ivedi olarak ve özenli bir biçimde davranma yükümlülükleri bulunmaktadır. Aksi hâlde yani tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesi, mülkiyet hakkının tanındığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklemiş olur (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti., §§ 73-80).

74. Benzer nitelikteki somut olay bakımından da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Nitekim başvurucunun mal varlığı üzerine 12/7/2001 tarihinde konulan ihtiyati tedbir şerhinin devam ettiği görülmektedir. Dolayısıyla olayda mülkiyet hakkını sınırlandıran tedbir sürecinin yaklaşık on sekiz yıl on bir aydır devam ettiği tespit edilmiştir. Bu tedbir süreci olayın koşulları çerçevesinde bir bütün olarak ele alındığında söz konusu sürenin makul olmadığı ise kuşkusuzdur. Bu durumda mülkiyet hakkını sınırlandıran tedbirin başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği ve ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

75. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

E. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

76. 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

77. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

78. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

79. Başvurucu, ihlallerin ve bu aşamada saklı tutulan maddi ve manevi tazminat hakkının varlığının tespiti talebinde bulunmuştur.

80. Başvuruda ihtiyati tedbirin makul bir sürede sonuçlanmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda bu sebeple ihlalin yargı kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Ancak Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı ihtiyati tedbirin kaldırılmasını gerektirmemektedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkat çekmektedir.

81. Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu tazminat olarak görülmektedir. Başvurucu ise başvuru formunda bu bireysel başvuru kapsamında açıkça maddi veya manevi bir tazminat talebinde bulunmamıştır. Dolayısıyla mülkiyet hakkının ihlalinin tespiti ile yetinilmesine karar verilmesi gerekir.

82. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ihtiyati tedbirin haksız olduğu şikâyeti yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ihtiyati tedbir sürecinin makul sürede sonuçlanmadığı şikâyeti yönünden KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 1. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2001/1299, K.2009/28) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

NECATİ TÜRKİSTANLI VE NURNİSA TÜRKİSTANLI

B. No: 2016/14352 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/14352

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NECATİ TÜRKİSTANLI VE NURNİSA TÜRKİSTANLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/14352)

Karar Tarihi: 18/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 23/7/2020-31194

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucular : 1. Necati TÜRKİSTANLI

2. Nurnisa TÜRKİSTANLI

Başvurucular Vekili : Av. Sebahattin YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ruhsatsız binanın yıkılmasından doğan zararın tazmin edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/8/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, Sakarya'nın Adapazarı ilçesi Karaosman Mahallesi 39 ada 79 parsel sayılı taşınmazın malikleridir. Adapazarı Belediyesi (Belediye) başvuruculara ait taşınmazla ilgili olarak 23/10/1986 tarihinde imar planı değişikliği yapmıştır. Belediye söz konusu plan değişikliğine dayanarak başvurucu Necati Türkistanlı ve başvuruculların murisi Ü.T.ye beş kat (zemin+dört kat) üzerinden 26/1/1990 tarihinde inşaat ruhsatı vermiştir.

9. Başvuruculara ait taşınmaza komşu parsel maliki E.T., imar planı değişikliğinin ve bu değişikliğe dayalı olarak verilen inşaat ruhsatının kendi menfaatine aykırı olduğu iddiasıyla yürütmenin durdurulması istemli -dosyadan tespit edilemeyen bir tarihte- iptal davası açmıştır.

10. Sakarya İdare Mahkemesi 21/3/1990 tarihinde imar planına aykırı olduğu ve telafisi güç zararların doğacağı gerekçesiyle yürütmenin durdurulması isteğinin doksan gün süreyle kabulüne karar vermiştir. Anılan Mahkeme 20/11/1990 tarihinde davanın kabulü ile revizyon imar planının ve inşaat ruhsatının iptaline hükmetmiştir. Danıştay Altıncı Dairesi tarafından bozulan karara karşı Mahkeme direnmiş ve Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu 16/9/1994 tarihinde mahkeme kararını onamıştır.

11. Belediye tarafından 27/12/1990 tarihinde tanzim edilen inşaat seviye zabtı ile iptal kararına dayanılarak başvuruculara ait inşaat mühürlenmek suretiyle durdurulmuştur.

12. Belediye Encümeninin 1/6/2005 tarihli kararı ile başvuruculara ait inşaatın yıkılmasına karar verilmiştir. Başvuruculların yıkım kararının iptali talebiyle açtıkları dava Sakarya 1. İdare Mahkemesi tarafından 19/7/2006 tarihinde reddedilmiştir.

13. Başvurucular yapının kısmen yıkımına ilişkin talepte bulunmuştur. Belediye Encümeni teknik açıdan bunun mümkün olmadığını belirterek 19/8/2009 tarihinde yapının yıkılmasına karar vermiştir. Yapı 30/9/2009 tarihinde Belediye tarafından yıkılmıştır.

14. Başvurucular, inşaatın yıkımı sonucu oluşan maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle 12/10/2009 tarihinde Belediyeye başvurmuştur. Belediye 5/11/2009 tarihinde başvuruyu reddetmiştir.

15. Başvurucular 6/1/2010 tarihinde Belediyeye karşı tam yargı davası açmıştır. Başvurucular dava dilekçesinde, bina yaptırma taleplerinin Belediye tarafından uygun bulunarak bina için inşaat ruhsatı verildiğini ve altyapı tesis bedeli ile inşaat ruhsat harcını yatırarak bina yapımını başlattıklarını ifade etmiştir. Mevzuata uygun bir şekilde bina inşasına başlandığını belirten başvurucular, dördüncü kat tamamlandıktan sonra komşu parsel malikinin açtığı ve Belediyenin davalı olarak yer aldığı dava sonucu inşaat ruhsatının iptal edildiğini açıklamıştır. Başvurucular, tüm birikimlerini binanın yapımında kullandıklarını, Belediyenin imar mevzuatına uygun görerek inşaat ruhsatı verip sonra binayı yıkmasının hizmet kusuru oluşturduğunu ileri sürmüş; 150.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

16. Sakarya 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 16/3/2011 tarihinde davayı kısmen kabul etmiştir. Mahkeme kararının gerekçesinde; davalı Belediyenin hukuka aykırı şekilde inşaat ruhsatnamesi vermesi nedeniyle yıkım işleminin gerçekleştiği ve Belediyenin yapının yıkılması nedeniyle oluşan zararı tazmin etmesi gerektiği belirtilmiştir. Mahkeme, binanın yıkım tarihi itibarıyla değerinin belirlenmesi için aldırdığı bilirkişi raporu doğrultusunda 127.463,84 TL maddi tazminata ve başvuruculaların manevi zararlarının karşılığı olarak da 2.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir.

17. Mahkeme kararı davalı Belediye tarafından temyiz edilmiştir. Danıştay Ondördüncü Dairesi (Daire), kararı 28/2/2013 tarihinde bozmuştur. Dairenin bozma kararının gerekçesinde;

i. İnşaat ruhsatının alındığı 26/1/1990 tarihinden yürütmenin durdurulması kararının verildiği 21/3/1990 tarihine kadar geçen sürede yapının tamamlanmasının mümkün olmadığı,

ii. 16/2/1990 tarihinde yapılan keşif sonucu hazırlanan bilirkişi raporundan keşif tarihi itibarıyla yapıya başlanmadığının anlaşıldığı,

iii. Başvuruculaların müdahil oldukları davada yürütmenin durdurulması ve işlemin iptali kararlarından haberdar olmalarına rağmen yapıya ruhsatsız olarak başladıkları ve yapının dört kat seviyesinde tamamlandığı,

iv. Ruhsatsız yapının yıkımında hukuka aykırılık bulunmadığı, meydana gelen zararın başvuruculaların eyleminden kaynaklandığı ve Belediyenin hukuki sorumluğunun bulunmadığı belirtilmiştir.

18. Dairenin bozma gerekçesine uyan Mahkeme 11/9/2014 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Başvuruculaların temyizi üzerine Daire, kararı onamış ve karar düzeltme talebini reddetmiştir.

19. Nihai karar 12/7/2016 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucular 10/8/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

21. 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 20. maddesi şöyledir:

"Yapı:

a) Kuruluş veya kişilerce kendilerine ait tapusu bulunan arazi, arsa veya parsellerde,

b) Kuruluş veya kişilerce, kendisine ait tapusu bulunmamakla beraber kamu kurum ve kuruluşlarının vermiş oldukları tahsis veya irtifak hakkı tesis belgeleri ile,

İmar planı, yönetmelik, ruhsat ve eklerine uygun olarak yapılabilir."

22. 3194 sayılı Kanun'un 21. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanunun kapsamına giren bütün yapılar için 26 ncı maddede belirtilen istisna dışında belediye veya valiliklerden yapı ruhsatiyesi alınması mecburidir."

23. 3194 sayılı Kanun'un 22. maddesi şöyledir:

"Yapı ruhsatiyesi almak için belediye, valilik bürolarına yapı sahipleri veya kanuni

vekillerince dilekçe ile müracaat edilir. Dilekçeye sadece tapu (istisnai hallerde tapu senedi yerine geçecek belge), mimari proje, statik proje, elektrik ve tesisat projeleri, resim ve hesapları, röperli veya yoksa, ebatlı kroki eklenmesi gereklidir.

Belediyeler veya valiliklerce ruhsat ve ekleri incelenerek eksik ve yanlış bulunmuyorsa müracaat tarihinden itibaren en geç otuz gün içinde yapı ruhsatiyesi verilir.

Eksik veya yanlış olduğu takdirde; müracaat tarihinden itibaren onbeş gün içinde müracaatçıya ilgili bütün eksik ve yanlışları yazı ile bildirilir. Eksik ve yanlışlar giderildikten sonra yapılacak müracaattan itibaren en geç onbeş gün içinde yapı ruhsatiyesi verilir."

24. 3194 sayılı Kanun'un 32. maddesinin olay tarihindeki hâli şöyledir:

"Bu Kanun hükümlerine göre ruhsat alınmadan yapılabilecek yapılar hariç; ruhsat alınmadan yapıya başlandığı veya ruhsat ve eklerine aykırı yapı yapıldığı ilgili idarece tespiti, fenni mesulce tespiti ve ihbarı veya herhangi bir şekilde bu duruma muttali olunması üzerine, belediye veya valiliklerce o andaki inşaat durumu tespit edilir. Yapı mühürlenerek inşaat derhal durdurulur.

Durdurma, yapı tatil zaptının yapı yerine asılmasıyla yapı sahibine tebliğ edilmiş sayılır. Bu tebligatın bir nüshası da muhtara bırakılır.

Bu tarihten itibaren en çok bir ay içinde yapı sahibi, yapısını ruhsata uygun hale getirerek veya ruhsat alarak, belediyeden veya valilikten mühürün kaldırılmasını ister.

Ruhsata aykırılık olan yapıda, bu aykırılığın giderilmiş olduğu veya ruhsat alındığı ve yapının bu ruhsata uygunluğu, inceleme sonunda anlaşılırsa, mühür, belediye veya valilikçe kaldırılır ve inşaatın devamına izin verilir.

Aksi takdirde, ruhsat iptal edilir, ruhsata aykırı veya ruhsatsız yapılan bina, belediye encümeni veya il idare kurulu kararını müteakip, belediye veya valilikçe yıktırılır ve masrafı yapı sahibinden tahsil edilir."

25. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesinin ikinci fıkrası olay tarihinde şöyledir:

"Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler."

B. Uluslararası Hukuk

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

27. Keriman Tekin ve diğerleri/Türkiye (B. No: 22035/10, 15/11/2016) kararına konu olay

1997 yılında yaptırılan, başvuruculara ait konutun bir okul inşaatı sırasında zarar görmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Bu olayda derece mahkemeleri konutun ruhsatsız olduğu gerekçesiyle başvurucuların tazminat taleplerini reddetmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından, özellikle ruhsatsız olarak yapılmış olsa da kamu makamlarınca bu yapının yıktırılmadığı veya yıkımı yönünde bir işleme de girişilmediğine dikkat çekilerek tapuya tescil edilen konut yönünden başvurucuların Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin birinci paragrafında ifade edilen anlamda mülk teşkil edebilecek menfaatlerinin olduğu belirtilmiştir (Keriman Tekin ve diğerleri/Türkiye, §§ 40-47). AİHM, başvuruyu genel ilke niteliğindeki mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına ilişkin birinci kural çerçevesinde incelemiş (Keriman Tekin ve diğerleri/Türkiye, §§ 52, 55); müdahalenin kanuni dayanağının çevreyi korumak yönünde bir meşru amacı içerdiğini kabul etmiştir (Keriman Tekin ve diğerleri/Türkiye, §§ 68, 69). Ancak AİHM'e göre somut olayın koşullarında oluşan maddi zarara rağmen başvuruculara tazminat taleplerinin reddedilmesi, başvuruculara mülkiyet hakkı kapsamındaki menfaatleri ile kamunun yararı arasındaki adil dengeyi bozmuş; başvuruculara aşırı ve olağan dışı bir külfet yükletilmesine yol açmıştır. AİHM, bu gerekçelerle başvuruculara mülkiyet haklarının ihlaline karar vermiştir (Keriman Tekin ve diğerleri/Türkiye, §§ 70, 71).

28. Benzer şekilde Tiryakioğlu/Türkiye (B. No: 24404/02, 13/5/2008) kararında da AİHM, başvurucunun askerî güvenlik bölgesi içinde ruhsatsız olarak yapılan binanın yıkımına ilişkin şikâyetini incelemiştir. AİHM özellikle bu alanda bina yapılamayacağına dair düzenlemenin öngörülebilir olduğuna, nitekim binanın yapımından kısa bir süre sonra da yıkım ile ilgili olarak idare tarafından işlemler yapıldığına vurgu yapmıştır. AİHM, bu alanda kamu makamlarına tanınan geniş takdir yetkisi de dikkate alındığında başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklenmediğini belirterek müdahaleyi ölçülü bulmuştur.

29. Sud Fondi SRL ve diğerleri/İtalya (B. No: 75909/01, 20/1/2009) kararına konu olayda başvurucular, bir ormanın yakınında binalar inşa ettirmek üzere belediyeye başvurmuşlardır. Belediye bu imar ıslah planını onaylamış ve binaların yapılması için gerekli izinleri vermiştir. Ancak bakanlık kararıyla bu orman sonradan koruma altına alınmış ve bu bölgede yapılaşma bakanlık iznine bağlanmıştır. Bunun üzerine başvurucu tarafından yaptırılan yapıların izinsiz olduğu gerekçesiyle açılan ceza davasında derece mahkemeleri, kanuna aykırı olduğu gerekçesiyle bu alanda yapılan binaların belediye yararına müsadere edilmesine karar vermiştir. AİHM mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin hukuka dayalı olmadığını ve keyfî olduğunu kabul etmiştir. Ancak şikâyet edilen müdahalenin ağırlığını dikkate alan AİHM, ölçülülük yönünden de değerlendirme yaparak mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Sud Fondi SRL ve diğerleri/İtalya, §§ 130-142). Daha sonraki bir tarihte verilen Varvara/İtalya (B. No: 17475/09, 29/10/2013) kararında da aynı sonuca varılmış ancak kararda ayrıca bir ölçülülük incelemesi yapılmayacağı belirtilmiştir (Varvara/İtalya, §§ 83-85).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu Nurnisa Türkistanlı Yönünden

31. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılması hâlinde başvurunun düşmesine karar verilebilir. Bununla birlikte

İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurunun incelenmesine devam edilebileceği öngörülmüştür.

32. Başvuru tarihinden sonra ölen başvuruculların mirasçılarının makul bir süre içinde başvuruyu devam ettirme yönündeki iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmemeleri hâlinde anılan İçtüzük hükümleri uyarınca başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılabilir (İskender Kaya ve diğerleri, B. No: 2014/7674, 23/3/2017, §§ 18-21).

33. Anayasa Mahkemesi daha önce bireysel başvuru yapıldıktan sonra ölen başvuruculların mirasçılarının başvuruyu devam ettirme yönündeki taleplerini Anayasa Mahkemesine iletebilecekleri makul sürenin -haklı mazeretler saklı kalmak kaydıyla- ölüm tarihinden itibaren dört ay olarak tespitinin uygun olacağı sonucuna ulaşmıştır (T.G., B. No: 2017/21163, 9/1/2019, § 20).

34. Somut olayda başvurucu Nurnisa Türkistanlı, başvuru tarihinden sonra 22/2/2019 tarihinde vefat etmiş ancak mirasçıları makul bir süre içinde başvuruya devam etme yönünde iradelerini bildirmemişlerdir. Bu başvurucu yönünden başvurunun incelenmesine devam etmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden biri de bulunmamaktadır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurucu Nurnisa Türkistanlı açısından başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucu Necati Türkistanlı Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları

36. Başvurucu, doksan günlük yürütmenin durdurulması kararı dışında kalan süre içinde binasını inşa ettirdiğini belirtmiş ve bu hususun derece mahkemelerince değerlendirilmediğini iddia etmiştir. Yürütmenin durdurulması kararının sınırlı bir süreyi kapsadığını belirten başvurucu, bu süre içinde binayı inşa ettirmediğini vurgulamış; durdurma kararı öncesindeki iki ayda temelin atılıp duvarın örüldüğünü ve yine doksan günlük durdurma süresinin bitiminden inşaat ruhsatının iptal kararı tarihine kadarki süreçte yapının hukuka uygun olarak inşa edildiğini ileri sürmüştür.

37. Başvurucu, almış olduğu inşaat ruhsatına uygun olarak binanın yapımına başlandığını vurgulamıştır. Başvurucu, yürütmenin durdurulmasına ilişkin doksan günlük sürenin öncesinde ve sonrasında inşaat ruhsatına dayanarak binanın yapımını devam ettirdiğini, ayrıca bu süreçte Belediyenin inşaata bir müdahalesi olmadığını belirtmiştir. Durdurma süresi içinde yapıyı inşa ettirdiğine dair delil olmadığını ileri süren başvurucu, iddialarının derece mahkemelerince değerlendirilmediğini iddia etmiştir.

38. Başvurucu sonuç olarak bu gerekçelerle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

39. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de binanın yıkılması nedeniyle uğradığı zararın tazmin edilmemesi yönündeki şikâyetlerin esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin şikâyetlerinin mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

42. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda tapu kaydında adına kayıtlı olduğu taşınmaz üzerinde başvurucu tarafından inşa ettirilen binanın ekonomik bir değer oluşturduğu kuşkusuzdur. Bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca mülkiyet hakkı kapsamında korunması gereken bir menfaatin mevcut olduğu kabul edilmiştir.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

43. Somut olayda inşaat ruhsatının iptal edilmesi sonucu yapının yıkılması mülkiyet hakkına bir müdahale teşkil etmektedir. Anayasa Mahkemesi daha önce benzer başvuruları mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına saygıya ilişkin genel kural çerçevesinde incelemiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. İrfan Öztekin, B. No: 2014/19140, 5/12/2017, § 47; Rifat Algan, B. No: 2014/19138, 22/2/2018, § 53). Somut olayda da bu ilkeden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmadığından müdahale bu kapsamda incelenecektir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

44. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

45. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun

olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir(Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

(1) Kanunilik

46. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt, kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

47. Somut olayda başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin 3194 sayılı Kanun'un 32. maddesine dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ulaşılabilir, öngörülebilir ve belirli bir kanuni dayanağının olduğu açıktır.

(2) Meşru Amaç

48. Anayasa'nın 56. maddesinde, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu düzenlenmiş; çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını korumanın ve çevre kirliliğini önlemenin devlet ve vatandaşların ödevi olduğu belirtilmiştir. İnşa edilecek yapıların imar mevzuatına uygun olarak yapılmasının sağlanması ve bu kapsamda ilgili mevzuat hükümleri uyarınca ruhsat alınmadan yapılabileceği açıkça düzenlenen yapılar hariç diğer yapıların ruhsata bağlanması suretiyle yapılaşmanın fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun olarak teşekkülü; sağlıklı, güvenli, kaliteli ve ekonomik yaşam çevrelerinin oluşturulması bakımından önem teşkil etmektedir. Bu bakımdan yapılaşmanın fen, sağlık ve çevre şartlarına uygunluğunun sağlanmasında ve buna ilişkin düzenlemelerde kamu yararı bulunduğu kabul edilmelidir (Osman Yücel, B. No: 2014/4874, 15/6/2016, §§ 82-84).

49. Somut olayda başvurucuya ait taşınmaz üzerinde yer alan ve inşaat ruhsatı olmayan yapının yıkılmasının kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğu açıktır.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

50. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

51. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da

müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

52. Başvuruya konu olayda takip edilen meşru amacı gerçekleştirmek üzere ruhsata aykırı binanın yıkımı yönündeki müdahalenin elverişli olduğu ve daha uygun başka bir aracın bulunduğu da gösterilemediğinden gerekli olduğu kuşkusuzdur. Bu nedenle müdahalenin orantılılığının tartışılması gerekmektedir.

53. Somut olayda başvurucu maliki olduğu parsel üzerinde bina inşa ettirmek için Belediyeye başvurmuştur. Belediye revizyon imar planı kapsamında başvurucuya 28/1/1990 tarihinde beş kat izinli inşaat ruhsatı vermiştir. Buna karşı komşu parsel maliki revizyon imar planı ile bu plana bağlı olarak verilen inşaat ruhsatının iptali için dava açmıştır. Dosyadaki bilgi ve belgelerden davanın açıldığı tarih anlaşılmamakla birlikte 16/2/1990 tarihinde Mahkeme Heyetince keşfe gidilmiş ve hukuka aykırılık ile telafisi güç zararların doğacağı gerekçesiyle 21/3/1990 tarihinde doksan gün süreyle yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir. Yargılama sonucunda ise 19/11/1990 tarihinde dava kabul edilerek inşaat ruhsatı iptal edilmiştir.

54. Başvurucunun inşa ettirdiği dört katlı yapı 30/9/2009 tarihinde yıkılmıştır. Başvurucunun yıkım nedeniyle uğradığı zararın tazmini istemiyle açtığı dava Belediyenin hizmet kusuru bulunduğu gerekçesiyle Mahkemece kabul edilmiştir. Temyiz üzerine Daire; keşif tarihinde inşaata henüz başlanmadığını, inşaat ruhsatının alınmasından yürütmenin durdurulmasına kadar geçen iki ay içinde inşaatın tamamlanmasının mümkün olmadığını ve iptal davasına başvurucunun müdahil olmasına rağmen yapıya ruhsatsız başlandığını belirterek zararın başvurucunun eyleminden doğduğu gerekçesiyle kararı bozmuştur.

55. Başvurucu, özellikle inşaata verilen ruhsat uyarınca yapımı başlattığını ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin dönem haricinde yapıyı inşa ettirdiğini ileri sürmektedir. Başvurucu, hukuka uygun olarak inşa ettirdiği yapının yıkımı nedeniyle uğramış olduğu maddi ve manevi zararın tazmin edilmemesinden şikâyetçidir.

56. Öncelikle mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye karşı etkin bir biçimde itiraz edebilme, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme olanağının başvurucuya tanınıp tanınmadığı incelenmelidir. Yargılama sürecinin bütününe bakıldığında başvurucunun kendisini vekil ile temsil ettirdiği, başvurucuya itiraz ve savunmalarını ortaya koyabilme ve delillerini sunabilme olanağının tanındığı anlaşılmaktadır. Başvurucunun mülkiyet hakkına ilişkin iddialarının derece mahkemelerince değerlendirilip ilgili ve yeterli gerekçenin ortaya konularak tazminat davasının reddedildiği görülmektedir.

57. Başvurucu, yapıyı yürütmenin durdurulması kararı dışında kalan süreçte hukuka uygun olarak tamamladığını ve yıkım işleminde Belediyenin hizmet kusuru bulunduğunu ifade etmiştir. Bu aşamada belirtmek gerekir ki yargılama sürecinde delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması -kural olarak- derece mahkemelerinin takdirindedir. Ancak bu takdir yetkisi sınırsız olmayıp derece mahkemelerinin kararlarının açık bir keyfîlik veya bariz bir takdir hatası içermemesi gerekir. Bu kapsamda ruhsatın iptali için açılan davadan başvurucunun haberdar olduğuna ve Belediyenin hukuki sorumluluğuna ilişkin olarak Dairenin değerlendirmesinde açık bir keyfîlik veya bariz takdir hatası bulunmamaktadır.

58. Binanın ruhsatsız da olsa idare tarafından makul olmayan bir süre boyunca yıkımı yönünde herhangi bir işlem yapılmadığı olaylarda öngörülemeyecek bir yıkım sebebiyle tazminat ödenmemesinin başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yükleyecek ve ölçülülük yönünden mülkiyet hakkının ihlaline neden olacaktır (Ayşe Öztürk, B. No: 2013/6670, 10/6/2015 , §§ 110-112; Rifat Algan, §§ 68-74; İrfan Öztekin, §§ 61-67).

59. Bununla birlikte başvurucular yönünden yıkım işleminin uygulanabileceğinin öngörülebilir nitelikte olması durumunda bunun sonuçlarına katlanılması beklenebilecektir. Ruhsatsız olarak inşa edilen yapıların tespit edilerek ruhsata bağlanması mümkün olmadığı takdirde söz konusu yapıların yıkımı, kamunun genel menfaatlerinin sağlanması adına idare yönünden bir sorumluluk taşımaktadır. Ayrıca yapılaşma alanında kamu makamlarına tanınan geniş takdir yetkisi de dikkate alındığında başvuruculaların mülkiyet haklarının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin bozulduğu söylenemeyecektir (Aysel Geçer ve diğerleri, B. No: 2015/6675, 31/10/2018, § 44).

60. Bu kapsamda somut olayda başvurucu açısından yıkım işleminin uygulanabileceğinin öngörülebilir nitelikte olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Başvurucu, maliki olduğu parsel üzerinde bina inşa ettirmek amacıyla Belediyeye başvurmuştur. Belediye, talebi uygun bularak 26/1/1990 tarihli inşaat ruhsatı vermiştir. Komşu parsel maliki, imar planı ile inşaat ruhsatının iptali için dava açmıştır. Söz konusu davanın açıldığı tarih dosyadaki bilgi ve belgeler kapsamında anlaşılamasa da 16/2/1990 tarihinde Mahkeme Heyetince keşfe gidilmiş ve 21/3/1990 tarihinde doksan gün süreyle yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir. Başvurucu da yargılama sürecinde müdahil sıfatıyla yer alarak hukuki süreçten haberdar olmuştur.

61. Belediye tarafından verilen ruhsat işleminin tesisinde başvurucunun hilesinin veya ağır kusurunun olduğuna dair bir olgu bulunmamaktadır. Bununla birlikte somut olaydaki süreç gözönüne alındığında inşaat ruhsatının verildiği tarih ile ruhsatın iptali için açılan dava tarihi arasında çok kısa bir süre olduğu görülmektedir. Daha da önemlisi açılan bu davada hukuka aykırılığın açık olduğu gerekçesiyle yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir. Bu hâliyle başvurucunun yürütmenin durdurulduğu tarihten sonra artık inşaatı devam ettirmemesi beklenirken kendi fiiliyle zararın doğmasına ve artmasına yol açtığı anlaşılmaktadır.

62. Başvurucunun diğer bir iddiası yürütmenin durdurulması kararının üç aylık bir süre için verildiği, yapının ise yürütmenin durdurulmasına ilişkin dönem haricinde inşa edildiğine ilişkindir. İdari bir işlem, mahkeme kararıyla iptal edilene veya idare tarafından geri alınana kadar hukuka uygunluk karinesinden yararlanır. Bununla birlikte somut olayda Mahkemece verilen yürütmenin durdurulması kararının mahiyetinin gözönüne alınması gerekmektedir. Şöyle ki somut olaydaki yürütmenin durdurulması kararında idari işlemin hukuka uygun olup olmadığı hususunda detaylı bir değerlendirme yapılmıştır. Yapılan bu değerlendirme sonucunda işlemin hukuka açıkça aykırı olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu aşama itibarıyla Mahkeme tarafından ruhsatın hukuka açıkça aykırı olduğunun tespit edilmiş olması, dava konusu işlemin iptal edileceği sonucuna götürecek hukuki bir belirtidir. Bu nedenle somut olayda verilen -geçici de olsa- yürütmenin durdurulması kararının, dava konusu işlemin sonradan iptal edilebileceğini öngörülebilir hâle getirdiğini kabul etmek gerekecektir.

63. Dolayısıyla ruhsatın iptal edilebileceği başvurucu tarafından öngörülebilir bir hâle gelmesine rağmen inşaata devam edilmesi karşısında başvurucunun kendi kusurundan

doğan ve artan zararının karşılanmamasında başvurucuya şahsi olarak aşırı ve orantısız bir külfet yüklenmemiştir.

64. Sonuç olarak inşaat ruhsatının verildiği tarihten çok kısa bir süre sonra iptal davası açılması ve hukuka aykırılık ile telafisi güç zararların doğacağı gerekçesiyle yürütmenin durdurulması kararı verilmesi karşısında ruhsatın iptal edilebileceği başvurucu tarafından öngörülebilir hâle gelmiştir. Ruhsatsız olarak inşa edilen yapıların tespit edilerek ruhsata bağlanması mümkün olmadığı takdirde yıkımı kamunun genel menfaatlerinin sağlanması adına idare açısından bir sorumluluk niteliğindedir. Ayrıca bu alanda kamu makamlarına tanınan geniş takdir yetkisi de dikkate alındığında başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamu yararı arasında olması gereken adil denge bozulmamış olup müdahale ölçülüdür.

65. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucu Nurnisa Türkistanlı yönünden başvurunun DÜŞMESİNE,

B. Başvurucu Necati Türkistanlı yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Başvurucu Necati Türkistanlı yönünden Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.K.

B. No: 2016/16171 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/16171

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/16171)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : A.K.

Vekili : Av. Zafer KOÇAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; darbe teşebbüsü sonrasında yürütülen soruşturmalar kapsamındaki gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; aramanın hukuki olmaması nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının; talebe rağmen tanıkların dinlenilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve sağlık durumuna rağmen ceza infaz kurumunda tutma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca tutukluluk hâlinin

sonlandırılarak tedbiren tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. 14/10/2016 tarihinde Sincan 2 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına yazılan müzekkerelere verilen cevaplar sonrasında Birinci Bölüm tarafından 27/10/2016 tarihinde -başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulmasının yaşamına, maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik bir tehlike oluşturduğuna dair derhâl tedbir kararı verilmesini gerektirir bir durum bulunmadığı gerekçesiyle- tedbir talebinin reddine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Türk yargı organları yakın dönemde verdikleri birçok kararda FETÖ/PDY'nin silahlı bir terör örgütü olduğunu kabul etmişlerdir. Bu kapsamda Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26/9/2017 tarihinde (E.2017/16.MD-956, K.2017/370) ve -terör suçlarına ilişkin davaların temyiz mercii olan- Yargıtay 16. Ceza Dairesi 24/4/2017 ve 14/7/2017 tarihlerinde verdiği kararlarda (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21) FETÖ/PDY'nin silahlı bir terör örgütü olduğu sonucuna varmışlardır.

11. FETÖ/PDY'nin (genel özelliklerine ilişkin olarak bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26) yargı kurumlarındaki örgütlenmesine ve faaliyetlerine ilişkin olarak soruşturma ve kovuşturma belgeleri ile tedbir/disiplin kararlarında yer alan, başta haklarında soruşturma yürütülen yargı mensuplarının beyanları olmak üzere maddi olgulara dayalı bulunan iddia ve tespitler Selçuk Özdemir (aynı kararda bkz. § 22) kararında geniş olarak açıklanmıştır.

B. Başvuruya İlişkin Süreç

12. 17/6/2016 tarihinde emekliye ayrılan başvurucu, öncesinde Yargıtay üyesi olarak görev yapmıştır. Başvurucu hakkında 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra 25/7/2016 tarihinde

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından FETÖ/PDY'nin hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

13. Başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının talimatıyla 26/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

14. Başvurucu 29/7/2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında ifade vermiştir. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. İfade alma işlemi sırasında başvurucuya FETÖ/PDY ile bağlantısı olup olmadığını aydınlatmaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

15. Başvurucu ifadesinde özetle söz konusu örgütle kendisinin veya ailesinin bağlantısının bulunmadığını, hiçbir zaman bu yapıyla birlikte hareket etmediğini, asılsız bir telefon ihbarına dayanılarak hakkında soruşturma açılmasının hukuka aykırı olduğunu beyan etmiştir.

16. Başvurucu 29/7/2016 tarihinde, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından tutuklanması istemiyle iki kişiyle birlikte Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir. Aynı gün yapılan sorgu işleminde başvurucu, Savcılıktaki ifadesine benzer beyanlarda bulunarak suçlamaları kabul etmemiştir.

17. Başvurucu, Hâkimliğin 29/7/2016 tarihli kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler ... ve A.K.nin üzerlerine atılı bulunan silahlı terör örgütüne üye olmak suçunu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren dosya kapsamında somut delillerin bulunması, şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimallerinin bulunduğu, bu nedenlerle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı, CMK'nun 2/1-j, 161/8, 2575 sayılı Danıştay Kanunun 82, 2797 sayılı Yargıtay Kanunun 46. Maddelerine göre Ağır Ceza Mahkemesinin görevine giren suç üstü hali söz konusu olduğundan Hakimliğimizin Görevli olduğu da gözetilerek CMK'nun 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelilerin ... CMK.nun 101 maddeleri uyarınca AYRI AYRI TUTUKLANMALARINA ... [karar verildi.]"

18. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz etmiş; Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği 4/8/2016 tarihinde dosyadaki mevcut belge ve deliller, tutanaklar, delillerin tam olarak toplanamamış ve karartma ihtimalinin olması ve şüphelinin kaçma ihtimalinin devam ediyor olması ile atılı suçun katolog suçlar arasında yer alması karşısında hakimliğin kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazı reddetmiştir. Karar başvurucuya 10/10/2016 tarihinde tutuklu bulunduğu Ceza İnfaz Kurumunda tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu ret kararını haricen öğrendiğini beyan ederek 6/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 8/11/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açmıştır.

21. İddianamede FETÖ/PDY hakkında genel bilgilere, başvurucuya yönelik suçlama ve delillere yer verilmiştir.

22. Bu bağlamda iddianamenin başvurucunun işlediği iddia olunan suça ve örgüt

bağlantısına ilişkin kısımları şöyledir:

"...Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere; FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütü mensupları yaptıkları hileli hareketler ve eylemler sonucu 2010 yılında ele geçirdikleri Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu marifeti ile örgüt mensuplarının yüksek yargıda söz sahibi olması için FETÖ/PDY isimli örgüt mensuplarından kimlerin Yargıtay ve Danıştay'a gönderileceğini belirlemek amacıyla 2011 yılında M.K. ve B.Ç.nin evlerinde toplantılar yaptıkları,

Bu toplantılara FETÖ/PDY isimli yapılanma içerisinde bulunmayan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri İ.A., A.G, R.A., A.A., A.K., Z.Ö., A.S.E., Z.K., Z.N.H.nin çağrılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu toplantılara Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinden FETÖ/PDY içerisinde bulunan İ.O., A.H., B.Ç., B.O., T.G., H.S., N.Ö., A.K., Ö.K., R.Y. ve A.B.nin katıldığı, bu şahıslar dışında M.K.nın evinde yapılan toplantıya örgüt mensupları Kurul üyesi olmayan M.K, E.D., M.B., A.B., Ö.A., N.D., M.Ö., A.T.nin katıldığı, B.Ç.nin evinde yapılan toplantıya yukarıda belirtilen FETÖ/PDY içerisinde bulunan Kurul üyeleri ile birlikte Kurul üyesi olmaya FETÖ/PDY mensupları M.K., E.D., M.B., A.B., N.D., A.T., Ö.A. ve H.Y. katılmışlardır. Bu toplantılar sonucu FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütü mensubu olan yüksek yargıya gönderilecek kişilerin isimleri tespit edilmiştir.

FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütü mensubu oldukları anlaşılan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri ile diğer örgüt mensuplarının M.K. ve B.Ç.nin evlerinde yaptıkları toplantılara katılan şüpheliler ile diğer örgüt mensubu şüphelilerin vermiş oldukları ifadeler, yapılan araştırmalar ve tanık beyanlarından gayrı resmi yapılan bu toplantılarda örgüt içerisinde yer alan yargı mensuplarının hangilerinin yüksek mahkemelere gönderildiği tespit edilmiştir.

Şüpheli A.K.nin de FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütü üyesi olması dolayısıyla, M.K. ve B.Ç.nin evinde yapılan toplantılar sonucunda Yargıtay'a gönderilmesine karar verilen isimlerden biri olduğu anlaşılmıştır.

Yargıtay üyesi olduktan sonra örgüt yapılanmasında oluşturulan gruplar içerisinde yer aldığı, grup sorumlusu, abi'sinin S.Ç. olduğu anlaşılan grupta G.A., A.K., S.Ç., S.K. ve K.C.E.in bulunduğu anlaşılmıştır.

FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütü mensubu olduğu anlaşılan G.A.da ifadesinde Yargıtay'da görev yaptığı dönemde örgüt yapılanması içerisinde oluşan gruplarında kendisi ile birlikte S.Ç., A.K., S.K. ve K.C.E. olduğunu belirtmiştir.

A.K.nin yüksek mahkemede görev yaptığı esnada da örgüt adına hareket ettiği görülmektedir..."

23. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi iddianameyi kabul etmiş ve E.2017/512 sayılı dosya üzerinden yargılama başlamıştır. Mahkeme, ikinci duruşmanın yapıldığı 14/11/2017 tarihinde görevsiz olduğuna karar vermiş ve başvurucuyu adli kontrol şartıyla serbest bırakmıştır. Dosya Yargıtay 9. Ceza Dairesine gönderilmiştir.

24. Yargıtay 9. Ceza Dairesi ilk duruşmasını 1/3/2018 tarihinde yaptığı yargılamanın dördüncü duruşmasında Yargıtay Cumhuriyet savcısının mütalaasına uygun olarak oybirliğiyle yargılamanın durdurulmasına karar vermiştir. 21/3/2019 tarihli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Sanık hakkındaki iddianın, ağır ceza mahkemesinin görevine giren kişisel suç niteliğindeki temadi eden, silahlı terör örgütü üyesi olmak suçu olması nedeniyle soruşturma izni alınması gerekmediği için dosyanın Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu'na gönderilmesi yerinde görülmemiş, ancak yukarıda anlatıldığı şekilde kovuşturma aşamasının başlaması için gerekli usulüne uygun bir iddianame ya da iddianame yerine geçecek bir karar olmadığından yargılamanın durdurulmasına, dosyanın iddianame düzenlenip düzenlenmeyeceğinin takdiri için 2797 sayılı Yargıtay Kanununun 46. Maddesi gereğince iddianame düzenleme, görev ve takdiri yetkisine sahip olan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine karar vermek gerekmiştir."

25. Verilen karara uygun olarak dosya 29/5/2019 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 12/9/2019 tarihli iddianamesiyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açmıştır. İddianamede genel hükümlere göre soruşturma başlatıldığı, başvurucuya isnat edilen suçun mütemadi suç olması nedeniyle yakalanma tarihi itibarıyla suçüstü hâlinin oluştuğu belirtilmiştir. İddianamede başvurucuya yöneltilen suçlamanın dayandığı olgular özetle şöyledir:

i. Eski Yargıtay üyesi olan G.A. şüpheli sıfatıyla verdiği ifadesinde özetle Yargıtay içinde çeşitli gruplar oluşturulduğunu, kendisinin bulunduğu grupta başvurucun da yer aldığını, gruptakilerin sohbet adı altında toplantılara katıldığını ve himmet olarak isimlendirilen para toplandığını belirtmiştir.

ii. İ.O. (eski Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) üyesi) beyanında başvurucunun Fetullah Gülen cemaat mensuplarının kontenjanından Yargıtay üyeliğine seçildiğini ifade etmiştir.

iii. B.E. (eski Adalet Bakanlığı müsteşarı) başvurucunun ismini bu yapıya mensup olanlar arasında saymıştır.

iv. Örgütün haberleşme aracı olan Bylock programındaki yazışmalarda başvurucunun adının geçtiği ve buna göre hâkimlerin verdikleri kararlar nedeniyle yargılanmalarının mümkün olup olmadığı noktasında bir rapor hazırlamakla görevlendirildiği belirtilmiştir. Yüksek yargıdan sorumlu sivil imam M.B.nin (11011 numarasının Bylock hesabında bu kişiye ait kullanıcı adı olarak belirlendiği) talimatına ilişkin olarak Yargıtayın Hukuk ve Ceza Daireleri Genel Sorumlusu A.A. ile Ceza Daireleri Üst Sorumlusu Ö.B. arasında 30/12/2015 tarihinde ve sonrasında geçen konuşmalardan birinin başvurucuyla ilgili kısımları şöyledir:

"29. 12.2015 20:51, 11011 yazd?: Konu: Hakimin takdir hakkı yargılamada verdiği kararlar suç oluşturur mu? Bir araştırma, rapor tarzında, hukuki düzenlemeler, AİHM kararları, içtihadlar, görüşler ve kişisel kanaat abi bu çalışmayı A.K. abi yapabilir mi?

v. Örgütsel amaçlı irtibat sağlandığı tespit edilen iki ayrı ankesörlü/sabit ücretli telefonla başvurucunun sekiz kez iletişim kurduğu tespit edilmiştir.

vi. 19/3/2008 ve 23/3/2008 tarihlerinde Erdoğan-Azmi kod adını ve tespitli bir ByLock hesabını kullanan sivil imam E.Y. ile yurt dışı giriş çıkış kayıtlarının bulunduğu görülmüştür.

vii. Telefon sinyal bilgilerinin incelenmesi sonucunda yapılan analize göre başvurucunun ve örgütün sivil imamı olduğu iddiasıyla hakkında soruşturma başlatılan dört farklı kişinin -birisiyle çok kez olmak üzere- aynı yerde bulunduklarının tespit edildiği belirtilmiştir.

26. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler

iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"...

Şüpheli A.K.nin, örgüt içerisinde yer aldığı, benzer suçlardan hakkında soruşturma ve kovuşturma bulunan İ.O. ve B.E. tarafından teyit edildiği üzere, terör örgütü mensuplarının 2010 yılında Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nda çoğunluğu ele geçirmelerinden sonra örgütten olmayan üyelerin katılımı sağlanmaksızın M.K.nın evinde gizliliğe riayet ile gerçekleştirilen toplantılarda FETÖ/PDY mensupları tarafından adı öne çıkarılarak getirilen listede yer alarak Yargıtay üyeliğine seçilmesine karar verilen isimlerden olduğu,

Örgütün amaçları doğrultusunda dava süreçlerinin takip ve kontrol altında tutulması, gündem ve seçim süreçlerinin bloke edilmesi de dahil olmak üzere örgütsel stratejinin belirlendiği, himmetlerin verildiği örgütsel toplantılara düzenli olarak katıldığı, Yargıtay hücre yapılanmasında örgüt tarafından oluşturulan gruplarda görev aldığı, Yargıtay eski üyesi S.Ç.nin grup sorumlusu olarak organize ettiği sohbet adı altındaki örgütsel toplantılara örgütün Yargıtay hücresinde yer alan S.Ç., G.A., S.K., K.C.E. ile birlikte katıldığı, himmet parasını grup sorumlusu S.Ç.ye verdiği, örgütün Hukuk ve Ceza Daireleri genel sorumlusu A.A.nın evinde de örgüt üyeleriyle bir araya geldiği,

İ.D.nin bu hususu ; "sohbetler anlık kararlaştırılmaz, bir toplantıda diğer toplantının tarih, saat ve yeri belirlenir, herkesin orada olması istenir, belirlenen tarih öncesinde biraraya gelinmez idi. Cep telefonu ile veya başka bir şekilde toplantı yer ve saatleri belirlenmezdi. Yapı içerisinde aidatı düzenli veren, itiraz etmeyen kendilerinden olan kişilere "beşlik" diyorlardı." şeklindeki ifadesi dikkate alındığında,

Örgütsel toplantıların, ByLock içeriklerinde belirtilen niteliği, gidilen evlerin gizliliği, kişilerin örgüt hiyerarşisindeki sınıflandırmaları dikkate alındığında, örgütsel faaliyet yürüttüğü anlaşılmış olup, aynı örgütsel toplantılara iştirak eden FETÖ/PDY mensubu S.K. ile ilgili olarak anılan bu eylemler hükme esas alınmak suretiyle 03.04.2019 gün ve 2017/103 Esas, 2019/ 51 sayılı kararıyla örgüt üyeliğinden TCK'nın 314/2 maddesi gereğince mahkumiyet hükmü tesis edildiği anlaşılmıştır.

Şüphelinin örgütün talimatı doğrultusunda hakimlerin yargılanması ile ilgili rapor hazırlama faaliyetini yürüttüğü, şöyle ki; örgütün yüksek yargıdan sorumlu sivil imamı M.B. ile Hukuk ve Ceza Daireleri Genel Sorumlusu A.A. arasındaki yazışmalara göre, hakimlerin verdikleri kararlar nedeniyle yargılanmalarının mümkün olup olmadığı noktasında bir rapor hazırlamakla görevlendirildiği, bu süreçte sivil imam tarafından verilen talimatların A.A.ya onun tarafından Ö.B.ye ve ondan sonra şüpheliye iletildiğinin anlaşıldığı, talimatı veren M.B.nin, hakkında örgüt yöneticiliğinden kamu davası açılmış bulunduğu, A.A.nın örgüt mensubiyeti nedeniyle hakkında soruşturma bulunduğu, Ö.B.nin örgütün Ceza Daireleri Üst sorumlusu olup, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 12.03.2019 gün ve 2017/91 Esas, 2019/27 sayılı ilamı ile İ.Z.nin aynı daire tarafından örgüt üyeliğinden mahkumiyetine karar verilen kişiler olduğu dikkate alındığında, şüphelinin açıklanan örgüt hiyerarşisinde sivil imam M.B., A.A., Ö.B.nin altında onlardan gelen rapor hazırlama talimatını yerine getirip İ.Z.ye veren mensubu konumunda bulunduğu, bir başka deyişle Yargıtay mahrem sınıfı içerisindeki hiyerarşide yer aldığı anlaşılmıştır. Bütün bu hususların ByLock yazışmalarına da yansıdığı, yazışma tarihlerinden anlaşıldığı üzere şüphelinin örgüt ile irtibatını 2013 yılından itibaren de devam ettirdiği belirlenmiştir. Baz ve HTS bilgilerinde de görüldüğü üzere örgütün sivil ve yargı kanadında yer almaları nedeniyle haklarında soruşturma ve kovuşturmalar bulunan mensupları ile bir arada ve irtibat halinde olduğunun anlaşıldığı, hakkında şüpheli ankesörlü

sabit hatlardan ardışık arama kayıtlarının bulunduğu bir bütün olarak nazara alındığında;

Şüphelinin diğer örgüt üyeleriyle birlikte fikir ve eylem birliği içinde hareket etmek suretiyle hiyerarşik yapıya dahil olup sıkı bir disiplinle, örgütün stratejisi, yapılanması, faaliyetleri ve amacına uygun hareket ettiği, haiz olduğu görev ve sorumluluk alanları ile emir ve talimat verme noktasındaki yetkileri gözetildiğinde, FETÖ silahlı terör örgütünün Yargıtay hücre yapılanmasında yer aldığı, örgütün amaçları doğrultusunda süreklilik ve çeşitlilik arz edecek şekilde faaliyet yürütmek suretiyle örgüt üyesi olmak suçunu işlediği sonucuna ulaşılmıştır.

27. Yargıtay 9. Ceza Dairesi 18/9/2019 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve E.2019/17 sayılı dosya üzerinden yargılamaya başlamıştır. 27/2/2020 tarihinde başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla dosya temyiz aşamasındadır.

C. Başvurucuya Sunulan Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bilgiler

28. Ceza İnfaz Kurumunun başvurucunun tedbir talebinin değerlendirilmesi için yazdığı cevap (bkz. § 6) içeriğinde başvurucuya sunulan sağlık hizmetlerinden bahsedilmektedir. Buna göre;

- 29/7/2016 tarihinde Ankara Ceza İnfaz Kurumları Kampüs Devlet Hastanesi (Devlet Hastanesi) Acil Polikliniğinde yapılan fiziki muayenede travmatik lezyon saptandığı belirtilmiştir.

- 28/8/2016 tarihinde Devlet Hastanesi Acil Polikliniğine sevk edilen başvurucuya kardiyoloji polikliniğinde kontrol önerilmiştir.

- 1/9/2016 tarihinde Devlet Hastanesi Acil Polikliniğine sevk edilen başvurucuya şikâyetlerinin devamı hâlinde kardiyoloji polikliniğinde kontrol önerilmiştir.

-Başvurucu 6/9/2016 tarihinde Devlet Hastanesi Kardiyoloji Polikliniğine sevk edilerek uzman doktor tarafından muayene edilmiş, başvurucudan efor testi istenmiştir.

-Başvurucu 9/9/2016 tarihinde Devlet Hastanesi Kardiyoloji Polikliniğine sevk edilerek efor testine sokulmuş, bu testi tolere edemediği (tamamlayamadığı) için koroner anjiyografi (KAG) için başvurucunun Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesine sevki uygun görülmüştür.

- 19/9/2016 tarihinde Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kardiyoloji Polikliniğinde muayene edilen başvurucuya 21/9/2016 tarihi için KAG önerilmiştir.

-Başvurucu 21/9/2016 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna dilekçe yazarak koroner anjiyografi için hastaneye gitmek istemediğini bildirmiştir. 21/9/2016 tarihli Ceza İnfaz Kurumu görevlilerince tanzim edilen tutanaktan; başvurucunun 21/9/2016 günü saat 09.25’te Kurum revirine çağrıldığı, koroner anjiyografi yapılmasının önemi ve yapılmaması hâlinde meydana gelecek hayati riskler konusunda görevli sağlık memurlarınca bilgilendirildiği anlaşılmıştır.

-7/10/2016 tarihinde Devlet Hastanesi Psikiyatri Polikliniğinde uzman doktor tarafından yapılan muayene sonucunda; ceza infaz kurumunda tutulduğu günden bu yana uykusuzluk, gece dolaşması, sık uyanma, korku, panik, gelecekle ilgili kaygılar, karamsarlık, mutsuzluk sorunları yaşadığını belirten başvurucuya gerekli ilaçları reçete edilmiş ve bir ay sonra kontrol önerilmiştir.

29. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumuna yazdığı 27/9/2016 tarihli dilekçesiyle tek kişilik odada kalmasının sağlığına zarar verdiğini belirterek bu hususta sağlık kurulu raporu aldırılması talebinde bulunmuştur. Bu kapsamda rapor düzenleyecek olan Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi 30/9/2016 tarihinde başvurucuya anjiyo yapılmasına karar vermiştir. Başvurucu 3/10/2016 tarihli dilekçesiyle; daha önce dayısının anjiyo yapılırken babasının ise anjiyo sonrası kalp krizi nedeniyle vefat ettiklerini, ölüm korkusu yaşadığını, aile desteğinden bu şartlarda mahrum olduğunu, -elleri kelepçeli bir şekilde olsa da- yaşadığı fiziksel sorunları doktorlara zaten ilettiğini belirterek anjiyo olmak istemediği için rapor düzenlenmesi talebinden vazgeçtiğini bildirmiştir.

30. Cevap yazısında ayrıca başvurucunun sağlık sorunlarını gerekçe göstererek tutukluluk hâlinin sonlandırılması amacıyla sağlık kuruluna sevki hususunda Cumhuriyet savcılığına, infaz hâkimliğine veya ceza infaz kurumu müdürlüğüne talepte bulunmadığı belirtilmiştir. Bunun dışında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16. maddesi kapsamında başvurucunun sağlık durumu nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında tutulup tutulmayacağı hususunda Adli Tıp Kurumu tarafından tanzim edilen herhangi bir rapor olmadığı vurgulanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

31. İlgili hukuk için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 33-56; Fatma Müge Tekin ve Özge Tekin, B. No: 2014/2504, 20/3/2019, §§ 26-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltı Tedbirinin Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu, kuvvetli suç şüphesi olmadığı hâlde gözaltına alınması ve üç gün süreyle gözaltında tutulması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

b. Değerlendirme

34. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

35. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

36. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu

makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

37. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47).

38. Öte yandan Anayasa Mahkemesi olağanüstü hâl ilanı sonrasında uygulanan olağan döneme göre daha uzun süreli gözaltı tedbirleri yönünden de bu sürelerin makul olmadığı şikâyetlerini incelemiş ve bu konuda 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 30-37; Mehmet Hasan Altan (2), §§ 84-93).

39. Somut olayda başvurucu yönünden gözaltı tedbirinin hukuki olmadığına ve gözaltı süresinin uzun olduğuna ilişkin iddialarla ilgili olarak anılan kararlarda varılan sonuçlardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu; aleyhinde hiçbir delil bulunmamaktayken sadece bir telefon ihbarıyla hukuka aykırı şekilde tutuklandığını, ayrıca tutukluluk ve tutukluluğa itiraz kararlarının gerekçesiz olduğunu belirterek Anayasa'nın 19., 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

42. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

43. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

44. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

45. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

46. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY üyeliği iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir, § 57).

47. Başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

(1) Genel İlkeler

48. Genel ilkeler için bkz. Salih Sönmez, §§ 99-104.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

50. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Bu itibarla

başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

51. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

52. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında, isnat edilen silahlı terör örgütüne üye olma suçunun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin dosyada bulunduğu belirtilmiştir (bkz. § 17). Tutuklamaya itirazın reddine ilişkin kararda da tutuklama kararı veren Hâkimlik kararına atıf yapılarak başvurucunun da aralarında olduğu şüpheliler hakkında verilen kararın hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 18).

53. Hazırlanan iddianamelerde ise Savcılıklar; HSYK üyesi olan ve FETÖ/PDY mensubu olduğu anlaşılan kişiler ile HSYK üyesi olmayan örgüt mensubu olan kişilerin Yargıtaya seçilecek üyelerin tespit edilmesi amacıyla yaptıkları toplantılarda başvurucunun adının belirlendiğini, ayrıca Yargıtay üyesi olduktan sonra başvurucunun örgüt yapılanmasındaki gruplarda yer aldığını, bu kapsamda S.Ç.nin sorumlusu (örgüt içinde abi olarak tanımlanan) olduğu grupta olduğunu adli soruşturmalarda dinlenen tanık ve şüpheli beyanlarından anlaşıldığını iddia etmişlerdir. Bu itibarla başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtilerin bulunduğu görülmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Selçuk Özdemir başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75; benzer yöndeki karar için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 58).

54. Ayrıca başvurucu dışındaki bazı kişiler (Ö.B ve A.A.) arasında ByLock programı üzerinden yapılan haberleşmenin içeriğinde başvurucuyla ilgili bazı olguların bulunduğu belirtilmiştir. Soruşturma mercilerince; yazışmalarda FETÖ/PDY'nin yüksek yargıdan sorumlu sivil imamı M.B.nin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) içtihatlarından da faydalanarak hâkimlerin verdikleri kararlardan dolayı sorumluluklarına ilişkin bir rapor oluşturulmasını ve bu raporun da başvurucu tarafından hazırlanmasını Yargıtay Hukuk ve Ceza Daireleri Genel Sorumlusu A.A.dan istediği, bu kişinin de Ceza Daireleri Üst Sorumlusu Ö.B.ye bu gelen talimatı ilettiği belirtilmiştir. Başvurucunun Yargıtaya üye seçilmeden önce AİHM kararlarını yakından takip eden Anayasa Mahkemesinde yaklaşık sekiz yıl raportörlük yaptığı bilinmektedir.

55. Sonuç olarak başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtilerin bulunmadığının kabulü mümkün değildir.

56. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

57. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle bağlantılı veya doğrudan teşebbüsle olmasa da FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen

suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

58. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

59. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken delilleri etkileme ve kaçma ihtimali bulunmasına dayanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden dayanılan tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

60. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelik tutuklama nedenlerinin olgusal temellerden yoksun olduğu söylenemez.

61. Öte yandan başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

62. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

63. Başvurucunun darbe teşebbüsünün savuşturulması sürecinde gözaltına alındığı ve sonrasında tutuklandığı dikkate alındığında soruşturma süreci bakımından tutuklamanın ölçülülük ilkesinin bir unsuru olarak gerekli olmadığı sonucuna varılması için herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

64. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Hâkimliğin tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

65. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan

yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

66. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin bu hakka dair Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

67. Başvurucu, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak kalmaktayken kalp krizi geçirdiğini ve sağlığının ağır derecede bozulduğunu beyan etmektedir. Başvurucu vekili 28/11/2016 tarihli ek dilekçesiyle; başvurucunun bel fıtığına bağlı olarak ağır derecede ağrı çektiğini, dizlerinde farklı rahatsızlıklardan kaynaklanan ağrılar olduğunu, tutuklu bulunduğu süre içinde iki kez kalp krizi geçirdiğini ifade etmiştir. Başvurucu vekili ayrıca bu süreçte başvurucuyu muayene eden doktorların başvurucuyla yeterince ilgilenmediğini, bu nedenle aile desteğinden de yoksun bir ortamda anjiyo ve by-pass ameliyatı yapılması önerilerini kabul etmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu vekili, başvurucunun sağlığının sürekli kötüye gittiğini iddia ederek tahliye edilmesinin gerektiğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

68. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

69. Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumlarının fiziki ve tıbbi imkânlarının sağlık durumuna uygun olmamasına dayalı şikâyetleri istikrarlı bir şekilde kötü muamele yasağı kapsamında incelemektedir (Mete Dursun, B. No: 2012/1195, 18/11/2015; Serdar Öztürk, B. No: 2013/7532, 4/2/2016; Sabri Kaya, B. No: 2014/8482, 29/6/2016; Ergin Aktaş, B. No: 2014/14810, 21/9/2016; Hayati Kaytan, B. No: 2014/19527, 16/11/2016; İmam Çelikdemir, B. No: 2014/20289, 5/12/2017).

70. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Somut olayda başvuru formunda veya eklerinde ceza infaz kurumlarında olması muhtemel olağan koşullar dışında, tutulma koşullarına yönelik özellik taşıyan bir iddia ileri sürmemiştir. Dolayısıyla daha nitelikli tedavi olanaklarından yararlandırılmadığına dönük bir şikâyeti de bulunmayan başvurucunun infaz kurumunda tutulmasının sağlık durumu üzerindeki etkisinin değerlendirilmesiyle sınırlı bir inceleme yapılacaktır. Bu nedenle başvurucunun şikâyetleri Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı çerçevesinde ele alınacaktır.

71. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki “Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” şeklindeki kural, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus 5275 sayılı Kanun'un "İnfazda temel ilke" kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz." ve yine Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir." şeklinde düzenleme ile açıkça ifade edilmiştir.

Dolayısıyla tutuklamaya veya hapis cezasına mahkûmiyete ilişkin bir kararın yerine getirilmesi için sağlanacak şartlar, insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 36).

72. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir. Ceza infaz kurumunda tutulmanın pratik gerekleri çerçevesinde mahkûmların sağlık ve esenlikleri gibi hususların yeterli bir şekilde güvence altına alınması ve mahkûmlara gerekli tıbbi yardımın sağlanması da insan onuruna yakışır koşulların sağlanması için gereklidir (Turan Günana, § 39). Bu çerçevede hasta bir kişinin uygun olmayan fiziki ve tıbbi koşullarda tutulması da Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muamele olarak kabul edilebilir (Murat Karabulut, B. No: 2013/2754, 18/2/2016, § 65).

73. Hukuka uygun olarak özgürlüğü kısıtlanan herkesin insan onuruna uygun tutma koşullarına sahip olma hakkı bulunduğunu, alınan tedbirlerin uygulanma koşullarının kişiyi tutukluluğa bağlı kaçınılmaz üzüntü seviyesini aşacak yoğunlukta bir ümitsizliğe sokmaması gerektiğini kabul etmek gerekir (Fatih Hilmioğlu, B. No: 2014/648, 18/9/2014, § 65). Ayrıca Anayasa'nın tutuklu bir kimsenin sağlık gerekçesiyle serbest bırakılması için hiçbir genel zorunluluk getirmediğini ancak doğal olarak ortaya çıkan fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklardan kaynaklanan acının yetkililerin sorumlu tutulabileceği tutukluluk koşullarından dolayı artması ya da artma riski bulunması hâlinde bu durumun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebileceğini belirtmek gerekir (Fatih Hilmioğlu, § 66).

74. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin hasta olmaları durumunda devletin kontrolü altında tuttuğu bu kişilere gerekli tıbbi yardımı sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün hiç veya gerektiği gibi yerine getirilmemesi sonucunda kişinin yaşamı veya vücut bütünlüğü bakımından tehlike arz eden acil bir duruma, ağır veya uzun süreli bir acı çekmesine sebebiyet verilmiş olması, belirtilen sonuçlar ortaya çıkmamakla birlikte kişinin tıbbi yardımdan mahrum kalmış olması nedeniyle yaşadığı stres, huzursuzluk veya aşağılanma hissinin -olayın kendine has koşulları çerçevesinde- insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele düzeyine ulaşacak ciddiyette olması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiği kabul edilebilir. Bu kapsamdaki değerlendirmede kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasına bağlı dezavantajlı konumunun da dikkate alınması gerekir (Hayati Kaytan, § 44).

75. Başvurucunun tutuklu olarak bulunduğu süreçte yaşadığı sağlık problemleri ile ilgili olarak hem Ceza İnfaz Kurumu bünyesinde faaliyet gösteren uzman doktorların görev yaptığı devlet hastanesine hem de gerektiğinde daha donanımlı diğer hastanelere sevkinin sağlandığı, bu kapsamda gerekli muayene, tahlil, tetkik ve tedavi hizmetlerinin verildiği anlaşılmaktadır (bkz. §§ 26, 27). Başvurucunun sunduğu veya ilgili kurumlardan gelen tıbbi belgelerde başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulmasına engel olabilecek şekilde bir rahatsızlığından bahsedilmemektedir. Başvurucu vekili; sağlık sorunlarıyla ilgili olarak başvurucuyu muayene eden doktorların kendisiyle yeterince ilgilenmediğini ileri sürmüş ise de bu konuda herhangi bir delil ortaya koymamış, kaldı ki başvurucu anjiyo yapılmasına ilişkin tıbbi tedaviyi reddettiğine ilişkin dilekçesinde böyle bir iddiadan açıkça bahsetmemiş sadece elleri kelepçeli şekilde sağlık sorunlarını doktorlara anlattığından söz etmiştir (bkz. § 26). Başvurucunun bu iddiası doğru kabul edilse dahi başvurucuya gerekli sağlık hizmetinin sunulmadığından söz edilemez. Bununla birlikte başvurucu rahatsızlığının ceza infaz

kurumu şartları veya yetkililerin uygulamalarından kaynaklanan bazı nedenlerle kötüleştiğini, bu nedenle özgürlüğünden yoksun bırakılma nedeniyle ortaya çıkan olağan elemin ötesinde bir ızdırap ve/veya acıya maruz bırakıldığını da somut olgularla desteklememektedir. Dolayısıyla başvurucu, rahatsızlıklarına rağmen tutukluluk hâlinin devam ettirilmesinin sağlığı üzerindeki etkisini somut olarak ortaya koymadan soyut bir şikâyet ileri sürmüştür.

76. Bu tespitler kapsamında ceza infaz kurumumda tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği şikâyetine ilişkin olarak gerek tutma koşulları gerekse yetkililerce yapılan uygulamalarla ilgili somut bir delil sunmayan başvurucunun sağlık durumuna rağmen tutukluluk hâlinin devam ettirilmesi nedeniyle kötü muameleye maruz kaldığı yönündeki iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

77. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

78. Başvurucu, herhangi bir suç şüphesi olmadığı hâlde konutunda arama yapılmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

79. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Bu bağlamda başvurucunun aramanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyeti özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

80. Anayasa Mahkemesi Hülya Kar ([GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019) kararında, koruma tedbirlerinin maddi hakları ihlal ettiği iddiaları yönünden bireysel başvuruda yapılması gereken denetimin sınırlarını çizmiştir. Koruma tedbirine karar veren makamların tedbir uygulanmasının gerekliliğine dair daha iyi değerlendirme yapabilecek konumda olmaları nedeniyle geniş takdir yetkisine sahip oldukları kabul edilmiştir. Bu doğrultuda ancak koruma tedbiri nedeniyle uğranılan zararın kaçınılmaz olandan ağır sonuçlara yol açtığının veya keyfî uygulandığının ilk bakışta anlaşılacak kadar açık olduğu hâllerde esas yönünden daha ileri bir değerlendirme yapması gerektiği kabul edilmiştir (ilkeler için bkz. Hülya Kar, §§21-46).

81. Somut olayda başvurucu hakkında başlatılan bir soruşturma kapsamında başvurucunun konutunda arama yapıldığı belirtilmektedir. Söz konusu tedbirin bir soruşturma kapsamında maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmek amacıyla gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

82. Koruma tedbirine yönelik şikâyetlerde Anayasa Mahkemesi kararın verildiği dönemin şartlarını dikkate alır. Başvuruya konu koruma tedbiri maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmek amacıyla ve suç şüphesi bulunan hâllerde uygulanmıştır. Söz konusu tedbir öngörülebilir ve kesin bir hukuki düzenlemeye dayanmaktadır, başvurucuya itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağı tanınmıştır. Bundan başka tedbir, süreklilik arz eder biçimde uygulanmamıştır.

83. Başvuru konusu koruma tedbirinin türü, süresi, uygulanma tarzı ve kişinin yaşamı

üzerindeki etkileri birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun uğradığı zararın kaçınılmaz olandan ağır olduğu veya koruma tedbirinin keyfî uygulandığı değerlendirilmemiş; başvurucu da bireysel başvuru formunda aksini kanıtlayacak bir açıklamada bulunmamıştır.

84. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olması nedeniyle açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

85. Başvurucu, talebine rağmen tanığının adli makamlarca dinlenilmemiş olması nedeniyle savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

86. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

87. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

88. Yukarıda belirtilen Anayasa ve Kanun hükümleri gereğince Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

89. Somut olayda başvurucu, soruşturma süreci devam ederken bireysel başvuruda bulunmuş; sonrasında başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır. Anayasa Mahkemesince bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla başvurucu hakkındaki kovuşturmanın henüz kesinleşmediği görülmektedir. Başvurucunun başvuru formunda dile getirdiği -savunma hakkının kısıtlandığı yönündeki- şikâyetlerini yargılamada ve sonrasında temyiz aşamalarında ileri sürebilme ve bu aşamalarda inceletme imkânı bulunmaktadır. Bu çerçevede derece mahkemelerinin yargılama ve temyiz süreçleri beklenmeden soruşturma sürecindeki adil yargılanma hakkı ihlali şikâyetlerinin başvurucu tarafından bireysel başvuruya konu edildiği görülmüştür.

90. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun gizlilik talebinin kabulüne ve kimlik bilgilerinin kamuya açık belgelerde GİZLİ TUTULMASINA,

B. 1. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ve

tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılama hakkının ihlal edildiğine ve gözaltı tedbirinin hukuki olmadığına ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

I.G.

B. No: 2016/32319 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/32319

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

I.G. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/32319)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : I.G.

Vekili : Av. Enes KAFADAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, öldürülme veya kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucu bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Birinci Bölüm tarafından 8/12/2016 tarihinde başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine ilişkin işlemin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1992 doğumlu olup Rusya Federasyonu (Rusya) vatandaşıdır.

9. Başvurucu hangi tarihte, ne şekilde Türkiye'ye giriş yaptığına ilişkin bir bilgi sunmamıştır.

10. Emniyet Genel Müdürlüğünün 17/5/2016 tarihli gizli ibareli yazısıyla çatışma bölgeleriyle bağlantı olduğu değerlendirildiğinden başvurucu hakkında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından aynı tarihte G-87 (genel güvenlik) tahdit kodu konulmuştur.

11. Bursa İl Emniyet Müdürlüğü ile Gürsu İlçe Jandarma Komutanlığına bağlı güvenlik güçlerinin ortaklaşa düzenlediği 18/5/2016 tarihli operasyon kapsamında başvurucu Gürsu'da bulunan bir evde ailesiyle birlikte yakalanmıştır.

12. Başvurucu, yakalandığı gün Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüğü yetkililerince Aydın İl Göç İdaresi Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Başvurucunun Aydın Valiliğinin 20/5/2016 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sınır dışı edilmesine karar verilmiştir.

13. Başvurucu, anılan kararın iptali için Aydın 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) 9/6/2016 tarihinde dava açmıştır.

14. Dava dilekçesinde başvurucu özetle eşi ve üç çocuğuyla birlikte yaşadığı evden hiçbir açıklama yapılmadan götürüldüğünü, hukuka ve usule aykırı olarak sınır dışı etme kararı tesis edildiğini, Rusya'nın Dağıstan bölgesinde yaşadığını, dinî yaşantısı nedeniyle devlet yetkililerinden sürekli baskı gördüğü için ülkesini terk etmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Ayrıca ülkesinde dinî inançlarını yaşamak isteyenlerin sistematik baskı politikalarına maruz kaldığını, sorgulandıklarını ve takip altında olduklarını, bu durumun uluslararası kuruluşların raporlarına da yansıdığını söylemiştir. Başvurucu, terör bölgelerine coğrafi olarak yakın olan Türkiye'den güvenlik gerekçesiyle sınır dışı edildiği takdirde daha havalimanındayken polislerce terörist olarak nitelendirilip sorgulanacağını ve kötü muamele göreceğini iddia etmiştir.

15. Davalı idare sunduğu cevap dilekçesinde; sınır dışı etme işleminin hukuka uygun olduğunu, davacının ülkede bulunduğu sırada uluslararası koruma başvurusu yapmadığını, sadece 7/11/2015 tarihinde turizm amaçlı bir yıllık ikamet tezkeresi talebinde bulunduğunu belirtmiştir.

16. İdare Mahkemesinin 23/11/2016 tarihli kararıyla başvurucunun açtığı dava kesin olarak reddedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden, davacının 06.10.2015 tarihinde 'turizm amaçlı' 06.10.2015-06.10.2016 tarihleri arasında kısa dönem ikamet izni başvurusunda bulunduğu, davacı hakkında 17.05.2016 tarihinde İçişleri Bakanlığı Göç İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 8897 tahdit yazı no. ile G-87 (Genel Güvenlik) tahdit kaydı konulduğu ve yurda girişinin yasaklandığı, Bursa İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü ile Gürsu Jandarma Komutanlığı’nın 17.05.2016 tarihinde ortaklaşa yaptıkları operasyon

neticesinde ikamet ettiği konutta yakalandığı 18.05.2016 tarihinde Bursa Göç İdaresi tarafından Aydın Göç İdaresi Geri Gönderme Merkezi'ne sevk edildiği ve Aydın Valiliği Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından çatışma bölgeleri ile bağlantılı olduğu değerlendiren ve hakkında G-87 (Genel Güvenlik) tahdit kaydı bulunan davacı hakkında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 'Sınırdışı Etme Kararı Alınacaklar' başlıklı 54. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendi uyarınca sınırdışı etme kararı verildiği, bu kararın iptali istemi ile bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlık konusu olayda davacının bir yıl süreli turizm amaçlı ikamet izni talep ettiği ve yakalama tarihinde ikamet izni çerçevesinde ülkede bulunduğu anlaşılmakta ise de, ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşme hükümlerinin devletlere bir yabancıyı ülkesine sokma veya ülkeye giriş izni verilen yabancının sınırdışı edilmesini yasaklamadığı kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması ve kamu sağlığının korunması veya terör faaliyetlerinin engellenmesi gibi nedenlerle yabancıların ülkeye girişinin yasaklanmasının veya sınırdışı edilmelerinin devletin hükümranlık haklarının tabi bir neticesi bulunduğu, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından davacı hakkında 17.05.2016 tarihinde çatışma bölgeleri ile bağlantılı olduğu tespit edildiğinden G-87 (Genel Güvenlik) tahdit kaydı konulduğu, söz konusu tespitlerin Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milli İstihbarat Teşkilatı tarafından gerçekleştirilen araştırmalara dayandığı, bu çerçevede davacının kamu güvenliği ve kamu düzeni bakımından tehdit oluşturduğu ortadadır.

Öte yandan, davacı tarafından vatandaşı olduğu ülkeye iade edilmesi halinde dini ve siyasi düşünceleri nedeni ile yaşam hakkının ihlal edilmesinin söz konusu olabileceği veya insanlık onuru ile bağdaşmayacak muamelelere maruz kalacağı, bu nedenle sınırdışı edilemez kişi konumunda bulunduğunu iddia etmiş ise de, dava dosyasına söz konusu hususları ispat edici mahiyette somut delil sunulmadığı, zikredilen hususların soyut iddialar niteliğinde kaldığı görüldüğünden davacı iddialarına itibar edilmemiştir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 12.01.1991 tarihli A. and K.v. Turkey (Başvuru No:14401/88) kararında başvuranların sınırdışı edilmeleri halinde insanlık ya da kötü muamele göreceklerine dair ciddi tehdidin bulunmaması gerekçe gösterilerek başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Bu nedenlerle, davacının 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendi uyarınca sınırdışı edilmesine dair tesis edilen dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmamıştır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine..."

17. Verilen karardan başvurucu 6/12/2016 tarihinde haberdar olmuş ve 7/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. Yusuf Ahmed Abdelazim Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 37, 38; A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38; Abdolghafoor Rezaeı, B. No: 2015/17762, 6/12/2017, §§ 20-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında

belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlalEdildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; yaşam tarzı ve fiziki görüntüsü nedeniyle Rusya'daki istihbarat görevlileri tarafından sürekli taciz ve tehdit edildiğini, geri gönderildiği takdirde uluslararası kuruluşların raporlarında da yer aldığı üzere yaşamının tehlike altında olacağını, kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya kalacağını belirtmiştir. Başvurucu, İdare Mahkemesinin iddiaları hakkında yeterli şekilde araştırma ve inceleme yapmadan davasını reddettiğini iddia etmiştir. Bu sebeplerle yaşam ve adil yargılanma hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun sınır dışı edilmesi hâlinde yaşam hakkının ihlal edilebileceğine ilişkin iddiaları ve diğer şikâyetleri kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

23. Anayasa'da yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden çıkarılmalarına ilişkin konularda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere bu husus, devletin egemenlik yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A., § 54).

24. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında yaşama hakkının yanında maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı da güvence altına alınmıştır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı hükmüne yer verilmiştir. Maddenin sistematiğinden de anlaşılacağı üzere birinci fıkrada genel olarak güvence altına alınan bireyin maddi ve manevi varlığı, üçüncü fıkrada kötü muamelelere karşı özel olarak korunmuştur (A.A. ve A.A., § 55).

25. Anılan maddede, devlete getirilen kötü muamelede bulunmama (negatif) yükümlülüğünün herhangi bir istisnasına yer verilmemiştir. Temel hak ve özgürlüklerin savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hâllerde kullanılmasının durdurulmasına imkân veren Anayasa'nın 15. maddesinde de maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağı belirtilmiştir. Bu durum, kötü muamele yasağının mutlak nitelikte olduğunun açık göstergesidir (A.A. ve A.A., § 56).

26. Ancak bu yasakla korunan hakların gerçek anlamda güvence altına alındığından bahsedilebilmesi için devletin kötü muamelede bulunmaması yeterli değildir. Devletin aynı zamanda bireyleri kendi görevlilerinin ve üçüncü kişilerin kötü muamele oluşturabilecek eylemlerine karşı da koruması gerekir (A.A. ve A.A., § 57).

27. Nitekim Anayasa'nın 5. maddesinde "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için

gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Anayasa'nın 5. ve 17. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde devletin bireyi işkence ve kötü muamele yasağına karşı koruma (pozitif) yükümlülüğünün de bulunduğu anlaşılmaktadır (A.A. ve A.A., § 58).

28. Anayasa'nın 5., 16. ve 17. maddeleri uluslararası hukuk ve özellikle de Türkiye'nin taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri ile birlikte yorumlandığında devletin egemenlik yetkisi alanında olup gönderildikleri ülkede kötü muameleye maruz kalabilecek yabancıların da maddi ve manevi varlıklarına yönelik risklere karşı korunmalarının devletin pozitif yükümlülükleri arasında yer aldığının kabulü gerekir (A.A. ve A.A., § 59).

29. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere karşı gerçek anlamda bir koruma sağlanabilmesi için bu kişiye sınır dışı kararına karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır (A.A. ve A.A., § 60).

30. Dolayısıyla kötü muameleye karşı koruma pozitif yükümlülüğünün -anılan yasağın koruduğu hakların doğası gereği- hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancıya iddialarını araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme imkânı sağlayan usul güvencelerini de içerdiği kuşkusuzdur (A.A. ve A.A., § 61).

31. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir (A.A. ve A.A., § 62).

32. Kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü, her sınır dışı işleminde yukarıda belirtilen şekilde bir araştırma yapılmasını gerektirmez. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu tarafından savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir/ araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) bir iddia ortaya konmalıdır. Bu doğrultuda başvurucu, geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı; (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı; bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır. Ancak savunulabilir iddianın ortaya konması somut olayın özelliğine göre farklılık gösterebileceğinden her olayda ayrıcadeğerlendirme yapılmalıdır (A.A. ve A.A., § 63).

33. Somut olayda başvurucu; İdare Mahkemesine sunduğu dava dilekçesinde dinî inançlarını istediği gibi yaşayamaması, kamu makamları tarafından sürekli baskı ve zulüm görmesi sebebiyle ülkesinden kaçtığını beyan etmiştir (bkz. § 13). Geri gönderilen ülkenin koşullarının kamu makamları tarafından resen araştırılması gerektiğine ilişkin kural, başvurucunun bu konuda açıklamada bulunma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Yryskul Beishenaliev, B. No: 2016/7458, 20/4/2017,§ 51).

34. Başvurucu, iddialarını sunarken kendisiyle ilgili araştırma yapmaya yarar herhangi özel bir bilgi vermemiş; ülkesinden ayrılmaya zorlayan şartlara ve ne gibi sorunlar yaşadığına

dair somut açıklamalar yapmamış ve (varsa) bunlara ilişkin belgeler ortaya koymamıştır. Başvurucunun kişisel durumuna ilişkin açıklama yükümlülüğünü yerine getirmediği görülmektedir. Kaldı ki başvurucu, Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra ülkesinde yaşadığını iddia ettiği sorunlara dair genel nitelikli açıklamaları ilk kez sınır dışı etme kararından sonra dile getirmiştir. Bu durum başvurucunun beyanlarının inandırıcılığı konusunda şüphe uyandırmaktadır.

35. Sonuç olarak başvurucunun ülkesine geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin genel iddialarının araştırmaya değer nitelikte ve yeterlilikte olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim İdare Mahkemesinin kararında da başvurucunun kendi özelinde somut veriler sunmadığı hususuna vurgu yapılmıştır (bkz. § 16). İdare Mahkemesinin yapmış olduğu değerlendirmeden ve ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır (benzer bir değerlendirme için bkz. Abdolghafoor Rezaeı, § 51).

36. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının savunulabilir nitelikte olmadığı anlaşıldığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. Başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Sınır dışı etme işlemi konusundaki tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

E. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEVKAN AŞAN

B. No: 2016/78468 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/78468

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEVKAN AŞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/78468)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Sevkan AŞAN

Vekili : Av. Hadi CİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltında bulunan başvurucunun kamu görevlileri tarafından yaralanması ve bu olaya ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Temmuz 1998 doğumlu bir erkektir.

9. Başvurucu 15/3/2016 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilen bir gösteride yakalanmış, silahlı terör örgütüne üye olma ve terör örgütünün propagandasını yapma suçlarından adli soruşturma yapılmak üzere gözaltına alınmıştır. Başvurucu, Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğünün nezarethanesinde tutulmaya başlanmıştır.

10. Başvurucu hakkında Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesinde (Antalya Hastanesi) düzenlenen 15/3/2016 tarihli (saat 09.07) adli muayene formunda, başvurucuda darp ve cebir izine rastlanmadığı belirtilmiştir. Aynı hastane tarafından ertesi gün düzenlenen adli muayene raporunda da aynı tespitlerde bulunulmuştur.

11. Başvurucu 17/3/2016 tarihinde gözaltından çıkarılarak sağlık raporu düzenlenmek üzere önce Antalya Hastanesine, sonrasında ifade vermek için Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) götürülmüştür. Başvurucu hakkında 17/3/2016 tarihinde Antalya Hastanesinde içeriği farklı iki ayrı rapor düzenlemiştir. Bunlardan 09.58'de düzenlediği görülen 5835 protokol numaralı raporda başvurucuda darp ve cebir izine rastlanmadığı belirtilirken 09.20'de düzenlenen 4665 protokol numaralı raporda şu tespitler yer almaktadır:

"Her 2 ön kolda hiperemik alanlar, Gögüs ön-üstte-omuzlarda-sol bel bölgesinde hiperemik alanlar, Geçici rapordur, kati rapor adli tıp uzmanınca verilebilir"

12. Başvurucu 17/3/2016 tarihinde suça sürüklenen çocuk sıfatıyla gözaltına alınmasına sebep olan soruşturma kapsamında ifade vermiştir. UYAP kayıtlarından saat 10.24'te ifadenin alınmaya başlandığı anlaşılmıştır. Başvurucu ifadesinin bir kısmında nezarethanede tutulduğu sırada polisler tarafından kötü muameleye uğradığını iddia etmiştir. İfadenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Ayrıca ben Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nde 17/3/2016 tarihinde nezarethane görevlisi olan komiser kilodum hariç üzerimdeki elbiseleri çıkarıp üst taraması yaptılar. Ben diğer arkadaşların üstünü soyacakmısın, dedim. O da yok sadece seninkini soyacağız, dedi. Ben de kabul etmedim, üstümü çıkaramazsınız, dedim, o da bana üstünü soydurmazsam [ip..yim], dedi. Üstünü çıkar arama yapacaz dedi, ben de çıkarmıcam dedim. İki üç kere tekrarladı. Üzerime gelip zorla üstümdeki elbiseleri çıkardı. Sonra diğer komiser bana küfür edip bağırdı. Beni itti, bu olaya diğer arkadaşlarım şahittir.

..."

13. Savcılık başvurucu hakkında adli muayene raporu düzenlenmesini istemiştir. Antalya Adli Tıp Şube Müdürlüğünün 17/3/2019 tarihinde yaptığı muayene sonucunda başvurucunun bedeninde birtakım bulgular tespit etmiştir:

"...

Kişinin 17.3.2016 tarihinde şube müdürlüğümüzce yapılan muayenesinde; Kişi boğazının

sıkılmak ve tartaklanmak suretiyle yaralandığını, yapılan fizik muayenesinde; boyunda önde ve sırt bölgesinde hafif subjektif ağrı şikayeti, sol cruris iç yan kısımda kişinin arbade esnasında sandalyeye çarpmak suretiyle oluştuğunu söylediği, hiperemik alan (ekimoz?) olduğu gözlenmiş olup;

..."

14. Raporun sonuç kısmında yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğu belirtilmiştir. Ayrıca başvurucu iç çamaşırı kalacak şekilde fotoğraflanmış ve çekilen bu yedi fotoğraf rapora eklenmiştir. Fotoğraflarda, adli tıp raporunda işaret edilen ekimoz dışında başkaca net bir yaralanma görülmemektedir. Fotoğraflardan sağ kol ve üst göğüs ile beldeki küçük kızarıklıkların niteliği anlaşılamamaktadır.

15. Savcılık, başvurucunun iddiası kapsamında yeni bir soruşturma açmıştır. Savcılığın Memur Suçları Soruşturma Bürosu tarafından yürütülen soruşturma kapsamında Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Gasp Büro Amirliğine 1/4/2016 tarihinde müzekkere yazılarak başvurucunun gözaltında bulunduğu anı gösteren güvenlik kamera kayıtlarının temin edilmesi ile başvurucunun şikâyetçi olduğu görevlinin tespit edilip savunmasının alınması istenmiştir.

16. Antalya İl Emniyet Müdürlüğü 17/5/2016 tarihli yazıyla başvurucunun tutulduğu nezarethanenin 17/3/2016 tarihine ait kamera görüntülerini, bu görüntülere ilişkin Çözüm Tutanağı'nı, başvurucunun 15/3/2016 tarihinde gözaltına girişte yapılan üst aramasının tutanağını ve iddiayla ilgisi olan üç polis memurunun ifadesinin tespit edildiğini bildirerek evrakları Savcılığa göndermiştir.

17. İki polis memuru tarafından düzenlenen 14/5/2016 tarihli Kamera İzleme Tutanağı'nda; saat 08.31'de nezarethaneden başka bir çocukla birlikte çıkarılan başvurucunun 08.34'te tekrar aynı çocukla nezarethaneye konulduğu, görüntülerde başvurucunun üstünün zorla çıkarıldığının veya iteklendiğinin tespit edilemediği belirtilmiştir. Rapor içeriğinde görüntülere de yer verilmiştir.

18. Olaya ilişkin olarak şüpheli sıfatıyla ifade veren üç polis memuru genel olarak aynı yönde ifade vermiştir. Şüpheliler beyanlarında; Emniyet Müdürlüğüne gelen kişilerle gözaltına alınan suça sürüklenen çocukların aynı tuvaleti kullanmaları nedeniyle başvurucunun da aralarında bulunduğu çocukların nezarethaneden ifade alma ve tuvalet gibi ihtiyaçları için çıkarılmaları sonrasında nezarethaneye yeniden konulmadan üstlerinin detaylı şekilde arandığını belirtmişlerdir. Gözaltındaki bazı çocukların yeniden aranmayı kabul etmemeleri üzerine bu kişilerin ikna edilmek suretiyle aramalarının yapıldığını söyleyen şüpheliler başvurucuya hiçbir şekilde fiilî müdahalede bulunulmadığını, hakaret içeren sözler söylenmediğini beyan etmişlerdir.

19. Başvurucu, şikâyetine ilişkin olarak yeniden dinlenilmemiştir.

20. Savcılık 12/8/2016 tarihinde başvurucunun iddialarına ilişkin olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Söz konusu kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"...şüphelilerin olay tarihinde çocuk şube Müdürlüğünde görevli olduklarının anlaşıldığı, şüphelilerin alınan ifadelerinde suçlamayı kabul etmediklerini savundukları, yine olay tarihi olan 17/3/2016 tarihi saat 08:00- 16:00 saatleri arsındaki zaman dilimine ait çocuk Şube Müdürlüğü kamera görüntülerinin incelenmesi sonucu düzenlenen 14/5/2016 tarihli inceleme tutanağında ssç Sevkan Aşan'ın zorla üstündeki kıyafetlerin çıkarıldığına, ve

iteklendiğine dair bir görüntü tesbitinin bulunmadığının belirtildiği,

Soruşturma evresi neticesinde şüphelilerin atılı suçu işlediğine dair müştekinin soyut iddiası dışında hakkında kamu davası açılmasına yeterli delil bulunmadığı evrak kapsamından anlaşılmakla,

Şüpheliler hakkında kamu adına KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA... [karar verildi.]"

21. Başvurucu söz konusu karara itiraz etmiş; itiraz dilekçesinde, olayı gören gözaltındaki kişilerin hiçbirinin tanık olarak dinlenmediğini, gözaltına alındığı sırada vücudunda darp izi bulunmamasına rağmen gözaltından çıkarıldıktan sonra doktor raporuyla yaralandığı ortadayken sadece kamera görüntülerine dayanılarak verilen kararın hukuka aykırı olduğunu, zaten iddia konusu eylemlerin kamera açısı içinde işlenmesinin düşünülemeyeceğini, kovuşturmasızlık kararının dosyayı kapatma gayesiyle verildiğini belirtmiştir.

22. Başvurucunun itirazı, verilen kararın -olay tarihine ilişkin kamera görüntüleri inceleme tutanağı ve tüm soruşturma dosyası kapsamına göre- hukuka uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

23. Başvurucu 7/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

24. İlgili hukuk için bkz. Serhat Ölğen, B. No: 2016/3389, 20/11/2019, §§ 29-37 ve Metin Özkara, B. No: 2015/7415, 17/7/2019, §§ 20, 21.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu; kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karara itirazında belirttiği hususlara değinerek olay tarihinde çocuk sayılmasına rağmen psikolojik şiddete maruz kaldığını, kıyafetlerinin zorla çıkarılarak tartaklandığını, buna rağmen etkili bir soruşturma yapılmadığını iddia etmiştir. Verilen karar nedeniyle etkili başvuru hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. İncelemenin Kapsamı Yönünden

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder(Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları kötü muamele yasağının etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında kaldığından etkili başvuru hakkı yönünden ayrıca bir inceleme yapılmamıştır.

29. Anayasa’nın 17. maddesinde herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme

hakkı güvence altına alınmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında; kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı düzenlenmiştir. Anılan fıkrayla özel olarak insan onurunun korunması amaçlanmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

30. Bu bağlamda Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulma yasağı mutlak bir nitelik taşımakta olup bu kapsamda öncelikle kamusal yetkiyle güç kullanan görevlilerin kişilerin beden ve ruh bütünlüğüne hiçbir şekilde zarar vermemelerini gerektirir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 81).

31. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde yasağın maddi ve usul boyutlarının ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda yasağın maddi boyutu sadece bireyleri işkence ya da insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu (negatif yükümlülük) içermemek; ayrıca bireylerin bu tür muameleye maruz kalmasını engelleyecek etkili, önleyici mekanizmaların kurulması yönünde pozitif bir yükümlülük de içermektedir.

32. İşkence ve kötü muamele yasağının usul boyutu ise bu yasağın ihlal edildiğine yönelik tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran iddiaların sorumlularının tespitini ve cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir soruşturma yapılması sorumluluğunu (pozitif yükümlülük) içermektedir.

33. Somut olayda başvurucu, suça sürüklenen çocuk sıfatıyla verdiği ifadesinde elbiselerinin zorla çıkarıldığından ve itildiğinden bahsetmiştir. İfadesinin bu kısmında başvurucu vücudunun hangi bölgesinde ne tür bir yaralanma meydana geldiğini belirtmemiştir. Aynı günde iddiayla ilgili olarak Savcılık ifadesinden önce iki, ifade sonrasında ise bir adli muayene formu düzenlenmiştir. Düzenlenen raporların içeriği birbiriyle çelişmekte, bir raporda yer alan somut bulgular diğerinde bulunmamaktadır. Antalya Adli Tıp Şube Müdürlüğünün raporunda başvurucunun bacağındaki yaralanmanın -kendi beyanına göre- arbede esnasında sandalyeye çarpma neticesinde oluştuğu belirtilmektedir. Başvurucunun bu beyanı Savcılık ifadesinde yer almamaktadır. Dolayısıyla her ne kadar gözaltındaki başvurucu kamu makamlarının gözetim ve denetimi altında ise de soruşturmada elde edilen bilgi ve sağlık raporları kendi içinde çelişkiler barındırdığı gibi başvurucunun beyanları da tam olarak örtüşmemektedir. Başvurucunun gözaltında yaralandığını tartışmasız şekilde ortaya koyan bir sağlık raporunun varlığından bu aşamada söz edilemez. Başvurucunun dosyasının muhteviyatı itibarıyla gözaltında kötü muameleye maruz kaldığı iddiasının esasına yönelik bir sonuca varılmasını sağlayacak yeterli veri bulunmadığı ve değerlendirmenin ancak etkili bir soruşturma yapılması sonucunda mümkün olacağı anlaşıldığından başvuru, kötü muamele yasağının usul boyutuyla sınırlı incelenecektir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Devlet, pozitif yükümlülüğünün usul boyutu kapsamında doğal olmayan her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda bunların sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini

sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

35. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili bir resmî soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu mümkün olmazsa anılan madde, sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı durumlarda devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (Tahir Canan, § 25).

36. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türü, bireyin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespit edilmelidir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm ve yaralama olaylarına ilişkin davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin ölümcül ya da yaralamalı saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi, bu hak ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 55).

37. Yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm ya da yaralama olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

38. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız, hızlı ve derinlikli bir şekilde yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalı, bu kapsamda diğer deliller yanında görgü tanıklarının ifadeleri ile kriminalistik bilirkişi incelemeleri dâhil söz konusu olayla ilgili kanıtları toplamak için alabilecekleri bütün makul tedbirleri almalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114).

39. Soruşturmanın etkililiğini sağlayan en alt seviyedeki inceleme, başvuruya konu soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişir. Bu koşullar, ilgili bütün olay ve olgular temelinde ve soruşturmanın pratik gerçekleri dikkate alınarak değerlendirilir. Bu nedenle soruşturmanın etkililiği bakımından her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir. Bununla birlikte soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması gerekir (Fahriye Erkek ve diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, §§ 68, 69).

40. Bu tür olaylarla ilgili cezai soruşturmaların etkililiğini sağlayan hususlardan biri de teoride olduğu gibi pratikte de hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasıdır. Buna ilave olarak her olayda, mağdurların

meşru menfaatlerini korumak için bu sürece etkili bir şekilde katılmaları sağlanmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 115).

41. Kamu görevlileri tarafından yapılan işkence ve kötü muamele iddiaları hakkında yürütülen soruşturmanın etkili olması için soruşturmadan sorumlu ve tetkikleri yapan kişiler olaylara karışan kişilerden bağımsız olmalıdır. Soruşturmanın bağımsızlığı sadece hiyerarşik ya da kurumsal bağlantının olmamasını değil aynı zamanda somut bir bağımsızlığı da gerektirir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 117).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Başvurucunun suça sürüklenen çocuk sıfatıyla verdiği ifadesinde kamu görevlileri tarafından hakarete uğradığını, zorla kıyafetlerinin çıkarıldığını ve iteklendiğini söylemesi üzerine derhâl ve resen harekete geçilerek soruşturma açılmıştır. Başvurucu aleyhindeki soruşturmadan tefrik edilerek ayrı yürütülen soruşturma kapsamında olay tarihine ilişkin kamera görüntülerinin çözümü yapılmış ve bahsi geçen polis memurlarının ifadesi alınmıştır. Belirtilenler dışında soruşturma dosyasında başvurucunun şikâyeti hakkında değerlendirme yapmaya değer bir delilin varlığına rastlanmamıştır.

43. Başvurucu hakkında düzenlenen adli muayene raporlarında birtakım somut bulgular yer almaktadır. Kötü muamelenin fiziki tespiti açısından önemli bir göreve sahip olan sağlık raporlarının somut olay bağlamında çelişki doğuran sonuçlara yol açtığı görülse de netice itibarıyla raporlar başvurucunun iddialarını destekler mahiyettedir. Bu raporların varlığı sonrasında kamu makamlarına düşen görev gözaltındaki başvurucunun iddiaları kapsamında yaralanmanın niteliği ile ne şekilde oluştuğu konusunda açıklama yapmaktır.

44. Somut olay bağlamında öncelikle başvurucu hakkında düzenlenen adli muayene formları arasındaki çelişkilere işaret edilmelidir. 17/3/2016 tarihinde başvurucunun muayene edilmesi sonucunda ilk düzenlenen raporda kollarında, göğsünde, omzunda ve belinde yaralanmaların olduğu tespiti yer almışsa da ikinci raporda herhangi bir darp izine rastlanmadığı belirtilmiştir. Üçüncü raporda ise ilk raporda yer alan yaralanmalardan söz edilmemiş, bacaktaki yaralanma kayıt altına alınmıştır. Ayrıca bu rapora göre başvurucu, yaralanmanın kaynağını arbede esnasında sandalyeye çarpma olarak açıklamıştır. Eldeki bu veriler ışığında soruşturma makamlarının ilk ifadesinde sandalyeye çarpmadan bahsetmeyen başvurucuyu mağdur sıfatıyla yeniden dinleyip beyanlarını ayrıntılı olarak tespit ettikten sonra adli raporlar arasındaki çelişkiyi gidermesi ve çıkan sonuçla uyumlu bir soruşturma yapması gerekmektedir. Buna rağmen olay ve olguları ciddiyetle öğrenme çabası içinde olması gereken soruşturma makamlarının bu eksikliği gidermeyerek temelden yoksun bir yol izlediği görülmektedir.

45. Suça sürüklenen çocuk sıfatıyla verdiği ifadede başvurucunun kötü muamele iddialarına ilişkin anlatımlarının ayrıntıdan uzak olduğu görülmektedir. Başvurucu ifadesinde kıyafetlerinin zorla çıkarıldığını ve iteklendiğini belirtmiş ise de başvurucuya, bu eylemlerin Emniyet Müdürlüğünün hangi bölümünde gerçekleştiği, kamu görevlisinin onu ne şekilde ittiği, vücudunda gözle görülür bir yaralanma meydana gelip gelmediği sorulmamıştır. Ayrıca 17/3/2016 tarihinde yaşanan olayın hangi saat diliminde gerçekleştiği de netleştirilmemiştir. Bu arada başvurucunun kıyafetlerinin zorla çıkarıldığına ilişkin iddiasının kötü muamele yasağı kapsamında kalıp kalmayacağının değerlendirilmesinde olayın meydan geldiği yerin niteliğinin de önem arz ettiği vurgulanmalıdır.

46. Başvurucunun ayrıntılı olmayan ifadesi sonrasında iddia konusu olayın başvurucunun

tutulduğu nezarethanede gerçekleştiği kabulünden yola çıkılarak buradaki kamera görüntülerinin incelenmesiyle yetinilmiştir. Olayın tam olarak ne zaman yaşandığı konusunda başvurucunun beyanı alınmamış olmasına rağmen kamera görüntüleri 08.00 ila 16.00 saatleriyle sınırlı olarak izlenmiştir. Hâlbuki başvurucunun gözaltı çıkış muayenesinin saat 09.20'de (bkz. § 11) yapıldığı görülmektedir.

47. Olayın ne zaman ve Emniyet Müdürlüğünün hangi bölümünde gerçekleşmiş olabileceği başvurucunun iddiaları temelinde netleştirildikten sonra bu alanlarda kamera bulunup bulunmadığının tespit edilmesi, bulunduğu takdirde elde edilen görüntülerin bağımsız bilirkişiler vasıtasıyla çözümünün yapılması, ayrıca olay yerinde bulunan kişilerin tanık olarak beyanlarına başvurulması etkili bir soruşturmadan söz edilebilmesi için elzem gerekliliklerdir. Buna rağmen iddia açıklığa kavuşturulmadan -sebebi anlaşılamayan- bir süreyle sınırlı kamera görüntüleri kapsamında bir soruşturma yürütülmüş, yeniden mağdur sıfatıyla beyanına başvurulmayan başvurucunun elde edilen delillere ne diyeceği kendisine sorulmamış, diğer bir deyişle soruşturmaya etkili katılımı sağlanmamıştır.

48. Diğer taraftan soruşturmanın etkili olması için soruşturmadan sorumlu olan ve incelemeler yapan görevlilerin olaylara karışan kişilerden bağımsız olması gerekmesine rağmen kamera görüntülerinin çözümünü yapmakla görevlendirilenlerin -en azından aynı birimde çalışan- polis memuru olmaması önem taşıdığı hâlde iki polis memuru tarafından izleme yapılarak söz konusu tutanağın hazırlandığı görülmektedir. Bu polis memurlarının hangi birimde çalıştığı da anlaşılamamıştır.

49. Sonuç itibarıyla kamu görevlilerinin gözetimi ve denetimi altındaki başvurucunun kötü muamele yasağı kapsamındaki iddialarına ilişkin olarak yürütülen soruşturmada aynı kolluk birimine mensup görevlilerin nezarethanenin belirli süredeki kamera görüntülerini izleyip hazırladığı rapora göre bir sonuca ulaşıldığı ve yaralanmanın nasıl meydana geldiği konusunda bir açıklama yapılmadığı gerçeği karşısında etkili bir soruşturma yapıldığından söz etmek mümkün değildir.

50. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutu bakımından ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

51. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

52. Başvurucu, kötü muamele yasağının ihlali nedeniyle 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

53. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında

ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

54. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

55. Başvuruda, Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kötü muamele yasağının usul yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Somut başvuruda ihlalin yargısal bir karara varmak için gerekli olan deliller toplanmadan Savcılıkça verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

56. Bu durumda kötü muamele yasağı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden etkin bir adli soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yeniden yapılacak soruşturma ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş öncelikle ihlale yol açan kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın ortadan kaldırılması ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

57. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için kötü muamele yasağının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

58. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul yükümlülüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına (verilen karar

2015/83614 numaralı soruşturma dosyasıyla ilgilidir) GÖNDERİLMESİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖNDER AYTAÇ

B. No: 2016/79321 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/79321

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖNDER AYTAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/79321)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Önder AYTAÇ

Vekili : Av. Ayşe Nur GÜRGİL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tek kişilik odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kötü muamele yasağına ilişkin kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olduğu gerekçesiyle 20/7/2016 tarihinde tutuklanmış ve Sincan 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur.

10. Başvurucu, diğer bazı mahpusların da kaldığı odada (koğuş) tutulmakta iken9/9/2016 tarihinde tek kişilik odaya alınmış olup inceleme tarihi itibarıyla burada tutulmaktadır.

11. Başvurucu, tek kişilik odaya alınmasının hukuka aykırı ve gerekçesiz olduğunu belirterek Ankara Batı İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hakimliği) uygulamayı şikâyet etmiştir. İnfaz Hâkimliği 28/9/2016 tarihli kararı ile başvurucunun talebini reddetmiştir. İnfaz Hâkimliği gerekçesinde, tutuklu hakkındaki uygulamanın ceza infaz kurumu kurallarına ve mevzuata uygun olduğu açıklanmıştır.

12. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz 18/10/2016 tarihinde Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir. Nihai karar, başvurucuya 4/11/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 7/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

15. Başvurucu; tutuklanarak konulduğu ceza infaz kurumunda diğer mahpuslar ile birlikte koğuşta barındırılmakta iken talebi olmamasına rağmen, gerekçesi bildirilmeden ve buna ilişkin herhangi bir karar tebliğ yapılmadan ilgili mevzuata aykırı şekilde tek kişilik odaya alındığını, söz konusu işlemin fiilen hücre cezası olduğunu, havalandırma hakkından kısıtlı olarak ve diğer hükümlüler olmaksızın yararlandığını, dış dünyadan tecrit edildiğini, ayrıca uygulamanın din ve vicdan özgürlüğünü ihlal edecek şekilde Kurban Bayramı tatilinin hemen öncesinde gerçekleştiğini belirterek Anayasa'nın 10. ve 17. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Bakanlık görüşünde, başvurucunun yasal süresi içinde bireysel başvuruda bulunmadığı, tek kişilik odada barındırılmasının kötü muamele kapsamında olmadığı, başvurucunun herhangi bir şekilde duyusal veya sosyal tecride maruz kalmadığından başvurusunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu bildirilmiştir.

17. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında ilk beyanlarını tekrar etmiş; ayrıca 6/2/2019 tarihinde ameliyat olması nedeniyle tek kişilik odada kalmaması gerektiğini ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi

İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

19. Somut olayda, Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 18/10/2016 tarihli itirazı reddi nihai kararıyla başvuru yolları tüketilmiştir. Anılan nihai kararın tebliğ edildiği 4/11/2016 tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 7/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır. Başvurucu her ne kadar 6/12/2016 tarihinde nihai karardan haberdar olduğunu başvuru formunda belirtmiş ise de başvurucuya tebliğin 4/11/2016 tarihinde yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.B.K. VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/15038 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/15038

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.B.K. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/15038)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Yücel ARSLAN

Başvurucular : 1. M.B.K.

2. M.U.S.

3. U.Ç.

Başvurucular Vekili : Av. Begüm YILDIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, basın açıklaması yapmak üzere toplanan başvurucuların gözaltına alınmalarının ve haklarında hapis cezası verilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/2/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

6. 13/5/2014 tarihinde Manisa'nın Soma ilçesindeki kömür madeninde çıkan yangın nedeniyle 301 madencinin ölümüyle sonuçlanan bir madencilik kazası meydana gelmiştir. Kaza ülkemizde en çok can kaybı ile sonuçlanan iş ve madencilik kazası olarak kayıtlara geçmiştir. Vardiya değişimi sırasında meydana gelen yangın ve patlama sırasında 787 işçi yer altında kalmıştır. 17/5/2014 tarihine kadar süren kurtarma çalışmaları sonucunda yer altında kalanlardan kurtarılamayan 301 işçi hayatını kaybetmiştir. Maden kazası üzerine ülkemizde üç gün ulusal yas ilan edilmiştir. Soma maden kazası nedeniyle başta Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere birçok ilde protesto gösterileri yapılmış; maden faciası nedeniyle maden işçileri iş bırakma eylemleri gerçekleştirmiştir.

7. 4 Aralık Dünya Madenciler Günü dolayısıyla Türkiye Madenciler Derneği (TMD) tarafından Haliç Kongre Merkezi'nde Uluslararası Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı düzenlenmiştir. Söz konusu konferansta madencilerin yaşadığı sorunlar, çalışma koşulları, iş kazaları gibi birçok konu konuşulmuştur. İki gün süren konferansta yurt içi ve yurt dışından gelen konuşmacılar, ülkelerindeki deneyim ve çalışmalarını paylaşmıştır.

8. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (Savcılık) başvurucular hakkında düzenlediği 6/1/2015 tarihli iddianamede, konferans öncesinde bazı internet sitelerinin sosyal medya üzerinden bu konferansın yapılacağı yerde protesto eylemlerinin düzenleneceğini belirttiği ve eylemlere katılma çağrıları yaptığını belirtmiştir.

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

9. Başvurucular sırasıyla 1993 ve 1994 (ikinci ve üçüncü başvurucular) doğumlu olup üniversite öğrenicisidirler.

10. Konferans Haliç Kongre Merkezi'nde 4/12/2014 tarihinde saat 09.00'da başlamıştır. Anılan tarihte saat 09.40'ta başvurucuların da içinde bulunduğu ve yedi kişiden oluşan grup Haliç Kongre Merkezi A1 giriş kapısı önüne gelmiştir. Grup "Taşeron sisteme son verilsin işçileri koruma kanunu çıkarılsın" ibareli Sosyalist Demokrasi Partisi (SDP) İşçi Meclisi imzalı dövizler ile araç giriş kapısını ve yaya geçidinin kapatarak "işçiler mezarda, patronlar saraylarda..." şeklinde sloganlar atmışlardır. Dosyada yer alan 4/12/2014 tarihli CD Çözümleme Tutanağı'na göre başvuruculların da aralarında bulunduğu grubun ellerindeki dövizler ile araç giriş kapısını ve yaya geçidini trafiğe kapattıkları tespiti yapılmıştır.

11. Kolluk tarafından yolu trafiğe açmaları, giriş-çıkışları engellememeleri vekaldırım üzerinde basın açıklaması yapabilecekleri yönünde uyarıda bulunulmuştur. Gruptakiler uyarıyı dikkate almamışlar ve kendilerine yeniden aynı yönde uyarı yapılmıştır. Grup üyeleri slogan atıp eylemlerini sürdürmeleri üzerine 09.45'te gözaltına alınmışlar ve Haliç Polis Merkezine götürülmüşlerdir. Başvurucular aynı gün 12.00-12.30 saatleri arasında serbest bırakılmışlardır.

12. Başvurucular hakkında Savcılık 6/1/2015 tarihli iddianame ile kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan ceza davası açmıştır.

13. Dava İstanbul 52. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmüştür. Mahkeme 22/9/2016 tarihinde başvurucular dâhil altı kişinin 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 23. maddesinin (a) bendi yollamasıyla aynı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrası uyarınca kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan 5 ay hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar vermiştir. Mahkeme aynı zamanda cezaların ertelenmesine karar verildiğinden ve başvurucular tarafından da hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) istenmemiş olduğundan HAGB uygulanmasına yer olmadığına karar vermiştir.

14. Başvurucuların istinaf yoluna başvurması üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 21/12/2016 tarihinde ilk derece mahkemesi hükmünün düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

15. Başvurucular vekili tarafından nihai kararın 17/1/2017 tarihinde Mahkeme kaleminden öğrenildiği belirtilmiştir. Başvurucular16/2/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesi şöyledir:

"5271 sayılı Kanunun 286 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

(3) İkinci fıkrada belirtilen temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında olsa bile aşağıda sayılan suçlar nedeniyle verilen bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları temyiz edilebilir:

...

c) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 28 inci maddesinin birinci fıkrası, 31 inci maddesi ve 32 nci maddesinde yer alan suçlar.”

17. Aynı Kanun'un 31. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"5271 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 5- (1) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla;

...

f) 286 ncı maddenin üçüncü fıkrasında yapılan düzenleme, bu maddenin yayımlandığı tarihten itibaren on beş gün içinde talep etmek koşuluyla aynı suçlarla ilgili olarak bölge adliye mahkemelerince verilmiş kesin nitelikteki kararlar hakkında da uygulanır. Bu bendin uygulandığı hâlde, cezası infaz edilmekte olan hükümlülerin, 100 üncü madde uyarınca tutukluluğunun devam edip etmeyeceği hususu, hükmü veren ilk derece mahkemesince değerlendirilir.

..."

18. 2911 sayılı Kanun’un 32. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“(Değişik madde: 22/7/2010 tarih ve 6008 sayılı Kanun’un 1.md.) Kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşlerine katılanlar, ihtara ve zor kullanmaya rağmen dağılmamakta ısrar ederlerse, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçu, toplantı ve gösteri yürüyüşünü tertip edenlerin işlemesi halinde, bu fıkra hükmüne göre verilecek ceza yarı oranında artırılarak hükmolunur.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

20. Başvurucular basın açıklaması yapmalarına fırsat verilmeden gözaltına alındıklarını, trafiği engellemediklerini, şiddete başvurmadıklarını ve kamu düzenini bozucu bir davranışlarının olmadığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

21. Başvurucular kendilerine son savunma yapma imkânı tanınmadığını, yazılı beyan için süre verilmediğini, olay yerindeki polis ifadelerine başvurulmadığını, iddianamede belirtilen basın açıklamasına çağrı niteliğindeki haberlerin yargılamanın hiçbir aşamasında dosyaya eklenmediğini, İstinaf Mahkemesi kararının kendilerine tebliğ edilmeksizin kesinleştirildiğini belirterek mahkemeye erişim, etkili başvuru ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

22. 17/17/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra uyarınca -temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında olsa bile- sayılan suçlar nedeniyle verilen bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları temyiz edilebilecektir. Anılan fıkrada sayılanlar arasında 2911 sayılı Kanun'da geçen ihtara rağmendağılmama (32. madde) suçu da yer almaktadır.

23. 7188 sayılı Kanun'un 31. maddesi ile 5271 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddeye göre de 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yapılan düzenleme -on beş gün içinde talep etmek koşuluyla- aynı suçlarla ilgili olarak bölge adliye mahkemelerince verilmiş kesin nitelikteki kararlar hakkında da uygulanacaktır.

24. Buna göre 7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra kapsamındaki suçlarla ilgili olarak daha önce bölge adliye mahkemeleri ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar bakımından da temyiz kanun yoluna başvurulmasına olanak tanınarak temyiz edilebilecek kararların kapsamı genişletilmiştir. Kanun koyucu, kesin nitelikteki kararlara karşı temyiz kanun yolu açarak farklı uygulamaların önüne geçmeyi ve yeknesak bir uygulama yapılmasını amaçlamıştır (Mehmet Ayçilek, B. No: 2018/14603, 10/12/2019, § 22)

25. Başvurucular, İstanbul 52. Ağır Ceza Mahkemesinin 22/9/2016 tarihli kararıyla 2911 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrası gereğince ihtara rağmen dağılmama suçundan mahkûm edilmiştir. Anılan mahkûmiyet hükmü, İstinaf Mahkemesinin 21/12/2016 tarihli istinaf başvurusunun esastan reddi kararıyla kesinleşmiştir. Yukarıda belirtilen değişiklikler gözetildiğinde başvurucu hakkındaki kesinleşmiş hükmün -belli sürede başvurmak koşuluyla- temyiz edilebilme olanağına kavuştuğu anlaşılmaktadır (benzer yönde Mehmet Ayçilek, § 23).

26. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı

fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

28. Başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği, ilke olarak Anayasa Mahkemesine başvurunun yapıldığı tarihteki duruma bakılarak değerlendirilir. Ancak Anayasa Mahkemesi bazı durumlarda bireysel başvuru yapıldıktan sonra oluşturulan yeni başvuru yollarının tüketilmesi gerektiğine de karar verebilir. Özellikle belli konulardaki sorunlara çözüm bulmak amacıyla sonradan oluşturulmuş bir yol söz konusu ise ikincillik ilkesi, o konudaki temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarının -bu yol vasıtasıyla- öncelikle idari ve yargısal makamlarca değerlendirilmesine imkân tanınmasını gerekli kılabilir (bazı değişikliklerle bkz. Sait Orçan, B. No: 2016/ 29085, 19/7/2017, § 35; Mehmet Ayçilek, § 28).

29. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra yeni bir başvuru yolunun oluşturulması hâlinde Anayasa Mahkemesi söz konusu başvuru yolunun düzenleniş şekli itibarıyla ulaşılabilir olup olmadığını, ihlal iddiaları yönünden makul bir başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama niteliğini haiz olup olmadığını değerlendirir. Somut olayda 7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra kapsamındaki suçlarla ilgili olarak daha önce bölge adliye mahkemeleri ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar bakımından sonradan temyiz kanun yolu açılmış olup açılan temyiz kanun yolunun ulaşılabilir olmadığı ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunmadığı söylenemez. Sonradan açılan bu yol, usul hukukundaki temyiz kanun yolunun başvuru süresi ve belli sınırda kalan cezalar açısından genişletilmiş şeklini oluşturmak olup anılan başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı açıktır (Mehmet Ayçilek, §§ 29-31).

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaların kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADİL İBRAHİM ÇEYREK VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/15166 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/15166

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADİL İBRAHİM ÇEYREK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/15166)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucular : 1. Adil İbrahim ÇEYREK

2. Antoni MİNAKOVSKİ

3. Aynur ÇEYREK

4. Helene RİZİ

5. Hirisa MİNAKOVSKİ

6. İbrahim Emre ÇEYREK

7. Richard MİNAVKOVSKİ

8. Sofiya MİNAKOVSKİ

Başvurucular Vekili : Av. Ali ELBEYOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idarece tesis edilen tapulama tutanağı ile başvurucuların murisleri adına tespit edilen taşınmazın dava yoluyla tapusunun iptal edilerek orman vasfıyla Hazine adına tescili sebebiyle uğranılan zararın tazmin edilmesi istemiyle açılan davanın zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına

ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/2/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirilmesine gerek olmadığını bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. İstanbul'un Beykoz ilçesine bağlı Polonez köyünde bulunan 39.125 m² yüz ölçümlü 1 parsel sayılı taşınmaz, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 13/8/1968 tarihli tapulama tutanağı ile başvuruculların murisleri adına tespit edilmiştir.

9. Orman Genel Müdürlüğü, başvuruculların murislerine ait taşınmazın orman vasıflı arazi olduğu gerekçesiyle tapusunun iptali ve orman olarak tescili istemiyle 5/11/1992 tarihinde dava açmıştır. Beykoz 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 9/2/1993 tarihinde davayı kabul etmiş, taşınmazın tapu kaydının iptaline ve orman vasfı ile Hazine adına tesciline karar vermiştir.

10. Anılan karar Orman Genel Müdürlüğüne 25/2/1993 tarihinde, başvuruculların murislerine ise 28/4/1993 tarihinde tebliğ edilmiştir. Tarafların temyiz yoluna başvurmaması üzerine karar, 16/5/1993 tarihinde kesinleşmiştir.

11. Başvurucular, tapuda satın alınan taşınmazın orman vasıflı olduğu kabul edilerek Hazine adına tescil edilmesi nedeniyle 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesi hükmü uyarınca tazminat ödenmesi istemiyle 14/12/2012 tarihinde Hazine aleyhine dava açmıştır.

12. Beykoz 1. Asliye Hukuk Mahkemesi 9/4/2015 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesi özetle şu şekildedir:

i. Mahkemenin 9/2/1993 tarihli kararı ile başvuruculların murisleri adına kayıtlı taşınmazın tapu kaydının iptal edilerek orman vasfıyla Hazine adına tesciline karar verildiği ve bu kararın 16/5/1993 tarihinde kesinleştiği belirtilmiştir.

ii. 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesine dayanılarak açılan davalar için 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 146. maddesindeki (22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun 125. maddesi) on yıllık genel zamanaşımı süresinin uygulanacağına işaret edilmiştir. Bu nedenle taşınmazın orman vasfı ile Hazine adına tescil edilmesine ilişkin kararın kesinleştiği 16/5/1993 tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu ifade edilmiştir.

13. Temyiz edilen karar Yargıtay 20. Hukuk Dairesi tarafından 10/5/2016 tarihinde onanmıştır. Daire onama kararında, taşınmazın orman vasfı ile Hazine adına tescil

edilmesine ilişkin kararın kesinleştiği 16/5/1993 tarihinden itibaren davanın açıldığı 14/12/2012 tarihine kadar on yıllık zamanaşımı süresinin dolduğuna vurgu yapmıştır.

14. Başvurucular tarafından yapılan karar düzeltme istemi Daire tarafından 23/1/2017 tarihinde reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir.

15. Nihai karar başvurucuların vekiline 31/1/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucular 28/2/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. Konu hakkında bkz. Ayşe Çidem Tekindağ ve diğerleri, B. No: 2017/15121, 11/12/2019, §§ 20-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

19. Başvurucular, 13/8/1968 tarihli tapulama tutanağı ile murisleri adına tespit edilen taşınmazın Beykoz 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 9/2/1993 tarihli kararı ile tazminat ödenmeksizin orman sınırları içerisine alınması nedeniyle 2012 yılında açtıkları tazminat davasının zamanaşımı gerekçesiyle reddedildiğini belirterek mülkiyet ve mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

20. Başvuru konusu ile ilgili ilkeler daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından 25/7/2017 tarihli kararda ortaya konulmuştur (Yaşar Çoban, [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, §§ 54-75). Buna göre her ne kadar başvurucular mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerse de başvuruculaların tüm şikâyetleri ilgili olduğu adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmiştir.

21. Anayasa Mahkemesince Yaşar Çoban kararında Yargıtayın 18/11/2009 tarihinden önceki içtihadının, devletin tapu sicilinin tutulmasından doğan sorumluluğunun tapu kütüğünün oluşumu sırasında yapılan hataları kapsamadığı yolunda olduğu, Yargıtay HGK'nın 18/11/2009 tarihli kararından sonra içtihadın değiştiği belirtilmiştir. Bu içtihatta 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen sorumluluğun kadastro görevlilerinin dayanaksız ya da gerçek hukuksal duruma uymayan kayıtlar düzenlemelerini ve taşınmazın niteliğinde yanlışlıklar yapmalarını da kapsadığı belirtilmiştir. Yargıtay hukuk daireleri de bu tarihten sonra Yargıtay HGK'nın bu içtihadı doğrultusunda karar vermiştir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM) Yargıtay HGK'nın bu içtihadından sonra yeni bir iç hukuk yolu oluştuğunu kabul ederek kabul edilemezlik kararları vermiştir (Yaşar Çoban, §§ 45, 46, 68). Anayasa Mahkemesi de daha önceki kararlarında Yargıtay içtihadına dayanarak 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen tazminat yolunun kadastro tespiti aşamalarındaki işlemlerden doğan zararların telafisi yönünden de etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Nazmiye Akman, B. No: 2013/1012, 16/4/2013, § 25; Ahmet Hilmi Serter, B. No: 2014/10954, 17/11/2016, §§ 41, 42; Hatice Avcı ve diğerleri, B. No: 2014/9788, 22/9/2016, §§ 74-76).

22. Yargıtay 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi uyarınca açılacak tazminat davalarının

6098 sayılı Kanun'un 146. maddesi (818 sayılı mülga Kanun'un 125. maddesi) gereğince on yıllık genel zamanaşımı süresine tabi olduğunu kabul etmektedir (bkz. § 17). Buna göre kadastro tespiti nedeniyle mülkiyet kaybının kesinleştiği tarihten itibaren on yıl içinde tazminat davasının açılması gerekmektedir (Yaşar Çoban, § 69).

23. Somut olayda, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 13/8/1968 tarihli tapulama tutanağı ile başvuruculların murisleri adına tespit edilen taşınmaz, Orman Genel Müdürlüğünün açtığı dava sonucunda orman vasfıyla Hazine adına tescil edilmiştir. Derece mahkemeleri, başvuruculların murisleri aleyhinde açılan davanın kesinleştiği 16/5/1993 tarihinde başvuruculların murislerinin taşınmazın mülkiyetini kaybettiklerini belirterek 2012 yılında 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesine dayanılarak açılan davada 6098 sayılı Kanun'un 146. maddesindeki (818 sayılı mülga Kanun'un 125. maddesi) on yıllık genel zamanaşımı süresinin geçtiğine ve bu nedenle davanın reddinin yerinde olduğuna hükmetmiştir.

24. Başvuruculların murisleri aleyhinde açılan dava 16/5/1993 tarihinde kesinleşmiştir. Dolayısıyla derece mahkemelerince verilen kararlar gözetildiğinde en son 16/5/2003 tarihinde dava açılmış olması gerekmektedir. Ancak anılan tarihteki Yargıtay içtihadı 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinin tapu kütüğünün oluşumu sırasında yapılan hataları kapsamadığı biçimindedir. Diğer bir ifadeyle o tarihteki içtihat itibarıyla 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde düzenlenen sorumluluk davası, başvuruculların tazminat iddialarının incelemeye ve gerekirse başvurucular lehine tazminata hükmedilmesine elverişli bir yol değildir. Bu dava, Yargıtay HGK'nın 18/11/2009 tarihli içtihadından sonra başvurucunun tazminat talebinin incelenmesi bakımından etkili ve elverişli hâle gelmiştir (Yaşar Çoban, § 71).

25. Yaşar Çoban kararında ifade edildiği üzere 18/11/2009 tarihinde oluşan bu hukuki yol için zamanaşımı süresinin bu tarihe kadar dolduğunun tespit edilmiş olması 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen tazminat yolunu etkisizleştirmektedir. Sonradan oluşan bir hukuk yoluna ilişkin zamanaşımı süresinin kişinin bu yola başvurmasını kesin olarak imkânsız hâle getirecek bir tarihte başlayacağının kabulü, sınırlamanın istisna olduğu ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bununla birlikte 6098 sayılı Kanun'un 146. maddesi (818 sayılı mülga Kanun'un 125. maddesi) gereğince on yıllık zamanaşımı süresinin hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması amacına matuf olduğu gözetildiğinde bu sürenin tamamen göz ardı edilmemesi gerektiği de açıktır. Başvuruculların dava açma haklarını kullanabilmelerindeki bireysel yarar ile hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin sağlanmasındaki kamu yararı arasında dava açmanın süreye bağlanmış olmasını anlamsız kılmayacak şekilde bir denge kurulmalıdır. Bu denge kurma çabasının, on yıllık zamanaşımı süresinin bu hukuki yolun oluştuğu 18/11/2009 tarihinden itibaren yeniden işlemeye başlayacağının kabulünü zorunlu kılmadığının altı çizilmelidir. Aksi takdirde zamanaşımı süresinin öngörülmesi anlamsız hâle gelecek ve kamu yararı ile bireysel yarar arasında gözetilmesi gereken denge kamu yararı aleyhine bozulmuş olacaktır. Önemli olan husus 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolmuş bulunanlar yönünden 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamında dava açılabilmesine imkân tanınmış olmasıdır (Yaşar Çoban, §§ 72-73).

26. Yaşar Çoban kararında 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolan başvuruculların dava açabilmelerini mümkün kılacak makul bir süre öngörülmesi gerektiği belirtilmiş ve bu sürenin ne kadar olacağının takdiri derece mahkemelerine ve Yargıtaya bırakılmıştır. Ancak anılan karar sonrasında derece mahkemeleri ve Yargıtay tarafından 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolan başvuruculların dava açabilmelerini

mümkün kılacak ve öngörülebilir makul bir süre belirlenmediği anlaşılmaktadır (bkz. § 17).

27. Bu durumda yukarıda açıklanan ilkeler doğrultusunda 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolmuş olan somut başvuruya konu davanın, bu tarihten sonra makul bir süre içinde açılıp açılmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Belirlenecek bu sürenin dava açılmasını mümkün kılacak yeterliliğe sahip ve öngörülebilir olması gerektiğinde kuşku bulunmamaktadır. Fakat bu süre, dava açma hakkının kullanabilmesindeki bireysel yarar ile hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin sağlanmasındaki kamu yararı arasındaki dengeyi de bozmamalıdır. Hesaplamada uyuşmazlığın dava edilebilmesini süreye tabi kılan zamanaşımı düzenlemesi de dikkate alınmalıdır. Nitekim uyuşmazlık için belirlenen on yıllık zamanaşımı süresi kadar veya daha fazla bir sürenin öngörülmesi halinde hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin zedeleneceği açıktır. Ayrıca bu dava, Yargıtay HGK'nın 18/11/2009 tarihli içtihadından sonra tazminat talebinin incelenmesi bakımından etkili ve elverişli hâle geldiğinden bu tarihten hemen sonra davanın açılmasını beklemek de hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Zira bu süre Yargıtay HGK içtihadının toplum tarafından bilinebilir hale geleceği bir zaman diliminden daha kısa da olmamalıdır.

28. Sonuç olarak 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamında 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolmuş bulunan tazminat talepleri hakkında bu tarihten itibaren makul bir süre içerisinde dava açılabileceğinin kabulü gerekmektedir. Bu sürenin ne kadar olacağının takdirinin derece mahkemelerine ve özellikle içtihat mahkemesi konumunda olan Yargıtaya ait olduğu kuşkusuz olmakla birlikte, somut olayda derece mahkemelerinin bu yönde bir değerlendirmeye yer vermedikleri ve dava açılmasını mümkün hâle getirebilecek şekilde makul bir süre tespiti yoluna gitmedikleri anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri başvurucular tarafından 14/12/2012 tarihinde açılan davada, 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresinin dolduğunu tespit etmişlerdir. Yukarıda yer verilen değerlendirmeler de dikkate alındığında 18/11/2009 tarihinden 3 yıl 26 gün sonra açılan davanın makul kabul edilebilecek bir sürede açılmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla 18/11/2009 tarihinde etkili hâle gelen hukuk yolu için bu süreden sonra makul denilebilecek sürede dava açmayan başvurucuların murisinin davasının zamanaşımından reddedilmesi suretiyle başvuruculara yüklenen külfetin orantısız olduğundan bahsedilemez. Bu nedenle kamu yararı ile bireyin mahkemeye erişim hakkı arasında kurulması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulmadığı sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEZİYET YILDIZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/17038 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/17038

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEZİYET YILDIZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/17038)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Yücel ARSLAN

Başvurucular : 1. Meziyet YILDIZ

Vekili : Av. Sercan ARAN

2. Sedat ÇAKMAK

Vekili : Av. Doğukan Tonguç CANKURT

3. Tankut SERTTAŞ

Vekili : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

4. Cem KAYA

Vekili : Av. Deniz ÖZBİLGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir protesto eylemi sırasında pankart açan başvurucuların gözaltına alınması ve idari para cezası verilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/3/2017, 27/4/2017, 10/5/2017 ve 4/10/2017 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. 2017/22479, 2017/24110 ve 2017/35506 numaralı bireysel başvurular aralarında konu yönünden irtibat bulunması nedeniyle 2017/17038 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2017/17038 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yapılmıştır.

8. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

10. Anayasa Mahkemesi 12/11/2015 tarihli ve E.2015/26, K.2015/100 sayılı kararıyla 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun çocuğun cinsel yönden istismarına ilişkin 103. maddesinin (2) numaralı fıkrasını iptal etmiş ve kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesini uygun görmüştür. Anayasa Mahkemesi 26/5/2016 tarihli ve E.2015/108, K.2016/46 sayılı kararıyla da anılan Kanun maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa’ya aykırı olduğuna, iptaline ve kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

11. Bunun üzerine 2/12/2016 tarihli ve 29906 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 24/11/2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanun ile yukarıda anılan Kanun maddesinde değişiklik yapılmıştır. Değişikliğe göre Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği hükümler yeniden düzenlenmiş ve mağdurun 12 yaşının altında olması hâlinde cezanın alt sınırını artıran yeni bir hüküm eklenmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararları sonrasında ve kanun değişikliği çalışmaları sırasında çocuğa yönelik cinsel istismar suçlarında çocuğun rızasına ilişkin yaş sınırının 15'ten 12’ye düşürülüp düşürülmediği yönünde tartışmalar kamuoyu gündemini meşgul etmiştir.

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

12. Başvurucular sırasıyla 1995, 1996, 1997 ve 1994 doğumlu olup olay tarihinde öğrencidir.

13. Başvurucular 20/11/2016 tarihinde saat 14.30 civarında Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Ankara İl Başkanlığı önünde 5237 sayılı Kanun'da Anayasa Mahkemesinin iptal kararları sonrasında yapılacak kanun değişikliği çalışmalarını protesto etmek amacıyla ellerinde bulunan pankartı açmaya çalışmışlardır. Ancak kolluk kuvvetleri tarafından müdahalede bulunulmuş ve pankartı açmalarına izin verilmemiştir. Başvurucuların beyanına

göre ilk üç başvurucu pankart açmış, dördüncü başvurucu da pankartın görüntüsünü almaya başlamıştır. Bunun üzerine kolluk kuvvetleri tarafından müdahale edilerek başvurucular yakalanmışlardır.

14. Pankartın üzerinde şunlar yazmaktadır:

"Tecavüzü Aklayan Yasa Meclis'ten Geçmeyecek - Tecavüz Meşrulaştırılamaz Öğrenci Kolektifleri"

15. Polis tutanağına göre polise direnmeye başlayan ve uyarılara rağmen direnmeye devam eden başvurucular hakkında yakalama işlemi yapılmış, yakalama sırasında "Tecavüzcü AKP, Hırsız AKP, Hepiniz Aynısınız, Tecavüzü Aklama Suça Ortak Olma" şeklinde slogan atmışlardır.

16. Başvurucular Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğüne götürülmüşler ve 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 42. maddesi uyarınca 20/11/2016 tarihli idari yaptırım tutanağı ile başvuruculaların her birine izinsiz afiş asma eylemini gerçekleştirdikleri gerekçesiyle 219 TL idari para cezası uygulanmıştır.

17. Başvurucular 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesinde afiş asma fiilinin düzenlendiğini oysa somut olayda başvuruculaların pankartı ellerinde taşıdıklarını belirterek anılan Kanun hükmüne göre ceza uygulanmasının suç ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiği ve protestonun barışçıl şekilde yapıldığı dikkate alındığında idari para cezası verilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal ettiği iddialarıyla idari para cezalarına karşı itiraz yoluna başvurmuşlardır. Başvuruculaların itirazlarını Ankara 1., 2., 3. ve 4. Sulh Ceza Hâkimlikleri 30/1/2017, 8/2/2017 20/3/2017, 2/7/2017 tarihli kararları ile reddetmiştir. Anılan kararlarda, idari yaptırım kararları ile verilen idari para cezalarının usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

18. İtirazın reddine ilişkin kararlar, başvuruculara 13/2/2017, 29/3/2017, 10/4/2017 ve 7/9/2017 tarihlerinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. 5326 sayılı Kanun’un "Afiş asma" kenar başlıklı 42. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) ... cadde veya sokak kenarlarındaki kamuya ait ... alanlara, rızası olmaksızın özel kişilere ait alanlara bez, kâğıt ve benzeri afiş ... asan kişiye, ... idarî para cezası verilir. Aynı içerikteki afiş ve ilânlar, tek fiil sayılır.

(2) Birinci fıkra hükmü, yetkili makamlardan alınan açık ve yazılı izne dayalı olarak asılan afiş ve ilânlar açısından uygulanmaz. ...

...

(4) Bu kabahatler dolayısıyla idarî para cezasına, kolluk veya belediye zabıta görevlileri karar verir.

..."

20. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu’nun 16. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“Zor ve silah kullanma

Madde 16 - Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

…"

B. Uluslararası Hukuk

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile bu hak kapsamında ifade özgürlüğünün demokratik toplumun en temel değerleri arasında olduğu ve demokrasinin özünde açık bir tartışma ortamıyla sorunları çözebilme gücünün yer aldığı vurgulanmaktadır. Şiddete teşvik ve demokrasinin ilkelerini ortadan kaldırma durumları dışında toplantı ve ifade özgürlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelik önleyici nitelikli radikal tedbirler, yetkililerin eylemlerde kullanılan ifadeleri ve bakış açılarını şaşırtıcı ve kabul edilemez olarak değerlendirdiği ya da eylemlerin yasa dışı olduğu durumlarda dahi demokrasiye zarar vermekte hatta demokrasinin varlığını sık sık tehlikeye atmaktadır. Hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edilebilmesi imkânı kişilere sunulmalıdır (Gün ve diğerleri/Türkiye, B. No: 8029/07, 18/6/2013, § 70; Güneri ve diğerleri/Türkiye, B. No: 42853/98, 43609/98 ve 44291/98, 12/7/2005, § 76).

22. AİHM Akarsubaşı ve Akçiçek/Türkiye (B. No: 19620/12, 23/1/2018) başvurusunda eldeki başvuruya benzer bir konuyu incelemiştir. Söz konusu karar şu şekilde özetlenebilir:

i. AİHM'in kararına konu olayda Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası üyesi başvuruculara, gerçekleştirilen grev kapsamında bir okul binasının dış cephesine üzerinde "Bu iş yerinde grev vardır." yazılı afiş astıkları gerekçesiyle 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesi uyarınca idari para cezası verilmiştir. AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 11.

maddesinde güvence altına alınan barışçıl olarak toplanma özgürlüğü kapsamında incelediği başvuruda değerlendirilmesi gereken başlıca konunun idari para cezasının demokratik toplumda gerekli olup olmadığı hususu olduğunu ifade etmiştir (Akarsubaşı ve Akçiçek/Türkiye, § 28).

ii. AİHM gösterinin tamamen barışçıl olarak sürdürüldüğüne, gösteride idari makamların veya polisin kamu düzenini korumak için müdahale etmesini gerektirecek taşkınlıklar yaşanmadığına dikkat çekmiştir (Akarsubaşı ve Akçiçek/Türkiye, § 29). AİHM'e göre başvuranlar görsel bir kirliliğe sebebiyet veren, şiddet içeren bir afiş asmamış ve binanın dış cephesine veya herhangi bir kamu malına zarar vermemişlerdir. Söz konusu afişin asılmasının barışçıl olarak toplanma özgürlüğünün kullanımına bağlı bir unsur olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Akarsubaşı ve Akçiçek/Türkiye, § 33).

iii. AİHM; sulh ceza mahkemesi tarafından yapılan denetimin çok kısıtlı olduğunu, ilgililere isnat edilen fiillerin gerçekliğini doğrulamakla sınırlı kaldığını vurgulayarak itiraz incelemesinde bir yandan barışçıl toplanma hakkının başvurucularca kullanılması, diğer taraftan kamu düzeninin sağlanması, başkasının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi mevcut farklı menfaatlerin dengelenmeye çalışıldığını gösteren hiçbir unsur bulunmadığını belirtmiştir (Akarsubaşı ve Akçiçek/Türkiye, § 34). AİHM, afişin binada eğitimi herhangi bir şekilde engellediğine dair bir görünüm olmadığını söyleyerek ihtilaf konusu para cezalarının barışçıl olarak toplanma hakkının kullanımı üzerinde caydırıcı bir etkisi olduğu tespitinde bulunmuştur (Akarsubaşı ve Akçiçek/Türkiye, § 36). AİHM sonuç olarak başvuruculara verilen idari para cezasının demokratik bir toplumda zorunlu olmadığı kanaatini açıklamıştır (Akarsubaşı ve Akçiçek/Türkiye, § 37).

23. AİHM Obote/Rusya (B. No: 58954/09, 19/11/2019) kararına konu olayda yedi kişiden oluşan ve flash mob (belli bir yerde kendi aralarında haberleşerek birden toplanıp kısa süreli gösteri yaptıktan sonra dağılan ve resmî bir organizasyon içermeyen grup) olarak adlandırılan bir grup, ağızlarına boş kâğıt bantlayarak Rusya Hükûmet binası önünde bir gösteri düzenlemiştir. Saat 13.00 sıralarında toplanan bu kişilere polis saat 13.20'de dağılmaları yönünde ihtarda bulunmuş ve sonrasında polis, dağılma ihtarının gerekçesini soran başvurucuyu polis merkezine götürmüştür. Başvurucuya bildirim yükümlülüğüne uymadığı gerekçesiyle 22 avro idari para cezası verilmiştir. Rusya'nın Toplantı Kanunu'na (Public Events Act) göre iki ve daha fazla kişiden oluşan statik toplantı ve gösterilerde üç gün önceden bildirim zorunluluğu bulunmakta, bir kişiden oluşan gösterilerde ise bildirim şartı aranmamaktadır. AİHM anılan kararda, flash mob şeklinde bir araya gelen kişilerden oluşan grubun yaptığı gösterilerin Toplantı Kanunu kapsamında kalıp kalmadığını gözönüne almadan başvurucunun barışçıl toplantı hakkına riayet edilip edilmediğinin tespitinin AİHM için esas mesele olduğunu belirtmiş, toplantı hakkı çerçevesinde başvuruyu inceleyerek somut olayda flash mobun şiddete teşvik ve kamu düzenine yönelik bir tehdit içermediği ve eylemin demokratik ilkelerin reddi niteliğinde olmadığı tespitiyle toplantı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

25. Başvurucular; çocuğun cinsel yönden istismarına ilişkin yasa değişikliğini protesto

etmek amacıyla pankart açtıklarını, eylemlerinin Anayasa ve uluslararası sözleşmeler ile güvence altına alınan gösteri hakkı kapsamında kaldığını, ifade ve toplantı hakkının toplantının yapılacağı alanı belirleme özgürlüğünü de içerdiğini belirterek barışçıl şekilde yaptıkları protesto eylemine müdahale edilerek haklarında yakalama işlemi yapılması ve idari para cezası verilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini iddia etmişlerdir.

26. Başvurucular ayrıca idari para cezasının dayandığı Kanun hükmünde düzenlenen kabahatin oluşması için izinsiz bez, kâğıt veya benzeri afiş ya da ilan asılmasının düzenlendiği oysa kendilerinin eyleminin pankart açmak şeklinde olduğunu ve bunun bir yaptırımının bulunmadığını, Hâkimlik kararlarında söz konusu kabahate ilişkin Kanun hükmünün nasıl uygulandığının gerekçesinin yer almadığını belirterek gerekçeli karar hakkı ve suç ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular hakkında izinsiz afiş asmaya ilişkin5326 sayılı Kanun'un 42. maddesine göre işlem yapıldığı, afiş içeriğiyle ilgili herhangi bir yaptırım uygulanmadığı, somut olayda asılan afişin toplanma özgürlüğünün kullanımına bağlı bir unsur olduğu dikkate alındığında başvuruculaların iddialarının bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (katılımcı sayısı bakımından somut olaya benzediği ölçüde bkz. § 23)

28. Anayasa’nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

30. Protesto amaçlı toplantıya müdahale edilerek başvurucular hakkında yakalama işlemi yapılması suretiyle gösterinin engellenmesi ve açtıkları pankart nedeniyle izinsiz afiş asma fiilini işledikleri gerekçesiyle başvuruculaların idari para cezası ile cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

31. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

32. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

(1) İdari Para Cezaları Yönünden

33.Somut olayda başvuruculara 5326 sayılı Kanun'un "Afiş asma" kenar başlıklı 42. maddesinde yer alan "Meydanlara veya parklara, cadde veya sokak kenarlarındaki kamuya ait duvar veya alanlara, rızası olmaksızın özel kişilere ait alanlara bez, kağıt ve benzeri afiş ve ilan asmak" hükmü esas alınarak idari para cezası uygulanmıştır. İdari para cezasına ilişkin tutanakların izinsiz afiş asma fiili nedeniyle düzenlendiği ve tutanaklarda başvuruculara eylemine dair bir açıklama yapılmadığı görülmüştür.

34. Uygulanan cezaya dayanak olarak gösterilen 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesinin gerekçesinde; toplumun tüm bireylerinin kullanımına tahsis edilmiş bulunan meydan ve parklara, cadde veya sokak kenarlarındaki kamuya ait duvar veya alanlara -yetkili makamlardan açık ve yazılı bir izin alınmadıkça- bez, kağıt ve benzeri afiş veya ilan asılmasının bu madde hükmü ile kabahat olarak tanımlandığı belirtilmiştir. Gerekçede görüntü kirliliği oluşturan bu nesnelerin -özel kişilere ait alanlara da- ilgilisinin rızası bulunmadıkça asılamayacağı, doğal olarak bu tür afiş ve ilanlar tek nüsha olmayacağından, -aynı içerikte olmak kaydıyla- sayısı ne kadar olursa olsun bütün afiş ve ilanların tek fiil olarak kabul edileceğine yer verilmiştir. Madde gerekçesinde yetkili makamdan verilen izne dayalı olarak afiş ve ilan asılması durumunda ise fiilin hukuka uygun olacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle somut başvuruya konu toplantı sırasında afiş açma olgusunun mevzuat ve gerekçesinde belirtilen izinsiz afiş asma kapsamında kalıp kalmadığı değerlendirilmelidir (afiş asılmasının somut olayın şartlarına göre ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı ve görüntü kirliliği yönünden değerlendirmeler için bkz. Gökçe Ekin Baran, B. No: 2016/13539, 9/1/2020, §§ 30-36; toplantı hakkı yönünden bkz. Sinan Cem Öztürk, B. No: 2016/13477, 9/1/2020, §§ 40-48).

35. Anayasa'da Türkiye Cumhuriyeti devletinin insan haklarına saygılı, demokratik bir hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. Anayasa Mahkemesi pek çok kararında hukuk devletinin insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlet olduğunu vurgulamıştır (5326 sayılı Kanun'un 37. maddesi yönünden suç ve cezaların kanuniliği ilkesine ilişkin olarak bkz. Cem Burak Karataş [GK], B. No: 2014/19152, 18/10/2017, § 105).

36. Anayasa Mahkemesinin Cem Burak Karataş kararında yukarıdaki ilkeler gözetilerek Anayasa'nın 6. maddesine göre hiç kimse veya organ, kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisini kullanamayacağı, kamu makamlarının kendilerince rahatsız edici buldukları hâl ve davranışları hukuk boşluğu bulunduğunu öne sürerek yorum yoluyla cezalandırmaları ve bu suretle kanunda öngörülmeyen bir kabahat ihdas etmelerinin kabul edilemeyeceği vurgulanmıştır.

37. Yasa koyucunun 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesinde görüntü kirliliğini önlemek için kanuni düzenleme yaptığı ve bu davranışı yaptırıma bağladığı görülmektedir. Anılan Kanun hükmünde afiş asma eylemini işleyen kişiye yaptırım uygulanacağı açık olup somut olayda başvurucuların bu şekilde eylemi olduğu yönünde herhangi bir tespit yoktur. Gerek 5237 sayılı Kanun'da gerekse 5326 sayılı Kanun'da ifade hürriyetinin ve bunun daha özel şekli olan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasının araçlarından birisi olan, barışçıl olmak ve şiddete çağrı içermemek kaydıyla Anayasa'nın korumasında olan tek başına afiş veya pankart açma/taşıma fiilinin suç veya kabahat olarak düzenlenmediği anlaşılmaktadır. Kabahat kavramı 5326 sayılı Kanun'un 2. maddesinde "kanunun, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık" olarak tanımlanmış olup 5326 sayılı Kanun'un hiçbir hükmünde izinsiz afiş açma ya da pankart taşıma fiili kabahat olarak belirtilmemektedir. Dolayısıyla 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesinde yer alan "izinsiz afiş asmak" hükmünün "afiş açma veya pankart taşıma" fiili bakımından kanunilik unsurunu taşımadığı ve anılan fiili kapsamadığı sonucuna varılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Cem Burak Karataş, §§ 114, 115; Murat Ünal, B. No: 2015/226, 12/12/2018, § 33).

38. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların 5326 sayılı Kanun'da kabahat olarak öngörülmemiş olan fiilleri nedeniyle kamu makamlarınca yoruma dayalı olarak idari para cezası ile cezalandırılmaları nedeniyle müdahalenin kanunilik şartını karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

(2)Toplantının Engellenmesi ve Yakalama İşlemi Yönünden

ii. Kanunilik

39.2559 sayılı Kanun'un 16. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

iii. Meşru Amaç

40. Başvuruculara müdahale edilmesi ile sonrasında başvurucuların idari para cezasıyla cezalandırılmalarına ilişkin kararın Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iv. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

(a) Demokratik Toplumda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının Önemi

41. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak

çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45).

42. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğü ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Ömer Faruk Akyüz, § 55).

43. İfade özgürlüğünde olduğu gibi toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı da sadece toplumun geneli tarafından savunulan, kabul gören görüş ve fikirleri korumakla yetinmez. Bunun haricinde toplumun genelini rahatsız edebilecek, endişelendirecek hatta şoke edecek veya onların belirli düzeyde tepkilerini çekebilecek bazı fikirleri savunma amacıyla da toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenebilir (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, § 33).

44. Toplantının veya gösteri yürüyüşünün hangi amaçla yapıldığının bir önemi yoktur. Bununla birlikte -ifade özgürlüğünde olduğu gibi- siyasal ve kamusal meseleler söz konusu olduğunda toplantı hakkına yapılan müdahaleler daha dar yorumlanmalıdır (Dilan Ögüz Canan, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 79; Osman Erbil, § 45; Ömer Faruk Akyüz, § 53).

(b) Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

45. Buna göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahale zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan § 32; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 73; Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 56; Adalet Mehtap Buluryer, B. No: 2013/5447, 16/10/2014, §§ 103-105; grev hakkı bağlamında bkz. Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 70) ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında Dilan Ögüz Canan, §§ 33, 56; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74) demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez.

(c) Barışçıl Toplantı Hakkı

46. Anayasa’nın 34. maddesi fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle mevcut düzenin değiştirilmesi gerektiğini savunanlara dahi toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla bu fikirlerini ifade edebilme imkânı sunulmalıdır (Dilan Ögüz Canan, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 117,

118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 80; Osman Erbil, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, §§ 67, 68; Ömer Faruk Akyüz, § 54).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Olay tarihinde öğrenci olan başvurucular iktidar partisinin il binası önünde toplanarak ve pankart açarak o dönemde kamuoyu gündeminde olan, çocuğun cinsel yönden istismarına ilişkin kanun çalışmalarını ve iktidar partisinin konuya yaklaşımını kendi bakış açılarına göre protesto etmek istemişlerdir.

48. Olay tutanağına göre dört kişi olan başvurucular toplanarak çocuğun cinsel yönden istismarına ilişkin yasa çalışmalarının devam ettiği ve kamuoyunda tartışmaların yoğun olduğu günlerde düzenledikleri protesto gösterisi sırasında bir pankart açmışlardır. Pankart üzerinde yer alan "Tecavüzü Aklayan Yasa Meclis'ten Geçmeyecek - Tecavüz Meşrulaştırılamaz Öğrenci Kolektifleri" şeklindeki ifadelerin şiddete teşvik edici veya şiddet çağrısında bulunan ifadeler olmadığı görülmektedir. Tutanaklara göre başvuruculaların eylemi başlar başlamaz kolluk kuvvetleri tarafından müdahale edilmiş ve eylemlerini gerçekleştiremeden haklarında yakalama işlemi yapılmıştır. Dosya kapsamında afiş içeriği nedeniyle başvurucular hakkında kamu makamlarınca herhangi bir adli veya idari soruşturma açıldığı yönünde bir bilgi bulunmamaktadır.

49. Toplantı veya gösteri yürüyüşüne müdahalenin gerekli olduğu durumlarda 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve Yargıtay içtihatları uyarınca zorunlu olup, göstericilerin öncelikle toplantının ya da gösterinin kanuna aykırı yapıldığı yönünde ihtar edilmesi, toplananlara müdahale edilmeden önce yapılması gereken bu ihtarın uygun vasıtalarla -örneğin megafonla-yapılması ve ihtardan sonra göstericilerin dağılmaları için makul bir süre tanınması gerekir (Sevinç Hocaoğulları, B. No: 2015/271, 15/11/2018, §§ 22, 23, 51). Ancak barışçıl amaçlarla bir araya gelen kişilerin kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan davranışlarına ise devletin sabır ve hoşgörü göstermesi de çoğulcu demokrasinin gereğidir (Dilan Ögüz Canan, § 36; Osman Erbil, § 54). Her somut olaya göre kolluk kuvvetlerinin kamu düzeninin sağlanması veya bozulmasının önlenmesi amacıyla göstericilere müdahale edilmesinin gerekli olup olmadığını değerlendirerek ihtarda bulunduktan sonra makul bir süre tanıması veya devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında gerekli güvenlik önlemlerini almak suretiyle belli bir süre gösteri yapılmasına hoşgörü göstermesi gerekir.

50. Somut olayda idarenin ya da Hâkimliklerin toplantının barışçıl olmadığına, kamu düzeninin bozulduğuna, bozulma tehlikesinin ortaya çıktığına dair bir tespiti ve değerlendirmesi de bulunmamaktadır. Bir başka deyişle kamu makamlarınca grubun kamu düzenini bozduğu ya da bozma tehlikesi oluşturduğuna dair bir gerekçe de ortaya konulmamıştır. Ayrıca kolluk kuvvetleri tarafından herhangi bir ihtar yapılmaksızın ve makul bir süre tanınmaksızın gruba müdahale edildiği, kısa bir süre olsa bile pankartın açılarak gösteri yapılmasına tahammül gösterilmediği ve bu şekilde başvuruculaların anayasal güvence altında olan barışçıl gösteri haklarını kullanmalarına engel olunduğu anlaşılmıştır.

51. Sonuç olarak başvuruculaların şiddet içeren davranışlarının bulunmadığı, sayıca az kişiden oluşan bir grubun söz konusu olduğu ve gündemde tartışmalara yol açan bir mesele ile ilgili görüşlerini protesto yoluyla dile getirdikleri dikkate alındığında belli bir süre kolluk tarafından hoşgörü gösterilmesi gerektiren bir durum olduğu kuşkusuzdur.

52. Somut olayın koşulları çerçevesinde barışçıl bir protesto gösterisi sırasında başvuruya

konu afişin açılması ve gösteri yapılması nedeniyle başvuruculara müdahale edilmesinin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı ilgili ve yeterli gerekçe ile ortaya konulamamıştır (benzer yönde bkz. Sevinç Hocaoğulları, § 52).

53. Ayrıca barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında hukuken kınanabilir bir olaya karışmayan kişilere en hafif kabul edilecek cezanın dahi uygulanması caydırıcı etki doğurabilecektir (Osman Erbil, §§ 51, 71; Ömer Faruk Akyüz, § 60).

54. Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında başvuruculaların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum gereklerine uygun olmadığından Anayasa'nın 34. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

55. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

56. Başvurucular ihlalin tespit edilmesini ve maddi zararlarının karşılığında -verilen idari para cezası tutarında- ayrı ayrı 219 TL maddi tazminat; başvurucu Tankut Serttaş 10.000 TL, diğer başvurucular ise ayrı ayrı 5.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

57. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

58. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

59. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla

yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

60. İncelenen başvuruda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden ve eyleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte mahkeme de ihlali gidememiştir.

61. Bu durumda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili Hâkimliklere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

62. Maddi tazminat talebine ilişkin olarak ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

63. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

64. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuların her birine ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2016/6358) ve Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2016/6595), Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2016/6591), Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2016/6796) GÖNDERİLMESİNE,

D. 5.000 TL manevi tazminatın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TURAN ECE

B. No: 2017/18751 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/18751

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TURAN ECE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/18751)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Turan ECE

Vekili : Av. Mahmut KAÇAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahkeme kararının uygulanmaması ve kararı uygulamayan kamu görevlileri hakkında yapılan suç duyurusunun sonuçsuz kalması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/3/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirilmesine gerek bulunmadığını belirtmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu tarafından, 1994 yılında güvenlik güçleriyle girdiği çatışmada hayatını kaybeden ağabeyinin mezar yerinin gösterilmesi ve birtakım kişisel eşyalarının teslim edilmesi istemiyle İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunulmuştur.

9. Başvurucu, talebinin cevap verilmeyerek zımnen reddedilmesi üzerine söz konusu işlemin iptali istemiyle 23/7/2015 tarihinde Ankara 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

10. Mahkeme 17/2/2016 tarihli kararıyla dava konusu işlemin başvurucunun kardeşinin mezar yerini öğrenme talebinin reddine ilişkin kısmının iptaline, eşyalarının iadesine yönelik kısmının ise reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda; davacının kardeşine ait eşyalarının evde yapılan arama sonrası el koyulması adli mercilerinin görevine girmekle birlikte davacının kardeşinin cesedinin nereye gömüldüğü hususu yargısal mercilerin görevine giren bir konu olmadığı açık olduğundan, davacının dilekçesinin bu kısmının idarece incelenmesi ve davalı idare tarafından davacının kardeşinin nereye gömüldüğü, öldüğü tarih itibari ile cesedin kime teslim edildiğine dair bilgi ve belgeler varsa bunların davacıya verilmesi gerekmektedir.

Bu durumda, dava konusu işlemin; davacı talebinin kardeşinin eşyalarının iade edilmesine ilişkin kısmının reddinde hukuka aykırılık, kardeşinin mezarının nerede olduğunu öğrenme talebinin reddine ilişkin kısmında ise hukuka uyarlık görülmemiştir."

11. Anılan kararın aleyhe yönelik kısımları taraflarca karşılıklı olarak temyiz edilmiştir. Temyiz incelemesi Danıştayda derdest durumdadır.

12. Mahkemenin 17/2/2016 tarihli kararının tebliğ edilmesi üzerine mahkeme kararının iptale ilişkin kısmının uygulanması istemiyle başvurucu tarafından 15/4/2016 tarihinde İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunulmuştur.

13. Söz konusu başvuruya İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığının 6/6/2016 tarihli yazısıyla cevap verilmiştir. İlgili cevap şu şekildedir: "Başvurunuzda belirtmiş olduğunuz hususlar hakkında adli makamlara başvuruda bulunabileceğinizi belirtir, esenlikler dileriz."

14. Başvurucu tarafından, yargı kararının yerine getirilmediğinden ve bu suretle görevin kötüye kullanıldığından bahisle ilgili görevliler hakkında 11/8/2016 tarihinde suç duyurusunda bulunulmuş; Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 7/2/2017 tarihli kararıyla dilekçenin işleme konulmamasına karar verilmiştir.

15. Bahsi geçen karar 17/2/2017 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 13/3/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Kararların sonuçları" kenar başlıklı 28. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesi şöyledir:

"Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez."

18. 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları şöyledir:

"Bu Kanuna göre memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılacak ihbar ve şikâyetlerin soyut ve genel nitelikte olmaması, ihbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi, iddiaların ciddî bulgu ve belgelere dayanması, ihbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyad ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur.

Üçüncü fıkradaki şartları taşımayan ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet başsavcıları ve izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme konulmaz ve durum, ihbar veya şikâyette bulunana bildirilir. Ancak iddiaların, sıhhati şüpheye mahal vermeyecek belgelerle ortaya konulmuş olması halinde ad, soyad ve imza ile iş veya ikametgâh adresinin doğruluğu şartı aranmaz. Başsavcılar ve yetkili merciler ihbarcı veya şikâyetçinin kimlik bilgilerini gizli tutmak zorundadır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından davasının ... görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

20. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde kararların icrasından açıkça bahsedilmemekle birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), mahkemeye erişim hakkından yola çıkarak yargı kararlarının icra edilmesi hakkını adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul etmektedir. AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne götürme ve aynı zamanda mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsar. Mahkeme kararlarının uygulanması, yargılama sürecini tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır (Hornsby/Yunanistan, B. No: 18357/91, 19/3/1997, § 40).

21. Ancak AİHM içtihatlarında, icra edilmediğinden şikâyet edilen ve bu nedenle ihlale konu olan yargı kararlarının kesinliğine ve nihailiğine vurgu yapıldığı görülmektedir (Hornsby/Yunanistan, § 40; Burdov/Rusya, B. No: 59498/00, 7/5/2002, § 34; Büker/Türkiye, B. No: 29921/96, 24/10/2000, §§ 28-34; Ahmet Kılıç/Türkiye, B. No: 38473/02, 25/7/2006, § 27). AİHM, üst mercilerin incelemesine tabi olabilecek ya da üst mahkemece bozulabilecek kararların Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının güvencesi altına alınmadığını açıkça belirtmektedir. Temyiz merciinin ilk derece mahkemesi kararının uygulanmasını erteleme veya askıya alma gibi bir etkisinin olup olmadığına bakılmaksızın Sözleşme'nin 6. maddesi sadece nihai ve bağlayıcı mahkeme kararlarının uygulanmasını korur. AİHM, özellikle de temyiz merciinin başvuranların taleplerini dayandırdığı kararı bozduğunu gözönünde

bulundurarak iç hukuk tarafından uygulanması zorunlu olsa bile idarenin bu karara uymamasını 6. maddenin gerekliliklerine aykırı görmemektedir (Ouzounis ve diğerleri/Yunanistan, B. No: 49144/99, 15/4/2002,§ 21).

22. AİHM'e göre herhangi bir mahkeme tarafından verilen bir kararın icrası, Sözleşme'nin 6. maddesinin amaçları bağlamında davanın ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmelidir (Hornsby/Yunanistan, § 40; Scordino / İtalya (No. 1) [BD], B. No. 36813/97, 29/3/2006, § 196). Kamu otoriteleri, nihai yargı kararına uymak için gerekli önlemleri almada başarısız olduğu takdirde 6. maddesinin birinci fıkrasının tüm yararlı etkilerinden mahrum bırakmış olurlar (Burdov/Rusya, § 37).

23. AİHM, sonuçları davacının medeni hakları üzerinde belirleyici olan idari uyuşmazlıklara ilişkin yargılamalar bağlamında yukarıdaki prensiplerin daha büyük bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir. Gerçekte davacı, devletin en üst idari mahkemesi önünde iptal başvurusunda bulunmak suretiyle yalnızca hakkında itirazda bulunulan kararın iptalini değil aynı zamanda ve her şeyden önce söz konusu kararın neticelerinin ortadan kaldırılmasını talep etmektedir. Dolayısıyla davacının etkili bir şekilde korunması ve hukuka uygunluğun yeniden sağlanması, idari makamların kararı icra etme yükümlülüğünün olmasını gerektirir (Hornsby/Yunanistan, § 41; Kyrtatos/Yunanistan, B. No: 41666/98, 22/5/2003, §§ 31, 32).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kararın İcrası Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu; Mahkemece abisinin mezar yerini öğrenme talebinin reddine ilişkin işlemin iptaline hükmedildiğini, yaptığı müracaata karşın bu kararın idare tarafından uygulanmadığını, kararın aksine kendisine adli makamlara başvurması yönünde cevap verildiğini ve kararın gereğinin yerine getirilmediğini belirterek mahkemeye erişim ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu çerçevede başvurucunun yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özünün yargı kararının uygulanmaması hususuna ilişkin olduğu görüldüğünden belirtilen ihlal iddiası niteliği gereği kararın icrası hakkı kapsamında incelenmiştir.

27. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasında, herkesin Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden Sözleşme kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabileceği belirtilmiştir. Buna göre Anayasa ile Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda sadece Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde olan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaları inceleme görevi verilmiştir (Barış Yaslan, B. No: 2014/14830, 23/3/2017, § 21).

28. Anayasa Mahkemesi de bireysel başvuruda, anılan ortak koruma alanı içindeki temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarını incelemekte; bununla birlikte bu incelemeyi yaparken

temel hakların yorumlanması ile kapsam ve içeriğinin belirlenmesinde Anayasa'nın diğer maddelerinden destek norm olarak yararlanmaktadır. Örneğin Anayasa Mahkemesi adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin başvurularda incelemeyi Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yapmakta ve bu maddenin yorumlanması ile kapsam ve içeriğinin belirlenmesinde Anayasa'nın yargılamaya ilişkin hususları düzenleyen diğer maddelerinden de faydalanmaktadır (gerekçeli karara ilişkin Anayasa'nın 141. maddesin üçüncü fıkrası yönünden Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30; makul süreye ilişkin Anayasa'nın 141. maddesinin dördüncü fıkrası yönünden Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 39; kanuni hâkim güvencesine ilişkin Anayasa'nın 142. maddesi yönünden Mehmet Çelik, B. No: 2015/889, 17/11/2016, § 56).

29. Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesine 2001 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle eklenen "adil yargılanma" ibaresine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesini Anayasa'nın yargılamaya ilişkin diğer hükümleri ile Sözleşme'nin 6. maddesi ve Sözleşme'yi yorumlayan AİHM içtihadı ışığında yorumlamaktadır (Güher Ergun ve diğerleri, § 38; Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22; Adnan Oktar, B. No: 2012/917, 16/4/2013, § 21).

30. Bu çerçevede bireysel başvuruya konu olan mahkeme kararlarının icra edilmediğine ilişkin şikâyetin de ancak ortak koruma alanında olan ve Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında ve Sözleşme'nin 6. maddesi ile buna ilişkin AİHM içtihadı gözönünde bulundurularak incelenmesi gerekmekte olup Anayasa'nın 125. ve 138. maddeleri yönünden adil yargılanma hakkından bağımsız bir inceleme yapılması mümkün değildir.

31. Buna göre bireysel başvuruda yargılamanın tümü bakımından kesinlik taşımayan kararların icra edilmemesine ilişkin şikâyetlerde adil yargılanma hakkı yönünden Anayasa Mahkemesi tarafından bakılacak husus, bu kararın uygulanmamasının ileride başvurucu lehine verilecek muhtemel nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak nitelikte olup olmadığıdır. Bu hususun ise her somut olayda olayın koşulları dikkate alınarak incelenmesi gerekir (Barış Yaslan, § 27).

32. Adil yargılanma hakkına ilişkin ilke bu şekilde olmakla birlikte diğer temel haklar yönünden kesin ve nihai nitelikte olmayan kararlarının icra edilmemesi şikâyetinin somut olayın koşulları dikkate alınarak yargılamanın bütününden bağımsız olarak incelenmesi mümkündür. Nitekim Anayasa Mahkemesi Yaman Akdeniz ve diğerleri (B. No: 2014/3986, 2/4/2014) başvurusunda yürütmenin durdurulması kararının uygulanmadığına ilişkin başvuruyu ifade özgürlüğü yönünden incelemiştir. Benzer şekilde Anayasa Mahkemesi, Kristal-İş Sendikası ([GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015) başvurusunda yürütmenin durdurulması isteminin reddi üzerine yapılan bireysel başvuruyu sendika hakkı yönünden incelemiştir.

33. Somut olayda bireysel başvuruya dayanak olan ve gereğinin yerine getirilmediği ileri sürülen karar, başvurucunun 1994 yılında güvenlik güçleriyle girdiği çatışmada hayatını kaybeden ağabeyinin mezar yerinin gösterilmesi ve birtakım kişisel eşyalarının teslim edilmesi talebinin cevap verilmemek suretiyle zımnen reddedilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada verilen ancak başvuru sırasında henüz kesinleşmemiş olan karardır. Başvuruya konu yapılan karar esasa ilişkin olmakla birlikte başvuru tarihi itibarıyla kesin olmadığı (anılan uyuşmazlık hâlen temyiz aşamasındadır), söz konusu kararın gereği gibi

icra edilmemesinin yargılama sonundaki nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak bir nitelikte olmadığı, ayrıca başka bir hakla bağlantısının da tespit edilemediği anlaşılmaktadır.

34. Bu durumda bakılmakta olan başvuruda, kararın uygulanmadığı şikâyetine ilişkin başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Suç Duyurusunun Sonuçsuz Kaldığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

36. Başvurucu; yargı kararının gereğini yerine getirmeyen görevliler hakkında görevlerini kötüye kullandıkları gerekçesiyle yapılan suç duyurusuna yönelik etkin ve tarafsız bir soruşturma yapılmadan dilekçenin işleme konulmamasına karar verildiğini, soruşturma makamınca lehe ya da aleyhe kanıt elde etmeye yönelik hiçbir işlem tesis edilmediğini, suç duyurusu dilekçesinin işleme konulmaması kararının bütünüyle subjektif değerlendirmeler içerdiğini, soruşturma makamınca lehine resen hiçbir delil toplanmadığını belirtmektedir.

2. Değerlendirme

37. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, § 18).

38. Sözleşme'nin 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular, Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz. Dolayısıyla bir ceza davasında, haklarında suç isnadı bulunmayan mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır (Onurhan Solmaz, §§ 23, 24).

39. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile ceza muhakemesinde şahsi hak iddiasında bulunma imkânı ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla başvurucunun ceza muhakemesi sürecinde medeni haklarını ileri sürme imkânı bulunmamaktadır.

40. Somut olayda başvurucu, suç işlediğini düşündüğü üçüncü kişiler hakkında soruşturma açılmasını sağlamak amacıyla suç duyurusunda bulunmuş olup başvurucunun bu talebi üçüncü kişilerin cezalandırılmasıyla sınırlıdır.

41. Sonuç itibarıyla başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesine dayanan ihlal iddiasının konusu, Anayasa'da güvence altına alınmış ve Sözleşme kapsamında olan temel hak ve

özgürlüklerin koruma alanı dışında kalmaktadır.

42. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kararın icrası hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Suç duyurusunun sonuçsuz kaldığına ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HACI SERHAT KARSLI

B. No: 2017/19534 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/19534

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HACI SERHAT KARSLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/19534)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : Hacı Serhat KARSLI

I. BAŞVURU KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda avukat ile telefonla görüşmeye izin verilmemesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/3/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Kocaeli 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklu olarak bulunmaktadır.

9. Başvurucu, avukatı ile telefonla görüşmesinin engellendiğini ileri sürerek 25/1/2017 tarihinde Kocaeli İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) başvurmuştur. Başvurucu şikâyet dilekçesinde; avukatıyla telefonla görüşme talebini 17/1/2017 tarihli dilekçe ile Ceza İnfaz Kurumu İdaresine bildirdiğini, idarenin yazılı cevap vermediğini, sözlü olarak böyle bir uygulamalarının olmadığı gerekçesiyle talebin reddedildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ilgili mevzuata atıf yaparak soruşturma aşamasında avukat ile görüşün ancak Cumhuriyet savcısı tarafından kısıtlanabileceğini, ayrıca tutukluların müdafileri ile haberleşmesinin engellenemeyeceğinin mevzuatta açıkça düzenlendiğini vurgulamış ve avukatıyla telefonla görüşmesine izin verilmesini talep etmiştir.

10. İnfaz Hâkimliği 23/2/2017 tarihli kararıyla şikâyetin reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde; 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 66. maddesi ile 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (İnfaz Tüzüğü) 88. maddesi hatırlatıldıktan sonra telefonla görüşmenin düzenlendiği mevzuatta hükümlü ve tutukluların telefonla arayabilecekleri kişiler arasında avukatın sayılmadığının açık olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 5275 sayılı Kanun'un 114. maddesinin (5) numaralı fıkrasında yer alan "Tutuklunun müdafii ile olan haberleşmesine ve kurum düzeni çerçevesinde temas ve görüşmelerine hiçbir suretle engel olunamaz ve kısıtlamalar konulamaz." şeklindeki düzenlemenin telefon dışındaki haberleşme araçlarını kapsadığı vurgulanmıştır.

11. Başvurucunun anılan karara yukarıda belirtilen nedenlerle yaptığı itirazı, Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 30/12/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

12. Nihai karar 22/3/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 27/3/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

14. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlünün telefon ile haberleşme hakkı" kenar başlıklı 66. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler, tüzükte belirlenen esas ve usullere göre idarenin kontrolündeki ücretli telefonlar ile görüşme yapabilirler. Telefon görüşmesi idarece dinlenir ve kayıt altına alınır. Bu hak, tehlikeli hâlde bulunan ve örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir. "

15. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların hakları" kenar başlıklı 114. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"...

(3) Tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabilir.

(4) Tutuklu, savunması için istediği müdafii seçmek ve görevlendirmek hakkına sahiptir...

(5) Tutuklunun müdafii ile olan haberleşmesine ve kurum düzeni çerçevesinde temas ve görüşmelerine hiçbir suretle engel olunamaz ve kısıtlamalar konulamaz.

(6) Özel kanunda yer alan hükümler saklıdır."

16. 5275 sayılı Kanun'un "Kısıtlayıcı önlemler" kenar başlıklı 115. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"(1) Tehlikeli hâlde bulunan, delil karartma tehlikesi olan, soruşturmanın amacını veya tutukevinin güvenliğini tehlikeye düşüren veya suçun tekrarına olanak verecek davranışlarda bulunan tutuklulara soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince aşağıdaki tedbirler uygulanabilir: ...

b) Belirli süre ile dışarıyla ilişkisinin, ziyaretçi kabulünün ve telefon görüşmelerinin kısıtlanması..."

17. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" kenar başlıklı 116. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"...haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama,... telefonla haberleşme hakkı,... konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76 ve 78 ila 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

18. İnfaz Tüzüğü'nün "Telefonla görüşme hakkı" kenar başlıklı 88. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"(1) Kapalı kurumda bulunan hükümlüler, belgelendirmeleri koşuluyla eşi, üçüncüdereceye kadar kan ve kayın hısımları ve vasisi ile telefon görüşmesi yapabilir.

(2) Telefonla görüşmeleri aşağıda belirtilen esaslara göre yapılır:

a) Hükümlüler, haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakılma veya kısıtlama cezası ile hücreye koyma cezasının infazı sırasında olmamak koşuluyla, idarenin kontrolünde bulunan ve kurumun uygun yerlerine yerleştirilen telefonlardan yararlandırılır,

...

e) Hükümlüler, telefon görüşmesi hakkına sahip oldukları konusunda bilgilendirilir,

f) Hükümlülerin telefonla görüşme gün ve saatleri, kurumda bulunan telefon adedi, başvuru sırası, kurumun asayiş ve güvenliği dikkate alınarak idare tarafından belirlenir. Hükümlüler görüşebilecekleri yakınlarından bir veya birden fazla kişi ile haftada bir kez ve bir telefon numarasıyla bağlantı kurarak kesintisiz görüşme yapabilir. Herhangi bir nedenle görüşme gerçekleşememişse daha önceden bildirilen numaralardan bir diğeriyle görüşebilir. Konuşma süresi görüşme başladığı andan itibaren on dakikayı geçemez. Ancak tehlikeli hükümlü oldukları idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen hükümlüler onbeş günde bir kez olmak ve on dakikayı geçmemek üzere sadece eşi, çocukları, annesi ve babası ile görüşebilir,

g) Hükümlünün, kurumun güvenliğini tehlikeye düşüren, suç oluşturan veya bir suça azmettirme ya da yardım etme sonucunu doğurabilecek konuşmalarda bulunduğu dinleme sırasında belirlendiğinde, görüşme derhâl kesilir. Bu hâlde hükümlü hakkında adlî veya idarî soruşturmaya esas olacak işlemler kurum en üst amiri tarafından yapılır,

h) Suç işlemek amacıyla kurulan silâhlı örgütün yöneticiliğini yapmaya devam eden, bu

konuda herhangi bir yöntemle, kurum içi veya dışındaki kişilere talimat veya mesaj veren hükümlülere idare ve gözlem kurulu kararıyla telefon görüşmesi hiçbir şekilde yaptırılmaz,

..."

19. İnfaz Tüzüğü'nün "Telefon görüşmesi yaptırılmayacak hâller " kenar başlıklı 89. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlülere tanınan telefonla görüşme hakkı;

a) Genel ve kısmî aramalar sırasında,

b) Yemek dağıtım saatlerinde,

c) Kurum asayiş ve güvenliğini bozucu her türlü bireysel veya toplu olaylar sırasında, kullandırılmaz."

20. İnfaz Tüzüğü'nün "Tutukluların hakları" kenar başlıklı 184. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"...

(3) Tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabilir.

(4) Tutuklu, savunması için istediği müdafii seçmek ve görevlendirmek hakkına sahiptir...

(5) Tutuklunun müdafii ile olan haberleşmesine ve kurum düzeni çerçevesinde temas ve görüşmelerine hiçbir suretle engel olunamaz ve kısıtlamalar konulamaz.

a) Şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz,

b) Soruşturma evresinde, aynı anda en fazla üç avukat tutuklu ile görüşebilir. Avukatlar aynı anda birden fazla tutukluyla görüşemez.

(6) Özel kanunda yer alan hükümler saklıdır."

21. İnfaz Tüzüğü'nün "Tutuklulara uygulanacak hükümler ve yükümlülükleri" kenar başlıklı 186. maddesi şöyledir:

"Tüzüğün; 1, 4, 6, 9 ilâ 14, 22, 24 ilâ 27, 29 ilâ 31, 40 ilâ 46, 67 ilâ 73, 75 ilâ 96, 99 ilâ 108, 110 ilâ 117, 119 ilâ 132, 143 ilâ 171, 174, 176 ilâ 179, 185, 188, 189 uncu maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

22. 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un "Soruşturma ve kovuşturma işlemleri" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından, olağanüstü halin devamı süresince;

...

d) Tutuklu olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve tâlimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi ihtimalinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısının kararıyla, görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, tutuklu ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli hazır bulundurulabilir, tutuklunun avukatına veya avukatın tutukluya verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir. Tutuklunun yaptığı görüşmenin, belirtilen amaçla yapıldığının anlaşılması halinde, görüşmeye derhal son verilerek, bu husus gerekçesiyle birlikte tutanağa bağlanır. Görüşme başlamadan önce, taraflar bu hususta uyarılır. Tutuklu hakkında, tutanak tutulması halinde, Cumhuriyet savcısının istemiyle tutuklunun avukatlarıyla görüşmesi sulh ceza hâkimliğince yasaklanabilir. Yasaklama kararı, tutuklu ile yeni bir avukat görevlendirilmesi için derhal ilgili baro başkanlığına bildirilir. Baro tarafından bildirilen avukatın değiştirilmesi Cumhuriyet savcısı tarafından istenebilir. Görevlendirilen avukata, 23/3/2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 13 üncü maddesine göre ücret ödenir.

e) Tutuklu olanlar, belgelendirilmesi koşuluyla sadece eşi, ikinci dereceye kadar kan ve birinci derece kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından ziyaret edilebilir. Adalet Bakanlığı ile Cumhuriyet başsavcılığının yetkileri saklıdır. Tutuklular telefonla haberleşme hakkından ancak on beş günde bir ve bu bentte sayılan kişilerle sınırlı olarak on dakikayı geçmemek üzere faydalanabilirler..."

B. Uluslararası Hukuk

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes .... yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM); haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplumda zorunluluk teşkil etmesine ilişkin kriteri incelediği kararlarda öncelikle ceza infaz kurumlarında bulunan kimselerin yazışmalarının belirli ölçüde kontrolünün başlı başına Sözleşme'nin ihlaline sebebiyet vermeyeceğini, keza ceza infaz kurumunun olağan ve makul gereksinimleri dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunmanın gerekli olduğunu belirtmiştir (Mehmet Nuri Özen/Türkiye, B. No: 12672/08, 11/1/2011, § 51; Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, 7136/75, 25/3/1983, § 98).

25. AİHM kararlarına göre haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale öncelikle kanunla öngörülmelidir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın ulaşılabilir, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından öngörülebilir olması gerekir. İkinci olarak söz konusu sınırlandırma meşru bir amaca dayalı olmalıdır. Bunun yanı sıra müdahale demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmalıdır. AİHM'e göre demokratik

toplumda zorunluluk kavramı, müdahale teşkil eden eylemin acil bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanması ve takip edilen meşru amaç bakımından orantılı olması unsurlarını içermektedir (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, §§ 85-97; Klass ve diğerleri/Almanya, B. No: 5029/71, 6/9/1978, §§ 42-55; Campbell/Birleşik Krallık, B. No: 13590/88, 25/3/1992, § 34).

26. AİHM'e göre hükümlü ve tutuklular Sözleşme kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Hirst/Birleşik Krallık (No. 2), B. No: 74025/01, 6/10/2005, § 69). AİHM, ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahkûmların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebileceğini kabul etmiştir. Ancak bu durumda dahi hükümlü ve tutukluların haklarına yönelik herhangi bir sınırlama makul ve ölçülü olmalıdır (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, §§ 99-105).

27. AİHM mahpuslar ve avukatları arasındaki haberleşmenin Sözleşme'nin 8. maddesi altında imtiyazlı olduğunu ve avukat ile müvekkil arasındaki iletişimin gizliliği ilkesinin gözetilmesini temel kural olarak kabul etmektedir (Campbell/Birleşik Krallık, § 48). Öte yandan AİHM hükümlü/tutukluların mektupla haberleşme imkânına yeterince sahip olmaları durumunda ayrıca telefonla görüşme hakkı tanınmasının zorunlu olmadığını kabul etmektedir. (A.B./Hollanda, B. No: 37328/97, 29/1/2002, § 92). Ancak AİHM'e göre iç hukukta böyle bir hak tanınmış ise bu hakkın kullanımına getirilecek sınırlandırmalar Sözleşme'nin 8. maddesine müdahale teşkil edebilir (Nusret Kaya ve diğerleri/Türkiye, 43750/06, 60915/08, 22/4/2014, § 36).

28. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında REC (2006) 2 sayılı tavsiye kararlarının hükümlü ve tutukluların dış dünya ile ilişkilerine dair kısmı şöyledir:

"Dış Dünya ile İlişki

24.1. Mahpusların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine ve bu kişilerin mahpusları ziyaret etmelerine izin verilmelidir.

24. 2 Devam etmekte olan bir ceza soruşturması, emniyet, güvenlik ve düzeninin muhafaza edilmesi, suç işlenmesinin önlenmesi ve suç mağdurunun korunması için gerekli görülmesi halinde, haberleşme ve ziyaretlere kısıtlamalar konabilir ve izlenebilir. Ancak adli bir merci tarafından konulan özel kısıtlamalar da dahil olmak üzere, bu tür kısıtlamalar yine de kabul edilebilir asgari bir iletişime izin vermelidir.

24.3. Ulusal hukuk, mahpuslarla iletişim kurması kısıtlanamayacak olan ulusal ve uluslararası kuruluşları belirlemelidir,

...

24.5. Cezaevi yetkilileri, dış dünyayla yeterli bir iletişim sürdürmelerinde mahpuslara yardım etmelidirler ve bunun için onlara uygun destek ve yardım sağlamalıdırlar ..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; 5275 sayılı Kanun'un 114. maddesinde tutuklunun müdafisiyle haberleşmesinin engellenemeyeceğinin açıkça düzenlendiğini, haberleşme kavramının telefonla görüşmeyi de kapsadığını, İnfaz Tüzüğü'nün aile bireyleri ile telefonla görüşmeyi düzenleyen ilgili maddesine dayanılarak avukatıyla telefonla görüşmesinin kısıtlanamayacağını vurgulamıştır. Başvurucu avukatıyla haberleşmesinin adil yargılanma hakkına da hizmet ettiğini, mahkeme veya Cumhuriyet savcılığı tarafından telefonla görüşme hakkının kısıtlanmasına dair hakkında verilen bir karar olmadığını, yargı kararlarında yeterli gerekçe sunulmadığını belirterek adil yargılanma hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüş yazısında ilgili mevzuata atıf yapıldıktan sonra demokratik bir toplumda güvenliğin ve disiplinin sağlanması amacıyla ceza infaz kurumlarında telefon ile görüşmenin sınırlandırılmasının mümkün olduğu ancak bu durumda hükümlü ve tutukluların öznel durumları gözetilerek belli bir esnekliğin sağlanması; tutuklu ve hükümlülerin sosyal ilişki kurabilmelerindeki bireysel yarar ile kamu yararı arasında makul bir dengelemenin yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucunun avukatıyla telefonla görüşme talebinin reddi işlemine dayanak teşkil eden mevzuat hükümleri dikkate alındığında müdahalenin kanunlar tarafından öngörülme ölçütüne uygun olduğu, kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi genel amacı çerçevesinde ceza infaz kurumlarında güvenliğin ve disiplinin sağlanması şeklinde meşru amaç taşıdığı ifade edilmiştir. Başvuruya dayanak olarak gösterilen 5275 sayılı Kanun'un 114. maddesinde alan düzenlemenin telefon dışındaki haberleşme araçlarını kapsadığı, avukat ve noterle görüşme hakkını düzenleyen mevzuatta da avukat görüşmelerinin telefonla sağlanabileceğine dair bir hususun olmadığı ayrıca başvurucunun, avukatıyla telefonla görüşme talebi dışında ceza infaz kurumunda avukatıyla görüşme hakkını kullanamadığına dair bir iddiasının olmadığı vurgulanmıştır.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında; avukatıyla telefonla görüşme sağlanmasının savunma hakkıyla bağlantılı olduğunu, avukatla telefon vasıtasıyla görüşmeyi yasaklayan bir mevzuatın mevcut olmadığını, kanunların yasakları genişletecek şekilde yorumlanamayacağını belirtmiştir.

B. Değerlendirme

33. Başvurunun değerlendirilmesinde dikkate alınacak Anayasa’nın "Haberleşme hürriyeti" kenar başlıklı 22. maddesi şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özünün tutuklu iken avukatı ile telefonla görüşmesinin engellenerek haberleşmesinin kısıtlandığına yönelik olması nedeniyle başvuru haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

36. Kamu makamlarının, bireyin haberleşme özgürlüğüne ve haberleşmesinin gizliliğine keyfî bir şekilde müdahale etmelerinin önlenmesi, Anayasa ve Sözleşme ile sağlanan güvenceler kapsamında yer almaktadır. Haberleşmenin içeriğinin denetlenmesi, haberleşmenin gizliliğine ve dolayısıyla haberleşme özgürlüğüne yönelik ağır bir müdahale oluşturur. Bununla birlikte haberleşme özgürlüğü, mutlak nitelikte olmayıp, meşru birtakım sınırlamalara tabidir. Bu kapsamdaki özel sınırlama ölçütleri, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmıştır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 50).

37. Anayasa'nın 22. maddesinde, herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu hüküm altına alınmıştır. Sözleşme'nin 8. maddesinde de herkesin haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı, haberleşme özgürlüğünün yanı sıra içeriği ve biçimi ne olursa olsun haberleşmenin gizliliğini de güvence altına almaktadır. Haberleşme bağlamında bireylerin karşılıklı ve toplu olarak sözlü, yazılı ve görsel iletişimlerine konu olan ifadelerinin gizliliğinin sağlanması gerekir. Posta, elektronik posta, telefon, faks ve internet aracılığıyla yapılan haberleşme faaliyetlerinin haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği kapsamında değerlendirilmesi gerekir (Mehmet Koray Eryaşa, § 49).

38. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların haberleşme hürriyeti ve aile hayatına saygı hakkının sınırlanması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36).

39. Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayatına saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti arasında adil bir denge sağlanmalıdır. Ancak ceza infaz kurumunda bulunmanın doğal sonucu olarak idarenin müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir (Mehmet Koray Eryaşa, § 89).

40. Somut olayda başvurucunun telefonla haberleşme hakkının kısıtlanmasının haberleşme hürriyetine müdahale oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

41. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere

bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin gereklerine... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

42. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 22. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

43. Haberleşme hürriyetinin düzenlendiği Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında, söz konusu sınırlama sebeplerine bağlı kalınarak yapılacak sınırlamanın ancak usulüne uygun olarak verilecek hâkim kararıyla mümkün olabileceği belirtildikten sonra üçüncü fıkrasında "İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir" denilerek bu kuralın da mutlak olmadığı ve bu kurala bazı kurumlar yönünden kanunla sınırlamalar getirilebileceği açıkça düzenlenmiştir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 71).

44. Ceza infaz kurumları, Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında istisnaların uygulanacağı kamu kurumlarındandır. Bununla birlikte hükümlü ve tutuklular, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak tutma olarak değerlendirilebilecek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışında (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) Anayasa'nın koruma alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına genel olarak sahiptirler. Ancak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suç işlenmesinin önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda düzenin ve güvenliğin teminine yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda bu haklar sınırlanabilir. Bu durumda dahi mahkûmların haklarına yönelik yapılacak sınırlandırmalar temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin olarak Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen kanunla, meşru bir amaçla ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olma şartlarını taşımalıdır (Mehmet Koray Eryaşa, §§ 50-51).

45. Özellikle diğer haberleşme yollarının kullanılabildiği ve yeterli olduğu durumlarda, Anayasa'nın 22. maddesi, hükümlü ve tutukluların telefonla görüşmesini güvence altına aldığı şekilde yorumlanması mümkün değildir. Burada dikkat edilecek nokta hükümlü ve tutukluların dış dünya ile haberleşmesinin sağlanmasında kamu otoritelerinin takdir yetkisinin geniş yorumlanması gerektiğidir. Haberleşme yöntemlerinden bir veya birkaçının kullanılma ve yeterli olması durumunda hükümlü ve tutukluların telefonla görüşmesine izin verilmemesi tek başına haberleşme hürriyetinin ihlali olarak değerlendirilemez. Ancak Anayasa'nın 22. maddesi kapsamında hükümlü ve tutuklulara diğer haberleşme araçları ile birlikte telefon ile görüşme imkânı verilmesi hâlinde bu özgürlüğe yapılacak sınırlandırmaların her halükârda kanunla meşru bir amaçla ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun şekilde yapılması ve ölçülü olması gerekmektedir (Mehmet Koray Eryaşa, § 55).

46. Temel hak ve özgürlükler alanında yasama organının, keyfîliğe izin vermeyen, öngörülebilir düzenlemeler yapma zorunluluğu vardır. İdareye keyfî uygulamalara meydan verebilecek çok geniş bir takdir yetkisi tanınması Anayasa'ya aykırı olabilecektir. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli görülemez, aynı zamanda kanunların niteliğine de bakılmalıdır. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir alanda kanunun emrine dayanarak yürütme organınca alınacak önlemler objektif nitelik taşımalı ve idarenin keyfî uygulamalarına sebep olacak geniş takdir yetkisi vermemelidir

(AYM, , E.1984/14, K.1985/7, 13/6/1985).

47. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması gibi münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda, kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olması gerektiğini ve Anayasa koyucunun açıkça kanunla düzenlemesini öngördüğü konularda, yasama organının temel kuralları saptadıktan sonra, uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakmasının yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamayacağını kabul etmiştir (AYM, E.2014/133, K.2014/16, 30/10/2014). Bu bağlamda temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına yönelik yapılacak kanuni düzenlemelerde kanun koyucunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirledikten sonra diğer ayrıntıların düzenleyici işlemler ile belirlenebileceği kabul edilmiştir. Aksi bir durumda temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğine ilişkin Anayasa'nın 13. maddesi hükmüne de aykırılık oluşturacaktır (Mehmet Koray Eryaşa, § 63).

48. Anayasa Mahkemesi Mehmet Koray Eryaşa kararında, yukarıda anılan ilkeleri hatırlatıldıktan sonra 5275 sayılı Kanun'da ve 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'te tutukluların müdafisi ile telefonla görüşemeyeceğine dair bir hüküm bulunmadığı, 5275 sayılı Kanun'un 114. maddenin (5) numaralı fıkrasındaki açık düzenleme karşısında asıl olanın bir tutuklunun müdafisi ile haberleşmesinin hiçbir suretle engellenmemesi ve kısıtlanmaması olduğu ve haberleşmenin kapsamının telefonla iletişimi de içereceği hususunun 5275 sayılı Kanun'un 66. maddesinde kabul edildiği vurgulanmıştır. Kararda; 5275 sayılı Kanun'un 66. maddesi ve 114. maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki düzenlemeler karşısında tutukluların avukatlarıyla telefon aracılığıyla görüşme haklarının olduğu kabul edilerek, anılan hakkın avukat ile görüşmeye yönelik açık bir düzenleme olmadığı gerekçesi ile engellenmesinin kanunilik ilkesini karşılamadığı belirtilmiştir. Sonuç olarak anılan Kanun hükümleri çerçevesinde hükmen tutuklu başvurucunun avukatı ile telefon vasıtasıyla görüşmesinin engellenebilmesi için yeterli bir yasal düzenleme olmadığı ifade edilmiştir (Mehmet Koray Eryaşa, §§ 63-68).

49. Ceza infaz kurumunda kalan tutuklu ve hükümlülerin avukatları ile telefonla görüşme taleplerinin güvenliğin ve disiplinin sağlanması, yeniden suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla sınırlandırılmasının mümkün olduğu ancak bu durumda tutukluların öznel durumları gözetilerek belli bir esnekliğin sağlanması, mahpusun sosyal ilişki kurabilmesindeki bireysel yarar ile kamu yararı arasında makul bir dengelemenin yapılması gerektiği söylenebilir. Bununla birlikte tutuklu ile avukatı arasında yüz yüze görüşme, mektup ve benzeri yöntemlerle haberleşme imkânının yeterli bir şekilde sağlanmış olması, ayrıca tutuklunun telefonla görüşme talebinin başvurucunun somut durumu ve talebin nedenleri de gözetilerek ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılanması gerekir.

50. Somut olayda; tutuklu olarak ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun avukatıyla telefonla görüşme sağlanması yönündeki talebinin, mevzuatta telefonla görüşülebilecek kişiler arasında avukatın sayılmamış olması gerekçesiyle karşılanmadığı anlaşılmaktadır. Talebin reddine ilişkin kararlarda güvenliğin ve disiplinin sağlanması, yeniden suç işlenmesinin önlenmesi gibi kuruma ve tutukluya özgü koşulları irdeleyen makul sayılabilecek gerekçeler sunulmadığı, yalnızca mevzuatta avukatla telefonla görüşmeyi kapsayacak bir düzenleme olmadığı yönündeki kabulün esas alındığı görülmüştür.

51. Yapılan açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde; somut olayda Mehmet Koray Eryaşa

kararında belirtilen ilkelerden ve sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durumunun mevcut olmadığı, bu bağlamda ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan kişilerin avukat ile haberleşme hakkının telefonla haberleşmeyi de kapsadığı, avukat ile görüşmeye yönelik açık bir düzenleme olmadığı gerekçesi ile haberleşmenin engellenmesinin kanunilik ilkesini karşılamadığı sonucuna varılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

54. Başvurucu, ihlalin tespitini ve 20.000TL manevi tazminat talep etmiştir.

55. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

56. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

57. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul

hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

58. İncelenen başvuruda kanuni temel bulunmamasına karşın idarenin uygulaması ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidememiştir.

59. Bu durumda haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

60. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli İnfaz Hâkimliğine (E.2017/556, K.2017/981) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TAHİR DOĞAN

B. No: 2017/21462 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/21462

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TAHİR DOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/21462)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Tahir DOĞAN

Vekili : Av. Recep SÖYLER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, iş kazası sonucu maluliyetten doğan maddi ve manevi tazminat davasında verilen kararın hakkaniyete aykırı olması ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu olay tarihi itibarıyla Konya'da bulunan Fatih Endüstri Meslek Lisesi öğrencisidir. M.B.T. tarafından işletilen S.M. Tesisat San. ve Tic. Ltd. Şti. (S.M. Şirketi) ile başvurucu arasında stajını yapmak üzere meslek içi eğitim sözleşmesi düzenlenmiştir.

8. Başvurucu, staj yaparken 24/3/2001 tarihinde kalorifer tesisatına ait ısıtma borularını döşerken zemin kattan bodrum kata düşerek yaralanmıştır. Adli Tıp Kurumu raporuna göre bu iş kazası sonucu başvurucuda %37 oranında meslekte kazanma gücü kaybı oluşmuştur.

9. Başvurucu; iş kazası geçirmesi nedeniyle kazanın gerçekleştiği inşaatın sahibi olan M.U., işveren S.M. Şirketi ve Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) aleyhine 20/4/2004 tarihinde 40.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminat istemiyle Konya 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

10. Yargılama devam ederken başvurucu ile M.U. arasında 15/2/2014 tarihli bir sulh protokolü düzenlenmiştir. Bu protokole göre 150.000 TL karşılığında taraflar sulh olmuşlardır.

11. Mahkeme öncelikle iş kazasındaki kusur oranıyla ilgili rapor aldırmıştır. 14/6/2010 tarihli bilirkişi raporunda; davalı S.M. Şirketinin %40, davalı M.U.nun %40 ve başvurucunun ise %20 oranında kusurlu olduğu belirtilmiştir. Mahkeme ayrıca hesap konusunda uzman bir bilirkişiden rapor aldırmıştır. Bilirkişinin 5/1/2014 tarihli raporunda, başvurucunun maddi zararının -%20 oranında başvurucunun kusurlu olduğunun kabulü hâlinde- 87.461,20 TL olduğu görüşü bildirilmiştir. Ancak 22/7/2014 tarihli ek raporda başvurucu ile M.U. arasında akdedilen sulh protokolüne işaret eden bilirkişi, buna göre başvurucunun zararının 5.015,50 TL olduğunu bildirmiştir.

12. Mahkeme 18/11/2014 tarihinde, davanın kısmen kabulü ile 5.015,50 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminatın dava tarihinden itibaren yasal faiziyle birlikte SGK dışındaki davalılardan müştereken ve müteselsilen alınarak başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir.

13. Karar taraflarca temyiz edilmiştir. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi (Daire) 2/11/2015 tarihinde hükmün bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararında, davalı borçlu M.U. tarafından başvurucuya maddi ve manevi zararlarına karşılık 150.000 TL ödendiğine işaret edilmiştir. Ayrıca bu miktarın başvurucunun hesap olunan 87.461,20 TL maddi zararı ile talep ettiği 10.000 TL manevi zararının toplamından fazla olduğu vurgulanmıştır. Daireye göre manevi tazminatın bölünemezliği ilkesi uyarınca zararın tamamı müteselsil borçlu M.U. tarafından karşılandığı için diğer müteselsil borçluların da borçlarından kurtulmuş sayılmaları gerekir. Bunun yanında başvurucunun vekilinin 24/11/2009 tarihli dilekçesiyle davalı SGK aleyhine açtığı davasını takipsiz bıraktığı ve Mahkemenin buna göre 11/2/2010 tarihli oturumda dosyayı bu davalı bakımından yenileninceye kadar işlemden kaldırdığı açıklanarak SGK bakımından açılan davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

14. Dairenin bozma kararına uyan Mahkeme 11/2/2016 tarihinde, davalı SGK yönünden davanın açılmamış sayılmasına ve diğer davalılar yönünden konusuz kaldığından maddi ve manevi tazminat davasında karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir.

15. Temyiz üzerine karar Dairenin 27/2/2017 tarihli kararıyla onanarak aynı tarihte kesinleşmiştir.

16. Onama kararı 14/4/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, 20/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

19. Bireysel başvuru sonrasında 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

20. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

21. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

22. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

23. Mevcut başvuruda, söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi

nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, davalılardan biri ile yapılan sulh sözleşmesinin dava konusu alacağın tamamını karşılayacak nitelikte olmadığını buna rağmen davanın konusuz kaldığı gerekçesiyle reddedilmesi suretiyle adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

26. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

27. Başvuru konusu davada başvurucunun uğradığı zarar karşılığında davalı borçlulardan M.U. ile uzlaşarak zararını giderdiği Yargıtayın tahsil edilen bu miktarın ilk derece mahkemesinin hükmettiği maddi tazminat ve başvurucunun talep ettiği manevi tazminatmiktarı toplamından fazla olduğunu belirterek davanın konusuz kaldığı sonucuna ulaştığı bu doğrultuda ilk derece mahkemesinin konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmettiği anlaşılmıştır.

28. Öte yandan derece mahkemesi başvurucunun müteselsil borçlulardan biriyle uzlaşmış olmasının diğer borçlular yönünden borcu sona erdirdiğine karar vermiştir. Sonuç olarak derece mahkemelerinin kararlarının keyfî olduğu veya bariz takdir hatası içerdiği tespit edilememiştir.

29. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında, ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/6/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET FATİH GÖKSAN

B. No: 2017/23048 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/23048

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET FATİH GÖKSAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/23048)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Volkan SEVTEKİN

Başvurucu : Mehmet Fatih GÖKSAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklu olarak farklı ceza infaz kurumlarında bulunan eşlerin birbirleriyle telefonla haberleşme imkânından yararlandırılmamaları nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/5/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda

bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü sonrasında silahlı terör örgütüne [Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY)] üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçları kapsamında yürütülen soruşturma sürecinde Adana 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 5/9/2016 tarihli kararıyla tutuklanmış ve Adana F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur. Başvurucu 10/10/2016 tarihinde Osmaniye 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) nakledilmiştir.

9. Başvurucunun eşi de Adana 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 14/10/2016 tarihinde FETÖ/PDY'ye üye olma suçlamasıyla tutuklanmış ve Tarsus Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur.

10. Başvurucu 23/1/2017 tarihli dilekçe ile Ceza İnfaz Kurumuna başvurmuş ve başka bir infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan eşi M.G. ile telefon vasıtasıyla görüşme talebinde bulunmuştur.

11. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun (Kurul) 23/1/2017 tarihli kararıyla başvurucunun talebi reddedilmiştir. Kararda; Ceza İnfaz Kurumu içinde bulunan hükümlü ve tutukluların kullanabilecekleri ankesörlü telefonların güvenlik sebebiyle tutuklu ve hükümlülere verilmediği, bu nedenle fiziki olarak bir başka ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ve hükümlü ile telefon görüşmesi yapılmasının mümkün olmadığı ve başvurucunun mektup yolu ile haberleşme imkânının bulunduğu belirtilmiştir.

12. Başvurucu; eşiyle telefonla görüşme hakkına ilişkin olarak mevzuatta açık bir yasağın bulunmadığını, infaz kurumlarında bulunan ankesörlü telefonlarla görüşmenin mümkün olduğunu, aksi durumda ise gerekli düzenlemeler yapılarak görüşmenin sağlanabileceğini, ayrıca mektup yoluyla haberleşme imkânının bulunmasının tek başına telefonla görüşme hakkını kısıtlayamayacağını vurgulayarak 31/1/2017 tarihinde Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyet başvurusunda bulunmuştur.

13. İnfaz Hâkimliğinin 31/3/2017 tarihli kararıyla şikâyetin reddine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; ceza infaz kurumunda tutuklu bulunan bir kişinin diğer bir infaz kurumunda tutuklu bulunan kişi ile görüşmesine dair ilgili mevzuatta açık bir düzenleme bulunmadığından Ceza İnfaz Kurumu kararının usul ve yasaya uygun olduğu açıklanmıştır.

14. Başvurucunun anılan karara itirazı Osmaniye 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 20/4/2017 tarihli kararlarıyla reddedilmiştir. Kararda; ceza infaz kurumlarında bulunan ankesörlü telefonların dışarıdan gelen aramalara kapalı olduğu, yalnızca dışarıya doğru aramalara açık olduğu vurgulanarak İnfaz Hâkimliğinin kararının usul ve yasaya uygun bulunduğu belirtilmiştir.

15. Nihai karar 2/5/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 9/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Öte yandan başvuru dilekçesinde adli yardım talebinde bulunulmuş ancak10/5/2017 tarihinde bireysel başvuru harcının yatırıldığı görülmüştür.

18. Anayasa Mahkemesi tarafından Ceza İnfaz Kurumuna 20/11/2019 tarihinde yazılan yazıyla başvurucunun tutuklu kaldığı süre boyunca kendisi gibi tutuklu olan eşi ile telefon görüşmesi yapıp yapmadığı, mektup yoluyla haberleşme sağlayıp sağlamadığı hususlarında eldeki bilgi ve belgelerin gönderilmesi talep edilmiştir. 22/11/2019 tarihli cevap yazısında; tutuklu kaldıkları dönemde başvurucu ile eşinin telefonla görüşme hakkından yararlandırılmadıkları, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün (Genel Müdürlük) 27/9/2018 tarihli görüş yazısıyla -birbirleri ile telefonla görüşme hakkı olup farklı ceza infaz kurumlarında kalmakta olan hükümlü ve tutukluların telefonla görüştürülmeleri ile ilgili gerekli kolaylığın sağlanması ve güvenlik tedbirlerinin alınması yönünde- tüm ceza infaz kurumlarının bilgilendirilmesi sonrasında ise talepleri doğrultusunda telefonla görüşme hakkından (karşılıklı olarak yirmi bir defa) yararlandırıldıkları belirtilmiştir. Diğer yandan başvurucu ve eşinin 26/10/2016 tarihinden itibaren mektup yoluyla iletişim kurdukları ifade edilmiştir.

19. UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden; başvurucu ve eşi hakkında açılan kamu davasının yapılan yargılaması sonucunda Adana 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 6/6/2018 tarihli kararı ile silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetlerine ve hükmen tutukluluk hâllerinin devamına karar verildiği, davanın derdest olup kanun yolu (istinaf/temyiz) aşamasında bulunduğu anlaşılmaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

20. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un ''Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" kenar başlıklı 6. maddesi şöyledir:

"(1) Hapis cezalarının infaz rejimi, aşağıda gösterilen temel ilkelere dayalı olarak düzenlenir:

... b) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir. Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir.

c) Cezanın infazında hükümlünün iyileştirilmesi hususunda mümkün olan araç ve olanaklar kullanılır. Hükümlünün kanun, tüzük ve yönetmeliklerle tanınmış haklarının dokunulmazlığını sağlamak üzere cezanın infazında ve iyileştirme çabalarında kanunîlik ve hukuka uygunluk ilkeleri esas alınır.

d) İyileştirmeye gereksinimleri olmadığı saptanan hükümlülere ilişkin infaz rejiminde, bu hükümlülerin kişilikleriyle orantılı bireyselleştirilmiş programlara yer verilmesine özen gösterilir ve bu hususlar yönetmeliklerde düzenlenir.

e) Cezanın infazında adalet esaslarına uygun hareket edilir. Bu maksatla ceza infaz kurumları kanun, tüzük ve yönetmeliklerin verdiği yetkilere dayanarak nitelikli elemanlarca denetlenir.

f) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini

korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur.

g) Hükümlünün infazın amacına uygun olarak kanun, tüzük ve yönetmeliklerin belirttiği hükümlere uyması zorunludur. ..."

21. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlünün telefonla haberleşme hakkı" kenar başlıklı 66. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler, tüzükte belirlenen esas ve usullere göre idarenin kontrolündeki ücretli telefonlar ile görüşme yapabilirler. Telefon görüşmesi idarece dinlenir ve kayıt altına alınır. Bu hak, tehlikeli hâlde bulunan ve örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir."

22. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların hakları" kenar başlıklı 114. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabilir. "

23. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" kenar başlıklı 116. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu Kanunun; ... hükümlüler ile yakınları ve ilgililerin bilgilendirilmesi, ... şikâyet ve itiraz, ... telefonla haberleşme hakkı, ... mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı, ... ziyaret, yabancı hükümlüleri ziyaret, ziyaret ve görüşlerde uygulanacak esaslar, ... düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

24. 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) "Soruşturma ve kovuşturma işlemleri" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısımları şöyledir:

"26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından, olağanüstü halin devamı süresince;

...

e) Tutuklu olanlar, belgelendirilmesi koşuluyla sadece eşi, ikinci dereceye kadar kan ve birinci derece kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından ziyaret edilebilir. Adalet Bakanlığı ile Cumhuriyet başsavcılığının yetkileri saklıdır. Tutuklular telefonla haberleşme hakkından ancak onbeş günde bir ve bu bentte sayılan kişilerle sınırlı olarak on dakikayı geçmemek üzere faydalanabilirler."

25. 667 sayılı KHK, 29/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun ile onaylanmıştır. KHK'nın 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası 6749 sayılı Kanun'un 6. maddesinde aynen kabul edilmiştir.

26. 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (Tüzük) "Telefonla görüşme hakkı" kenar başlıklı 88. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Kapalı kurumda bulunan hükümlüler, belgelendirmeleri koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ve vasisi ile telefon görüşmesi yapabilir.

(2) Telefonla görüşmeleri aşağıda belirtilen esaslara göre yapılır:

a) Hükümlüler, haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakılma veya kısıtlama cezası ile hücreye koyma cezasının infazı sırasında olmamak koşuluyla, idarenin kontrolünde bulunan ve kurumun uygun yerlerine yerleştirilen telefonlardan yararlandırılır,

...

e) Hükümlüler, telefon görüşmesi hakkına sahip oldukları konusunda bilgilendirilir,

...

k) Hükümlü bu maddede belirtilen telefonla görüşme hakkını kullanabilmek için "Telefon Görüşme Formu" doldurur. Bu formda; telefon görüşmesi yapmak istediği kişiler ve bunlarla olan yakınlık derecesini, görüşme yapmak istediği sabit, cep telefon numaraları ile yurtdışı telefon numarasını, telefon görüşmesi yapacağı yakınlarının açık adreslerini belirtir ve gerekli belgeler eklendikten sonra idareye verir. İdare gerekli gördüğü takdirde gideri hükümlüden alınmak koşuluyla formdaki bilgilerin doğruluğunu araştırabilir. Telefon görüşme formunda yer alan bilgilerde değişiklik olması halinde hükümlü yeni bir form düzenleyerek idareye bildirir. Hükümlü tarafından formda gösterilmemiş olan kişilerle telefon görüşmesi yaptırılmaz,

...

f) Hükümlülerin telefonla görüşme gün ve saatleri, kurumda bulunan telefon adedi, başvuru sırası, kurumun asayiş ve güvenliği dikkate alınarak idare tarafından belirlenir. Hükümlüler görüşebilecekleri yakınlarından bir veya birden fazla kişi ile haftada bir kez ve bir telefon numarasıyla bağlantı kurarak kesintisiz görüşme yapabilir. Herhangi bir nedenle görüşme gerçekleşememişse daha önceden bildirilen numaralardan bir diğeriyle görüşebilir. Konuşma süresi görüşme başladığı andan itibaren on dakikayı geçemez. Ancak tehlikeli hükümlü oldukları idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen hükümlüler onbeş günde bir kez olmak ve on dakikayı geçmemek üzere sadece eşi, çocukları, annesi ve babası ile görüşebilir,

...

o) Hükümlülere dışarıdan telefon açılmak suretiyle görüşme yaptırılmaz,

..."

27. Tüzük'ün "Tutuklulara uygulanacak hükümler ve yükümlülükleri" kenar başlıklı 186. maddesi şöyledir:

"(1) Tüzüğün; 1, 4, 6, 9 ilâ 14, 22, 24 ilâ 27, 29 ilâ 31, 40 ilâ 46, 67 ilâ 73, 75 ilâ 96, 99 ilâ 108, 110 ilâ 117, 119 ilâ 132, 143 ilâ 171, 174, 176 ilâ 179, 185, 188, 189 uncu maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

2. İlgili Yargı Kararı

28. Bakanlığın kanun yararına bozma talebiyle yaptığı bir başvuru üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından verilen 27/11/2017 tarihli ve E.2017/1368, K.2017/4262 sayılı kararın ilgili kısımları şöyledir:

"5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 66. maddesinde hükümlülerin telefonla haberleşme hakkı düzenlenmiş olup, ... Ceza İnfaz Kurumlarının

Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 88. maddesinin 1. fıkrasına göre; ... aynı maddenin 2. fıkrasında telefonla görüşmenin hangi esaslara göre yapılacağı düzenlenmiştir. ...

Hükümlülerin telefonla haberleşme hakkı ile ilgili bu düzenlemelerin dışında tutukluların telefonla haberleşme hakkı ile ilgili ayrı bir düzenlemenin bulunduğu buna göre; ... 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 6. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendine göre; Tutuklu olanlar, belgelendirilmesi koşuluyla sadece eşi, ikinci dereceye kadar kan ve birinci derece kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından ziyaret edilebilir. Adalet Bakanlığı ile Cumhuriyet başsavcılığının yetkileri saklıdır. Tutuklular telefonla haberleşme hakkından ancak onbeş günde bir ve bu bentte sayılan kişilerle sınırlı olarak on dakikayı geçmemek üzere faydalanabilirler. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 114. maddesinin 3. fıkrasına göre; Tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabilir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 115. maddesine göre; tehlikeli hâlde bulunan, delil karartma tehlikesi olan, soruşturmanın amacını veya tutukevinin güvenliğini tehlikeye düşüren veya suçun tekrarına olanak verecek davranışlarda bulunan tutuklulara soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince belirli süre ile dışarıyla ilişkisinin, ziyaretçi kabulünün ve telefon görüşmelerinin kısıtlanması tedbirinin uygulanabileceği öngörülmüştür.

667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 6. maddesinin 1. fıkrasının (e.) bendi, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 114. maddesinin 3. fıkrası ve aynı kanunun 115. maddesi birlikte değerlendirildiğinde, telefonla haberleşme hakkı ve bunun kısıtlanması ile ilgili tutuklular ile ilgili ayrı bir düzenlemenin bulunduğu, bu düzenlemelere göre tutukluların telefonla haberleşme hakkının soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabileceği, idarenin bu konuda takdir yetkisinin bulunmadığı;

Somut olayda ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan [H.E.nin] başka bir ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan eşi ile telefonla haberleşme hakkının bulunduğu, tutuklunun telefonla haberleşme hakkının Cumhuriyet savcısı ya da mahkemesince kısıtlandığına dair bir kararın da dosyada bulunmadığı anlaşılmakla;

Tutuklu [H.E.nin], başka bir ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan eşi ile telefonla görüşme talebinin reddine dair ... Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığının ... kararına karşı yaptığı şikayetin reddine ilişkin ... İnfaz Hakimliğinin ... kararının kaldırılmasına dair itiraz merci olan ... Ağır Ceza Mahkemesinin ... kararında isabetsizlik görülmediğinden, bu karara yönelik Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün kanun yararına bozma talebinin CMK'nun 309. maddesi gereğince reddine, dosyanın mahkemesine gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine ... oybirliğiyle karar verildi."

B. Uluslararası Hukuk

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre özel hayata saygı hakkı, özel bir sosyal hayat sürdürmeyi yani kişinin sosyal kimliğini geliştirme hakkı anlamında bir özel hayatı güvence altına almaktadır. Bu yönü ile birlikte değerlendirildiğinde bahsi geçen hak, ilişki kurmak ve geliştirmek üzere çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını da içermektedir (Özpınar/Türkiye, B. No: 20999/04, 19/10/2010, § 45; Oleksandr Volkov/Ukrayna, B. No: 21722/11, 9/1/2013, §§ 165-167; Niemietz/Almanya, B. No: 13710/88, 16/12/1992, § 29).

31. AİHM'e göre hükümlü ve tutuklular Sözleşme kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Hirst/Birleşik Krallık (No. 2) [BD], B. No: 74025/01, 6/10/2005, § 69).

32. AİHM, ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahkûmların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebileceğini kabul etmiştir. Ancak bu durumda dahi hükümlü ve tutukluların haklarına yönelik herhangi bir sınırlama makul ve ölçülü olmalıdır (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 5947/72 ..., 25/3/1983, §§ 99-105).

33. AİHM'e göre hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Messina/İtalya (No. 2), B. No: 25498/94, 28/9/2000, § 61; Ouinas/Fransa (k.k.), B. No: 13756/88, 12/3/1990; Kučera/Slovakya, B. No: 48666/99, 17/7/2007, § 127). Bu hakka getirilen sınırlamalar, suç ve düzensizliğin önlenmesi için güvenlik nedeniyle uygulamaya konulmuş olsa da haklı bir gerekçeye dayanmalıdır (Gülmez/Türkiye, B. No: 16330/02, 20/5/2008, § 46).

34. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Avrupa Cezaevleri Kuralları Hakkında REC (2006) 2 sayılı tavsiye kararlarının hükümlü ve tutukluların dış dünya ile ilişkilerine dair kısımları şöyledir:

"Dış Dünya ile İlişki

24.1. Mahpusların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine ve bu kişilerin mahpusları ziyaret etmelerine izin verilmelidir.

24. 2 Devam etmekte olan bir ceza soruşturması, emniyet, güvenlik ve düzeninin muhafaza edilmesi, suç işlenmesinin önlenmesi ve suç mağdurunun korunması için gerekli görülmesi halinde, haberleşme ve ziyaretlere kısıtlamalar konabilir ve izlenebilir. Ancak adli bir merci tarafından konulan özel kısıtlamalar da dahil olmak üzere, bu tür kısıtlamalar yine de kabul edilebilir asgari bir iletişime izin vermelidir.

24.3. Ulusal hukuk, mahpuslarla iletişim kurması kısıtlanamayacak olan ulusal ve uluslararası kuruluşları belirlemelidir,

24.4. Ziyaretler için yapılan düzenlemeler, mahpuslara aile ilişkilerini mümkün olduğunca normal bir düzeyde sürdürmelerine ve geliştirmelerine izin verecek bir tarzda olmalıdır.

24.5. Cezaevi yetkilileri, dış dünyayla yeterli bir iletişim sürdürmelerinde mahpuslara yardım etmelidirler ve bunun için onlara uygun destek ve yardım sağlamalıdırlar ..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

36. Başvuru konusu olayda, başvuru dilekçesinde adli yardım talebinde bulunulmuşsa da yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olunduğuna dair herhangi bir belge sunulmamıştır. Başvurucu, bireysel başvuru yapıldıktan sonra başvuru harcının sehven yatırıldığını belirtmiştir. Bireysel başvuruda harç dışında başvurucu tarafından ödenmesi gereken yargılama gideri de bulunmamaktadır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvuru harcının yatırılmış olması gözetildiğinde başvurucunun bireysel başvuru yönünden adli yardım talebi hakkında karar verilmesine yer bulunmamaktadır.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

38. Başvurucu, hukuki bir engel olmamasına rağmen kendisi gibi tutuklu olan eşiyle telefonla haberleşme imkânından yararlanamadığını belirtmiştir. Başvurucu; eşiyle telefon görüşmesi yapamayacaklarına ilişkin olarak mevzuatta açık bir yasağın bulunmadığını, fiziki imkânsızlık nedeniyle telefonla görüşme hakkının kısıtlanamayacağını, gerekli düzenlemeler yapılarak farklı ceza infaz kurumları arasında gerçekleştirilecek telefon görüşmelerine imkân sağlanabileceğini bildirmiştir. Başvurucu ayrıca itiraz aşamasında savcının görüşünün tarafına tebliğ edilmediğini belirterek adil yargılanma hakkı, haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

39. Bakanlık görüşünde, Genel Müdürlüğün 27/9/2018 tarihli görüş yazısı ile ''birbirleri ile telefonla görüşme hakkı olup farklı ceza infaz kurumlarında kalmakta olan hükümlü ve tutukluların birbirleri ile telefonla görüştürülmeleri ile ilgili gerekli kolaylığın sağlanması ve güvenlik tedbirlerinin alınması'' yönünde tüm ceza infaz kurumlarının bilgilendirildiği belirtilmiştir. Bu tarihten itibaren gerekli tedbirler alınarak görüş kapsamındaki kişilerin telefon ile görüştürülmeye başlandığı vurgulanmıştır. Görüşte ayrıca Kurul kararının ve kullanılan takdir hakkının hukuka uygun olduğu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesinin kararlarındaki tespit ve sonuçların da kanunun uygulanması niteliğinde olduğu, bu anlamda hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı, adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği belirtilmiştir.

40. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta önceki iddialarını tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

41. Anayasa’nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal

hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

42. Anayasa'nın başvurunun değerlendirilmesinde dikkate alınacak 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

43. Anayasa'nın 41. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ...

Devlet, ailenin huzur ve refahı ... için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar..."

44. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Her ne kadar başvurucu, itiraz aşamasında savcı görüşünün tarafına tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirtmişse de anılan görüş yazısında cevap vermesini gerekli kılan ve daha önceden haberdar olmadığı yeni bir olgunun bulunduğunu ileri sürmediği gibi bu hususta herhangi bir açıklamada da bulunmamıştır. Başvurucunun şikâyetinin özünün kendisi gibi tutuklu olan eşiyle telefon görüşmesi yapma imkânından yararlanamamasına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesi benzer bir başvuruyu aile hayatına saygı kapsamında incelemiştir (Hüseyin Ekinci, B. No: 2016/38867, 3/7/2019, § 52). Somut başvuruda da bu ilkeden ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun eşiyle aile hayatının devamını sağlayacak şekilde -asgari de olsa- iletişimini/temasını sürdürecek önlemlerin alınmaması yönündeki söz konusu iddianın aile hayatına saygı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

45. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

46. Aile hayatına saygı hakkı Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Madde gerekçesi de dikkate alındığında kamusal makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret edildiği görülmekte olup söz konusu düzenleme, Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile hayatına saygı hakkının Anayasa'daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesinin -Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

47. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatının sınırlanması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi

hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36). Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir.

48. Devletin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla iletişimini devam ettirecek önlemleri alması pozitif yükümlülüklerinin bir gereği olsa da -belirtildiği üzere- hukuka uygun bir tutulmadan kaynaklanan kaçınılmaz sonuçlar nedeniyle aile hayatı kapsamındaki temasın sınırlandırılması doğaldır. Kamu düzeninin ve kurum güvenliğinin sağlanması yönündeki meşru amaç doğrultusunda ve makul bir gerekliliğin olması durumunda gerekçeleri ilgili ve yeterli şekilde açıklanarak belirli bir süre boyunca söz konusu pozitif yükümlülüğün karşılanmaması da olağan kabul edilebilir. Ancak aile hayatına saygı hakkının gereklerinin mümkün olan ilk fırsatta yerine getirilmesi ve mahpusların ailesiyle olan temasının hızlı şekilde yeniden sağlanması bir gerekliliktir (Hüseyin Ekinci, § 56).

49. Bu bağlamda tutuklu ya da hükümlünün aile hayatını sürdürmesini sağlamaya yeterli olacak şekilde yakın derecedeki aile bireyleriyle asgari düzeyde bir iletişim ve temas kurması her durumda sağlanmalıdır. Böylesi bir yükümlülüğün yerine getirilmesi ve tedbirler alınması, aile hayatına saygı hakkı kapsamında devletten beklenen asgari bir gerekliliktir. Birtakım teknik ya da fiziki olanakların bulunmaması, tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari şekilde iletişim ve temas kuramamasına gerekçe olarak gösterilemez. Zira mahpusun ailesiyle iletişim kurması her durumda mutlaka yüz yüze görüştürülmesi anlamına gelmemektedir (Hüseyin Ekinci, § 57).

50. Önemli olan husus yakın aile bireylerinin birbirlerinden haberdar olabilmeleri, aile hayatlarına ilişkin konuları konuşabilme imkânından yoksun bırakılmamalarıdır. Elbette aile bireylerinin birbirleriyle temas etmesine ve aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlamaya elverişli kabul edilen uygun vasıtaların suç işlenmesinin önlenmesi ya da yasa dışı haberleşmenin önüne geçilmesi amacıyla ilgili idare tarafından denetlenmesi ve gerektiğinde izlenmesi de mümkündür. Bu şekilde denetleme ve izleme yetkileri olmasına rağmen haklı bir gerekçe olmaksızın kamusal makamlar tarafından tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari bir iletişim kurmasına imkân sağlanmaması aile hayatına saygı hakkının ihlaline neden olabilir (Hüseyin Ekinci, § 59).

51. Vurgulandığı üzere tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari bir iletişim kurmasının sağlanması şeklindeki pozitif yükümlülük özellikle aile bireylerinin her ikisinin de mahpus olduğu ve aynı yerleşke içinde tutulmadıkları durumlarda bu kişilerin mutlaka yüz yüze, yakın şekilde görüştürülmesini gerekli kılmaz. Belirtilen asgari iletişim, söz konusu aile bireylerinin belirli ve makul aralıkta başta telefon olmak üzere uygun vasıtalarla görüştürülmeleri yoluyla da sağlanabilir. Sadece mektup yoluyla haberleşme ise istisnai durumlar hariç olmak üzere aile bireylerinin birbirleriyle olan ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında korunan temasın sürdürülmesini sağlamaya uygun bir vasıta olarak kabul edilmemelidir. Zira mektup yoluyla haberleşme, tek başına aile ilişkilerinin sürdürülmesine olanak sağlayacak kapsamı ve hızı içeren bir vasıta olarak nitelendirilmeye elverişli değildir (Hüseyin Ekinci, § 60).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

52. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl, üçer aylık sürelerle uzatılarak

18/7/2018 tarihine kadar devam etmiştir.

53. Somut olayda başvurucu, FETÖ/PDY üyesi olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlamalarıyla 5/9/2016 tarihinde tutuklanarak Adana F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur. Başvurucu daha sonra 10/10/2016 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna (Osmaniye 1 No.lu T Tipi) nakledilmiştir. Başvurucunun eşi de 14/10/2016 tarihinde FETÖ/PDY'ye üye olma suçlaması ile tutuklanmış ve Tarsus Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur.

54. Başvurucu, kendisi gibi tutuklu bulunan eşi ile telefon görüşmesi yapma talebiyle Ceza İnfaz Kurumuna başvurmuş ise de ankesörlü telefonların güvenlik sebebiyle tutuklu ve hükümlülere verilmediğinden telefon görüşmesi yapmasının fiziki olarak mümkün olmadığı, mektup yolu ile haberleşme imkânının bulunduğu gerekçesiyle talebi reddedilmiştir. Başvurucunun eşiyle telefon görüşmesi yapmasının sağlanmaması üzerine İnfaz Hâkimliğine yaptığı şikâyeti, tutuklu kişinin başka bir infaz kurumunda bulunan tutuklu kişiyle telefon görüşmesi yapmasına dair ilgili mevzuatta açık bir düzenleme bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucunun Ağır Ceza Mahkemesine itirazı ise ceza infaz kurumlarında bulunan ankesörlü telefonlarla görüşme yapılabilmesinde fiziki imkânsızlık olduğu vurgulanarak İnfaz Hâkimliğinin kararı usul ve yasaya uygun bulunup reddedilmiştir.

55. Genel ilkeler kısmında vurgulandığı üzere devletin hükümlü ve tutukluların özellikle yakın derecedeki aile bireyleriyle temasını devam ettirecek önlemleri alması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük, makul bir gerekliliğin olması durumunda kamu düzeninin ve kurum güvenliğinin sağlanması yönündeki meşru amaç doğrultusunda sınırlı bir süre için yerine getirilmeyebilir. Fakat devlet, her durumda tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari bir iletişim kurmasını sağlamak zorundadır. Devlet, bu asgari iletişimin sağlanması konusundaki yükümlülüğünü gerektiğinde uygun vasıtalar aracılığıyla da yerine getirebilir. Ayrıca suç işlenmesinin önlenmesi ya da yasa dışı haberleşmenin önüne geçilmesi amacıyla bu vasıtaların denetlenmesi ve izlenmesi mümkündür (bkz. §§ 46-51).

56. Başvurucunun başka bir ceza infaz kurumunda eşinin de tutuklu olarak bulunduğu yaklaşık iki yıllık süre boyunca eşiyle telefonla -mektupla haberleşme dışında- görüşemediği anlaşılmaktadır. Devletin tutuklu olan başvurucunun eşiyle temasını devam ettirecek önlemleri alması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmakla birlikte başvurucunun eşinin de tutuklu olduğu dikkate alındığında söz konusu yükümlülüğün kapsamının somut olayın koşulları özelinde değerlendirilmesi gerekecektir.

57. Somut olaydaki gibi farklı ceza infaz kurumlarında olsa dahi devlet tutuklu eşler arasında asgari bir iletişimin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlamak zorundadır. Asgari iletişimin telefon gibi uygun bir vasıtayla gerçekleştirilmesi ve mevzuatta öngörüldüğü üzere suç işlenmesinin önlenmesi ya da yasa dışı haberleşmenin önüne geçilmesi amacıyla telefon görüşmelerinin idarece dinlenip kayıt altına alınması da mümkündür (bkz. § 21).

58. Başvurucunun tutuklu kaldığı ve başvuruya konu olan dönemde olağanüstü hâl koşulları geçerli olmuştur. Dolayısıyla 6749 sayılı Kanun'un 6. maddesi gereğince terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu olarak ceza infaz kurumunda bulunanlar olağanüstü hâl süresince telefonla haberleşme hakkından on beş günde bir ve on dakikayı geçmemek üzere faydalanabilme imkânına sahip kılınmışlardır. Yine Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 27/11/2017 tarihli kararıyla başvurucunun başka bir ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan eşiyle telefonla görüşme hakkının bulunduğuna ve

telefonla görüşme hakkının yetkili makamlarca kısıtlandığına dair bir kararın olmadığı durumlarda tutuklu eşlerin bu haktan yararlanabileceklerine hükmedilmiştir (bkz. § 28). Söz konusu karara rağmen telefonla görüşme hakkından başvurucunun yararlandırılmaması nedeniyle eşler arasında asgari bir iletişimin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlama konusundaki yükümlülüğün devlet tarafından yerine getirildiği söylenemeyecektir.

59. Nitekim farklı ceza infaz kurumlarında tutulan eşlerin belirli aralıklarla ve gerekli tedbirler alınarak telefonla görüştürülmeleri konusunda kamusal makamlara yüklenen külfetin katlanılması güç bir durum oluşturmadığı değerlendirmektedir. Bu hususta başvurucunun dile getirdiği talebin idari ve yargısal merciler tarafından makul bir gereklilik ortaya koyulmadan karşılanmadığı ve aile hayatına saygı hakkının öngördüğü yükümlülüklerin dikkate alınmadığı görülmektedir.

60. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, tutuklu eşler arasında aile hayatının sürdürülmesine imkân sağlayacak şekilde asgari düzeyde iletişim kurulmasına uygun bir vasıta olarak değerlendirilebilecek telefonla görüşme hakkından başvurucunun uzunca bir süre -bireysel başvuru öncesi ve sonrasında yaklaşık iki yıl- yararlandırılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda kamusal makamların eşler arasında asgari bir iletişim kurulmasına imkân sağlayacak şekilde tedbir almadığı ve aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerin gereğini yerine getirmediği sonucuna varılmıştır.

61. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

62. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

63. Başvurucu ihlalin tespiti ile 200.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

64. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

65. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale

neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

66. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

67. Anayasa Mahkemesi, tutuklu eşler arasında aile hayatının sürdürülmesine imkân sağlayacak şekilde iletişim kurulmasına uygun bir vasıta olarak değerlendirilebilecek telefonla görüşme hakkından uzunca bir süre (yaklaşık iki yıl) başvurucunun yararlandırılmaması nedeniyle aile hayatına saygı hakkı yönünden devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmediği sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gideremediğini.

68. Bireysel başvuru sonrasında Genel Müdürlüğün 27/9/2018 tarihli görüş yazısı ile başvurucu ve eşinin telefonla haberleşme imkânından yararlandırıldıkları dikkate alındığında eşlerin tutukluluk koşullarında telefonla görüştürülmemeleri nedeniyle tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından ilgili yargı mercii tarafından yeniden karar alınmasında hukuki bir yarar bulunmamaktadır.

69. Somut olay bağlamında ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı değerlendirilerek yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya takdiren net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

70. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

D. 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (31/3/2017 tarihli ve E.2017/334, K.2017/1372 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KADİR KIRMACI

B. No: 2017/25975 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/25975

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KADİR KIRMACI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/25975)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : Kadir KIRMACI

I. BAŞVURU KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda avukat ile telefonla görüşmeye izin verilmemesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/5/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Kocaeli 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan tutuklu olarak bulunmaktadır.

9. Başvurucu, avukatı ile telefonla görüşmesinin engellendiğini ileri sürerek 12/1/2017 tarihinde Kocaeli İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur. Başvurucu şikâyet dilekçesinde; avukatıyla telefonla görüşme talebinin Ceza İnfaz Kurumu İdaresi tarafından reddedildiğini, idarenin yazılı cevap vermediğini, sözlü olarak mevzuatta avukatla telefonla görüşmeye yer verilmediği gerekçesiyle talebin reddedildiğinin bildirildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ilgili mevzuata atıf yaparak soruşturma aşamasında avukat ile görüşün ancak Cumhuriyet savcısı tarafından kısıtlanabileceğini, ayrıca tutukluların müdafileri ile haberleşmesinin engellenemeyeceğinin mevzuatta açıkça düzenlendiğini, hakkında verilmiş avukatıyla görüşmesine engel teşkil edecek bir yargı kararının olmadığını vurgulamış ve avukatıyla telefonla görüşmesine izin verilmesini talep etmiştir.

10. İnfaz Hâkimliği 5/4/2017 tarihli kararıyla şikâyetin reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde;13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 66. maddesi ile 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (İnfaz Tüzüğü) 88. maddesi hatırlatıldıktan sonra, telefonla görüşmenin düzenlendiği mevzuatta hükümlü ve tutukluların telefonla arayabilecekleri kişiler arasında avukatın sayılmadığının açık olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 5275 sayılı Kanun'un 114. maddesinin (5) numaralı fıkrasında yer alan "Tutuklunun müdafii ile olan haberleşmesine ve kurum düzeni çerçevesinde temas ve görüşmelerine hiçbir suretle engel olunamaz ve kısıtlamalar konulamaz" şeklindeki düzenlemenin telefon dışındaki haberleşme araçlarını kapsadığı vurgulanmıştır.

11. Başvurucunun anılan karara yukarıda belirtilen nedenlerle yaptığı itirazı, Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 3/5/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

12. Nihai karar 9/5/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 29/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Ayrıca başvurucu 4/9/2019 tarihli dilekçesiyle silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan yargılandığı davada İstanbul 24. Ağır Ceza Mahkemesinin beraat kararı verdiğini bildirmiştir. Ulusal Yargı Ağı Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede, anılan Mahkemenin 2/7/2019 tarihinde başvurucu hakkında atılı suçtan beraat kararı verdiği, itiraz edilmeyen kararın 10/7/2019 tarihinde kesinleştiği görülmüştür.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlünün telefon ile haberleşme hakkı" kenar başlıklı 66. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler, tüzükte belirlenen esas ve usullere göre idarenin kontrolündeki ücretli telefonlar ile görüşme yapabilirler. Telefon görüşmesi idarece dinlenir ve kayıt altına alınır. Bu hak, tehlikeli hâlde bulunan ve örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir. "

16. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların hakları" kenar başlıklı 114. maddesinin ilgili

bölümleri şöyledir:

"...

(3) Tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabilir.

(4) Tutuklu, savunması için istediği müdafii seçmek ve görevlendirmek hakkına sahiptir...

(5) Tutuklunun müdafii ile olan haberleşmesine ve kurum düzeni çerçevesinde temas ve görüşmelerine hiçbir suretle engel olunamaz ve kısıtlamalar konulamaz.

(6) Özel kanunda yer alan hükümler saklıdır."

17. 5275 sayılı Kanun'un "Kısıtlayıcı önlemler" kenar başlıklı 115. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"(1) Tehlikeli hâlde bulunan, delil karartma tehlikesi olan, soruşturmanın amacını veya tutukevinin güvenliğini tehlikeye düşüren veya suçun tekrarına olanak verecek davranışlarda bulunan tutuklulara soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince aşağıdaki tedbirler uygulanabilir: ...

b) Belirli süre ile dışarıyla ilişkisinin, ziyaretçi kabulünün ve telefon görüşmelerinin kısıtlanması..."

18. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" kenar başlıklı 116. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"...haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama,... telefonla haberleşme hakkı,... konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76 ve 78 ila 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

19. İnfaz Tüzüğü'nün "Telefonla görüşme hakkı" kenar başlıklı 88. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"(1) Kapalı kurumda bulunan hükümlüler, belgelendirmeleri koşuluyla eşi, üçüncüdereceye kadar kan ve kayın hısımları ve vasisi ile telefon görüşmesi yapabilir.

(2) Telefonla görüşmeleri aşağıda belirtilen esaslara göre yapılır:

a) Hükümlüler, haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakılma veya kısıtlama cezası ile hücreye koyma cezasının infazı sırasında olmamak koşuluyla, idarenin kontrolünde bulunan ve kurumun uygun yerlerine yerleştirilen telefonlardan yararlandırılır,

...

e) Hükümlüler, telefon görüşmesi hakkına sahip oldukları konusunda bilgilendirilir,

f) Hükümlülerin telefonla görüşme gün ve saatleri, kurumda bulunan telefon adedi, başvuru sırası, kurumun asayiş ve güvenliği dikkate alınarak idare tarafından belirlenir. Hükümlüler görüşebilecekleri yakınlarından bir veya birden fazla kişi ile haftada bir kez ve bir telefon numarasıyla bağlantı kurarak kesintisiz görüşme yapabilir. Herhangi bir nedenle görüşme gerçekleşememişse daha önceden bildirilen numaralardan bir diğeriyle görüşebilir. Konuşma süresi görüşme başladığı andan itibaren on dakikayı geçemez. Ancak tehlikeli hükümlü oldukları idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen hükümlüler onbeş günde bir kez olmak ve on dakikayı geçmemek üzere sadece eşi, çocukları, annesi ve babası ile

görüşebilir,

g) Hükümlünün, kurumun güvenliğini tehlikeye düşüren, suç oluşturan veya bir suça azmettirme ya da yardım etme sonucunu doğurabilecek konuşmalarda bulunduğu dinleme sırasında belirlendiğinde, görüşme derhâl kesilir. Bu hâlde hükümlü hakkında adlî veya idarî soruşturmaya esas olacak işlemler kurum en üst amiri tarafından yapılır,

h) Suç işlemek amacıyla kurulan silâhlı örgütün yöneticiliğini yapmaya devam eden, bu konuda herhangi bir yöntemle, kurum içi veya dışındaki kişilere talimat veya mesaj veren hükümlülere idare ve gözlem kurulu kararıyla telefon görüşmesi hiçbir şekilde yaptırılmaz,

..."

20. İnfaz Tüzüğü'nün "Telefon görüşmesi yaptırılmayacak hâller " kenar başlıklı 89. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlülere tanınan telefonla görüşme hakkı;

a) Genel ve kısmî aramalar sırasında,

b) Yemek dağıtım saatlerinde,

c) Kurum asayiş ve güvenliğini bozucu her türlü bireysel veya toplu olaylar sırasında, kullandırılmaz."

21. İnfaz Tüzüğü'nün "Tutukluların hakları" kenar başlıklı 184. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"...

(3) Tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabilir.

(4) Tutuklu, savunması için istediği müdafii seçmek ve görevlendirmek hakkına sahiptir...

(5) Tutuklunun müdafii ile olan haberleşmesine ve kurum düzeni çerçevesinde temas ve görüşmelerine hiçbir suretle engel olunamaz ve kısıtlamalar konulamaz.

a) Şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz,

b) Soruşturma evresinde, aynı anda en fazla üç avukat tutuklu ile görüşebilir. Avukatlar aynı anda birden fazla tutukluyla görüşemez.

(6) Özel kanunda yer alan hükümler saklıdır."

22. İnfaz Tüzüğü'nün "Tutuklulara uygulanacak hükümler ve yükümlülükleri" kenar başlıklı 186. maddesi şöyledir:

" Tüzüğün; 1, 4, 6, 9 ilâ 14, 22, 24 ilâ 27, 29 ilâ 31, 40 ilâ 46, 67 ilâ 73, 75 ilâ 96, 99 ilâ 108, 110 ilâ 117, 119 ilâ 132, 143 ilâ 171, 174, 176 ilâ 179, 185, 188, 189 uncu maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

23. 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un "Soruşturma ve kovuşturma işlemleri" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından, olağanüstü halin devamı süresince;

...

d) Tutuklu olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve tâlimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi ihtimalinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısının kararıyla, görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, tutuklu ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli hazır bulundurulabilir, tutuklunun avukatına veya avukatın tutukluya verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir. Tutuklunun yaptığı görüşmenin, belirtilen amaçla yapıldığının anlaşılması halinde, görüşmeye derhal son verilerek, bu husus gerekçesiyle birlikte tutanağa bağlanır. Görüşme başlamadan önce, taraflar bu hususta uyarılır. Tutuklu hakkında, tutanak tutulması halinde, Cumhuriyet savcısının istemiyle tutuklunun avukatlarıyla görüşmesi sulh ceza hâkimliğince yasaklanabilir. Yasaklama kararı, tutuklu ile yeni bir avukat görevlendirilmesi için derhal ilgili baro başkanlığına bildirilir. Baro tarafından bildirilen avukatın değiştirilmesi Cumhuriyet savcısı tarafından istenebilir. Görevlendirilen avukata, 23/3/2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 13 üncü maddesine göre ücret ödenir.

e) Tutuklu olanlar, belgelendirilmesi koşuluyla sadece eşi, ikinci dereceye kadar kan ve birinci derece kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından ziyaret edilebilir. Adalet Bakanlığı ile Cumhuriyet başsavcılığının yetkileri saklıdır. Tutuklular telefonla haberleşme hakkından ancak on beş günde bir ve bu bentte sayılan kişilerle sınırlı olarak on dakikayı geçmemek üzere faydalanabilirler..."

B. Uluslararası Hukuk

24. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes .... yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM); haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplumda zorunluluk teşkil etmesine ilişkin kriteri incelediği kararlarda öncelikle ceza infaz kurumlarında bulunan kimselerin yazışmalarının belirli ölçüde kontrolünün başlı başına Sözleşme'nin ihlaline sebebiyet vermeyeceğini, keza ceza infaz kurumunun olağan ve makul gereksinimleri dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunmanın gerekli olduğunu belirtmiştir (Mehmet Nuri Özen/Türkiye, B. No: 12672/08, 11/1/2011, § 51; Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, 7136/75, 25/3/1983, § 98).

26. AİHM kararlarına göre haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale öncelikle kanunla öngörülmelidir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın ulaşılabilir, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından öngörülebilir olması gerekir. İkinci olarak söz konusu sınırlandırma meşru bir amaca dayalı olmalıdır. Bunun yanı sıra müdahale demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmalıdır. AİHM'e göre demokratik toplumda zorunluluk kavramı, müdahale teşkil eden eylemin acil bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanması ve takip edilen meşru amaç bakımından orantılı olması unsurlarını içermektedir (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, §§ 85-97; Klass ve diğerleri/Almanya, B. No: 5029/71, 6/9/1978, §§ 42-55; Campbell/Birleşik Krallık, B. No: 13590/88, 25/3/1992, § 34).

27. AİHM'e göre hükümlü ve tutuklular Sözleşme kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Hirst/Birleşik Krallık (No. 2), B. No: 74025/01, 6/10/2005, § 69). AİHM, ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahkûmların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebileceğini kabul etmiştir. Ancak bu durumda dahi hükümlü ve tutukluların haklarına yönelik herhangi bir sınırlama makul ve ölçülü olmalıdır (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, §§ 99-105).

28. AİHM mahpuslar ve avukatları arasındaki haberleşmenin Sözleşme’nin 8. maddesi altında imtiyazlı olduğunu ve avukat ile müvekkil arasındaki iletişimin gizliliği ilkesinin gözetilmesini temel kural olarak kabul etmektedir (Campbell/Birleşik Krallık, § 48). Öte yandan AİHM hükümlü/tutukluların mektupla haberleşme imkânına yeterince sahip olmaları durumunda ayrıca telefonla görüşme hakkı tanınmasının zorunlu olmadığını kabul etmektedir (A.B./Hollanda, B. No: 37328/97, 29/1/2002, § 92). Ancak AİHM'e göre iç hukukta böyle bir hak tanınmış ise bu hakkın kullanımına getirilecek sınırlandırmalar Sözleşme'nin 8. maddesine müdahale teşkil edebilir (Nusret Kaya ve diğerleri/Türkiye, 43750/06, 60915/08, 22/4/2014, § 36).

29. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında REC (2006) 2 sayılı tavsiye kararlarının hükümlü ve tutukluların dış dünya ile ilişkilerine dairkısımları şöyledir:

"Dış Dünya ile İlişki

24.1. Mahpusların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine ve bu kişilerin mahpusları ziyaret etmelerine izin verilmelidir.

24. 2 Devam etmekte olan bir ceza soruşturması, emniyet, güvenlik ve düzeninin muhafaza edilmesi, suç işlenmesinin önlenmesi ve suç mağdurunun korunması için gerekli görülmesi halinde, haberleşme ve ziyaretlere kısıtlamalar konabilir ve izlenebilir. Ancak adli bir merci tarafından konulan özel kısıtlamalar da dahil olmak üzere, bu tür kısıtlamalar yine de kabul edilebilir asgari bir iletişime izin vermelidir.

24.3. Ulusal hukuk, mahpuslarla iletişim kurması kısıtlanamayacak olan ulusal ve uluslararası kuruluşları belirlemelidir,

...

24.5. Cezaevi yetkilileri, dış dünyayla yeterli bir iletişim sürdürmelerinde mahpuslara

yardım etmelidirler ve bunun için onlara uygun destek ve yardım sağlamalıdırlar ..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu; 5275 sayılı Kanun'un 114. maddesinde tutuklunun avukatıyla görüşmesine yönelik soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının kovuşturma aşamasında ise hâkimin ve mahkemenin kısıtlama kararı verebileceğini, ayrıca müdafisiyle haberleşmesinin engellenemeyeceğinin açıkça düzenlendiğini, haberleşme kavramının telefonla görüşmeyi de kapsadığını ileri sürmüştür. Tüzük'ün aile bireyleri ile telefonla görüşmeyi düzenleyen ilgili maddesine dayanılarak avukatıyla telefonla görüşmesinin kısıtlanamayacağını, ceza infaz kurumunun uygulamasının yasal dayanağının mevcut olmadığını vurgulamıştır. Başvurucu, avukat ile haberleşmesinin adil yargılanma hakkına da hizmet ettiğini, telefonla görüşme hakkının kısıtlanmasına dayanak olabilecek hakkında verilmiş bir yargı kararının olmadığını ve yargı kararlarında yeterli gerekçe sunulmadığını belirterek adil yargılanma hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık görüşünde; başvurucunun avukatıyla telefonla görüşme talebinin reddi işlemine dayanak teşkil eden mevzuat hükümleri dikkate alındığında, yapıldığı iddia edilen müdahalenin kanunlar tarafından öngörülme ölçütüne uygun olduğu, müdahalenin kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi genel amacı çerçevesinde ceza infaz kurumlarında güvenliğin ve disiplinin sağlanması şeklinde meşru amaç taşıdığı vurgulanmıştır. 5275 sayılı Kanun'da yer bulan "Tutuklunun müdafii ile olan haberleşmesine ve kurum düzeni çerçevesinde temas ve görüşmelerine hiçbir suretle engel olunamaz ve kısıtlamalar konulamaz." hükmünün telefon dışındaki haberleşme araçlarını kapsadığı, avukat ve noterle görüşme hakkını düzenleyen mevzuatta da avukat görüşmelerinin telefonla sağlanabileceğine dair bir hususun olmadığı, bu itibarla başvurucunun talebinin haklı bir yasal dayanağının bulunmadığı belirtilmiştir. Müdahalede kamu makamları tarafından güdülen meşru amaç ile başvurucunun bireysel yararı arasında adil bir dengenin kurulduğu, demokratik toplumda gerekli olan müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olduğu ifade edildikten sonra başvurucunun avukatıyla yüz yüze görüşme hakkının mevcut olduğu hatırlatılmıştır.

33. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında; tutuklular için 5275 sayılı Kanun'da özel düzenlemeler olduğu bu kapsamda tutukluların müdafii ile görüşmelerine engel olunamayacağını, mevzuatta yer olmamasına rağmen idare tarafından avukatla telefon görüşmesinin yasaklanmasının Anayasa'ya aykırı olduğunu belirtmiştir. Bakanlık tarafından atıf yapılan mevzuat hükümlerinin ziyaret hakkına ilişkin olduğunu, tutuklunun müdafisiyle haberleşmesini kapsamadığını ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

34. Başvurunun değerlendirilmesinde dikkate alınacak Anayasa’nın "Haberleşme hürriyeti" kenar başlıklı 22. maddesi şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya

birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özünün tutuklu iken avukatı ile telefonla görüşmesinin engellenerek haberleşmesinin kısıtlandığına yönelik olması nedeniyle başvuru haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

37. Kamu makamlarının, bireyin haberleşme özgürlüğüne ve haberleşmesinin gizliliğine keyfî bir şekilde müdahale etmelerinin önlenmesi, Anayasa ve Sözleşme ile sağlanan güvenceler kapsamında yer almaktadır. Haberleşmenin içeriğinin denetlenmesi, haberleşmenin gizliliğine ve dolayısıyla haberleşme özgürlüğüne yönelik ağır bir müdahale oluşturur. Bununla birlikte haberleşme özgürlüğü, mutlak nitelikte olmayıp meşru birtakım sınırlamalara tabidir. Bu kapsamdaki özel sınırlama ölçütleri, Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmıştır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 50).

38. Anayasa’nın 22. maddesinde, herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu hüküm altına alınmıştır. Sözleşme’nin 8. maddesinde de herkesin haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı, haberleşme özgürlüğünün yanı sıra içeriği ve biçimi ne olursa olsun haberleşmenin gizliliğini de güvence altına almaktadır. Haberleşme bağlamında bireylerin karşılıklı ve toplu olarak sözlü, yazılı ve görsel iletişimlerine konu olan ifadelerinin gizliliğinin sağlanması gerekir. Posta, elektronik posta, telefon, faks ve internet aracılığıyla yapılan haberleşme faaliyetlerinin haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği kapsamında değerlendirilmesi gerekir (Mehmet Koray Eryaşa, § 49).

39. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların haberleşme hürriyeti ve aile hayatına saygı hakkının sınırlanması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36).

40. Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayatına saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti arasında adil bir denge sağlanmalıdır. Ancak ceza infaz kurumunda bulunmanın doğal sonucu olarak

idarenin müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir (Mehmet Koray Eryaşa, § 89).

41. Somut olayda başvurucunun telefonla haberleşme hakkının kısıtlanmasının haberleşme hürriyetine müdahale oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

42. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin gereklerine... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

43. Anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 22. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

44. Haberleşme hürriyetinin düzenlendiği Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında, söz konusu sınırlama sebeplerine bağlı kalınarak yapılacak sınırlamanın ancak usulüne uygun olarak verilecek hâkim kararıyla mümkün olabileceği belirtildikten sonra üçüncü fıkrasında "İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir" denilerek bu kuralın da mutlak olmadığı ve bu kurala bazı kurumlar yönünden kanunla sınırlamalar getirilebileceği açıkça düzenlenmiştir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 71).

45. Ceza infaz kurumları, Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında istisnaların uygulanacağı kamu kurumlarındandır. Bununla birlikte hükümlü ve tutuklular, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak tutma olarak değerlendirilebilecek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışında (İbrahim Uysal, B. No:2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) Anayasa'nın koruma alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına genel olarak sahiptirler. Ancak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suç işlenmesinin önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda düzenin ve güvenliğin teminine yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda bu haklar sınırlanabilir. Bu durumda dahi mahkûmların haklarına yönelik yapılacak sınırlandırmalar temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin olarak Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen kanunla, meşru bir amaçla ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olma şartlarını taşımalıdır (Mehmet Koray Eryaşa, §§ 50-51).

46. Özellikle diğer haberleşme yollarının kullanılabildiği ve yeterli olduğu durumlarda, Anayasa'nın 22. maddesi, hükümlü ve tutukluların telefonla görüşmesini güvence altına aldığı şekilde yorumlanması mümkün değildir. Burada dikkat edilecek nokta hükümlü ve tutukluların dış dünya ile haberleşmesinin sağlanmasında kamu otoritelerinin takdir yetkisinin geniş yorumlanması gerektiğidir. Haberleşme yöntemlerinden bir veya birkaçının kullanılma ve yeterli olması durumunda hükümlü ve tutukluların telefonla görüşmesine izin verilmemesi tek başına haberleşme hürriyetinin ihlali olarak değerlendirilemez. Ancak Anayasa'nın 22. maddesi kapsamında hükümlü ve tutuklulara diğer haberleşme araçları ile birlikte telefon ile görüşme imkânı verilmesi hâlinde bu özgürlüğe yapılacak sınırlandırmaların her halükârda kanunla meşru bir amaçla ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun şekilde yapılması ve ölçülü olması gerekmektedir (Mehmet Koray Eryaşa,

§ 55).

47. Temel hak ve özgürlükler alanında yasama organının, keyfîliğe izin vermeyen, öngörülebilir düzenlemeler yapma zorunluluğu vardır. İdareye keyfî uygulamalara meydan verebilecek çok geniş bir takdir yetkisi tanınması Anayasa'ya aykırı olabilecektir. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli görülemez, aynı zamanda kanunların niteliğine de bakılmalıdır. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir alanda kanunun emrine dayanarak yürütme organınca alınacak önlemler objektif nitelik taşımalı ve idarenin keyfî uygulamalarına sebep olacak geniş takdir yetkisi vermemelidir (AYM, E.1984/14, K.1985/7, 13/6/1985).

48. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması gibi münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda, kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olması gerektiğini ve Anayasa koyucunun açıkça kanunla düzenlemesini öngördüğü konularda, yasama organının temel kuralları saptadıktan sonra, uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakmasının yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamayacağını kabul etmiştir (AYM, E.2014/133, K.2014/16, 30/10/2014). Bu bağlamda temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına yönelik yapılacak kanuni düzenlemelerde kanun koyucunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirledikten sonra diğer ayrıntıların düzenleyici işlemler ile belirlenebileceği kabul edilmiştir. Aksi bir durumda temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğine ilişkin Anayasa'nın 13. maddesi hükmüne de aykırılık oluşturacaktır (Mehmet Koray Eryaşa, § 63).

49. Anayasa Mahkemesi Mehmet Koray Eryaşa kararında, yukarıda anılan ilkeleri hatırlatıldıktan sonra 5275 sayılı Kanun'da ve 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'te tutukluların müdafisi ile telefonla görüşemeyeceğine dair bir hüküm bulunmadığı, 5275 sayılı Kanun'un 114. maddenin (5) numaralı fıkrasındaki açık düzenleme karşısında asıl olanın tutuklunun müdafisi ile haberleşmesinin hiçbir suretle engellenmemesi ve kısıtlanmaması olduğu ve haberleşmenin kapsamının telefonla iletişimi de içereceği hususunun 5275 sayılı Kanun'un 66. maddesinde kabul edildiği vurgulanmıştır. Kararda, 5275 sayılı Kanun'un 66. maddesi ve 114. maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki düzenlemeler karşısında tutukluların avukatları ile telefonla görüşme haklarının mevcut olduğu kabul edilerek, avukat ile telefonla görüşmesinin avukat ile görüşmeye yönelik açık bir düzenleme olmadığı gerekçesi ile engellenmesinin kanunilik ilkesini karşılamadığı belirtilmiştir. Sonuç olarak anılan Kanun hükümleri çerçevesinde hükmen tutuklu başvurucunun avukatı ile telefon vasıtasıyla görüşmesinin engellenebilmesi için yeterli bir yasal düzenleme olmadığı ifade edilmiştir (Mehmet Koray Eryaşa, §§ 63-68).

50. Ceza infaz kurumunda kalan tutuklu ve hükümlülerin avukatları ile telefonla görüşme taleplerinin güvenliğin ve disiplinin sağlanması, yeniden suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla sınırlandırılmasının mümkün olduğu ancak bu durumda tutukluların öznel durumları gözetilerek belli bir esnekliğin sağlanması, mahpusun sosyal ilişki kurabilmesindeki bireysel yarar ile kamu yararı arasında makul bir dengelemenin yapılması gerektiği söylenebilir. Bununla birlikte tutuklu ile avukatı arasında yüz yüze görüşme, mektup ve benzeri yöntemlerle haberleşme imkânının yeterli bir şekilde sağlanmış olması, ayrıca tutuklunun telefonla görüşme talebinin başvurucunun somut durumu ve talebin nedenleri de gözetilerek ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılanması gerekir.

51. Somut olayda; başvurucunun avukatıyla telefonla görüşme sağlanması yönündeki talebinin reddine ilişkin kararlarda, olağanüstü hâl koşulları ve gerekliliklerine ilişkin bir gerekçe sunulmadığı sadece mevzuatta telefonla görüşülebilecek kişiler arasında avukatın sayılmamış olmasına dayanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca talebin reddine ilişkin kararlarda güvenliğin ve disiplinin sağlanması, yeniden suç işlenmesinin önlenmesi gibi makul sayılabilecek gerekçeler sunulmadığı, mevzuatta avukatla telefonla görüşmeyi kapsayacak bir düzenleme olmadığı yönündeki kabulün esas alındığı görülmüştür.

52. Yapılan açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde; somut olayda Mehmet Koray Eryaşa kararında belirtilen ilkelerden ve sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durumunun mevcut olmadığı, bu bağlamda ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan kişilerin avukat ile haberleşme hakkının telefonla haberleşmeyi de kapsadığı, avukat ile görüşmeye yönelik açık bir düzenleme olmadığı gerekçesi ile haberleşmenin engellenmesinin kanunilik ilkesini karşılamadığı sonucuna varılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

54. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

55. Başvurucu, ihlalin tespitini ve 20.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

56. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir(Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

57. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

58. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası

ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

59. İncelenen başvuruda kanuni temeli bulunmamasına karşın idarenin uygulaması ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidememiştir.

60. Öte yandan başvurucunun tahliye olduğu da gözetildiğinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

61. Ayrıca somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için haberleşme hürriyetinin ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

62. Başvuru kapsamında haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği gözetilerek kararın bir örneğinin bilgi edinilmesi için Kocaeli İnfaz Hâkimliğine, Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesine ve Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Kocaeli İnfaz Hâkimliğine ve Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HATİCE KART

B. No: 2017/26348 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/26348

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATİCE KART BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/26348)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mustafa EKİM

Başvurucu : Hatice KART

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltında kamu görevlilerinin maruz kalınan bazı uygulamalarına ilişkin şikâyet hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca kötü muamele yasağının ihlali dışındaki iddialar yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilerek başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. FETÖ/PDY (Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması) soruşturması kapsamında 10/8/2016 tarihinde tutuklanan başvurucunun 3/7/2018 tarihinde tahliyesine, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesince 3/7/2018 tarihinde mahkûmiyetine karar verilmiştir. Yargılama istinafta derdesttir.

10. Başvurucunun gözaltında yapılan kötü muamele nedeniyle suç duyurusunda bulunduğu kamu görevlileri hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca 6/12/2016 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz, Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 6/1/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

11. Bu karar başvurucuya 17/1/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

13. Darbe teşebbüsü sonrasında FETÖ/PDY üyesi olduğundan bahisle yürütülen soruşturma kapsamında tutuklanmasına karar verilen başvurucu; gözaltında iken kamu görevlilerinin kötü muamelelerine maruz kaldığını, kullandığı ilaçların kasıtlı olarak kendisine verilmediğini, nefes rahatsızlığı olmasına rağmen görevlilerin kasıtlı olarak sürekli yanında sigara içtiklerini, on üç gün boyunca bir tabure üzerinde oturtulduğunu, hava almak için pencereye dahi yaklaştırılmadığını, ilgililer hakkında Savcılığa suç duyurusunda bulunduğunu ancak Savcılığın etkin bir soruşturma yürütmeyerek takipsizlik kararı verdiğini belirterek işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde, başvurunun süre aşımı nedeniyle reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

15. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

16. Somut olayda Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 6/12/2016 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına itiraz edilmesi üzerine Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğince verilen nihai kararın başvurucuya 17/1/2017 tarihinde tebliğ edildiği görülmüş olup başvurucunun tebliğ tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 2/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULCELİL DEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/27572 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/27572

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULCELİL DEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/27572)

Karar Tarihi: 18/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 21/7/2020-31192

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucular : 1. Abdulcelil DEMİR

2. Aziz AKİKOL

3. Elif AKGÜL ATEŞ

4. Gülçin İSBERT

5. Hasan SOYSAL

6. Haydar DENİZ

7. İsmail DEMİR

8. Lami ÖZGEN

9. Mahir Engin ÇELİK

10. Mehmet Hanefi KURUŞ

11. Meryem ÇAĞ

12. Mine ÇETİNKAYA

13. Mustafa BEYAZBAL

14. Nihat KENİ

15. Sakine ESEN YILMAZ

16. Songül MORSUNBUL TARHAN

17. Süeda DEMİR

18. Şermin GÜNEŞ

19. Yüksel ÖZMEN

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet Ruştu TİRYAKİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, anayasal haklar kapsamında koruma altında bulunan bazı eylemlerin terör örgütü üyeliği suçundan verilen mahkûmiyet kararında delil olarak kullanılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuruda ayrıca soruşturma aşamasında dosyaya getirilen kısıtlamanın uzun süre devam ettirilmesi, gözaltında avukatla görüştürülmeme ve yargılamanın sonucunun adil olmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkının, tutuklamanın hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, gece vakti yapılan arama nedeniyle özel hayata saygı ile konut dokunulmazlığı haklarının, hukuka aykırı olarak iletişimin dinlenmesi nedeniyle de haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği ileri sürülmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

8. Yapılan incelemede 2017/27553, 2017/27554, 2017/27555, 2017/27556, 2017/27557, 2017/27558, 2017/27559, 2017/27561, 2017/27562, 2017/27563, 2017/27565, 2017/27566, 2017/27568, 2017/27569, 2017/27570, 2017/27574, 2017/27576 ve 2017/27578 numaralı başvuruların aynı konuyla bağlantılı olarak yapıldığının anlaşılması nedeniyle 2017/27572 sayılı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

9. Bakanlık tarafından görüş bildirilen başvuru ile birleşen başvuruların konularının aynı olması nedeniyle birleşen dosyalar yönünden ayrıca Bakanlığa görüş için bildirimde bulunulması gerekli görülmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

10. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

11. Olayların meydana geldiği tarihlerde başvuruculardan Abdulcelil Demir Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna (DİSK) bağlı Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası (GENEL-İŞ) üyesi, diğer başvurucular ise Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonunda (KESK) ve KESK'e bağlı bazı sendikalarda üye ya da yönetici konumunda olan kişilerdir.

12. Başvuruculaların da aralarında bulunduğu bazı şüphelilerin Kürdistan Demokratik Topluluğu/Türkiye Meclisi-Demokratik Emek Konfederasyonunun (KCK/TM-DEK) Ege Bölgesi yapılanması içinde faaliyet yürüttükleri hususunda istihbari bilgiler edinilmesi üzerine bu kişiler hakkında bir soruşturma başlatılmıştır. Başvurucular, anılan soruşturma kapsamında Türkçe adı Kürdistan İşçi Partisi olan PKK terör örgütüne üye oldukları gerekçesiyle 28/5/2009 tarihinde gözaltına alınmış; dört gün süreyle gözaltında tutulmuşlardır. Başvuruculardan bazıları gözaltı sonrasında salıverilmiş, bazıları ise tutuklanmıştır. Cumhuriyet savcısı 31/7/2009 tarihli iddianamesi ile başvuruculaın terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasını talep etmiştir.

13. Başvurucular hakkındaki yargılama İzmir 8. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) yapılmıştır. Mahkeme 21/11/2009 tarihinde tutuklu olan başvuruculaın tahliyesine karar vermiştir. Yargılama sonucunda Mahkeme 28/11/2011 tarihinde, başvuruculaın PKK terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetlerine oyçokluğuyla hükmetmiştir.

14. İlk derece mahkemesi gerekçeli kararına, başvuruculaın da aralarında bulunduğu sanıklar hakkında yapılan soruşturma ve kovuşturmanın hangi sebeplere dayandığına ilişkin arka plan açıklaması yaparak başlamıştır. Mahkeme, örgütün yapılanmasına dair bazı bilgiler vermiştir. Mahkemeye göre KCK/TM, PKK terör örgütünün devlet sistemi gibi yapılandırılması hedefi doğrultusunda örgütün birimlerinin ve üyelerinin sistematik bir yapıya kavuşturulması amacıyla oluşturulan bir yapılanmadır. Kararda, söz konusu yapılanmanın PKK terör örgütünün yasama meclisi olan KONGRA-GEL tarafından kabul edilen ve yapılanmanın anayasası olarak nitelendirilen KCK sözleşmesine istinaden oluşturulduğu da ayrıca vurgulanmıştır.

15. Bundan başka Mahkeme KCK/TM-DEK yapılanması hakkında da bazı açıklamalarda bulunmuştur. Mahkemeye göre söz konusu yapılanma KCK sözleşmesinin alan merkezleri kısmında yer alan ve sözleşmenin 14. maddesinde düzenlenen "sosyal alan merkezine" bağlı alt bir yapılanmadır. Kararda ayrıca KCK/TM-DEK'in KCK/TM genel yapılanması içinde bulunan daimî komitelerden sosyal komiteye bağlı olarak faaliyet yürüttüğü ve adı geçen komiteden talimat aldığı belirtilmiş, KCK/TM-DEK içinde yer alan kişilerin aynı zamanda PKK terör örgütünün de üyesi olacakları sonucuna varılmıştır.

16. Son olarak Mahkeme; başvuruculaın da aralarında bulunduğu sanıkların KCK/TM-DEK'e üye olduklarını, bu nedenle PKK terör örgütünün KCK/TM yapılanması içinde yer aldıklarını ve sonuç olarak PKK üyesi olduklarını kabul etmiştir. Mahkeme, her başvurucu yönünden ayrı ayrı bir değerlendirme yapmadan önce delilleri bir bütün olarak değerlendirmiştir. Delillere ilişkin değerlendirmede öne çıkan hususlar şunlardır:

i. Mahkeme, başvuruculaın 16/1/2009 ile 18/1/2009 tarihleri arasında Diyarbakır'da Bağlar Belediyesinin konferans salonunda gerçekleşen ve KCK/TM-DEK'in merkezî konferansı olduğunu kabul ettiği toplantıya katılmalarını ya da konferansla ilgili beyanlarını temel dayanak olarak almıştır. Söz konusu toplantıya bazı başvuruculaın katıldığı hususunda Pegasus Hava Taşımacılığı Anonim Şirketi isimli hava yolu şirketine ait yolcu bilgilerine ve

bazı iletişim kayıtlarına dayanmıştır. Yapılan genel değerlendirmede iletişim kayıtlarının içeriği hakkında açıklayıcı bir bilgiye yer verilmemiştir.

ii. Mahkeme; iletişim kayıtlarından yola çıkarak bahsi geçen toplantıda bazı seçim çalışmalarının yapıldığını, sözkonusu seçimde başvurucuların da aralarında olduğu sanıkların bazı eylemlerde bulunduklarını kabul etmiştir. Mahkeme ayrıca seçim sonrasında bazı kişilerin başvurucu Mehmet Hanifi Kuruş'u arayarak tebrik ettiğini, bazılarının ise başvurucu Mehmet Hanifi Kuruş'un bölge temsilcisi seçilmesine tepki gösterdiğini belirtmiştir. Ayrıca söz konusu iletişim kayıtlarında DEK, Demokratik Emekçi Kadınlar Birliği (DEKAP) ve KCK/TM-DEK'in Tüzüğü'nde yer alan "bölge meclisi", "il meclisi", bölge yürütmesi", "il yürütmesi", "birim", "aidat" gibi kavramların geçtiği "eleştiri-özeleştiri" şeklindeki örgütsel tepkiden ve disiplin kuruluna sevk edilme gibi hususlardan bahsedildiğini ifade etmiştir. Söz konusu değerlendirme yapılırken de iletişim kayıtlarının içeriğine yer verilmemiştir.

iii. Bundan başka Mahkeme baz istasyonları veri analizlerine ve fiziki takip tutanaklarına da değinmiştir. Mahkeme, adı geçen verilerden yola çıkarak başvurucuların kendi aralarında ve terör örgütüyle bağlarının bulunduğunu, ayrıca söz konusu verilerin bazı etkinliklere katılım noktasında delil mahiyetinde olduğunu da kabul etmiştir. Söz konusu etkinlikler şunlardır:

- Diyarbakır'da yapıldığı belirtilen KCK/TM-DEK'in merkezî konferansı

- A.Ö.nün 13/4/2009 tarihinde Şanlıurfa'nın Halfeti ilçesinde düzenlenen doğum günü etkinlikleri

- 2/5/2009 tarihinde Şanlıurfa'da gerçekleştirilen ve terör örgütü tarafından organize edildiği kabul edilen miting

- 3/5/2009 tarihinde terör örgütünce düzenlendiği kabul edilen ve Diyarbakır'da gerçekleşen açlık grevi etkinliği

- Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikasının (EĞİTİM SEN) Karşıyaka ilçesinde bulunan 2 No.lu Şubesinde yapılan toplantı

- Ege Bölgesi'ndeki il ve ilçelerde yapılan tanışma toplantıları

- Terör örgütüne ait olduğu kabul edilen Mezopotamya Kültür Merkezi'nde 21/2/2009 günü düzenlenen ana dil konulu basın açıklaması

iv. Mahkeme, başvurucuların savunmaları hususunda da genel bir değerlendirme yapmış; başvurucuların savunmalarının genel olarak iletişim kayıtlarından tespit edilen eylemlerinin sendikal faaliyet olduğu ve KCK/TM-DEK üyesi değil EĞİTİM SEN üyesi oldukları noktasında toplandığını belirtmiştir. Mahkeme, başvurucuların da aralarında olduğu sanıkların çok büyük bir kısmının sendikaya üye olmaktan başka bir görevlerinin bulunmadığını kabul etmiştir. Mahkeme, bu açıklamasına dayanak olması bağlamında başvurucu Mehmet Hanifi Kuruş'un durumunu özel olarak belirtmiştir. Mahkemeye göre başvuruculardan Mehmet Hanifi Kuruş EĞİTİM SEN'de herhangi bir yöneticilik görevi olmamasına rağmen Diyarbakır'daki konferansta yapıldığı kabul edilen seçimlerde Ege Bölgesi temsilcisi seçilmiştir. Mahkeme söz konusu durumun Diyarbakır'da yapılan konferansın KCK/TM-DEK toplantısı olduğunu ortaya koyduğunu kabul etmiştir.

v. Mahkeme, EĞİTİM SEN tarafından Mahkemeye gönderilen ve Diyarbakır'da yapılan konferansın sendikanın yetkili kurullarınca alınan kararlar doğrultusunda "Kriz ve

Emekçiler" adı altında Bağlar Belediyesi konferans salonunda icra edildiğine dair yazıyı da değerlendirmiştir. Mahkeme, açıklama yapmadan önce Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca gönderilen bir yazıda, 16/1/2009 ile 18/1/2009 tarihleri arasında Diyarbakır EĞİTİM SEN Şubesi tarafından Bağlar Belediyesi konferans salonunda herhangi bir toplantı yapılmadığının bildirildiğini belirtmiştir. Ancak Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının yazısı incelendiğinde Diyarbakır Emniyet Müdürlüğünün bir yazısına dayanıldığı, söz konusu yazıda ise belirtilen tarihlerde gerçekleşen toplantılarla ilgili olarak ellerinde herhangi bir bilgi ya da belgenin olmadığının belirtildiği görülmektedir. Mahkeme, EĞİTİM SEN'in yazısına ilişkin olarak ise KESK ve KESK'e bağlı sendikalarda PKK'nın örgütlendiğini ve örgütün sendikaların maddi imkânlarından yararlandığını belirtmiştir. Bundan başka Mahkeme KESK'e bağlı sendikalarda PKK'nın gücünün bilinen bir gerçek olduğunu, nitekim başvuruculardan Lami Özgen'in yargılama sürecinde KESK başkanlığına seçildiğini, EĞİTİM SEN tarafından Mahkemeye gönderilen yazının da örgütün sendika içindeki gücünden kaynaklı olarak düzenlendiğini kabul etmiştir.

vi. Son olarak Mahkeme e-posta adreslerine ve iletilere ilişkin bir değerlendirme yapmıştır. Mahkemeye göre KCK/TM-DEK mensupları gizliliğe oldukça dikkat etmekte ve alternatif haberleşme yöntemleri kullanmaktadır. Bahis konusu haberleşme yöntemlerinden biri de internet kafelerde oluşturulan ve sık sık değiştirilen e-posta adresleridir. Mahkemeye göre söz konusu e-postaların kullanım yöntemi ise e-posta adresinin şifresinin örgüt mensuplarına verilmesi ve e-posta adresine kaydedilen iletilerin örgüt mensuplarınca okunması şeklinde olmaktadır. Mahkeme söz konusu e-postaların örgütsel bir haberleşme aracı olduğu noktasında başvurucu Mehmet Hanifi Kuruş ile A.G. arasında geçen bir görüşmenin içeriğini ve bu nitelikte bir e-posta adresi olduğunu kabul ettiği EgeEmek@hotmail.com adresine gelen bir iletinin içeriğine dayanmıştır. E-posta adresine gelen iletide "önderliğin yaşadıklarını önemseyip çalışmalarına destek olmalıyız. TZP (kürt dil kurumu) üye olunmalı, merkez kararları konferanslarla üyelerle paylaşılmalı. Alanımızda kürt arkadaşlarımız dışındaki arkadaşlarımızı kapsayan bir üslup ve yaklaşıma sahip olmalıyız, KCK/TM-DEK sürgün ve görevden alınan arkadaşlara sahip çıkmalı, PAJK 5. konferans kararları karma yapıya eğitim olarak verilmeli, önderlik savunmalarını eğitim için çalışma gurupları oluşturulmalı." şeklinde bir içerik bulunduğu belirtilmiştir. Kararda belirtilen 21/2/2009 tarihli görüşmenin içeriğinin şu şekilde olduğu ifade edilmiştir:

"A.G. : 'he yav adresi soracam ama nasıl soracam' ,

M. Hanifi Kurşun : 'ne adresi'

A.G. : 'bizim hani var ya sendikanın',

M. Hanifi Kurşun : 'he yarınki mi' ,

A.G. : 'yo yo Eğe Emek @ Hotmailmiydi' ,

M. Hanifi Kurşun : 'ha yok yok o değil' ,

Aydın Güngörmez : 'ne o' ,

M. Hanifi Kuruş :'onu ben sana yarın söylerim'..."

17. Mahkeme yapmış olduğu genel değerlendirmeden sonra her bir sanık yönünden ayrı ayrı değerlendirmede bulunmuştur. Başvurucu Aziz Akikol yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Aziz Akikol KCK/TM-DEK'in merkezi konferans delegesi olup, 16-18 Ocak 2009 tarihlerinde merkezi konferansa katılarak oy kullandığı, Pegasus hava yollarına ait yolcu listesi ve eşiyle yapmış olduğu 16.01.2009 tarihli (Tape E-1 KL:3 Dz.205) telefon görüşmesinde 'he indim, yok yok güzel hava ya Diyarbakır' ve yine sanık Mehmet Hanefi Kuruş'un diğer sanık H.G. ile yapmış olduğu 20.01.2009 tarihli görüşme sırasında Mehmet Hanefi'nin 'vardı üç tane harika çalıştılar, Aziz, Yüksel bir de Celil' şeklinde geçen görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Sanık Aziz Akikol'un sanık Mehmet Hanefi Kuruş'un bölge sorumlusu olarak seçilmesine sıcak bakmadığı ancak bölge toplantılarına katıldığı, 07.02.209 (Tape E-6 KL:3 Dz.192) tarihinde A.B. ile yapmış olduğu, A.'nın 'tamam sen ne yaptın, ne toplantısı işçilerle ilgili', Aziz'in 'yok ya şey vardı ya zımbırtının toplantıları, işte Mehmet Kuruş'un toplantısı', A.B.'ün 'ya canım zımbırtıların toplantılarına sen de gitme canım Allah Allah' Aziz'in 'olur mu yap gitme ondan sonra şey yapacaklar yav' A.B.'ün 'ne yapacaklar' Aziz'in 'ya sen ayın 22'sine göre kendini ayarla 22'si miydi yav tamam mı bölgenin meclisi var toplantı' şeklinde geçen ve benzer görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Yukarıda açıklandığı üzere sanığın KCK/TM-DEK merkezi konferans delegesi olduğu ve 16-18 Ocak 2009 tarihinde yapılan, Mehmet Hanefi Kuruş'un Ege Bölgesi sorumlusu seçildiği toplantıya katıldığı, sanık M.Hanefi Kuruş'un seçilmesine onay vermediği halde bölge toplantılarına azami oranda katıldığı ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmıştır."

18. Başvurucu Mehmet Hanifi Kuruş yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır ilinde DEK'in merkezi konferansının yapıldığı, üç gün kadar süren toplantı sonrasında Ege bölge sorumlusu seçildiği, 16 Ocak 2009 günü Pegasus hava yollarının Diyarbakır yolcu uçuş listesinde adının bulunması ve havaalanı güvenlik kamerasındaki görüntüsü, iletişim tespit tutanaklarından sabittir.

Sanık Mehmet Hanifi Kuruş 19.01.2009 tarihinde (KL:4 Dz.320) sanık Haydar Deniz ile yapmış olduğu telefon görüşmesinde Haydar Deniz'in 'Senin haricinde kim seçildi' şeklindeki soruya karşılık 'Disipline Yüksel girdi, Ankara'dan Lami girdi, Sait girdi, Diyarbakır'dan Hasan girdi, Kocaeli'nden genç bir çocuk girdi, Songül girdi, Van'daki Hasan seçildi…' demiştir.

Sanık Mehmet Hanifi Kuruş, DEK merkezi konferansında Ege bölge sorumlusu seçildikten sonra bölgede faaliyetlerine başladığı, 05.02.2009 günü Balıkesir iline gittiği, öncesinde burada görüşülecek kişilerin telefon numaralarını diğer sanık Haydar Deniz'den almış olduğu görülmektedir. (Tape 47KL:4 Dz.218)

Sanık M.Hanifi Kuruş'un 28 Şubat 2009 günü Ankara ilinde KCK/TM-DEK ile ilgili yapılan toplantıya, 12 Mart 2009 günü Manisa Eğitim-Sen Şubesinde düzenlenen toplantıya katıldığı, sanığın bizzat kendisinin ve diğer sanıkların aralarında yapmış oldukları telefon görüşmeleri ve baz veri analizlerinden anlaşılmaktadır.

Sanık M. Hanefi Kuruş 04.04.2009 günü hükümlü Abdullah Öcalan'ın Halfeti ilçesinde terör örgütü tarafından düzenlenen sözde doğum günü etkinliklerine katıldığı, olaylar sırasında ölen iki kişinin durumuyla ilgili olaraksanığın diğer sanık Haydar Deniz ve Elif Akgül Ateş ile görüştükleri (Tape 125-126 KL:4 Dz.39-40-41) ve olayla ilgili bilgi verdiği iletişim tespit tutanaklarından ve baz veri analiz bilgilerinden anlaşılmaktadır.

Sanık Mehmet Hanifi Kuruş 2 Mayıs 2009 tarihinde Şanlıurfa ilinde terör örgütü tarafından düzenlenen alternatif 1 Mayıs etkinliklerine, 3 Mayıs 2009 tarihinde yine terör örgütü tarafından tertiplenen açlık grevine katıldığı iletişim tespit tutanakları ve veri analiz bilgilerinden anlaşılmaktadır.

Sanık Mehmet Hanefi Kuruş yukarıda belirtildiği şekilde terör örgütü KCK/TM-DEK'in merkezi konferansında Ege bölge sorumlusu seçilmiş olup, bu görev çerçevesinde faaliyetlerine başlamış, diğer sanıklarla irtibat kurup onları talimatlandırarak bölgedeki örgütsel faaliyetleri yürütmüş, bunun yanında terör örgütü tarafından düzenlenen diğer etkinliklere de katılmak suretiyle terör örgütüne üye olma eylemini gerçekleştirmiştir."

19. Başvurucu Lami Özgen yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Lami Özgen'in KCK/TM-DEK merkezi konferans delegesi olarak 16-18 Ocak tarihinde Diyarbakır ilinde yapılan merkezi konferansa katılmış ve yapılan seçimlerde MYK üyesi seçilmiştir. Sanıklar Haydar Deniz ile sanık Mehmet Hanefi Kuruş'un Diyarbakır'daki merkezi konferans sonrası yapmış oldukları görüşmede, Haydar Deniz'in 'Mehmet senin dışında kim girdi başka' Mehmet Hanefi Kuruş'un 'bildiğim bu Ankara'daki Lami girdi, Sait girdi' (Tape T 13 KL:4 Dz.320) demiş olup, sanığın MYK üyesi seçildiğine ilişkin olarak benzer görüşmeleri diğer sanıkların da kendi aralarında yapmış oldukları görülmektedir.

Sanık Lami Özgen 28 Şubat 2009 tarihinde Ankara ilinde KCK/TM-DEK'in MYK toplantısını organize ettiği, iletişim tespit tutanaklarından anlaşılmaktadır. (Tape AE 1, Tape AE 2, Tape AE 3, Tape AE 4 KL:1 Dz.455-475)

Sanık Lami Özgen diğer sanık Mehmet Hanefi Kuruş gibi 4 Nisan 2009 tarihinde Şanlıurfa ili Halfeti ilçesinde düzenlenen sözde doğum günü etkinliklerine katıldığı iletişim tespit tutanakları (Tape AE 7 KL:1 Dz.468) ve baz veri analiz bilgilerinden anlaşılmaktadır.

Sanık Lami Özgen terör örgütü KCK/TM-DEK'in merkezi konferansında MYK delegesi olarak seçildiği, seçim sonrası örgütsel faaliyetleri yürüttüğü keza bu doğrultuda başta Mehmet Hanifi Kuruş olmak üzere diğer sanıklarla irtibat kurduğu, ayrıca terör örgütü tarafından Şanlıurfa ili Halfeti ilçesinde düzenlenen hükümlü Abdullah Öcalan'ın sözde doğum günü etkinliklerine katıldığı ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmıştır."

20. Başvurucu Mustafa Beyazbal yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Mustafa Beyazbal'ın KCK/TM-DEK konferans delegesi olduğu, 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır ilinde yapılan merkezi konferansına katılmadığı ancak Eğe bölge sorumlusu ve KCK/TM-DEK'in MYK üyesi olmak için aday olduğu, sekiz oy farkıyla diğer sanık Mehmet Hanefi Kuruş'un seçildiği, 12.01.2009 tarih Tape C-12 (KL:3 Dz.262) sayısıyla tespit edilen sanık ile diğer sanık İsmail Demir arasında, Mustafa Beyazbal'ın 'oy farkı neydi senin haberin var mı' İsmail Demir'in 'ya çok fazla yok ha, şimdi birinci olan 101 oy almış, Mehmet Kuruş 59 almış' Mustafa Beyazbal'ın 'kaç' İsmail Demir'in '59, sende 49 almışsın, ya sen orda olsan kesin 70-80 oy alırdın, artık orda olmayınca insanların kafasında şekillenmiş yani bilmiyorum ki' şeklinde geçen iletişimden anlaşılmaktadır.

Sanık Mustafa Beyazbal'ın diğer sanık Mehmet Hanefi Kuruş'a karşı seçim kaybetmiş olmasına rağmen ondan talimat aldığı, Eğe bölge yürütmesinde görev aldığı, göreviyle ilgili hususlarda sanık Mehmet Hanefi Kuruş'u bilgilendirdiği, diğer sanıklarla da irtibat kurup bölgedeki DEK faaliyetlerini organize ettiği, KCK/TM-DEK merkezi konferansı neticesinde yayınlanan sonuç bildirgesi doğrultusunda 29 Mart yerel seçim sürecinde seçim çalışmaları

yürüttüğü iletişim tespit tutanaklarından görülmektedir. (Tape AC 1–10 KL: 12 Dz. 65 – 79)

Sanık Mustafa Beyazbal'ın evinde yapılan arama neticesinde DEK tüzüğü, DEK merkezi disiplin kurulu yönetmeliği, demokratik konfederasyon sendikal çalışma başlıklı yazılar ele geçirilmiştir.

Sanık Mustafa Beyazbal'ın KCK/TEM-DEK merkezi konferans delegesi olduğu, MYK üyeliği yada Eğe bölge sorumluluğu için aday olmasına rağmen M. Hanefi Kuruş' un seçildiği, sanığın seçilememiş olmasına rağmen bölge sorumlusu seçilen sanık M.Hanefi Kuruş'tan talimat ve bölge yürütmesinde aktif görev aldığı, evinde ele geçirilen matbuattan da terör örgütüyle olan ilişkisinin ortaya konulduğu ve sanığın bu şekilde KCK/TM-DEK terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmıştır."

21. Başvurucu Haydar Deniz yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Haydar Deniz'in (Tape S 2 KL:11 Dz.450), diğer sanık Aziz Akikol ile yapmış olduğu 13.01.2009 tarihli telefon görüşmesinde; 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır'da yapılacak KCK/TEM-DEK merkezi konferansına ilişkin olarak fikir alışverişinde bulundukları, Mehmet Hanefi Kuruş'un ve Mustafa Beyazbal'ın adaylığı hususunda tartıştıkları yine sanık Haydar Deniz'in sanık Aziz Akikol'a yolculuğa hazır olup olmadığı hususunu sorduğu, devam eden günlerde (Tape S 3 KL:11 Dz.444) sanık Mehmet Hanefi Kuruş ile Y.M.'nun merkez disiplin kuruluna adaylığı hususunda görüştükleri, 18.01.2009 günü (Tape S 8 KL:11 Dz.437) sanık Mehmet Hanefi Kuruş ile 16-18 Ocak 2009 tarihleri arasında Diyarbakır'da yapılan merkezi konferans seçim sonuçlarıyla ilgili görüştükleri anlaşılmaktadır.

Sanık Haydar Deniz Diyarbakır'da yapılan seçim sürecinden sonra (Tape S 10 KL:11 Dz.434) Mehmet Hanefi Kuruş'un Pazar günü toplanma talimatına olumlu cevap verdiği, H.G. ile yapmış olduğu (Tape S 11 KL:11 Dz.432) görüşmede DEK faaliyetlerine katıldığını beyan ettiği ve devam eden günlerde Mehmet Hanefi Kuruş'un kendisini arayarak talimatlandırdığı ve sanığın aktif şekilde Ege Bölgesindeki örgüt faaliyetlerine katıldığı iletişim tespit tutanaklarından anlaşılmaktadır.

Sanık Haydar Deniz'in evinde arama neticesinde el konulan diz üstü bilgisayarın yapılan incelemesinde 'divan ve yapımızın Ege meclisini selamlıyorum' yine 'KÖH'ün zapt destanını, onuncu kongresini, halk serhildanlarını ve duyarlı çabalarını selamlayarak sözlerime başlamak istiyorum' şeklinde ifade bulunduğu, sanığın evinde ele geçirilen kingston marka usb üzerinde 'konfederalizim' isimli wort belgesi üzerinde hükümlü Abdullah Öcalan tarafından ortaya atılan 'konfederalizim'le ilgili bir yazının bulunduğu tespit edilmiştir.

Sanığın 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır'da yapılan KCK/TM-DEK merkezi konferansı sürecinde takip ettiği, diğer sanıklarla bu hususta fikir alışverişinde bulunduğu, seçim sonrası sanık Mehmet Hanefi Kuruş ile durum değerlendirmesi yaptığı ve sonrasında Eğe Bölgesi sorumlusu M.Hanefi Kuruş'tan talimat aldığı ve örgütsel faaliyetlere aktif şekilde katıldığı, arama sırasında ele geçirilen bilgisayar ve usb'de terör örgütüne ait doküman ele geçirildiği ve sanığın bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu sonucuna varılmıştır."

22. Başvurucu Nihat Keni yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Nihat Keni 16-18 Ocak 2009 tarihinde KCK/TM-DEK merkezi konferansına delege olarak katılmış ve Mehmet Hanefi Kuruş'un seçilmesi hususunda çalışma yapmıştır. (Tape R-1, R-2, R-3, R-4KL:11 Dz.254-258)

Sanık Nihat Keni, M.Hanefi Kuruş'un bölge sorumlusu seçilmesinden sonra telefonla sık sık

görüşmüş, sanık M.Hanefi Kuruş kendisine talimat vermiş, bu talimatlar doğrultusunda 'yürütme' toplantılarına ve diğer etkinliklere aktif şekilde katılmıştır. (Tape R-22 KL:2 Dz.282, Tape R-23 KL:2 Dz.279, Tape R-43-47 KL:2 Dz.223-230)

Sanığın evinde yapılan aramada 'önder Apo'nun özgürlüğü, kadının özgürlüğüdür' başlığı adı altında 16 sayfadan ibaret örgütsel doküman ele geçirilmiştir.

Sanık Nihat Keni'nin, KCK/TM-DEK'in 16–18 Ocak 2009 tarihleri arasında Diyarbakır'da düzenlenen merkezi konferansına delege sıfatıyla katılması, yine Mehmet Hanefi Kuruş'un bölge sorumlusu seçilmesinden sonra ona bağlı olarak bölgedeki örgüt faaliyetlerine aktif şekilde katılması, evinde yapılan aramada örgütsel doküman bulunmasından terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmaktadır."

23. Başvurucu Elif Akgül Ateş yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Elif Akgül Ateş KCK/TM-DEK merkezi konferans delegesi olduğu halde 16-18 Ocak tarihinde Diyarbakır ilinde yapılan toplantıya katılmadığı, konferans sonraı bölge toplantılarına katıldığı, sanık M.Hanefi Kuruş ile (01.02.2009 H-9 KL:10 Dz.26) Elif Akgül'ün 'tebrik ediyorum' M.Hanefi' nin 'ya siz yokken biz toplantı yaptık biliyorsunuz' Elif Akgül'ün 'ben şeydi ya gelemedim misafirler vardı' M.Hanefi'nin 'şimdi yarın uygun olursanız ben, sen Mustafa hoca bir araya gelip kurumları ziyaret etsek diyorum ne dersiniz uygun olabilir mi' Elif Akgül'ün 'tamam', M.Hanefi'nin 'sizin için uygun bir saat var mı' Elif Akgül'ün 'yarın şey var galiba toplantı var', M.Hanefi'nin 'onu erteledik hafta sonuna' Elif Akgül'ün 'ertelendi mi', M.Hanefi'nin 'bunu da haber vermiş olduk' şeklinde geçen konuşmalardan anlaşılmaktadır.

Sanık Elif Akgül Ateş'in 03-05 Ocak 2009 günü Diyarbakır ilinde yapılan ve KCK/TM-DEK içinde faaliyet yürüten DEKAP toplantısına katıldığı, Sun-Ekspres şirketine ait uçak yolcu listesinde adının bulunmasından anlaşılmıştır.

Sanığın tespit edilen diğer iletişimlerden örgütün Ege Bölgesi yapılanmasında etkin rol oynadığı, bilgi ve tecrübesi dolayısıyla diğer örgüt üyelerinin görüşlerine itibar ettiği ve eğitim çalışmaları da yürüttüğü anlaşılmaktadır. Sanığın KCK/TM-DEK'in merkez konferans delegesi olduğu gibi terör örgütünün Eğe Bölgesi yapılanmasında aktif rol aldığı ve toplantılarına katıldığı bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmıştır."

24. Başvurucu Mine Çetinkaya yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Mine Çetinkaya KCK/TM-DEK 16-18 Ocak günü Diyarbakır ilinde düzenlenen merkezi konferansına katılarak oy kullandığı, Diyarbakır iline sefer yapan Sun-Ekspresin yolcu listesinde adının olması ve 19.02.2009 günü (Tape AB-2 KL:2 Dz.81) diğer sanık Nihat Keni ile yapmış olduğu telefon görüşmesi sırasında 'Diyarbakır'dan sonra hiç görüşmedik, ne yapıyorsun' demesinden anlaşılmaktadır.

Diyarbakır sonrası sanık Mine Çetinkaya'nın KCK/TM-DEK'in Eğe Bölgesi birim sorumlusu olarak faaliyet yürüttüğü, 13.03.2009 tarihinde (Tape AB-11 KL:2 Dz.61) diğer sanık Elif Akgül Ateş ile yapmış olduğu görüşme sırasında Elif Akgül Ateş'in 'sen katıl tabi ki, sen birim sorumlususun, diğer şubelere değil, bu şubede muhakkak söyledim, yani dedim Mine'de katılacak, tamam dedi arkadaşlar', yine sanığın diğer sanık Şermin Güneş ile 17.03.2009 tarihinde (Tape AB-12 KL:2 Dz.59) yapmış olduğu telefon görüşmesi sırasında; Mine Çetinkaya'nın 'ben birim yürütmesi olduğum için katılmadım, oraya yönetici olduğum için' demesinden ve buna benzer tespit edilmiş diğer iletişimlerinden anlaşılmaktadır.

Sanık Mine Çetinkaya'nın evinde yapılan aramada örgütsel nitelikte, 'DEK yapısına' başlığı adı altında diğer sanık A.D. tarafından kaleme alınmış ve 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak yerel seçimler için örgüt mensuplarına tavsiye ve telkinlerini içerir doküman ele geçirilmiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere sanığın KCK/TM-DEK 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır ilinde düzenlenen merkezi konferansa katılıp oy kullandığı, sonrasında bölge sorumlusu Mehmet Hanefi Kuruş'a bağlı olarak birim sorumlusu görevini icra ettiği ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmıştır."

25. Başvurucu Hasan Soysal yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Hasan Soysal'ın 05.02.2009 tarihinde (Tape D – 4 KL:3 Dz.219) H.G.'le, H.G.'in 'şefim nerdesin', Hasan Soysal'ın 'evdeyim', H.G.'in 'şığım', Hasan Soysal'ın 'he cane Cumartesi kaçta demiştin', H.G.'in '10', Hasan Soysal'ın 'benim için mi toplanıyorsunuz', H.G.'in 'hayır hayır, bizim birim birim birim yürütmeler hepsi bir araya gelecek, sohbet edeceğiz, tamam şıhım ben onlara söylerim borçlarını da getirsinler ödesinler', Hasan Soysal'ın 'zaten birim yürütmeler orda olacak', H.G.'in 'söyleyesin unutmasınlar sorun olmaz', Hasan Soysal'ın 'şimdi gidip K.'e uğrayayım mı', H.G.'in 'K.'e niçin uğrayacaksın', Hasan Soysal'ın 'paramı alam ondan', H.G.'in 'bir bak istersen bir de Mehmet Kuruş'un durumu ne oldu', Hasan Soysal'ın 'Mehmet Kuruş bölge yönetimine seçildi, tamam bir şey yok 'H.G.'in 'DTP'ye [Demokratik Toplum Partisi] uğramana gerek yok onlar toplantıya gelecekler', Hasan Soysal'ın 'BES'e yani', H.G.'in 'yok yok onlar da toplantıya gelecek', H.G.'in 'o A. ağabeyin (A.D.) parası için bir şey yaptın mı abi', Hasan Soysal'ın 'yok henüz bir şey yapmadım' şeklinde geçen telefon görüşmesinden sanığın birim sorumlusu olarak görev aldığı, örgüt içerisinde aidat adı altında üyelerden para toplama görevini ve bu görev çerçevesinde toplanan paradan bir kısmını seçim çalışmalarında kullanmak üzere dönemin DTP il Başkanı A.D.'na aktarmakla görevli olduğu görülmektedir.

Sanık Hasan Soysal devlet memuru olmasına rağmen örgütün almış olduğu kararlar doğrultusunda DTP'ye üyelerden para toplamak suretiyle finansman sağladığı ve yerel seçimler öncesinde aday belirleme sürecinde çalıştığı anlaşılmaktadır. (Tape D 5 KL:3 Dz.217, Tape D 8 KL:3 Dz.208, Tape D 9 KL:3 Dz.207)

Sanık Hasan Soysal'ın diğer sanık H.G. ile yapmış olduğu 27.04.2009 tarihli (Tape D 10 KL:3 Dz.206) H.G.'in 'abi nasılsın sen yarın geliyorsun' Hasan Soysal 'ne zaman', H. G. 'yarın', Hasan Soysal 'akşam', H.G. 'yarın üç buçukta Konak'ta 1 Nolu Şubede çay içeceği', Hasan Soysal 'üç buçuk', H.G. 'tamam', Hasan Soysal 'tamam bakayım izin alabilirsem gelirim şefim' şeklinde geçen görüşmeden sanığın diğer sanık H.G.'e bağlı olarak örgüt içerisinde görev üstlendiği ve örgütsel toplantı için bu sanık tarafından çağırıldığı görülmektedir.

Sanığın evinde yapılan aramada 2 adet yasak yayın, PKK/KONGRA-GEL terör örgütünün propagandası içeriğine sahip 2 adet disket ele geçirilmiştir.

Sanık Hasan Soysal'ın yukarıda açıklandığı üzere KCK/TM-DEK'in Ege Bölgesi İzmir Yürütmesine bağlı Menemen ilçesi birim sorumlusu görevi yaptığı, sanıklardan H.G.'e bağlı olarak faaliyetlerini yürüttüğü, sanık M.Hanefi Kuruş'un 16-18 Ocak 2009 tarihinde merkezi konferansta Ege Bölgesi sorumlusu seçilmesi sürecinde haberdar olduğu ve bunu diğer örgüt mensuplarına duyurduğu, örgütün almış olduğu kararlar doğrultusunda 2009 yılı yerel seçimlerde kamu görevlisi olmasına rağmen DTP adına seçim faaliyetleri yürüttüğü ve aday

belirleme sürecinde rol aldığı, keza evinde yapılan aramada örgütsel doküman elde edildiği ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmıştır."

26. Başvurucu Abdulcelil Demir yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Abdulcelil Demir'in KCK/TM-DEK'in 16-18 Ocak 2009 tarihindeki merkezi konferansına katılıp oy kullandığı, Pegasus hava yollarına ait yolcu listesi ve sanık Aziz Akikol'un eşiyle yapmış olduğu 16.01.2009 tarihli (Tape E-1 KL:3 Dz.205) telefon görüşmesinde 'he indim, yok yok güzel hava ya Diyarbakır' ve yine sanık Mehmet Hanefi Kuruş'un diğer sanık H.G. ile yapmış olduğu 20.01.2009 tarihli görüşme sırasında Mehmet Hanefi'nin 'vardı üç tane harika çalıştılar, Aziz, Yüksel bir de Celil' şeklinde ve sanıklar Süeda Demir ve İsmail Demir arasında geçen (Tape C 1-2 KL:3 Dz.282-283) görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Sanık Abdulcelil Demir, 18.01.2009 tarihinde (Tape C 9 KL:3 Dz.167) sanıklar İsmail Demir ve Süeda Demir arasında, İsmail Demir'in 'Abdulcelil'de disipline adaymış öyle mi' Süeda Demir 'o kesin girer' şeklinde geçen görüşmeden 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır ilinde yapılan KCK/TM-DEK'in disiplin kurulu için aday olduğu görülmektedir.

Sanığın evinde yapılan aramada 'DEK Tüzüğü' başlığı altında DEK'in işleyişine ilişkin bilgilerin yer aldığı bilgi notu ele geçirilmiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere sanığın delege sıfatıyla KCK/TM-DEK'in 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır ilinde düzenlenen merkezi konferansına katılığı ve oy kullandığı, ayrıca disiplin kurulu için aday olduğu, evinde bu örgütle ilişiğini ortaya koyacak doküman ele geçirildiği ve bu şekildeterör örgütü üyesi olduğu sonucuna varılmıştır. "

27. Başvurucu Meryem Çağ yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Meryem Çağ'ın 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır ilinde düzenlenen KCK/TM-DEK merkezi konferansına katılmış olduğu, Pegasus hava yollarına ait yolcu listesi ve sanıklar Şermin Güneş ile Süeda Demir arasında 19.01.2009 günü (Tape F-9 KL:3 Dz.145)Sermin Güneş'in 'sen kullanmadın' Süeda Demir'in 'Sakine, Mine Meryem tamam onlar kullandılar,' Şermin Güneş'in 'Nihat kullandı', Süeda Demir'in '4' de bitti yani biz de Aziz ben yani Yüksel şey' şeklinde gerçekleşen görüşmeden anlaşılmaktadır.

Sanıklar Yüksel Özmen ile İsmail Demir arasında 12.01.2009 tarihinde (Tape B-1 KL:3 Dz.341)İsmail Demir'in 'valla iyidir şeyi de Kuruş'mu çağırmış', Yüksel Özmen'in 'bilmiyorum şimdi Metin'i bekliyorum DEK' deki arkadaş var ya Kadir Kadir', Yüksel Özmen'in 'arkadaş aradı da Kadir ile görüşeceğiz dedi onun için bekliyoruz, Kadir ile görüşelim falan dedi', İsmail Demir'in 'kimle görüşeceksiniz, kimle görüşeceksiniz', Yüksel Özmen'in 'Harun çağırdı, Harun Kadir'e dedi ki' İsmail Demir'in 'Celil' de çıktı mı toplantıdan' Yüksel Özmen'in 'evet çıktı', İsmail Demir'in 'Kuruş vardı, Nihat vardı', Yüksel Özmen'in 'yoktu', İsmail Demir'in 'Kuruş yokmuydu', Yüksel Özmen'in 'vardı', İsmail Demir'in 'Sakine ile Elif', Yüksel Özmen'in 'yok', İsmail Demir'in 'peki Mine neydi DEK' deki kız var mıydı Meryem', Yüksel Özmen'in 'hı hı evet' şeklinde geçen görüşmede sanıktan DEK' deki kız diye bahsedildiği görülmüştür.

Sanık Meryem Çağ tarafından kullanılan GSM hattına diğer sanık İsmail Demir tarafından kullanılan GSM hattından 02.04.2009 tarihinde (Tape AJ-2,3 KL:1 Dz.376 - 377)'toplantıdaysan Mehmet arkadaşa söyler misin (T. Meclisi Disiplin Kurulu e-mail adresine MDK e-mail atabilir mi acil)' şeklinde gönderilen mesaj içeriğinden KCK/TM nin

Disiplin Kurulu e-mail adresini sanıktan istendiği anlaşılmaktadır.

Sanık Meryem Çağ ile T.Ç. arasında 02.04.2006 tarihinde, (Tape AJ1 KL:1 Dz.378) T.Ç.'in 'Pazar günü MKM'de (Mezopotamya Kültür Merkezi) toplantı varmış haberin var değil mi', Meryem'in 'yok MKM'd mi', T.Ç.'in 'hı hı H. aradı haberin olsun arkadaşlara haber vereceğiz dedi' şeklinde görüşmeden sanık H.G. tarafından organize edilen "İl Yürütmesi" toplantısına katıldığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda açıklandığı üzere sanığın 16-18 Ocak 2009 tarihinde KCK/TM-DEK konferansına delegesi sıfatıyla katıldığı ve oy kullandığı, sanık H.G. tarafından organize edilen örgütün toplantılarına katıldığı, örgüt tarafından kullanılan gizli e-mail adreslerini bildiği ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu sonucuna varılmıştır."

28. Başvurucu İsmail Demir yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık İsmail Demir'in 16-18 Ocak 2009 tarihinde KCK/TM-DEK tarafından düzenlenen konferansa katılmadığı ancak katılan eşi sanık Süeda Demir ile sık sık telefonla irtibat kurarak süreci takip ettiği (Tape C-1 KL:3 Dz.283 ve devamı) anlaşılmaktadır.

Sanık İsmail Demir'in eşi Süeda ile yapmış olduğu 12.01.2009 tarihli (Tape C-2 KL:3 Dz.282) Süeda Demir'in 'yani şöyle bir seçeneğimiz var, kadının kotadan girme şansı olduğu için bir kadın arkadaş çıkarırsak şansı yüksek olacak, hani burada Yüksel'e diyorum Yüksel'de kabul etmiyor', İsmail Demir'in 'hı', Süeda Demir'in 'yani şöyle bir seçeneğimiz var, kadının kotadan girme şansı olduğu için bir kadın arkadaş çıkarırsak şansı yüksek olacak, hani burada Yüksel'e diyorum Yüksel kabul etmiyor', İsmail Demir'in 'hı yani önce şey yapın Sakine'ye deyin, diğerlerine herkes bir kere bütün merkezle de konuşsun, Aziz, Celil, hatta sizden biriniz sen yada şey Yüksel yani Kuruş'un aday olmasını da engellesinler, o zaman yani çünkü bu aday olması demek Ege'nin dağılması demektir. Bu net olarak görülüyor', Süeda Demir'in 'hı', İsmail Demir'in 'he bence yarın bir araya gelin şey yapın, Sakine'yi de çağır sen Sakine, Meryem, Yüksel, Aziz, Celil deyin ki böyle bir rahatsızlık olur bu arkadaşın olması', Süeda Demir'in 'kendisi de dedi ben dedi Kuruş'u istemiyorum', İsmail Demir'in 'Mustafa konusunda eğer merkezin bir şeyi varsa o zaman Kuruş konusunu da getirsinler uzlaşın, yani merkez Sakine diyorsa Sakine, eğer yoksa Celil abi son tahlilde ben olabilirim demişti. Yani böyle bir şey düşerse yani o Celil ağabeyle de konuşun deyin tarihi bir sorumluluktur. Sonuçta bir ay bir yıl sonra konferansta gerekirse değişir. Çünkü her sene yapılıyor konferans, tamam artık şey yani sözü verdik bütün arkadaşlar Mustafa'ya da öyle yani altını dolduracağımızı bütün çabayı göstereceğimizi söyledik' şeklinde geçen görüşmeden konferans sürecine müdahale ettiği ve yapıya ve karar verme sürecine hakim olduğu anlaşılmaktadır.

Sanık İsmail Demir'in M.Hanefi Kuruş'un bölge sorumlusu seçilmesine karşı olduğu, bundan dolayı bölgede aktif görev almadığı ve örgüt tarafından düzenlenen toplantılara katılıp katılmama hususunda diğer muhalif örgüt üyeleriyle sürekli istişare yaptığı, toplantılardan haberdar edildiği, nitekim 01.02.2009 günü(Tape C-15 KL:3 Dz.255) diğer sanık Yüksel Özmen ile yapmış olduğu görüşmede Yüksel'e 'il ve birimleri toplantıya çağırmışlar gidelim mi gitmeyelim mi' diye söylediği görülmüştür.

Sanığın evinde yapılan aramada beş adet yasaklanmış yayın elde edilmiştir.

Sanık İsmail Demir'in KCK/TM-DEK'in 16-18 Ocak 2009 tarihinde yapılan merkezi konferansına katılmadığı ancak eşi aracılığıyla süreci takip ettiği ve yönlendirmeye çalıştığı, Mehmet Hanefi Kuruş'un seçilmemesi yönünde gayret sarf ettiği, yapılanma hakkında son

derece bilgi sahibi olduğu, M.Hanefi Kuruş'a muhalif olmasından dolayı il yürütmesi ve benzer toplantılara katılım konusunda isteksiz olsa da sürekli toplantılardan haberdar edildiği ve zaman zaman da katılığı, bu şekilde sanığın terör örgütü üyesi olduğu kanısına varılmıştır."

29. Başvurucu Şermin Güneş yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Şermin Güneş'in, 20.01.2009 tarihinde (TapeF-2 KL:3 Dz.168) Gülçin İsbert ile Şermin Güneş'in 'Sen ne yapıyorsun sen nasılsın' , Gülçin İsbert'in 'iyidir valla en çok kızdığım bir kişi var Aziz biliyormusun', Şermin Güneş'in 'niye ne oldu', Gülçin İsbert'in 'biliyorsun değil mi bitti konferans sonuçlandı', Şermin Güneş'in 'haberim var biliyorum en azından Kuruş'dan haberim var diğerlerinden haberim yok da', Gülçin İsbert'in 'sana bir şey söyleyeyim mi Mustafa'da bize çok şey yaptı, net olsaydı bu adam çıkmazdı canım benim denmesine rağmen sadece aralarında 8 oy var ha', Şermin Güneş'in '8 oy fark diyorsun', Gürçin İsbert'in 'hiç üzülme biliyormusun bende çok yıprandım kardeşim, Perşembe'nin gelişi Çarşamba'dan mı belli olur diye bir söz var', Şermin Güneş'in 'Aziz olmaz, olması gereken kişi zaten Mustafa'ydı, tamam en doğru adam da Mustafa, çünkü Aziz şeyden gelecek de işte örgütlenme yapacak da yapamazdı', 31.01.2009 Tape F-3 KL:3 Dz.164 tarihinde İsmail Demir ile Şermin Güneş'in 'şey bak Pazartesi il yürütmesinin toplantısı varmış, birimlerden doğru herkesi çağırıyorlarmış, bu toplantıya açıkçası ben gitmek istemiyorum amagidecek misiniz, gitmeyecek misiniz, ne yapacaksınız hani ne olacak ne bitecek onunla ilgili ben seni aradım anlatabildim mi', İsmail Demir'in 'toplantı panelini kim yaptı' Şermin Güneş'in 'sanırım bölge almış çünkü geçen hafta bölgenin toplantısı varmış' İsmail Demir'in 'ben Mustafa ile konuşurum Mustafa'da benden şey diyor ortak tavır konulacaksa oturalım konuşalım diyor' Şermin Güneş'in 'Pazartesi bu adamlar bütün birimleri toplantıya çağırmışlar', İsmail Demir'saat kaçta', Şermin Güneş 'saat:11'de', İsmail Demir 'ondan önce bir karara varır konuşuruz', Şermin Güneş 'ilde kimler var onlardan bir bilgi al bakalım', İsmail Demir 'Mustafa'yı arayacağım, Mustafa'yı', Şermin Güneş 'Aziz'i arada bi bilgi öğren tamam mı', 05.02.2009 tarihinde (Tape F-4 KL:3 Dz.162) İsmail Demir ile, Şermin Güneş'in 'ne yapıyorsun bugün toplantı var mı iyi', İsmail Demir 'var var', Şermin Güneş 'kaçta', İsmail Demir 'saat 3'te Ada'da', Şermin Güneş 'Ada'da mı hadi görüşürüz', 05.02.2009 tarihinde (Tape F-5 KL:3 Dz.161) A.S. ile Şermin Güneş'in 'Ayişe bu akşam Ada'da bahsettiğim arkadaşlar vardı ya onlarla toplantımız var, gelebilecek misin hayatım 3'te tamam', A.S.'nın 'peki öyle ulu orta yapılıyor falan olur mu', Şermin Güneş'in 'nerede yapacaktık başka bayağı insanları çağıracak İsmail', A.S.'nın 'yani işte bir şey çıkmazsa geleceğim', 09.02.2009 tarihinde (Tape D-8 KL:3 Dz.154) Gülçin İsbert'in 'oldukça yoğun 8 Mart'a hazırlanıyoruz, bir öyle genel bir şey var çalışıyoruz, Cumartesi yok, Pazar yok, akşam yok, sabah yok', Şermin Güneş'in 'hiçbir şey yok diyorsun ama bunu kimsenin gördüğü yok' Gülçin İsbert'in 'DEK'i aradın kendin buldun hiç konuşma' şeklinde yapmış olduğu telefon görüşmesinden, KCK/TM-DEK Ege Bölge yapılanması içerisinde faaliyet yürüttüğü, 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır'da yapılan KCK/TM-DEK'in merkezi konferansını takip ettiği, Mustafa Beyazbal'ın Ege Bölge sorumlusu seçilmesini istediği, M.Hanefi Kuruş'un seçilmesi neticesinde toplantılara katılma konusunda isteksiz olmasına rağmen diğer muhalif üyelerle durum değerlendirmesi yaptığı ve toplantılara katıldığı, Gülçin İsbert'in 'DEK'i aradın kendin buldun hiç konuşma' şeklinde telefonda sarf ettiği bu sözün sanığın durumunu açıkça ortaya koyduğu görülmüştür.

Sanığın evinde yapılan aramada 8 adet yasaklanmış yayın ele geçirilmiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere sanığın KCK/TM-DEK'in Ege Bölge yapılanması içerisinde

faaliyet yürüttüğü, merkezi konferansta M.Hanefi Kuruş'un bölge sorumlusu olarak seçilmesine muhalif olduğu ve diğer muhalif üyelerle ortak hareket etme konusunda faaliyet yürütmesine rağmen örgüt tarafından düzenlenen toplantılara katıldığı ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu sonucuna varılmıştır."

30. Başvurucu Mahir Engin Çelik yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Mahir Engin Çelik'in 17.03.2009 tarihinde (Tape AL-1 KL:1 Dz.373) E.E. ile Mahir Engin Çelik'in 'akşam 6.30'da işyeri toplantısı biliyorsun değil mi', E.E. 'he var', Mahir Engin Çelik'in 'güçlü katılalım ama', E.E.'in 'ben katılmayı düşünmüyorum', Mahir Engin Çelik'in 'güçlü katılmamız gerekiyor', E.E.'in 'ben düşünmüyorum nasıl olsa benim yerime düşünüyorsunuz, geçen toplantıda geldim bir şey söyleyecektim izin vermediniz', Mahir Engin Çelik'in 'biz mi müdahale ettik', E.E.'in 'neyse', Mahir Engin Çelik'in 'ben seninle akşam görüşeyim', E.E.'in 'ya benimle görüşme', Mahir Engin Çelik'in 'yav olur mu', E.E.'in 'ne olur mu toplantıyı sen yönetiyorsun', Mahir Engin Çelik'in 'hepimizin gönülde yaptığı işlerdir', E.E.'in 'yani ondan yana sorun yok, ondan yana sıkıntı yok' Mahir Engin Çelik'in 'neyse yüz yüze görüşelim olur mu', E.E.'in 'neyse konuşmak istemiyorum', Mahir Engin Çelik'in 'sen benden daha iyi biliyorsun, bu yapıda eleştiri var, öz eleştiri var, bu noktaya gelmiş bir durum var ise bunu hayata geçirmemiz gerekiyor', E.E.'in 'bana sağlık yönünden rahatsızlık veriyor nerdeyse kalp krizi geçireceğim', Mahir Engin Çelik'in 'ben bölgede aynısını yaptım divan başkanına müdahale ettim, sen hatırlarsın', 18.03.2009 tarihinde (Tape AL-2 KL:1 Dz.370) K.K. ile, K.'in 'ya bir şey soracağım bu hafta çalışma var değil mi', Mahir Engin'in 'Cumartesi günü saat:8.30' da çıkıyoruz, isteyen etkinliğe gider, isteyen evine döner', K.'in 'sen Zülküf'e söyledin mi' Mahir Engin'in 'başka bir iki arkadaş daha var ondan biri görüşmelerden sonra biraz şey yapacağız, yalnız bizim bu akşam bir araya gelip şu işi E. arkadaşla görüşmemiz lazım', K.'in 'neden', Mahir Engin'in 'biraz sıkıntılı yüz yüze konuşuruz seninle, sözünü mü kestin senin onun ne yaptın öyle bir şey', K.'in 'sözünü kesmedim, ikinci kez söz vermedim', Mahir Engin Çelik'in 'ya bu yöntem yanlış değil, buradaki sorun şu, o arkadaşın geldiği nokta önemli, yani o arkadaşın o biriken şeylerin en üst noktaya ulaştığı seviye bu mazerettir. Kendisi için yarattığı bir mazeret bunu görüşeceğiz' Kemal'in 'ya ben bugün müsait değilim,' Mahir Engin'in 'ben valla her şeyde artık müsait olmak ta istemiyorum', Kemal'in 'lan adi herif bak oraya perspektif koymuşuz doğru noktada konuyu ele almışız, sana sahip çıkmışız, senin adi adi arkadaşın kalkmış farklı farklı it herif kendini savunacağına, öz eleştiri vereceğine kalkıp başkanını…', Mahir Engin'in 'ya o zaten kendi bitti, bizde o defteri kapattık, yani bundan sonra nerde karşımıza çıkarsa o kişiyi ezeceğiz…', K.'in 'sen bir ön konuşma yap bak', Mahir Engin'in 'tamam ben görüşeceğim' şeklinde geçen görüşmeden KCK/TM-DEK'in Torbalı birimi içerisinde diğer sanık K.K.'a bağlı olarak faaliyet yürüttüğü, yönettiği bir toplantıda başkanlık yapıyorken bunu diğer sanık Mahir Engin Çelik'e bıraktığı, E.E. isimli şahsın sözünün bu sanık tarafından kesildiği ve bunu sanığa aktardığında ise sanığın 'sen biliyorsun bu yapıda eleştiri ve özeleştiri vardır' demek suretiyle tehditvari örgütsel karşılık verdiği, örgüt üyelerine toplantı gün ve saati hususunda haber verdiği görülmüştür.

Sanık Mahir Engin Çelik'in, 15.04.2009 günü (Tape AL-6 KL:1 Dz.361) diğer sanık A.G. ile, A.G.'in '11'e doğru gelirsiniz işte', Mahir Engin Çelik' in 'açık havda olur, biraz daha iyi', A.G.'in 'he oraya dergilerinizi de ulaştırırız tamam mı', Mahir Engin Çelik'in 'dergiler de gelir orada aidatlar da halledilir' şeklinde geçen görüşmeden de anlaşılacağı üzere sanık A.G.'e bağlı birim sorumlusu olarak görev yaptığı ve birimde toplanan aidatları ona aktardığı anlaşılmaktadır.

Sanığın evinde yapılan aramada DEK tüzüğü başlıklı, içeriğinde DEK yapısının işleyişiyle ilgili bilgilerin bulunduğu doküman ele geçirilmiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere sanığın, KCK/TM-DEK'in Ege Bölgesi yapılanmasında sanık A.G.'e bağlı Torbalı birim sorumlusu olarak görev yaptığı, üyelerden toplanan aidatları sanık A.'a aktardığı ve evinde mensubu bulunduğu DEK'e ait tüzüğün ele geçirildiği ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu sonucuna varılmıştır. "

31. Başvurucu Songül Morsümbül yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Songül Morsümbül'ün 16-18 Ocak 2009 tarihinde KCK/TM-DEK'in merkezi konferansına katılıp ve yapılan seçim sonucunda MYK üyesi seçildiği, 19.01.2009 tarihinde (Tape H-6 KL:3 Dz.96) sanık Elif Akgül Ateş ile H.B. arasında Elif Akgül Ateş'in 'eskilerden var mı kimse' H.B.'nin 'Hasan ile N. birde S. hoca kaldı gerisi değişti', Elif Akgül Ateş'in 'hı değişti', H.B.'nin 'Songül girdi bizden biliyorsun', 19.01.2009 tarihinde de (Tape E 10 KL:3 Dz.186) sanıklar Haydar Deniz ile Aziz Akikol'un arasında, Aziz Akikol'un 'ya seçimleri şey Mehmet Kuruş kazandı' Haydar Deniz'in 'he', Aziz Akikol'un 'he o da gösterildi giremedi o da, ya 12 kişiydi,ikisini kestiler, Sadrettin ile Mustafa'yı kestiler, 10 kişi seçtiler işte öyle yani',Aziz Akikol'un 'bilmiyorum işte ya Hasan vardı aynısı', Haydar Deniz'in 'hı Diyarbakır Amedden', Aziz Akikol'un 'valla bilmiyorum o da Hasan', Haydar Deniz'in 'hı Urfa'dan Hasan', Aziz Akikol'un 'yok yok Urfa'dan değil yani bilmiyorum, tam böyle tanımıyorum ya genç çocuklar işte', Aziz Akikol'un 'Lami Lami vardı, eskiden S. vardı', Haydar Deniz'in 'evet', Aziz Akikol'un 'bilmiyorum artık bayanlardan bir şey vardı, hı Morsümbül var', Haydar Deniz'in 'Hı Songül' şeklinde geçen görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Sanık Songül Morsümbül ile G. arasında geçen 17.02.2009 tarihinde (Tape AG-1 KL:10 Dz.89) G.'nin 'ne geçmiş', Songül Morsümbül'ün 'naptı nasıldı temposu', G.'nin 'iyiydi kadının yaklaşımı, S.'yı çok şey yapıyorlar ama öyle aşırı bir şeyi olmadı yani şeyi, yalnızca bana bir çıkışı oldu, siz dedi ne adına katılıyorsunuz, hani ben ben dedim ki bak ben KESK'li bir kadınım dedim, KESK için örgütlü bir kadınım dedim, biz emek örgütüyüz, bir de dedim DEKAP biliyorsun dedim yani, KESK'in programıyla çok da farklı düşünmüyoruz dedim', Sanık ile Z.B. adlı kişi arasında 01.03.2009 tarihinde (Tape AG-3 KL:10 Dz.86'da Songül'ün 'Ankara'ya', Z.'in 'Ankara'ya ben şey soracağım bugün sizin toplantınız MYK veya kadının varmıydı Ankara'da her hangi bir toplantınız', Songül Morsümbül'ün "KESK'in mi", Z.B.'nın ''he KESK'in, DEKAP'ın mı yürütmenin mi ne bileyim', Songül Morsümbül'ün 'yoo', Z.B.'nın 'eminmisin', Songül Morsümbül'ün 'karma karma hı', Z.B.'nın 'karmanın yürütmesi değil mi',sanık Songül Morsümbül ile A.E. adlı kişi arasında 11.03.2009 tarihinde (Tape AG-5 KL:10 Dz.82) A.E.'ın 'bir de şöyle bir şey vardı Sevgi eskiden yedekti, eşgüdüm ile yürütüyorduk, dolayısıyla birimizden birisine bir şey olduğunda diğeri geliyordu, şimdi Sevgi'de pozisyonu değişince şimdi diyoruz ki şeyi gönderelim Ayten diye bir arkadaş var burada yürütmede', Songül'ün 'hayır doğru değil', A.E.'ın 'ondan sonra yok deniliyor benim oraya gelmem üç günlük çalışmayı bırakmam demek ve bizzat planlama içinde olan birisiyim ben', Songül'ün 'buda bizim için önemli bir sonuç ben buraya sen buraya', A.E.'ın 'anladım da Songül biz dememiş miydik mart ayında planlama almayalım Nisan'da alalım', Songül'ün 'A. o bizi aşan bir durum niye bunu bu kadar zorlaştırıyorsun, kendine ve bize, bizi aşan bir durum', A.E.'ın 'benim için hava hoş biner gelirim yani ama burada bir çalışma, ama onu anlatamadım planlamışız', Songül'ün 'tamam gelirsin değmez ise eleştirini verirsin bizde sana karşı öz eleştirimizi veririz oldu mu A.', A.E.'ın 'sorun bir birimizi eleştirmek sorun olmaması lazım, hani böyle ben seni eleştirecek bir şey bulayım sende beni eleştir', Songül'ün 'telefon uçlarında bunları yapmak çok doğru bir şey değil gerçekten, bir gerginlik

olmazsa herhalde toplantıda alınmaz diye düşünüyorum, gelmen gerekiyor yani, Sevgi'nin gelmeme durumu var 14 Mart'ta Tıp bayramı var' şeklinde yapılan görüşmelerden sanığın KCK/TM-DEK'e bağlı DEKAP içerisinde faaliyet yürüttüğü, toplantıya çağırdığı A.E.'ın gelmeme yönündeki iradesine karşı 'tamam gelirsin, değmez ise eleştirini verirsin, bizde sana karşı öz eleştiriyi veririz' şeklinde örgüt adına tehdit ettiği görülmektedir.

Sanık Songül Morsümbül 04.04.2009 tarihinde Şanlıurfa ili Halfeti ilçesinde, güvenlik güçlerine karşı taşlı sopalı saldırıya dönüşen ve çıkan olaylar sırasında iki göstericinin ölmesi ile sonuçlanan,hükümlü Abdullah Öcalan'ın sözde doğum günü etkinliklerine katıldığı, 4/4/2009 (Tape AG-17 KL:10 Dz.69)tarihinde diğer sanık H.B. arasında, H.'nin 'Amar'da mısın, Amar'a gittin mi sen?', Songül'ün, 'evet, evet Urfa'dayız', H.'nin 'İki kişiyi kaybetmişiz he', Songül'ün 'Evet iki kişiyi kaybetmişiz, iki kişi yoğun bakımda, çok sayıda yaralımız var, hastanede şu anda morgun önündeyiz, otopsilerini bekliyoruz.' H.'nin 'şerefsizler taradılar mı?', Songül'ün 'Direk nokta atışı yapmışlar, zaten taradılar, tarayacakları kadar da nokta atışları yaptılar.' şeklinde geçen görüşme ve benzer görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Sanık Songül Morsümbül 02.01.2009 tarihinde terör örgütü tarafından tertiplenen alternatif'1 Mayıs' etkinliklerine de katılmıştır. (Tape AG 18 KL: 10, Dz.68)

Yukarıda açıklandığı üzere sanık Songül Morsümbül 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır'da düzenlenen KCK/TM-DEK'in merkezi konferansına katılarak MYK üyesi seçildiği, DEK'e bağlı DEKAP içerisinde faaliyet yürütüp toplantılar düzenlediği, merkezi konferansta alınan kararlar doğrultusunda 04.04.2009 ve 02.05.2009 günü Şanlıurfa'da düzenlenen faaliyetlere katıldığı ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmıştır."

32. Başvurucu Sakine Esen Yılmaz yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Sakine Esen Yılmaz'ın KCK/TM-DEK'e merkezi konferansına delege sıfatıyla 16-18 Ocak 2009 tarihinde katılarak oy kullandığı, M.Hanefi Kuruş'un seçilmesi için Nihat Keni ile birlikte çalışma yaptığı, Pegasus Havayolları yolcu listesi, 18.01.2009 tarihinde (Tape C-5 KL:3 Dz.275) İsmail Demir'in 'valla iyidir sonuçlar çıkmış, Kuruş kazanmış mı', Aziz'in 'he Kuruş kazanmış canım' İsmail Demir'in 'Allah Allah', Aziz'in 'valla Kuruş kazanmış Sakine iyi çalıştı ona yav', İsmail Demir'in 'Allah Allah Sakine', Aziz'in 'ya Sakine daha önce de bölgede çalışmıştı, o Sakine'nin çalışmasıyla oldu, etkili oldu yani' İsmail Demir'in 'iki kişi elendi he', Aziz'in 'he he iki kişi yani adamlar iyi çalıştı, Sakine'den öyle değil Nihat iyi çalıştı yani adamlar iyi çalıştı Sakine öyle değil, Nihat iyi çalıştı, Nihat'da daha önce bölgede çalıştı' şeklinde geçen görüşme ve diğer iletişim tespit tutanaklarından anlaşılmaktadır.

Sanık Sakine Esen Yılmaz'ın KCK/TM-DEK'in Ege Bölgesi yürütmesinde diğer sanık Mehmet Hanefi Kuruş'a bağlı olarak faaliyet yürüttüğü, 21.01.2009 tarihinde (Tape G-18 KL:10 Dz.334) bu sanıkla, Sakine'nin 'neyse görüşürüz yine bu arada tebrik ederim aynı zamanda', M.Hanefi 'bi gidip gelelim zaten oturup konuşacağız, sende şeye katılacaksın değil mi bölge yürütmesine' Sakine'nin 'yani normalde evet katılabilirim evet öyle bir şeyim var', M.Hanefi'nin 'tamam sende katıl' Sakine'nin 'ne zaman', M.Hanefi'nin 'ben haberdar ederim seni daha tarihi belli değil' şeklinde geçen görüşme ve diğer iletişim tutanaklarından anlaşılmaktadır.

Sanık Sakine Esen Yılmaz aynı zamanda KCK/TM-DEK bünyesindeki DEKAP'ın Ege Bölge sorumlusu olarak faaliyet yürüttüğü ve bu faaliyetler çerçevesinde toplantılar yapmakta ve örgüte üye kazandırdığı görülmektedir. (Tape G-23 KL:10 Dz.329)

Sanık Sakine Esen Yılmaz'ın 04.04.2009 tarihinde Şanlıurfa ili Halfeti ilçesinde, güvenlik güçlerine karşı taşlı sopalı saldırıya dönüşen ve çıkan olaylar sırasında iki göstericinin ölmesi ile sonuçlanan, hükümlü Abdullah Öcalan'ın sözde doğum günü etkinliklerine katıldığı, 04.04.2009 tarihinde Sanık Sakine Esen Yılmaz'ın, D.O. adlı kişiyle (Tape G-36 KL:10 Dz.315)Sakine Esen'in 'nerde biliyormusun Suruç'dayım şimdi' D.'in 'şaka yapıyorsun', Sakine Esen Yılmaz'ın 'kız eyleme geldik', eşi Niyazi Yılmaz ile (Tape G-38 KL:10 Dz.314) Niyazi'nin 'alo guley vardınız mı', Sakine'nin 'geldik şey gaz bombası attılar' şeklinde gerçekleşen telefon görüşmelerinden ve diğer iletişim tespit tutanaklarından anlaşılmaktadır.

Sanık Sakine Esen Yılmaz'ın 02.01.2009 tarihinde terör örgütü tarafından tertiplenen alternatif'1 Mayıs' etkinliklerine de katılmıştır. (Tape G-47 KL: 10 Dz.305)

Sanık Sakine Esen Yılmaz 16-18 Ocak 2009 tarihinde KCK/TM-DEK'in merkezi konferansına delege sıfatıyla katılıp M.Hanefi Kuruş'un seçilmesi yönünde faaliyet yürüttüğü ve oy kullandığı, seçim sonrasında Ege Bölge yürütmesinde sanık M.Hanefi Kuruş'a bağlı ve DEKAP bölge sorumlusu olarak faaliyetlerine devam ettiği, örgütün çağrısı üzerine Şanlıurfa ilinde düzenlenen iki ayrı etkinliğe katıldığı ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu sonucuna varılmıştır."

33. Başvurucu Gülçin İsbert yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Gülçin İsbert'in 16-18 Ocak 2009 tarihinde KCK/TM-DEK'in merkezi konferansına delege sıfatıyla katıldığı, diğer sanık Mustafa Beyazbal'ın Ege Bölge sorumlusu seçilmesi için faaliyet yürüttüğü, 15.01.2009 tarihinde (Tape J-1 KL:3 Dz.417) H.U. ile, H.'ın 'nerdesin şimdi', Gülçin'in 'ben Diyarbakır'a geldim, dedim hele nerdesin onun için', 20.01.2009 tarihinde (Tape J-8 KL:3 Dz.406) Şermin Güneş ile Gülçin İspert'in 'biliyorsun değil mi konferans sonuçlandı', Şermin'in 'haberim var en azından Kuruş'dan haberim var diğerlerinden haberim yok da', Gülçin'in 'şöyle Mustafa zor zar arkadaşlar tarafından önerildi, Mustafa net dursaydı bu adam belki çıkmazdı, Mustafa e yapı beni gösterirse ben aday olurum yarım ağzıyla konuşunca burada birileri başka anlattı tuttu, adam dedi ki bölge yürütmesine gelmem, ney milletin kafasını karıştırdı, yoksa Mustafa ile arasında 8 oy var sade Mustafa'nın suçu, sana bir şey söyleyeyim mi adam yapacağını yapıyor' şeklinde geçen görüşme ve diğer iletişim tespit tutanaklarından anlaşılmaktadır.

Sanık Gülçin İsbert'in KCK/TM-DEK kadın yapılanması DEKAP'ın içinde faaliyet yürüttüğü, 16.01.2009 tarihinde (Tape J-4 KL:3 Dz.413) diğer sanık Elif Akgül Ateş arasında, Gülçin İsbert'in 'durum öyle', Elif Akgül Ateş'in 'hı hı', Gülçin'in 'bunlar da bu ara bir birleriyle savaşsın, sen haberdarsındır o durumdan', Elif Akgül'ün 'bunlar bu durumda DEKAP'ın örgütlenmesinler diye', Gülçin İsbert'in 'kesinlikle benim kızların yanında yer aldım biliyorsun', Elif Akgül'ün 'kızlar kızlar da çok çalışkanlar hakikaten', Gülçin'in 'biliyorum gittim ben Samsun'da da gördüm, raporlaşmalarda, çalışmalarda hemen her şeyde ben e-mail yazarım, bir kere onların böyle yanıt vermesi, kendini örgüte katması konusunda oldukça dediğim gibi yani' şeklinde geçen görüşmeden anlaşılmaktadır.

Sanık Gülçin İsbert'in terör örgütü tarafından Urfa ilinde düzenlenen 02.05.2009 tarihli alternatif 1 Mayıs etkinliklerine katılmıştır.

Sanık Gülçin İsbert'in delege sıfatıyla 16-18 Ocak 2009 tarihinde KCK/TM-DEK Diyarbakır ilinde düzenlenen merkezi konferansına katıldığı ve oy kullandığı, seçim sonrasında DEK'in kadın yapılanması olan DEKAP içerisinde aktif faaliyetlerine devam ettiği ve bu şekilde terör

örgütü üyesi olduğu anlaşılmıştır."

34. Başvurucu Yüksel Özmen yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Yüksel Özmen'in KCK/TM-DEK'e merkezi konferansına delege sıfatıyla 16-18 Ocak 2009 tarihinde katılarak oy kullandığı, Pegasus Havayolları yolcu listesi, 18.01.2009 tarihinde (Tape B-11 KL:3 Dz.325) M.A.T. ile yapmış olduğu, 'sen ne yapıyorsun', Yüksel'in 'iyiyiz biz Ankara'dayız hava alanındayız', M.A.T.'un 'hayırdır', Yüksel'in 'konferans var ya Diyarbakır'dan geldik Ankara'da bekliyoruz aktarmalı geçtik' şeklinde geçen görüşmesi ve diğer iletişim tespit tutanaklarından anlaşılmaktadır.

Sanık Yüksel Özmen yukarıda belirtilen konferansta KCK/TM-DEK merkezi disiplin kuruluna seçildiği, diğer sanıklar Mehmet Hanefi Kuruş ile H.G. arasında 20.01.2009 tarihinde(Tape T-17 KL:4 Dz.308), M.Hanefi Kuruş'un 'bir şeye çok dikkat edeceğiz, birey ile hiç uğraşmayacağız, sana bir şey söyleyeyim Yüksel'in il yürütmesindeki görevinin düşmesi gerekir. O disiplin kuruluna tekrar seçildi dikkat edin düşürün' şeklinde yapmış oldukları telefon görüşmelerinden anlaşılmaktadır.

Sanık Yüksel Özmen 16-18 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır ilinde yapılan KCK/TM-DEK'in merkezi konferansına delege sıfatıyla katıldığı, burada yapılan seçimde merkez disiplin kuruluna seçildiği, bunun dışında il, ilçe ve diğer illerdeki örgüt toplantılarına katıldığı, il yürütmesindeki görevine bölge sorumlusu seçilen Mehmet Hanefi Kuruş'a muhalif olması nedeniyle tüzük bahane gösterilerek son verildiği, diğer birim toplantılarına katıldığı ve bu şekilde örgüte üye olduğu sonucuna varılmıştır."

35. Başvurucu Süeda Demir yönünden yapılan değerlendirme şu şekildedir:

"Sanık Süeda Demir'ın KCK/TM-DEK'e merkezi konferansına delege sıfatıyla 16-18 Ocak 2009 tarihinde katılarak oy kullandığı, Mustafa Beyazbal'ın bölge sorumlusu seçilmesi için gayret sarf ettiği, Pegasus Havayolları yolcu listesi, sanığın, 19.01.2009 tarihinde (Tape F-9 KL:3 Dz.145) diğer sanık Şermin Güneş ile, Süeda'nın 'gözünüz aydın diyeyim', Şermin'in 'ne olmuş', Süeda'nın 'yeni bölge sorumlunuzu haberdar edeyim', Şermin Günüş'in 'e yeni kimmiş bölge sorumlumuz', Süeda Demir'in 'Kuruş, Kuruş çıktı ya', Şermin'in 'a haberim yok', Süeda'nın 'a valla inanmıyorum dedim sana haberler gelmiştir ama', Şermin'in 'hayır valla Süeda, Kuruş'mu çıkmış, iyi ben çalışmıyorum, gözüm aydın', Süeda'nın 'ben bende gittim ya zaten', Şermin'in 'ana', Süeda'nın 'delegeydin ya', Şermin'in 'e nasıl çıktı Kuruş peki', Süeda'nın 'göbeğimiz çatladı yani aday, yani bizden aday yok', Şermin'in 'e bir dakika hı', Süeda'nın 'Mustafa hocayı ikna etmeye çalıştık, telefon zincirleri bilmem neler hani ona karşı, onu da çıkardık orda hani herkese şeydi işte bu tarafsız bir arkadaş herkesin sevdiği biridir diye reklam yaparken', Şermin'in 'kim Kuruş'un', Süeda'nın 'hayır Mustafa hocayı tabi orda olmadığı için yani bir dezavantaj oldu onun için', Şermin'in 'e', Süeda'nın 'ay ama yinede Kuruş çıktı yani' şeklinde geçen görüşme ve diğer iletişim tespit tutanaklarından anlaşılmaktadır.

Sanık Süeda Demir'in konferans sürecinden sonra KCK/TM-DEK'in Ege Bölgesindeki faaliyetlerine devam edip şube toplantılarına katıldığı diğer sanık Elif Akgül Ateş ile 06.02.2009 tarihinde (Tape H-14 KL:3 Dz.75) Elif'in 'hı hı Balıkesir'de işte Bandırma'da şeylerle felan görüştük, ondan sonra da bir araya geldiğimizde konuşuruz, birde bu Cumartesi günü şeymiş yav bu birim toplantılarıymış, yani hani genel değilmiş, ben genel düşünüyordum çünkü Mine aradığında', Süeda Demir'in 'ben zaten şube birimindeyim yani, Elif'in onu şey yapalım ona sen gelirsin değil mi Cumartesi günü', Süeda'nın 'geleceğim,

geleceğim' şeklinde gerçekleştirmiş olduğu telefon görüşmesi ve diğer tespit tutanaklarından anlaşılmaktadır.

Yukarıda açıklandığı üzere sanığın 16.19 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır ilinde yapılan KCK/TM-DEK'in merkezi konferansına delege sıfatıyla katıldığı ve oy kullandığı, sonrasında örgütün bölgedeki faaliyetlerine aktif şekilde katıldığı ve bu şekilde terör örgütü üyesi olduğu sonucuna varılmıştır."

36. Temyiz üzerine mahkûmiyet kararı Yargıtay 16. Ceza Dairesi tarafından 13/3/2017 tarihinde onanmıştır. Yargıtay kararında KCK/TM ve KCK/TM-DEK hakkında bazı bilgiler verilmiş, daha sonra ise başvurucular hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Yargıtay kararının ilgili kısımları şöyledir:

"...PKK/KONGRA-GEL terör örgütünü bir devlet sistemi gibi yapılandırmayı hedefleyip birimlerini ve üyelerini sistematik bir yapıya kavuşturmaya amaçlayan, örgütün yasama meclisi KONGRA-GEL tarafından kabul edilip sistemin anayasası olarak nitelendirilen KCK (Koma Civaken Kürdistan) sözleşmesinde, KCK ile PKK'nın ideolojik, ahlaki, felsefi ve örgütsel bağlantısının açıkça vurgulandığı ve KCK yapılanması bakımından PKK'nın amaç ve stratejisinin benimsendiği,

...

KCK sözleşmesinin yukarıda yazılı bulunan 21. maddesindeki eyalet-bölge örgütlenmesi kapsamında aynı sözleşmenin 18 ve 22. maddeleri gereğince bir örgütsel yapının oluşturulduğu, bu örgütsel yapının KOMA CİWAKEN KÜRDİSTAN/ TÜRKİYE MECLİSİ (KCK/TM) şeklinde isimlendirildiği,

Bu bilgilerden yasadışı silahlı PKK KONRA-GEL terör örgüt adına faaliyet yürüten KCK/TM'nin örgütsel yapısının, ülkemizde terör örgüt adına örgütsel faaliyetler düzenlemek için KCK sözleşmesinin 14. maddesi gereğince "Siyasi, Sosyal, Ekolojik ve Yerel Yönetimler, Hukuk, Dış İlişkiler, Azınlıklar ,İnanç Gruplar vb" gibi alan merkezlerini kurarak yapılandırdıkları, KCK/TM üyelerinin yasadışı PKK/KONGRA-GEL terör örgütünün örgütsel faaliyetlerini organize ettikleri, eylemler ve yapmış oldukları faaliyetler ile ilgili toplantılar yaparak karar aldıkları, yerel yönetimler üzerinde KCK yapısından kaynaklanan sözde yetkilerini kullanarak yerel yönetimleri yönlendirdikleri, kent meclislerini oluşturarak ideolojik alan, siyasal alan, sosyal alan, ekonomik alan ve halk savunma alan merkezlerini kurup gençlik ve kadın örgütlenmelerini devam ettirdikleri, KCK/TM mensupların yasadışı silahlı PKK/KONGRA-GEL terör örgütünden bahsederken örgüt, hareket şeklinde isimler kullandıkları, örgütün hükümlü elebaşı Abdullah ÖCALAN'dan bahsederken ise 'ÖNDERLİK' ifadesini kullandıkları,

Sonuç olarak; KCK/TM-DEK yapılanmasının; terör örgütünün son dönem yapılanması olan KCK yapılanmasında daimi komiteler içerisinde ve KCK yönetmeliğinin 14. maddesinde düzenlenen sosyal alan merkezi içerisinde, Emekçiler bölümü kapsamında faaliyet gösterdiği dosya kapsamından anlaşılmaktadır..."

37. Başvurucular, nihai karardan 23/5/2017 tarihinde haberdar olduklarını belirtmişler; 21/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

38. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, §§ 28-39; Yılmaz Öner, B. No: 2013/7535, 14/4/2016, §§ 19-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

40. Başvurucular; Diyarbakır'daki toplantının ve diğer bazı etkinliklerin sendikalarca alınan kararlara istinaden gerçekleştirildiğini, sendikal faaliyetlerinin suç oluşturan eylemler gibi gösterilip mahkûmiyetlerine karar verildiğini belirtmişlerdir.

41. Bundan başka başvurucular, silahlı terör örgütüne üye olma suçunun düzenlendiği 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin hukuken öngörülebilir bir düzenleme olmadığının açık olduğunu, sendikal faaliyetlerinin bahsi geçen suç kapsamında kabul edilmesinin demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü bir müdahale olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiş; tüm bu nedenlerle örgütlenme ve ifade özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

42. Bakanlık görüşünde; Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen hakkın sınırlandırılabilmesinin aynı maddenin ikinci fıkrasında belirtilen meşru amaçlarla ve kanunla mümkün olabileceği ve aynı zamanda sınırlamanın "demokratik toplum düzeninin gerekleri"ne uygun olması gerektiği ifade edilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca derece mahkemelerinin böyle bir ihtiyacın bulunup bulunmadığını değerlendirmede belirli bir takdir yetkilerinin olduğu belirtilmiştir.

43. Bundan başka Bakanlık; derece mahkemelerinin takdir yetkilerinin Anayasa Mahkemesinin denetiminde olduğunu belirttikten sonra takdir payının Anayasa'ya uygun kullanılıp kullanılmadığı değerlendirilirken eldeki başvurunun koşulları, başvuranın şahsi özellikleri, mesleği veya toplumda temsil ettiği statü yanında özellikle terörle mücadeleye bağlı zorlukların da gözönünde bulundurulması gerektiğini ileri sürmüştür.

44. Genel açıklamalar sonrasında Bakanlık; başvurucu Aziz Akikol'un terör örgütü PKK ile bağlantılı olan, siyasi ve sosyal alanda faaliyet gösteren KCK/TM-DEK'in merkezî konferans delegesi olduğunu, hatta söz konusu yapının Ege Bölgesi sorumlusunun seçildiği toplantıya katılıp oy kullandığının ortaya çıkması sonrasında hakkında hapis cezası verildiğini, dolayısıyla söz konusu ceza ile başvurucunun hakkının ihlal edilmediğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

45. Somut olayda başvurucular, üyesi oldukları sendikanın Diyarbakır'da düzenlediği konferansa katılmalarının haklarında soruşturmanın başlatılmasına ve mahkûmiyet kararı verilmesine gerekçe yapılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlali anlamına geldiğini ileri sürmüşlerdir.

46. Bir sendikanın düzenlemiş olduğu toplantı niteliğindeki konferansa katılmanın terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyette delil olarak değerlendirmeye alınmış olması Anayasa'nın 34. maddesi çerçevesinde, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında ele alınması gereken bir şikâyettir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 25; Metin Birdal, § 44). Dolayısıyla mevcut başvurunun çözümlenmesinde, söz konusu hakkın kullanımından ibaret

olduğu ileri sürülen eylemlerin başvurucuların terör örgütü üyesi olma suçundan mahkûmiyetlerinde delil olarak kullanılmasının ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulup konulamadığı değerlendirilecektir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

47. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

48. Bireysel başvuru yolunda Anayasa Mahkemesinin görevi bir yargılamanın sonucu itibarıyla adil olup olmadığını değerlendirmek değildir. Bu doğrultuda bir ceza yargılamasında isnat edilen suçun sübuta erip ermediği veya toplanan delillerin suçun sübutu için yeterli olup olmadığı meselesi, ilkesel olarak Anayasa Mahkemesinin ilgi alanı dışındadır (Yılmaz Çelik [GK], B. No: 2014/13117, 19/7/2018, § 45).

49. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Metin Birdal (aynı kararda bkz. § 48) kararında, kişilerin anayasal hak ve özgürlükler kapsamında kalan faaliyetlerinin mahkûmiyet kararlarında delil olarak kullanılmasının bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükler üzerinde caydırıcı etki yaratabileceğini, dolayısıyla bu konunun Anayasa Mahkemesinin ilgi alanında kaldığını ifade etmiştir.

50. Bu nedenle somut olayda başvurucuların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında kalan eylemlerinin terör örgütü üyeliğinin delili olarak kabul edilmesiyle başvurucuların söz konusu hakkına bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmiştir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

51. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

52. Sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın 34. maddesinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

53. Müdahaleye dayanak olan 2/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesi ile 5237 sayılı Kanun'un 220. ve 314. maddelerinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

54. Başvuruya konu müdahalenin Anayasa’nın 34. maddesinde yer alan millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı anlaşılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Demokratik Toplumda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının Önemi

55. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak, çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 40, Dilan Ögüz Canan, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45).

(b) Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

56. Temel hak ve özgürlüklerin koruması altında bulunan bir eylemin terör örgütüne üye olma suçunun mahkûmiyetinde delil olarak kullanılması suretiyle temel hak ve özgürlüklere yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (zorunlu toplumsal ihtiyaç testine ilişkin açıklamalar için bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 51, 53-55, 57; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; Ferhat Üstündağ, §§ 45, 46; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

(c) Terör Örgütü Üyeliği Suçu Bağlamında Yarışan Değerler Arasında Denge Kurulması

57. Terör örgütüne üye olma suçu, üye ve hatta örgüt henüz bir suç işlememiş olsa dahi örgütün toplum için yarattığı tehlikeyi cezalandıran ve bu yönüyle bir yandan da örgüt faaliyetleri kapsamında suç işlenmesini engelleme amacı taşıyan bir suç türüdür (Metin Birdal, §§ 60, 61).

58. Bireysel başvuru yolunda Anayasa Mahkemesinin görevi bir yargılamanın sonucu itibarıyla adil olup olmadığını değerlendirmek değildir. Dolayısıyla başvurucular hakkında isnat edilen terör örgütü üyesi olma suçunun sübuta erip ermediği veya toplanan delillerin suçun sübutu için yeterli olup olmadığı meselesi, ilkesel olarak Anayasa Mahkemesinin ilgi alanı dışındadır (Metin Birdal, § 47; ayrıca bkz. Yılmaz Çelik, § 45; krş. Ferhat Üstündağ, § 65). Bundan başka bir ceza yargılamasında hangi delillerin hükme esas alınabileceği meselesi de esas itibarıyla Anayasa Mahkemesinin görev alanının dışındadır (Türk ceza hukuku uygulamasına ilişkin bazı değerlendirmeler için bkz. Metin Birdal, §§ 67-71).

59. Bir kişinin henüz başka bir suç işlemeden yalnızca terör örgütüne üye olması nedeniyle cezalandırılabilmesi için yargılama makamlarının o kişinin terör örgütüyle olan bağlarını ortaya koyması gerekir. Henüz ceza kanunlarında tanımlanan bir suçu işlememiş olsa bile bir terör örgütü ile örgüt üyeliği olarak kabul edilecek kuvvette bir bağın varlığının araştırılması bireylerin sahip olduğu fikirlerin, bağlı oldukları toplumsal grupların ve ideolojilerinin, davranışlarının anlamlarının ve bunların altında yatan saiklerin de değerlendirilmesini gerektirebilir. Böyle bir değerlendirmenin örgütlere üye olmak, toplantılara katılmak veya düşünce açıklamaları yapmak gibi kişilerin anayasal haklar kapsamında koruma altında bulunan eylemlerini de kapsadığı durumlarda başta ifade, örgütlenme, din ve vicdan özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

olmak üzere temel haklar üzerinde ciddi bir baskı oluşturabilecek niteliği olduğu açıktır (Metin Birdal, §§ 63, 64).

60. Kişilerin anayasal hak ve özgürlükler kapsamında kalan faaliyetlerinin terör örgütünün üyesi olma suçundan verilen mahkûmiyet kararlarının delili olarak kullanılmasının temel haklar üzerinde yaratacağı caydırıcı etki nedeniyle -devletin toplumu terör örgütlerinin faaliyetlerine karşı korumak şeklindeki pozitif yükümlülüğünün bir sonucu olarak- insanların terörsüz bir ortamda yaşama hakkı ile bu süreçte bireylerin potansiyel olarak etkilenebilecek temel hakları arasında adil bir denge kurulmalıdır (Metin Birdal, § 65).

61. Söz konusu dengenin sağlandığının kabul edilebilmesi için derece mahkemelerinin kişilerin anayasal hak ve özgürlükler kapsamında kalan faaliyetlerini terör örgütünün üyesi olma suçundan verilen mahkûmiyet kararlarında delil olarak kullanılmasının zorunlu bir ihtiyacı karşıladığını göstermeleri gerekir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin benzer başvurulardaki denetimi temel haklara bu şekilde yapılan müdahalenin zorunlu bir ihtiyacı karşıladığının ilgili ve yeterli bir gerekçeyle gösterilip gösterilemediği ile sınırlı olacaktır (Metin Birdal, § 72).

62. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, mevcut başvuruda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin gerçekten toplumsal bir ihtiyaca cevap verip vermediği sorusuna yanıt bulacaktır.

63. Somut olayda 16/1/2009 ile 18/1/2009 tarihleri arasında Diyarbakır'da KCK/TM-DEK delegelerinin katılımı ile KCK/TM-DEK'in merkezî konferansının yapılacağı yönündeki bazı istihbari bilgilerden yola çıkılarak başvurucular ile diğer bazı kişiler hakkında PKK terör örgütüne üye oldukları gerekçesiyle soruşturma başlatılmış; ilk derece mahkemesi, eylem ve davranışlarıyla şiddeti ve demokratik olmayan yöntemleri benimseyen başvuruculaların PKK terör örgütünün üyesi olduğu kanaatine ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesi başvurucular tarafından sunulan bilgi ve belgeler ile derece mahkemelerince başvuruculaların mahkûm edilmesi için benimsenen gerekçeleri yukarıda yer verilen ilkeler uyarınca bir bütün olarak ve dikkatle incelemiştir.

64. Başvuruculaların PKK'nın bir terör örgütü olduğu kabulüne bir itirazlarının olmadığı görülmektedir. Ancak başvurucular, olayların meydana geldiği tarihlerde kanunlara aykırı faaliyet gösterdiği iddia edilmeyen bir sendikanın gerçekleştirdiği toplantıya katılmış olmalarının terör örgütü üyeliği suçundan mahkûmiyetlerinde delil olarak kullanılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmektedirler.

65. Öncelikle belirtilmelidir ki somut olay incelendiğinde başvurucular hakkındaki soruşturmanın ve verilen mahkûmiyet kararının temel dayanağı 16/1/2009 ile 18/1/2009 tarihleri arasında Diyarbakır'da yapılan ve Mahkemece KCK/TM-DEK'in merkezî konferansı olduğu kabul edilen toplantıya ilişkin olarak başvuruculaların bazı eylemleridir.

66. 16/1/2009 ile 18/1/2009 tarihleri arasında yapıldığı anlaşılan konferansın niteliği hususunda başvuruculaların açıklamaları ile Mahkemenin kabulü arasında bir zıtlık olduğu görülmektedir. Yargılama sürecinde ilk derece mahkemesi, yapılan toplantının niteliğini tespit etmek amacıyla resmî kurumlardan bilgi ve belge talebinde bulunmuş; Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü söz konusu toplantı ile ilgili herhangi bir bilgi ve belgenin ellerinde olmadığını bildirmiştir. Bunun yanında ilk derece mahkemesi EĞİTİM SEN'den de toplantıya ilişkin bilgi ve belge talep etmiş, EĞİTİM SEN belirtilen tarihte Diyarbakır'da "Kriz ve

Emekçiler" adı altında bir konferans düzenlediklerini ifade etmiştir. EĞİTİM SEN ayrıca söz konusu konferansın Bağlar Belediyesi konferans salonunda alınan izin çerçevesinde gerçekleştiğini belirtmiş, ilgili yazı ekine Bağlar Belediyesince ve EĞİTİM SEN Diyarbakır Şubesince düzenlenen belgeleri eklemiştir. Ancak EĞİTİM SEN bahsi geçen konferansın katılımcılarına ilişkin bir bilgiyi Mahkemeye sunmadığı gibi Mahkeme de bu hususta bir bilgi talebinde bulunmamıştır.

67. İlk derece mahkemesi, söz konusu konferansın KCK/TM-DEK'in merkezî konferansı olduğu yönündeki kabulünü iki temel hususa dayandırmıştır: Bunlardan ilki Diyarbakır Emniyet Müdürlüğünce gönderilen yazının içeriğidir. Mahkeme, toplantıyla ilgili olarak polisin elinde herhangi bir bilgi ve belge olmamasını EĞİTİM SEN tarafından böyle bir toplantının yapılmadığı şeklinde yorumlamış ve buradan hareketle başvuruculların bilhassa telefon konuşmalarında bahsi geçen toplantının KCK/TM-DEK'in merkezî konferansı olduğu kanaatine ulaşmıştır. İlk derece mahkemesi, resmî bir kurumun elinde toplantıyla ilgili bilgi ve belge olmamasından hareketle kanunlara aykırı faaliyet yürüttüğü iddia edilmeyen, ulusal çapta örgütlenmiş bir sendikanın toplantı düzenlendiğine ilişkin açıklamasını inandırıcı bulmamıştır. Ancak Mahkeme söz konusu çıkarımı yaparken hangi nesnel temellere dayandığına ilişkin bir açıklama yapmamıştır.

68. Mahkemenin söz konusu konferansın KCK/TM-DEK'in merkezî konferansı olduğu yönündeki kabulünü dayandırdığı ikinci husus ise iletişim kayıtlarıdır. Gerekçeli kararda belirtilen iletişim kayıtları incelendiğinde başvuruculların genel itibarıyla yapılan bir konferanstan ve seçimden bahsettikleri anlaşılmaktadır. İletişim kayıtlarından bazılarının 16/1/2009 ila 18/1/2009 tarihlerine yakın bir tarihe ait oldukları da açıktır. Ancak söz konusu iletişim kayıtlarının bizzat Diyarbakır'da Bağlar Belediyesinin konferans salonunda gerçekleşen etkinliğe ilişkin olduğu noktasında kesin bir kanıya varılmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Nitekim Mahkeme, söz konusu toplantının içeriğinin ne olduğu, ne amaçla yapıldığı, toplantıda kimlerin ne şekilde konuşma yaptıkları ve toplantı sonucunda alınan kararların neler olduğu hususlarında herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Kararda, toplantının yapıldığı anda ve yerde takip edildiğine dair de bir bilgiye yer verilmemiş; gerçekleştiği iddia edilen seçimin söz konusu toplantıda yapılıp yapılmadığı noktasında kesin kanaate nasıl varıldığı da açıklanmamıştır.

69. Bundan başka ilk derece mahkemesi, başvurucu Mustafa Beyazbal yönünden yaptığı değerlendirmede başvurucular İsmail Demir ve Mustafa Beyazbal arasında geçtiğini kabul ettiği 12/1/2009 tarihli bir iletişim kaydına yer vermiştir. Bahis konusu iletişim kaydında, sonuçlanan seçimlere ilişkin bir değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Ancak ilk derece mahkemesi seçim faaliyetinin 16/1/2009 ile 18/1/2009 tarihleri arasında Diyarbakır'da yapılan konferansta gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu durum karşısında 16/1/2009 ile 18/1/2009 tarihleri arasında gerçekleşen bir seçimle ilgili olarak adı geçen başvuruculların nasıl 12/1/2009 tarihinde seçim sonuçlarını değerlendirdikleri hususunda da gerekçeli kararda bir açıklama yer almamaktadır.

70. Gerekçeli karar, kurulan hükmün dayanaklarının tatminkâr bir şekilde açıklanmasını amaçlar (Yılmaz Çelik, § 42). İlk derece mahkemesi 16/1/2009 ile 18/1/2009 tarihleri arasında Diyarbakır'da yapılan konferansın KCK/TM-DEK'in merkezî konferansı olduğu hususunda varsayımı aşan düzeyde tatminkâr bir açıklamada bulunmamış, bir diğer deyişle kararında 16/1/2009 ile 18/1/2009 tarihleri arasında Diyarbakır'da yapılan konferans hakkında ilgili ve yeterli bir gerekçeye yer vermemiştir.

71. İlk derece mahkemesi, terör örgütüne üye olma suçuna temel delil olarak kabul ettiği konferanstaki faaliyetlerin başvuruculaın PKK terör örgütünün hiyerarşik yapılanmasına kendi istekleriyle ve bilerek dâhil olduklarını doğrular ve tamamlar nitelikte olduğunu ikna edici biçimde ortaya koyamamıştır. İlk derece mahkemesi başvuruculaın terör örgütünün hiyerarşik yapısına dâhil olduklarını gösteren delilleri birlikte inceleyerek temel haklar kapsamında kalan her bir delili terör örgütünün amacı, niteliği, bilinirliği, kullandığı şiddetin türü ve yoğunluğu ile somut olayın ilgili diğer koşullarını dikkate alarak değerlendirmemiştir.

72. Mahkeme, başvuruculaın temel hakları kapsamında bulunan faaliyetlerinin terör örgütüyle olan bağlantısını ortaya koyamamış; böylece toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı üzerinde haksız bir caydırıcı etki oluşturmuştur. Bu bağlamda Mahkeme, başvuruculaın şikâyete konu eylemlerinin mahkûmiyet hükmünde delil olarak kullanılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir.

73. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda, Anayasa'nın 34. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

74. Başvurucular; soruşturma dosyasında uzun süre gizlilik tedbirine başvurulması ve gözaltı aşamasında 24 saat süreyle müdafileriyle görüştürülmemeleri nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca haklarındaki soruşturmanın jandarma teşkilatınca yürütüldüğünü ancak yaşadıkları yerlerde soruşturma yapma yetkisinin emniyet teşkilatına ait olduğunu, bu nedenlerle jandarma teşkilatınca yapılan soruşturma sonucunda elde edilen tüm delillerin hukuka aykırı olduğunu belirtmişlerdir.

75. Bundan başka başvurucular; haklarında hüküm verilirken Mahkeme üyelerinden ikisinin değiştiğini ve değişmeyen tek hâkim olan Mahkeme Başkanı'nın karşıoyuna rağmen diğer yeni hâkimlerin oylarıyla mahkûm edildiklerini, söz konusu durumun ceza hukukunun temel ilkesi olan yüz yüzelik ilkesinin ihlali anlamını taşıdığını belirtmişlerdir. Son olarak kovuşturma aşamasında toplanan tüm delillerin lehlerine olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

76. Bakanlık, bu şikâyete ilişkin görüş bildirmemiştir.

77. Somut başvuruda, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığından tüm bu şikâyetlerin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

78. Başvurucular, görev yerlerinin ve ikamet ettikleri adreslerinin belli olmasına rağmen tutuklanmalarının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini belirtmişlerdir.

79. Bakanlık, bu şikâyete ilişkin görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

80. Başvuruculaın şikâyetinin tutukluluğa ilişkin olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi, benzer iddiaların ileri sürüldüğü başvurulara ilişkin olarak birçok kararında zaman bakımından yetkisiyle ilgili ilkeleri belirlemiştir. Bu kararlarda Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruları inceleme yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden önce verilen bir nihai kararla sona eren tutukluluk hâllerine ilişkin başvuruların zaman bakımından yetki dışında kaldığını kabul etmiştir (Osman Büyüksu, B. No: 2013/5512, 3/4/2014, §§ 20-24; Ali Öksüz, B. No: 2013/6065, 3/4/2014, §§ 20-23; Cevdet Genç, B. No: 2012/142, 9/1 /2014, §§ 24-29).

81. Somut olayda başvuruculaın tutukluluk durumu bireysel başvuruların incelenmeye başlandığı tarih olarak belirlenen 23/9/2012 tarihinden önce sona ermiştir (bkz. § 13). Bu nedenle mevcut başvuruda, bahsi geçen kararlardan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

82. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Özel Hayata Saygı ile Konut Dokunulmazlığı Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

83. Başvurucular, gece saatlerinde evlerinde ve işyerlerinde arama yapılmasının özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

84. Bakanlık, bu şikâyete ilişkin görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

85. Somut olayda başvurucular, bu başlık altındaki iddialarını soyut bir şekilde ileri sürmüşler; başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunarak olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlama ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair hukuki iddialarını ortaya koyma yükümlülüğünü yerine getirmemişlerdir (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19). Somut olayda başvurucular başvuru formları ve eklerinde arama işlemlerinin ne zaman gerçekleştiği hususunda herhangi bir açıklamada bulunmadıkları gibi arama işlemlerine dair herhangi bir bilgi ya da belgeyi de başvuru formuna eklememişlerdir.

86. Dolayısıyla başvuruculaın özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarını ihlal ettiğini ileri sürdükleri arama işlemleri yönünden başvuruya konu ihlal iddialarıyla ilgili deliller sunarak olaylara ilişkin iddialarını kanıtlama ve hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını ortaya koyma yükümlülüğünü yerine getirmediği anlaşılmıştır.

87. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaın özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddialarını temellendirmemiş oldukları anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Süeda Demir ile İsmail Demir Dışındaki Başvurucular Yönünden

a. Başvuruculaın İddiaları

88. Başvurucular; iletişimlerinin dinlenmesinin hukuka aykırı olduğunu, nitekim söz konusu dinlemeler sonucunda herhangi bir suçun aydınlatılmadığını, sadece sendikal faaliyetlerin deşifre edildiğini belirterek özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

89. Bakanlık, bu şikâyete ilişkin görüş bildirmemiştir.

b. Değerlendirme

90. Somut olayda başvurucular, bu başlık altındaki iddialarını soyut bir şekilde ileri sürmüş; başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunarak olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlama ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair hukuki iddialarını ortaya koyma yükümlülüğünü yerine getirmemişlerdir (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 19). Başvurucular, iletişimin kayda alınması dolayısıyla özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiaları yönünden ihlal iddialarının konusunu belirtir şekilde iletişimin dinlenmesine esas alınan derece mahkemesi veya hâkim kararları ile ilgili somut bilgi, belge ve kanıt sunmadan soyut bir şekilde dinlemenin hukuka aykırı olduğu iddiasında bulunmuşlardır. Başvurucular ayrıca sendikal faaliyetlere ilişkin olduğunu belirttikleri telefon görüşmelerinin hangi görüşmeler olduğu, zamanı ve kimler arasında gerçekleştiği hususunda da herhangi bir ayırt edici açıklamada bulunmamışlardır.

91. Açıklanan gerekçelerle bu bölümdeki iddiaların temellendirilmemiş olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Başvurucular Süeda Demir ile İsmail Demir Yönünden

a. Başvurucuların İddiaları

92. Başvurucular Süeda Demir ile İsmail Demir; iletişimlerinin dinlenmesinin hukuka aykırı olduğunu, nitekim söz konusu dinlemeler sonucunda herhangi bir suçun aydınlatılmadığını, sadece sendikal faaliyetlerin deşifre edildiğini belirtmişlerdir. Adı geçen başvurucular ayrıca karı koca olduklarını, buna rağmen aralarındaki görüşmelerin de kayda alındığını, söz konusu görüşmelerin dosyadan çıkarılması yönündeki taleplerinin de dikkate alınmadığını ifade ederek özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

b. Değerlendirme

93. Başvuruculaın iletişimlerinin dinlenmesinin hukuka aykırı olduğu,nitekim söz konusu dinlemeler sonucunda herhangi bir suçun aydınlatılmadığı, sadece sendikal faaliyetlerin deşifre edildiği şikâyetlerinin soyut bir nitelik arz ettiği görülmektedir (söz konusu şikâyetin soyut olduğuna dair değerlendirmeler için bkz. § 90).

94. Bundan başka başvuruculaın karı koca olmalarına rağmen aralarındaki iletişimin kayda alınmasına ilişkin şikâyetlerinin de değerlendirilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi Yılmaz Öner (aynı kararda bkz. §§ 73, 74) kararında, benzer nitelikteki şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Mevcut başvuruda, bahsi geçen karardaki ilkelerden ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

95. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

F. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

96. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

97. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesi ve yeniden yargılanma yapılması talebinde bulunmuşlardır.

98. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

99. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

100. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

101. İncelenen başvuruda, bazı eylemlerinin terör örgütü üyeliği suçundan mahkûmiyetlerinde delil olarak kullanılmasının başvuruculara toplantı ve gösteri yürüyüşü

düzenleme hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

102. Bu durumda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 12. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

103. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 4.892,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 7.892,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelenmesine GEREK BULUNMADIĞINA,

3. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Özel hayata saygı ile konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın devredildiği İzmir 12. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2009/4) GÖNDERİLMESİNE,

D. 4.892,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 7.892,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN KALENDER

B. No: 2017/31122 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/31122

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN KALENDER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/31122)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Hasan KALENDER

Vekili : Av. Neymetullah GÜNDÜZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapu iptal ve tescil davasının on yıllık hak düşürücü süre içinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/7/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık başvuru hakkında görüş bildirmeyeceğini belirtmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuru Konusu Uyuşmazlığın Arka Planı

8. Başvurucu, babasının gayriresmî evliliğinden 1964 yılında doğmuştur. Başvurucunun babası 1/7/1969 tarihinde, annesi ise 3/3/1980 tarihinde vefat etmiştir.

9. Başvurucunun babasının ölümü üzerine, Siverek Asliye Hukuk Mahkemesinin 13/9/1969 tarihli kararıyla veraset ilamı çıkarılmıştır. Anılan veraset ilamı 17/2/1926 tarihli ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi'nin 443. maddesinde -14/11/1990 tarihinde getirilen değişikliğe kadar- miras hukuku bakımından nesebi sahih olmayanlara yarım pay verilmesi gerektiği hükmüne göre düzenlenmiştir. Söz konusu veraset ilamında başvurucu ve aynı anneden doğan kardeşleri nesebi sahih olmayanlar olarak değerlendirilmiş ve miras hisseleri yarım pay olarak gösterilmiştir.

10. Başvurucunun babasından kalan taşınmazlar üzerinde 1971 yılında yapılan kadastro çalışmalarında kadastro tespiti Siverek Asliye Hukuk Mahkemesinden alınan mirasçılık belgesinin dikkate alınması suretiyle yapılmıştır.

11. Başvurucunun 27/2/2014 tarihinde Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde veraset ilamının iptali talebiyle açtığı davada 4/6/2015 tarihli karar ile Siverek Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından verilen veraset ilamının iptaline karar verilmiştir. Karar gerekçesinde, başvurucunun ve aynı anneden doğan kardeşlerinin 22/3/1957 tarihli ve 4727 sayılı Tescil Edilmeyen Birleşmeler ile Bunlardan Meydana Gelen Çocukların Tesciline ve Gizli Kalmış Nüfus Vakalarının Cezasız Olarak Kaydına Dair Kanun ile 23/8/1968 tarihli ve 554 sayılı Tescil Edilmeyen Birleşmeler ile Bunlardan Meydana Gelen Çocukların Cezasız Tescili Hakkında Kanun gereğince nesebi sahih çocuklar gibi babalarının hanelerine kayıt edilmelerine rağmen nesebi sahih olmayan çocuklar gibi mirastan yarım pay verilmesinin hukuka uygun olmadığı belirtilmiştir. Söz konusu karar ile başvurucunun da babasının evlilik içinde doğan çocukları gibi eşit oranda miras payı almaları gerektiğine hükmedilmiştir.

B. Bireysel Başvuruya Konu Dava Süreci

12. Başvurucu ve babasının gayriresmî evliliğinden doğan kardeşleri, babasından intikal eden taşınmazlar üzerinde 1971 yılında yapılan kadastro tespiti sırasında 1969 yılında alınan mirasçılık belgesine dayanılarak eksik pay verilmesi suretiyle tapu tahsisi yapıldığı gerekçesiyle 6/3/2014 tarihinde Hilvan Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) tapu iptali ve tescili davası açmışlardır.

13. Mahkeme 13/7/2015 tarihli kararıyla davaya konu tüm parseller açısından kadastro tutanağının kesinleşmesinden itibaren dava açmaya ilişkin on yıllık hak düşürücü sürenin dolduğunu (kimi parseller için bu sürelerin 24 ile 44 yıl arasında olduğu belirtilmiştir), kadastro tespitinden önceki sebeplere dayalı olarak ileri sürülen iddiaların hak düşürücü süreden sonra dinlenmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme tarafından, başvuruculların 1971 yılında yapılan kadastro tespitinin 1969 yılında alınan veraset ilamına göre yapılmasına ilişkin itirazları kadastro tespitinden önceki sebep olarak belirlenmiştir.

14. Mahkeme kararı Yargıtay 16. Hukuk Dairesi tarafından 15/11/2016 tarihli karar ile onanmıştır.

15. Karar düzeltme istemi aynı Dairenin 25/5/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

16. Nihai karar başvurucuya 20/10/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 16/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 21/6/1987 tarihli ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun "Kadastro tutanaklarının kesinleşmesi ve hak düşürücü süre" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"30 günlük ilan süresi geçtikten sonra, dava açılmayan kadastro tutanaklarına ait sınırlandırma ve tespitler kesinleşir.

Kadastro müdürü tarafından onaylanarak kesinleşen tutanaklar ile kadastro mahkemesinin kesinleşmiş kararları; kesinleşme tarihleri tescil tarihi olarak gösterilmek suretiyle en geç 3 ay içinde tapu kütüklerine kaydedilir.

Bu tutanaklarda belirtilen haklara, sınırlandırma ve tespitlere ait tutanakların kesinleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanarak itiraz olunamaz ve dava açılamaz. "

19. 743 sayılı mülga Kanun'un 10. maddesi şöyledir:

"Mümeyyiz olan reşit, medeni hakları kullanmağa salahiyettardır.''

20. 743 sayılı mülga Kanun'un 11. maddesinin birinci cümlesi şöyledir:

"Rüşt, on sekiz yaşın ikmaliyle başlar.''

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu; babasından miras kalan taşınmazlar üzerindeki payının eksik gösterildiğini, bu durumu 2014 yılında arazi toplulaştırma faaliyetlerine başlandığı sırada öğrendiğini, Siverek Asliye Hukuk Mahkemesinden veraset ilamı alındığında beş yaşında ve kadastro tespitinin yapılıp kesinleştiği tarihte altı yaşında olduğunu, annesinin vefatı sonrasında vasisinin bulunmadığını, kesinleşen kadastro tutanağına karşı on yıllık dava açma süresinin sona erdiğinde dahi reşit olmadığını (on altı yaşında olduğunu) belirtmektedir. Bu nedenlerle reşit olmadığı için dava açamayacağını, bu dönemde anne ve babasını kaybettiğini ve kendisine bir vasi atanmamış olması sebebiyle adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

23. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü on yıllık dava açma süresi içinde medeni hak ve yetkilerini kullanma imkânına sahip olmamasına ve hukuka aykırı uygulamalardan geç haberdar olduğuna ilişkin olduğundan başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı bakımından incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

26. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsar Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B.No: 2014/13156, 20/4/2017,§ 34).

27. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

28. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

29. Somut olayda tapu iptal ve tescil davasının on yıllık hak düşürücü süre içinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı

olamaz."

31. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

32. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

33. Başvurucunun açmış olduğu tapu iptal ve tescil davasının on yıllık hak düşürücü süre içinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin mahkeme kararının 3402 sayılı Kanun'un 12. maddesine dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

(2) Meşru Amaç

34. Hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında olması hukuk devletinin unsurları olan hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle mahkemeye erişim hakkı ile hukuki güvenlik ve istikrar gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015). Dava açılmasının belli bir süre koşuluna bağlanmasının hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması ile mahkemeye erişim hakkı arasında makul bir denge kurulması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple dava hakkının on yıllık süre koşuluyla sınırlandırılmasının meşru bir amaca yönelik olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

(3)Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

35. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen,§ 52).

36. Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

37. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

38. Ölçülülük ilkesi, öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını ve bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Öngörülen tedbirin kişiyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin ölçülü olduğundan söz edilemez (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38). Müdahalenin ölçülülüğü değerlendirilirken ilgili yasal düzenlemelerle birlikte somut olayın koşulları ve başvurucunun tutumu da gözönünde bulundurulmalıdır (Ahmet Ersoy ve diğerleri, B. No: 2014/4212, 5/4/2017, § 50).

39. Bu bağlamda dava açma süresinin işlemeye başladığı anda mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili olarak derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46). Bu kapsamda dava açma süresinin henüz dava hakkının doğmadığı ya da hak sahibinin dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılabileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yaşar Çoban, § 66).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Anayasa Mahkemesi önceki bir kararında, söz konusu hak düşürücü sürenin kadastroya dayanılarak düzenlenen planların ve tapu sicilleriyle belirlenmiş olan hukuksal durumun kararlılık içinde süregelmesini amaçladığından müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğunu kabul etmekle birlikte belirtilen süre içinde hukuki ve fiilî duruma dayanılarak kullanılacak dava haklarının on yıllık hak düşürücü süre ile sınırlandırılmış olmasını kamu düzeni fikrine uygun düştüğü ve tanınan sürenin hakkın kullanılmasına da elverişli bulunduğu sonucuna varmıştır (AYM, E.1991/9, K.1991/36, 8/10/1991).

41. Mahkeme, başvurucunun davasını hukuka aykırı olarak düzenlenmiş veraset ilamına dayanılarak yapılan kadastro tespiti sonucundaki tapulama işlemlerinin iptal edilmesi talebine dayandırdığını belirtmiştir. Bu nedenle asıl şikâyetin kadastro tespitinden önceki sebepler olması nedeniyle 3402 sayılı Kanun'un 12. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen kadastro tutanaklarının kesinleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanılarak itiraz edilemeyeceği ve dava açılamayacağına ilişkin hüküm gereği davanın hak düşürücü süreden sonra açıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

42. Başvurucu, Mahkemenin dava açma süresine ilişkin on yıllık sürenin başlangıcı olarak kadastro tespitinin kesinleştiği 1971 yılını esas almasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğinden şikâyet etmektedir. Başvurucu; kadastro tespitinin yapıldığı dönemde küçük olduğunu, dava açma süresinin sona erdiği tarihte bile reşit olmadığını ileri sürmektedir.

43. Somut olayda davaya konu hukuki ihtilafın kadastro tespitinden önceki sebeplere dayandığı ve bu nedenle uygulanacak olan on yıllık dava açma süresi ile ilgili bir ihtilafın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Başvuruya konu asıl ihtilafın on yıllık sürenin başlangıcı olarak hangi tarihin esas alınması gerektiği noktasında olduğu değerlendirilmektedir.

44. Anayasa Mahkemesinin görevi davanın açılacağı veya dava açma süresinin başladığı tarihi belirlemek olmayıp derece mahkemesinin dava açma süresine ilişkin yorumunun mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir. Buna göre dosya kapsamında başvurucunun 1964 yılında doğduğu, babasının 1969 yılında vefat ettiği, aynı tarihte başvurucunun miras payının yarım hisse olarak gösterildiği veraset ilamının alındığı, 1971 yılında kadastro tespitinin yapıldığı, 1980 yılında annesini kaybeden başvurucunun 1982 yılında on sekiz yaşını doldurmak suretiyle reşit olduğu yani dava açma ehliyetini kazandığı anlaşılmaktadır. Yine somut başvuruya konu hukuki süreçte başvurucunun 2014 yılında yani elli yaşında iken veraset ilamının iptali ile başvuruya konu tapu iptal ve tescil davasını açtığı görülmektedir.

45. Başvurucu, Mahkemenin dava açma süresine ilişkin belirlediği sürenin dava açma ehliyetinin olmaması sebebiyle Mahkeme tarafından yapılan yorumun hak arama hürriyetini ihlal ettiğini ileri sürerken hukuka aykırı alınmış veraset ilamına dayanılarak yapılan kadastro tespitinden davayı açtığı 2014 yılında arazi toplulaştırma faaliyetlerine başladığında haberdar olduğunu belirtmektedir.

46. Başvurucu, Mahkemenin dava açma süresine ilişkin yorumundan şikâyet etmişse de dava açma ehliyetini kazandığı 1982 yılından başvuruya konu davayı açtığı 2014 yılına kadar neden dava açmadığına ilişkin haklı nedenleri başvurucunun göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte başvuruya dayanak olan gerekçeli kararda yer verilen hukuki tespitler ile olayın koşulları birlikte irdelendiğinde başvurucunun aynı anneden doğan kardeşleriyle birlikte babalarından miras kalan taşınmazlar üzerinde diğer kardeşlerine (anne ayrı) oranla yarım pay almış olmasına ilişkin olaydan haberdar olmadığı kabulünü haklı kılan nedenlerin var olduğu söylenemez. Bu itibarla somut olayda derece mahkemelerinin gerek uyuşmazlık konusu olguyu gerekse bu olgudan hareketle dava açma süresinin hesaplanma usulünü ve sürenin başlatılacağı tarihi belirlemesiyle ilgili yorumunun öngörülemez nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla derece mahkemelerinin 3402 sayılı Kanun'da yer alan dava açma süresine ilişkin kuralları hukuka uygun şekilde uyguladığı ve dava açma süresinin başlangıcına esas alınan tarihin belirlenmesine ilişkin yorumun başvurucunun dava açmasını aşırı derecede zorlaştıracak ya da imkânsız kılacak nitelikte katı bir yaklaşım içermediği sonucuna varılmıştır. Neticede başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu değerlendirilmektedir.

47. Anayasanın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

48. Başvurucu, tapu kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin davanın reddedilmesi sonucunda maddi kayıplarının meydana gelmiş olması sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

49. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

50. Somut olayda tapu iptali ve tescil istemiyle başlatılan yargılama süreci, süre aşımı gerekçe gösterilerek davanın reddine karar verilmesi ile sonuçlanmış ve ret kararı kesinleşmiştir.

51. Başvuruculların mülkiyet hakkının ihlaliyle ilgili iddialarını usulüne uygun olarak zamanında yargı yoluna iletmediği ve bunun bir sonucu olarak davanın esası yönünden bir inceleme yapılmadan, usul hükümleri nedeniyle reddedildiği görülmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına dair ihlal iddiası için başvuru yolunun usulüne uygun olarak tüketildiğinden söz edilemez.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RABİYA HATUN BEDİR

B. No: 2017/35569 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/35569

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RABİYA HATUN BEDİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/35569)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Rabiya Hatun BEDİR

Vekili : Av. Alaaddin İNAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, aile bireyleri tarafından kasten yaralanma neticesinde gebeliğin sona ermesine rağmen sorumlular hakkında yapılan şikâyetin etkili bir şekilde soruşturulmayarak kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/10/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. 1995 doğumlu olan başvurucu, olay tarihinde yaklaşık 3 aylık evli ve 7 haftalık hamile olup eşinin ailesiyle birlikte yaşamaktadır.

8. Eşinin evde olmadığı 1/3/2017 tarihinde, başvurucunun telefonla uzun görüşmesi nedeniyle başvurucu ile başvurucunun eşinin dedesi M.D. (1938 doğumlu) arasında tartışma yaşanmıştır.

9. Başvurucunun anlatımına göre tartışma esnasında M.D. başvurucuya sinkaflı küfür etmiş, bunun üzerine başvurucu evde bulunan ziynet eşyalarını alarak annesiyle birlikte kendi ailesinin evine gitmek istediği için M.D. başvurucuya yumruk atmış, yumruğun etkisiyle başvurucu merdivenlerden yuvarlanarak düşmüştür. Başvurucu ayrıca kayınvalidesi A.D. tarafından iteklenmiştir. Yaşanan bu olaydan bir gün sonra rahatsızlanarak hastaneye giden başvurucu düşük yaparak bebeğini kaybetmiştir.

10. Beyhekim Devlet Hastanesinde (Hastane) doktor G.G. tarafından düzenlenen 2/3/2017 tarihli -saat 14.50- epikriz raporunda, başvurucunun "gebelik durumu, bir başka şahıs tarafından darp, vurulma, tepilme, bükülme, ısırılma veya tırmalanma, düşük tehdidi" tanı kodlarıyla tedavisinin yapılmış olduğu belirtilmiştir.

11. Soruşturma dosyasında bulunan, aynı doktor tarafından düzenlenmiş 2/3/2017 tarihli genel adli muayene raporunda; başvurucunun eşinin babaannesi ve dedesi tarafından darbedildiği şikâyetiyle hastaneye başvurduğu belirtilmiş, düşük yaptığı, vücudunda darp ve cebir izi olmadığı gözlemine yer verilmiştir.

12. Başvurucunun şikâyeti üzerine Konya Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmış, başvurucunun eşi M.D., kayınvalidesi A.D. ve eşinin dedesi M.D. şüpheli olarak tespit edilerek bu kişilerin savunmaları alınmıştır. Şüpheliler, üzerilerine atılı suçlamaları kabul etmemiştir.

13. Başvurucunun annesi P.B. olaya tanık olmuştur. P.B. damadının ailesinin kızıyla tartıştığını, kızının kendisiyle gelmek istemesi üzerine eşinin dedesi M.D.nin "Altınları vermem." diyerek kızına saldırdığını ve sinkaflı küfür ettiğini, kızının yere düştüğünü, A.D.nin de kızını silkeleyip ona bağırdığını belirtmiş; olay sonrasında kendi evlerine geldiklerini, ertesi gün kızının rahatsızlanması üzerine Hastaneye gittiklerinde kızının düşük tehlikesi olduğunun söylendiğini ifade etmiştir.

14. Savcılık tarafından başvurucu hakkında alınan sağlık raporları doğrultusunda bilirkişi görüşü talep edilmiş, Adli Tıp Kurumu Konya Adli Tıp Şube Müdürlüğünce (ATK) hazırlanan 17/4/2017 tarihli raporda "tariflenen gebelik kaybının 01/03/2017 tarihli künt travmatik eylemle somut illiyet bağı bulunup bulunmadığı, herhangi bir travmatik eylem olmaksızın spontan abortusların mümkün olup olmadığı" hususlarında düzenlenecek olan ayrıntılı tıbbi raporun temini hâlinde görüş verilebileceği bildirilmiştir.

15. ATK raporu doğrultusunda doktor G.G. tarafından yeniden ayrıntılı rapor hazırlanmış, genel adli muayene raporundaki gözlemler tekrar edilerek başvurucunun yaptığı düşüğün travma veya başka bir nedene bağlı olup olmayacağının tıbben tespit edilemeyeceği bildirilmiştir.

16. Kolluk tarafından yapılan araştırma sonucunda düzenlenen 7/3/2017 tarihli Görgü ve Tespit Tutanağı'nda olay yerinin iki katlı müstakil ev olduğu, birinci kat ile ikinci kat arasında üzerine halı serili merdiven bulunduğu, iddia edilen olaya ilişkin delil veya olay yerini gösteren kamera bulunmadığı belirtilmiştir.

17. 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca başvurucunun otuz gün süreyle önlem amaçlı korunmasına karar verilmiştir.

18. Yapılan soruşturma sonunda Savcılıkça 31/5/2017 tarihinde şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...müştekinin aldırılan doktor raporunda vücudunda herhangi bir darp cebir izine rastlanılmadığının belirtildiği; çocuk düşürme olayı ile ilgili olarak Konya Beyhekim Devlet Hastanesince düzenlenen raporda müştekinin düşük yaptığının tespit edilmiş olup bunun travma ya da başka bir nedene bağlı olup olmadığının tıbben söylenemeyeceğinin belirtildiği, müştekinin vücudunda darp cebir izi olmadığı ve rapor da dikkate alındığında şüphelilerin atılı suçları işlediklerine dair ve dava açmayı gerektirir yeterli delil elde edilemediği..."

19. Savcılık kararına karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz, Konya 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiş; anılan karar başvurucuya 21/9/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 3/10/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu; çocuğunu kaybetmesiyle sonuçlanan kasten yaralama olayı ile ilgili açılan soruşturmada delilerin toplanmadığını, dosyaya ibraz edilen epikriz raporunun Savcılıkça dikkate alınmadığını, olaydan sorumlu kişilerin cezasız kaldığını iddia ederek Anayasa'nın 2., 17. ve 36. maddelerinde korunan yaşam ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurudaki iddiaların Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında ileri sürüldüğü sonucuna varılmıştır.

24. Yetkili adli makamların şikâyetleri hakkında gerekli araştırmaları yapmadığı yönünde başvurucunun adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak ileri sürdüğü iddiaları, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutuna ilişkindir.

25. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

26. Anayasa'nın 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, (...) kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

27. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrada da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

28. Anayasa'nın 17. maddesi Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Anılan yükümlülük, devletin kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini idari ve yasal mevzuat aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüğünü oluşturmaktadır.

29. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu çerçevesinde bireyin Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde olay hakkında etkili bir resmî soruşturmanın yürütülmesi gerekmektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110; Tahir Canan, § 25).

30. Ancak bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle işkence ve kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü makul, şüpheden uzak kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde bir soruşturma yükümlülüğünün bulunduğundan bahsedilebilir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

31. Kötü muameleye maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delil sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir. Mağdur olduğunu ileri süren kişilerin olgulara dayanmayan, yetersiz açıklamaları, iddialarının deliller ile desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu, kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeleri gibi hususlar kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddiaların savunabilir olduğundan ve dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemeyecektir. Bu gibi durumlar -iddiaların güçlü bir dayanak ile birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirilmemesi- söz konusu olduğunda mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerini söyleyebilmek de mümkün değildir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, §§ 45, 46).

32. Başvurucu, aile bireyleri tarafından darbedilmesi sonucu gebeliğinin sonlanarak

bebeğini kaybettiğini iddia etmiş ve soruşturma makamlarına başvurmuştur. Savcılıkça olay yerinde bulunan kişiler tanık olarak dinlenmiş, başvurucu hakkında sağlık raporları alınarak bilirkişiden görüş istenmiştir.

33. Başvurucu hakkında olaydan bir gün sonra düzenlenen adli muayene raporuna göre başvurucunun vücudunda darp ve cebir izine rastlanmamıştır. Başvurucunun düşük yaptığı tereddütsüz ise de aynı doktor tarafından daha sonra yazılı olarak açıklandığı üzere başvurucunun gebelik kaybının sebebi tıbben belirlenememiştir. Ayrıca başvurucunun iddiaları tanık beyanıyla da tam olarak doğrulanmamıştır. Olay yerinde bulunan başvurucunun annesi, başvurucunun merdivenlerden düştüğünü ifade etmesine karşın bu olayın şüpheliler tarafından gerçekleştirildiğini beyan etmemiştir. Öte yandan aynı tanık, şüpheli dedenin başvurucuya saldırdığını söylemiş ancak saldırı şeklini somutlaştıran bir olguya dayanmaksızın sadece saldırı olduğunu belirtmekle yetinmiştir.

34. Üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen kötü muamele kapsamındaki eylemlerin meydana geldiğine dair somut kanıtların sunulmaması durumunda bireyler, etkili soruşturma yürütülmesine yönelik haklı bir beklentiye giremeyeceklerdir.

35. Somut olayda Savcılık derhâl soruşturma başlatarak başvurucunun iddialarını araştırmış, olayın gerçekleştiğine dair somut bir delile ulaşamadığından şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Başvurucu hakkında alınan epikriz raporunun tanı kısmında başvurucunun darbedildiğinin tespit edildiği ileri sürülmüş ise de bu rapor ile adli muayene raporunun aynı tarihte, aynı doktor tarafından düzenlenmiş olması dikkate alındığında adli raporda başvurucunun darbedildiğine dair emare olmadığının açıkça belirtilmesi karşısında epikriz raporunda geçen "bir başka şahıs tarafından darp, vurulma, tepilme, bükülme, ısırılma veya tırmalanma, düşük tehdidi" şeklindeki soyut ve genel ibarenin şikayet kodlaması niteliğinde olduğu ve tıbbi gözleme dayanmadığı değerlendirilerek adli raporun epikriz raporuna Savcılıkça üstünlük tanınması makul bulunmuştur. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin Savcılık kararında ulaşılan sonucun aksini düşünmesini gerektiren herhangi bir bulgu başvuru dosyasına yansımamıştır.

36. Tüm bu tespitlere göre başvuruya konu şiddet olayına ilişkin ileri sürülen somutlaştırılmamış iddialar ile bu iddiaları desteklemeyen sağlık raporları birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun üçüncü kişiler tarafından kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin olarak savunulabilir bir iddiasının bulunmadığı değerlendirilmiştir.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ESTETİK YAYINCILIK A.Ş.

B. No: 2017/37601 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/37601

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ESTETİK YAYINCILIK A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/37601)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Estetik Yayıncılık A.Ş.

Vekili : Av. Ceren YAKIŞIR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucu şirket tarafından çıkarılan gazetenin resmî ilan ve reklam yayımlama şartlarını kazanamamasına ilişkin kararın ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/11/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, olayların meydana geldiği tarihte Açık Mert Korkusuz isimli gazetenin yayıncısıdır. Davalı ise Basın İlan Kurumudur (BİK). BİK 9/1/1961 tarihli ve 195 sayılı Basın İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanun ile kurulmuş, kamu tüzel kişiliğini haiz bir idaredir. Olayların geçtiği tarihte Başbakanlığa bağlı olan -daha sonra Cumhurbaşkanlığına bağlanacak olan- BİK'in internet sitesinde resmî ilanların dağıtımında adaletsiz davranıldığı gerekçesiyle hükûmet ile gazeteleri karşı karşıya getiren uygulamalara son vermek amacıyla kurulduğu belirtilmiştir. 195 sayılı Kanun'un 2. maddesinde Kurumun görevlerinden birinin "resmî ilânların mevkûtelerde yayınlanmasında aracı olmak" olduğu belirtilmiştir.

8. Başvurucu, sahibi olduğu Açık Mert Korkusuz gazetesinde (gazete) resmî ilan ve reklam yayımlama hakkı verilmesi talebiyle BİK'e başvurmuştur. BİK Genel Müdürlüğü 12/10/2015 tarihli kararıyla gerekli şartları taşımadığı gerekçesiyle başvurucunun talebini reddetmiştir.

9. Başvurucu, BİK kararının iptali talepli dava açmıştır. İstanbul 10. İdare Mahkemesi 7/3/2017 tarihli kararıyla, başvurucuya ait gazetenin mevzuatta yer alan tüm şartlara sahip olmadığı gerekçesiyle resmî ilan ve reklam yayımlama hakkının bulunmadığı kanaatine vararak davanın reddine karar vermiştir.

10. İstinaf üzerine karar, Bölge İdare Mahkemesinin 26/9/2017 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiştir.

11. Nihai karar başvurucuya 16/10/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 15/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 9/1/1961 tarihli ve 195 sayılı Kanun'un “Genel kurulun ve hükümetin yetkileri” kenar başlıklı 30. maddesi şöyledir:

“Bir ilânın resmî ilân sayılıp sayılmayacağına Genel Müdürlük veya valilikler tarafından tereddüt edilen veya ilgililerle bunlar arasında ihtilâf bulunan hallerde Kurum Yönetim Kurulunun kararına uyulur.

Yönetim Kurulu lüzum görür veya Vali, Genel Müdürlük veya ilgili talep ederse, prensip kararı verilmesi için, iş Genel Kurula intikal ettirilir.

Genel Kurulun bu suretle veya kendiliğinden bu konuda ittihaz edeceği prensip kararları kesin olup; Resmî Gazete’de yayınlanır.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu;

i. Hem BİK hem derece mahkemelerinin Açık Mert Korkusuz Spor gazetesinin Açık Mert Korkusuz gazetesinin eki olmasına rağmen iki gazetenin bir bütün olduğu yönünde yorumunun hatalı olduğunu, mahkemeye sundukları hukuki mütalaanın hiç değerlendirilmediğini, eksik incelemeyle hüküm tesis edildiğini, bu nedenle adil yargılanma

hakkının ihlal edildiğini,

ii. BİK'in başvurucunun muhalif bir gazete olması nedeniyle talebi reddettiğini, bu nedenle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini,

iii. Verilen kararın mali kaynak yaratmamak amacıyla verildiğini, bu nedenle basın özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Genel İlkeler

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3) numaralı, 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 59. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı fıkraları uyarınca Anayasa Mahkemesine başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını kanıtlamak başvurucuya düşer. Zikredilen kurallara göre başvurucunun, kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğini başvuru dilekçesine eklemesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19; Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

17. Yukarıda belirtilen koşullar yerine getirilmediği takdirde Anayasa Mahkemesi, başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulabilir. İddiaların dayanaktan yoksun olmadığı konusunda Anayasa Mahkemesinin ikna edilmesi, başvurucu tarafından ortaya konulan somut bilgi ve belgelerin niteliğine bağlıdır. Başvurucunun başlangıçta, başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verilmesini önlemek için başvuru formu ve eklerinde iddialarını destekleyici belgeleri sunması ve gerekli açıklamaları yapması zorunludur (Veli Özdemir, § 23; Ünal Yiğit, § 22).

18. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda, başvurucuların başvurularını titizlikle hazırlama ve takip etme yükümlülükleri vardır. Mahkeme, başvurucunun soyut şekilde birtakım Anayasa hükümlerine atıfta bulunmasının iddiaların ispatlandığı anlamına gelmeyeceğini birçok kez vurgulamıştır. Bundan başka Anayasa Mahkemesi; başvurucunun başvuru formunu özenle doldurmak, ihlal iddiasının dayanağı olan tüm olayları göstermek, başvuruyu aydınlatacak ve hükmün esasını etkileyecek argümanları destekleyici tüm belgeleri başvuru dilekçesine eklemek yükümlülüğü olduğunu ve bir bilgi veya belge elde edilememişse bunun da nedenlerini açıklamak yükümlülüğü olduğunu belirtmiştir (şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddiasının kanıtlanamadığına ilişkin bir karar için bkz. Ünal Yiğit, §§ 25, 26; ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasının kanıtlanamadığına ilişkin bir karar için bkz. Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, §§ 22-26).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

19. Somut olayda BİK, başvurucunun resmî ilan ve reklam yayımlama şartlarını kazanamadığına karar vermiştir. Bu karara karşı itirazı inceleyen derece mahkemesi, BİK tarafından verilen kararın BİK Genel Kurulu ilkelerine uygun olduğunu belirterek davayı reddetmiştir.

20. Başvurucu başvuru formunda, BİK tarafından verilen "reklam ve ilan yayınlama talebinin reddine" ilişkin karara karşı açtığı davanın reddedilmesi nedeniyle maddi anlamda hak mahrumiyetine uğradığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra başvurucu, yayıncısı olduğu Açık Mert Korkusuz Spor gazetesinin, yine yayıncısı olduğu Açık Mert Korkusuz gazetesinin eki olmasına karşın, mahkemece taraflı bir yorum yapılarak iki gazetenin bir bütün olduğu kanaatine ulaşılmasının hukuka aykırı olduğunu savunmuştur. Başka bir ifadeyle başvurucu, muhalif bir gazete olduklarını, bu sebeple BİK ve devamında derece mahkemeleri tarafından verilen kararların basın özgürlüğünü ihlal ettiğini yalnızca ve soyut olarak ileri sürmüştür.

21. Başvuru konusu kararının gerekçesi 195 sayılı Kanun'un 2. maddesine dayanmaktadır. Bu kapsamda başvurucu, ilgili Kanun hükmüne dayanılarak verilen ve gerekçelendirilen kararın basın özgürlüğünü nasıl ihlal ettiğini gösterebilmiş değildir. Başvurucu; BİK ve derece mahkemelerince verilen kararların hatalı ve taraflı olduğunu soyut olarak belirtmiş, bu kararların Anayasa'nın 28. maddesini ne şekilde ihlal ettiği hususunda delillerini sunmamış, Anayasa Mahkemesini ikna edici açıklamalarda bulunmamış, ihlal iddiasına dayanak oluşturabilecek gerekçeler gösterememiştir. Bundan başka başvurucu, muhalif bir gazete olduğunu soyut olarak ileri sürmesine rağmen muhalif tutumunun verilen karar üzerindeki etkisini delillendirebilmiş değildir. Başvurucu ne kendisi ile aynı durumda olan başka gazetelere farklı muamele edildiğini ne de verilen kararın açıkça mevzuata aykırı ve keyfî olduğunu gösterebilmiştir.

22. Sonuç olarak başvurucu, ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma ve bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiş; bu bağlamda ileri sürdüğü ihlal iddialarını temellendirememiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 25).

23. Önemle belirtilmelidir ki bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesinin görevi başvurucunun başvuru formunda ileri sürdüğü gerekçelerle sınırlı bir incelemeyi kapsamaktadır. Başvurucunun bireysel başvuru formunda mağduriyetini gösteren açıklamaları yapmaması ve/veya mağduriyetine dayanak olarak ileri sürdüğü hususları delillendirmemesi durumunda Anayasa Mahkemesi başvurucu yerine geçerek delil toplama ve ihlal iddialarını gerekçelendirme görev ve yükümlülüğüne sahip değildir (Mustafa Akaydın, B. No: 2015/14800, 8/1/2020, § 27).

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/6/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Y.Ş.

B. No: 2017/37742 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/37742

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Y.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/37742)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Volkan SEVTEKİN

Başvurucu : Y.Ş.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklunun başka bir ceza infaz kurumuna resen nakil işlemi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/11/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinden sonra beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü sonrasında silahlı terör örgütüne [Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY)] üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçları kapsamında yürütülen soruşturma sürecinde Ankara Batı 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 21/7/2016 tarihli kararıyla tutuklanmış ve Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) konulmuştur.

A. Başvurucunun Başka Ceza İnfaz Kurumuna Naklinden Önceki Süreç

10. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun (Kurul) 28/7/2016 tarihli kararı ile 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca FETÖ/PDY'ye üye olma ve darbeye kalkışma suçlarından tutuklu olarak barındırılan kişilerin eşi, ikinci dereceye kadar kan ve birinci derecede kayın hısımları, vasisi veya kayyumu ile ceza infaz kurumlarındaki yoğunluk ve güvenlik nedeniyle iki haftada bir kapalı görüş ve telefonla on beş günde bir on dakikayı geçmemek üzere görüşme yapabilecekleri kararlaştırılmıştır.

11. Başvurucu 2/3/2017 tarihli dilekçesinde; 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in (Ziyaret Yönetmeliği) 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasına eklenen,18/8/2016 tarihli ve 29805 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren (e) bendi uyarınca idare ve gözlem kurulu kararıyla iki ayda bir yaptırılması gereken açık görüş hakkından yararlandırılmadığını belirterek açık görüş yapma imkânının sağlanması ve yaptırılmayan açık görüşlerinin telafi edilmesi, ayrıca kapalı görüş hakkından haftada bir yararlandırılması taleplerinde bulunmuştur.

12. Başvurucunun şikâyetine konu talepleri Ankara Batı İnfaz Hâkimliğinin (İnfaz Hâkimliği) 15/3/2017 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Kararda, ceza infaz kurumlarındaki yoğunluklar dikkate alındığında uygulamanın mevzuata ve infaz kurumu kurallarına uygun olduğu belirtilmiştir.

13. İnfaz Hâkimliğinin 16/3/2017 tarihli ek kararında ise 28/7/2016 tarihli Kurul kararı hakkında karar verilmesine yer olmadığına ve başvurucunun iki ayda bir açık görüş yaptırılması yönündeki talebinin kabulüne karar verilmiştir. Karar gerekçesinde, açık görüşlerin iki ayda bir yaptırılmasının gerektiği ancak bu hususta Kurul tarafından bir karar verilmediğinden bu aşamada karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği açıklanmıştır.

14. Başvurucunun anılan karara itirazı Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 13/4/2017 tarihli kararı ile kısmen kabul edilmiş ve İnfaz Hâkimliğinin kararının kısmen kaldırılmasına, 28/7/2016 tarihli Kurul kararının iptaline, başvurucunun en geç iki ayda bir açık olmak üzere haftada bir kapalı görüş imkânından faydalandırılmasına oyçokluğuyla kesin olarak hükmedilmiştir. Anılan karar 5/5/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

15. UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden; Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün (Genel Müdürlük) 13/9/2017 tarihli (gizli ibareli) Ankara ve Tarsus Cumhuriyet Başsavcılıklarına gönderdiği yazıda, Ceza İnfaz Kurumunda silahlı terör örgütüne (FETÖ/PDY) üye olma suçundan tutuklu bulunan ve aralarında başvurucunun isminin de yer aldığı toplam yüz kişinin 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Zorunlu nedenlerle nakil" kenar başlıklı 56. maddesi ile 5/6/2015 tarihli ve 167 No.lu Genelge'nin 17. maddesinin birinci fıkrası uyarınca Tarsus 3 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakillerinin uygun görüldüğünün bildirildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu yazının ardından başvurucu 16/9/2017 tarihinde Tarsus 3 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

B. Başvurucunun Ceza İnfaz Kurumundan Naklinden Sonraki Süreç

16. Başvurucu; İnfaz Hâkimliği ile Genel Müdürlüğe hitaben yazdığı 18/9/2017 tarihli dilekçelerinde, hakkındaki ceza soruşturmasının Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olması ve ailesinin de Ankara'da yaşıyor olması sebepleriyle nakil işleminin iptal edilerek yeniden Ankara'da bulunan bir ceza infaz kurumuna sevkinin sağlanması talebinde bulunmuştur.

17. İnfaz Hâkimliğinin 22/9/2017 tarihli yazısı ile ceza infaz kurumlarında tutuklu olarak bulunan kişilere ait sevk ve nakil taleplerine ilişkin olarak hâkimliklerce yapılacak bir işlem olmadığı belirtilerek başvurucunun dilekçesi işlemsiz şekilde iade edilmiştir. İlgili yazı 28/9/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

18. Ayrıca başvurucu 29/9/2017 tarihinde İnfaz Hâkimliğine yazdığı yazı ile 18/9/2017 tarihli dilekçesini işleme koymayan personel hakkında suç duyurusunda bulunmuştur.

19. Başvurucu daha sonra Ağır Ceza Mahkemesine hitaben yazdığı 4/10/2017 tarihli dilekçesiyle, nakil işleminin iptaline ilişkin şikâyetinin İnfaz Hâkimliği tarafından işleme konulmaması nedeniyle itiraz başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu itiraz dilekçesinde, İnfaz Hâkimliğinin talebi hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar vermesi gerekirken şikâyetinin işleme konulmaması suretiyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

20. İnfaz Hâkimliğinin 6/10/2017 tarihli yazısında bu defa başvurucunun itiraz ve suç duyurusu talepli dilekçeleri değerlendirilmiştir. Gereksiz yere gönderilen dilekçelerle Hâkimliğin meşgul edilmemesi uyarısında bulunulan ve başvurucuya 18/10/2017 tarihinde tebliğ edilen İnfaz Hâkimliğinin ilgili yazısı şöyledir:

"T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 18/6/2012 tarihli ve Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi ve Nakil İşlemleri başlıklı 151 No'lu Genelgesi gereğince; hükümlü veya tutukluların başka ceza infaz kurumlarına sevklerinde yetki ceza infaz kurumunun bağlı bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığı veya T.C. Adalet Bakanlığı yetkili olduğundan, bu konuda Hâkimliğimize ait yetki bulunmadığı, şikâyet ve suç duyurusu merciinin Cumhuriyet savcılığı olduğundan şikâyetini Cumhuriyet savcılığına yapmasının gerektiği nedenleri ile tutukluların dilekçeleri yazımız ekinde işlemsiz olarak gönderilmiştir."

21. Diğer yandan Ankara'da bulunan ceza infaz kurumlarına başvurucunun nakil talebi, ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin dolu olması gerekçe gösterilerek Genel Müdürlüğün 16/10/2017 tarihli yazısıyla reddedilmiştir. Anılan yazı 24/10/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu 15/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. Anayasa Mahkemesinin 22/11/2019 tarihli yazısı ile Ağır Ceza Mahkemesinin 13/4/2017 tarihli kararından başvurucunun yararlanıp yararlanmadığı ve nakil öncesinde yaptığı açık ve kapalı görüşlere ilişkin bilgi ve belgeler Ceza İnfaz Kurumundan talep edilmiştir. 25/11/2019 tarihli cevap yazısında; başvurucunun iki haftada bir yaptırılan kapalı görüşlerden söz konusu mahkeme kararı sonrasında haftada bir kez kapalı görüş, ayda bir kez açık görüş -ve bayram açık görüşü- şeklinde yararlandığı belirtilmiştir. Başvurucunun bu süre zarfında aile fertleriyle (eşi, çocukları, annesi, babası, kardeşi ve kayınbabası) 18/5/2017, 6/6/2017, 29/6/2017, 15/8/2017 ve 3/9/2017 tarihlerinde açık görüş; 25/4/2017, 9/5/2017, 23/5/2017, 30/5/2017, 13/6/2017, 4/7/2017, 11/7/2017, 18/7/2017, 25/7/2017, 1/8/2017, 8/8/2017, 22/8/2017, 29/8/2017 ve 12/9/2017 tarihlerinde kapalı görüş yaptığı anlaşılmaktadır.

24. UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden başvurucunun 1/8/2018 tarihinde Tarsus 3 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan tahliye edildiği anlaşılmaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

25. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "İnfaz hâkimliklerinin kuruluşu" kenar başlıklı 2. maddesinin olay tarihinde yürürlükte olan (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İnfaz hâkimlikleri, Adalet Bakanlığınca Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak, yargı çevresinde ceza infaz kurumu ve tutukevi bulunan ağır ceza mahkemeleri ile coğrafî durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak ilçe asliye ceza mahkemeleri nezdinde kurulur. İnfaz hâkimliğinin yetki alanı, kurulduğu yer ağır ceza veya asliye ceza mahkemesinin yargı çevresi ile sınırlıdır."

26. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimlerinin görevi" kenar başlıklı olay tarihinde yürürlükte olan 4. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"İnfaz hakimliklerinin görevleri şunlardır:

1. Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikayetleri incelemek ve karara bağlamak.

2. Hükümlülerin cezalarının infazı, müşahadeye tabi tutulmaları, açık cezaevlerine ayrılmaları, izin, sevk, nakil ve tahliyeleri; tutukluların sevk ve tahliyeleri gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikayetleri incelemek ve karara bağlamak.

..."

27. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliğine şikâyet ve usulü" kenar başlıklı olay tarihinde yürürlükte olan 5. maddesinin ilgili bölümleri şu şekildedir:

"Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlerin kanun, tüzük ve yönetmelik hükümleri ile genelgelere aykırı olduğu gerekçesiyle bu işlem veya faaliyetlerin öğrenildiği tarihten itibaren onbeş gün,

herhalde yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde şikâyet yoluyla infaz hâkimliğine başvurulabilir.

..."

28. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hakimliğince şikayet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin olay tarihinde yürürlükte olan (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Şikâyet başvurusu, 5 inci maddede yazılı sürenin geçmesinden sonra veya infaz hâkimliğinin görev ve yetki alanı dışında kalan bir işlem veya faaliyete karşı ya da başvuru hakkı olmayan kimselerce yapılmışsa infaz hâkimi, başvuru dilekçesini esasa girmeden reddeder; şikâyet başvurusu başka bir yargı merciinin görevi içerisinde ise o mercie gönderir."

29. 5275 sayılı Kanun'un "Zorunlu nedenlerle nakil" kenar başlıklı 56. maddesi şu şekildedir:

"Kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen hükümlüler, yargı çevresi dışında Adalet Bakanlığınca belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilirler."

30. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" kenar başlıklı 116. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şu şekildedir:

"Bu Kanunun;... nakiller, disiplin nedeniyle nakil, zorunlu nedenlerle nakil, hastalık nedeniyle nakil, nakillerde alınacak tedbirler,... konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76 ve 78 ila 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

31. 5275 sayılı Kanun gereğince Genel Müdürlük tarafından hazırlanan 5/6/2015 tarihli ve 167 No.lu Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler konulu Genelge'nin "Zorunlu nedenlerle nakil" kenar başlıklı 17. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen hükümlü ve tutuklular, yargı çevresi dışında Bakanlıkça belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilecektir."

32. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

a) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından

açılan tam yargı davaları, [...]"

33. 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1 No.lu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin "Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü" başlıklı 43. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (h) bendi şu şekildedir:

"(1) Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

...

Hükümlü ve tutukluların sevk ve nakil işlerini yürütmek, ..."

B. Yargı İçtihatları

34. Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün 22/10/2018 tarihli ve E.2018/595, K.2018/593 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

''5275 sayılı "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun"un 53. ve devamı maddelerinde "Hükümlülerin Nakilleri"nin nasıl olacağı ve uygulanacak kurallara yer verilmiş; hükümlülerin, kendi istekleri veya toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, hastalık, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleriyle başka bir kuruma nakledilebilecekleri; hükümlülerin kendi istekleri ile bulundukları kurumdan başka kurumlara nakledilebilmeleri için aranan koşulların ve prosedürün ne olduğu; kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen hükümlülerin, yargı çevresi dışında Adalet Bakanlığınca belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilecekleri hükümlerine yer verilmiş;

Ceza infaz kurumlarının yönetimine, ceza ve güvenlik tedbirlerinin ne şekilde yerine getirileceğine ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla ve 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun, 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 121 inci maddesi hükümlerine dayanılarak hazırlanmış olan "Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük"ün 163. madde ile başlayan Sekizinci Kısmında Hükümlülerin Nakilleri hususlarına yer verilmiş; 164. maddenin 3. Fıkrasında; hükümlülerin nakil işlemleriyle ilgili esas ve usullerin Bakanlık tarafından belirleneceği ifade edilmiş; Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünce hazırlanan Genelgelerde de, hükümlü ve tutukluların nakil işlemleriyle ilgili usul ve esasların nasıl olacağı gösterilmiştir.

...

Konuya ilişkin mevzuat hükümleri ile somut olay birlikte irdelendiğinde, hükümlülerin yerleştirileceği ceza infaz kurumlarını belirleme görevinin Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne ait bulunduğu; bu bağlamda hükümlülerin, farklı gerekçeli nakil taleplerinin de aynı birim tarafından değerlendirildiği; davalı idarenin bu görevini bir yargı faaliyeti olarak değil idari işlem veya eylem olarak yürüttüğü; dolayısıyla davacının kalacağı ceza infaz kurumunun belirlenmesi, bu nedenle yapılan nakil işlemleri ile idarenin uygulamalarından kaynaklandığı iddia edilen uyuşmazlığın idari yargı yerince çözümlenmesi gerektiği açıktır.

Bu itibarla, kamu hizmetini yürütmekle görevli kılınmış kamu kurumunun, anılan hizmetin yürütülmesi sırasında tesis ettiği işlemin iptali istemiyle açılan davanın görülmesi ve kamu hizmetinin yöntemince yapılıp yapılmadığının tespitinin, idari yargı yerinin görevine girdiği sonucuna varılmıştır..."

35. Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün 28/1/2019 tarihli ve E.2018/886, K.2019/52 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''...Konuya ilişkin mevzuat hükümleri ile somut olay birlikte irdelendiğinde, hükümlülerin (olayımızda tutuklunun) yerleştirileceği ceza infaz kurumlarını belirleme görevinin Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne ait bulunduğu; bu bağlamda farklı gerekçeli nakil taleplerinin de aynı birim tarafından değerlendirildiği; davalı idarenin bu görevini bir yargı faaliyeti olarak değil idari işlem veya eylem olarak yürüttüğü; Bakanlık işleminin iptali istemiyle açılan davanın görüm ve çözümünün 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2 nci maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendi hükmü uyarınca idari yargı yerinin görev alanına girdiği açıktır...."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

36. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

37. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

38. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu, hakkında uygulanan nakil işlemine karşı İnfaz Hâkimliğine yapmış olduğu şikâyetin işleme konulmaması ve buna yönelik itiraz dilekçesinin de hükümlü ve tutukluların başka infaz kurumlarına sevklerinde yetkinin ceza infaz kurumunun bağlı bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı veya Bakanlıkta olduğundan bahisle ilgili mahkemeye ulaştırılmayarak hukuka aykırı bir şekilde işlemsiz iadesine karar verilmesi nedenleriyle hak arama hürriyetinin ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca ailesinin yaşadığı Ankara'ya yaklaşık 450 km mesafede bulunan bir ceza infaz kurumuna nakledilmesi suretiyle ailesiyle görüş yapma imkânının fiilen engellenmesi, en geç iki ayda bir açık olmak üzere haftada bir kapalı görüş imkânı sağlayan Ağır Ceza Mahkemesi kararının uygulanmaması ve talebinin Genel Müdürlük tarafından gerekçesiz olarak reddedilmesi nedenleriyle manevi varlığını koruma ve aile hayatına saygı hakları ile kötü muamele ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Bakanlık görüşünde, hükümlü ve tutukluların sevk ve nakil işlemlerine ilişkin ilgili mevzuat ve Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarına yer verilerek farklı illerdeki ceza infaz kurumları arasındaki nakil konusunda karar verme yetkisinin Genel Müdürlüğe ait olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle başvurucunun İnfaz Hâkimliğine sunduğu 18/9/2017 ve 29/9/2017 tarihli dilekçelerine konu olan Ceza İnfaz Kurumundan nakline ilişkin taleplerinde yetkili ve görevli makamın İnfaz Hâkimliği olmadığı, bu kapsamda İnfaz Hâkimliğinin başvurucunun talepleri hakkında yetkili ve görevli olmadığı yönündeki tespitinin kanuna uygun olduğunun değerlendirildiği açıklanmıştır. Diğer yandan başvurucunun 18/9/2017 tarihinde nakil işleminin iptali ve Ankara'da bulunan bir ceza infaz kurumuna sevkinin

sağlanması talebiyle Genel Müdürlüğe yaptığı başvurusunun 16/10/2017 tarihinde Genel Müdürlük tarafından reddedildiği hatırlatılmıştır. Bireysel başvuru dilekçesi ve eklerinde başvurucunun anılan bu idari karara karşı idari yargı merciinde iptal ve/veya tam yargı davası açtığına ilişkin bir bilgi veya belge olmadığının tespit edildiği belirtilerek mevzuat hükümleri ve Uyuşmazlık Mahkemesi kararları doğrultusunda idari ve yargısal başvuru yollarının tamamı tüketilmeden bireysel başvuruda bulunulduğu ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutuklu olarak bulunduğu Ceza İnfaz Kurumundan nakil suretiyle ailesinin yaşadığı yerden uzaklaşması ve bu kapsamda ailesiyle yapılabilecek açık/kapalı görüş imkânının zorlaştığı -kısıtlandığı- iddiasıyla ilgili olduğundan buna göre bir inceleme yapılmıştır. Başvurucunun görüşme hakkını ortadan kaldırmayan ve yakınlarıyla olan ilişkisini sürdürmeyi engellemeyen söz konusu nakil uygulamasına yönelik tüm iddialarının aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

42. Diğer yandan başvurucu, Ağır Ceza Mahkemesinin kararının uygulanmaması amacıyla nakil işleminin gerçekleştirildiğini ve bu şekilde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun bu iddiasının ele alınabilmesi için başvurucu ile benzer durumdaki kişilere farklı uygulama yapıldığının ortaya konulması gerekir. Ancak aralarında başvurucunun da bulunduğu aynı suçtan tutuklu toplam yüz kişinin naklinin gerçekleştirildiği, ayrıca başvurucunun başka bir ceza infaz kurumuna nakledildiği tarihe kadar yakınlarıyla beş kez açık görüş ve on dört kez kapalı görüş yaptığı, bu süre zarfında Ağır Ceza Mahkemesinin kararından yararlandırıldığı -söz konusu kararın uygulandığı- anlaşılmaktadır (bkz. § 23). Diğer bir ifade ile eş değer ya da benzer konumdaki mahpuslara imtiyazlı muamele yapıldığının kanıtlanamadığı dikkate alındığında eşitlik ilkesi yönünden herhangi bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

43. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

44. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

45. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

46. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtları zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

47. Somut olayda başvurucu farklı ildeki bir ceza infaz kurumuna nakledilmesi işlemine karşı şikâyeti hakkında yetkili ve görevli makamın her ne kadar İnfaz Hâkimliği olduğunu iddia etmiş ise de mevzuat uyarınca İnfaz Hâkimliğinin yetki alanının kurulduğu yer ağır ceza veya asliye ceza mahkemesinin yargı çevresi ile sınırlı olduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 25). Öte yandan ilgili mevzuat ve Uyuşmazlık Mahkemesi kararları birlikte değerlendirildiğinde yargı çevresi dışında bir başka ceza infaz kurumuna nakil işleminde Bakanlığın yetkili olduğu ve Genel Müdürlük tarafından yerine getirilen bu görevin bir yargı faaliyeti olarak değil idari işlem veya eylem olarak yürütüldüğü tespit edilmiştir. Bu kapsamda idari yargının görev alanına giren nakil işleminin iptali isteminin idari yargı yerinde dava edilebileceği sonucuna ulaşılmaktadır (bkz. §§ 26-35).

48. Başvurucunun nakil işleminin iptal edilerek yeniden Ankara'da bulunan bir ceza infaz kurumuna sevkinin sağlanmasına ilişkin dilekçelerinin işleme konularak 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesine göre taleple ilgili bir karar verilmemiş olması eleştirilecek bir durum olsa da somut olay bağlamında İnfaz Hâkimliğinin uygulamasının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içerdiği söylenemez. Nitekim İnfaz Hâkimliğinin başvurucunun dilekçelerinin işleme konulmamasına dair yazısında, nakil konusunda Hâkimliğin yetkili bulunmadığı belirtilerek yetkili ve görevli makam başvurucuya bildirilmiştir (bkz. § 20).

49. Diğer yandan başvurucunun nakil talebi Genel Müdürlükçe 16/10/2017 tarihinde reddedilmiş ve bu ret yazısı 24/10/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmişse de başvuru yolları tüketilmeden 15/11/2017 tarihinde doğrudan bireysel başvuruda bulunulmuştur. Bununla birlikte İnfaz Hâkimliğince dilekçelerin işleme konulmaması durumunun başvurucunun şikâyetlerinin değerlendirileceği ve nakil işleminin iptaline yönelik olarak açılacak idari bir davanın süresi ile ilgili ya da başvurucu açısından başka bir hak kaybına sebep olabilecek olumsuz etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

50. Somut olayın koşulları bir bütün olarak değerlendirildiğinde ileri sürülen aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesi kapsamında açılacak iptal davasında incelenmesi mümkündür. Ancak Genel Müdürlüğün -ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin dolu olması gerekçesiyle- nakil talebini reddetmesi üzerine etkili kabul edilebilecek olağan bir başvuru yolu olan iptal davasının başvurucu tarafından açılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurucunun şikâyetlerini yetkili idari ve yargısal mercilere süresinde iletip iddialarının öncelikle bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulması bakımından üzerine düşen gerekli özeni göstermediği sonucuna varılmıştır. Öte yandan olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile de bağdaşmamaktadır.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden

incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AMBARLIK ELEKTRİK ÜRETİM DAĞ. PAZ. A.Ş.

B. No: 2017/39987 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/39987

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AMBARLIK ELEKTRİK ÜRETİM DAĞ. PAZ. A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/39987)

Karar Tarihi: 18/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 22/7/2020-31193

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Ambarlık Elektrik Üretim Dağ. Paz. A.Ş.

Vekili : Av. Uğur Alper GENÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tam yargı davasının süre aşımı gerekçesine dayanılarak reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Bireysel Başvuru Öncesi Dava Süreci

8. Başvurucu Şirket ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü arasında Rize'de yapılması planlanan Ambarlık I, II Regülatörü ve HES Su Kullanım Hakkı Anlaşması imzalanmıştır.

9. Projenin gerçekleştirilmesine yönelik olarak Rize Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 15/10/2009 tarihinde "Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) gerekli değildir." kararı alınmıştır. Üçüncü kişiler tarafından "ÇED gerekli değildir." kararının iptali talebiyle Rize İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır. Başvurucu Şirket davaya davalı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (İdare) yanında müdahil olarak katılmıştır. Mahkeme 22/6/2011 tarihli kararıyla işlemin iptaline karar vermiştir. Temyiz isteminin Danıştay tarafından reddedilmesi üzerine kesinleşen karar 17/2/2012 tarihinde başvurucu Şirkete tebliğ edilmiştir.

10. Anılan projeye ilişkin "ÇED gerekli değildir." kararının iptali talebiyle açılan davanın yargılaması devam ederken başvurucu Şirketin müracaatı sonucunda İdare tarafından 22/3/2011 tarihinde "ÇED olumlu" kararı alınmıştır. "ÇED olumlu" kararının üçüncü kişilerce iptali talebiyle açılan davada başvurucu Şirket davalı idare yanında davaya müdahil olarak katılmıştır. Mahkeme 17/1/2013 tarihli kararıyla işlemin iptaline karar vermiştir. Temyiz ve karar düzeltme incelemesi sonucunda kesinleşen karar 24/8/2015 tarihinde başvurucu Şirkete tebliğ edilmiştir.

11. "ÇED olumlu" kararının da iptal edilmesi üzerine başvurucu Şirket tarafından yeniden ÇED süreci başlatılmış, İdare tarafından 2/6/2015 tahinde yeniden "ÇED olumlu" kararı alınmıştır. Söz konusu kararın iptali talebiyle üçüncü kişiler tarafından açılan dava Mahkemenin 10/6/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Mahkeme kararı başvurucuya 1/7/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

B. Bireysel Başvuruya Konu Dava Süreci

12. Başvurucu Şirket; İdarenin işlem ve kararları doğrultusunda başlatılan ancak idari yargı kararlarınca durdurulan inşaat ve yatırım sürecinde projenin %50'sinin tamamlanabildiği, başlangıçta belirlenen projenin temel karakteristik değerleri ile projenin devam edilebildiği aşamadaki değerleri arasında şirket aleyhine öngörülemez farklılıkların oluştuğu, projenin inşaat işlerini gerçekleştirmek için yeniden başka bir şirketle sözleşme imzalamak ve finansal kaynak temini için kredi kullanmak zorunda kaldığı, uzun dava süreci sonunda projeye yeniden devam edebilmesi için öngörülemeyen masraflarının olduğu gerekçesiyle zararlarının tazmini talebiyle 31/8/2016 tarihinde İdareye başvurmuştur. Başvurunun İdare tarafından reddedilmesi üzerine başvurucu Şirket tam yargı davası açmıştır.

13. Mahkeme tam yargı davasının süre aşımı sebebiyle reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde; dava konusunun idari işlemin uygulanması mahiyetinde olan idari eylemden kaynaklanmadığı, ÇED kararlarına ilişkin işlemlerin mahkeme kararlarıyla iptal edilmesi sebebiyle uğranılan zararların tazmini olduğu belirtilmiştir. İdari işlemlerden kaynaklı tazminat davalarında 1/6/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 12. maddesinin uygulanması gerektiğine değinmiştir. Mahkeme "ÇED gerekli değildir."

kararının iptali talebiyle açılan ve temyiz incelemesi sonucunda kesinleşen kararın başvurucuya 17/2/2012 tarihinde tebliğ edildiğini, "ÇED olumlu" kararının iptali talebiyle açılan ikinci davaya ilişkin kesin kararın başvurucu Şirkete 24/8/2015 tarihinde tebliğ edildiğini tespit etmiştir. Anılan Kanun'un 12. maddesi gereği iptal kararlarının başvurucu Şirkete tebliğ edildiği 17/2/2012 veya 24/8/2015 tarihinden itibaren altmış gün içinde davanın açılmamış ya da söz konusu Kanun'un 11. maddesi kapsamında İdareye başvurulmamış olması sebebiyle 30/12/2016 tarihinde açılan tam yargı davasının süresinde olmadığına hükmetmiştir.

14. Başvurucu Şirketin davanın süre aşımı nedeniyle reddine ilişkin karara karşı yapmış olduğu istinaf başvurusunun Samsun Bölge İdare Mahkemesi tarafından reddine karar verilmiştir. Nihai karar başvurucuya 23/11/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 25/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 2577 sayılı Kanun'un "Dava açma süresi" kenar başlıklı 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür."

17. 2577 sayılı Kanun'un "İptal ve tam yargı davaları" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla Danıştaya ve idare ve vergi mahkemelerine doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri gibi ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine, bu hususta kararın veya kanun yollarına başvurulması halinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilirler. Bu halde de ilgililerin 11 inci madde uyarınca idareye başvurma hakları saklıdır."

18. 2577 sayılı Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu Şirket aynı projeye ilişkin defalarca ÇED kararı alındığını, art arda iptal davaları açıldığını, üçüncü iptal davasının reddi üzerine projeye devam etmek için yeniden imzalamak zorunda kaldığı anlaşmalar ve yapılan masraflar sebebiyle meydana gelen

zararların tazmini talebiyle tam yargı davası açtığını belirtmiştir. Başvurucu, tazminat davası açılabilmesinin koşulu olan zararın üçüncü açılan iptal davasının reddedilmesi sonucunda ortaya çıktığı gerekçesiyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özünün söz konusu davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle uyuşmazlığın esasının incelenememesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla başvurucunun ihlal iddiaları adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

23. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

24. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

25. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

26. Somut olayda tam yargı davasının süre aşımından reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

27. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

29. Somut olayda Mahkeme; dava konusu zararın İdare tarafından tesis edilen ÇED kararlarına ilişkin işlemlerden kaynaklandığını, bu sebeple dava açma süresinin 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesi kapsamında belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

30. 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesinde ilgililer tarafından, haklarını ihlal eden idari işlem sebebiyle doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri veya ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine bu hususta kararın veya kanun yollarına başvurulması hâlinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilecekleri düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm kişiler aleyhine tesis edilen hukuka aykırı idari işlemlerden doğan zarar nedeniyle açılan davaları kapsamaktadır.

31. Somut olayda başvurucu Şirket aleyhine tesis edilen işlem değil aksine başvurucu Şirketin talebi doğrultusunda tesis edilen işlemler bulunmaktadır. Başvurucu Şirketin talebi doğrultusunda tesis edilen işlemler nedeniyle tazminat davası açması düşünülemez. Bu durumda tesis edilen işlemlerin iptali hakkında dava açılması yönünde menfaati bulunmayan başvurucunun davalı İdare yanında müdahil olarak davaya katıldığı da gözönünde bulundurulduğunda başvurucunun açtığı tam yargı davasına 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesinin uygulanması gerektiği hususunda ciddi kuşkular oluşmaktadır. Bununla birlikte somut olaya uygulanacak hukuk kurallarının yorumu görevinin öncelikle derece mahkemelerine ait olduğu da gözetilerek kanunilik unsuru yönünden daha öte bir tartışma yapılmasına gerek görülmemiş ve bu hususun aşağıda ölçülülük unsuru yönünden tartışılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

32. Dava açmanın bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından müteaddit defa incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (daha ayrıntılı değerlendirme için bkz. Ayşe Yıldırım, B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; Fatma Altuner, B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48, 49; Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limitet

Şirketi, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

33. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

34. Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

35. Bu bağlamda dava açma süresinin işlemeye başladığı an da mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili olarak derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46). Bu kapsamda dava açma süresinin henüz dava hakkının doğmadığı ya da hak sahibinin dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılabileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yaşar Çoban, § 66).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Bireysel başvuruya konu davada derece mahkemesi öncelikle davanın sebebini veya uyuşmazlık konusu olgunun ne olduğunu irdelemiş, bu olguyu İdarenin ÇED raporlarını düzenlerken ağır hizmet kusurunun bulunması sebebiyle verilen iptal kararları sonucunda uğranıldığı iddia edilen zararların tazmini istemi olduğunu tespit etmiştir. Diğer bir deyişle derece mahkemesi, zararın idari işlemler (ÇED gerekli değildir ve ÇED olumlu raporu) sonucu olarak ortaya çıktığı -temelinde bir idari işlem olduğu- değerlendirmesiyle davayı, idari işlemden doğan zararın tazmini istemiyle açılan bir tam yargı davası olarak nitelediği ve olayda uygulanacak dava açma sürelerine ilişkin kuralları da buna göre belirlediği görülmüştür. Bu sebeple derece mahkemesi başvurucunun iptal kararlarıyla oluşan zararını iptal kararlarının kendisine tebliğ edilmesi ile öğrendiğini ancak söz konusu davanın anılan iptal kararlarının tebliğinden çok sonra açıldığı gerekçesiyle davanın süresinde açılmadığını belirtmiştir.

37. Dosya kapsamında başvurucunun zararlarının tazminine yönelik idareye yaptığı başvurusunda ve dava dilekçesinde, başvuruya konu projeye ilişkin alınan ÇED kararlarına

yönelik iptal davaları süreci özetlendikten sonra açılan üçüncü iptal davası neticesinde davanın reddedilmesi ile projeye devam edebildiğini ifade etmiştir. Başvurucu projeye devam edebilmek için başlangıçta belirlenen proje maliyetinin art arda açılan davalar sebebiyle aradan geçen zaman sonrasında uygulanabilir olmadığını, projenin uygulanabilmesi için yeniden imzalamak zorunda kalınan anlaşmalar ve yapılan masraflara İdarenin kusurlu eylemlerinin neden olduğunu ileri sürmektedir. Başka bir deyişle başvurucu açılan üçüncü iptal davasının reddedilmesi sonucunda yeniden projeye devam etmek istediğinde projenin kalan %50'sinin mali bakımdan uygulanabilir olmaması sebebiyle zararının doğduğunu ileri sürmektedir.

38. Anayasa Mahkemesinin dava açma süresinin belirlenmesi noktasında bir görevinin olmadığı, dava açma süresinin belirlenmesinde derece mahkemesinin yorumunun mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemek olduğu belirtilmelidir. Başvurucu Şirket tarafından açılan tam yargı davası idarenin kendisi aleyhine tesis ettiği herhangi bir idari işlemin hukuka aykırı olması, diğer bir ifadeyle idarenin kendisi aleyhine hukuka aykırı işlem tesis etmiş olması sebebine dayanmamaktadır. Açılan dava, başvurucu Şirketin yararlanıcısı bulunduğu birtakım işlemlerin iptali nedeniyle ortaya çıkan yeni durumun birtakım zararlar doğurması sebebine dayanmaktadır. Diğer bir ifadeyle başvurucu Şirket, yararlanıcısı bulunduğu idari işlemlerin hukuka aykırı olduğunu düşündüğü için değil bu işlemlerin başkalarının açtığı davalar sonucu iptal edilmesi sebebiyle ortaya çıkan mali külfetin karşılanmasını istemektedir. Başvurucu Şirket iptal davaları ile geçen sürecin sonucunda proje maliyetlerinin arttığını ve bunun karşılanması gerektiğini düşünmektedir. Başvurucu Şirket üçüncü iptal davasının reddedilmesi sonucunda yeniden projeyi uygulamak istediğinde projenin ilk hâlinin maliyet bakımından uygulanamaz olduğunu fark ettiğini, zararını da bu aşamadan itibaren öğrendiğini iddia etmektedir. Derece mahkemesi tarafından dava açma süresinin açılan birinci ve ikinci iptal davasında verilen iptal kararlarının başvurucu Şirkete tebliğinden itibaren başlatılması gerektiğinin belirtildiği fakat davaya konu zarar olgusunun sebebi olarak başvurucu Şirket tarafından ileri sürülen iddianın hukuken savunulabilir bir zemininin bulunup bulunmadığının tartışılmadığı ve bu tartışmanın sonucuna bağlı olarak dava açma süresinin hangi tarihten itibaren işlemesi gerektiği yönünde bir değerlendirme yapılmaksızın davanın reddedildiği görülmüştür. İdare mahkemesinin bunu idari işlemden doğan bir zarar gibi değerlendirmesi başvurucu Şirketin dava açmasını imkânsız kılmakta veya zorlaştırmaktadır.

39. Sonuç olarak başvurucu Şirketin davaya konu tazminat talebinin gerekçeleri karşısında Mahkemenin dava açma süresinin başlangıcının tespitinde 2577 sayılı Kanun'un dava açma sürelerine ilişkin hükümlerinin başvurucunun mahkemeye erişim hakkını engelleyecek şekilde önemli ölçüde dar yorumladığı değerlendirilmiştir.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvenceye bağlanan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermek gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

41. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

42. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

43. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018). kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir, Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

44. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

45. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

46. İncelenen başvuruda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

47. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Rize İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

48. İhlal tespitinin ve yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

49. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL bireysel başvuru harcı ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Rize İdare Mahkemesine (E.2017/216 K.2017/212) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEMİH AKBAŞ

B. No: 2017/40441 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/40441

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEMİH AKBAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/40441)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Volkan SEVTEKİN

Başvurucu : Semih AKBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklu olarak aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşlerin birbirleriyle yeterli şekilde iletişim kuramamaları nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü sonrasında terör örgütüne [Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY)] üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçları kapsamında yürütülen soruşturma sürecinde Ağrı Sulh Ceza Hâkimliğinin 22/8/2017 tarihli kararıyla tutuklanmış ve Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) konulmuştur.

10. Başvurucunun eşi de aynı tarihte ve aynı soruşturma kapsamında tutuklanmış, Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur.

11. Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) Ceza İnfaz Kurumuna gönderdiği 25/7/2016 tarihli yazısında; 23/7/2016tarihli ve 29779 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) ve (e) bentleri uyarınca FETÖ/PDY'ye üye olma ve darbeye kalkışma suçlarından tutuklu olarak barındırılan kişilerin avukatları ile görüştürülmeleri, ziyaretçileri ile görüştürülmeleri ve telefon görüşmeleri hususlarının düzenlendiği ancak hükümlü ve tutuklular arasında akrabalık bağı olanların yapmakta oldukları ve iç görüşme olarak adlandırılan kurum içi görüşmeye yer verilmediği belirtilmiştir. Bu nedenle yaşanan belirsizlik çözülünceye kadar geçecek sürede anılan suçlardan tutuklu olarak barındırılan kişiler içinde eş, çocuk, ana, baba ve kardeş yönünden akrabalık bağı olanlara iç görüşme yaptırılmayacağı bildirilmiştir.

12. Başvurucu 11/10/2017 ve 13/10/2017 tarihli dilekçeler ile Ceza İnfaz Kurumuna başvurmuş ve eşi T.U.A. ile iç görüşme yapma talebinde bulunmuştur.

13. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun (Kurul) 13/10/2017 tarihli kararıyla başvurucunun talebi reddedilmiştir. Kararda; aynı ceza infaz kurumunda tutuklu olarak barındırılan başvurucu ile eşine 25/7/2016 tarihli Başsavcılık yazısında belirtilen hususlar nedeniyle iç görüşme yaptırılmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir.

14. Başvurucunun Kurul kararının kaldırılması talebiyle yaptığı şikâyet başvurusu Eskişehir 1. İnfaz Hâkimliğinin (İnfaz Hâkimliği) 30/10/2017 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Karar gerekçesinde, Ceza İnfaz Kurumunun iç işleyişine ilişkin kararın usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

15. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 15/11/2017 tarihli kararlarıyla reddedilmiştir.

16. Nihai karar 24/11/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 15/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Anayasa Mahkemesi tarafından Ceza İnfaz Kurumuna 4/11/2019 tarihinde yazılan yazı ile başvurucunun tutuklu kaldığı süre boyunca kendisi gibi tutuklu olan eşi ile herhangi bir açık ya da kapalı görüş yapıp yapmadığı, eşiyle telefon vasıtasıyla görüşüp görüşmediği, mektup yoluyla haberleşme sağlayıp sağlamadığı hususlarında eldeki bilgi ve belgelerin gönderilmesi talep edilmiştir. 5/11/2019 tarihli cevap yazısında; tutuklu kaldıkları dönemde başvurucu ile eşi arasında herhangi bir görüşmenin gerçekleştirilmediği, tutuklu eşlerin telefonla görüşme haklarından da yararlanmadıkları, başvurucunun eşinin 13/7/2018

tarihinde tahliye edildiği bildirilmiştir. Başvurucu ve eşinin 22/8/2017-13/7/2018 tarihleri arasında mektup yoluyla iletişim kurdukları belirtilmiştir. Diğer yandan başvurucunun 24/5/2018 tarihli dilekçesiyle eşi ile görüştürülmesi hususunda yeniden talepte bulunduğu ve Kurulun 29/5/2018 tarihli kararıyla başvurucunun talebinin kabul edildiği ve bu kararın 31/5/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmesine rağmen başvurucunun eşinin tahliye edildiği 13/7/2018 tarihine kadar geçen kırk iki günlük süre boyunca kurum içi görüşme talebinde bulunulmadığı vurgulanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Murat Aydın, B. No: 2016/58533, 3/7/2019, §§ 19-41.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu, kendisi gibi tutuklu olan eşiyle kurum içi (açık ya da kapalı usulle) görüş yapabilmesi için mevzuatta açık bir hüküm bulunmadığının ve bu konuda belirsizlik olduğunun ileri sürülmesinin Anayasa ve temel hukuk normlarına aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca başvurucu, eşi ile kurum içi görüşme yapamayacaklarına ilişkin olarak mevzuatta açık bir yasağın bulunmadığı gibi devletin ailenin bütünlüğü -huzur ve refahı- için gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğunu bildirerek aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde, 667 sayılı KHK'nın 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) ve (e) bentlerinde iç görüşme olarak adlandırılan kurum içi görüşmeye yer verilmediği vurgulanmıştır. Başvurucunun 24/5/2018 tarihli dilekçesiyle bireysel başvuru sonrasında da aynı suçtan tutuklu bulunan eşi ile iç görüş yaptırılması talebinde bulunduğu ve Kurulun 29/5/2018 tarihli kararıyla başvurucunun talebinin kabul edildiği belirtilmiştir. Anılan Kurul kararı gerekçesinde, aradan geçen yedi aylık süreçte bazı belirsizliklerin ortadan kalkması ve karar tarihinde yürürlükte olan 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in (Ziyaret Yönetmeliği) 9. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "Aynı ceza infaz kurumu içinde bulunan hükümlü ve tutuklular, birinci fıkrada sayılan kişilerden olmaları şartıyla bu Yönetmelik hükümleri kapsamında birbirleri ile görüşebilir." hükmü doğrultusunda karar verildiğinin açıklandığı ifade edilmiştir. Öte yandan bu kararın başvurucuya tebliğ edildiği 31/5/2018 tarihinden sonra başvurucu ve eşinin bu yönde bir talebi bulunmadığından başvurucunun eşinin tahliye edildiği 13/7/2018 tarihine kadar geçen kırk iki günlük süre

boyunca iç görüşme yaptırılamadığı bilgisinin edinildiği bildirilmiştir. Görüşte ayrıca Ziyaret Yönetmeliği'nin 9. maddesinin 5/12/2018 tarihli ve 30616 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile değiştirilen üçüncü fıkrası ile aynı ceza infaz kurumu ya da birden fazla ceza infaz kurumunun bir arada bulunduğu yerleşkedeki farklı kurumlarda barındırılmakta olan hükümlü veya tutuklu eşlerin birbirleriyle görüşmesi olanağı getirildiği ancak bu değişikliğin başvurucunun eşinin tahliye edildiği tarihten sonra yapıldığı, dolayısıyla somut olayda başvuru tarihinde yürürlükte bulunan mevzuata göre değerlendirmeler yapıldığı hatırlatılmıştır. Sonuç olarak Kurul kararının ve kullanılan takdir hakkının hukuka uygun olduğu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararlarındaki tespit ve sonuçların da kanunun uygulanması niteliğinde olduğu ve bu anlamda hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı, adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği belirtilmiştir.

25. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta önceki iddialarını tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa’nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

27. Anayasa'nın başvurunun değerlendirilmesinde dikkate alınacak 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

28. Anayasa’nın 41. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ...

Devlet, ailenin huzur ve refahı ... için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar..."

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özünün kendisi gibi tutuklu olan eşiyle kapalı ve açık görüşme imkânından yararlanamamasına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesi benzer bir başvuruyu aile hayatına saygı kapsamında incelemiştir (Murat Aydın, § 50). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun eşiyle aile hayatının devamını sağlayacak şekilde -asgari de olsa- iletişimini/temasını sürdürecek önlemlerin alınmaması yönündeki söz konusu iddianın aile hayatına saygı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

31. Aile hayatına saygı hakkı Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Madde gerekçesi de dikkate alındığında kamusal makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret edildiği görülmekte olup söz konusu düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile hayatına saygı hakkının Anayasa’daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa’nın 41. maddesinin -Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

32. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatının sınırlanması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36). Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir.

33. Devletin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla iletişimini devam ettirecek önlemleri alması pozitif yükümlülüklerinin bir gereği olsa da -belirtildiği üzere- hukuka uygun bir tutulmadan kaynaklanan kaçınılmaz sonuçlar nedeniyle aile hayatı kapsamındaki temasın sınırlandırılması doğaldır. Kamu düzeninin ve kurum güvenliğinin sağlanması yönündeki meşru amaç doğrultusunda ve makul bir gerekliliğin olması durumunda gerekçeleri ilgili ve yeterli şekilde açıklanarak belirli bir süre boyunca söz konusu pozitif yükümlülüğün karşılanmaması da olağan kabul edilebilir. Ancak aile hayatına saygı hakkının gereklerinin mümkün olan ilk fırsatta yerine getirilmesi ve mahpusların ailesiyle olan temasının hızlı şekilde yeniden sağlanması bir gerekliliktir (Murat Aydın, § 54).

34. Bu bağlamda tutuklu ya da hükümlünün yakın derecedeki aile bireyleriyle aile hayatını sürdürmesini sağlamaya yeterli olacak şekilde asgari düzeyde bir iletişim ve temas kurması her durumda sağlanmalıdır. Böylesi bir yükümlülüğün yerine getirilmesi ve tedbirler alınması, aile hayatına saygı hakkı kapsamında devletten beklenen asgari bir gerekliliktir. Birtakım teknik ya da fiziki olanakların bulunmaması, tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari şekilde iletişim ve temas kuramamasına gerekçe olarak gösterilemez. Zira mahpusun ailesiyle iletişim kurması her durumda mutlaka yüz yüze görüştürülmesi anlamına gelmemektedir (Murat Aydın, § 55).

35. Örneğin farklı yerleşkelerde veya farklı şehirlerde bulunan ceza infaz kurumlarında barındırılan mahpusların birbirleriyle yüz yüze görüştürülmeleri beklenemez. Ancak yakın aile bağı olan bu durumdaki mahpusların birbirleriyle uygun vasıtalar aracılığıyla görüştürülmelerinin sağlanması gerekir. Öte yandan aynı yerleşke içindeki farklı ceza infaz kurumlarında tutulan yakın aile bireylerinin gerekli güvenlik önlemleri alınarak belirli dönemlerde mümkün olduğunca yüz yüze görüştürülmeleri aile hayatına saygı hakkının gerekli kıldığı yükümlülüğün bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Nitekim belirtilen son hâlde, aile bireylerinin yüz yüze görüştürülmeleri kamusal makamlara katlanılması mümkün olmayan bir külfet yüklememektedir (Murat Aydın, § 56).

36. Tüm durumlarda önemli olan husus yakın aile bireylerinin birbirlerinden haberdar olabilmeleri, aile hayatlarına ilişkin konuları konuşabilme imkânından yoksun bırakılmamalarıdır. Elbette aile bireylerinin birbirleriyle temas etmesine ve aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlamaya elverişli kabul edilen uygun vasıtaların suç işlenmesinin önlenmesi ya da yasa dışı haberleşmenin önüne geçilmesi amacıyla ilgili idare tarafından denetlenmesi ve gerektiğinde izlenmesi de mümkündür. Bu şekilde denetleme ve izleme yetkileri olmasına rağmen haklı bir gerekçe olmaksızın kamusal makamlar tarafından tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari bir iletişim kurmasına imkân sağlanmaması aile hayatına saygı hakkının ihlaline neden olabilir (Murat Aydın, § 57).

37. Vurgulandığı üzere tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari bir iletişim kurmasının sağlanması şeklindeki pozitif yükümlülük özellikle aile bireylerinin her ikisinin de mahpus olduğu ve aynı yerleşke içinde tutulmadıkları durumlarda bu kişilerin mutlaka yüz yüze, yakın şekilde görüştürülmesini gerekli kılmaz. Belirtilen asgari iletişim, söz konusu aile bireylerinin belirli ve makul aralıkta başta telefon olmak üzere uygun vasıtalarla birbirleriyle görüştürülmeleri yoluyla da sağlanabilir. Sadece mektup yoluyla haberleşme ise -istisnai durumlar hariç olmak üzere- aile bireylerinin birbirleriyle olan ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında korunan temasın sürdürülmesini sağlamaya uygun bir vasıta olarak kabul edilmemelidir. Zira mektup yoluyla haberleşme, tek başına aile ilişkilerinin sürdürülmesine olanak sağlayacak kapsamı ve hızı içeren bir vasıta olarak nitelendirilmeye elverişli değildir (Murat Aydın, § 58).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl süreci üçer aylık sürelerle uzatılarak 18/7/2018 tarihine kadar devam etmiştir.

39. Somut olayda başvurucu ve eşi FETÖ/PDY'ye üye olma suçlamasıyla 22/8/2017 tarihinde tutuklanarak Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur.

40. Başvurucu, tutuklu olduğu eşiyle görüşme talebiyle Ceza İnfaz Kurumuna başvurmuş ise de görüş hakkından yararlanmasına ilişkin olarak mevzuatta açık bir hüküm bulunmadığı ve bu konuda belirsizlik olduğu gerekçesiyle başvurucunun talebi kabul edilmemiştir. Kurulca verilen söz konusu karar, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi tarafından usule ve yasaya uygun bulunarak reddedilmiştir.

41. Genel ilkeler kısmında vurgulandığı üzere devletin hükümlü ve tutukluların özellikle yakın derecedeki aile bireyleriyle temasını devam ettirecek önlemleri alması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük, makul bir gerekliliğin olması durumunda, kamu düzeninin ve kurum güvenliğinin sağlanması yönündeki meşru amaç doğrultusunda sınırlı bir süre için yerine getirilmeyebilir. Fakat devlet her durumda tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari bir iletişim kurmasını sağlamak zorundadır. Devlet, bu asgari iletişimin sağlanması konusundaki yükümlülüğünü gerektiğinde uygun vasıtalar aracılığıyla da yerine getirebilir. Ayrıca suç işlenmesinin önlenmesi ya da yasa dışı haberleşmenin önüne geçilmesi amacıyla bu vasıtaların denetlenmesi ve izlenmesi mümkündür (bkz. §§ 31-37).

42. Eşi ile görüştürülmesi hususunda başvurucunun yeniden talepte bulunması üzerine Kurul tarafından talebinin kabul edildiği 29/5/2018 tarihine kadar yaklaşık yedi aylık süre

boyunca kendisi gibi tutuklu olan eşiyle mektupla haberleşme dışında herhangi bir vasıtayla görüşemediği anlaşılmaktadır. Devletin tutuklu olan başvurucunun eşiyle temasını devam ettirecek önlemleri alması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmakla birlikte başvurucunun eşinin de tutuklu olduğu dikkate alındığında söz konusu yükümlülüğün kapsamının somut olayın koşulları özelinde değerlendirilmesi gerekecektir.

43. Somut olaydaki gibi aynı ceza infaz kurumunda barındırılan tutuklu eşlerin yüz yüze görüştürülmeleri konusundaki taleplerinin kamusal makamlar tarafından uygun koşullar altında karşılanması gerekir. Nitekim aynı ceza infaz kurumunda tutulan eşlerin belirli aralıklarla ve gerekli tedbirler alınarak yüz yüze görüştürülmeleri konusunda kamusal makamlara yüklenen külfetin katlanılması güç bir durum oluşturmadığı değerlendirilmektedir. Bu hususta başvurucu tarafından dile getirilen taleplerin karşılanmadığı ve aile hayatına saygı hakkının öngördüğü yükümlülüklerin dikkate alınmadığı görülmektedir.

44. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde aynı ceza infaz kurumunda barındırılan tutuklu eşlere açık ve kapalı görüş hakkı tanımak suretiyle yüz yüze görüşme imkânının verilmediği, bu doğrultudaki taleplerin idari ve yargısal merciler tarafından makul bir gereklilik ortaya koyulmadan karşılanmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda eşler arasında asgari bir iletişim ve temas kurulmasına imkân sağlayacak tedbirlerin kamusal makamlarca alınmadığı ve aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerin gereğinin yerine getirilmediği sonucuna varılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

46. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

47. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 1.500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

48. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

49. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde

ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

50. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

51. İncelenen başvuruda tutuklu eşler arasında aile hayatının sürdürülmesine imkân sağlayacak şekilde iletişim kurulmasına uygun bir vasıta olarak değerlendirilebilecek kurum içi görüşme hakkından başvurucunun yararlandırılmaması nedeniyle aile hayatına saygı hakkı yönünden devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidememiştir.

52. Başvurucunun bireysel başvuru sonrasında 29/5/2018 tarihinde eşi ile kurum içi görüşmeden yararlandırılmasına karar verilmesi, ayrıca eşinin 13/7/2018 tarihinde tahliye olduğu da dikkate alındığında tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından ilgili yargı mercii tarafından yeniden karar alınmasında hukuki bir yarar bulunmamaktadır.

53. Öte yandan somut olay bağlamında ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için aile hayatına saygı hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Eskişehir 1. İnfaz Hâkimliğine (30/10/2017 tarihli ve E.2017/2280, K.2017/2327 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TURGAY GÖKKOYUN

B. No: 2018/11320 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/11320

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TURGAY GÖKKOYUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/11320)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Engin GÜNDÜZ

Başvurucu : Turgay GÖKKOYUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; psikolojik tacizden kaynaklanan zararların giderilmemesi nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 30/4/2018 ve 15/5/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2018/12825 numaralı başvuru dosyasının kişi ve konu yönlerinden hukuki irtibat nedeniyle 2018/11320 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Emniyet amiri rütbesinde olan başvurucu, Ankara'dan Şırnak'a atanmış ve 25/7/2013 tarihinde Emniyet İstihbarat Şube Müdürlüğünde göreve başlamıştır.

8. Başvurucu Emniyet Genel Müdürlüğünün 22/2/2014 tarihli işlemi ile istihbarat branşından çıkarılarak genel hizmet kadrosuna aktarılmış, Şırnak Emniyet Müdürlüğünün 26/2/2014 tarihli işlemi ile de İş Sağlığı ve Güvenliği Büro amiri olarak atanmıştır. Anılan işlemlerin iptali istemiyle açtığı davada Mardin İdare Mahkemesince 18/7/2014 tarihinde yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş, idarece karara yapılan itiraz reddedilmiştir. Bunun üzerine başvurucu 11/9/2014 tarihinde önceki görev yeri olan İstihbarat Şube Müdürlüğüne atanmıştır. İdare Mahkemesince 31/10/2014 tarihinde işlemlerin iptaline karar verilmiş ise de bu karar Danıştay Onaltıncı Dairenin 13/5/2015 tarihli kararıyla usul yönünden bozulmuştur. İdare Mahkemesince 16/11/2016 tarihinde bozma kararına uyularak dilekçenin reddine karar verilmiş, başvurucu yenilediği dilekçe ile Emniyet Genel Müdürlüğünün 22/2/2014 tarihli işleminin iptalini talep etmiştir. Dava, İdare Mahkemesinin 18/10/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Karar gerekçesinde; istihbarat birimi ve branşının özelliği dikkate alındığında, istihbarat hizmeti gibi devlet güvenliğini ilgilendiren önemli bir pozisyonda hangi personeli istihdam edeceği konusunda davalı idarenin geniş bir takdir yetkisinin bulunduğu, işlemin hizmet dışı nedenler esas alınarak ya da takdir yetkisi kötüye kullanılarak tesis edildiği noktasında dava dosyasında da bilgi ve belge bulunmadığı dikkate alındığında dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir. İstinaf başvurusunun reddi üzerine karar kesinleşmiştir.

9. Başvurucu bu arada Şırnak Emniyet Müdürlüğünün 16/1/2015 tarihli işlemi ile personel ihtiyacı nedeniyle geçici olarak Koruma Şube Müdürlüğünde görevlendirilmiştir. Başvurucunun anılan işleme karşı açtığı davada Mardin İdare Mahkemesinin 12/5/2015 tarihli kararıyla yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş, bu karar yapılan itiraz üzerine Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesinin 29/7/2015 tarihli kararıyla kaldırılarak yürütmenin durdurulması istemi reddedilmiştir. İdare Mahkemesi 7/10/2015 tarihinde yaptığı toplantıda başvurucunun görevlendirildiği birimde belli bir süreyle hizmetine ihtiyaç duyulduğu ve görevlendirilmesinin hukuken geçerli haklı nedenlerle yapıldığına dair bilgi ve belgenin sunulmadığı, istihbarat birimindeki görevinde başarısızlığına ilişkin somut belirlemede bulunulmadığı, işlemin hukuki dayanağının ortaya konulamadığı, geçici görevlendirmenin süre öngörülmeksizin ucu açık olarak tesis edildiği gerekçeleriyle işlemin iptaline karar vermiştir.

10. Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi itiraz üzerine incelediği dosyada 8/3/2016 tarihli kararıyla iptal kararını bozarak davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde, idarenin kamu hizmetinin gerekleri doğrultusunda personelin görev yerini geçici veya sürekli olarak değiştirme konusunda kanunen sahip olduğu takdir yetkisini emniyet hizmetlerinin önem ve özelliğine uygun olarak kullandığı, takdir yetkisini kamu yararı ve hizmet gerekleri dışında subjektif (öznel) nedenlerle kullandığına dair herhangi bir bilgi ve belgenin de bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun görev yerinin geçici olarak değiştirilmesine yönelik işlemde kamu yararına ve hizmet gereklerine aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurucunun düzeltme isteminin reddedilmesi sonucunda karar kesinleşmiştir.

11. Başvurucu, atamasının başka bir şehre yapılması nedeniyle Şırnak'daki görevinden 31/8/2015 tarihinde ayrılmıştır.

A. 2018/12825 Numaralı Başvuruya İlişkin Yargı Süreci

12. Başvurucu; idarece tesis edilen işlemler ve gösterilen tutum nedeniyle psikolojik tacize maruz kaldığı iddiasıyla 6/5/2015 tarihinde Şırnak Valiliğine (Valilik) karşı Mardin 1. İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmış, Mahkemece 18/8/2015 tarihinde dava dilekçesinin merciine tevdiine karar verilmiştir. İdarece başvuruya yanıt verilmemesi üzerine başvurucu 20/11/2015 tarihinde 20.000 TL tutarında tam yargı davası açmıştır. Dava dilekçesinde; yargı kararı üzerine tekrar atandığı İstihbarat Şubesinde tarafına aktif bir görev verilmediğini, kısa süre sonra ihtiyaç bulunmadığı hâlde Koruma Şubesinde görevlendirildiğini, burada rütbe ve kıdemine uygun bir görev verilmediği gibi çalışma odası ve bilgisayar da tahsis edilmediğini, mesai saatlerinde misafir sandalyesinde oturtularak kendilerinden kıdemli olduğu personel nezdinde itibarsızlaştırıldığını, yargılamanın lehine sonuçlanması nedeniyle cezalandırıldığını, idarece ötekileştirme ve yalnızlaştırma amacıyla hareket edildiğini belirtmiştir.

13. Mahkeme 28/4/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda; başvurucu hakkında tesis edilen atama işlemine karşı açılan davalarda verilen iptal kararlarının bozularak birinin retle sonuçlandığı, bu işlemlerin kasten ve herhangi bir sebep olmadan tesis edildiklerine yönelik herhangi bir kanıtın bulunmadığı, işlemlerin yargısal denetime açık olduğu, yargı kararlarının gereğinin idarece yerine getirildiği, yargı kararlarını etkisiz kılacak görevlendirme işlemleri yapılması halinde bunların denetiminin de yine yargı yolu ile sağlanabileceği, atama ve görevlendirme işlemlerinin mobbing olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir. İstinaf başvurusunun reddi üzerine karar kesinleşmiştir.

14. Nihai karar 17/4/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 15/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. 2018/11320 Numaralı Başvuruya İlişkin Yargı Süreci

16. Başvurucu 6/11/2015 tarihinde Valiliğe başvurarak yargı kararı üzerine atandığı İstihbarat Şube Müdürlüğünde maruz kaldığı olumsuz idari eylem ve işlemler nedeniyle 100.000 TL manevi tazminat ödenmesini istemiştir. Valilik 25/12/2015 tarihli işlem ile talebi reddetmiştir.

17. Başvurucu 23/2/2016 tarihinde Valiliğe karşı Mardin 1. İdare Mahkemesinde 100.000 TL manevi tazminat istemiyle tam yargı davası açmıştır. Dava dilekçesinde; yargı kararı üzerine tekrar atandığı İstihbarat Şube Müdürlüğünün Şırnak Emniyet Müdürlüğü hizmet binası 2. katında bulunan hizmet yerine alınmadığını, bunun yerine hizmete uygun olmayan başka birimi bulunmayan ve daha önceden lojman olarak kullanılan dairede görevlendirildiğini, rütbesine uygun masa ve sandalye verilmeyip kırık masa ve misafir sandalyesinde görev yapmaya zorlandığını, yine emrine personel, teçhizat ve ekipman verilmediğini, hiyerarşiye aykırı biçimde başkomiser emrinde çalıştırıldığını, görevli olduğu konuda çalışma yapmasının engellendiğini, hizmetin yürütülmesi için kullanılan programlara ve birimlerin giriş kapılarına kendisiyle ilgili tanımlama yapılmadığını, idarenin işlemine karşı dava açarak hakkını araması nedeniyle cezalandırıldığını, idarece ötekileştirme ve yalnızlaştırma amacıyla hareket edildiğini belirtmiştir.

18. Başvurucu iddialarına dayanak olmak üzere 12/9/2014-16/1/2015 tarihleri arasında tek taraflı olarak düzenlediği yirmi altı adet tutanağı dava dilekçesi ekinde sunmuştur. Söz konusu tutanaklarda dilekçesinde belirttiği olayları kendi tespit ve yorumlarıyla birlikte kayıt altına almış, görev yerinin fiziki durumuna ilişkin fotoğraflara yer vermiştir.

19. Mahkeme 7/6/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda; başvurucunun iddia ettiği eylem ve işlemlerin sistemli şekilde ve kendisini yıldırma amaçlı yapıldığına ilişkin herhangi bir delilin dosyada bulunmadığı, atamasıyla ilgili yargı kararının gereğinin idarece yerine getirildiği, hizmetin yerine getirilmesinin ne şekilde engellendiğinin ortaya konulamadığı, şeref ve haysiyetini rencide edici bir olayın bulunmadığı, manevi tazminat ödenmesi için gerekli koşulların oluşmadığı belirtilmiştir. İstinaf başvurusunun reddine ilişkin nihai karar 3/4/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 30/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. İlgili hukuk için bkz. Mehmet Bayrakcı, B. No: 2014/8715, 5/4/2018, §§ 22-45; Hüdayi Ercoşkun, B. No: 2013/6235, 10/3/2016, §§ 30-57.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

23. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alındığında, kamu görevinden çıkarılmış ve tutuklanmış olması nedenleriyle geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu; hakkında yürütülen soruşturma ve tesis edilen atama işlemlerine karşı yargı yoluna başvurması ve yargılamaların lehine sonuçlanması nedeniyle idarenin olumsuz tavır sergilediğini, kendisini ötekileştirme ve itibarsızlaştırma saikiyle hareket ettiğini, sistematik olarak diğer personelden farklı ve onur kırıcı tasarruflara maruz kaldığını belirtmiştir. Mahkemece ispat külfetinin kendisine yüklendiğini, oysa mobbing iddiasının dayanağı olan ve idarenin elinde bulunan kayıt ve belgeleri temin etmesinin mümkün olmadığını, temin etse bile hassas ve gizli olmaları nedeniyle söz konusu belgeleri dosyaya sunmasının suç teşkil edebileceğini ifade etmiştir.

C. Değerlendirme

25. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruya konu şikâyetler başvurucunun maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik iddialar içerdiğinden ve psikolojik taciz kapsamında kaldığından -Anayasa Mahkemesinin önceki kararları da dikkate alınarak- incelemenin Anayasa'nın 17.

maddesi kapsamında yapılması gerektiği değerlendirilmiştir (Hüdayi Ercoşkun, §§ 59-60; Sümeyye Örnek, B. No: 2014/11091, 7/6/2017, § 16; Mehmet Bayrakcı, § 50).

27. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup söz konusu düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 8. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlüğün korunması hakkına karşılık gelmektedir (Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 30).

28. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının koruduğu temel haklara, bir eylemin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık düzeyine ulaşmış olması gerektiğine ve söz konusu ağırlık düzeyi belirlenirken gözönüne alınması gereken durumlara ilişkin olarak ilkeler tespit edilmiştir (Şehnaz Ayhan, B. No: 2013/6229, 15/4/2014, §§ 21-26; Işıl Yaykır, B. No: 2013/2284, 15/4/2014, §§ 31-36; Emel Leloğlu, B. No: 2013/3512, 17/7/2014, §§ 26-31; Hüdayi Ercoşkun, §§ 84-88; Hacer Kahraman, B. No: 2013/7935, 20/4/2016, §§ 51-56). Belirtilen tespitler ışığında somut olaya konu olan muamelelerin uygulanış şekli ve yöntemi ile özellikle meydana getirdiği fiziksel ve ruhsal etkiler açısından başvurunun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında değerlendirilmesi için gerekli olan asgari eşiği aştığı söylenemez. Bu nedenle başvurucunun şikâyetlerinin Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

1. Genel İlkeler

29. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında; çalışan bireylerin maddi ve manevi varlıklarının korunması bağlamında devletin Anayasa'nın 17. maddesinin yanı sıra 5., 12., 49. ve 56. maddeleri çerçevesinde üstlenmesi gereken negatif ve pozitif yükümlülüklerinin kapsamına, başta 3/5/1996 tarihli Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı ile Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) bünyesinde imzalanan sözleşmeler olmak üzere uluslararası sözleşmelere taraf olan devletlerin taahhütlerine ve bu doğrultuda hayata geçirilen düzenlemelere ilişkin açıklayıcı değerlendirmelere ve genel ilkelere yer verilmiştir (Mehmet Bayrakcı, §§ 61-72).

30. Söz konusu değerlendirmelerde Anayasa Mahkemesi, her somut olayın kendi bütünlüğü içinde değerlendirilmesi koşuluyla bireylerin çalışma ortamlarında maruz kaldıklarını ileri sürdükleri eylem, işlem ya da ihmallerin psikolojik taciz derecesine ulaşması için birtakım unsurların aranması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, ILO ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanan yayın ve raporlar da dikkate alındığında, muamelelerin psikolojik taciz olarak vasıflandırılabilmesi için;

i. İşyeri ile ilgili olarak işyerindeki yöneticiler ve/veya diğer çalışanlar tarafından gerçekleştirilmesi ya da bu tür müdahalelere göz yumulması,

ii. Süreklilik arz edecek şekilde tekrarlanması, keyfîlik içermesi, sistemli ve kasıtlı olması, yıldırma ve dışlama amacı taşıması,

iii. Mağdurun kişiliğinde, mesleki durumunda veya sağlığında zarar ortaya çıkaran ya da ciddi bir zarar tehlikesi içeren nitelikte olması gerekir.

31. Muamelelerin neden olduğu sonuçların boyutu; mağdurun konumuna, muamelelerin süresine, sıklığına, kim ya da kimler tarafından gerçekleştirildiğine, mağdurun cinsiyetine,

yaşına ve sağlık durumuna kadar birçok faktöre göre değişebilmektedir (Aynur Özdemir ve diğerleri, B. No: 2013/2453, 24/3/2016, § 79; Hacer Kahraman, § 69).

32. Yine bu değerlendirmelere göre çalışanların yaşamlarına etkisi bakımından çekilmez bir ağırlık ve yoğunluk derecesine ulaşarak onların manevi bütünlüklerini tehdit eden ve psikolojik taciz olarak nitelendirilen eylem, işlem ya da ihmaller konusunda Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası kapsamında devletin üstlenmesi gereken pozitif yükümlülükler temel olarak şöyle sıralanabilir:

i. Çalışanlara yönelen psikolojik taciz mahiyetindeki davranışların oluşmaması için önlemler alınması,

ii. Şikâyetleri etkili şekilde inceleyecek denetim mekanizmalarının oluşturulması,

iii. Pozitif ayrıcalıklar sunulması gereken çalışanların önündeki güçlüklerin kaldırılması ve kolaylaştırıcı imkânlardan yararlandırılmasının sağlanması,

iv. Yıldırıcı ve kasıtlı tutumlara maruz kalanların uğradıkları maddi ve manevi zararlarının giderilmesi ya da ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulması ve suç teşkil eden durumlarda sorumluların yasal çerçevede cezalandırılmalarının sağlanması,

v. Oluşan zararların tazmin edilmesi amacıyla açılan davalarda mağdurların haklarını adil şartlarda savunabileceği usule ilişkin etkili güvencelerden yararlandırılması ve yargılamalar sonucunda temel hakların içerdiği güvenceleri koruyacak şekilde mahkemelerce ulaşılan sonuçların ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması.

33. Son olarak Anayasa Mahkemesince yapılan değerlendirmelerde, daha önceki kararlarda sıklıkla vurgulandığı üzere mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmenin öncelikle derece mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanında olduğu hatırlatılmıştır. Sistemli ve kasıtlı olarak haksız şekilde gerçekleştirildiği iddia edilen eylem, işlem ve ihmallerin psikolojik taciz olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine yönelik olarak yapılacak incelemede, olayın tüm tarafları ile doğrudan temas hâlinde bulunan derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu tartışmasızdır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin rolü bu kuralların yorumunun Anayasa’ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır (Aynur Özdemir ve diğerleri, § 81; Hacer Kahraman, § 70).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Başvurucu, kendisini yargı kararı nedeniyle istihbarat birimindeki eski görevine atamak zorunda kalan idarenin bu durumdan rahatsızlık duyduğunu ve kendisine karşı psikolojik taciz teşkil eden tasarruflarda bulunduğunu ileri sürmekte, söz konusu tasarrufları ise hukuka aykırı biçimde görevlendirme yapılması, rütbesine uygun aktif bir görev verilmemesi ve uygun çalışma ortamı sağlanmaması şeklinde ifade etmektedir.

35. Başvurucunun istihbarat branşından çıkarılmasına bağlı olarak istihbarat dışında bir birime atanması işlemine karşı açtığı davada işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiş, idarece yargı kararının gereği yerine getirilerek başvurucu tekrar önceki görevine atanmıştır.

36. Başvurucu daha sonra Koruma Şube Müdürlüğü emrinde görevlendirilmiştir. İdare görevlendirmenin sebebini, hizmete ilişkin koşullardaki değişiklik nedeniyle ortaya çıkan

ihtiyaca dayandırmış, kamu görevinin etkili ve verimli şekilde yürütülmesini amaçladığını belirtmiştir. Başvurucunun görevlendirme işlemine karşı açtığı dava, idarece tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun maruz kaldığı işlemin idarenin takdir yetkisini aştığı, keyfî ve kasıtlı olduğu ortaya konulamamıştır.

37. Öte yandan başvurucu; rütbesine uygun aktif görev, personel ve ekipmanın tarafına verilmediğini, görev yerinin çalışmaya elverişli olmadığını ileri sürmüş, buna karşılık idarenin belirtilen hususlarda sahip olduğu takdir yetkisini, kurumun olanaklarını ve hizmetin gereklerini gözardı ederek kendisine psikolojik taciz uygulamak maksadıyla kötüye kullandığını varsayımdan uzak ve objektif biçimde temellendirememiştir. Başvurucu şikâyetçi olduğu konular hakkında amir ve üstlerine müracaat edip etmediği, şayet başvuruda bulunmuş ise başvurusu hakkında ne gibi işlemler yapıldığı, maruz kaldığı eylem ve işlemlerin kendisi üzerinde hangi olumsuzluklara yol açtığı hususlarında soyut beyanı dışında ikna edici ve kabul edilebilir açıklamalarda bulunmamıştır.

38. Tüm bu hususlar bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde başvurucunun, hakkındaki idari işlemlere karşı yargı yoluna başvurmuş olması nedeniyle süreklilik arz eden, yıldırma ve dışlama amacına yönelik sistematik uygulamalara maruz kaldığı, bundan dolayı kişiliğinde ve mesleki durumunda birtakım zararların oluştuğu yönündeki iddialarının temellendirilemediği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda tam yargı davasını reddeden İdare Mahkemesinin gerekçeli kararında, müdahalelerin başvurucunun maddi ve manevi varlığı üzerindeki etkilerinin tartışıldığı ve derece mahkemelerinin gerekçelerinin bu yönde ilgili ve yeterli şekilde olduğu kanaatine varılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle bir ihlalin bulunmadığı açık olan başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULAZİZ ABAK VE MAZLUM ORAL

B. No: 2019/33099 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33099

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULAZİZ ABAK VE MAZLUM ORAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33099)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Abdulaziz ABAK

2. Mazlum ORAL

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet Beşir ABAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2020/311 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/33099 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/33099 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Abdulaziz Abak'ın yargılandığı başvuru konusu davada 6 yıl 8 aylık yargılama süresinin ve başvurucu Mazlum Oral'ın yargılandığı başvuru konusu davada 5 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucu Abdulaziz Abak'a net 12.000 TL, başvurucu Mazlum Oral'a net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Abdulaziz Abak'a net 12.000 TL, başvurucu Mazlum Oral'a net 10.000 TL tutarında manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kızıltepe 3. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2018/56) ve Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/453, K.2015/321) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM AYHAN VE NECATİ AYHAN

B. No: 2019/34018 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM AYHAN VE NECATİ AYHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34018)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Adem AYHAN

2. Necati AYHAN

Başvurucular Vekili : Av. Ertan GÜNDÜZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/9/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/20200 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 7 yıl 4 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 12.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucuların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 12.000 TL tutarında manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/635) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FAHRETTİN ARSLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/2923 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2923

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FAHRETTİN ARSLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2923)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Fahrettin ARSLAN

2. Hakan TANER

3. Halit ÖZDEMİR

4. Veysi ENGİN

5. Zinnar KIZILALTUN

Başvurucular Vekili : Av. Salih TAYLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/2923 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine,

incelemenin 2020/2923 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan Zinnar Kızılaltun, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak

suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin ise yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

17. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

18. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

21. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

24. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

25. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen başvuru harcından oluşan yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucu Zinnar Kızılaltun'un adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara, ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Başvuru harcına ilişkin yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEVDET BAYIR (3)

B. No: 2020/3163 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3163

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEVDET BAYIR BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2020/3163)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Cevdet BAYIR

Vekili : Av. Sevim AKAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 8 yıl 5 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2012/355, K.2014/425) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARUK FERMAN

B. No: 2020/3965 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3965

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FARUK FERMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3965)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Faruk FERMAN

Vekili : Av. Aladdin İRAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 7 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Diyarbakır 1. İş Mahkemesine (E.2013/587, K.2019/628) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KADİR SEVGİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/4622 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4622

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KADİR SEVGİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4622)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1.Kadir SEVGİ

2. Remzi TATAROĞLU

3. Yusuf Kemal TAŞÇI

Başvurucular Vekili : Av. Burcu ATEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 9 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 10.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kahramankazan Asliye Ceza Mahkemesine (E.2011/204, K.2019/798) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN KALAFAT

B. No: 2020/4885 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4885

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN KALAFAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4885)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Hüseyin KALAFAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 14 yıl 11 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile türünü belirtmeksizin tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL tutarında manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bartın Ağır Ceza Mahkemesine (E.2004/159, K.2013/138) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İZZETTİN DÜNDAR

B. No: 2020/6038 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6038

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İZZETTİN DÜNDAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6038)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : İzzettin DÜNDAR

Vekili : Av. Tahir DÜNDAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 9 yıl 1 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Turgutlu 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2011/377, K.2013/201) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ŞİRİN CAN

B. No: 2020/6420 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6420

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ŞİRİN CAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6420)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mehmet Şirin CAN

Vekili : Av. Muhammed Ata YÜKSEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında somut olayda başvuru konusu davada 15 yıl 1 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile türünü belirtmeksizin tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Başvurucuya 3.000 TL vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/99, K.2016/179) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET SARIGÜL

B. No: 2020/6530 | Karar tarihi: 18.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6530

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET SARIGÜL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6530)

Karar Tarihi: 18/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Ahmet SARIGÜL

Vekili : Av. Tahir DENİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında somut olayda başvuru konusu davada 5 yıl 4 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğralığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Başvurucuya 3.000 TL vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Beypazarı Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/717, K.2019/1354) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYHAN AKTAŞ

B. No: 2015/14411 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/14411

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYHAN AKTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/14411)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Ayhan AKTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahkeme kararının uygulanmaması ve kararı uygulamayan kamu görevlileri hakkında yapılan suç duyurusunun sonuçsuz kalması nedenleriyle kararın icrası hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/8/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Samsun'un Bafra ilçesi Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulunda müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

9. Bulunduğu kurumda altı yılını dolduran eğitim kurumu yöneticileri 4/8/2013 tarihli ve 28757 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren mülga Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği (Yönetmelik) kapsamında zorunlu yer değiştirme işlemlerine tabi tutulmuşlardır.

10. Mülga Yönetmelik kapsamında gerçekleştirilen söz konusu yer değiştirme işlemleri iki aşamada gerçekleştirilmiş, birinci aşamada tercihte bulunanların puan üstünlüğüne göre atamaları yapılmış, ikinci aşamada ise tercihte bulunduğu hâlde talepte bulunduğu kurumlardan birine puanı yetmediği için atanamayanlar ve tercihte bulunmayanlar kura ile atanmıştır.

11. Başvurucu, söz konusu zorunlu yer değiştirmelere bağlı eğitim kurumları yöneticiliği atamaları kapsamında on bir tercihte bulunmuş; 1., 3., 6. ve 10. tercihlerinin resen iptal edilmesi nedeniyle son tercihi olan Samsun'un Merkez ilçesi Atakum Polis Abla İlkokuluna müdür yardımcısı olarak atanmıştır.

A. Olayla İlgili Yargısal Süreç

12. Başvurucu, zorunlu yer değiştirmelere bağlı eğitim kurumları yöneticiliği atamalarında 1., 3., 6. ve 10. tercihlerinin resen iptal edilmesi nedeniyle 11. tercihine atamasının yapıldığı ve iptal edilen tercihlerine sonradan daha düşük puanlı yöneticilerin atandığından bahisle 11. tercihine yapılan atamanın iptal edilerek puan durumuna göre daha üst sıradaki tercihlerinden birine atanması istemiyle 10/1/2014 tarihli dilekçesiyle Bafra Kaymakamlığına başvuruda bulunmuştur.

13. Talebin Samsun Valiliğinin 23/1/2014 tarihli işlemi ile reddedilmesi üzerine başvurucu tarafından 4/2/2014 tarihinde Samsun 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açılmıştır.

14. Mahkeme 19/11/2014 tarihinde verdiği karar ile dava konusu işlemin iptaline hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumu Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin 'Çalışma süresine bağlı yer değiştirmeler' başlıklı 19. maddesinde, zorunlu yer değiştirmeler konusunda ilkeler belirlenmiş, görev yaptıkları eğitim kurumunda altı (6) yılını tamamlayan yöneticilerin il içinde bölge hizmeti ve rotasyon esasına tabii olduğu, rotasyona tabi olanlardan tercihlerinin alınması suretiyle puan esasına göre atama yapılacağı, tercihte bulunmasına rağmen hizmet puanı tercih ettiği kurumlar için yeterli olmayan ile tercihte bulunmayanların kura sonucu atamasının yapılacağı kurala bağlanmıştır.

Bu kuralın uygulanmasında idarelere rotasyona tabi yöneticilerin tespiti ve bu yöneticilerin öncelikle hizmet puan üstünlüğüne göre atama yapma yükümlülüğü getirilmiş olup, yapılması gereken, görev yaptığı kurumda altı (6) yılını doldurmuş olan yöneticilerin tespit edilmesi, bu yöneticilere ait kadroların boş kadro olarak belirlenmesi, daha sonra ise hizmet puanı üstünlüğü ve tercihler esas alınmak suretiyle atama yapılması ve tercihte bulunduğu halde atanamayanlar ile tercihte bulunmayan yöneticilerin, anılan Yönetmeliğin 19/4.

maddesi uyarınca kura sonucu atamaları yapılmak suretiyle sürecin tamamlanmasıdır.

Bu durumda, uygulamayı 2 aşamaya ayırmak, 1. aşamada, tercihte bulunmayan veya tercihte bulunduğu halde hizmet puan yetersizliğinden ataması yapılmayanların kadrolarının dolu olduğunu kabul etmek suretiyle bu kurumlara atama yapmamak, 2. aşamada bu durumda bulunan kurum yöneticilerinin atamasının kura sonucu belirlenmesi yöntemi Yönetmeliğin öngördüğü hizmet puanı üstünlüğü, tercih ve rotasyon ilkelerine uygun düşmemektedir.

Bir başka anlatımla; tercihte bulunmayarak veya tercihte bulunurken kendi hizmet puanını gözetmediği için ataması yapılamayan yöneticilerin kadrosunun dolu kabul edilmesi, yüksek hizmet puanına sahip yöneticiler yönünden bir hak kaybına neden olacağı gibi daha az hizmet puanına sahip olduğu halde kura sonucu daha yüksek puanla atama yapılması gereken kurumlara atanması sonucu da doğabileceğinden bu tür bir yaklaşımda anılan yönetmeliğin amacına, hukuka ve hakkaniyete uygunluk bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu işlemin iptaline..."

15. Karara karşı itiraz yoluna başvurulması üzerine Samsun Bölge İdare Mahkemesinin (Bölge İdare Mahkemesi) 17/3/2015 tarihli kararıyla itiraz isteminin reddine, kararın onanmasına karar verilmiştir.

16. Karar düzeltme istemi de Bölge İdare Mahkemesinin 1/7/2015 tarihli kararıyla reddedilmiş ve nihai karar 20/7/2015 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 19/8/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Başvurucunun uygulanmadığını ileri sürdüğü kararın gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ve başvurucu hakkında konuya ilişkin olarak bir işlem yapılıp yapılmadığı hususlarında Anayasa Mahkemesince idareden bilgi istenmiştir. İdarece gönderilen 17/3/2020 tarihli yazı ve eklerinde; başka bir okulda müdür yardımcısı olarak görev yapan ve başvurucu ile benzer durumda olan İ.T. tarafından da Yönetmelik kapsamında yapılan zorunlu yer değiştirmelere bağlı eğitim kurumları yöneticiliği atamasının iptali istemiyle dava açıldığı, Mahkemenin 27/3/2014 tarihli kararıyla işlemin yürütmesinin durdurulması talebinin reddedildiği, Mahkemenin anılan kararına karşı yapılan itirazın ise Bölge İdare Mahkemesince kabul edilerek dava konusu işlemin yürütmesinin durdurulması talebinin kabulüne 24/4/2014 tarihinde karar verildiği -Mahkemenin başvurucuya ilişkin 19/11/2014 tarihli kararı aynı gerekçeye sahiptir- belirtilmiştir. Bölge İdare Mahkemesince yürütmenin durdurulması talebinin kabul edilmesi üzerine Atama Değerlendirme Komisyonunun (Komisyon) toplandığı, anılan kararın söz konusu dönemde başvurucunun da içinde bulunduğu tüm eğitim kurumu yöneticileri için uygulandığı ve bahsi geçen Yönetmelik çerçevesinde yapılan tüm atamaların yürütmenin durdurulması talebinin kabulüne yönelik karar doğrultusunda yeniden değerlendirildiği vurgulanmıştır. Komisyonun 9/6/2014 tarihli kararıyla, yapılan değerlendirme neticesinde doksan altı eğitim kurumu yöneticisinin yer değiştirme talebinde bulunduğu, yetmiş iki kişinin atanmak üzere planlandığı (yirmi üç kişinin alt ve üst tercihlerine atanmak üzere yerlerinin değiştiği, kırk dokuz kişinin ise bulunduğu okulda kaldığı), tercihlerine değerlendirilemeyen yirmi dört yöneticiden altısının Yönetmelik'in ilgili maddesi kapsamında yapılan kura sonucu münhâl kadrolara atanmak üzere planlandığı, geriye kalan on sekiz yöneticinin ise bir sonraki atama dönemine kadar öncelikle atamaları gerçekleştirilmek üzere bulundukları kurumlarda kalmalarına karar verildiği bildirilmiştir. Bölge İdare Mahkemesinin yürütmenin durdurulması talebinin

kabulüne ilişkin kararında belirtilen kriterler ve puan esasına göre yapılan değerlendirme neticesinde başvurucunun aynı okulda kaldığı görülmüştür.

19. Komisyonun yeni düzenlemeye yönelik 9/6/2014 tarihli kararından sonra Mahkemece başvurucu hakkında 19/11/2014 tarihli karara hükmedildiği, söz konusu kararla ilgili olarak kurum bünyesinde İdari Yargı Kararları Değerlendirme Komisyonunun kurulduğu ve anılan Komisyon tarafından İ.T. hakkında Bölge İdare Mahkemesince verilen yürütmenin durdurulması talebinin kabulü kararı sonrasında tüm eğitim kurumları yöneticileri için uygulama yapıldığından ayrıca işlem yapılmasına ihtiyaç olmadığına karar verildiği ifade edilmiştir. Ayrıca fiilî hizmet süresini ve yaş şartını dolduran başvurucunun emekliye ayrıldığı belirtilmiştir.

B. Olayla İlgili Ceza Soruşturması Süreci

20. Başvurucu, Mahkemenin E.2014/157 sayılı dosyasına ilişkin iptal kararı doğrultusunda işlem tesis etmeyerek görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla ilgili kamu görevlileri hakkında Cumhuriyet başsavcılığına suç duyurusunda bulunmuştur.

21. Samsun Valiliği 24/4/2015 tarihinde ilgili kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir.

22. Başvurucunun soruşturma izni verilmemesi kararına karşı yaptığı itiraz Samsun Bölge İdare Mahkemesinin 1/7/2015 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

23. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

a) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,(...)"

24. 2577 sayılı Kanun'un "Kararların sonuçları" kenar başlıklı 28. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez."

25. 2577 sayılı Kanun’un52. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi ise şöyledir:

“Temyiz veya istinaf yoluna başvurulmuş olması, hakim, mahkeme veya Danıştay kararlarının yürütülmesini durdurmaz.”

26. Mülga Yönetmelik'in "Çalışma süresine bağlı yer değiştirmeler" kenar başlıklı 19. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında müdür, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı olarak görev yapanların yer değiştirmeleri, il içinde bölge hizmeti ve rotasyon esasına göre yapılır.

(2) Müdür, müdür başyardımcısı veya müdür yardımcısı olarak görev yaptıkları eğitim kurumunda altı yıllık çalışma süresini tamamlayan yöneticilerin görev yerleri; tercihleri ve Ek-1 Yönetici Değerlendirme Formuna göre hesaplanan puan üstünlüğüne göre, 5 inci maddenin birinci fıkrasının (c) bendine uygun olmak kaydıyla değiştirilir.

(3) Yöneticilerin her hizmet bölgesi için belirlenen altı yıllık hizmet sürelerini aynı eğitim kurumunda tamamlamaları esastır. Bulundukları hizmet bölgesindeki hizmet süresini tamamlayan yöneticiler, kendi hizmet bölgesindeki eğitim kurumları için 10, bir alt veya bir üst hizmet bölgesindeki eğitim kurumları için de 10 olmak üzere en fazla 20 tercihte bulunurlar. Bu suretle yapılacak yer değiştirmeler; başvuru tercihleri ve Ek-1 Yönetici Değerlendirme Formu puanı üstünlüğüne göre ilgili valiliklerce gerçekleştirilir.

(4) Tercihlerine göre ataması yapılamayan veya tercihte bulunmayanların atamaları elektronik ortamda valiliklerce gerçekleştirilecek kura sonucuna göre hizmet bölgelerinden birine re’sen yapılır.

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

27. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

28. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde kararların icrasından açıkça bahsedilmemekle birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) mahkemeye erişim hakkından yola çıkarak yargı kararlarının icra edilmesi hakkını adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul etmektedir. AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne götürme ve aynı zamanda mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsar. Mahkeme kararlarının uygulanması, yargılama sürecini tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır (Hornsby/Yunanistan, B. No: 18357/91, 19/3/1997, § 40).

29. AİHM'e göre herhangi bir mahkeme tarafından verilen bir kararın icrası, Sözleşme'nin 6. maddesinin amaçları bağlamında davanın ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmelidir (Hornsby/Yunanistan, § 40; Scordino/İtalya (No. 1) [BD], B. No: 36813/97, 29/3/2006, § 196). Kamu otoriteleri, nihai yargı kararına uymak için gerekli önlemleri almada başarısız olduğu takdirde 6/1. maddenin hükümlerini tüm yararlı etkilerinden mahrum bırakmış olurlar (Burdov/Rusya, B. No: 59498/00, 7/5/2002, § 37).

30. AİHM, yukarıdaki prensiplerin -sonuçları davacının medeni hakları üzerinde belirleyici olan idari uyuşmazlıklara ilişkin yargılamalar bağlamında- daha büyük bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir. Gerçekte davacı, devletin en üst idari mahkemesi önünde iptal başvurusunda bulunmak suretiyle yalnızca hakkında itirazda bulunulan kararın iptalini değil

aynı zamanda ve her şeyden önce söz konusu kararın neticelerinin ortadan kaldırılmasını talep etmektedir. Dolayısıyla davacının etkili bir şekilde korunması ve hukuka uygunluğun yeniden sağlanması, idari makamların kararı icra etme yükümlülüğünün olmasını gerektirir (Hornsby/Yunanistan, § 41; Kyrtatos/Yunanistan, B. No: 41666/98, 22/5/2003, §§ 31, 32).

31. AİHM, kesinleşmiş ve bağlayıcı bir yargı kararının lehine karar verilen tarafın zarar görmesine rağmen infaz edilmemesi durumunda Sözleşme'nin 6. maddesinin teminat altına aldığı mahkemeye erişim hakkının bir anlam ifade etmeyeceğini vurgulamaktadır. Hangi yargı makamı verirse versin bir yargı kararının veya hükmünün infaz edilmesi 6. madde anlamında davanın tamamlayıcı unsuru olarak değerlendirilmelidir (Burdov/Rusya, § 34).

32. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında bir yargı yerine ulaşma hakkının sadece teorik olarak bu hakkın tanınmasını değil aynı zamanda o yargı yerinden alınan nihai kararın icrasına yönelik meşru bir beklentiyi de koruduğunu kabul etmiştir (Apostol/Gürcistan, B. No: 40765/02, 28/2/2007, § 54).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kararın İcrası Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

34. Başvurucu; lehine hüküm kurulan mahkeme kararının otuz gün içinde uygulanmadığını, bu suretle mahkeme kararının fiilen etkisiz hâle getirildiğini, Bafra ilçesinde ikamet etmesine karşın Samsun il merkezine atandığını ve bu nedenle ulaşım ücreti de vermek zorunda kaldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

35. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

36. Anayasa’nın "Mahkemelerin bağımsızlığı" kenar başlıklı 138. maddesinin son fıkrası şöyledir:

"Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu çerçevede başvurucunun yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özünün lehine hüküm kurulan yargı kararının uygulanmaması hususuna ilişkin olduğu görüldüğünden belirtilen ihlal iddiası niteliği gereği kararın icrası hakkı kapsamında incelenmiştir.

.

38. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı veya davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan adil

yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uyma zorunluluğunu ve mahkeme kararlarının değiştirilemeyeceği ile uygulanmasının geciktirilemeyeceğini ifade eden 138. maddesinin de adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 57).

39. Anayasa'nın 36. maddesinde ifade edilen hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını değil yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir haktır (AYM, E.2009/27, K.2010/9, 14/1/2010).

40. Kararın icrası hakkı, mahkemeye erişim hakkı ve karar hakkı ile birlikte adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan mahkeme hakkının bir unsurunu oluşturmaktadır (Filiz Fırat, B. No: 2014/10305, 5/12/2017, § 29). Mahkeme kararlarının uygulanması yargılamanın dışında olmakla birlikte onu tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır. Bu nedenle yargı kararlarının uygulanması mahkeme hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Buna göre yargılama sonucunda mahkemenin bir karar vermiş olması yeterli değildir, ayrıca bu kararın etkili bir şekilde uygulanması da gerekir. Hukuk sisteminde, nihai mahkeme kararlarını taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hâle getiren düzenlemeler bulunması veya mahkeme kararlarının icrasının herhangi bir şekilde engellenmesi hâllerinde mahkeme hakkı da anlamını yitirecektir (benzer yönde değerlendirmeler için Ahmet Yıldırım, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28).

41. Somut olayda başvurucu, Samsun'un Bafra ilçesi Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulunda müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken zorunlu yer değiştirmelere bağlı eğitim kurumları yöneticiliği atamaları kapsamında on bir tercihte bulunmuş ve bu tercihlerden 1., 3., 6. ve 10. tercihlerin resen iptal edilmesi nedeniyle son tercihi olan Samsun ili Merkez ilçesi Atakum Polis Abla İlkokuluna müdür yardımcısı atanmıştır. Resen iptal edilen tercihlerine sonradan daha düşük puanlı yöneticilerin atanması nedeniyle de son tercihine yapılan atamasının iptal edilerek puan durumuna göre daha üst sıradaki tercihlerinden birine atanması istemiyle idareye başvuruda bulunmuş ve bu başvurunun reddedilmesi üzerine dava açmıştır.

42. Anayasa Mahkemesinin istemi üzerine idare tarafından gönderilen yazı ve eklerinden başvurucu ile benzer durumda olan ve başka bir okulda müdür yardımcısı olarak görev yapan İ.T. tarafından aynı konu ile ilgili olarak açılan davada Bölge İdare Mahkemesince 24/4/2014 tarihinde yürütmenin durdurulması talebinin kabulüne karar verildiği, söz konusu karar üzerine toplanan Komisyonca Yönetmelik çerçevesinde yapılan önceki tüm atamaların yeniden değerlendirildiği ve anılan Bölge İdare Mahkemesi kararının başvurucunun da içinde bulunduğu tüm eğitim kurumu yöneticileri için uygulandığı belirlenmiştir.

43. Buna göre Komisyon tarafından Bölge İdare Mahkemesinin yürütmenin durdurulması talebinin kabulü kararında belirtilen kriterlere ve puan sırasına göre yeniden bir değerlendirme yapıldığı, bu değerlendirme neticesinde başvurucunun puanı itibarıyla bulunduğu okul olan Samsun ili Merkez ilçesi Atakum Polis Abla İlkokulunda müdür yardımcılığı görevine tekrar atandığı ve bu suretle aynı görev yerinde kaldığı anlaşılmıştır.

44. Bu durumda Mahkeme tarafından verilen iptal kararının uygulanmadığından söz

edilemeyeceğinden kararın icrası hakkına yönelik bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Suç Duyurusunun Sonuçsuz Kaldığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

46. Başvurucu; yargı kararının yerine getirilmemesi sebebiyle ilgili kamu görevlileri hakkında Cumhuriyet savcılığına yaptığı suç duyurusunun sonuçsuz kaldığını, Samsun Bölge İdare Mahkemesinin atanmama davasında kendisini haklı görmesine karşın soruşturma izni verilmemesi uyuşmazlığında talebini reddettiğini ve kararın çelişkili olduğunu ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

47. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme'nin ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

48. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise bireysel başvurunun ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabileceği düzenlenmiştir.

49. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa'da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin Sözleşme'nin 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir.

50. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin "medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların" ve bir "suç isnadının" esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için başvurucunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

51. AİHM içtihatlarına göre bir ceza davasında üçüncü kişilerin suçlanması veya cezalandırılmasını talep eden mağdur; suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler, Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır. Bu kuralın istisnaları, ceza davasında medeni hak talebine imkân veren bir sistemin benimsenmiş olması veya ceza davası sonucunda verilen kararın hukuk davası açısından etkili ya da

bağlayıcı olması hâlleridir (Perez/Fransa, B No: 47287/99, 12/2/2004, § 70).

52. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile ceza muhakemesinde şahsi hak iddiasında bulunma imkânı ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla başvurucunun ceza muhakemesi sürecinde medeni haklarını ileri sürme imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca soruşturma izni verilmemesine dair kararın etkileri ceza muhakemesi süreci ile sınırlı olup hukuk mahkemeleri açısından bağlayıcı bir etkisi bulunmamaktadır.

53. Başvurucu, suç işlediğini düşündüğü üçüncü kişiler hakkında soruşturma açılmasını sağlamak amacıyla suç duyurusunda bulunmuş olup talebi üçüncü kişilerin cezalandırılmasıyla sınırlıdır.

54. Sonuç itibarıyla başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesine dayanan ihlal iddiasının konusu, Anayasa'da güvence altına alınmış ve Sözleşme kapsamında olan temel hak ve özgürlüklerin koruma alanı dışında kalmaktadır.

55. Açıklanan gerekçelerle Cumhuriyet savcılığına yapılan suç duyurusunun sonuçsuz kalması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kararın icrası hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Suç duyurusunun sonuçsuz kaldığına ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALPER CAN AYKAÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2015/16563 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/16563

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALPER CAN AYKAÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/16563)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucular : 1. Alper Can AYKAÇ

2. Muhip HİLOOĞLU

Vekili : Av. Ayşegül KUMAŞ

3. Ayşegül KUMAŞ

4. Mehtap KOÇ

Vekili : Av. Alper Can AYKAÇ

5. Ebru AK

Vekilleri : Av. Ayşegül KUMAŞ

Av. Alper Can AYKAÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Gezi Parkı gösterileri olarak bilinen toplumsal olaya kolluk güçlerinin müdahalesi neticesinde yaralanma meydana gelmesi ve bu olaya yönelik şikayetlerin soruşturmasının etkili yürütülmemesi nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. 2015/16563, 2015/16565, 2015/16567, 2015/16569, 2015/16570 numaralı başvurular 15/10/2015 tarihinde; 2016/14099 numaralı başvuru 1/8/2016 tarihinde; 2020/9199 numaralı başvuru 28/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Başvuruların aynı olaya ilişkin olması nedeniyle aralarında fiilî bağlantı bulunduğu değerlendirilerek başvuruların birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca birleştirilen başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan 1983 doğumlu Alper Can Aykaç ve 1988 doğumlu Ayşegül Kumaş avukattır. 1984 doğumlu başvurucu Muhip Hilooğlu ve 1982 doğumlu başvurucu Mehtap Koç öğrenci olduklarını beyan etmiştir. 1986 doğumlu başvurucu Ebru Ak ise mesleğini açıklamamıştır.

10. Başvurucular 31/5/2013 tarihinde Gezi Parkı olayları olarak bilinen, Türkiye geneline yansıyan kitlesel gösterinin Eskişehir'de gerçekleştiren kısmına katılmışlardır. 31/5/2013 günü akşamından 1/6/2013 günü sabahına kadar yapılan gösterilere kolluk güçleri bedensel kuvvet kullanmak ve toplumsal müdahale aracı (TOMA) vasıtasıyla su ve gaz sıkmak suretiyle müdahale etmiştir.

11. Başvuruculara ortak anlatımlarına göre göstericilerden kimse direnmemesine rağmen toplamda 176 kişi gerekmediği hâlde şiddet görerek kolluk memurları tarafından yakalanmıştır. Başvurucular 30-40 kez -kimisi 20-30 kez olarak ifade etmektedir- copla darbedilmiş, yüzleri hedef alınarak kendilerine biber gazı içerikli sprey sıkılmış, hakaret içerikli sözlü şiddete maruz kalmışlardır. Başvurucu Muhip Hilooğlu ayrıca gözaltına alınarak tutulduğu polis otobüsünde kafasına ve kulak kısmına copla darbe alarak yaralanmıştır. Başvurucular Alper Can Aykaç ve Ayşegül Kumaş gözaltına alınmamıştır.

12. Kolluk tarafından düzenlenen Olay Tutanağı'na göre 31/5/2013 günü saat 18.00'de Hopa olaylarının yıldönümü nedeniyle toplanan bir kısım siyasi parti ve sivil toplum kuruluşunun yaklaşık 250 üyesi sloganlar eşliğinde yürüyüş yapmış, ardından gerçekleştirilen basın açıklaması sonrası saat 18.50 civarında Gezi Parkı'nın yıkılmasını protesto etmek amacıyla bekleyen kalabalık grupla birleşerek toplamda ortalama 1.500 kişiye ulaşmıştır. (Daha sonra bu grubun farklı bölgelere (sokaklara) farklı çoğunlukta ayrıldığı anlaşılmıştır.)

-19. 00-21.45 saatleri arasında slogan atarak gösteri yürüyüşü yapan bu gruptan bir kısım göstericinin tramvay ve karayolu trafiğini aksatması üzerine saat 22.00'de kolluk güçleri tarafından önlerine barikat kurularak grubun en sonundan duyulabilecek şekilde dağılmaları hususunda gruba yedi sekiz kez uyarı yapılmıştır. Ancak grup bir siyasi partinin (iktidar partisinin) il binasına yürümek istedikleri konusunda ısrar etmiş, yanlarında bulunan içi dolu-boş şişe ve taşları barikatta bulunan kolluk görevlilerine atmış, bunun üzerine gruba kademeli olarak TOMA vasıtasıyla su ve gaz sıkılmak suretiyle müdahale edilmiştir. Bu sırada yakalanan birkaç gösterici daha sonra Savcılık talimatı doğrultusunda adli muayene raporu alındıktan sonra serbest bırakılmıştır (İsimleri yazılı bu göstericiler arasında başvurucular bulunmamaktadır).

-Aynı gece saat 22.00'de 600-700 kişiden oluşan grubun diğer kısmına farklı bir yerde (Salana Köprüsü üzerinde) kolluk güçleri tarafından müdahalede bulunulmuştur. Ancak müdahaleye rağmen grubun dağılmayarak bulunduğu yerden geri dönmesi üzerine, tramvay ve kara yolu trafiğini aksatması nedeniyle saat 00.00'da dağılması hususunda birden fazla kez gruba uyarıda bulunulmuştur. Uyarılara rağmen dağılmayan gruptaki kişiler yanlarında bulunan şişe ve taşları kolluk görevlilerine atmışlardır. Bu kişilere TOMA vasıtasıyla su ve gaz sıkılmak suretiyle müdahale edilmiş ise de küçük gruplar hâlinde kaçan bu kişilerden bir kısmı yoldaki çöp konteynırlarını dağıtmış, çiçek saksılarını ve bankları barikat hâline getirmiş, tretuvar taşlarını parçalayıp kolluk memurlarına atmıştır. Saat 01.00'de tekrar toplanmaya başlayan grup üyeleri yoldaki eşyaları ateşe vererek yolu araç ve yayalara kapatmıştır. Bu sırada on kolluk memuru atılan taş ve diğer cisimlerle vücutlarının değişik yerlerinden yaralanmıştır. Saat 04.30'a kadar kolluk güçleri geri çekilerek beklemeye başlamış, dağılan küçük grupların tekrar bir araya gelerek toplanması ve bir siyasi partinin il binasına yönelmesi üzerine saat 06.00'da gruba müdahale etmiş ve orantılı güç kullanmak suretiyle yaklaşık 176 kişiyi yakalamıştır (Başvuruculardan Muhip Hilooğlu, Mehtap Koç ve Ebru Ak yakalanan bu grup içinde bulunmaktadır).

A. Başvurucular Hakkında Yürütülen Ceza Soruşturma Süreci

13. Başvuruculaların tamamı hakkında Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığınca (Savcılık) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etme suçunu işledikleri iddiasıyla soruşturma açılmış, yapılan soruşturma sonunda aynı suç isnadıyla ceza davası açılmıştır.

14. Eskişehir 5. Asliye Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) tarafından yapılan yargılama sonunda 14/11/2014 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) 10. ve 11. maddeleri gereğince üzerilerine atılı suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle başvuruculaların beraatine karar verilmiştir. Ceza Mahkemesince ayrıca başvuruculaların savunma ve iddiaları dikkate alınarak zor kullanma yetkisinin aşılması ve işkence suçu yönünden soruşturma yapılması için Savcılığa bildirimde bulunulmasına karar verilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Mevcut olayımızda da soruşturma dosyası kapsamında yapılan tespitlerde, sanıkların birebir aşırıya kaçan şiddet eylemlerine katıldıklarına dair somut tespit bulunmadığı yönünde yukarıda yaptığımız değerlendirmeler ışığında; sanıkların sırf gösteriye katılmak veyahut pasif olarak da olsa şiddet hareketlerini içerir mahallerde bulunduğunun tespiti, mahkememizce bireyin toplanma ve gösteri yürüyüşü hakkını ortadan kaldırmayacağı kabul edilmiş ve sanıkların gösteri ve yürüyüşe katılımlarının Sözleşme'nin 10 ve 11. maddesinde koruma altına alınan ifade özgürlüğü, toplanma ve gösteri yürüyüşü hakkını ortaya koyduğu

ve bu haliyle eylemlerin suç teşkil etmediği kanaatine varılmış ve sanıkların beraatine karar verilerek..."

15. Ceza Mahkemesi kararı temyiz edilmiş olup inceleme tarihi itibarıyla Yargıtayda temyiz aşamasında olduğundan henüz kesinleşmemiştir.

B. Sağlık Raporları

16. Başvurucu Alper Can Aykaç hakkında düzenlenen raporlar:

- Eskişehir Devlet Hastanesi (Devlet Hastanesi) Beyin Cerrahi Bölümüne ait 6/6/2013 tarihli raporda, sağ maxiller bölgede künt travmaya bağlı ödem ve yüzeysel erozyon, ensede sağ ve sol kol ve ön kolda, sol lomber bölgede ve her iki bacakta künt travmaya bağlı ekimotik lezyonlar saptanmış; horizontal nistagmusun mevcut olduğu açıklanarak kommosyo selebrinin (beyin sarsıntısı) kayıtlı olduğuna yer verilmiştir.

- Eskişehir Adli Tıp Kurumu (ATK) Şube Müdürlüğü tarafından düzenlenen 29/4/2014 tarihli raporda; Devlet Hastanesince tespit edilen bulgulara göre başvurucunun yaralanmasının yaşamını tehlikeye sokan bir duruma neden olmadığı, basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek hafiflikte olmadığı ve vücuduna acı verecek nitelikte olduğu belirtilmiştir.

17. Başvurucu Ebru Ak hakkında düzenlenen raporlar:

- ATK tarafından yapılan 4/6/2013 tarihli muayene sonrası düzenlenen raporda, başvurucunun sol el bileğinde yumuşak doku travmasına bağlı 10x10 cm şişlik, kafasında sağ parietal bölgede 5x5 cm şişlik, sol kol dış kısımda 25x20 cm alanda ekimoz, ensede 5x5 cm ekimoz, sağ omuzda 5x5 cm, sırtta sağ tarafta 5x5 cm ekimoz, sol ayak bileğinde 15x10 cm alanda şişlik ve morluk tespit edilmiş; tespit edilen bulgulara göre başvurucunun yaralanmasının yaşamını tehlikeye sokan bir duruma neden olmadığı ancak vücudunun tamamında 20 cm üzeri yumuşak doku yaralanması saptandığından basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek hafiflikte debulunmadığıyönünde görüş bildirilmiştir.

- ATK tarafından düzenlenen 9/5/2014 tarihli raporda, başvurucunun sol el ve sol ayak bileğinde lif kopması şüphesi bulunduğundan ortopedi uzmanı tarafından muayenesi gerektiği belirtilmiştir.

18. Başvurucu Mehtap Koç hakkında düzenlenen raporlar:

- Devlet Hastanesinin Ortopedi Bölümüne ait 5/6/2013 tarihli raporda, başvurucunun sağ kolunda hematom, sağ elinin üçüncü parmağında yumuşak doku travması tespit edilmiş olup kırık bulunmadığına yer verilmiştir.

- ATK tarafından düzenlenen 18/6/2013 tarihli raporda; Devlet Hastanesince tespit edilen bulgulara göre başvurucunun yaralanmasının yaşamını tehlikeye sokan bir duruma neden olmadığı, basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek hafiflikte olduğu bilgisi yer almaktadır.

19. Başvurucu Ayşegül Kumaş hakkında düzenlenen rapor:

-4/6/2013 tarihli ATK tarafından düzenlenen raporda, başvurucunun yapılan muayenesinde burun kökünden sağ üst göz kapağına doğru uzanan 5x2 cm ekimoz-sıyrık, sağ dirsek dış yanda 7x5 cm ekimoz, sağ el bileği sırtında 3x5 cm ödem ve kırmızı renkte ekimoz, sağ diz dışi yanda 1x1 cm ekimoz, sağ omuz başında subjektif ağrı, sağ ayak bileği dış yanda 5x5 cm ekimoz ve hafif şişlik bulunduğu, tespit edilen bulgulara göre başvurucunun yaralanmasının yaşamını tehlikeye sokan bir duruma neden olmadığı ancak basit tıbbi müdahaleyle

giderilebilecek hafiflikte debulunmadığı tespiti yapılmıştır.

20. Başvurucu Muhip Hilooğlu hakkında düzenlenen rapor:

- ATK tarafından düzenlenen 4/6/2013 tarihli raporda; başvurucunun yapılan muayenesinde sağ kulak kepçesi arka kesimde -okunabildiği kadarıyla- sütüre raddi yara ve kulak kepçesi arka kesimde, saçlı deride 3x1 cm ekimoz, sağ el bileği sırtında 5x2 cm sıyrık ve ekimoz, sırt alt sağ yanda subjektif ağrı şikâyetinin bulunduğu, bu bulgulara göre başvurucunun yaralanmasının yaşamını tehlikeye sokan bir duruma neden olmadığı ve basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek hafiflikte olduğu tespiti yapılmıştır.

C. Kolluk Görevlileri Hakkında Yürütülen Ceza Soruşturması Süreci

21. Başvurucular 3/6/2013 tarihinde kolluk görevlileri, doktorlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işkence suçunun işlendiği iddiasıyla Savcılığa şikâyette bulunmuşlardır.

22. Savcılık tarafından, olay yerinde görevli olan kolluk memurlarının isimlerini gösterir görev listeleri farklı kolluk birimlerinden temin edilmiştir.

23. Başvurucular, farklı tarihli dilekçeleriyle kendilerine sözlü ve fiilî şiddette bulunan kolluk görevlileri ile olaya tanık olan görevlileri kask numaralarından tespit ettiklerini belirtip teşhis edebileceklerini ileri sürerek bu kişilerin kimliklerini soruşturma makamına bildirmişlerdir.

24. Kimlikleri bildirilen otuz kolluk görevlisi şüpheli sıfatıyla Savcılıkça dinlenmiştir. Şüpheli polisler genel olarak üzerilerine atılı suçlamayı kabul etmemiş, olay yerinde -bazısı başvuruculların yaralandıklarını beyan ettikleri yerden farklı bir sokakta- görevli olduklarını ancak başvuruculları darbetmediklerini ifade etmişlerdir. Şüpheli polislerin çoğu soruşturma makamlarına bildirilen kask numaralarının kendilerine ait olduğunu kabul etmiş; bir kısmı olay günü kasklarını kullanmadığını, ayrıca cop veya benzeri bir alet taşımadığını belirtmiştir.

25. Tanıklar P.C., T.A. ve S.G., müdahale esnasında darp olayını görmediklerini ifade etmiştir. Polis memuru olarak olayları kameraya kaydeden tanık S.G., yaralı kimseyi görmediğini, hareket hâlinde olunması nedeniyle sağlıklı görüntü kaydedemediğini, bir kadın göstericinin koşarken düşmesi nedeniyle ambulans çağrıldığını belirtmiştir. Buna karşın P.C. ve T.A., gözaltı nedeniyle polis aracında beklendiği esnada başvurucu Ebru Ak'a yönelik hakaret ve kötü muamelede bulunulduğunu ancak bu eylemi gerçekleştiren polis memurunu teşhis edemeyeceklerini beyan etmiştir.

26. Olay yerini gösteren güvenlik kamera görüntüleri bilirkişi aracılığıyla incelenmiştir. Toplam iki görüntüyü -ki bu görüntülerden biri başvurucular tarafından soruşturma dosyasına sunulmuştur- inceleyen bilirkişi tarafından düzenlenen 4/12/2014 tarihli rapora görüntüler fotoğraf hâline getirilmek suretiyle eklenmiştir. Bilirkişi raporunun sonuç kısmı şöyledir:

"...güvenlik kameragörüntü kayıtlarıiçerisindenşüphelişahıslaraaitgörüntülerin tespiti ve iyileştirilmesi için görüntü büyütme işi, filtreleme ve onarma, renk ve parlaklık değerlerinin düzenlenmesi işlemlerinin uygulandığı, neticeten olayların meydana geldiğiyerdekiibraz edilen kameragörüntülerinden gösterici grup ile polisin karşılaştığı anda arbede yaşandığı, ancak kameraya olan uzaklık ve kamera çözünürlüğünün düşük olması gibi nedenlerden dolayıkimin kime vurduğunun çıplak gözle tespitinin mümkün olmadığı, göz altına alınma işlemi sırasında her hangi bir darp olayına rastlanılmadığının görüldüğü..."

27. Savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonunda 2/6/2015 tarihinde şüpheli polis memurları ile üç doktor hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair ek karar verilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Müşteki şüpheliler ve müştekilerin suç tarihinde gösteriler sırasında Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görevli polis memurları tarafından süpürme hareketi ve sonrasında orantısız güç kullanılarak darp edildikleri anlaşılmışsa da atılı suçu işleyen şüphelilerinsomut olarak tespit edilemediği, müşteki şüpheliler ve müştekilerin her ne kadar kendilerine yapılan darp eyleminin işkence suçunu oluşturduğunu ifadelerinde beyan etmişlerse dekimliği belirsiz şüpheliler tarafından müşteki şüpheliler ve müştekilere yönelik sistematik olarak ve belli bir süreç içerisinde eylemde bulunulduğuna yönelik delil elde edilemediği, işkence suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı, dosya kapsamına göre müşteki şüpheliler ve müştekilerin darp edilmesi olayının kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle kasten yaralama eylemini oluşturduğu, bu yönde kimliği belirsiz şüpheliler yönünden soruşturmanın devam ettiği, bu nedenle şüpheliler ve kimliği belirsiz şüpheliler hakkında işkence suçu yönünden soyut iddia dışında kamu davasının açılmasınıgerektirir delil elde edilemediği,

Müşteki şüpheliler ve müştekilerin haklarında soruşturma yürütülen şüpheliler tarafından darp edildiklerine dair müşteki şüpheliler ve müştekilerin soyut iddiaları dışında kamu davasının açılmasını gerektirir delil elde edilemediği,

Müşteki şüpheliler ve müştekilerin soyut iddiaları dışında hakaret, tehdit, cinsel taciz, mala zarar verme ve görevikötüye kullanma-görevi ihmal suçlarının işlendiğine dair kamu davasının açılmasını gerektirir delil elde edilemediği,

Şüphelilerin savunmalarında suçlamaları kabul etmedikleri, müşteki şüpheliler ve müştekilerle karşı karşıya gelmediklerini, kendilerini darp edilirken görmediklerini beyan ettikleri, tüm soruşturma evrakı kapsamından anlaşılmakla,

İşkence suçunun unsurları itibariyle oluşmaması, müşteki şüphelilerin kamu görevlisine hakaret suçunu, şüphelilerin müşteki şüpheliler ve müştekilere karşı üzerlerine atılı darp, hakaret, tehdit, cinsel taciz, mala zarar verme, görevi kötüye kullanma, görevi ihmal suçlarını işlediklerine dair soyut iddia dışında atılı suçlardan kamu davası açma şüphesini gerektirecek nitelikte ve yeterlilikte delil elde edilemediğinden, müşteki şüpheliler ve diğer tüm şüpheliler hakkında kamu adına kovuşturma yapılmasına yer olmadığına ..."

28. Savcılık kararına başvurucular tarafından yapılan itiraz, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle 7/9/2015 tarihinde Eskişehir 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir.

29. Savcılıkça 17/9/2015 tarihinde soruşturmada başvuruculaın yaralanmasına neden olan sorumlu kolluk görevlilerinin daimî olarak aranmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Suçun şüphelisi (şüphelileri) tüm aramalara rağmen kimlikleri ve açık adresleri tespit edilemediği ve yakalanamadığından soruşturma evrakının daimi aramaya alınmasına karar verilmiştir.

1) Şüpheli veya şüphelilerin gösterilen zamanaşımı tarihine kadar aranması,

2) Bulunduklarında savunmalarının alınması, nüfus cüzdan örneklerinin eklenerek hazırlanacak soruşturma evrakının mevcutlu, ikmalen Başsavcılığımıza gönderilmesi,

3) Bulunamadıkları taktirde, yapılan araştırma sonucunun altışar aylık dönemlerde bildirilmesi,

4) Evrakın, şüphelilerin açık kimliklerinin tespit edildiği veya savunmalarının alındığı veya zamanaşımı süresi dolduğunda Başsavcılığımıza gönderilmesi... "

30. Başvurucular, bu sürece ilişkin olarak 15/10/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

D. Başvurucular Ayşegül Kumaş ve Muhip Hilooğlu tarafından Açılan Tam Yargı Davaları Süreci

31. Başvurucular Ayşegül Kumaş ve Muhip Hilooğlu 2/6/2014 tarihinde Eskişehir Valiliği (Valilik) vasıtasıyla İçişler Bakanlığından (İdare) maddi ve manevi zararların karşılanması talebinde bulunmuşlardır. Başvurucu Muhip Hilooğlu'nun talebi İdare tarafından reddedilmiş, başvurucu Ayşegül Kumaş'ın talebine ise yasal süresi içinde yanıt verilmemiştir.

32. Başvurucular İdare aleyhine 30/9/2014 tarihinde Eskişehir 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) tam yargı davası açmışlardır.

33. İdare Mahkemesi yargılama sonunda başvuruculaların maddi tazminat istemlerinin reddine, manevi tazminat istemlerinin kabulüne karar vererek başvurucu Muhip Hilooğlu'na 5.000 TL, başvurucu Ayşegül Kumaş'a 10.000 TL manevi tazminat verilmesine hükmetmiştir. Kararların gerekçesi benzer olup ilgili kısımları şöyledir:

"...Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı'nca verilen 02/06/2015 tarihli, 2013/15211 sayılı 'Kamu Adına Kovuşturma Yapılmasına Gerek Olmadığına' dair karardaki 'müştekilerin suç tarihinde gösteriler sırasında Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görevli polis memurları tarafından süpürme hareketi ve sonrasında orantısız güç kullanılarak darp edildikleri anlaşılmışsa da' şeklindeki tespit karşısında, davacı tarafından emniyet güçlerine ve dolayısıyla davalı idareye isnat edilen eylemde yukarıda belirtilen asgari ağırlık seviyesinin aşıldığı, olay nedeniyle tazminat ödenmesini gerektirecek nitelikte davacıya yönelik orantısız güç kullanma şeklinde bir eylemin bulunduğu ve bu eylemden kaynaklanan zararların personeline atfı kabil hizmet kusuru nedeniyle idarece tazmin edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kolluk görevlilerin orantısız güç kullanımı sonucu zarar gören davacının maddi ve manevi tazminat istemlerinin değerlendirilmesine gelince,

Davacı tarafından olay nedeniyle iş ve gücünden yoksun kalması sonucu oluşan maddi zararlarının tespit edilerek tazminen davalı idare tarafından ödenmesine karar verilmesi istenilmekte ise de; [...] Mahkememizce yapılan ara kararlara rağmen davacı tarafından dosyaya dahil edilen herhangi bir bilgi ve belge de bulunmadığı görülmekle, maddi zarar iddiasını kanıtlayamayan davacının olaydan kaynaklı maddi tazminat talebi yerinde görülmemiştir.

Davacı tarafından olayla nedeniyle talep edilen manevi tazminatla ilgili olarak,

Manevi zarar, kişinin fizik yapısının ve iç huzurunun bozulmasını, yaşama gücünün ve sevincinin azalmasını, kişilik haklarının zedelenmesini, şeref ve haysiyetinin rencide edilmesini, duyulan acı ve ıstırabı, kişinin günlük yaşamını zorlaştıran her türlü üzüntü ve sıkıntıyı ifade etmekte, fiziki veya manevi acılar duyan, ruhsal dengesi bozulan, yaşama

sevinci azalan kişinin manevi yönden zarara uğramış olduğu kabul edilmektedir.

Manevi tazminat, kişinin malvarlığında meydana gelen eksilmeyi gidermeye yönelik bir tazmin aracı değil, manevi değerlerinde bir eksilme meydana gelen ve yaşama sevinci ve zevki azalan kişinin manen tatminini sağlamaya yönelik bir tazmin aracıdır. Manevi zararın başka türlü giderim yollarının bulunmayışı veya yetersiz kalışı manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Manevi tazminat, olay nedeniyle duyulan elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçlar. Belirtilen niteliği gereği manevi tazminatın, zenginleşmeye yol açmayacak şekilde belirlenmesi gerekmekte ise de, tam yargı davalarının niteliği gereği takdir edilecek manevi tazminat miktarının, idarenin hizmet kusurunun ağırlığını ortaya koyacak, hukuka aykırılığı özendirmeyecek, bir başka ifade ile benzeri olayların bir daha yaşanmaması için caydırıcı ve aynı zamanda cezalandırıcı bir miktarda olması gerekmektedir.

Bu bağlamda davaya konu olay değerlendirildiğinde, kolluk görevlilerince uygulanan orantısız güç nedeniyle elem ve ızdıraba uğrayan davacının, [...] manevi zararlarına karşılık olarak takdir edilen [...] TL manevi tazminatın, olayda kusuru bulunan personeli istihdam eden davalı idare tarafından davacıya ödenmesinin hukuken makul ve kabul edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır."

34. Başvurucular ve İdare kararlara itiraz etmiştir. Eskişehir Bölge İdare Mahkemesi (Bölge İdare Mahkemesi) 12/5/2016 tarihinde İdarenin itirazlarını kabul ederek kararların bozulmasına ve davaların reddine karar vermiştir. Kararların gerekçeleri benzer olup ilgili kısımları şöyledir:

"Bakılan davada, davacı tarafından kolluk görevlilerinin Eskişehir İli'ndeki 'Gezi Parkı Eylemi'ne müdahalesi esnasında orantısız güç kullanılarak yaralanmasına sebebiyet verildiği iddia edilerek bu çerçevede yapılan incelemede [...] eylemin yaklaşık 12 saat olmak kaydıyla uzun bir süre devam ettiği, sokak ve caddelerin eylemciler tarafından barikatlar kurularak kapatıldığı, devlet ve şahıs mallarına zarar verildiği (cadde ve sokak tretuvarlarının kırılması, kamu ve özel şahıslara ait araç, işyeri ve ikametlere zarar verme), eyleme müdahale etmeye çalışan kolluk görevlilerine göstericiler tarafından direnç gösterildiği dikkate alındığında, kolluk görevlilerince eyleme müdahale etme, göstericilerin dağıtılması ve göz altına alınmasına ilişkin olarak mevzuatta öngörülen zor kullanma yetkisinin kullanımına dair şartların oluştuğu, dosyadaki bilgi ve belgelere göre gözaltına alma prosedürünün usulüne uygun icra edildiği, dolayısıyla hürriyeti tahdit durumunun oluşmadığı gibi, eylemcilere yönelik kolluk görevlilerince yakalama, göz altına alma ve göz altı sırasında işkence yapıldığına dair bir verinin de bulunmadığı, eyleme katılan gruba yönelik olarak kolluk görevlilerince yapılan müdahalenin doğrudan davacıya yönelik olmadığı, davacının iddia ettiği yaralanması olayının; 31.05.2013 tarihi saat 19.00 sıralarında başlayıp 01.06.2013 tarihi saat 06.30 sıralarına kadar devam eden eylemin sonlandırılmasına ilişkin kolluk görevlilerince defalarca yapılan ikazlara rağmen dağılmayan grup üyelerine yönelik olarak eylemin başlamasından yaklaşık 12 saat sonra yapılan müdahalenin istenmeyen sonucu niteliğinde olabilmesi mümkün ise de; bu müdahale sırasında ortaya çıkacak her istenmeyen sonucun idarenin tazmin sorumluluğunu doğurmasının da mümkün olmadığı, başka bir ifadeyle istenmeyen sonucun asgari ağırlık seviyesine ulaşması gerektiği, göreceli nitelikte bulunan bu asgari eşiğin aşılıp aşılmadığının her olayın kendi şartları dahilinde müdahaleye maruz kalanın cinsiyeti, yaşı, sağlık durumu, müdahalenin amacı gibi unsurların değerlendirilmesi suretiyle saptanabileceği, davacı tarafından emniyet güçlerine ve dolayısıyla davalı idareye isnat

edilen eylemde yukarıda belirtilen asgari ağırlık seviyesinin aşıldığı yönünde her hangi bir tespit bulunmadığından olay nedeniyle tazminat ödenmesini gerektirecek nitelikte doğrudan davacıya yönelik orantısız güç kullanma şeklinde bir eylemin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu durumda davalı idarenin tazmin sorumluluğunu gerektiren unsurları taşımayan olayla ilgili olarak davacının manevi tazminat isteminin kabulüne olanak bulunmamaktadır."

35. Bölge İdare Mahkemesi kararı başvurucu Muhip Hilooğlu'na 30/6/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu, bu sürece ilişkin olarak 1/8/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

36. Başvurucu Ayşegül Kumaş'ın Bölge İdare Mahkemesi kararına karşı karar düzeltme talebi Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi tarafından 21/10/2016 tarihinde reddedilmiştir. Karar 28/11/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu, bu sürece ilişkin olarak 28/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

37. İlgili hukuk için bkz. Özge Özgürengin, B. No: 2014/5218, 19/4/2018, §§ 22-38; Ali Ulvi Altunelli, B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §§ 23-27, 29-45; Hüseyin Caruş, B. No: 2013/7812, 6/102015, §§ 28-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

38. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

39. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak, geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucular Muhip Hilooğlu ve Mehtap Koç'un açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

40. Başvurucular, Gezi Parkı olaylarında Türkiye genelinde birçok göstericinin kolluk güçlerinin orantısız müdahalesiyle karşılaşarak sistemli şekilde işkence gördüğünü belirtmiş; kendilerinin de kolluk güçlerine direnmemelerine rağmen copla darbedildiğini, sözlü şiddete maruz kaldıklarını, yüzlerine biber gazı spreyi sıkıldığını ifade etmişlerdir. Başvurucular, alınan sağlık raporlarıyla yaralandıkları hususu sabit olmasına ve olay yerinde bulunan memurların bir kısmı tespit edilmesine rağmen ceza davası açılması yerine kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar verilerek etkisiz bir soruşturma yürütüldüğünü ileri sürmüşlerdir. Olay yerinde görevli olan kolluk amirlerinin isimlerini belirterek bu kişilerin olay yerindeki kolluk memurlarını teşhis edebilecekken beyanlarının dahi alınmadığını iddia eden başvurucular; kask numaraları belirlenen memurların üzerilerine atılı suçlamayı kabul etmemelerinin dava açmamak için yeterli kabul edildiğini, bilirkişi incelemesinin yeterli yapılmadığını, ayrıca kolluk memurlarının yanı sıra doktorlar ve savcılar hakkında da şikâyette bulunmalarına rağmen bu yönde soruşturma yapılmadığını iddia etmişlerdir. Bu nedenlerle kötü muamele yasağı, ayrımcılık yasağı ile adil yargılanma

ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik Yönünden

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucuların adil yargılanma hakkı, ayrımcılık yasağı, etkili başvuru hakkı ile bağlantı kurarak ileri sürdükleri iddiaların Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamında kaldığı değerlendirilmiş ve inceleme bu kapsamda yapılmıştır.

b. İncelemenin Kapsamı

42. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

43. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

44. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri dikkate alınarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Devletin negatif yükümlülüğü bireyleri işkenceye, insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu içerirken devletin pozitif yükümlülüğü hem bireyleri bu tür muamelelerden korumayı (önleyici yükümlülük) hem de etkili bir soruşturma yoluyla sorumluların tespiti ve cezalandırılması sorumluluğunu (soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. İşkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile önleyici yükümlülüğü kapsamakta; pozitif yükümlülüğün alanında kalan soruşturma yükümlülüğü ise usul boyutunu oluşturmaktadır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 75; Mehmet Şah Araş ve diğerleri, B. No: 2014/798, 28/9/2016, § 64; Mustafa Rollas, B. No: 2014/7703, 2/2/2017, § 49).

45. Bu doğrultuda kural olarak başvuruculara kolluk görevlilerince darbedildiği yönündeki iddiaları, devletin negatif yükümlülüğü kapsamında kaldığından kötü muamele yasağının maddi boyutu altında incelenmelidir. Başvuruculara söz konusu eylemler nedeniyle Savcılıkça yapılan ve kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla sonuçlanan soruşturmanın etkisiz olduğu yönündeki şikâyetleri ise kötü muamele yasağının usul boyutu çerçevesinde incelenmelidir.

46. Öte yandan başvurucular önleyici yükümlülüğe ilişkin olarak başvuru formu ve/veya eklerinde herhangi bir şikâyette bulunmadıkları gibi Anayasa Mahkemesinin önünde de önleyici yükümlülüğün ihlal edildiğine ilişkin kesin bir bilgi veya belge yoktur. Bu nedenle anılan yükümlülük açısından bir inceleme yapılmasına gerek duyulmamıştır.

c. Kabul Edilebilirlik Yönünden

47. Savcılıkça (ek) kovuşturma yapılmaması ve daimî arama kararları verilmesi üzerine soruşturmada ilerleme kaydedilmeyeceğini ileri süren başvurucular, yasal süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

48. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Esas Yönünden

i. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının Maddi Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel ilkeler

49. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 80).

50. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 81).

51. Bununla birlikte her kötü muamele iddiasının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının getirdiği korumadan ve Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerden yararlanması beklenemez. Bu bağlamda kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelerden oluşabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 95).

52. Aynı şekilde bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında olabilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekir. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır. Muamelenin heyecanın yükseldiği ve duygu yoğunluğunun olduğu bir anda meydana gelip gelmediği de gözönünde bulundurulmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 83).

53. Anayasa ve Sözleşme tarafından kötü muamele, kişi üzerindeki etkisi gözetilerek derecelendirilmiş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında geçen ifadeler arasında bir yoğunluk farkının bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda bir muamele işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele kavramları ile tanımlanabilmektedir (bu kavramların kapsamlarının belirlenmesi için bkz. Tahir Canan, §§ 22-24; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No:

2013/3924, 6/1/2015, §§ 76-80; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 84-91).

54. Kişileri küçük düşürebilecek ve utandırabilecek şekilde kişide korku, elem ve aşağılanma duygusu uyandıran veya mağduru kendi iradesine ve vicdanına aykırı bir şekilde hareket etmeye sürükleyen muameleler ise insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele veya ceza olarak tanımlanabilir. Uygulanan bu muamele eziyetten farklı olarak kişide bedensel ya da ruhsal bir acı oluşturmasa da küçük düşürücü veya alçaltıcı bir etki yaratmaktadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 89).

55. Bir muamelenin anılan kavramlardan hangisinin kapsamında olduğunun belirlenebilmesi için her somut olayın kendi özel koşulları içinde değerlendirilmesi gerekir. Aleni olarak yapılması veya kamuoyunun bilgi sahibi olması, muamelenin aşağılayıcı niteliğinin belirlenmesinde rol oynasa da muamelenin aleni olmadığı durumlarda kişinin kendini değersiz hissetmesi de bu seviyedeki bir kötü muamele için yeterli olabilir. Ayrıca muamelenin küçük düşürme ya da alçaltma kastı ile yapılıp yapılmadığı dikkate alınmakla birlikte böyle bir amacın belirlenememesi muamelenin kötü muamele olmadığı anlamına gelmeyecektir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90).

56. Belirtilmelidir ki Anayasa'nın 17. maddesi bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Ancak bu tür bir güç, sadece kaçınılmaz ve asla aşırı olmamak kaydıyla kullanılabilmektedir. Ayrıca kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller, prensip olarak Anayasa'nın 17. maddesinde belirtilen yasağı ihlal edecektir (Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 52).

57. Sadece sınırları belli bazı durumlarda güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilebilmektedir. Bu kapsamda toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güce sadece kaçınılmaz hâllerde ve orantılı olmak koşuluyla başvurulabilir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 82).

58. Anayasa Mahkemesi Erdal İmrek (B. No: 2015/4206, 17/7/2019) kararında, gözaltı gibi kişinin tamamıyla devletin gözetimi altında bulunduğu hâllerde olduğu kadar sıkı uygulanamayacak olmakla birlikte kolluk güçleri tarafından kordon altına alınan sokakta yirmi gazeteci arasında bulunanbaşvurucunun basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde yaralanmasının nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğünün devlete ait olduğunu ortaya koymuş ve makul açıklamanın yapılmadığı sonucuna ulaşarak insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

59. Başvurucular 31/5/2013 tarihinde Eskişehir'de gerçekleştirilen, Gezi Parkı olayları olarak bilinen gösterilere katılmışlardır. Kolluk güçlerinin yapılan gösteriye müdahalesi neticesinde başvurucular yakalanmış, Alper Can Aykaç ve Ayşegül Kumaş dışında kalan başvurucular gözaltına alınmıştır. Başvuruculaın tamamı, müdahale ve yakalama esnasında aşırı güç kullanımı nedeniyle yaralandığını ifade ederek olaydan hemen sonra Savcılığa şikâyette bulunmuştur.

60. Başvurucular hakkında alınan ATK raporlarına göre Mehtap Koç dışındaki başvuruculaın tamamı baş ve vücutlarının değişik bölgelerinden farklı boyutlarda morluk,

çürük, sıyrık, şişlik şeklinde iz bırakacak şekilde yaralanmış; başvurucu Mehtap Koç ise sadece kol ve elinden yaralanmıştır. Öte yandan başvuruculardan Alper Can Aykaç, Ayşegül Kumaş ve Ebru Ak basit tıbbi müdahaleyle giderilmeyecek ölçüde yaralanmıştır. Alper Can Aykaç'ın ayrıca beyin sarsıntısı geçirdiği, Ebru Ak ve Ayşegül Kumaş'ın da vücutlarında yaygın olarak geniş (7x5, 20x25, 10x10 cm) ekimoz ve şişlik bulunduğu saptanmıştır.

61. Soruşturma makamınca alınan bilirkişi raporunda, başvuruculardan da aralarında bulunduğu bir grubun kolluk güçleri ile karşılaştığında aralarında arbede yaşandığı tespit edilmiş, görüntü kalitesinin elverişsiz olması nedeniyle görüntülerden tam olarak kimin kime vurduğu anlaşılamamıştır.

62. Savcılık tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığına yönelik kararda kolluk görevlilerinin başvuruculara yönelik orantısız güç kullanıldığı tespit edilmiş ancak eylemlerin sistematik olarak ve belli bir süre devam etmemesi nedeniyle işkence suçunun oluşmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca kasten yaralama suçu bakımından sorumlu kolluk görevlilerinin tespit edilemediği belirtilerek soruşturma kapatılmamış, şüpheliler tespit edilene kadar daimî olarak aranmalarına karar verilmiştir.

63. Başvuruculara katıldığı protesto gösterilerine kolluk görevlileri tarafından güç kullanılmak suretiyle yapılan müdahale neticesinde başvuruculara yaralandığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Kolluk tarafından düzenlenen Olay Yeri Tutanağında ve Savcılık kararında başvuruculara güç kullanıldığı kabul edilmiştir. Bu durumda güç kullanımının kaçınılmaz hâle geldiği ve kullanılan gücün orantılı olduğunu kanıtlama yükümlülüğü kamu makamlarına aittir.

64. Somut olayda başvuruculara bizzat şiddete başvurduğu veya kolluk güçlerine direndiğine dair tutanak veya görüntü bulunmamaktadır. Bu husus Ceza Mahkemesinde yapılan yargılamaya da yansımış, başvurucular hakkında beraat kararı verilme gerekçesini oluşturmuştur. Diğer taraftan kullanılan gücün gerekli olduğu sonucuna ulaşmayı sağlayacak bir delil soruşturma veya başvuru dosyasına yansımamıştır. Dolayısıyla başvuruculara yönelik güç kullanılmasının kaçınılmaz hâle geldiği yönünde tespit yapmak bu aşamada olanaklı değildir.

65. Kaldı ki güç kullanımının gerekli olduğu kabul edilse dahi başvuruculara tamamına kullanılan gücün orantısız olduğu Savcılıkça yapılan soruşturma sonunda da tespit edilmiştir. Başvuruculara yaralandığını gösteren adli muayene ve bilirkişi raporları ile başvuruculara süreçteki tutumları dikkate alınarak Savcılıkça ulaşılan sonuçtan farklı bir değerlendirme yapılması mümkün görünmemektedir.

66. Bu tespitten sonra kolluk görevlileri tarafından gerçekleştirilen eylemin hangi boyuta ulaştığı değerlendirilmelidir. Bu kapsamda somut olay bir bütün olarak değerlendirildiğinde -özellikle başvuruculara yaralanma biçimleri nazara alındığında- eylemin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak nitelendirilmesi mümkün görülmüştür.

67. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

ii. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının Usul Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel ilkeler

68. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün bir de usul boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda bunların sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

69. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu olanaklı olmazsa bu madde, sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı hâllerde devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (Tahir Canan, § 25).

70. Yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı ya da tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 56).

71. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdırlar (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114). Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak, özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

72. Soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması gerekmektedir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 99).

73. Mahkemelerin -ve diğer soruşturma makamlarının- özellikle kötü muamele niteliğindeki bir olayın zamanaşımına uğramaması için ellerinden gelen tüm gayreti sarf etmesi ve tüm araçlara başvurması gerekir. Kötü muamele iddialarına ilişkin bir ceza soruşturması söz konusu olduğunda yetkililer tarafından çabuklukla verilecek bir yanıt, eşitlik ilkesi içinde genel olarak kamunun güveninin korunması açısından temel bir unsur olarak sayılabilir ve kanun dışı eylemlere karışanlara karşı gösterilecek her türlü hoşgörüden kaçınmaya olanak

tanır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 120; Adem Erden, B. No: 2015/4032, 23/1/2019, § 34).

74. Soruşturmaların yürütülmesinde bu açıdan önemli olan husus -sonuçta alınan kararın (somut olayda daimî arama) niteliğinin ne olduğunun önemi olmaksızın- özelde başvuruculların ve genel olarak da toplumdaki diğer bireylerin hukukun üstünlüğüne olan bağlılığını sürdürmesi, hukuka aykırı eylemlerin hoş gösterildiği ya da bu tür eylemelere kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi açısından yeterli hız ve özenin gösterilip gösterilmediğinin ortaya konulmasıdır (Hüseyin Caruş, § 86).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

75. Başvurucular katıldıkları gösteride direnmedikleri hâlde kolluk görevlileri tarafından başlarına ve vücutlarına copla vurulmak, yüzlerine biber gazı spreyi sıkılmak üzere yaralandıklarını ifade ederek kolluk görevlilerinden şikâyetçi olmuşlardır. Başvuruculara ait ATK raporları başvuruculların beyanlarını doğrular nitelikte tespitler içermektedir.

76. Devletin kötü muamele iddialarını soruşturma yükümlülüğü, bireylerin savunulabilir iddialarının bulunmasına bağlıdır. İddianın savunulabilir olması ise ancak makul delillerle desteklenmesiyle mümkündür. Bu kapsamda başvurucular, katıldıkları bir protesto gösterisinde kolluk görevlilerinin eylemleriyle yaralandıklarını iddia etmiş ve iddialarını ATK raporlarıyla desteklemişlerdir. Dolayısıyla başvuruculların savunabilir iddialarının bulunması nedeniyle soruşturma makamlarından etkili bir soruşturma yürütülmesi yönünde meşru bir beklentileri bulunmaktadır.

77. Savcılıkça, başvurucular tarafından bildirilen kask numaraları ile farklı kolluk birimlerinden edinilen görev listelerine göre kimlikleri tespit edilen yaklaşık otuz kolluk görevlisi şüpheli olarak dinlenilmiştir. Şüpheli polislerin çoğu, kask numaralarının kendilerine ait olduğunu ve olay yerinde bulunduklarını ifade etmiş ancak suçlamaları kabul etmemiştir. Şüpheli polislerin beyanları yeterli görülmek suretiyle Savcılık kararına esas alınarak haklarında ceza davası açılmamıştır.

78. Başvuruculların tanık olarak bildirdikleri olay yerinde görevli diğer kolluk memurları ile amirlerinin bilgisine ise başvurulmamıştır. Bilirkişi raporunda kolluk görevlileri ile başvurucular arasında çıkan arbede esnasında olay yerinde bulunan görevlilerin şüpheli veya tanık sıfatıyla kimliklerinin belirlenmesi yönünde herhangi bir işlem yapılmamıştır. Olay Tutanağı'nda, dinlenilen şüpheli polisler dışında görevli olan memurların açık kimlik bilgileri bulunmasına karşın beyanı alınmayan bu görevlilerin beyanlarının alınmama sebebi başvuru dosyasından anlaşılamamaktadır.

79. Savcılığın sonuç olarak başvuruculara karşı orantısız güç kullanımını kabul etmesine rağmen yedi yılı aşkın süredir sorumluluğu bulunan tek bir şüpheliyi dahi tespit edememesi veya en azından bu yönde bir delile ulaşamaması dikkate değerdir. Ayrıca son beş yıldır soruşturmanın daimî aramada beklediği ve bu süre içinde işlem yapılmadığı dikkate alındığında soruşturmada uzun zamandır ilerleme kaydedilmediği kanaatine varılmıştır. Kamera aracılığıyla kayıt altına alınan toplumsal bir olaya müdahale esnasında başvuruculları yaraladıkları değerlendirilen kolluk görevlilerinin makul sayılamayacak bir süre içinde soruşturma makamları tarafından kimliklerinin dahi tespit edilememesinin soruşturmanın özenli ve süratli yürütülmesi yükümlülüğüne aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

80. Belirtilen bu tespitler ışığında maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için gerekli delillerin toplanması ve değerlendirilmesi konusunda Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan

soruşturmada, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı açısından gerekli özenin gösterildiği söylenemeyecektir.

81. Öte yandan başvurucular Ayşegül Kumaş ve Muhip Hilooğlu tarafından açılan tam yargı davalarında Bölge İdare Mahkemesi, başvurucuların yaralanmasına rağmen kolluk görevlilerince yapılan müdahalenin asgari ağırlık eşiğinin aşıldığı yönünde bir tespit bulunmaması nedeniyle orantısız güç kullanılması şeklinde bir eylemin mevcut olmadığını değerlendirilerek İdarenin tazmin sorumluluğunun bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kötü muamele yasağının maddi boyutu yönünden yukarıda yapılan değerlendirmeler kapsamında özellikle başvuruculara yönelik kullanılan gücün kaçınılmaz ve orantılı olduğu hususunun kamu makamlarınca ortaya konamaması, aksine soruşturma makamınca orantısız güç kullanıldığının kabulü karşısında devletin kötü muamele yasağı kapsamındaki maddi yükümlülüğünün ihlal edilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu yönüyle Bölge İdare Mahkemesince kullanılan gücün orantılılığına ilişkin yapılan değerlendirmeler ve ulaşılan sonucun başvuruculara tazminat haklarından mahrum bırakılması nedeniyle usul yükümlülüğü yönünden sorun oluşturduğu açıktır.

82. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

83. Başvurucular, Ceza Mahkemesi kararıyla beraat ettiklerini belirterek gerekmediği hâlde kolluk tarafından aşırı güç kullanılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

84. Somut olayda, kolluk görevlilerinin göstericileri güç kullanarak dağıtmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale teşkil ettiği hususunda tereddüt bulunmasa da somut başvurudaki temel meselenin kolluk görevlilerinin gösteriyi dağıtırken uyguladığı gücün kötü muamele yasağını ihlal edip etmediğinin tespit edilmesi olduğu değerlendirilmektedir.

85. Bu durumda, kötü muamele yasağına ilişkin olarak yukarıda ihlal sonucuna ulaşılmış olması karşısında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

86. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

87. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden soruşturma yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

88. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

89. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

90. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

91. Başvuruda, güvenlik güçleri tarafından orantısız güç kullanılması nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutuyla, buna ilişkin etkili soruşturma yapılmaması nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutuna yönelik ihlalin kolluk görevlilerinin eyleminden, kötü muamele yasağının usul boyutuna yönelik ihlalin ise öncelikle Cumhuriyet Başsavcılığının işlemlerinden ve Bölge İdare Mahkemesinin kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

92. Bu durumda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutuna yönelik ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir soruşturma yapılmasından ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

92. Öte yandan somut olayda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğinin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

93. Ayrıca, insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğinin tespit edilmesi nedeniyle başvuruculara manevi tazminat ödenmesine karar verildiği dikkate alınarak Eskişehir Bölge İdare Mahkemesince yargılamanın yenilenmesinde hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir.

94. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 226,90 TL harcın başvurucular Alper Can Aykaç, Ayşegül Kumaş ve Ebru Ak'a ayrı ayrı ödenmesi ile 3.000 TL vekâlet ücretinin Alper Can Aykaç, Muhip Hilooğlu ve Ebru Ak'amüştereken, 3.000 TL vekâlet ücretinin Ayşegül Kumaş ve Mehtap Koç'a müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucular Muhip Hilooğlu ve Mehtap Koç'un adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. 226,90 TL harcın başvurucular Alper Can Aykaç, Ayşegül Kumaş ve Ebru Ak'a AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin Alper Can Aykaç, Muhip Hilooğlu ve Ebru Ak'aMÜŞTEREKEN,3.000 TL vekâlet ücretinin Ayşegül Kumaş ve Mehtap Koç'a MÜŞTEREKEN ödenmesine karar verilmesi gerekir

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERDAR TAŞCI

B. No: 2016/517 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/517

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERDAR TAŞCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/517)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Serdar TAŞCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, görev süresinin uzatılmaması suretiyle ilişik kesme işlemine karşı açılan iptal davasının bağlantılı ve kesinleşmemiş ceza mahkemesi kararına dayanılarak reddedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/1/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Bireysel Başvuru Öncesi

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. İstanbul Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yaptığı dönemde, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlar Şube Müdürlüğü tarafından bir suç örgütüne karşı yapılan iletişimin dinlenmesi sırasında başvurucunun da örgütle bağlantısının olduğunun tespit edilmesi üzerine başvurucu hakkında dinleme kararı alınmıştır.

9. Dinleme kayıtlarından başvurucunun kız öğrencilerine karşı cinsel taciz suçunu işlediği iddiasıyla İstanbul 7. Sulh Ceza Mahkemesinde (Sulh Ceza Mahkemesi) kamu davası açılmıştır. Sulh Ceza Mahkemesi 16/5/2012 tarihli kararıyla başvurucunun suçunun sabit olduğu gerekçesiyle 1 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, ayrıca 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yazılı hak ve yetkiyi kullanmasının 2 yıl süre yasaklanmasına karar vermiştir. Anılan karar başvurucu tarafından temyiz edilmiştir.

10. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü (İdare) Personel Dairesi Başkanlığı tarafından Rektörlük makamına hitaben 7/8/2012 tarihli olur yazısı ile Sulh Ceza Mahkemesince başvurucunun 1 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve çeşitli haklardan yoksun bırakılmasına karar verilmiş olması, suç teşkil eden fiillerin niteliği de dikkate alınması suretiyle herhangi bir eğitim kurumunda istihdam edilmesinin uygun olmadığı gerekçesiyle görev süresinin uzatılmaması nedeniyle kadrosu ile ilişiğinin kesilmesine karar verilmiştir.

11. Başvurucu; temyiz etmiş olduğu Sulh Ceza Mahkemesi kararına dayanılmak suretiyle kamu görevine son verildiği, henüz kararın kesinleşmemiş olduğu ve İdare tarafından hiçbir soruşturma yapılmaksızın tesis edilen işlemin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle 21/11/2012 tarihinde İstanbul 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) iptal davası açmıştır. İdare Mahkemesi 31/5/2013 tarihli kararı ile davanın reddine karar vermiştir. İdare Mahkemesi kararının ilgili kısımları şöyledir:

"...İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyaset Anabilim Dalında araştırma kadrosunda görev yapan davacının İstanbul 7. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 16.05.2012 gün ve E:2011/1486 sayılı kararı ile Türk Ceza Kanunu'nun 105. maddesinde belirtilen cinsel taciz suçunu, eğitim ve öğretim ilişkisinden kaynaklanan nüfuzunu kötüye kullanmak suretiyle işlediğinden bahisle 1 yıl 6 ay hapis cezası ile tecziye edildiği ve kamu görevinden memnu edildiği, akabinde davacının 3 yıllık süresinin dolması üzerine söz konusu mahkumiyet kararı gözetilerek davacının görev süresinin uzatılmaması ve ilişiğinin kesilmesine ilişkin dava konusu işlemin tesis edilmesinin ardından bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, davacının mahkum olduğu suçun ve yürüttüğü görevin niteliği göz önüne alındığında, davacının sözleşmesinin yenilenmemesi konusunda idarece kullanılan takdir yetkisinin hukuka aykırı olduğundan söz etme olanağı bulunmadığından dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir.

..."

12. İdare Mahkemesi kararı Danıştay Sekizinci Dairesinin 29/9/2015 tarihli kararıyla onanmıştır.

13. Nihai karar başvurucuya 7/12/2015 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 4/1/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası

15. Yargıtay 24/6/2015 tarihli kararı ile Sulh Ceza Mahkemesi kararının eksik araştırma ile hüküm kurulduğu gerekçesiyle bozulmasına karar vermiştir.

16. Yargıtay incelemesi sonucunda bozulan karar Sulh Ceza Mahkemesinin kapatılmış olması sebebiyle İstanbul 63. Asliye Ceza Mahkemesine (Asliye Ceza Mahkemesi) tevzi edilmiştir. Asliye Ceza Mahkemesi 12/5/2016 tarihli kararıyla başvurucunun 1 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına ve 5237 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yazılı hak ve yetkiyi kullanmasının 1 yıl süre yasaklanmasına karar vermiştir.

17. Asliye Ceza Mahkemesinin kararı Yargıtay tarafından 11/12/2015 tarihli kararı ile dava konusu suçun şikâyete bağlı bir suç olmasına rağmen şikâyetin altı aylık şikâyet süresinin geçirilmesinden sonra yapılmış olması sebebiyle davanın düşmesine karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmuştur.

18. Yargıtay incelemesi sonucunda bozulan karar Asliye Ceza Mahkemesinin kapatılmış olması sebebiyle İstanbul 31. Asliye Ceza Mahkemesine tevzi edilmiştir. İstanbul 31. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda 28/2/2019 tarihli kararı ile başvurucu hakkında açılan davanın düşürülmesine temyiz yolu açık olmak üzere karar verilmiştir.

19. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemeye göre söz konusu davanın temyiz incelemesi devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır."

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin iki unsuru bulunduğunu kabul etmekte; ilk unsurun kişiye ceza gerektiren bir suç isnadında bulunulmasından ceza yargılamasının sonuçlanmasına kadar geçen süreci kapsadığını, ikinci unsurun ise ceza yargılaması mahkûmiyetten başka bir şekilde sonuçlandığı zaman devreye girdiğini ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suç ile ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını gerektirdiğini ifade etmektedir. Öte yandan AİHM; ceza yargılamasının devam ettiği sürece ilişkin ilk unsurun kapsamının sadece ceza yargılamalarının adilliğini temin etmek adına usule ilişkin bir güvence olmakla sınırlı olmadığını, bu ilkenin kapsamının daha geniş olduğunu belirtmekte ve hiçbir devlet temsilcisinin kişinin suçluluğu bir mahkeme tarafından tespit edilmeden o kişinin suçlu olduğuna ilişkin bir ifadede bulunmamasını gerektirdiğini hatırlatmaktadır. Bu yönüyle AİHM, masumiyet karinesinin yalnızca ceza yargılamaları bağlamında değil ceza yargılamaları ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer davalarda ya da disiplin incelemelerinde de ihlal edilebileceğine dikkat

çekmektedir (Kemal Coşkun/Türkiye, B. No: 45028/07, 28/3/2017, §§ 41, 43; Seven/Türkiye, B. No: 60392/08, 23/1/2018 § 43).

22. Bu bağlamda masumiyet karinesinin idari yargılamalar için de uygulanabilir olduğunu kabul eden AİHM, hakkında nihai bir ceza hükmü olmamasına rağmen idare mahkemesi tarafından verilen bir kararda davacıya cezai sorumluluk yükleyen bir ifadenin yer almasının Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında bir soruna yol açabileceğini belirtmektedir (Çelik Bozkurt/Türkiye, B. No: 34388/05, 12/4/2011, §§ 31, 32; Seven/Türkiye, § 51).

23. AİHM, Çelik Bozkurt/Türkiye başvurusunda ceza yargılamasına konu dava ertelendiği hâlde aynı olay dolayısıyla ve erteleme kararına dayalı olarak başvurucunun öğretmenlik mesleğinden çıkarılmasına ilişkin idari işlem ve idare mahkemesi kararını incelemiş ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

24. Başvuruya konu olayda başvurucu 15/6/2000 tarihinde, yasa dışı Hizbullah örgütü mensubu olmakla suçlanmıştır. Hakkındaki yargılama Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesinde (DGM) devam ederken 23/4/1999 tarihinden önce işlenen belli suçlara ilişkin kovuşturmaların ertelenmesine ilişkin yasa yürürlüğe girmiş, DGM başvurucunun yasa dışı örgüte yardım ve yataklık suçunun söz konusu yasa kapsamında olduğunu belirterek 13/3/2001 tarihinde hakkındaki yargılamanın ertelenmesine karar vermiştir. Yargılamanın ertelenmesinden önce 4/10/2000 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), savcılığın elindeki delillerin başvurucunun yasa dışı örgüt mensubu olduğunu gösterdiği kanaatiyle başvurucuyu ilkokul öğretmenliği görevinden çıkarmıştır. Başvurucu, meslekten çıkarılma kararının iptali istemiyle Diyarbakır İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. İdare Mahkemesi 7/3/2002 tarihinde davayı reddetmiş, kararın gerekçesinde 13/3/2001 tarihli DGM kararına atıfta bulunarak ceza yargılamasında, faaliyetlerinin yardım ve yataklık teşkil ettiği tespit edilen başvurucunun meslekten çıkarılmasının yasaya uygun olduğu ifadelerine yer vermiştir. Karar, Danıştay incelemesinden geçerek kesinleşmiştir (Çelik Bozkurt/Türkiye, §§ 7-13).

25. AİHM, İdare Mahkemesinin başvurucunun davasını reddederken kullandığı dilin ceza davası ile idari yargılama arasında bir bağ kurduğuna dikkat çekmiş; bunun da Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının idari yargılamayı kapsayacak şekilde genişletilmesini haklı çıkardığını belirterek Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının somut davaya uygulanabilir olduğu tespitinde bulunmuştur (Çelik Bozkurt/Türkiye, § 34).

26. İdare Mahkemesinin kararında aynı ifadelere yer vermesi ve olaylarla ilgili yeni bir değerlendirme yapmamış olması ışığında AİHM, söz konusu Mahkemenin başvurucunun öğretmenlik mesleğinden çıkarılma kararının yasaya uygunluğunu inceleme görevini aşarak hiçbir ceza mahkemesi tarafından bu yönde bir sonuca ulaşılmadığı hâlde başvurucuyu yasa dışı bir örgüte yardım ve yataklık etmekten suçlu bulduğunu tespit etmiştir (Çelik Bozkurt/Türkiye, § 35).

27. Son olarak AİHM, yetkili mercilerin başvurucunun müteaddit iş başvurusunu reddederken Diyarbakır DGM'nin ceza kovuşturmasının ertelenmesi kararını esas almaya devam ettiğini gözlemlediğini belirterek bu durumun devletin hiçbir temsilcisini ya da kurumunun bir şahsı, suçu bir mahkeme tarafından tespit edilmeden suçlu ilan etmemesini gerektiren Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla bağdaşmadığını ifade etmiştir.AİHM bu değerlendirmelere istinaden somut olayda başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Çelik Bozkurt/Türkiye, §§ 36, 37).

28. AİHM Güç/Türkiye (B. No: 15374/11, 23/1/2018) başvurusunda ise uygunsuz davranışı nedeniyle hakkında yürütülen ceza yargılaması sonuçlanmadan okul görevlisinin kamu görevinden ihraç edilmiş olmasının masumiyet karinesini ihlal etmediğine karar vermiştir.

29. Güç/Türkiye kararına konu olayda halk eğitim merkezinde çalışmakta olan başvuran, bir ilkokul öğrencisi ile uygunsuz vaziyette yakalandığı iddiası üzerine çocuğa yönelik cinsel taciz şüphesiyle polis tarafından gözaltına alınmıştır. Başvuran daha sonra çocuğa yönelik cinsel istismar, cinsel taciz ve çocuğu yasaya aykırı şekilde alıkoymakla suçlanmıştır. Hakkında yürütülen ceza yargılaması devam ederken MEB müfettişleri tarafından başvuran hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Bu bağlamda, memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunduğu tespit edilen başvuran, görevinden ihraç edilmiştir. Başvuranın idare mahkemesinde açtığı dava reddedilmiştir (Güç/Türkiye, §§ 7-27).

30. Mezkur başvuruda AİHM'den disiplin makamlarının ve idari makamların kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle ceza mahkemesi tarafından suçlu bulunmamış olan başvuranın masumiyetine gölge düşürülmesine sebebiyet verip vermediklerini tespit etmesi talep edilmiştir (Güç/Türkiye, § 31).

31. AİHM'in bu bağlamdaki tespitlerine göre somut olayda disiplin soruşturması, ilgili kişilerin ifadelerine başvurmak ve rehber öğretmenin söz konusu öğrencinin psikolojik ve sosyal gelişim düzeyi hakkında hazırladığı raporu incelemek suretiyle bağımsız şekilde olayları tespit eden iki müfettiş tarafından yürütülmüştür. Disiplin raporunda, müfettişlerin başvuran aleyhinde yürütülmekte olan ceza yargılaması devam ederken erken çıkarımlarda bulunduklarına işaret eden herhangi bir husus mevcut değildir. Müfettişler, yürüttükleri soruşturma sonucunda ve daha hafif bir ispat külfeti temelinde başvuranın öğrenciye tacizde bulunduğu hususunda güçlü izlenimler edinmişlerdir. AİHM'e göre taciz terimi kullanımı tek başına bir sorun teşkil etmemektedir. Zira söz konusu terim, sadece ceza hukuku kapsamına giren eylemler bağlamında kullanılmamakta olup aynı zamanda kişinin vücut bütünlüğü dâhil kişinin mahreminin rızası dışında fiziksel temas veya şifahen ihlal edildiği durumlarda da kullanılmaktadır. Disiplin makamları taciz eyleminin ceza hukuku kapsamında cinsel taciz olarak sınıflandırılıp sınıflandırılamayacağı hususunda da bir yorumda bulunmamıştır. Ayrıca AİHM'e göre yetkililerin söz konusu olay nedeniyle başvuran hakkında şüphelerin hasıl olduğunu belirtmeleri, eğitim sisteminde kamu güveninin sürdürülmesi ve çocuklara yönelik şüpheli eylemlere hoşgörü gösterilmesini engelleme gereksinimlerinin yetkililer tarafından dikkate alındığı anlamına gelmektedir. Bu husus karşısında disiplin soruşturması, hukuk yargılaması kapsamında kalan yetki sınırlarını eş zamanlı olarak yürütülen ceza yargılamasında başvuranın masum sayılma hakkını ihlal teşkil edecek şekilde aşmamıştır (Güç/Türkiye, § 41).

32. AİHM, idare mahkemesinin ceza yargılamasında alınan bir ifadeye atıfta bulunmasına ilişkin olarak ise hukuk mahkemesinin ceza davasında alınan bir ifadeye veya elde edilen bir delile istinat etmesinin tek başına Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasına aykırı olmadığını ancak bu istinat sonucunda hukuk mahkemesinin davalının cezai sorumluluğu hakkında yorum yapmaması veya bu bağlamda uygun olmayan çıkarımlarda bulunmaması gerektiğini dile getirmektedir. Olaylara ilişkin olarak AİHM, söz konusu ifadenin (başvuranın daha önce çalışmış olduğu diğer okullarda da bu tür uygunsuz davranışlarda bulunduğu söylentilerine atıfta bulunan) tek başına başvurana cezai suç isnadında bulunmadığı kanaatinde olduğunu belirtmiştir. AİHM ayrıca, başvuranın ceza yargılamasında kendisine isnat edilen eylemlerden suçlu bulunması gerektiği yönünde idare

mahkemesince bir yorumda bulunulmadığını ifade etmiştir. AİHM, sonuç olarak disiplin işlemleri ile idari yargılama sürecinde kullanılan dilin Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan koşullara uygun olduğunu tespit etmiştir (Güç/Türkiye, §§ 42, 43).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

34. Başvurucu, hakkındaki ceza davasının henüz sonuçlanmadığını belirtmekte; dinleme kararının hukuka aykırı olduğu, dinleme sonucu elde edilen delillerin gerçek olmadığı, hukuka aykırı elde edilen sahte delil ve sahte suç isnadı ile akademik hayatının sonlandırıldığı, kişisel verilerinin gazete haberlerine manşet yapıldığı, kesinleşmemiş ceza mahkemesi kararına istinaden sözleşmesinin yenilenmemesinin hukuka aykırı olduğu ve tüm bu organizasyonların Fethullah Terör Örgütü yapılanması kapsamında yapıldığı gerekçesiyle özel hayat ve aile hayatının korunması, çalışma ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

B. Değerlendirme

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun anılan şikâyetleri genel olarak ceza yargılaması sürecine ilişkin olup anılan yargılamayla ilgili bir başvurusu bulunmamaktadır. Bireysel başvuruya dayanak dava ise başvurucunun sözleşmesinin yenilenmemesi üzerine açtığı idari davaya ilişkindir. Başvurucunun özünde kesinleşmemiş ceza mahkemesi kararına dayanılarak sözleşmesinin yenilenmediği şikâyetinin masumiyet karinesi yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

36. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

37. Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

38. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ve 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

39. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında adil yargılanma hakkı güvence altına

alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı[nın] metne dahil" edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesine söz konusu ibarenin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, § 22).

40. Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç itham edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı belirtilmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir.

41. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır.

42. Güvencenin ilk yönü kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 39).

43. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir(Galip Şahin, § 40).

44. Masumiyet karinesinin sağladığı güvencelerin kapsamı bu şekilde belirlendikten sonra ise bireysel başvuruya konu olay yönünden bu güvencelerin geçerli olup olmadığının ortaya konulması gerekmekte olup bu husus Anayasa'nın 36. maddesinin somut davaya uygulanabilirliğinin ve dolayısıyla başvurunun kabul edilebilirliğinin tespiti bakımından önem arz etmektedir.

45. Masumiyet karinesinin medeni hak ve yükümlülükler kapsamında kalan bir yargılamada uygulanabilmesi için başvurucunun söz konusu medeni yargılama ile hakkında yürütülen veya sona eren ceza yargılaması arasında bağlantı bulunduğunu göstermesi gerekmektedir. Medeni hak yargılamasında, ceza yargılamasında verilen kararın sonucunun dikkate alındığı ve değerlendirildiği veya ceza dosyasında yer alan delillerin irdelendiği ya da başvurucunun hakkındaki suçlamayı doğuran olaylara dahli ile ilgili irdelemelerde bulunulduğu veyahut

başvurucunun muhtemel suçluluğuyla ilgili yorum yapıldığı hâllerde söz konusu bağlantının var olduğu kabul edilebilir. Bununla birlikte hukuk yargılaması ile ceza yargılaması arasındaki bağlantının varlığına işaret eden olguların tüketme yoluyla sayılmasının mümkün olmadığı, bunların kararların verildiği yargılamaların türüne ve içeriğine göre değişebileceği kabul edilmelidir. Ancak bağlantının varlığı değerlendirilirken kararda kullanılan dilin kritik öneme sahip olacağı vurgulanmalıdır (S.M. [GK], B. No: 2016/6038, 20/6/2019, § 38).

46. Bireysel başvuruya konu olayda başvurucu hakkındaki görev süresinin uzatılmamasına ilişkin işlemin iptali davası ile ceza yargılamasına ilişkin yargılamanın eş zamanlı olarak yürütüldüğü ancak iptal davasına ilişkin idari davanın ceza yargılaması devam ederken sonuçlandığı görülmektedir. Başvurucunun görev süresinin uzatılmamasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı idari davada masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiası bağlamındaki şikâyeti; İdare Mahkemesi tarafından olayın ele alınış şekline, gerekçeli kararda kullanılan ifadelere ilişkindir. Dolayısıyla davaya konu olaylar nedeniyle yürütülen ceza yargılaması devam ederken başvurucunun görev süresinin uzatılmayarak bulunduğu kadro ile ilişiğini kesen idari makam ile bu işlemin hukuka uygunluk denetimini yapan yargı merciinin kullandığı ifadelerin ve dayandığı gerekçelerin şikâyet konusu edildiği bu başvuruda, masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin ilk yönü devreye girmektedir. Hâl böyle olunca somut davada masumiyet karinesinin sağladığı güvencelerin, bir başka ifadeyle Anayasa'nın 36. maddesinin uygulanabileceği sonucuna varılmaktadır. Bu itibarla ihlal iddialarının Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının kapsamında yer aldığı, bir başka ifadeyle başvurunun Anayasa ve Sözleşme hükümleriyle konu bakımından bağdaşmazlık göstermediği anlaşılmaktadır.

47. Öte yandan açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

48. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

49. Ceza muhakemesiyle eş zamanlı olarak yürütülen, bir başka ifadeyle kişinin henüz suç isnadı altında olduğu, ceza makamları tarafından hakkında herhangi bir hüküm kurulmadığı süreçte devam eden soruşturma ve yargılamalarda masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus; kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 47).

50. Bununla birlikte ceza yargılamasına konu maddi olay ve olguların diğer kamu

makamlarınca (idari/adli) ayrıca değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda ulaşılacak kanaate göre işlem/karar tesis edilmesi mümkündür. Bu bağlamda hukuk yargılamalarında ceza yargılamasında elde edilen bir delile dayanılması ya da kişi hakkında yapılan ceza yargılamasına bir olgu olarak atıf yapılmış olması tek başına masumiyet karinesinin sağladığı güvencelere aykırılık teşkil etmez. Ancak adli ve idari makamların kendi görev sınırlarını aşarak kişiyi suçlu ilan etmesi veya bu bağlamda birtakım çıkarımlarda bulunması masumiyet karinesinin ihlaline yol açabilir. Masumiyet karinesi kapsamındaki güvencelerin sağlanıp sağlanmadığının tespiti yapılırken ise kararın gerekçesinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir (Galip Şahin,§ 48).

51. Masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken özellikle hukuk ve idari yargılama bakımından üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biri, yargılamayı yapan makamın ilgili kişiye suç isnat edip etmediği ve ceza yargılaması kararını sorgulayıp sorgulamadığıdır. Kamu otoriteleri veya görevlileri tarafından hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütülen kişiyle ilgili olarak yargılama süreci bir mahkûmiyet hükmüyle kesinlik kazanmadan suçluluğa dair herhangi bir kanaat ifade edilmiş olması ya da ceza yargılaması mahkûmiyet dışında bir kararla sona ermesine rağmen sona ermeye ilişkin kararda sanığın suçlu olabileceğinin ifade edilmiş olması durumunda masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilecektir. Bu kapsamda karar vericilerin kullandıkları dil kritik önem taşır (Mustafa Akın, B. No: 2013/2696, 9/9/2015, §§ 38, 39).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

52. Bireysel başvuruya konu olayda başvurucu hakkındaki ceza ve idari yargı süreçlerinin eş zamanlı olarak yürütüldüğü ancak görev süresinin uzatılmaması nedeniyle kadrosu ile ilişiğinin kesilmesi işlemine karşı açılan idari davanın ceza yargılaması devam ederken sonuçlandığı, bir başka ifadeyle başvurucunun suçluluğunun hükmen sabit olmadığı görülmektedir. Bu itibarla somut olayda idari işlemin tesisi ve yargılaması sürecinde kamu makamlarının kararlarında belirttiği gerekçeler veya kullandığı dil nedeniyle henüz ceza mahkemesi tarafından suçlu bulunmamış olan başvurucunun masumiyetine gölge düşürülmesine sebebiyet verilip verilmediğinin ortaya konulması gerekmektedir.

53. Somut olayda gerek başvurucunun görev süresinin uzatılmaması sebebiyle kadrosu ile ilişiğinin kesilmesine ilişkin işlemde gerekse söz konusu işlemin yargısal denetiminin gerçekleştirildiği İdare Mahkemesinin gerekçeli kararında Sulh Ceza Mahkemesi kararına dayanıldığı görülmektedir. Başka bir deyişle İdare, başvurucu hakkında Sulh Ceza Mahkemesi tarafından verilen hapis cezası ile birlikte 2 yıl süre ile hak ve yetkilerinin sınırlanmasına ilişkin kararı gerekçe göstererek başvurucunun kadrosu ile ilişiğinin kesilmesine karar vermiştir. İdarenin anılan kararını denetleyen İdare Mahkemesi kararının da ceza yargılaması sonucunda verilen fakat nihai olmayan bir karar ile doğrudan ve tek bir bağ kurulması suretiyle verildiği görülmektedir.

54. İdare Mahkemesinin iptal davası yönünden davanın reddine gerekçe olarak gösterdiği Sulh Ceza Mahkemesi kararı nihai bir karar olmadığı gibi dosya kapsamında başvurucu hakkında yürütülen ceza davasının derdest olduğu tespit edilmektedir. İdare Mahkemesi kararı, ceza yargılamasına ilişkin kararın başvurucu hakkında verilmiş nihai bir karar mahiyetinde başvurucuya cezai bir sorumluluk yükleyen bir ifade olarak algılanmaktadır.

55. Hem idarenin işlemi hem de İdare Mahkemesi kararı kapsamında tek dayanağın ceza yargılaması sürecinde verilen karar olduğu görülmüştür. Bu durumda başvurucu hakkında devam eden bir yargılama sürecine dayanılarak verilen ret kararı ile İdare Mahkemesinin

erken çıkarımda bulunduğu değerlendirilmiştir. Bu tespit karşısında İdare Mahkemesinin iptal davasına ilişkin yargılama kapsamında kalan yetki sınırını başvurucu hakkında eş zamanlı olarak yürütülen ceza yargılamasında masumiyet karinesini ihlal edecek şekilde aştığı tespit edilmiştir.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

58. Başvurucu maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

59. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

60. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

61. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar

kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

62. İncelenen başvuruda masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

63. Bu durumda masumiyet karinesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 1. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

64. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

65. Dosyadaki belgelerden tespit edilen, başvuru harcı olarak ödenen 239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36 ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin masumiyet karinesinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 1. İdare Mahkemesine (Karar İstanbul 1. İdare Mahkemesinin 31/5/2013 tarihli ve E.2012/2119, K.2013/1071 sayılı kararı ile ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ATEŞ

B. No: 2016/3333 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/3333

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ATEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/3333)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Mehmet ATEŞ

Vekili : Av. Mehmet Şener ÖZTERZİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Şifa Üniversitesine ait taşınmazın satışının ihtiyati tedbir kararıyla durdurulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/2/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Şifa Üniversitesi (Üniversite) rektörüdür.

8. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma kapsamında 15/12/2015 tarihli yazıyla Üniversiteye ait İzmir'in Karşıyaka ilçesi Şemikler Mahallesi'nde bulunan 25695 ada 1 parsel sayılı taşınmazın satışının tedbiren engellenmesi talep edilmiştir.

9. İzmir 8. Ağır Ceza Mahkemesince 15/12/2015 tarihinde, anılan taşınmazın kapalı zarf ve açık artırma usulüyle yapılacak satışının tedbiren durdurulmasına ve her türlü devrinin tedbiren engellenmesine yönelik tapu kaydına şerh konulmasına karar verilmiştir.

10. Üniversite Rektörlüğü tarafından karara karşı yapılan itirazı inceleyen İzmir 9. Ağır Ceza Mahkemesince 29/12/2015 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

11. Nihai karar, Üniversite vekili Av. İ.S.ye 18/1/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 17/2/2016 tarihinde başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, Mali Suçları Araştırma Kurulu ve ilgili diğer kurumlardan rapor alınmamasına ve somut delil ile kuvvetli suç şüphesi olmamasına rağmen kamuya açık ihaleden satın alınan taşınmazın suçtan elde edildiği gerekçesiyle ihtiyati tedbir kararı verilerek satışının durdurulmasının hukuka aykırı olduğunu vurgulamıştır. Öte yandan başvurucu, soruşturma dosyasında gizlilik kararı olmasına rağmen basına sızan haberler nedeniyle alacaklıların icra takipleri başlattığını ve böylece Üniversitenin faaliyetlerini yapamayacak hâle geldiğini belirterek adil yargılanma, mülkiyet ve eğitim hakları ile suç ve cezaların şahsiliği ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

15. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

16. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu mülkiyet hakkı ile birlikte adil yargılanma, mülkiyet ve eğitim hakları ile suç ve cezaların şahsiliği ilkesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ancak başvurucunun şikâyetlerinin özünün Üniversiteye ait taşınmazın satışının durdurulmasına ilişkin olduğu gözetildiğinde şikâyetlerin tümünün mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un ''Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar'' kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

18. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu ön koşullar; başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi, bu ihlalden dolayı kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesidir (Fetih Ahmet Özer, B. No: 2013/6179, 20/3/2014, § 24).

19. Bireysel başvuruda bir başvurunun kabul edilebilmesi için başvurucunun sadece mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp ihlalden doğrudan etkilendiğini yani mağdur olduğunu göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi mağdurluk statüsünün varlığı için yeterli değildir (Ayşe Hülya Potur, B. No: 2013/8479, 6/2/2014, § 24).

20. Öte yandan bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla doğrudan mağdur sıfatını taşıyan kişiler olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre doğrudan mağdur ile arasında kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlalinden olumsuz olarak etkilenmiş veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceklerdir (Gürkan Kaçar ve diğerleri, B. No: 2014/11855, 13/9/2017, § 56).

21. Anayasa Mahkemesi, mağdurun bizzat başvuru yapmasının mümkün olmadığı ve mağdur ile yakın akrabalık ilişkisinin bulunduğu kimi durumlarda -özellikle yaşam hakkının söz konusu olduğu- başvuruculaların ihlalden doğrudan etkilenmemiş olmalarına rağmen ihlalden dolaylı olarak etkilenmeleri nedeniyle bu etkiye dayanarak kendi adlarına başvuru yapabileceklerine de karar vermiştir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41; Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 65).

22. Somut olayda Üniversite rektörü olan başvurucu, başvuru konusu taşınmazın satışının durdurulmasına ilişkin ihtiyati tedbir kararından yakınmaktadır. Bu tedbir kararının konusu olan taşınmaz, tapuda başvurucu adına kayıtlı olmayıp Üniversite adına tescillidir. Öncelikle söz konusu tedbir nedeniyle doğrudan mağdur olduğu iddia edilen Üniversitenin bireysel başvuruda bulunabileceğini, ancak başvurucu Üniversite rektörünün kişisel olarak doğrudan etkilendiğini ortaya koyamadığını belirtmek gerekir. Öte yandan başvurucunun kendi adına bireysel başvuruda bulunup Üniversiteyi temsilen başvuruda bulunmadığını da vurgulamak gerekir. Buna göre başvurucunun mülkiyet hakkının ihlali iddiasına konu ihtiyati tedbir kararı bakımından kişisel olarak doğrudan ve güncel bir hakkının etkilenmediği anlaşıldığından mülkiyet hakkının ihlali iddiası yönünden mağdur sıfatı bulunmamaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle

KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEHİCE ÖZLÜ

B. No: 2016/4986 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/4986

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEHİCE ÖZLÜ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/4986)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Behice ÖZLÜ

Vekili : Av. Mahmut KAÇAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, polisin güç kullanması sonucu meydana gelen yaralamaya ilişkin soruşturmanın etkisiz yürütülmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/3/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, 1957 doğumlu olup Van'da yaşamaktadır.

9. 22/3/2008 yılında Van'da bir siyasi parti binası önünde gerçekleşen toplantıya katılan başvurucu, kolluğun güç kullanımı sonucu yaralandığını ileri sürerek kolluk memurları hakkında Van Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) şikâyetçi olmuştur.

10. Savcılık tarafından başlatılan soruşturma kapsamında başvurucunun da aralarında bulunduğu şikâyetçilerin şikâyet ve delilleri tespit edilmiştir. Başvurucu; Savcılığa verdiği 16/2/2009 tarihli ifadesinde kolluk memurlarının toplantıya biber gazı ve copla müdahale ettiğini, kendisine de copla vurulduğunu ancak olay yerinin karışık ve kalabalık olması nedeniyle kendisine vuran polislerin yüzünü göremediğini, bu polisleri teşhis edemeyeceğini ve polislerden şikâyetçi olmadığını beyan etmiştir.

11. Başvurucu hakkında alınan 22/3/2008 tarihli genel adli muayene raporunda başvurucunun bilincinin açık olduğu ve hayati tehlikesi bulunmadığı belirtilmiş, buna karşın başvurucuda darp veya cebir izi olup olmadığı hususunda bir tespit yapılmamıştır.

12. Başvurucu hakkında Van Devlet Hastanesinden alınan 16/2/2009 tarihli kesin raporda, başvurucuda fiziki bulgu tespiti yapılmaksızın başvurucu üzerindeki etkisinin [Neyin etkisinden bahsedildiği anlaşılamamaktadır.] basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek düzeyde olduğu yönünde görüş bildirilmiştir.

13. Başvurucu 7/3/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunarak devam eden soruşturmanın etkili olmaması nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucu, olayla ilgili dört CD'den oluşan kamera görüntülerini ve resimleri delil olarak başvuru dosyasına sunmuştur.

14. Başvurucunun bireysel başvurusundan sonra Savcılık tarafından 12/3/2018 tarihinde şüpheliler hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"

...

Dosyanın incelenmesinde; kamera kayıtları, taraf ve tanık ifadeleri, raporlar ile tüm soruşturma evrakı kapsamından, 21-25/03/2008 tarihleri arasında nevruz kutlamaları adı altında İlimiz merkezinde izinsiz gösteri ve yürüyüş yapıldığı, yüzleri maskeli kişilerce, taş, sopa kullanılmak suretiyle kamu ve özel mallara zarar verildiği, yukarıda belirtilen mağdur beyanlarından da anlaşılacağı üzere vatandaş ve kamu personelinin yaralandığı, gösteri yapan şahısların pkk terör örgütüne ait bez ve pankartlarını açtıkları, terörist başının posterini taşıdıkları ve bu yönde slogan attıkları, kollukça yapılan ikaz ve uyarılara uymadıkları, bu nedenle kollukça olaylara müdahale edildiği,

İddia edilen eylemin, kolluk güçlerinin zor kullanma yetkilerine ilişkin sınırlarını aştıklarına ilişkin olduğunun görüldüğü,

Dosya kapsamından, çoğu mağdurun yaralanmasının basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek

şekilde olduğunun belirtildiği, bir çok mağdurun göstericiler tarafından yaralandıklarını beyan ettikleri, olayda kollukça izin verilen miktarda plastik mermi kullanıldığı, çoğunluk mağdurun olay nedeniyle şikayetlerinin bulunmadığı hususları da dikkate alınarak,

2559 sayılı kanunun 16. maddesinin 'Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.' düzenlemesi karşısında, maske takmak suretiyle, taş, sopa ve bilumum silahlarla kolluk güçlerine direnen, kamu/özel malları tahrip eden, vatandaşa zarar veren kişilere karşı kollukça yapılan müdahalenin 2559 sayılı yasanın 16. maddesi kapsamında gerçekleştiğinin değerlendirildiği, öte yandan atılı suçun 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 256. maddesinde düzenlendiği, aynı kanunun 66/1-e maddesi gereği atılı suçun 8 yıllık zamanaşımına tabi olduğu, olay tarihi itibariyle 10 yıllık bir sürenin geçmiş olduğu, dolayısıyla bu aşamada soruşturma yürütülmesinin hukuki ve fiili olarak mümkün bulunmadığı anlaşılmakla,

Olay nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına..."

15. Soruşturma konusu suçun şikâyete tabi olmadığı belirtilerek başvurucu tarafından Savcılık kararına yapılan itiraz, Van 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararıyla reddedilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu; kolluğun güç kullanımı sonucu yaralanmasına rağmen etkili ve tarafsız soruşturma yapılmadığını, sekiz yılı aşkın süredir sorumluların dahi tespit edilemediğini, şiddete yönelik bir eyleminin olmamasına rağmen katıldığı toplantıya hukuka aykırı şekilde müdahale edildiğini belirterek kötü muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle genel yargı mercilerinde, olağan yasa yolları ile çözüme kavuşturulması esastır. Bireysel başvuru yoluna, iddia edilen hak ihlallerinin bu olağan denetim mekanizması içinde giderilememesi durumunda başvurulabilir (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 18).

19. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle iç hukukta düzenlenen başvuru yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve adli mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Bayram Gök, § 19).

20. Bu bağlamda bir kanun yoluna başvurulması tek başına başvuru yollarının tüketildiği anlamına gelmemektedir. İhlal iddiasında bulunan bireylerden kendilerinden beklenen asgari özen ile şikâyetlerini ilettikleri idari ve yargısal süreçleri takip etmeleridir. Kişilerin bir olay ile ilgili şikâyetlerinin bulunmaması veya sonradan mevcut şikâyetlerinden vazgeçmeleri nedeniyle katılmamayı tercih ettikleri soruşturma sürecine ilişkin ihlal

iddialarının kural olarak bireysel başvuru yolunda incelenmesi Anayasa Mahkemesinin ikincil niteliğiyle uyuşmamaktadır.

21. Bu ilke doğrultusunda somut olay incelendiğinde başvurucu, kolluk memurlarının güç kullanımı nedeniyle yaralandığını iddia ederek Savcılığa şikâyette bulunmuş ise de -olaydan yaklaşık bir yıl sonra şikâyetçi olmadığına yönelik ifadesi nazara alındığında- başvurucunun başvurusunu takip etmek için kendisinden beklenen asgari özeni göstermediği anlaşılmış; bu nedenle olağan kanun yollarını usulüne uygun tüketmediği sonucuna ulaşılmıştır.

22. Öte yandan başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetinde tek etkili yolun ceza soruşturması olmadığı dikkate alınsa da başvurucunun bireysel başvuruda bulunmadan önce bu hak kapsamındaki şikâyetleriyle ilgili olarak yetkili diğer yargısal mercilere başvurduğuna ilişkin bir bilgi başvurucu tarafından ileri sürülmemiş veya başvuru dosyasına yansımamıştır. Bu durumda bu hak yönünden de başvurucunun olağan kanun yollarının tükettiği söylenemeyecektir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

REMZİ UÇUCU (2)

B. No: 2016/5625 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/5625

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

REMZİ UÇUCU BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/5625)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucu : Remzi UÇUCU

Vekili : Av. Anıl Arman AKKUŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, karara dayanak alınan Cumhuriyet savcısının itirazının başvurucuya tebliğ edilmemesinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/3/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, başvuru tarihinde terör suçundan hükümlü olarak Kandıra 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

10. 4/11/2015 tarihinde başvurucu, avukatıyla görüş yapması amacıyla saat 15.41'de avukat görüş mahalline alınmıştır. Saat 17.00'de görüşmenin sonlanması sonrasında başvurucu koğuşuna götürülürken bir kez "Savunma hakkımız engellenemez!" şeklinde slogan atmıştır. Başvurucunun avukatıyla görüşmesinin akabinde saat 17.07'de bir terör suçundan tutuklu olan R.Ö. adlı bir kişi avukat görüş mahalline alınmıştır. Saat 17.35 sularında adı geçen kişi de avukat görüş mahallindeyken "Savunma hakkımız engellenemez!" şeklinde slogan atmaya, bunun yanında avukat görüş mahallinin camlarını tekmelemeye başlamıştır.

11. Sloganın akabinde başvurucu ve R.Ö. hakkında bir disiplin soruşturması başlatılmıştır. Başvurucunun beyanına göre avukat görüş yeri ses geçirecek şekilde düzenlenmiş olup avukat-müvekkil mahremiyetine uygun bir yer değildir.

12. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu), disiplin soruşturması sonucunda başvurucu hakkında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 42. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendinde düzenlenen "gereksiz olarak marş söylemek ve slogan atmak" eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle 1 (Bir) ay süre ile haberleşme araçlarından yoksun bırakma cezası verilmesine karar vermiştir.

13. Disiplin Kurulu, avukat görüş yerinin savunma hakkının engellenmesi sonucunu doğuracak nitelikte olmadığını, bahis konusu yerde avukat ile müvekkil arasındaki konuşmaların duyulmasının mümkün olmadığını belirtmiş; başvurucunun attığı sloganla Kurumun düzenini bozduğu sonucuna varmıştır.

14. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Kocaeli İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği şikâyeti incelemeden önce Cumhuriyet savcısından görüş almıştır. Cumhuriyet savcısı 11/1/2016 tarihli görüş yazısında, şikâyetin usul ve yasaya uygun olmadığını ve yasal dayanağının bulunmadığını belirterek reddini talep etmiştir. İnfaz Hâkimliği 3/2/2016 tarihli kararıyla başvurucunun şikâyetini haklı bulmuş ve disiplin cezasının iptaline karar vermiştir. Söz konusu kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Belirtilen yasal düzenleme ve Anayasa Mahkemesinin kararından ceza infaz kurumlarında slogan atılmasının, ifade özgürlüğünün yasal kullanımı çerçevesinde kabul edilmediği, hukuka aykırı bir eylem olarak yorumlandığı sonucuna varılmaktadır. Slogan atılması, bir hak arama yöntemi olarak kabul edilmemekte, slogan atılması ile kurumda düzen, disiplin ve güvenliğin zarar görmesi, cezalandırılma şartı olarak aranmaktadır.

Anayasa Mahkemesi incelemesini yaptığı sırada, 5275 sayılı Yasanın 37. maddesine göre; Yasanın 39 ila 46. maddesinde düzenlenen tüm disiplin cezalarının, ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması amacıyla uygulanabileceğini belirtmiştir. Başka bir deyişle ceza infaz kurumunda bir eylemin

cezalandırılabilmesi için cezaevinde düzenli bir yaşamın sürdürülmesine engel olması veya güvenliği ve disiplini ihlal etmesi gerekir. Buna aykırı olmayan davranışlar, mevzuatta yer alsa bile disiplin cezasıyla cezalandırılamaz. Anayasa Mahkemesi bu kararda, her slogan atmanın değil sadece kurumda düzenli bir yaşamın sürdürülmesine engel olan veya güvenlik ve disiplini sarsıcı nitelikte slogan atılmasının cezalandırılabileceğini belirtmiştir. Bu itibarla, her slogan atılması olayı cezalandırılmayacak, belirtilen kıstaslara göre değerlendirme yapılacaktır. Elbetteki ceza infaz kurumlarında, güvenlik ve disiplin kavramı, diğer hayat alanlarına göre daha farklı, sert ve belirgin olarak tanımlanmalıdır.

Önemli olan sloganın gerekli olup olmaması değil, slogan atma eylemi nedeni ile ceza infaz kurumunda güvenliğin, disiplin ve düzenin bozulup bozulmadığıdır. Eğer slogan atılması eylemi nedeni ile (söylenen sözler ayrı bir suç oluşturmuyorsa) ceza infaz kurumunda güvenlik, düzen ve disiplin zarar görmüyorsa, sloganın konusu ne olursa olsun ilgilinin cezalandırılması mümkün değildir. Ancak içeriği suç teşkil etmese bile atılan slogan nedeni ile belirtilen kavramlar zarar görüyorsa ilgilinin cezalandırılması yoluna gidilecektir.

Slogan atma olayının ceza infaz kurumunda güvenlik, düzen ve disiplini ihlal edip etmediği, olayların gelişimi, hükümlünün tüm davranışları, eylemin gerçekleştiği nokta ve şartlar ve söylenen sözler bir bütün olarak değerlendirilerek tespit edilecektir.

Yukarıda belirtilen kıstaslar dikkate alınarak yapılan incelemede, olay tarihinde şikayet edenlerden R.Ö.ın, avukat görüş mahalline girdiği, burada bir süre kaldıktan sonra kabinin camlarını tekmelemeye başladığı, görevlilerin içeri girdiği anda eylemlerine devam etmeye çalıştığı, görevliler tarafından dışarı çıkartıldığı sırada ise 'savunma hakkımız engellenemez' şeklinde slogan attığı olayda, sloganın içeriğinde düzen ve disiplini bozan bir unsur görülmemekle birlikte, hareket bir bütün olarak değerlendirildiğine, özellikle eşyaya karşı şiddet uygulanması dikkate alındığında, R.Ö.'ın eylemi nedeni ile kurumdaki düzen, disiplin ve güvenliğin bozulduğu sonucuna varılmıştır. Diğer şikayet eden Remzi Uçucu'nun eyleminde ise, yukarda belirtilen unsurların yer almadığı, adı geçenin avukat görüş mahallinden çıktıktan sonra sadece bir kez 'savunma hakkımız engellenemez' şeklinde slogan attığı, herhangi bir eşya veya kişiye yönelik eyleminin bulunmadığı, eylemin diğer hükümlülerin kendisini duyamayacağı bir noktada gerçekleştiği, eylemine kendiliğinden son verdiği ve sloganların içeriğinde herhangi bir suç unsurunun bulunmadığı anlaşılmış, bu şartlarda Remzi Uçucu'nun eylemi nedeni ile kurumda düzen ve disiplinin bozulmadığı sonucuna varılmıştır."

15. Kocaeli Cumhuriyet savcısı (Cumhuriyet savcısı), İnfaz Hâkimliği kararına itiraz etmiştir. Cumhuriyet savcısının itirazının ilgili kısmı şöyledir:

"Kurumda avukat görüş mahallerininin duvarlarının camlı hale getirilmesinden bu yana sadece bir kısım hükümlü tutuklular tarafından sürekli şekilde çeşitli eylemlere başvurulmaktadır. Yukarıda bahsi geçen eylemde bunlardan biridir. 5275 sayılı kanunda kurum içerisinde 'gereksiz yere slogan atmanın' disiplin cezası gerektirdiği açıkça düzenlenmiştir. Avukat görüş mahallinden çıktıktan sonra blokların bulunduğu ana koridorda haklı hiç bir sebep yokken slogan atılmasının kurumun düzen ve disiplinini bozmayacağını söylemek bu ve benzeri eylemleri ısrarla yapan örgüt üyelerini teşvik anlamı taşıyacağı açıktır. Kaldı ki aynı eylemi yapan bir kısım hükümlülerin cezalarının onanıp bir kısmının iptal edilmesi ve bunun aynı kararla yapılması bozmayı gerektirir bir durum olsa gerektir. Bu eylemler yaklaşık iki yıldır sürmektedir. Avukatla görüşme mahallerinde uyulması gereken düzenleme konuşulanların duyulmayacağı ancak görüşmenin

izlenebileceği bir şekilde yapılmalıdır. Uygulanan tam olarak budur. Üstelik avukat görüşme yerleriyle ilgili olarak pek çok defa Kandıra Savcılığına müracaat edilmiş olup, yapılan uygulamanın mevzuata aykırı olmadığına karar verilmiştir. Bu uygulamayı protesto etmek haklı sayılamaz. Dolayısıyla yapılan slogan atma eylemi gereksiz yere yapılmıştır."

16. Cumhuriyet savcısının itirazını değerlendiren Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme), 16/2/2016 tarihli kararıyla Cumhuriyet savcısının talebinin kabulüne ve İnfaz Hâkimliği kararının kaldırılmasına kesin olarak karar vermiştir. Mahkeme, Cumhuriyet savcısı tarafından itiraz dilekçesinde ileri sürülen nedenlerin yerinde görülmesi nedeniyle bahsi geçen kararın alındığını belirtmiş; başka bir gerekçeye kararda yer vermemiştir. Söz konusu itirazın değerlendirme aşamasında başvurucuya bildirildiğine dair bir kayda rastlanmamıştır. Mahkemeye yazılan yazıya istinaden itirazın başvurucuya bildirilmediği anlaşılmıştır.

17. Mahkeme kararı başvurucuya 24/2/2016 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucu 18/3/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır."

19. 5275 sayılı Kanun'un 42. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendinde düzenlenen ve "Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama" cezasını gerektiren eylem şudur:

"...

e) Gereksiz olarak marş söylemek veya slogan atmak. "

20. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında re'sen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır. Disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkimi, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını verir. Hükümlü veya tutuklu, savunmasını, hazır bulunmak ve vekaletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabilir. İnfaz hâkimi gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabilir.

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.

...

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından,

tebliğden itibaren bir hafta içinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre acele itiraz yoluna gidilebilir.

İtiraz, infaz hakimliğinin kurulduğu yer ağır ceza mahkemesine yapılır..."

21. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İtirazın Cumhuriyet savcısına ve karşı tarafa tebliği ile inceleme ve araştırma yapılması" kenar başlıklı 270. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir. Merci, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

23. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; hükümlü olarak bulunduğu Ceza İnfaz Kurumunda aldığı disiplin cezasına karşı şikâyet başvurusunda bulunması üzerine İnfaz Hâkimliğince şikâyetinin kabul edildiğini ve disiplin cezasının iptaline karar verildiğini ancak daha sonra Cumhuriyet savcısı tarafından iptal kararına itiraz edildiğini ifade etmiştir. Başvurucu, Cumhuriyet savcısının itirazının Ağır Ceza Mahkemesince değerlendirildiğini ve hiçbir gerekçe gösterilmeksizin itirazın kabul edildiğini belirtmiştir.

25. Başvurucu; başvuruya konu süreçte Cumhuriyet savcısının itirazının kendisine tebliğ edilmediğini, itiraza ilişkin olarak savunmasının alınmadığını ve yargılama sürecinde Savcılık makamına açık bir şekilde avantaj sağlandığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde, bu bölümdeki iddialara ilişkin bir açıklamada bulunulmamıştır.

2. Değerlendirme

27. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ve Sözleşme'ye Türkiye’nin de taraf olduğu ek protokollerin kapsamına girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

30. Sözleşme’nin 6. maddesinde, adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular, Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

31. Başvuruya benzer olaylarda uygulanacak ilkeler Anayasa Mahkemesinin Cihan Yeşil (B. No: 2013/8635, 6/5/2015, § 35) kararında ortaya konulmuştur. Adı geçen kararla başvurucunun yirmi gün süreyle hücreye koyma disiplin cezasının infazıyla haberleşme veya iletişim araçlarından ve ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucu ortaya çıkacağından disiplin cezasının kişisel hak ve bu bağlamda medeni hak niteliğinde olduğu, söz konusu disiplin cezasından dolayı yaptığı şikâyetin İnfaz Hâkimliği tarafından incelenmesinin de medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığı kabul edilmiştir.

32. Somut olayda da başvurucu haberleşme araçlarından yoksun bırakma cezası nedeniyle haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakılacağından söz konusu disiplin cezasının medeni hak niteliğinde olduğu kabul edilmelidir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Cihan Yeşil, § 35). Başvurucunun disiplin cezasıyla ilgili yaptığı şikâyetin kabulü sonrasında Cumhuriyet savcısının itirazı üzerine Mahkemece yapılan incelemenin medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığının ve dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinin uygulanmasının mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekir.

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığından ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de görülmediğinden adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

35. Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına

silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin de dâhil olduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Fazlı Celep, B. No: 2015/1025, 21/3/2018, § 22).

36. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Bu usul güvencesi, uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmasını kapsamaktadır (Yüksel Hançer, B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 18).

37. Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılama ilkesi kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir (Hüseyin Sezen, B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38).

38. Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkelerinin güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Asıl kural tarafların eşit şartlarda yargılamaya katılımının sağlanması, gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olması ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının kendilerine verilmesidir (Taylan Özgür Tor, B. No: 2013/2454, 12/3/2015, § 43). Bireylerin aleyhlerine başlatılan dava ve diğer yargısal süreçlerden haberdar edilmeleri, bunlara ilişkin dilekçe ve talep yazılarının kendilerine tebliğ edilmesi karşı savunma yapabilme, iddia ve görüşlerini dile getirebilme imkânının korunması bakımından büyük önem taşımaktadır (Hacı Karabulut, B. No: 2017/14871, 9/10/2019, § 30).

39. Anayasa Mahkemesi, bir başvuruda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğnamenin tebliğ edilmediği şikâyetini incelenmiştir. Anayasa Mahkemesince başvurucunun Yargıtay önündeki başarı şansını zedeleyen her türlü mütalaadan haberdar edilme hakkına sahip olduğu ve tebliğnamenin niteliğine rağmen başvurucuya tebliğnameye karşı yazılı görüş bildirme olanağının tanınmamasının başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal ettiği sonucuna varılmıştır (Gürhan Nerse, B. No: 2013/5957, 30/12/2014, §§ 33-40).

40. Öte yandan adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri mutlak değildir. Bazı durumlarda birtakım zorunluluklar veya daha üstün değerdeki bir kamusal yarar gözetilerek bu ilkelerin gereklerinin belli ölçüde yumuşatılması ve bunlara aykırı tedbirler alınması mümkündür. Dolayısıyla silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırı işlemlerin yapılması tek başına adil yargılanma hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğurmaz. Sözü edilen ilkelere aykırı işlemlerin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğinden söz edilebilmesi için bu aykırılığın bir bütün olarak bakıldığında yargılamanın hakkaniyetini zedelemiş olması gerekir (Hacı Karabulut, § 32).

41. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırılığın yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelemediği değerlendirilirken yargılamanın bütününe bakılması gerekmektedir. Bu çerçevede silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırılığın sonuçlarının yargılamanın ilerleyen safhalarında giderildiği veya en azından giderilme imkânının

bulunduğu hâllerde söz konusu aykırılığın bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetinin zedelendiği sonucuna ulaşılamayacak ve bu durumda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden söz edilemeyecektir (Hacı Karabulut, § 33).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Anayasa Mahkemesinin Hacı Karabulut (aynı karada bkz. §§ 34-40) kararında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının bir Yargıtay kararına itirazının tebliğ edilmediği şikâyetini incelenmiştir. İlk olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazının, Yargıtay ilgili dairesinin kararının yeniden gözden geçirilmesi sürecini başlattığı ve sonuçları itibarıyla esaslı nitelikte bir usul işlemi olduğu belirtilmiştir. Daha sonra söz konusu itirazın başvurucuya tebliğ edilmediği ifade edilmiştir. Son olarak başvurucunun Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itiraznamesindeki görüşlerden yargılama sürecinin önceki safhalarında da haberdar olmadığı kabul edilmiş, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

43. Somut olayda başvurucu ve başka bir mahpus hakkında Kurum içinde atmış oldukları bir slogan nedeniyle disiplin soruşturması yapılmıştır. Disiplin soruşturması sonucunda başvurucu hakkında "Gereksiz olarak ...slogan atmak" eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle 1 (Bir) ay süre ile haberleşme araçlarından yoksun bırakma cezası verilmiştir. Başvurucu, disiplin cezasına karşı şikâyette bulunmuş; İnfaz Hâkimliği başvurucunun şikâyetini kabul ederek disiplin cezasının iptaline karar vermiştir. İnfaz Hâkimliğinin kararı sonucunda başvurucu lehine bir durum meydana gelmiştir.

44. İnfaz Hâkimliğinin söz konusu kararından sonra Cumhuriyet savcısı, anılan karara itiraz etmiştir. Mahkeme, Cumhuriyet savcısının itirazını kabul ederek İnfaz Hâkimliği kararını kaldırmıştır. Somut olayda başvurucu, mahkeme kararının gerekçesini oluşturan Cumhuriyet savcısının itirazının kendisine tebliğ edilmediğinden şikâyet etmektedir.

45. İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı itiraz, İnfaz Hâkimliği kararının yeniden değerlendirilmesi ve kararın hukuka aykırı olduğunun saptanması durumunda değiştirilmesi sonucunu doğuran esaslı nitelikte bir usul işlemidir. Dolayısıyla başvurucunun Cumhuriyet savcısının itirazından haberdar edilmesi, itiraz içeriğindeki iddialara karşı savunmalarda bulunabilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde başvurucunun Cumhuriyet savcısının iddialarına karşı görüş bildirme imkânının elinden alınacağı, anılan merci karşısında zayıf ve dezavantajlı bir konuma düşebileceği açıktır.

46. Somut olayda Cumhuriyet savcısının itirazı başvurucuya tebliğ edilmemiş, başvurucu bu itirazdan mahkeme kararının kendisine tebliğiyle birlikte haberdar olmuştur. Başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kaldığı açıktır. Ancak bu aykırılığın bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelemediği değerlendirilmelidir. Bu nedenle itirazda dile getirilen görüşlerin Cumhuriyet Savcılığı tarafından daha önce dile getirilip getirilmediği, başvurucunun bu itirazda belirtilen görüşlerden haberdar olup olmadığı, karşı beyanda bulunma imkânının olup olmadığı değerlendirilmelidir.

47. Başvuru konusu olayda başvurucu lehine verilmiş bir karara karşı başvurucunun düşüncesi alınmadan kanun yoluna başvurulmuştur. Başvurucu, Cumhuriyet savcısının itirazının içeriğindeki görüşlerinden daha önceki safhalarda haberdar olmamıştır. Cumhuriyet savcısının şikâyet başvurusunda, şikâyetin usul ve yasaya uygun olmadığını ve yasal dayanağının bulunmadığını belirterek reddini talep ettiği, detaylı açıklamalarda

bulunmadığı anlaşılmaktadır (bkz. § 14). Ancak Cumhuriyet savcısı, itiraz başvurusunda detaylı açıklamalar yapmıştır (bkz. § 15). Başvurucunun Cumhuriyet savcısının söz konusu itirazına karşı mahkeme kararının verilmesinden önceki safhalarda beyanda bulunma imkânı elde edemediği görülmektedir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının itirazının başvurucuya tebliğ edilmeksizin başvurucu aleyhine karar verilmesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmaktadır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

C. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

49. Başvurucu; devam etmekte olan bir yargılaması ile ilgili olarak Ceza İnfaz Kurumunda avukatıyla görüştüğünü ancak görüş yapılan alanın avukat-müvekkil görüşü mahremiyetine uygun olmadığını, söz konusu durumu protesto etmek için disiplin cezasına konu sloganı attığını ifade etmiştir. Başvurucu, disiplin cezası kararında söz konusu sloganın atılması sonucunda Kurumun düzeninin nasıl bozulduğu hususunda bir değerlendirme yapılmadığını, mahkeme kararında da hiçbir gerekçeye yer verilmediğini belirtmiş ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

50. Somut başvuruda adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığından bu şikâyetlerin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

51. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

52. Başvurucu, miktar belirtmeksizin tazminat talebinde bulunmuştur.

53. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

54. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale

neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

55. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

56. Anayasa Mahkemesi, Cumhuriyet savcısının itirazının başvurucuya tebliğ edilmeden başvurucu aleyhine karar verilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla ihlalin Cumhuriyet savcısının itirazının tebliğini sağlamadan itirazı karara bağlayan mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

57. Bu durumda adil yargılanma hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunmaya devam ettiği de dikkate alındığında yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

58. İhlal tespitinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından ayrıca tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

59. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelenmesine GEREK BULUNMADIĞINA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde hüküm altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının güvencelerinden olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesine (2016/298 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

E. Tazminata ilişkin taleplerin REDDİNE,

F. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin BAŞVURUYA ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MELİHA KAPLAN

B. No: 2016/8289 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/8289

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MELİHA KAPLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/8289)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Gülbin ÖZCÜRE

Başvurucu : Meliha KAPLAN

Vekili : Av. Elvan OLKUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir basın açıklamasında söylediği sözler dolayısıyla cezalandırılmasının başvurucunun ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/4/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu; kadına şiddet olaylarına karşı toplumsal duyarlılık yaratmayı, cinsel veya fiziksel şiddet mağduru kadın ve çocuklarla dayanışmayı amaçladığı belirtilen bir sivil toplum kuruluşu olan Kocaeli Kadın Platformuna (Platform) üyedir. Platformun sosyal medya hesabında Platform hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

"Kadınlar dünyanın dört bir yanında şiddete, tacize, tecavüze, ayrımcılığa uğruyor...yetmiyor ucuz iş gücü haline getiriliyor. yetmiyor tecavüzcülere art arda beraat kararları çıkıyor, o da yetmiyor kadın sendikacılarımız cezaevlerine konuluyor, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar gününe katılmak suç ilan ediliyor... 3 çocuk yetmez 5 çocuk o da yetmez kimbilir kaç? Kürtaj olmamız bu ülkeyi yönetenlerin en büyük derdi olmuş olacak ki bizi fişlemeyi, kürtajın önünde engel olmayı kendilerine amaç edinmişler... Muhafazakar kadın, muhafazakar toplum diyerek kadınları da kendi zihniyetlerine göre şekillendirmek istiyorlar. ancak kadınlar susmadı- susmuyor- susmayacak! Kocaeli Kadın Platformu tam da buradan hareketle Kocaeli'de yaşayan kadınların ortak iradesi olma yolunda emin adımlarla ilerliyor. Tüm kimliklerimizi bir yana koyup kadın olduğumuz için varolduğumuz bir yer bu platform... Herkesi kadınlara değen tüm sorunlara karşı birlikte mücadele etmek için Kocaeli Kadın Platformuna Davet Ediyoruz..."

A. Müşteki Hakkındaki Yargılama Süreci

9. Olayların meydana geldiği tarihte müşteki E.K., 14 yaşındaki mağdur B.K.ya yönelik cinsel istismar suçunu işlediği iddiası ile Kocaeli 3. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmaktadır. E.K.nın yargılamasına tutuklu başlamış ancak yargılama devam ederken E.K. 1/4/2014 tarihinde tahliye edilmiştir. Yapılan yargılamada yerel mahkeme, E.K.nın suç tarihinde 15 yaşından küçük olan mağdur B.K.ya yönelik cinsel istismar suçunu işlediğini sabit kabul etmiş ve 20/1/2015 tarihinde E.K.nın 6 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Karar, Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı ve E.K.nın müdafii tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi aşamasındadır.

B. Başvuruya Konu Dava Süreci

10. B.K. ve annesi, E.K.nın tahliyesinin ardından, kamuoyunda farkındalık yaratmak için Platformdan yardım talebinde bulunmuştur.

11. Bu talebe istinaden başvurucu 26/5/2014 tarihinde Platform adına bir basın açıklaması yapmıştır. Basın açıklamasında B.K.ya yönelik taciz olayına ilişkin yargılamanın Platform tarafından takip edileceği, bu süreçte mağdur ve annesi ile dayanışma içinde olunacağı ifade edilmiştir. Başvurucunun yapmış olduğu bu basın açıklamasına Bizim Kocaeli isimli yerel gazetenin 27/5/2014 tarihli sayısında yer verilmiştir. Söz konusu basın açıklamasının gazetenin internette digital olarak yayımlanan versiyonunda yer verilen hâli şu şekildedir:

"Bundan iki yıl önce 14 yaşındaki [B.K.] akrabası [E.K.] tarafından bir yıl boyunca tacize uğradı. Bir yıl sonra durumu fark eden ailenin şikâyeti üzerine [E.K.] geçtiğimiz yıl mayıs ayında tutuklandı. Bir yıldır devam eden davanın geçtiğimiz ay yapılan duruşmasında ise [E.K.] tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Tacizci [E.K.nın] tutuklanmasından birkaç hafta sonra [B.K.], aynı okulda okuduğu

arkadaşları tarafından okul çıkışı ormanlık bir alan götürülmüş. Okul arkadaşlarının birinin babası [B.K.ya] tecavüz etmiştir. Ailenin şikâyeti üzerine [F.K.] tutuklanmıştır. Dava bir yıldır sanığın tutukluluğuyla devam etmektedir.

Görülen her duruşmada bir dizi yalanlarla tecavüzün aklanmaya çalışıldığına şahit oluyoruz. Her davada olduğu gibi yine bir tecavüz davası yargının, tecavüzcüleri aklama çabası sürüyor. [B.K.nın] davası basından göremediğimiz birçok tecavüz davalarından biri. Biz platform olarak tecavüzcünün hak ettiği cezayı alması için [B.K.nın] 5. duruşması olan Çarşamba günü saat 09.00'da adliye önünde olacağız. "

12. Müşteki, söz konusu yerel gazetenin internet sitesinde yer verdiği basın açıklaması metninde başvurucunun kendisi hakkında kullandığını belirttiği "Tacizci E.K." ifadesinin kesinleşmemiş bir yargılamada toplumun kanaatini etkileyecek suç isnadı olduğunu, "Görülen her duruşmada bir dizi yalanlarla tecavüzün aklanmaya çalışıldığına şahit oluyoruz." gibi ifadelerin hakaret içerdiğini belirterek başvurucundan şikâyetçi olmuştur.

13. Başvurucu hakkında Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığının 8/7/2015 tarihli iddianamesi ile basın açıklamasında müştekiye yönelik kullandığı ileri sürülen "tacizci, tecavüzcü" ifadeleri sebebiyle hakaret davası açılmıştır.

14. Başvurucu; ilk derece mahkemesinde yaptığı savunmasında söz konusu Platformun kadınlar arasında dayanışma sağlamak amacı ile hareket eden bir sivil toplum kuruluşu olduğunu, mağdur ve ailesi ile görüşüldükten sonra Platform olarak bu kişilere destek sağlamak ve kamuoyu oluşturmak amacıyla basın açıklaması yaptıklarını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca söz konusu basın açıklamasında müştekiye yönelik olarak "tacizci" ifadesini kullanmadığını, müştekiden "taciz sanığı" olarak bahsettiğini, yapmış olduğu basın açıklaması yayımlanmak üzere metinleştirilirken gazeteciler tarafından ifadelerinin bu şekilde yazılmış olabileceğini belirtmiş ve suçlamaları kabul etmemiştir.

15. Yargılamayı yapan Mahkeme ilgili yerel gazetenin 26/5/2014 tarihli nüshasının temini için gazeteye müzekkere yazmış ancak habere 27/5/2014 tarihli sayıda yer verildiği için gönderilen nüshanın haberi içermediği anlaşılmıştır. Mahkeme bu durum üzerine müşteki tarafından şikâyet dilekçesine eklenen gazetenin internette digital olarak yayımlanan versiyonuna ait fotokopinin yeterli olduğuna karar vererek daha fazla araştırma yapılmasına gerek görmemiştir. Dosyadaki mevcut delile istinaden yargılaması sürmekte olan müşteki hakkında başvurucunun "tacizci" şeklinde bir ifade kullandığını tespit eden Mahkeme, söz konusu ifadenin hakaret mahiyetinde olduğu kanaatine ulaşarak başvurucunun müştekiye yönelik olarak işlediği alenen hakaret suçundan 1.740 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına kesin olarak karar vermiştir.

16. Mahkûmiyet kararı 29/3/2016 tarihinde başvuranın yüzüne karşı verilmiştir.

17. Başvurucu 28/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Hakaret" kenar başlıklı 125. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden (...) (1) veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına

saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır...

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmolunur."

B. Uluslararası Hukuk

19. İlgili uluslararası hukuk kaynaklarının derli toplu verildiği bir karar için Koray Çalışkan, B. No: 2014/4548, 5/12/2017, §§ 17-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; yargılamanın başında kendisine usulüne uygun çağrı kâğıdı tebliğ yapılmadığını, söz konusu basın açıklamasına ilişkin metnin aslının Mahkeme dosyasına getirtilmediğini, "tacizci" ifadesini kullanmadığına ilişkin ileri sürdüğü delillerinin toplanmadığını ve tanıklarının dinlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, yargılamaya konu "tacizci" ifadesini basın açıklaması sırasında sarf ettiğini kabul etmemekle birlikte söz konusu ifade sebebi ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin iddia etmektedir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

23. Anayasa'nın 26. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni, kamu güvenliği, ... suçların önlenmesi, ... gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

25. Başvurucunun yapmış olduğu basın açıklamasında müştekiye yönelik olarak kullanmış olduğu "tacizci" ifadesi nedeni ile 1.740 TL para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir

müdahalede bulunulmuştur.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

26. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

27. Yukarıda anılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

28. 5237 sayılı Kanun'un 125. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

29. Başvurucunun adli para cezası ile cezalandırılmasına ilişkin kararın başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(1)Demokratik Toplum Düzeninin Gerekleri Kavramı

30. İfade özgürlüğü; kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları, bu çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

31. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007). Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, § 51).

(2)Başkalarının Şöhret veya Haklarının Korunması

32. Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre ifade özgürlüğünün sınırlandırılma nedenlerinden ve bu bağlamda ifade özgürlüğünü kullananların uyması gereken görev ve sorumluluklardan biri de başkalarının şöhret veya haklarının korunmasıdır. Bireyin şeref ve itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur ve Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır (İhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 44) Devlet, bireyin şeref ve itibarına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41; Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33; Bekir Coşkun, § 45; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 44).

(3)Somut Olayın Değerlendirilmesi

33. Başvuruya konu olayda başvurucu, şiddet ve istismar mağduru kadınlar arasında dayanışma amacı ile oluşturulan Kocaeli Kadın Platformu isimli sivil toplum kuruluşunun üyesidir. Kocaeli'nde görülmekte olan bir cinsel istismar davası ile ilgili mağdur çocuğun ve annenin topluluktan yardım talep etmesi üzerine başvurucu tarafından olayla ilgili Platform adına bir basın açıklaması (bkz. § 11) yapılmıştır. Mağdur çocuğa yönelik istismar olayına ilişkin yargılamanın Platform tarafından takip edileceği, bu süreçte mağdur ve annesi ile dayanışma içinde olunacağı belirtilen açıklamada, yargılaması hâlen devam eden cinsel istismar suçu sanığı için "tacizci" ifadesi kullanılmıştır. Söz konusu ifade sebebi ile başvurucu hakkında açılan ceza davası sonucunda mahkûmiyet kararı verilmiştir. Bu tespit ışığında bireysel başvuru incelemesi yalnızca başvurucunun mahkûmiyetine sebep olan "tacizci" ifadesi yönünden yapılacaktır.

34. İlk derece mahkemesi mevcut başvuruda başvurucunun müdahale edilen ifade özgürlüğü ile başvurucunun ifadeleri nedeniyle müştekinin müdahale edilen şeref ve itibar hakkının korunması arasında adil bir denge sağlamalıdır (Nilgün Halloran, § 27; İlhan Cihaner (2), § 49). Bu, soyut bir değerlendirme değildir. İlk derece mahkemesinin çatışan haklar arasında dengeleme yapabilmesi için;

1- İhtilaflı düşünce açıklamasının kim tarafından dile getirildiği,

2- Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük derecesi ile ilgili kişinin önceki davranışları, kamu oyunun sıkı denetiminde olup olmadığı, katlanması gereken, kabul edilebilir eleştiri sınırlarının sade bir vatandaş ile karşılaştırıldığında daha geniş olup olmadığı,

3- İhtilaflı düşünce açıklamasının konusu, açıklamada kullanılan ifadelerin türü, açıklamanın bir bütün olarak içeriği, şekli ve sonuçları,

4- Düşünce açıklamasının yapılma şartları,

5- Düşünce açıklamasının yapılmasında kamu yararı bulunup bulunmadığı, genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamuoyu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı,

6- Düşünce açıklamasının kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı,

7- Düşünce açıklamasında yer alan ifadelerin olgusal temele dayalı olup olmadığı, ihtilaflı açıklamanın somut unsurlarla yeterince desteklenip desteklenmediği,

8- Başkalarının şöhret ve haklarının zarar görme ihtimalinin bulunduğu durumlarda

düşünce açıklamasında bulunan kimselerin sahip oldukları kendiliğinden uymaları gereken zorunlu sınırlara, ödev ve sorumluluklara uygun davranıp davranmadıkları,

9- Dile getirilen düşüncelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı,

10- Açıklanan düşüncelerin hedef aldığı kişilerin hayatı üzerindeki etkileri,

11- Düşünce açıklaması nedeniyle kişilerin ifade özgürlüğüne müdahale edilmesinin zorunlu bir ihtiyacı karşıladığı sonucuna varılmış ise müdahalenin niteliği ve kapsamı şeklindeki kriterleri -somut olaya uyduğu ölçüde- uygulaması gerekir (Nilgün Halloran, § 44; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 58-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73).

35. Anayasa Mahkemesinin görevi, bu denetimi yerine getirirken derece mahkemelerinin yerini almak değildir fakat söz konusu yargı mercilerinin takdir yetkilerini kullanarak verdikleri kararların Anayasa'nın 26. maddesi açısından doğruluğunu denetlemektir. Anayasa Mahkemesi; somut olayın koşullarında başvurucunun kullanmış olduğu "tacizci" ifadesi sebebiyle hakaret suçundan mahkûmiyetinin zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediğini, gerçekleşmesi amaçlanan meşru amaçla orantılı olup olmadığını, bunu haklı göstermek için ortaya konan gerekçelerin ilgili ve yeterli görünüp görünmediğini davanın bütününe bakarak değerlendirecektir (Benzer yönde bir değerlendirme için bkz: Sinan Baran, B. No: 2015/11494, 11/6/2018, § 38).

36. Anayasa Mahkemesinin gözönüne alması gereken hususlardan ilki söz konusu açıklamanın bir topluluk adına yapılmış olmasıdır. Demokratik toplum düzeninin devamlılığı ve gelişmesi için sivil toplum kuruluşlarının çok önemli ve işlevsel bir rol oynadıkları tartışmasızdır. Söz konusu önem dikkate alındığında sivil toplum kuruluşlarının kamu yararı bulunan toplumsal meselelere dikkat çekme ödevini yerine getirirken basın kadar önemli bir gözetleyici rol ve sorumluluk üstlenmekte olduklarının kabulü gerekmektedir.

37. Ele alınması gereken ikinci husus ise basın açıklamasının konusuna ilişkindir. Açıklama, söz konusu dava hakkında kamuoyunu bilgilendirmek ve mağdur çocuk ile anneye destek amacıyla yapılmıştır. Çocukların cinsel istismarı gibi kamuoyunu son derece yakından ilgilendiren bir konunun başvurucu tarafından basın açıklamasına konu edilmesi kamusal yararı oldukça yüksek bir tartışma başlatma amacı taşımaktadır. Unutulmamalıdır ki bir düşünce açıklamasının yapılmasında kamuyu bilgilendirme değeri ne kadar yüksekse kişilerin açıklamaya katlanma yükümlülükleri de o ölçüde artmaktadır (benzer yönde değerlendirme için bkz. İlhan Cihaner (2), § 74).

38. Eldeki başvurunun karara bağlanması sırasında değerlendirilmesi gereken bir diğer husus ise başvurucunun sebepsiz biçimde başvurucuyu hedef alıp almadığıdır. Başvurucu, müşteki hakkında cinsel istismar suçundan açılan ceza davası devam ederken başvuruya konu açıklamaları yapmıştır. Henüz bir kimsenin suçluluğu kesin bir mahkeme kararı ile sabit olmamışken o kişi aleyhine yapılan açıklamalarda belirli bir dereceye kadar dikkat ve özen gösterilmesi gerekirse de bu özen borcu somut olayın koşullarına göre değişir.

39. Başvurucunun "tacizci" ifadesinin kaba ve rahatsız edici nitelikte bulunduğu kabul edilse bile müşteki hakkında cinsel istismar suçundan cezalandırılması için Cumhuriyet savcısının bir iddianame düzenlemesi, ağır ceza mahkemesinin iddianameyi kabul etmesi ve müştekinin belirli bir süre söz konusu suçtan tutuklu kalması söz konusu ifadenin olgusal temellerini oluşturmaktadır. Başvuruya konu açıklamanın müştekinin sanık olarak yargılandığı davada tahliye edilmesine bir tepki olarak dile getirildiği görülmektedir.

Olayların gelişim süreciyle birlikte ve bir bütün olarak değerlendirildiğinde küçüğe karşı cinsel taciz suçunun mağduru olan çocuğa ve annesine destek olmak amacıyla duruşmaları takip eden, dava hakkında kamuoyunda farkındalık yaratmaya çabalayan başvurucu; açıklamasında müştekinin cezalandırılması için elde yeterli deliller bulunduğunu, cezalandırılması gerekirken serbest bırakılmasının hata olduğunu ifade etmeye çalışmaktadır.

40. Tüm bunlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu bilgilendirme ve eleştirilerin cezalandırılması caydırıcı etki doğurarak kamuoyundaki farklı seslerin susmasına sebebiyet verebileceği gibi kamuoyunun bilgilendirilmesinin de önüne geçebilir. Cezalandırılma korkusu, çoğulcu toplumun sürdürülebilmesine engel olabilir (benzer yönde değerlendirme için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79). Bu nedenle somut olayda başvurucunun 1.740 TL adli para cezası ödemesine karar verilmesi, başvurucunun sivil toplum kuruluşları bünyesinde yürüttüğü faaliyetlerini baskı altına alabileceği gibi demokratik toplumun vazgeçilmez bir unsuru olan kamuoyunun bilgilenme hakkına da zarar verebilir.

41. İlk derece mahkemesi, başvurucu tarafından kullanılan "tacizci" ifadesini açıklandığı bağlamdan ve yapılan basın açıklamasının bütününden kopartarak yukarıda ifade edilen ve somut olaya uygulanması beklenen prensipleri gözetmeksizin, ifadenin yalnızca tahkir edici ve küçük düşürücü olduğunu belirterek başvurucu hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermiştir. Bu açıklamalar ışığında ilk derece mahkemesini tarafından başvurucunun mahkûmiyetinin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyduğunun kabul edilmesi mümkün olmamıştır.

42. Başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anayasa'nın 26. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

43. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

44. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

45. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

46. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

47. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

48. İncelenen başvuruda mahkûmiyet kararı verilmesiyle ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmaması sebebiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

49. Bu durumda ifade özgürlüğü ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 2. Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

50. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

51. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğü ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 2. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2015/603, K.2016/242) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

N.H.D.

B. No: 2016/10910 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/10910

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

N.H.D. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/10910)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Zeynep KARAKOÇ

Başvurucu : N.H.D.

Vekili : Av. Metin Barbaros ALÇI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; usulsüz iade edilen tapu harcının müteselsil sorumlu sıfatıyla ilgili kamu görevlisi adına tahakkukuna ve vergi ziyaı cezası verilmesine ilişkin işlemlere karşı açılan davaların aynı konuyla ilgili olarak yürütülen ceza yargılaması sonuçlanmadan reddedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, söz konusu davada hukuka aykırı karar verilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Komisyonlarca muhtelif tarihlerde başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerinin Bölümler tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuya ait 2016/10911, 2016/10913, 2016/10914, 2016/10915, 2016/10916,

2016/10917, 2016/10919, 2016/10920, 2016/11033, 2016/11034, 2016/11035, 2016/11036, 2016/11037, 2016/11038, 2016/11039, 2016/11040, 2016/11041 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2016/10910 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine; incelemenin 2016/10910 başvuru numaralı dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer bireysel başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğünde müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken emekliye ayrılmıştır.

8. Tapu ve Kadastro Müfettişliği tarafından başvurucunun görevde olduğu 1/1/2006 ile 9/1/2009 tarihleri arasında Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğünce gerçekleştirilen işlemler incelenmiştir. Bu inceleme sonucu 12/4/2010 tarihli ön inceleme raporu düzenlenmiştir. Ön inceleme raporunda;

i. Tapu Sicil Müdürlüğünce harcı önce tahsil edilerek gerçekleştirilen kırk beş işleme ait tapu harcının sahte ve usulsüz iade evrakı düzenlenmesi suretiyle mükellef dışındaki kişilere iadesinin sağlandığı belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun da aralarında bulunduğu bazı tapu personelinin resmî belgeyi gerçeğe aykırı olarak düzenlemek suretiyle tapuda gerçekleştiği hâlde işlemlerin gerçekleşmediğine ilişkin olarak Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğü adına sahte iade yazıları hazırladığı tespitine yer verilmiştir.

iii. Harçların usulsüz iade alınması nedeniyle Hazinenin zarara uğradığı, söz konusu zarara eylemleri ile sebebiyet verenlerin hukuki tazmin sorumluluğunun bulunduğu, konunun Maliye Bakanlığına bildirildiği ifade edilmiştir.

9. Maliye Bakanlığınca vergi denetmenlerine hazırlatılan 14/10/2010 tarihli basit rapora dayanılarak başvurucu, Takdir Komisyonuna sevk edilmiştir.

10. Başvurucu, Takdir Komisyonunca haksız iade edildiği tespit edilen harç tutarlarının toplanması suretiyle belirlenen matrah dikkate alınarak resen tarh olunan çeşitli dönemlere ilişkin vergi ziyaı cezalı tapu harçlarından 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 127. ve 128. maddeleri uyarıncamüteselsilen sorumlu tutulmuştur.

11. Bu sırada Bodrum Cumhuriyet Başsavcılığı, Tapu Sicil Müdürlüğünce tahakkuk ettirilen harçların sahte ve usulsüz iade evrakı düzenlemek suretiyle iadesinin sağlandığına ilişkin iddialarla ilgili olarak soruşturma başlatmıştır.

12. Anılan soruşturma kapsamında başvurucunun da aralarında bulunduğu bir kısım personelin sahte resmî belgeler düzenleyerek Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğü adına iade yazıları hazırladığına ilişkin tespitler yapılmıştır.

13. İlgililer hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurma, 2/10/1981 tarihli ve 2531 sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanun'a muhalefet, 19/4/1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla

Mücadele Kanunu'na muhalefet, rüşvet alma, rüşvet verme, görevi kötüye kullanma ve dolandırıcılık suçlarından Muğla 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) dava açılmıştır.

14. Ceza Mahkemesi 12/6/2015 tarihli kararıyla başvurucunun rüşvet alma, resmî belgede sahtecilik ve kamu kurumunu dolandırma suçlarından mahkûmiyetine; diğer suçlar yönünden ise beraatine karar vermiştir.

15. Karar temyiz edilmiş olup Yargıtay incelemesindedir.

16. Başvurucunun resen tarh olunan çeşitli dönemlere ilişkin vergi ziyaı cezalı tapu harçlarının iptali istemiyle açtığı davalar Muğla Vergi Mahkemesince (Mahkeme)reddedilmiştir. Kararların gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"... resen vergi tarhı, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitine imkan bulunmayan hallerde takdir komisyonları tarafından takdir edilen veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca düzenlenmiş vergi inceleme raporlarında belirtilen matrah veya matrah kısmı üzerinden vergi tarh olunması şeklinde tanımlanmış,134/'ncü maddesinde ise; vergi incelemesinden maksadın, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamak olduğu kurala bağlanmıştır.

Vergi incelemesi, vergi hukuku hükümlerine göre yapılan ve ödenmesi gereken verginin doğruluğunu sağlamaya yönelik bir işlemdir. Özel bilgi ihtisas ve tecrübeyi gerekli kılan bir hizmet olması nedeniyle çeşitli vergilerin tarh ve tahakkukuna ilişkin diğer inceleme ve araştırmaların, ödenmesi gereken verginin doğruluğunu sağlamaya dönük bir yönlerinin bulunmadığı da dikkate alındığında, bunları vergi uygulamasına ilişkin idari faaliyetlerin düzenli ve yasalara uygun olmasını gerçekleştirmeye matuf işlemler arasında kabul etmek gerekmektedir.

...

Vergi Hukuku bakımından yaptırıma bağlanan bir eylemin aynı zamanda Ceza Hukuku açısından suç niteliği taşıdığı hallerde, söz konusu eylemin bütün unsurlarıyla sübuta erip ermediği ve şüpheli tarafından işlenip işlenilmediği hususları, konusunda uzman mahkeme olan Ceza Mahkemeleri'nce yapılacak yargılama neticesinde ortaya konulacağından, Mahkememizce bu doğrultuda dava konusu uyuşmazlığın görüm ve çözümü Muğla 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin E:2010/156 sayılı dava dosyasında verilecek karara kadar beklenilmiştir.

Olayda, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Müfettişliği tarafından yapılan inceleme sonucunda tanzim edilen 12.04.2010 tarih ve 31501/02 sayılı ön inceleme raporunda, 01.01.2006 ile 09.01.2009 tarihleri arasında Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğü bünyesinde, Tapu Sicil Müdürlüğü'nce tahakkuk ettirilen harçların sahte ve usulsüz iade evrakı düzenlemek suretiyle harçların iadesinin sağlandığına ilişkin başlatılan inceleme sonucunda, davacının da aralarında bulunduğu bir kısım Tapu personelinin resmi belgeyi gerçeğe aykırı olarak düzenlemek suretiyle Tapuda gerçekleştiği halde bir kısım işlemlerin gerçekleşmediğine ilişkin Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğü adına sahte iade yazıları hazırlandığı ve bu eyleme iştirak edenlerin sorumlu bulunduğuna yönelik tespitler yapıldığı, bu tespitlerden sonra Bodrum Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2009/363 soruşturma numarasına kayıtlı dosyasında yürütülen soruşturma sonrasında ilgililer hakkında, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, kamu görevlerinden ayrılanların yapamayacakları işler

hakkında kanuna muhalefet, 3628 sayılı Kanuna muhalefet, rüşvet almak, rüşvet vermek, görevi kötüye kullanma, dolandırıcılık suçlarından dava açıldığı, açılan dava üzerine yapılan yargılama sonucunda davacı hakkında Muğla 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 12.06.2015 tarih ve E:2010/156, K:2015/227 sayılı kararıyla, rüşvet almak suçunun subuta ermesi nedeniyle 4 yıl 2 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, resmi belgede sahtecilik suçundan eylemine uyan 3 yıl 4 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, kamu kurumunu dolandırmak suçundan eylemine uyan 3 yıl 4 ay hapis ve 5000 gün adli para cezası ile cezalandırılmasına, örgüt kurmak ve yönetmek suçu ile 2531 sayılı Kanun'a muhalefet suçlarından ise beraatine karar verildiği görülmektedir.

Bu durumda, Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğü'nde müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken emekliye ayrılan davacının, üzerine atılı eylemleri işlediği ve bu eylemler nedeniyle tapu harçlarının usulsüz iadesine sebebiyet vermek suretiyle Hazine'yi zarara uğrattığı yapılan ceza yargılaması ile ortaya konulduğundan, 492 sayılı Kanun'un 127. ve 128. maddeleri uyarınca tahsil edilemeyen harçların ödenmesinden mükellefler ile birlikte müteselsilen sorumluluğu bulunan davacı adına, usulsüz iadesi gerçekleştirilen tapu haçlarına ilişkin vergi incelemesi uyarınca yapılan takdire sevk işlemi sonucunda, takdir komisyonu tarafından 213 sayılı Kanun'un 30. maddesi uyarınca yapılan vergi ziyaı cezalı tarhiyatta hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

17. Başvurucu, davaların reddine ilişkin kararlara itiraz etmiştir. İtiraz dilekçelerinde Ceza Mahkemesi kararının henüz kesinleşmediğini, zamanaşımının dikkate alınmadığını, tapu harcının tahsil edilmesinde ve işlem yapılmadığında iade edilmesinde sorumluluğun Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğünde olduğunu, dolayısıyla vergi sorumlusunun da kendisi olamayacağını belirterek eksik inceleme ile hukuka aykırı olarak verilen kararların bozulmasını istemiştir. Aydın Bölge İdare Mahkemesi (Bölge İdare Mahkemesi) itiraz istemlerini reddetmiştir.

18. Başvurucu aynı iddialarla karar düzeltme isteminde de bulunmuştur. Bölge İdare Mahkemesi gerekçe ekleyerek karar düzeltme istemlerini reddetmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...Mahkememizce dosyada yer alan ön inceleme raporu ile Muğla 2.Ağır Ceza Mahkemesinin E: 2015/227 sayılı dosyası içeriğinde ortaya konulan tespitler ve Mahkememizin E:2016/900 sayılı dosyasında yer alan bilgi ve belgeler birlikte incelenmiş olup, davacının Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğünde çalıştığı dönemde 45 adet tapu işleminden tahsil edilen tapu harcının usulsüz olarak Ziraat Bankasına yazılan yazılarla iade edildiği, davacı tarafından memur iken emekli olduğundan bahisle haksız iadelerden sorumlu tutulamayacağı iddiasında bulunulmuşsa da; haksız iadelerin davacının görev yaptığı döneme ilişkin bulunduğu, söz konusu işlemlerin 15 adedinin bizzat davacı tarafından onaylandığı, işlemlerin bazısında kendi ismi yerine değil tapu müdürü A.Karakoç'un ad ve ünvanı altına imza koyduğu, bizzat kendisi tarafından onaylanan sahte işlemlerle iadeye konu olan tapu harçlarıyla ilgili alım satıma taraf olanlardan kendilerine ulaşılabilenlerin ifadesine başvurulduğu, ilgililerin söz konusu tapu harcı iadelerinden haberdar olmadıklarının ifadeleriyle tespit edildiği, yapılan haksız iadelerin banka üzerinden gerçekleştirilmesinin prosedür olarak da usulsüz olduğu, belirtilen türdeki haksız iadelerin tespit edilebilen 16 tanesinin iş sahibi sıfatıyla davacının yakını olan ve aynı yerde çalışan Ç. Çetinkaya tarafından gerçekleştirildiği, dolayısıyla ilgilinin haksız iadenin tahsil edilmesinde doğrudan bağlantısının bulunduğu, adı geçenin tapuda işlem yapmaya yetkili olmadığı halde başka memurların şifresiyle kendisine işlem yaptırıldığı, davacının da buna göz yumduğu

gibi işlem yapmasını sağladığı, tapuda işlem yaptıran B. Ertekin'in beyanına göre davacının kayınbiraderi Ç. Çetinkaya'nın davacının emlak bürosuyla çalışması konusunda kendisine telkinde bulunduğu ve davacıya bundan itibaren işlem başına 250,00.¨ ödenmeye başladığı, Ç. Çetinkaya'nın davacının özel elemanı gibi çalıştığı, davacının gelirinin çok üzerinde giderlerinin olduğu, iş sahipleriyle oğlu ve Ç. Çetinkaya üzerinden kurduğu ilişkilerin mali bakımdan kurumu zarara sokacak mahiyet taşıdığı, dinleme kayıtlarının bu ilişkileri doğruladığı, iade işlemlerinde tapu mührünün ve harç tahsil makbuzlarının kullanılmış olması nedeniyle işlemlerin mutlaka kurum içinden birileri tarafından gerçekleştirildiği, bu konuda işlemleri gerçekleştiren olarak tespit edilebilenler arasında davacının da olduğu, iş sahipleri hiç iade işlemi almadığı ve davacının bir kısım işlemlerde o sıfat ve adı taşımadığı halde tapu müdürü yerine imza atarak ve yine banka üzerinden iade işlemi yapılması usule aykırı olduğu halde bunu rutin hale getirerek kurumu zarara uğrattığı ve tapu harcının haksız iadesine sebep olduğu, harcın amme alacağı niteliğinde bulunması nedeniyle tahsil edilen harcı sahte işlemlerle iptal ettirerek Hazine dışına çıkarıldığından ve davacının yönetici olarak, bazı işlemleri bizzat tasdik eden olarak ve usulsüz işlemlerde birlikte hareket ettiği kişileri korumak suretiyle bu olayda dahli olduğunun sabit bulunduğunun yapılan tespitlerle ortaya konulduğunun anlaşılması karşısında harcın geri alınmasına ilişkin olarak yapılan cezalı tarhiyat işleminde hukuka aykırı bir yön bulunmamıştır."

19. Başvurucu, davaların reddine ilişkin kararların bir kısmını ise temyiz etmiştir. Temyiz dilekçelerinde itiraz isteminde bulunurken ileri sürdüğü iddialara yer vermiştir. Danıştay Dokuzuncu Dairesi bozma kararları vermiştir. Kararların gerekçesi şöyledir:

"...492 sayılı Kanunun 128. maddesi uyarınca memurların mükellefler ile birlikte müteselsilen sorumlu tutulabilmesi için gerekli harçlar ödenmeden işlem yapması gerektiği, olayda ise, Bodrum Tapu Sicil Müdürlüğü memurları tarafından tapu harcı peşin olarak tahsil edilerek uyuşmazlık konusu 45 işlemin yapıldığı, tahsil edilen tutarın ise sahte ve usulsüz iade evrakı düzenlemek suretiyle mükellef dışındaki kişilere iadesinin sağlandığı görülmektedir.

Bu durumda, tapu memurları tarafından işlem yapılırken tahsil edilen tapu harcının sahte ve usulsüz iade evrakı düzenlemek suretiyle mükellef dışındaki kişilere ödenerek hazinenin zarara uğratıldığına yönelik eylemin492 sayılı Kanunun 128. maddesi kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığı görüldüğünden, anılan maddeye dayanılarak tarh edilen vergi ziyaı cezalı tapu harcında ve cezalı tarhiyata karşı açılan davanın yukarıda anılan gerekçeyle reddine hükmeden vergi mahkemesi kararında isabet görülmemiştir."

20. Mahkeme, bozma kararları üzerine ısrar kararları vermiştir. Anılan kararlar başvurucu tarafından temyiz edilmediğinden kesinleşmiştir. Bu kararlar bireysel başvuruya konu edilmemiştir.

21. Başvurucu, başvurulara konu nihai kararları tebellüğ etmesinin ardından muhtelif tarihlerde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun "Vergi Kanunlarının uygulanması ve ispat" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...

B) İspat: Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya, ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır.

Vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir. Şu kadar ki, vergiyi doğuran olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahit ifadesi ispatlama vasıtası olarak kullanılamaz.

İktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti bunu iddia eden tarafa aittir."

23. 213 sayılı Kanun'un "Re'sen vergi tarhı" kenar başlıklı 30. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Resen vergi tarhı, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitine imkan bulunmayan hallerde takdir komisyonları tarafından takdir edilen veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca düzenlenmiş vergi inceleme raporlarında belirtilen matrah veya matrah kısmı üzerinden vergi tarh olunmasıdır. İnceleme raporunda bu maddeye göre belirlenen matrah veya matrah farkı resen takdir olunmuş sayılır.

..."

24. 213 sayılı Kanun'un 134. maddesinin "Maksat" kenar başlıklı birinci fıkrası şöyledir:

"Vergi incelemesinden maksat, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak tespit etmek ve sağlamaktır..."

25. 213 sayılı Kanun'un "Vergi ziayı" kenar başlıklı 341. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Vergi ziyaı, mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden, verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmesini ifade eder"

26. 213 sayılı Kanun'un "Vergi ziyaı cezası" kenar başlıklı 344. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"341 inci maddede yazılı hallerde vergi ziyaına sebebiyet verildiği takdirde, mükellef veya sorumlu hakkında ziyaa uğratılan verginin bir katı tutarında vergi ziyaı cezası kesilir."

27. 492 sayılı Kanun'un "İşlemin yapılamıyacağı" kenar başlıklı 127. maddesi şöyledir:

"Bu kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, harçların tamamı peşin olarak ödenmeden harca mevzu olan işlem yapılmaz."

28. 492 sayılı Kanun'un "Memurların sorumluluğu" kenar başlıklı 128. maddesi şöyledir:

" Gerekli harçları tamamen almadan işlem yapan memurlar harcın ödenmesinden mükellefler ile müteselsilen sorumludurlar."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız

bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

"Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

a. Genel Olarak

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) yerleşik içtihadı uyarınca Sözleşme ile korunan hak ve özgürlükleri ihlal etmediği sürece ulusal mahkemelerce yapılan hukuki ya da maddi hataları ele almanın kendi görevi olmadığını belirtmektedir (García Ruiz/İspanya [BD], B. No: 30544/96, 21/1/1999, § 28; Perez/Fransa [BD], B. No: 47287/99, 12/2/2004, § 82). Bu içtihada göre Sözleşme'nin 6. maddesi adil yargılanma hakkını güvenceye almakla birlikte delillerin kabul edilebilirliğine ya da delillerin nasıl değerlendirileceğine ilişkin herhangi bir kural koymaz, bu hususlar öncelikli olarak ulusal hukukun ve mahkemelerin düzenleme alanına girer. Normal şartlarda ulusal mahkemelerin belirli delil unsurlarına ya da önlerindeki uyuşmazlıktaki tespit ya da değerlendirmelere tanıyacakları ağırlık gibi meseleler AİHM'in yeniden inceleme alanına girmez. AİHM, bir dördüncü derece yargı yeri gibi davranmamalıdır; dolayısıyla keyfî olduğu ya da makul olmadığı açıkça görülebilecek tespitlerde bulunmadıkları takdirde ulusal mahkemelerin kararlarını Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrası kapsamında sorgulamaz (Bochan/Ukrayna (No.2) [BD], B. No: 22251/08, 5/2/1015, § 61).

b. Masumiyet Karinesine İlişkin İçtihat

31. Sanığı yargılayan mahkemenin veya bu mahkemenin üyelerinin sanığa isnat edilen suçu işlediği ön yargısıyla hareket etmemesini ifade eden ve Sözleşme'nin 6. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen masumiyet karinesi, birinci fıkrada teminat altına alınan adil yargılanma hakkının en önemli unsurlarından biridir (Minelli/İsviçre, B. No: 8660/79, 25/3/1983, § 27).

32. Masumiyet karinesi, suç isnadının karara bağlandığı yargılamalarda geçerli olduğu için Sözleşme'nin 6. maddesinde ifade edilen "medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar" çerçevesinde değerlendirilen idari davalar, kural olarak masumiyet karinesinin uygulama alanı dışında kalmaktadır. Ancak idari davada uyuşmazlık konusu olan maddi olayın tespitinde idari yargı mercii, aynı maddi olayı ele alan ceza mahkemesinin daha önce verdiği cezai sorumluluğun bulunmadığını tespit eden kararına uygun hareket etmelidir (benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. X/Avusturya [GK], B. No: 9295/81, 6/10/1982; C/Birleşik Krallık (k.k.), B. No: 11882/85, 7/10/1987). Bu kural, kişi hakkında verilen beraat kararı sorgulanmadığı sürece aynı maddi olay çerçevesinde daha düşük ispat standardı kullanılarak kişinin disiplin sorumluluğu çerçevesinde yaptırıma tabi tutulmasına engel teşkil etmemektedir (Ringvold/Norveç, B. No: 34964/97, 11/2/2003, § 38).

33. Ayrıntılı AİHM içtihatları için bkz. Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, §§ 18-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu; hakkında henüz kesinleşmemiş olan ceza yargılaması kararını Mahkemenin hükmüne esas aldığını, anılan ceza davasında ileri sürülen iddia ve deliller gerekçe gösterilerek vergi ziyaı cezalı tapu harçlarının iptali istemiyle açtığı davaların reddedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

36. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

37. Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" kenar başlıklı 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz"

a. Genel İlkeler

38. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18). Masumiyet karinesi; Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü, Sözleşme'nin ise 6. maddesinin (2) numaralı fıkralarında düzenlenmektedir (Ahmet Altuntaş ve diğerleri [GK], B. No: 2015/19616, 17/5/2018, §7).

39. Bir başka ifadeyle masumiyet karinesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı belirtilmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir (Galip Şahin, § 37).

40. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

41. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır (Galip Şahin, § 38).

42. Güvencenin birinci yönü kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar.Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza

yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, § 39).

43. Masumiyet karinesinin ikinci yönü ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40).

44. Diğer taraftan bilindiği gibi ceza muhakemesi hukuku ile vergi hukuku farklı kural ve ilkelere tabi disiplinlerdir. Vergi hukuku, kişilerle devlet arasında vergi ilişkisinden doğan vergi ödevinin niteliği, doğması ve tahsili gibi hususları düzenleyen kuralların bütünüdür. Kamu hizmetlerinin gerektirdiği giderlerin karşılanmasında kullanılacak olan gelirlerin devletin egemenlik gücüyle toplanılmasını amaçlayan, bunun için mükelleflerin mevzuata aykırı fiillerine yönelik olarak uygulanacak yaptırımları ve bu yaptırımların uygulanmasındaki usul ve esasları düzenleyen bir hukuk alanıdır. Bazı hâllerde ise vergi mükellefinin fiili ceza hukuku kapsamında suç tanımına uymasının yanı sıra vergi hukuku yönünden de sorumluluk gerektiren bir mahiyet taşıyabilir. Böyle bir durumda Anayasa'da güvence altına alınan masumiyet karinesinin bir eylemi nedeniyle ilgili hakkında hem ceza hem de vergi işlemlerinin yürütülmesine engel teşkil etmediğini, bu iki sürecin eş zamanlı olarak devam etmesinin de önünde anılan güvence bakımından bir mâni bulunmadığını belirtmek gerekir.

45. Öte yandan ceza muhakemesi sonucunda kişinin müsnet suçu işlemediğine dair hükümler dışında ceza mahkemesi hükmü, vergi yargısı açısından doğrudan bağlayıcı değildir. Ancak cezai sorumluluğu ortadan kalkmış olsa dahi aynı olaylar nedeniyle -daha hafif bir ispat külfeti temelinde- kişi hakkında başka tür bir sorumluluğun tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Somut olayda başvurucu, aleyhine açılan ceza davasının henüz kesinleşmemiş olmasına karşın vergi ziyaı cezalı tapu harçlarının iptali istemiyle açtığı davaların reddine gerekçe olarak gösterilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bir başka ifadeyle başvurucu; hakkında mahkûmiyet kararı verilen suçlar yönünden ceza mahkemesi kararını temyiz etmiş olduğu, yargılama sürecinin bir bütün olarak bekletici mesele yapılması gerektiği hâlde ilk derece kararında sabit görülen eylemleri esas alınarak davalarının reddedilmesinden yakınmıştır.

47. Olayda başvurucu hakkındaki ceza ve vergi hukuku süreçlerinin eş zamanlı olarak yürütüldüğü ancak vergi ziyaı cezalı tapu harçlarının iptali istemiyle açılan vergi davalarının ceza yargılaması devam ederken sonuçlandığı, öte yandan ceza davasının derdest olduğu, bir başka ifadeyle başvurucu hakkındaki hükmün kesin olmadığı görülmektedir. Bu itibarla somut olayda vergi yargılaması sürecinde kamu makamlarının kararlarında belirttiği gerekçeler veya kullandığı dil nedeniyle ceza mahkemesi tarafından suçlu bulunmasına karşın henüz cezası kesinleşmemiş olan başvurucunun masumiyetine gölge düşürülmesine sebebiyet verilip verilmediğinin ortaya konulması gerekmektedir.

48. Bölge İdare Mahkemesinin gerekçe ekleyerek karar düzeltme istemini reddettiği karar, başvurucu hakkındaki nihai karar olarak değerlendirilmiştir.

49. Mahkeme kararının (bkz. § 16) incelenmesinden başvurucudan vergi ziyaı cezalı tapu

harçlarının istenilmesine ilişkin işlemlerin temelinde hakkında düzenlenen ön inceleme (bkz. § 8) ve basit rapordaki (bkz. § 9) tespitlerden bahsedilmiş, aynı zamanda ilk derecede mahkûmiyet hükmü verilen cezalardan da bahsedilmiştir. Bölge İdare Mahkemesinin gerekçe ekleyerek karar düzeltme istemini reddettiği kararında ise (bkz. § 18) başvurucunun tahsil edilen harçların sahte işlemlerle iptal edilmesinde, bu şekilde Hazine dışına çıkarılmasında yönetici ve bazı işlemleri bizzat tasdik eden olarak sorumlu olduğu gibi usulsüz işlemler tesisinde birlikte hareket ettiği kişileri korumak suretiyle de sorumlu olduğu hususundaki somut tespitlere yer verilmiştir. Ayrıca salt ceza davasına dayanılmadığı, bu deliller çerçevesinde ve esasen ceza yargılamasında verilen hükümden ayrı olarak vergi hukuku çerçevesinde başvurucunun durumu değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

50. Dolayısıyla başvuru tarafından da açıkça gösterilmediği gibi başvuruya konu mahkeme kararında başvurucuya yönelik bir ithamın bulunmadığı, ilk derecede sonuçlanan Ceza Mahkemesi kararından bahsedildiği, suç vasfının ve mahiyetinin tartışılmadığı, yalnızca somut olayın işlem tarihindeki koşulları dikkate alınarak mevzuat bağlamında ve vergi hukuku yönünden değerlendirildiği ve tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğu yönünde hüküm kurulduğu görüldüğünden bireysel başvuruya konu edilen mahkeme kararında masumiyet karinesine yönelik bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

51. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesine yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

52. Başvurucu; aynı konuda Danıştayın bozma kararlarının bulunduğunu, gerekli araştırma yapılmaksızın eksik inceleme sonucunda idarenin kabulüne üstünlük tanındığını, hakkında açılan ceza davasının sonucunun beklenmediğini, eksik inceleme ve mevzuatın yanlış yorumlanması nedeniyle işlemlerin ve ret hükümlerinin hukuka aykırı olduğunu belirterek eşitlik ilkesi ile hak arama özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

53. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların özü söz konusu kararın adil olmadığı hususu ile ilgilidir. Bu nedenle başvuru, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

54. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

55. Başvuruya konu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaya ilişkin olarak Mahkeme

tarafından değerlendirme yapılmış ve gerekçede (bkz. §§ 16, 18) ayrıntılı şekilde uygulanması gerekli olan mevzuat hükmü tartışılmış, 492 sayılı Kanun'un 128. maddesi uyarınca tesis edilen işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı saptanmıştır.

56. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

57. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

F.S. VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/11174 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/11174

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

F.S. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/11174)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI VERİLDİ

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucular : 1. F.S.

2. S.S.

3. İ.S.

Başvurucular Vekili : Av. İmdat ATAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, çocuğun cinsel istismarı suçunun işlendiği iddiasıyla Cumhuriyet başsavcılığına yapılan şikâyet üzerine başlatılan soruşturma sonucu kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/6/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Birinci başvurucu F.S., 1998 doğumlu olan ikinci başvurucu S.S. ile 2000 doğumlu olan üçüncü başvurucu İ.S.nin annesidir. Başvurucular S.S. ve İ.S., anneleri F.S. ile babaları E.S.nin 2010 yılında fiilen ayrı yaşamaya başlamalarından sonra üç sene diğer kardeşleriyle birlikte annelerinin yanında kaldıktan sonra 2013 yılında babalarının bulunduğu farklı bir ile taşınmış, bu tarihten itibaren babalarıyla birlikte yaşamaya başlamışlardır.

9. Başvuruculardan S.S.nin anlatımına göre 2013 yılının Ağustos ayında birlikte yaşamak için babalarının yanına giden S.S. (15 yaşında) eylül ayında aynı mahallede oturan 19 yaşındaki M.Ü. ile tanışmış ve arkadaş olduktan sonra rızasıyla anal yoldan cinsel ilişki yaşamıştır. Aynı yılın son aylarında bu defa 19 yaşındaki M.S. ile Facebook sosyal paylaşım sitesi aracılığıyla tanışıp arkadaş olan başvurucu, M.S.nin evine gittiğinde M.S.nin cinsel istismarına uğramış, rızası dışında onunla cinsel ilişki yaşamıştır. İlişki sonrası M.S. başvurucunun haberi olmaksızın çıplak fotoğraflarını çekmiş, bu olaydan bir hafta sonra da fotoğraflarla tehdit ederek başvurucuyla zorla ikinci kez cinsel ilişkiye girmiştir. İkinci cinsel istismarın ertesinde M.S. ile arkadaşlığına son veren başvurucuyu bu olaydan sonra farklı kişiler değişik zamanlarda cep telefonundan arayarak fotoğrafların herkesin elinde olduğunu söylemiş ve başvurucuyu taciz etmiştir. 2014 yılının ilk aylarında B.C. ve M.C. de aynı şekilde başvurucuyu aramış, fotoğraflarından bahsederek başvurucuyu tehdit etmiş ve başvurucuyla zorla cinsel ilişkiye girmişlerdir. Başvurucu S.S., B.C. ile bir, M.C. ile farklı zamanlarda üç kez birlikte olmuştur. Bu birlikteliklerin bir kısmı başvurucunun evinde yaşanmıştır. Daha sonra yaklaşık 45 yaşlarında olan babasının arkadaşı B.A., başvurucu S.S.yi telefonla arayarak kendisiyle arkadaş olmak istediğini belirtmiş; karşılaştıklarında ise kollarını başvurucunun boynuna dolamak suretiyle başvurucuyu istismar etmiştir. Bu süreçte başvurucu, N.S. (17-18 yaşlarında) ile Facebook aracılığıyla tanışarak arkadaş olmuş ve rızasıyla N.S. ile cinsel birliktelik yaşamıştır.

10. İddiaya göre M.A.İ. isimli başka bir kişi de başvurucuyu telefonla arayarak ve evinin önüne gelerek taciz etmiştir. 2014 yılının Ekim ayına gelindiğinde babasının diğer bir arkadaşı olan 30-32 yaşlarındaki H.S. başvurucuyu arayarak yaşananlar nedeniyle babasının işten atılabileceğini ve kendisiyle arkadaş olmak istediğini söyleyip başvurucuyla bu konuda konuşmak istemiş, bir gece başvurucu S.S. ile kardeşi üçüncü başvurucu İ.S.yi arabasıyla alarak oto tamirhanesine götürmüştür. Tamirhanede babasının işten atılmaması için yardımcı olabileceğini söyleyen H.S., başvurucu S.S.yi cinsel yönden istismar ederek onunla ilişkiye girmiş, ayrıca S.S.nin çıplak fotoğraf ve görüntülerini kaydetmiştir. Bu olaydan sonra başvurucu, H.S.nin korkutmasıyla bir kez daha ilçe dışında bulunan boş bir arazide onunla cinsel ilişkiye girmiştir.

11. Başvurucu S.S., kardeşi İ.S.nin de babasının arkadaşı İ.Ü. tarafından istismar edildiğini ifade etmiştir. Başvurucu S.S.nin beyanına göre İ.Ü. alkollü bir şekilde babasıyla birlikte

evlerine gelmiş, İ.S.yi kastederek "Ben bu kızı seviyorum." dedikten sonra yanaklarından öpmüş ve sarılmaya çalıştığı esnada İ.S. "Dersim var" diyerek odadan ayrılmıştır. İ.Ü., İ.S.nin arkasından odasına gitmeye çalışırken başvurucu S.S., İ.Ü.ye engel olmak istemişse de babasının "Sen karışma, çay koy." demesi üzerine İ.Ü.ye engel olamamıştır. Mutfaktayken babası ve İ.Ü.nün İ.S.yi aradıklarını fark eden başvurucu "Kıza ne yaptınız?" diye sorarak kardeşini aramak için dışarı çıkmış ve onu yanlarındaki apartmanın içinde bulmuştur. İ.S., İ.Ü.nün kendisini öpmeye çalışması üzerine evden kaçtığını beyan etmiştir.

12. Üçüncü başvurucu İ.S.nin anlatımına göre babası E.S. alkol bağımlısı ve uyuşturucu kullanıcısı olup zaman zaman arkadaşlarıyla birlikte eve gelmekte; onlarla alkol almaktadır. 2014 yılının Eylül ayında bir gece saat 01.00-01.30 civarlarında babası ile 42-43 yaşlarındaki arkadaşı İ.Ü. birlikte eve gelmiştir. Başvurucu İ.S., ablası S.S.yi birlikte hastaneye götürmeleri nedeniyle İ.Ü.yü iki hafta öncesinden tanımaktadır. Ablası hastanede tedavi olduğu sırada arabada bekledikleri sırada İ.Ü. başvurucuyu ön koltuğa çağırıp yanaklarından ve boynundan öpmüş, dudaklarından öpmeye çalışırken başvurucu onu engellemiştir. Aralarında geçen bu olayı İ.Ü.nün talebi üzerine kimseyle paylaşmayan üçüncü başvurucu, İ.Ü. evlerine geldiğinde ablası ile birlikte kendi odalarında iken babasının ablasını yanına çağırması üzerine odada yalnız kalmıştır. İ.Ü., yalnız kalan başvurucunun odasına giderek yanına oturmuş; yanaklarından ve boynundan öpmüş, dudaklarından öpmeye çalışırken yine başvurucu onu engellemiştir. Bunun üzerine İ.Ü., başvurucu İ.S.nin elbiselerinin üstünden göğüslerine ve cinsel organına dokunduğu esnada direnmesi nedeniyle odasından ayrılmış, "İşiniz bitti mi?" diye soran başvurucunun babasına "Kızın rahat durmuyor ki." diye cevap verdikten sonra 50 TL vererek evden ayrılmıştır. Başvurucu da yaşanan bu olaydan ötürü yan apartmanın içine sığınmış, merdivenlerde otururken ablası S.S.nin yanına gelmesiyle sabaha kadar onunla birlikte burada kalmıştır.

13. Başvurucu İ.S. ayrıca ablası S.S.nin babasının arkadaşları H.S., B.A., M.S. ve M.Ü. tarafından farklı zamanlarda cinsel yönden istismara uğradığını, yaşananları bizzat görmediğini ancak ablasının kendisine anlattığını ifade etmiştir. Başvurucu İ.S.nin beyanına göre ablası S.S.yi babasının arkadaşı H.S.nin çağırması üzerine bir gece birlikte H.S.nin oto tamirhanesine gitmiş ve geceyi orada geçirmişlerdir. Kendisi üst katta tek başına uyumuş, ablası S.S. ise H.S. ile birlikte alt katta kalmıştır. Bu geceden sonraki bir zamanda H.S., S.S.nin çıplak fotoğraflarını kendisine göstermiştir. Daha sonra, H.S., S.S. ve kendisini bir gece saat 02.00-03.00 civarında evlerinden alarak ilçe dışında yıkık boş evlerin bulunduğu yere götürmüş, cep telefonundan birilerini arayarak başvuruculara konuştuğu kişilerin polis olduğunu iletmiştir. Daha sonra başvuruculara iki üç saat burada yalnız bıraktıktan sonra tekrar yanlarına gelmiş ve onları alarak evlerine bırakmıştır.

14. 9/11/2014 tarihli ilçe Emniyet Müdürlüğü ihbar tutanağına göre A. isimli bir kişi tarafından aranan anne F.S., kızı S.S.nin arkadaşı olan bu kişinin kızlarının "satıldığına" yönelik bilgi verdiğini söyleyerek ihbarda bulunmuştur.

15. İkinci ve üçüncü başvurucu, annelerinin arkadaşı C.S.den yardım istemiş ve onun yardımıyla 12/11/2014 tarihinde annelerinin yanına dönmüştür.

16. Babalarının yanında kaldıkları bir yıl içinde cinsel istismara uğradıkları iddia eden başvurucular, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyetçi olmuşlardır. İkinci başvurucu S.S., özellikle M.S., B.C., M.C., B.A., M.A.İ. ve H.S.den şikâyetçi olmuş; babasından şikâyetçi olmadığını ifade etmiştir. Üçüncü başvurucu İ.S. ise kendisini para karşılığı arkadaşlarıyla

cinsel ilişkide bulunmaya zorladığını belirttiği babasından ve İ.Ü.den şikâyetçi olmuştur.

17. Başvurucu F.S. müşteki sıfatıyla dinlenmiştir. F.S., şüphelilerin kızlarının uygunsuz fotoğraflarının olduğunu söyleyerek kızlarını kandırıp korkutarak cinsel saldırı ve taciz suçlarını işlediklerini iddia etmiştir. Ayrıca şüphelilerden İ.Ü.nün eşi M.Ü.nün de kocasının cinsel saldırı eyleminden haberi olduğunu ve bu konuda kızı İ.S.ye "Kocam alkollüymüş, kötü şeyler olmuş, annenizi aramayın, çoluğu çocuğu var, işten atarlar." şeklinde telkinlerde bulunduğunu ifade ederek olayda sorumluluğu bulunan herkesten şikâyetçi olmuştur. Tüm olayın okul müdürü tarafından da bilindiğini, kızlarının -özellikle S.S.nin- psikolojik tedavi gördüğünü, şüphelilerden H.S.nin polis ve asker arkadaşları olduğunu ve S.S.yi bildiklerini söyleyip kızını korkutarak cinsel yönden defalarca istismar ettiğini ileri sürmüştür.

18. Adli Tıp Kurumu (ATK) İzmir Şube Müdürlüğü tarafından ikinci başvurucu S.S.nin iç ve dış beden muayenesi yapılmış, hakkında adli rapor düzenlenmiştir. ATK raporu şöyledir:

"[S.S.nin] hemşire refakatinde ve kolposkopik görüntüleme eşliğinde yapılan muayenesi sonucunda;

1. Duhule müsait himen (erekte haldeki erişkin penisinin veya sair cismin duhulüne yırtılmaksızın müsait) yapısında olduğu, himenal açıklığın çapının 3cm ölçüldüğü, herhangi bir eski ve/veya yeni yırtık saptanmadığı,

2. Akut ve / veya kronik fiili livatanın tıbbi bulgularına rastlanmadığı ancak kişinin yaşı ve fiziksel gelişimi dikkate alındığında; kaydırıcı madde kullanılarak ve/veya rıza dahilinde gerçekleşen fiili livata olgularında fiili livatanın tıbbi bulgularına rastlanamayabileceği ayrıca akut fiili livatada oluşabilen anal dilatasyon, fissür, laserasyon ekimoz vb. lezyonların 3–5 gün içerisinde iz bırakmaksızın iyileşebileceği tıbben bilindiğinden konunun adli tahkikat ile aydınlatılmasının uygun olacağı,

3. Kişinin yapılan genel vücut muayenesinde; herhangi bir travmatik lezyon saptanmadığı..."

19. İddia olunan suç yerinin farklı bir ilde olması nedeniyle soruşturma 24/11/2014 tarihinde İzmir Cumhuriyet Başsavcılığından ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) gönderilmiştir.

20. Savcılık tarafından savunmaları alınan şüpheliler suçlamaları inkâr etmiş, bir kısmı başvurucuları tanımadığını iddia etmiştir.

21. Başvuruculaların babası E.S. alınan savunmasında; sadece kızları biraz açık giyindiği için aralarında anlaşmazlık olduğunu, kendisinden habersiz annelerinin yanına gittikleri için anneleri ile konuşmadığını, kızları ile arasında kendisini şikâyet etmelerini gerektiren herhangi bir husumet olmadığını ifade etmiştir. Arkadaşı İ.Ü.nün evine alkollü geldiğini kabul eden E.S., kızlarından S.S.nin "Ben evde alkollü birisini istemiyorum." diye bağırması üzerine kızıyla tartıştığını, arkadaşı İ.Ü.nün kızı İ.S. ile özel olarak konuşmak istemesi üzerine İ.S.yi bulundukları odaya çağırıp odadan çıktığını, onları iki üç dakika yalnız bıraktığını, daha sonra arkadaşına sorduğunda ise İ.Ü.nün "Babana yardımcı ol, bulaşıkları yıka." gibi kızına tembihlerde bulunduğunu söylediğini beyan etmiştir. Olay günü kızı İ.S.nin evden dışarı çıktığını, çoğu zaman kendisinden habersiz arkadaşlarına yatmaya gittiği için yine arkadaşına gittiğini düşündüğünü, arkadaşından para almadığını, arkadaşının kızı İ.S.ye uygunsuz bir davranışının olmadığını belirtmiştir. Olaydan bir müddet sonra bir başka arkadaşı olan H.S.nin kendisini telefonla arayarak "Kızın İ.yi dışarıda gördüm, benim yanımda merak etme." dediğini ve o gece kızı İ.S.nin H.S.nin yanında kaldığını belirtmiş ancak daha sonra arkadaşı İ.Ü. de aynı gece İ.S.nin kendilerinde kaldığını söylediği için

aslında İ.S.nin o gün nerede kaldığını bilmediğini, kızlarının cinsel saldırıya uğradıklarına dair bilgisinin bulunmadığını ifade etmiştir. Ayrıca aynı gece evlerine misafir olması nedeniyle arkadaşı İ.Ü. ile İ.Ü.nün eşinin tartıştıklarını da ifadesine eklemiştir.

22. Şüphelilerden İ.Ü. savunmasında arkadaşı E.S.nin evine iki kez gittiğini, ilk seferinde E.S.nin yalnız olduğunu, ikinci sefer evde kızlarının da olduğunu, evdeyken kızları ile arkadaşının tartıştığını, çıkan sesler üzerine eşinin kendisini arayıp eve çağırdığını, bundan dolayı evine gittiğini beyan etmiş; olay günü İ.S.nin odasına gitmediğini, aralarında herhangi bir öpüşme olmadığını, arkadaşına para vermediğini ifade ederek İ.S.ye cinsel istismarda bulunduğuna yönelik suçlamayı reddetmiştir. İ.Ü. ayrıca daha önce S.S.yi hastaneye götürdüklerini ancak İ.S. ile arabada yalnız kalmadığını, eşi M.Ü.nün başvuruculardan S.S. ile tartıştığını, balkonda gördüğü zaman eve girmeleri konusunda onları uyardığı için eşine ve kendisine husumet beslemiş olabileceklerini, aralarında iftira atmayı gerektiren herhangi bir husumet olmadığını belirtmiştir.

23. Bir diğer şüpheli M.S. savunmasında başvurucu S.S. ile arkadaş olduklarını, aralarında gönül ilişkisi olmadığını, arkadaşlıklarının üç dört ay sürdüğünü, daha sonra olumsuz bir durum olmamasına rağmen kendisinin S.S. ile görüşmek istemediğini belirtmiştir. M.S. başvuruculların evlerine hiç gitmediğini, rızasıyla veya rızası olmaksızın S.S.yle cinsel ilişki yaşamadığını, kendisinde S.S.ye ait fotoğraf bulunmadığını, aralarında husumet olmadığını, Facebook aracılığıyla "Seni seviyorum, hoşlandım." şeklinde bir mesaj göndermediğini beyan etmiştir.

24. Şüpheliler B.A., H.S., M.C., B.C., M.A.İ. ve M.Ü. genel olarak üzerilerine atılı suçu reddetmiş, S.S. ile rızayla veya rıza dışında cinsel bir ilişki yaşamadıklarını, ona ait mahrem görüntülerin kendilerinde olmadığını ifade etmiş, aralarında husumet olmamasına rağmen kendileri hakkında neden şikâyetçi olunduğunu bilmediklerini beyan etmişlerdir. M.C. ile B.C. arasında akrabalık ilişkisi bulunduğu ifadelere yansımıştır.

25. İlk başvurucu S.S.nin ifadesinde yer alan N.S.nin savunması alınmamıştır.

26. Soruşturma makamları tarafından yaşandığı iddia edilen olaya ilişkin olarak başvuruculların annelerinin arkadaşı C.S., başvuruculların okul müdürü D.A., şüpheli İ.Ü.nün eşi M.Ü., ilçe sakinlerinden Y.B. ve ilçe sanayi sitesinin gece bekçisi F.A. tanık olarak dinlenilmiştir.

27. C.S., başvurucular S.S. ve İ.S.nin babaları ile aynı iş yerinde çalıştığını, anneleri F.S.nin babalarının yanına gönderirken kendisini arayıp kızlarını kendisine emanet ettiğini, başvuruculara bir şeylere ihtiyaçları olursa yardımcı olacağını söylediğini, annelerinin arayarak "S. ile İ. kötü yola düşüyormuş, kızları kullanıyorlarmış, ben çocukları sana emanet ettim, niye sahip çıkmıyorsun?" demesi üzerine olaylardan haberinin olduğunu beyan etmiştir. Ayrıca çocuklar ile annelerinin görüşemediklerini öğrenmesi üzerine başvuruculların okuluna giderek okul müdür yardımcısını olaylardan haberdar ettiğini ifade eden C.S., S.S. ile annesini görüştürdüğünü, F.S.nin talebi üzerine başvuruculları otobüse bindirerek annelerinin yanına gönderdiğini belirtmiş; H.S.nin sanayideki iş yerine bir gece S.S. ve İ.S.yi götürdüğünün ilçede konuşulduğuna tanıklık etmiştir.

28. Tanık Y.B., başvurucunun babasını tanıdığını ancak kızlarını tanımadığını, -C.S.nin ifadesini doğrular mahiyette- ilçede başvuruculların erkeklerle cinsel ilişkiye girdiklerinin konuşulduğunu, kiminle ilişki kurduklarını bilmediğini ancak bu ilişkiyi sanayide gerçekleştirdiklerini duyduğunu belirtmiştir.

29. Tanık M.Ü. başvurucu F.S.nin iddiasının aksine S.S. veya İ.S.ye eşi ile ilgili bir şey söylemediğini, kızların başka erkeklerle konuştuğunu, apartmana yabancı kişilerin girip çıktığını duyduğunu, bu kişilerin oğlu M.Ü.nün ismini kullanarak apartmana girdiklerini fark etmesi üzerine S.S.yi bu hususta uyardığını, başvurucu S.S.yi hastaneye götürdüklerinde eşi İ.Ü. ile İ.S.nin yanında kendisinin de olduğunu ifade etmiştir.

30. Çocuk başvuruculaın okul müdürü D.A., şikâyete konu olaylarla ilgili bilgisinin bulunmadığını belirtmiştir. Şüpheli H.S.nin oto tamirhanesinin bulunduğu sanayi sitesindeki gece bekçisi F.A. ise H.S.nin bir gece tamirhaneye saçları uzun, 16-17 yaşlarda bir genç kızla geldiğini, arabasıyla yaklaşık on dakika sonra siteden ayrıldığını ifade etmiş; yüzünü göremediği için H.S.nin yanındaki kişiyi teşhis edememiştir.

31. Savcılık tarafından şüphelilerin evleri aranmış, cep telefonları ve diğer veri depolanabilen cihazlarına el konularak bu cihazlarda başvuruculardan S.S.ye ait mahrem fotoğraf veya görüntülerin mevcut olup olmadığı hususunda araştırma yapılmıştır. Araştırma sonunda kolluk memurları tarafından hazırlanan 14/11/2019 tarihli inceleme raporuna göre incelenen cihazlardan soruşturma konusuna yönelik delil elde edilememiştir.

32. Soruşturma sürecinde çocuk başvuruculaın şikâyete konu olayları ifade ederken yanlarında hazır bulunan adli görüşmeci tarafından düzenlenen 20/11/2014 tarihli adli görüşme değerlendirme raporlarında; başvuruculaın yaşadıklarını iddia ettikleri olayları akıcı, anlaşılır ve nesirsel bir anlatımla anlattıkları, bu nedenle ifadelerinin tutarlı olduğu belirtilmiş; anlattıkları şekilde başvuruculaın cinsel istismara uğradıkları yönünde görüş bildirilmiştir. Raporlarda ayrıca S.S.nin olayları anlatırken ağladığı, tedirgin ve sıkıntılı bir beden dili kullandığı gözlemine yer verilmiştir.

33. Kolluk tarafından 20/12/2014 tarihinde yapılan araştırmada sanayi sitesinin birden fazla giriş ve çıkışının olduğu, sitede bulunan dükkânlarda güvenlik kamerası bulunsa da kameraların kısa süreli kayıt yaptığı anlaşılmış, buna ilişkin tutanak düzenlenmiştir.

34. Yapılan soruşturma sonucu Savcılık tarafından 21/8/2015 tarihinde şüpheliler hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Şüpheliler ... nin üzerlerine atılı suçlamaları kabul etmedikleri,

14/11/2014 tarihli İzmir Adli Tıp Şube Müdürlüğü'nün raporuna göre mağdur S.nin yapılan muayenesinde duhule müsait hiymen yapısında olduğu, herhangi bir eski veya yeni yırtık saptanmadığı, fiili livataya yönelik herhangi bir bulgunun olmadığının tespit edildiği,

Soruşturma kapsamında şüpheliler M., H., B., M. ve E. nin ikametlerinde arama yapıldığı ve dijital materyallere el konulduğu, 07/05/2015 tarihli Konya Emniyet Müdürlüğü Adli Bilişim Büro Amirliği'nin inceleme raporuna göre el konulan cep telefonu, sim kart, bilgisayar gibi dijital materyallerde yürütülen soruşturma konusuna dair herhangi bir veriye rastlanmadığının tespit edildiği,

Bu haliyle çocuğun cinsel istismarı, cinsel taciz, hakaret, tehdit, şantaj, kişi hürriyetinden yoksun kılma suçlarının şüpheliler tarafından işlediğine dair haklarında kamu davası açmayı gerektirir yeterli delilin bulunmadığı,

05/01/2015 tarihli uzmanlık raporuna göre şüpheliler E., H., ve Y.den alınan kan örneklerinde herhangi bir uyuşturucu ve uyarıcı maddeye rastlanmadığı,

...

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun soruşturulmasının ve kovuşturulmasının şikayete tabi olduğu mağdur S.nin şüpheli N. ve M.den şikayetçi olmadığı tüm soruşturma evrakı kapsamından anlaşılmakla,

Şüpheliler hakkında delil yokluğu, delil yetersizliği, şikayet yokluğu ve suç yokluğu sebebiyle kamu adına kovuşturma yapılmasına yer olmadığına..."

35. Anılan karara yapılan itiraz, Sulh Ceza Hâkimliğince Savcılık kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesine istinaden 3/11/2015 tarihinde reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde; H.S ve M.S. hakkında yürütülen reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun soruşturma ve kovuşturmasının şikâyete tabi olduğu, S.S.nin N.S. ve M.Ü.den şikâyetçi olmadığı, öte yandan diğer şüpheliler hakkında başkaca suçlar yönünden kovuşturma yapmaya yeterli delil bulunmadığı belirtilmiştir.

36. Başvurucular 9/6/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

37. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Z.C.[G.K.], B. No: 2013/3262, 11/5/2016, §§ 24-29 ve §§ 32-43; G.G.K., B. No: 2014/19797, 9/1/2018, § 27-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

38. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

39. Olay tarihinde yaşları gereği çocuk statüsünde olan başvuruculardan İ.S. bir kişi tarafından, S.S. ise 18-45 yaş arası birden fazla kişi tarafından tehdit ve korkutmayla cinsel istismara maruz kaldıklarını, bu olayların bulundukları küçük ilçede herkes tarafından bilinmesine rağmen yapılan eksik soruşturma sonucunda delillerin hatalı takdir edilerek Savcılıkça kovuşturmama kararı verildiğini, böylece olaydan sorumlu olan kişilerin yargılanmadıklarını, kendilerine yönelik bu ağır eylemlerin cezasız bırakıldığını iddia etmiş, bu nedenle Anayasa'nın 2., 36. ve 41. maddelerinde düzenlenen anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

40. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, … maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu sebeple başvuruculara adil yargılanma hakkına yönelik şikâyetleri özü itibarıyla Anayasa’nın 17. maddesi kapsamında kaldığından sadece bu madde yönünden inceleme yapılmıştır.

42. Somut başvurudaki suçla ilgili iddialar mahiyetleri gereği Anayasa’nın 17. maddesinin birinci veya üçüncü fıkralarında güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması veya kötü muamele yasağı kapsamında olmasına karşın (Z.C., § 47) bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası gereği maddi ve manevi bütünlüğün korunması hakkını aşarak üçüncü fıkrası gereği kötü muamele yasağına girmesi için asgari bir eşiğe ulaşması gerekmektedir.

43. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 83).

44. Yukarıda yer verilen kıstaslar doğrultusunda çocuğun her türlü cinsel istismarı, niteliği ve sonuçları gereği asgari eşiği aşarak kötü muamele kapsamında kalmaktadır.

45. Devletin kötü muamele yasağı kapsamında bulunan koruma yükümlülüğü, bu konuda hem hukuki hem de fiilî tedbirler almasını gerektirmektedir (Z.C., § 84). Somut olaydaki gibi üçüncü kişiler tarafından yapılan kötü muamelelerde dahi devletin bireyi koruma ödevi bulunmakta ise de başvuruculların yasal veya idari çerçevede bu yöne ilişkin bir şikâyeti bulunmamaktadır. Ayrıca bu yükümlülüğe yönelik olarak Anayasa Mahkemesinin müdahalesini gerektirecek bir durum da başvuru dosyasına yansımamıştır. Bu bağlamda inceleme, devletin diğer bir pozitif yükümlülüğü olan usul yükümlülüğü kapsamıyla sınırlı yapılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

46. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başkaca bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

47. Anayasa Mahkemesinin kötü muamele yasağı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen olaylarda Anayasa'nın 17. maddesi devlete, bu konuda ihdas edilmiş bulunan yasal ve idari çerçevenin elindeki tüm imkânları kullanarak maddi ve manevi varlığı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını, buna ilave olarak işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 52; G.G.K., § 45; E.A. [GK], B. No: 2014/19112, 17/5/2018, § 49).

48. Anayasa’nın 17. maddesi ayrıca devlete, kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye -bu muameleler üçüncü kişiler tarafından yapılmış olsa bile- maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yüklemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 82; G.G.K., § 46; E.A., § 50).

49. Çocukların kendilerini korumalarındaki zorluk ve faillerin bu suçları büyük engellerle karşılaşmadan işleyebilmeleri, cinsel istismarın yetişkinlere nazaran çocuklara karşı daha kolay işlenmesine neden olmakta ve bu suçlar, çocukların psikolojileri ile fizyolojilerinde

yetişkinlere göre daha ağır etkiler bırakmaktadır. Bu bağlamda söz konusu suçların işlenmesini önleyici ve caydırıcı nitelikte tedbirlerin alınması devletin en önemli pozitif yükümlülüklerinden biridir. Zira Anayasa'da olduğu gibi çocukların korunmasına yönelik tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmeler ile tüm uluslararası metinlerde de çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürüsü hakkında etkili ve caydırıcı cezalar düzenlenmesi de dâhil olmak üzere devletlerin bu konuda gerekli tedbirleri almasına özellikle vurgu yapılmaktadır (AYM, E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015, § 16).

50. Devletin bu pozitif yükümlülüğünün bir parçası olarak usul yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 106; Tahir Canan, § 25).

51. Ceza soruşturmasının amacı insan onurunu koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamak olmakla birlikte bu yükümlülük, kesin olarak bir sonuç elde etmeyi değil uygun araçları kullanmayı gerektirir. Diğer yandan Anayasa'nın 17. maddesi başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi de yüklemez (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113; G.G.K., § 48).

52. Kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü şüpheden uzak, makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelerden oluşabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; G.G.K., § 49).

53. Ceza soruşturmasının etkili olması için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek kötü muamele iddiasını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114; Z.C., § 92; G.G.K., § 50).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

54. Şikâyet konusu cinsel istismar suçlarının işlendiğinin iddia edildiği tarihlerde başvurucu S.S. 15-16, başvurucu İ.S. 13-14 yaşlarında olup her ikisi de çocuktur. Başvurucular, 2013 yılı Ağustos ayından 2014 yılı Kasım ayına kadar yaklaşık bir yıl anneleri ve diğer kardeşlerinden ayrı bir şekilde babalarının yanında yaşamış; bu süre boyunca başvurucu S.S. aralıklarla farklı kişiler tarafından, başvurucu İ.S. ise iki kez aynı kişi tarafından cinsel istismara uğradıklarını iddia ederek annelerinin yanına dönmelerinin hemen ertesinde Savcılığa şikâyette bulunmuşlardır.

55. Başvurucu S.S., rızasıyla cinsel ilişki yaşadığı N.S. ve M.Ü. ile babasından şikâyetçi olmamış; bu kişiler dışında kalan diğer tüm şüphelilerin zorlayarak, tehdit ederek veya korkutarak kendisiyle cinsel ilişkiye girdiklerini ileri sürüp bu kişilerden şikâyetçi olmuştur.

56. Başvurucu İ.S. ise İ.Ü. tarafından cinsel istismara maruz kaldığını ve babasının bu olaya rıza gösterdiğini hatta babasının bu olaydan maddi menfaat sağladığını iddia ederek babasından ve İ.Ü.den şikâyetçi olmuştur.

57. Çocuğun cinsel istismarı suçuna yönelik olarak İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca derhâl soruşturma başlatılmış, başvurucu S.S. hakkında ATK raporu alınmış, olayın meydana geldiği yer Savcılığınca soruşturmaya devam edilmiştir. Yapılan soruşturma kapsamında olaydan sorumlu olduğu ileri sürülen kişiler tespit edilmiş ve savunmaları alınmıştır. Aynı şekilde başvuruculların şikâyeti tespit edilerek tamamının soruşturmaya katılımı sağlanmıştır. Olaya dair bilgisi bulunduğu düşünülen kişiler tanık olarak dinlenmiş, şüphelilere ait cep telefonları ve diğer veri depoları incelenmiştir.

58. Dolayısıyla başvurucu anne ve çocukların şikâyeti üzerine ivedilikle soruşturma işlemlerine başlanarak soruşturmanın yaklaşık 9 ay gibi makul sürede tamamlandığı, başvuruculların soruşturmanın açıklığını temin edecek ve meşru menfaatlerini koruyabilecek şekilde beyanlarına başvurularak soruşturma sürecine dâhil edildiği anlaşılmıştır. Öte yandan olayla ilgili bir kısım tanığın ifadesine başvurulduğu, şüphelilerde bulunan veri depolarının incelendiği, olay yerinde kamera olup olmadığının araştırıldığı, başvurucular hakkında adli görüşme raporlarının düzenlendiği ve başvuruculardan S.S. hakkında ATK raporu alındığı anlaşılmıştır.

59. Buna karşın soruşturmada bazı eksikliklerin olduğu tespit edilebilmektedir. Çocuk başvurucu S.S.nin öncesinde iletişiminin bulunmadığı şüphelilerin önemli bir kısmının kendisine telefon veya internet aracılığıyla ulaşarak tehdit veya ikna etme yoluyla anılan suçu gerçekleştirdiklerini iddia etmesi karşısında şüpheliler ile başvurucu arasında iddia edildiği gibi bir iletişimin bulunup bulunmadığı, varsa içeriğinin tespiti bakımından gerekli olan telefon görüşmeleri ve mesajlaşma kayıtlarının araştırılıp araştırılmadığı soruşturma dosyasına yansımamıştır.

60. Ayrıca çocuk olan başvuruculların şikâyetlerinin tespiti esnasında yanlarında bulunan adli görüşmeci tarafından çocukların beyanlarının kendi içinde ve birbiriyle uyumlu olduğu gözlemlenerek gerçeği anlattıklarına dair görüş bildirilmiş ise de bu görüşün başvuruculların ruhsal durumlarını ortaya koymak için yeterli sayılması ve bu hususta başkaca rapor alınmaması soruşturmadaki bir diğer eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Başvuruculların -özellikle S.S.nin- olay nedeniyle travma yaşadıkları ve bu nedenle psikolojik tedavi gördüklerinin ileri sürüldüğü olayda, suçun niteliği ve mağdurların yaşı dikkate alınarak her iki başvurucunun da psikolojilerinin tahlil edilmek suretiyle ruhsal durumlarına ilişkin ayrıntılı değerlendirme yapılmaması başvurucular tarafından öne sürülen esaslı bir delilin toplanmaması sonucunu doğurmuştur.

61. Diğer taraftan mahremiyet alanı içinde gerçekleşen cinsel suçlarda çoğunlukla olayın gerçekleştiği yerde taraflar dışındaki kişilerin olmayışı, tanık sayısının azalmasına yol açmakta ve dolayısıyla bu tür olayların aydınlatılmasında güçlük yaşanmaktadır. Bu nedenle olaya ilişkin bilgi sahibi olan kimselerin tespit edilerek soruşturmanın geniş çaplı bir araştırmaya dayanması cinsel suçlara yönelik soruşturmaların etkili olmasını sağlamaktadır.

62. Bu bağlamda başvuru konusu olayda tanıklar, küçük bir yerleşim yeri olan ilçede çocuk başvuruculların bazı kişilerle cinsel ilişki yaşadıklarını duyduklarını, şüphelilerden H.S.nin başvurucu S.S.yi gece vakti oto tamirhanesine götürdüğünün konuşulduğunu ifade etmelerine ve bu olayın tamirhanenin bulunduğu yer bekçisi tarafından ''genç bir kızın gece tamirhaneye geldiği'' şeklinde doğrulanmasına karşın Savcılıkça bu beyanlardan yola çıkılarak soruşturma derinleştirilmemiş; başkaca tanıkların bulunup bulunmadığı veya ilçedeki bu söylentinin kimlerin hangi bilgisine dayandığı hususunda araştırma yapılmamıştır.

63. Bunun yanı sıra etkili soruşturmadan bahsedilebilmesi için delillerin toplanmasının yeterli olmadığı, aynı zamanda toplanan bu delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analiz yapılması suretiyle kamu makamlarınca bir sonuca ulaşılması gerekliliği hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

64. Bu ilke ışığında somut olay incelendiğinde çocuk olan başvurucular genel olarak küçük bir ilçede annelerinden ayrı bir şekilde yaşadıkları bir yıl boyunca, başta babalarının arkadaşları olmak üzere çoğunlukla yaşları 45-50 civarında olan evli ve çocuk sahibi erkekler tarafından korkutulmak veya tehdit edilmek suretiyle cinsel istismara maruz kaldıklarını iddia etmiş, olayları neden-sonuç ilişkilerini ortaya koyacak şekilde tarihsel sıraya uygun olarak anlatmışlardır. Başvuruculaın anlatımlarını değerlendiren adli uzman anlatım biçimlerini de gözlemleyerek başvuruculaın ifadelerinin gerçeği yansıttığı kanaatine varmıştır. Fakat soruşturma sonucunda Savcılıkça yeterli delil olmadığı sonucuna varılarak şüpheliler haklarında ceza davası açılmamasına karar verilmiştir.

65. Devlet tarafından, çocuklar aleyhine işlenen suçlara yönelik ağır yaptırımlar öngörülerek bu suçların caydırıcı etkisinin arttırılması hedeflense de bu hedefe ulaşılmasında en büyük rolün yargısal makamlara ait olduğu unutulmamalıdır. Diğer bir ifadeyle yasalarla korunmaya çalışılan çocukların gerçek anlamda korunmalarından bahsedilmesi ancak onlara karşı işlendiği iddia olunan suçların hassasiyetle araştırılarak adalet duygusunun sarsılmayacak biçimde bir sonuca ulaşılmasıyla mümkün olabilecektir.

66. Öncelikle başvurucu S.S.nin şikâyetine ilişkin soruşturma incelendiğinde yukarıda açıklanan soruşturma eksikliklerinin yanı sıra delillerin değerlendirilmesinde de bazı tereddütler söz konusudur. Cinsel suçlara ilişkin soruşturmalarda mağdurun beden muayenesi sonucu verilen sağlık raporları olayın aydınlatılmasındaki ana delillerden biri olmakla birlikte her zaman gerçeğin ortaya çıkarılmasında tek başına yeterli olmayabilmektedir. Somut olayda Savcılık kararına dayanak alınan, ATK raporunun sadece "yapılan genital muayenede yırtık saptanmadığı ve fiili livataya yönelik bulgu olmadığı" kısmıdır. Başvurucu S.S. cinsel ilişkilerin gerçekleştiğinden bahsetmiş olmasına karşın raporda yer alan bu kısım nedeniyle Savcılık, başvurucunun cinsel saldırı veya istismara maruz kaldığı iddiasının doktor raporuyla doğrulanmadığını değerlendirmiştir. Oysa ki raporun tamamı incelendiğinde başvurucu S.S.nin cinsel ilişkiye müsait kızlık zarına sahip olduğu ve fiilî livata bulgusunun üç beş gün içinde kaybolabileceği açıklanmıştır. Alınan raporla başvurucu S.S.nin cinsel ilişki yaşayıp yaşamadığı belirlenememiştir. Bu durumda başvurucunun yaşı ve vücut yapısı nedeniyle alınan raporun olayın aydınlatılmasında yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

67. Dikkate değer bir başka husus, şüphelilerin genel olarak birbirlerini tanımalarıdır. M.C. ve B.C. uzaktan akraba, İ.Ü. ve M.Ü. baba-oğul, H.S., İ.Ü. ve B.A. başvuruculaın babaları E.S.nin arkadaşlarıdır. Şüpheliler arasındaki akrabalık veya arkadaşlık bağı -başvurucu S.S.nin ifadesi nazara alındığında- başvurucunun iddiasını destekleyen önemli bir bilgidir. S.S., bir kısmını öncesinde tanımadığı şüphelilerin kendisini arayarak kaydedilmiş mahrem görüntülerinin varlığından bahsederek veya bir başka şüpheliyle S.S. arasında yaşanan cinsel olayları aktardıktan sonra kendisini tehdit ederek cinsel ilişkiye zorladıklarını iddia etmiştir. Ayrıca şüphelilerle başvurucu arasında husumet olmadığı taraflarca kabul edilmesine rağmen S.S.nin birden fazla kişiyi cinsel suç şüphelisi olarak gerçek dışı bir şekilde şikâyet etme sebebinin var olup olmadığı hususunun da Savcılık kararında tartışılmamış olması bir diğer çelişkidir.

68. Yukarıda açıklandığı üzere (bkz. §§ 27, 62) başvurucu S.S.nin beyanları kısmen tanıklarca doğrulanmasına rağmen bu tanık beyanlarının Savcılık kararında irdelenmediği görülmekte, yine başvurucu S.S.nin beyanları ile şüpheli beyanları arasındaki çelişkilerin giderilmediği fark edilmektedir. Kararda hangi beyana veya delile ne sebeple üstünlük tanındığı veya değerlendirmeye alınmadığı anlaşılamamakta, bu nedenle kanıtların nasıl analiz edilip var olan sonuca ulaşıldığı tespit edilememektedir.

69. Öte yandan delillerin analizindeki çelişkilerin yanı sıra soruşturma makamlarınca verilen karar gerekçeleri incelendiğinde soruşturmanın özenli yürütüldüğü sonucuna ulaşmak kolay görünmemektedir. Bu kapsamda başvuruculardan S.S., 15 yaşını tamamladığı için rızasıyla cinsel ilişki yaşadığını ileri sürdüğü N.S. ve M.Ü.den şikâyetçi olmaması nedeniyle bu kişilerden şikâyet olmaması, diğer şüpheliler hakkında da yeterli delil bulunmaması sebebiyle kovuşturmama kararı verildiği anlaşılmaktadır. Buna rağmen itiraz merciince yapılan değerlendirmede H.S. ve M.S. hakkında reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan soruşturma yürütüldüğü açıklanarak bu kişiler hakkında şikâyet olmadığından kovuşturmama kararı verilmesinin yasaya uygun olduğu belirtilmiştir. Oysaki H.S. ve M.S. hakkında yürütülen soruşturmanın çocuğun cinsel istismarı suçuna ilişkin olmasının yanı sıra bu suçun soruşturulmasının şikâyete tabi olmaması ve başvurucunun bu kişiler hakkında açık şikâyetinin de varlığı karşısında Hâkimliğin bu gerekçesi ikna edici bulunmamıştır. 15 yaşında bir kız çocuğunun süregelen bir şekilde cinsel istismara uğradığını iddia ettiği bir olayda, soruşturma sonucu verilen kovuşturmama kararı incelenirken -ancak tüm delillerin detaylı irdelenerek başvurucularının itirazlarının özenle karşılanması hâlinde soruşturmanın etkililiğinden söz edilebileceği nazara alındığında- itiraz mercii incelemesinin bu nitelikte olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

70. Başvurucu İ.S.nin şikâyetine ilişkin soruşturma incelendiğinde de bahsedilen eksikliklerin (bkz. §§ 59-62) yanı sıra soruşturma sonucunun kapsamlı bir analize dayandığını söylemek zor görünmektedir. Bu bağlamda şüpheli İ.Ü.nün bir gece 13 yaşındaki İ.S.nin evine gelerek onunla yalnız kalmak istediği ve odada bir müddet yalnız kaldıkları hususunda tereddüt yoktur. Bu esnada İ.S.nin şüphelinin kendisine yönelik ikinci kez -ilki hastane önünde arabada- cinsel istismarda bulunduğu iddiasına karşılık İ.Ü. ''babasına yardımcı olması için'' başvurucuya telkinde bulunmak için yalnız kalmak istediğini savunduğu, diğer başvurucu S.S.nin İ.S.yi doğrulamasının yanı sıra babası E.S.nin de başvurucuyu kısmen doğruladığı ve bu olaydan şüphelinin eşinin bilgisinin olduğu yönünde tanık beyanlarının mevcut olduğu görülmektedir. Ayrıca o gece İ.S.nin İ.Ü. ile odada yalnız kaldıktan kısa bir süre sonra odadan çıkarak evden ayrıldığı tanık ifadelerine yansımıştır. 13 yaşında bir çocuk olan başvurucu İ.S.ye yönelik cinsel istismar iddiası değerlendirilirken Savcılık tarafından bu olgular kararda tartışılmaksızın kovuşturmama sonucuna ulaşılması nedeniyle delil analizinin kapsamlı yapılmadığı anlaşılmaktadır.

71. Yukarıda yer verilen değerlendirmeler bir bütün hâlinde ele alındığında somut olay kapsamında Savcılık tarafından yürütülen soruşturmadaki eksiklikler ve başvuruculaın iddialarını destekleyen bir takım delillerin bulunmasına rağmen bu deliller tartışılmaksızın olaydan sorumlu olduğu iddia edilen şüpheliler hakkında kovuşturmama kararı verilmesi nedeniyle yapılan soruşturmanın etkili olmadığı değerlendirilmiştir.

72. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının öngördüğü devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında kalan usul yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

73. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

74. Başvurucular ihlalin tespit edilmesini istemiş, soruşturmanın yeniden açılması ve tazminat talebinde bulunmuştur.

75. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

76. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

77. İncelenen başvuruda kötü muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla kötü muamele yasağının usul boyutu ihlalinin Savcılıkça verilen kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

78. Bu durumda kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir soruşturma yapılmasından ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere ilgili E. Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

79. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvuruculara net 20.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

80. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden

oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruya konu olayın niteliği gereği başvurucuların kamuya açık belgelerde kimliklerinin GİZLİ TUTULMASINA,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere E. Cumhuriyet Başsavcılığına (2014/612 Soruşturma, K.2015/273) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara net 20.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekalet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KEMAL ÖRDEK

B. No: 2016/11513 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/11513

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL ÖRDEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/11513)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Kemal ÖRDEK

Vekili : Av. Sinem HUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk görevlileri tarafından ayrımcı davranışlara maruz kalınmasına rağmen bu olaya yönelik yapılan soruşturmanın etkili yürütülmemesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkıyla bağlantılı eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/6/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği başkanı olan başvurucu, 1985 doğumlu olup Ankara'da yaşamaktadır.

9. 5/6/2015 tarihinde başvurucu; yalnız yaşadığı evine davet ettiği birkaç şahsın cinsel saldırısına uğradığını, telefonunun çalındığını ve para vermesi hâlinde telefonunu geri vereceklerini söyleyip yağmaya teşebbüs ettiklerini iddia ederek evinin yakınlarında bu şahıslarla birlikte para çekebileceği ATM ararken karşılaştığı kolluk görevlilerine bu kişileri şikâyet etmiştir.

10. Başvurucu anlatımına göre olaydan sorumlu olan kişilerle birlikte aynı araca bindirilerek karakola götürülmüş, şikâyeti alınmak üzere sabaha kadar şüphelilerle birlikte aynı yerde (odada) bekletilmiş, şikâyetinden vazgeçmesi için polis memurlarının bulunduğu ortamda defalarca şikâyetçi olduğu kişilerin hakaretine ve tehdidine maruz kalmıştır. Bir polis memuru, başvurucuya hitaben "Şu Lut kavmi de bir türlü bitmedi." diyerek başvurucunun kimliği üzerinden başvurucuyu ötekileştirmiş, ayrıca karakolda olduğu süre boyunca cinsiyeti -trans birey olması- nedeniyle kolluk görevlileri genel olarak kendisine "düşmanca" bir tavır göstermiş, şikâyetinden vazgeçmesi için telkinlerde bulunmuş, şüphelilerden yana tavır sergileyerek ayrımcılık yapmışlardır. Avukatıyla karakol dışında bankta oturduğu sırada yanlarına gelen bir polis memuru ise "Sen tecavüze uğramadın ki." diyerek başvurucunun şikâyet ettiği olayı önemsizleştirmeye çalışmıştır.

11. Başvurucu, şikâyeti sırasında kolluk görevlilerinin kendisine psikolojik şiddet uyguladığını iddia ederek görevlilerden şikâyetçi olmuştur. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) tarafından yürütülen soruşturma kapsamında şüphelilerin kimlikleri tespit edilerek savunmaları alınmıştır. Şüpheli polisler, genel olarak üzerilerine atılı suçlamayı kabul etmemiş; başvurucunun cinsel saldırı ve yağma şikâyeti ile ilgili yasal işlemlerin yapıldığını, karakolda oldukları süre boyunca şüphelilerle başvurucunun görüştürülmediğini, tehdit ve hakaret eylemlerinin meydana gelmediğini savunmuşlardır. Savcılık ayrıca başvurucunun avukatının tanık olarak ifadesine başvurmuştur.

12. Savcılık, yapılan soruşturma sonunda 29/2/2016 tarihinde "şüpheli polis memurlarının üzerlerine atılı görevi kötüye kullanma suçunu işlediklerine dair müştekinin soyut iddiasından başka yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilemediği, şüphelilerin müşteki iddiası doğrultusunda gerekli soruşturmayı yaparak evrak düzenledikleri ve bu soruşturmayla ilgili kamu davası açıldığı, ..., yapılan soruşturma neticesinde müştekiye karşı karakol içerisinde kötü muamele teşkil edecek herhangi bir eyleme de rastlanmadığı" gerekçesiyle polis memurları hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

13. Savcılık kararına karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz, Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 6/5/2016 tarihli kararıyla reddedilmiş; anılan karar başvurucuya 18/5/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 17/6/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurucu, avukatı vasıtasıyla 31/1/2020 tarihinde sunduğu dilekçesinde bireysel başvurusundan feragat ettiğini dile getirerek başvurusunun düşürülmesi talebinde bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu, cinsel saldırı ve yağma mağduru olmasına rağmen kolluk işlemleri sırasında trans birey kimliği nedeniyle kolluk görevlileri tarafından kendisine ön yargılı davranıldığını ve küçümsendiğini, cinsel saldırı şüphelileri ile aynı odada tutularak tehdit ve hakarete maruz kalınmasına müsamaha gösterildiğini, polisler hakkında yaptığı şikâyetinin etkili şekilde soruşturulmayarak polislerin cezasız bırakıldığını, itirazı inceleyen Hâkimliğin ret kararının gerekçesiz olduğunu iddia etmiş; bu nedenlerle Anayasa'nın 17. ve 36. maddelerinde düzenlenen kötü muamele yasağı ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşünde Anayasa Mahkemesi içtihatları hatırlatılarak başvurucunun öncelikle tazminat yolunu tüketmesi gerektiği, ayrıca Savcılık soruşturmasının etkili olduğu belirtilmiştir.

19. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formunda dile getirdiği hususları tekrarlayarak ihlal kararı verilmesi talebini yinelemiştir.

B. Değerlendirme

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Davadan feragat hâlinde, düşme kararı verilir."

21. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısımları ve (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Bölümler ya da komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hallerde düşme kararı verilebilir:

a) Başvurucunun davadan açıkça feragat etmesi

…

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

22. Başvuru konusu olayda, başvurucunun 31/1/2020 tarihli dilekçesiyle bireysel başvurusundan feragat ettiği ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilebilecek bir durumun söz konusu olmadığı anlaşıldığından başvuru hakkında düşme karar verilmesi gerekir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin feragat nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Başvurunun feragat nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KAHRAMAN GÜVENÇ (4)

B. No: 2016/15659 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/15659

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KAHRAMAN GÜVENÇ BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2016/15659)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportörler : Ömer MENCİK

Yunus HEPER

Başvurucu : Kahraman GÜVENÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda açlık grevi yapan başvurucuya disiplin cezası verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/8/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, başvuruya konu olayların meydana geldiği tarihte terör suçundan hükümlü olarak Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

10. Başvurucu 3/5/2016 tarihinde Bakanlığa hitaben bir dilekçe yazmıştır. Başvurucu; yaklaşık 20 yıl önce 6/10/1996 tarihinde ağabeyinin faili meçhul bir şekilde öldürüldüğünü, aradan geçen süreye rağmen faillerinin bulunamadığını ifade etmiştir. Dilekçesinin devamında başvurucu, kardeşinin ölümünden sorumlu kişilerin bulunması ve gerekli hukuki işlemlerin yapılmasının sağlanması amacıyla 4/5/2016 tarihinden itibaren açlık grevine başlayacağını ifade etmiştir. Başvurucunun açlık grevine başlaması üzerine hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

11. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) 11/5/2016 tarihinde, açlık grevi nedeniyle başvurucunun 2 ay süreyle bazı etkinliklere katılmaktan alıkoymak disiplin cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Disiplin Kurulu; başvurucunun açlık grevine başladığının tespit edildiğini, açlık grevi nedeniyle Ceza İnfaz Kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından idarenin emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumların kusurlu olarak ihlal edildiğini kabul etmiştir.

12. Başvurucu söz konusu karara karşı Bolu İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, başvurucunun açlık grevi yaptığının sabit olduğunu belirterek şikâyetin reddine karar vermiştir.

13. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına itiraz etmiştir. Bolu Ağır Ceza Mahkemesi, İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğundan bahisle itirazı reddetmiştir. Ret kararı başvurucuya 4/8/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 29/8/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurucunun yapmış olduğu açlık grevine ilişkin olarak Ceza İnfaz Kurumu tarafından bazı bilgi ve belgeler Anayasa Mahkemesine gönderilmiştir. Söz konusu bilgi ve belgelere göre başvurucu 3/5/2016 tarihinde açlık grevine başlamış, 14/5/2016 tarihinde açlık grevini ölüm orucuna dönüştürmüş, 15/7/2016 tarihinde ise eylemine ara vermiştir. Daha sonra başvurucu, haftanın her salı gününde açlık grevine başlayıp çarşamba günü saat 20.00'ye kadar bu eylemini devam ettireceğini Ceza İnfaz Kurumuna bildirmiştir. Son olarak başvurucu 1/9/2016 tarihinden itibaren tekrar ölüm orucuna başlamış, 11/10/2016 tarihinde eylemini tamamen sonlandırmıştır.

16. Ceza İnfaz Kurumu, başvurucunun bahse konu eylemlerine ilişkin olarak düzenli bir şekilde Bakanlığı bilgilendirmiştir. Bundan başka Ceza İnfaz Kurumu tarafından eylem süresince başvurucunun düzenli bir şekilde sağlık kontrolü yapılmış, verilen yiyecek ve içecekleri reddetmesi üzerine kendisine günlük olarak 500 gram şeker, 250 gram tuz ve 2 adet limon sağlanmıştır.

17. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede başvurucunun

Anayasa Mahkemesine birçok başvurusunun olduğu anlaşılmıştır. Başvurulardan 2012/494, 2013/3551, 2015/17981 ve 2018/16170 numaralıların başvurucunun yapmış olduğu açlık grevleri nedeniyle hakkında verilen disiplin cezalarına karşı yapılan başvurular olduğu, 2016/65514 numaralı başvurunun ise yapmış olduğu ölüm orucu sırasında ceza infaz kurumunun gerekli tedaviyi yapmamasına ilişkin olduğu tespit edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır."

19. 5275 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (g) bendi şöyledir:

"(2) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

…

g) Açlık grevi yapmak. "

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; ağabeyini öldüren kişilerin bulunmaması nedeniyle açlık grevine başladığını, söz konusu eylemi nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulandığını, bu disiplin cezasının bir tecrit uygulaması olduğunu, eylemini bir cinayetin aydınlatılması amacıyla yaptığını belirterek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde; öncelikle başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu belirtilmiştir. Bakanlık görüşünün devamında müdahalenin demokratik toplumda gereklilik ve orantılılık ilkeleri çerçevesinde bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bakanlığa göre söz konusu müdahale disiplini bozan bir eylem nedeniyle gerçekleştirilmiş olup orantılı bir nitelik taşımaktadır.

24. Öte yandan Bakanlık; Disiplin Kurulunun ve derece mahkemelerinin takdir yetkileri ile birlikte değerlendirildiğinde, her üç mercinin kararlarında yer alan gerekçelerin başvuru konusu disiplin cezasının verilmesi için ilgili ve yeterli olduğunu belirtmiştir. Bundan başka Bakanlık, ilgili kararlardaki tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olduğunu ve Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığını ileri sürmüştür.

Son olarak Bakanlık; Disiplin Kurulu ve derece mahkemesi kararlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediğini, bu anlamda alınan tedbirlerin demokratik toplumda gerekli ve orantılı olduğunu ifade etmiştir.

25. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği hukuki iddialarını tekrarlamıştır. Başvurucu ayrıca hukuki olmayan ve somut bir nitelik taşımayan bazı iddialarda bulunmuş ise de söz konusu iddiaların hukuki bir değerlendirmeye konu edilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmış ve bu iddialara ilişkin bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumlarında yapılan açlık grevlerinin bir ifade yöntemi olabileceğini kabul etmiştir (Mehmet Ayata, B. No: 2013/2920, 7/7/2015, § 24; Kahraman Güvenç (3), B. No: 2013/3551, 14/4/2016, § 31). Bu kapsamda başvurucunun açlık grevine başvurması nedeniyle hakkında verilen disiplin cezasının bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

28. Yapmış olduğu bir açlık grevi eylemi nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

31. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (g) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

32. Başvuruya konu müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan

kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı anlaşılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

33. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında ifade özgürlüğünün demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğunu belirtmiştir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

34. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptirler (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27).

35. Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29). Nitekim bu ilkeye uygun olarak 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında Kanun'da belirtilen disiplin cezaları uygulanmaktadır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22).

36. Olay tarihinde terör suçundan Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucu hakkında açlık grevi yapması nedeniyle disiplin cezası uygulanmıştır. Anayasa Mahkemesi daha önce açlık grevinin oldukça hassas ve istisnai bir düşünce açıklama yöntemi olduğunu belirtmiş; ceza infaz kurumlarında açlık grevine başvurulduğu hâllerde devletin ceza infaz kurumunun güvenliğini ve düzenini sağlama yükümlülüğüne, mutlak kontrolünde bulunan ve bu kurumlarda zorunlu olarak tutulan bireylerin sağlıklarının korunması yükümlülüğünün ilave olacağını ifade etmiştir. Bunun yanında açıktır ki terör örgütlerinin çağrısı üzerine yapıldığı ya da örgütsel bağlılığı canlı tutma amacına yöneldiği konusunda makul şüphe bulunan açlık grevlerinin söz konusu olduğu durumlarda da devletin takdir hakkı daha geniş yorumlanmalıdır (Şükrü Yıldız, B. No: 2015/18720, 9/5/2018, § 21; Murat Karayel (5), § 46; Cihat Özdemir, § 22).

37. Başvurucu, yüksek güvenlikli bir ceza infaz kurumunda bulunmaktadır. Yüksek güvenlikli ceza infaz kurumları, mevzuatı gereğince terörle bağlantılı suçlardan hükümlü ya da tutuklu olanlar gibi sadece tehlikeli hükümlü ve tutuklu statüsündeki kişilerin barındığı, fizikî yapısı, elektrik ve elektronik güvenlik sistemleri ile yönetim planı bakımından güvenliği tehdit eden unsurları en aza indirilmiş, içten ve dıştan koruma görevlileri ile her tür düzensizliğe ve karışıklığa karşı oluşturulmuş ceza infaz kurumlarıdır. Söz konusu kurumlarda güvenliğin sağlanması ve karışıklığın önlenmesi, yalnızca mahpusların ıslahının sağlanması için değil aynı zamanda görevliler dâhil infaz kurumu çatısı altında bulunan

herkesin başta can güvenliği olmak üzere her türlü menfaatlerinin korunması için yaşamsal önemdedir. Dolayısıyla yüksek güvenlikli ceza infaz kurumunda bulunan mahpusların içeriği veya açıklama biçimi nedeniyle ceza infaz kurumunun güvenliğini ve düzenini tehdit eden veya bozan düşüncelerinin açıklanmasına müdahale edilmesinde kamu gücünü kullanan otoritelerin çok daha geniş taktir yetkisi bulunmaktadır.

38. Somut olaya dönüldüğünde başvurucunun aradan yaklaşık 20 yıla yakın bir zaman geçmesine rağmen kardeşinin ölümünden sorumlu kişilerin bulunmasını istemesinin kesinlikle meşru olduğunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır. Bununla birlikte sorun başvurucunun eylemini yüksek güvenlikli ceza infaz kurumu koşullarında oldukça uzun bir süre devam ettirmesi ve 20 yıl önce meydana gelmiş bir faili meçhul cinayet aydınlatılıncaya kadar eylemini bırakmaktansa ölümü seçtiğini deklare etmesidir. Başvurucu uzunca bir süre eylemini devam ettirmiş hatta açlık grevi biçimindeki eylemini bir üst aşamaya taşıyarak süresiz ölüm orucuna çevirmiştir. Üstelik başvurucunun bir düşünce açıklama yöntemi olarak seçtiği açlık grevi hassas doğası nedeniyle Ceza İnfaz Kurumunda sağlık ve güvenlik alanında rutin dışı bir dizi tedbirin (bkz. § 16) alınmasını gerektirmiş, diğer terör mahkûmlarının da katılımıyla büyük karışıklıkların çıkmasının önlenmesi için Ceza İnfaz Kurumu idaresinin tüm imkân ve kabiliyetini başvurucu üzerinde odaklamasına neden olmuştur.

39. Başvurucunun eylemi, yalnızca kardeşinin faillerinin bulunmamasına ilişkin duyduğu tepkinin yetkililere iletilmesinin ötesine geçen ve belirlenebilir olmayan muhataba karşı bir tepkiye dönüşmüştür. Sonuç olarak yetkililerin dikkatini çekmek amacıyla açlık grevi yapmak gibi istisnai bir yola başvurmayı haklılaştırmak için dayandığı gerekçelerle birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun yüksek güvenlikli ceza infaz kurumunda bulunmasının gerektirdiği sorumluluğa uygun davranmadığı kanaatine ulaşılmıştır. Başvurucuya verilen cezanın zorunlu bir ihtiyacı karşıladığı, uzun süre yapılmış olan açlık grevinden beklenen fayda ile Ceza İnfaz Kurumundaki disiplinin temin edilmesi arasındaki dengenin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan Ceza İnfaz Kurumu idaresinin takdir payı ile birlikte değerlendirildiğinde başvurucuya eylemi nedeniyle verilen 2 ay süreyle bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma disiplin cezasının orantılı olmadığı da değerlendirilmemiştir.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması nedeniyle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

41. Başvurucu, ağabeyinin gözaltına alındıktan iki gün sonra öldürülmüş olarak bulunduğunu ancak olayın sorumlularının yaklaşık 20 yıldır ortaya çıkarılmadığını belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun 20/6/2016 tarihinde, aynı konuya ilişkin ileri sürdüğü ihlal iddiaları ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu, Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonun 24/1/2017 tarihli ve 2016/14544 başvuru numaralı kararıyla başvurunun bu yönüyle kabul edilemez olduğuna kesin olarak karar verildiği anlaşılmıştır. Açıklanan sebeple başvurunun bu kısmının mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

2. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

B.G.

B. No: 2016/32315 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/32315

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

B.G. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/32315)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : B.G.

Vekili : Av. Enes KAFADAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, öldürülme veya kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucu bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Birinci Bölüm tarafından 8/12/2016 tarihinde başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine ilişkin işlemin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1981 doğumlu olup Rusya Federasyonu (Rusya) vatandaşıdır.

9. Başvurucu hangi tarihte, ne şekilde Türkiye'ye giriş yaptığına ilişkin bir bilgi sunmamıştır.

10. Emniyet Genel Müdürlüğünün 17/5/2016 tarihli gizli ibareli yazısıyla çatışma bölgeleriyle bağlantı olduğu değerlendirildiğinden başvurucu hakkında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından aynı tarihte G-87 (Genel Güvenlik) tahdit kodu konulmuştur.

11. Bursa İl Emniyet Müdürlüğü ile Gürsu İlçe Jandarma Komutanlığına bağlı güvenlik güçlerinin ortaklaşa düzenlediği 18/5/2016 tarihli operasyon kapsamında başvurucu Gürsu'da bulunan bir evde ailesiyle birlikte yakalanmıştır.

12. Başvurucu, yakalandığı gün Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüğü yetkililerince Aydın İl Göç İdaresi Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Başvurucunun Aydın Valiliğinin 20/5/2016 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sınır dışı edilmesine karar verilmiştir.

13. Başvurucu tarafından anılan kararın iptali için Aydın 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) 9/6/2016 tarihinde dava açılmıştır.

14. Dava dilekçesinde özetle eşi ve üç çocuğuyla birlikte yaşadığı evden hiçbir açıklama yapılmadan götürüldüğünü, hukuka ve usule aykırı olarak sınır dışı etme kararı tesis edildiğini, Rusya'nın Dağıstan bölgesinde yaşadığını, dinî yaşantısı nedeniyle devlet yetkililerinden sürekli baskı gördüğü için ülkesini terk etmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca ülkesinde dinî inançlarını yaşamak isteyenlerin sistematik baskı politikalarına maruz kaldığını, sorgulandığını ve takip altında olduklarını, bu durumun uluslararası kuruluşların raporlarına da yansıdığını söylemiştir. Başvurucu, terör bölgelerine coğrafi olarak yakın olan Türkiye'den güvenlik gerekçesiyle sınır dışı edildiği takdirde henüz havalimanında polislerce terörist olarak algılanıp sorgulanacağını ve kötü muamele göreceğini iddia etmiştir.

15. Davalı idare sunduğu cevap dilekçesinde sınır dışı etme işleminin hukuka uygun olduğunu, davacının ülkede bulunduğu sırada uluslararası koruma başvurusu yapmadığını, sadece 7/11/2015 tarihinde turizm amaçlı bir yıllık ikamet tezkeresi talebinde bulunduğunu belirtmiştir.

16. İdare Mahkemesinin 23/11/2016 tarihli kararıyla başvurucunun açtığı dava kesin olarak reddedilmiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden, davacının 19.09.2015 tarihinde 'turizm amaçlı' 19.09.2015-19.09.2016 tarihleri arasında kısa dönem ikamet izni başvurusunda bulunduğu, davacı hakkında 17.05.2016 tarihinde İçişleri Bakanlığı Göç İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 8897 tahdit yazı no. ile G-87 (Genel Güvenlik) tahdit kaydı konulduğu ve yurda girişinin yasaklandığı, Bursa İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü ile Gürsu Jandarma Komutanlığı’nın 17.05.2016 tarihinde ortaklaşa yaptıkları operasyon

neticesinde ikamet ettiği konutta yakalandığı 18.05.2016 tarihinde Bursa Göç İdaresi tarafından Aydın Göç İdaresi Geri Gönderme Merkezi'ne sevk edildiği ve Aydın Valiliği Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından çatışma bölgeleri ile bağlantılı olduğu değerlendiren ve hakkında G-87 (Genel Güvenlik) tahdit kaydı bulunan davacı hakkında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 'Sınırdışı Etme Kararı Alınacaklar' başlıklı 54. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendi uyarınca sınırdışı etme kararı verildiği, bu kararın iptali istemi ile bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlık konusu olayda davacının 19.09.2015 tarihinde 19.09.2015 - 19.09.2016 tarihleri arasında bir yıl süreli turizm amaçlı ikamet izni talep ettiği ve yakalama tarihinde ikamet izni çerçevesinde ülkede bulunduğu anlaşılmakta ise de, ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşme hükümlerinin devletlere bir yabancıyı ülkesine sokma veya ülkeye giriş izni verilen yabancının sınırdışı edilmesini yasaklamadığı kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması ve kamu sağlığının korunması veya terör faaliyetlerinin engellenmesi gibi nedenlerle yabancıların ülkeye girişinin yasaklanmasının veya sınırdışı edilmelerinin devletin hükümranlık haklarının tabi bir neticesi bulunduğu, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından davacı hakkında 17.05.2016 tarihinde çatışma bölgeleri ile bağlantılı olduğu tespit edildiğinden G-87 (Genel Güvenlik) tahdit kaydı konulduğu, söz konusu tespitlerin Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milli İstihbarat Teşkilatı tarafından gerçekleştirilen araştırmalara dayandığı, bu çerçevede davacının kamu güvenliği ve kamu düzeni bakımından tehdit oluşturduğu ortadadır.

Öte yandan, davacı tarafından vatandaşı olduğu ülkeye iade edilmesi halinde dini ve siyasi düşünceleri nedeni ile yaşam hakkının ihlal edilmesinin söz konusu olabileceği veya insanlık onuru ile bağdaşmayacak muamelelere maruz kalacağı, bu nedenle sınırdışı edilemez kişi konumunda bulunduğunu iddia etmiş ise de, dava dosyasına söz konusu hususları ispat edici mahiyette somut delil sunulmadığı, zikredilen hususların soyut iddialar niteliğinde kaldığı görüldüğünden davacı iddialarına itibar edilmemiştir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 12.01.1991 tarihli A. and K.v. Turkey (Başvuru No:14401/88) kararında başvuranların sınırdışı edilmeleri halinde insanlık ya da kötü muamele göreceklerine dair ciddi tehdidin bulunmaması gerekçe gösterilerek başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.Bu nedenlerle, davacının 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin1. fıkrasının (d) bendi uyarınca sınırdışı edilmesine dair tesis edilen dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmamıştır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine..."

17. Verilen karardan başvurucu 6/12/2016 tarihinde haberdar olmuş ve 7/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. Yusuf Ahmed Abdelazim Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 37, 38; A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38; Abdolghafoor Rezaeı, B. No: 2015/17762, 6/12/2017, §§ 20-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; yaşam tarzı ve fiziki görüntüsü nedeniyle Rusya'daki istihbarat görevlileri tarafından sistematik olarak sürekli taciz ve tehdit edildiğini, geri gönderildiği takdirde uluslararası kuruluşların raporlarında da yer aldığı üzere yaşamının tehlike altında olacağını, kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya kalacağını belirtmiştir. Başvurucu, iddiaları hakkında İdare Mahkemesinin yeterli şekilde araştırma ve inceleme yapmadan davasını reddettiğini iddia etmiştir. Bu sebeplerle başvurucu yaşam ve adil yargılanma hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun sınır dışı edilmesi hâlinde yaşam hakkının ihlal edilebileceğine ilişkin iddiaları ve diğer şikâyetleri kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

23. Anayasa'da yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden çıkarılmalarına ilişkin konularda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere bu husus, devletin egemenlik yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A., § 54).

24. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında yaşama hakkının yanında maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı da güvence altına alınmıştır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı hükmüne yer verilmiştir. Maddenin sistematiğinden de anlaşılacağı üzere birinci fıkrada genel olarak güvence altına alınan bireyin maddi ve manevi varlığı, üçüncü fıkrada kötü muamelelere karşı özel olarak korunmuştur (A.A. ve A.A., § 55).

25. Anılan maddede, devlete getirilen kötü muamelede bulunmama (negatif) yükümlülüğünün herhangi bir istisnasına yer verilmemiştir. Temel hak ve özgürlüklerin savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hâllerde kullanılmasının durdurulmasına imkân veren Anayasa'nın 15. maddesinde de maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağı belirtilmiştir. Bu durum, kötü muamele yasağının mutlak nitelikte olduğunun açık göstergesidir (A.A. ve A.A., § 56).

26. Ancak bu yasakla korunan hakların gerçek anlamda güvence altına alındığından bahsedilebilmesi için devletin kötü muamelede bulunmaması yeterli değildir. Devletin aynı zamanda bireyleri kendi görevlilerinin ve üçüncü kişilerin kötü muamele oluşturabilecek eylemlerine karşı da koruması gerekir (A.A. ve A.A., § 57).

27. Nitekim Anayasa'nın 5. maddesinde "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Anayasa'nın 5. ve 17. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde devletin bireyi işkence ve kötü muamele yasağına karşı koruma (pozitif) yükümlülüğünün de bulunduğu anlaşılmaktadır (A.A. ve A.A., § 58).

28. Anayasa'nın 5., 16. ve 17. maddeleri uluslararası hukuk ve özellikle de Türkiye'nin taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri ile birlikte yorumlandığında devletin egemenlik yetkisi alanında olup gönderildikleri ülkede kötü muameleye maruz kalabilecek yabancıların da maddi ve manevi varlıklarına yönelik risklere karşı korunmalarının devletin pozitif yükümlülükleri arasında yer aldığının kabulü gerekir (A.A. ve A.A., § 59).

29. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere karşı gerçek anlamda bir koruma sağlanabilmesi için bu kişiye sınır dışı kararına karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır (A.A. ve A.A., § 60).

30. Dolayısıyla kötü muameleye karşı koruma pozitif yükümlülüğünün -anılan yasağın koruduğu hakların doğası gereği- hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancıya iddialarını araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme imkânı sağlayan usul güvencelerini de içerdiği kuşkusuzdur (A.A. ve A.A., § 61).

31. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir (A.A. ve A.A., § 62).

32. Kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü, her sınır dışı işleminde yukarıda belirtilen şekilde bir araştırma yapılmasını gerektirmez. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu tarafından savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir/ araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) bir iddia ortaya konmalıdır. Bu doğrultuda başvurucu; geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı, (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı, bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır. Ancak savunulabilir iddianın ortaya konması somut olayın özelliğine göre farklılık gösterebileceğinden her olayda ayrıca değerlendirme yapılmalıdır (A.A. ve A.A., § 63).

33. Somut olayda başvurucu; İdare Mahkemesine sunduğu dava dilekçesinde dinî inançlarını istediği gibi yaşayamaması, kamu makamları tarafından sürekli baskı ve zulüm görmesi sebebiyle ülkesinden kaçtığını beyan etmiştir (bkz. § 14). Geri gönderilen ülkenin koşullarının kamu makamları tarafından resen araştırılması gerektiğine ilişkin kural, başvurucunun bu konuda açıklamada bulunma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Yryskul Beishenaliev, B. No: 2016/7458, 20/4/2017, § 51).

34. Başvurucu, iddialarını sunarken kendisiyle ilgili araştırmaya yapmaya yarar herhangi

özel bir bilgi vermemiş; ülkesinden ayrılmaya zorlayan şartlara ve ne gibi sorunlar yaşadığına dair somut açıklamalar yapmamış ve (varsa) bunlara ilişkin belgeler ortaya koymamıştır. Başvurucunun kişisel durumuna ilişkin açıklama yükümlülüğünü yerine getirmediği görülmektedir. Kaldı ki başvurucu, Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra ülkesinde yaşadığını iddia ettiği sorunlara dair genel nitelikli açıklamaları ilk kez sınır dışı etme kararından sonra dile getirmiştir. Bu durum başvurucunun beyanlarının inandırıcılığını konusunda şüphe uyandırmaktadır.

35. Sonuç olarak başvurucunun ülkesine geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin genel iddialarının araştırmaya değer nitelikte ve yeterlilikte olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim İdare Mahkemesinin kararında da başvurucunun kendi özelinde somut veriler sunmadığı hususuna vurgu yapılmıştır (bkz. § 16). İdare Mahkemesinin yapmış olduğu değerlendirmeden ve ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır (benzer bir değerlendirme için bkz. Abdolghafoor Rezaeı, § 51).

36. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının savunulabilir nitelikte olmadığı anlaşıldığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. Başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Sınır dışı etme işlemi konusundaki tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

E. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAYRAM ÖZ

B. No: 2016/41781 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/41781

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAYRAM ÖZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/41781)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Bayram ÖZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltında kötü muamele şikayetleriyle ilgili dilekçe verilmesine rağmen ceza soruşturması başlatılmaması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca 30/10/2019 tarihinde başvurunun mülkiyet hakkı, adil yargılanma hakkı, özel hayata saygı hakkı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile kötü muamele yasağının gözaltında ve ceza infaz kurumundaki tutma koşullarına yönelik şikâyete ilişkin kısmının kabul edilemez olduğuna, gözaltında kötü muamele ve hakarete maruz kalma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine yönelik şikâyete ilişkin kısmının kabul edilebilirlik

incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. 1977 doğumlu olan başvurucu, hâkim olarak görev yapmakta iken 15 Temmuz darbe teşebbüsü ertesinde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olması şüphesiyle 21/7/2016 tarihinde tutuklanarak ceza infaz kurumuna konulmuştur.

11. Başvurucu 8/8/2016 tarihli "tutukluluğumun kaldırılarak tahliyemin sağlanması" konulu, nöbetçi Ankara Sulh Ceza Mahkemesine hitaben yazdığı, sekiz sayfadan ibaret dilekçesiyle, hayati tehlike oluşturan sağlık sorunu ve diğer tüm nedenlerle soruşturma işlemleri sırasında birçok temel hak ve özgürlüğünün ihlal edildiğini belirterek hakkındaki tutukluluk kararının kaldırılmasını, mümkün olmadığı takdirde hakkında adli kontrol uygulamasını talep etmiştir.

12. 8/8/2016 tarihli bu dilekçenin inceleme konusu şikâyete ilişkin "Gözaltı Sürecinde Yaşanan Hukuka Aykırılıklar" başlıklı kısmında başvurucu, gözaltına alındıktan sonra sabaha kadar polis aracında tutulduğunu, Ankara Adliyesinde iki gün boyunca elleri kelepçeli olarak, duvara yaslanmış şekilde bekletildiğini, 36 saat beklemenin ardından yorgun ve uykusuz biçimde sorguya çıkartıldığı için bu durumunun psikolojisini ve dolayısıyla savunma yapmasını olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.

13. Başvurucu 21/9/2016 tarihli "tutukluluğumun kaldırılması talebidir" konulu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) hitaben yazdığı, iki sayfadan ibaret dilekçesiyle, ölüm riski yüksek olan rahatsızlığı nedeniyle serbest bırakılmasını, bu durumun mümkün olmaması halinde adli kontrolle serbest bırakılmasına karar verilmek üzere dosyasının ilgili hâkimliğe sevk edilmesini talep etmiştir.

14. 21/9/2016 tarihli bu dilekçenin "İnceleme Konusu" kısmında başvurucu, gözaltında siyah takım elbiseli birinin küfürlerine maruz kaldığını, Ankara Emniyet Müdürlüğünden kamera görüntüleri celbedilmesi hâlinde bu eylemin anlaşılacağını, 36 saat boyunca kelepçeli olarak kaldığını ve uzun süre boyunca yüzü duvara dönük şekilde ayakta beklediğini, bu muamelenin ardından sorguya çıkarıldığını, sağlık sorunları nedeniyle hastaneye dört beş jandarma görevlisi eşliğinde kelepçeli bir biçimde sevkinin sağlandığını ifade etmiştir.

15. Başvurucu 20/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Başvurucunun diğer şikâyetlerinin yanı sıra gözaltında kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin 21/9/2016 tarihli dilekçesine rağmen Savcılıkça soruşturma başlatılmadığından şikâyet etmesi nedeniyle Savcılıktan bu hususta bilgi talep edilmiştir.

17. Savcılığın 15/10/2018 tarihli cevabında 21/9/2016 tarihli dilekçeye ilişkin herhangi bir soruşturma kaydı bulunmadığı bildirilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu, gözaltında ve adliyede insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleye tabi tutulduğunu iddia ederek 8/8/2016 ve 21/9/2016 tarihli dilekçelerinde bu hususu şikâyet etmesine rağmen soruşturma yapılmaması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bakanlık görüşünde, başvurucunun gözaltına alınmasından sonra Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında alınan savunmasında gözaltında kendisine uygulandığını iddia ettiği kötü muameleye ilişkin herhangi bir şikâyet dile getirmediği, iddialarını tutuklamaya itiraz dilekçelerinde belirttiği, soruşturma aşamasında başvurucunun bir avukatın hukuki yardımından faydalandığı hususu gözönüne alındığında soruşturmacı makamlara başvurmadığı ifade edilerek başvurucunun iddialarını adli ve/veya idari bir merci önünde dile getirme hususunda gereken özeni göstermediği yönünde görüş bildirilmiştir.

21. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını yinelemiş, ek olarak Savcılıktaki ifadesinde kötü muameleden bahsetmemesinin aleyhe değerlendirilemeyeceğini, sanık olarak yargılandığı Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesinde 24/10/2017 tarihli dilekçesiyle kötü muamele hususunu dile getirdiğini beyan etmiştir.

B. Değerlendirme

22. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

23. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yapılması gerekir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25).

24. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türünün bireyin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespiti gerekmektedir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm ve yaralama olaylarına ilişkin davalarda Anayasa’nın 17. maddesi gereğince devletin ölümcül ya da yaralamalı saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 55). Ancak etkili bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle kötü muamele iddialarının uygun delillerle desteklenmesi gerekir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

25. Öte yandan bir şikâyet yapılmadığında bile kötü muameleyi gösteren yeterli belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 116).

26. Somut olayda başvurucu; gözaltında bulunduğu esnada hakarete uğradığını ve kasıtlı olarak elleri kelepçeli bir vaziyette uzun süre ayakta bekletildiğini, buna karşın Savcılıkça iddialarının araştırılmadığını ifade ederek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Başvurucunun iddiaları açısından etkili hak arama yolunun ceza soruşturması olduğu anlaşılmakla birlikte başvuru konusu olaya yönelik resen ya da başvurucunun şikâyeti üzerine başlatılmış bir ceza soruşturması bulunmadığı tespit edilmiştir.

28. Başvurucunun kolluk görevlileri hakkında usulüne uygun şekilde Savcılığa şikâyette bulunmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucu, tutukluluk hâlinin sona ermesi talebiyle Hâkimliğe ve Savcılığa hitaben yazdığı dilekçelerde uzun süreli kelepçeli kaldığından ve hakarete uğradığından bahsetmiş ise de söz konusu ifade başvurucunun tutukluluk hâlinin sona ermesini gerektiren nedenlerinden biri olarak açıklamıştır. Dolayısıyla başvurucunun dilekçelerinden kötü muameleye ilişkin bir şikâyetinin olduğu açıkça anlaşılamamaktadır.

29. Öte yandan kamu görevlilerince gerçekleştirildiği iddia edilen kötü muamele iddialarına ilişkin olarak devletin resen soruşturma yükümlüğünün bulunmasıyla birlikte soruşturma yükümlülüğünün başlaması için öncelikle savunulabilir bir iddianın varlığı gerekmektedir. İddianın savunulabilir olması da makul kanıtlarla desteklenmesine bağlı olup soruşturma makamlarınca kötü muameleyi gösteren yeterli veri olduğu takdirde resen soruşturma yükümlülüğünün doğduğu varsayılmaktadır.

30. Bu bağlamda başvuru konusu olayda tutukluğunun kaldırılması amacıyla başvurucu tarafından hazırlanan her iki dilekçede de başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin birtakım ifadeler bulunmakta ise de bu ifadelerin soruşturmaya elverişli şekilde yeterince somutlaştırılmamış olduğu ve başvurucunun kötü muameleye uğradığına ilişkin iddialarını destekleyen bir verinin başvuru dosyasına yansımadığı nazara alındığında Savcılıkça resen soruşturma başlatılmamasının Anayasa'nın 17. maddesi yönünden sorun teşkil etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

31. Bu durumda başvurucunun bireysel başvurudan önce şikâyetlerini usulüne uygun şekilde yetkili mercilere iletmemiş ve hukuk düzeninde var olan yargısal yolları tüketmemiş olduğu değerlendirilmiştir.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ŞAHBAZ

B. No: 2016/44144 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/44144

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ŞAHBAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/44144)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Murat GÜVEN

Başvurucu : Ahmet ŞAHBAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; gözaltında kötü muameleye maruz bırakılma nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca kabul edilebilirlik konusunda oybirliği sağlanamadığından kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanlarını Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

10. Doktor olarak görev yapmakta olan başvurucu, Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 16/8/2016 tarihinde Zonguldak Emniyet Müdürlüğünce gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucunun ifadesi 1/9/2016 tarihinde Zonguldak Emniyet Müdürlüğünde alınmıştır. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde FETÖ/PDY ile hiçbir ilişkisi olmadığını, eğitim ve çalışma hayatı boyunca örgüte hep mesafeli baktığını, örgütün yayın organlarına abone olmadığını ve örgüt adına toplanan yardımlara katılmadığını beyan etmiştir.

12. Başsavcılık tutuklanması istemiyle başvurucuyu 2/9/2016 tarihinde Zonguldak Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Başvurucunun sorgusu aynı tarihte yapılmıştır. Sorgu sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur.

13. Başvurucunun sorgu sırasındaki ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Ben bu terör örgütüyle kurulduğu tarihten itibaren hiçbir şekilde temas kurmadım. Ne okullarında okudum ne de dershanelerine gittim. Ne evlerinde ne de yurtlarında kaldım. Sohbetlerine katılmadım. Propagandasını yapmadım. Sosyal medyadan bunları destekleyici propaganda da yapmadım. Bankalarına para yatırmadım. Hatta bugün öğrendiğim kadarıyla üniversiteden yapılan idari soruşturma sonucunda yeniden işe başlayacağım yönünde karar çıkmıştır. Bu suçlarla anılmak hem sağlığımı hem psikolojimi bozdu. Emniyetteki ifademde bunlarla herhangi bir bağlantım olmadığını söyledim. Bir an önce herşeyin açıklığa kavuşmasını istiyorum. Hesaplarım, telefonum ve bilgisayarım incelendiği takdirde herşey ortaya çıkacaktır."

14. Zonguldak Sulh Ceza Hâkimliği 2/9/2016 tarihinde, başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... [diğerleri] ve Ahmet Şahbaz'ın üzerilerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, olaya ilişkin

tutulan tutanaklar, arama ve el koyma tutanakları, şüpheli ve tanık beyanları dikkate alındığında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması, şüphelilere atılı suçların ve suçlar kapsamında FETÖ/PDY mensupları tarafından 15/7/2016 tarihinde gerçekleştirilmek istenen darbe girişimi esnasında Anayasal kurumların ateş altına alındığı, 200'ün üzerinde vatandaşımızın ve güvenlik görevlimizin hayatını kaybettiği, bu hususların bilinen gerçek olduğu, bu eylemler sonrasında bir kısım örgüt üyelerinin yurt dışına kaçtığı bir kısım örgüt üyelerinin ise kaçma teşebbüsünde bulunduğu, bir kısım örgüt üyelerinin halen gizlenerek eylemlere kalkışacağına dair ciddi emarelerin bulunduğu, dosya kapsamında alınan beyanlar ve şüphelilerin anlatımlarında yaşanan çelişkilerle birlikte şüphelilerin bir dönem ifa ettikleri görevleri nazara alındığında tanık ve diğer şüpheliler üzerinde baskı yaratma girişimlerine ilişkin oluşan şüphe ile birlikte isnat edilen suçların alt ve üst sınırları, suçların CMK 100/3-11 maddesinde belirtilen katalog suçlardan olması, alabileceği muhtemel cezaya göre kaçma şüphelerinin bulunması ve bunun adli kontrol hükümleri ile engellenemeyeceği anlaşılmakla, ölçülülük ilkesi de gözönüne bulundurularak CMK'nun 100 maddesi gereğince takdirenayrı ayrı tutuklanmalarına ... [karar verildi.]"

15. Başvurucu 6/9/2016 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Bartın Sulh Ceza Hâkimliği 9/9/2016 tarihinde tutuklama kararının yerinde olduğu gerekçesiyle itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

16. Başvurucu 29/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Başsavcılık 17/2/2017 tarihli iddianame ile başvurucunun terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. FETÖ/PDY'ye ilişkin genel açıklamaların yer aldığı iddianamede ilk olarak FETÖ/PDY'nin kuruluşuna ve tarihçesine, hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına ve hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna değinilmiş; sonrasında başvurucuya yöneltilen suçlamaya ilişkin olgulara yer verilmiştir.

18. İddianamede, başvurucunun örgütsel nitelikli eylemleri bakımından FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. Bu suçlamalara esas alınan olguların temel olarak tanık beyanları olduğu görülmektedir. Bu bağlamda tanık beyanlarının başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin kısmı özetle şöyledir:

- T.Ö. ifadesinde, başvurucunun örgüt toplantılarına katıldığını beyan etmiştir. İfadenin ilgili kısmı şöyledir:

"...2010 yılından 2014 yılına kadar cemaat toplantılarına katıldığım süre zarfında isimlerini hatırladığım arkadaşlar ise şunlardır; ... [diğerleri] ve Kadın Doğum Uzmanı Ahmet Şahbazisimli arkadaşlar vardı."

- F.U. ifadesinde, başvurucunun örgüt toplantılarına katıldığını ve toplantılarda ByLock üzerinden görüşme yapıldığını beyan etmiştir. İfadenin ilgili kısmı şöyledir:

"... Fetö terör örgütü ile kendisiyle aynı kurumda görev yapan T.Ö. isimli şahsın sohbet toplantılarına davet etmesiyle tanıştığını, bu toplantılara aynı hastanede görev yapan ... [diğerleri] ve Ahmet Şahbaz isimli şahısların katıldığını, bu toplantıların H.S. isimli şahsın imamlık yaptığını, daha sonra imamlığı soy ismini bilmediği F. isimli muhasebe veya maliye işleriyle uğraşan şahsa devrettiğini, H.S. isimli şahıs ile cep telefonuyla haberleştiklerini, soy ismini bilmediği F. isimli şahsın gelmesinden sonra bu şahsın telefonuna yüklediği ByLock programı üzerinden sesli görüşmeler yaptıklarını, 2015 yılından sonra F.nin yerine

Z. isminde bir şahsın geldiğini, bu şahıs ile de ByLock üzerinden haberleştiklerini ... [beyan etmiştir.]"

- M.D. ifadesinde, başvurucunun örgüt toplantılarına katıldığını ve toplantılarda Bank Asyaya destek talimatı alındığını beyan etmiştir. İfadenin ilgili kısmı şöyledir:

"... sohbetlerin genelde isimlerini saymış olduğu kişilerin evinde sırasıyla yapıldığını, ancak birkaç kez de Valilik binası karşısında bulunan evde yapıldığını, bu sohbetlerde ilmihal, cevşen, risale-i nur, okunduğunu, akabinde Fetullah Gülen'in dini içerikli videosunun izlendiğini, namaz kılındığını, 2013 yılında yapılan 8 ila 10 arası sohbet toplantısına katıldığını, 2014 yılında Valilik binası karşısındaki ikamete bir kez gittiğini, bu ikamette ... [diğerleri] ve Ahmet Şahbaz isimli doktorları hatırladığını, bu toplantının 17-25 Aralık sürecinden sonra yapıldığından emin olduğunu, bu ikametin kimin olduğunu bilmediğini, aile evine benzemediğini öğrenci evine daha çok benzediğini, M.I. ve H.S. isimli şahısların sohbet verdiğini ancak içeriğini hatırlamadığını, bu toplantıda dini bilgiler konuşulduktan sonra Bank Asya isimli bankaya para yatırılması konusunda bir açıklamanın olduğunu hatırladığını ... [beyan etmiştir.]"

19. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"... şüphelilerin silahlı terör örgütü FETÖ/PDY'nin üyelerinin örgütün amaçları ve yukarıda anlatıldığı şekildeki yapılar doğrultusunda örgütün hiyerarşik yapısına dahil oldukları, üyesi bulundukları silahlı terör örgütünün Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını, cebir ve şiddet kullanarak değiştirme amacına yönelik vehamet arz eden olayları gerçekleştirdikleri, şüphelilerin bu eylemlerinin amaç suçların işlenmesi doğrultusunda örgütsel bağlılık ile ülke genelindeki organik bütünlüğe göre amacı gerçekleştirme tehlikesi yaratabilecek nitelikte olduğu, bu şekilde şüphelilerin atılı suçları işlediklerine dair kamu davası açılması için yeterli şüphe oluştuğu dosyada bulunan delillerden anlaşılmakla ... şüphelinin ... [FETÖ/PDY üyesi olduğu anlaşılmıştır.]"

20. Başvurucu; soruşturma aşamasındaki savunmasında genel olarak FETÖ/PDY'ye ait ev ve yurtlarda kalmadığını, örgüte himmet ve kurban bağışında bulunmadığını, örgüt güdümünde yayın yapan dergi ve gazetelere aboneliğinin olmadığını, Bank Asyada hesabının bulunmadığını ve örgüt mensuplarının kullandığı şifreli haberleşme programlarını kullanmadığını beyan etmiştir.

21. Zonguldak 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 8/3/2017 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve Mahkemenin E.2017/37 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlanmıştır.

22. Başsavcılık 21/3/2017 tarihinde, başvurucu hakkında ek iddianame düzenleyerek daha sonra ortaya çıkan tanığın beyanının kovuşturma aşamasında değerlendirilmesini ve E.2017/37 sayılı dosyada açılan dava ile birleştirilmesini Mahkemeden talep etmiş; Mahkeme 27/3/2017 tarihinde ek iddianameyi kabul etmiştir.

23. Başsavcılığın 21/3/2017 tarihli ek iddianamesinde, başvurucunun görev yaptığı ilçede çalışan bir savcıyı örgüt sohbetlerine davet ettiği belirtilmiştir. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"... şüpheli'nin Kastamonu İli Cide ilçesinde çalıştığı sırada, bu ilçede Cumhuriyet Savcısı olarak görev yapan B.S.yi ziyareti esnasında 'arada akşamları sohbetlerinin olduğunu, arzu ederse kendisini aralarında görmekten sevineceklerini' söyleyerek tanık B. S.yi FETÖ/PDY

kapsamında sohbet adı altında düzenlenen toplantılarına davet ettiği, bu tanık beyanı üzerine şüphelinin SEGBİS sistemi aracılığı ile savunmasının alındığı, şüphelinin atılı suçlamayı kabul etmeyerek kendisine iftira atıldığını belirttiği, tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde anlatılan tanık beyanının kovuşturma dosyasında bulunması gerektiği ... [anlaşılmıştır]."

24. Mahkeme 13/6/2017 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

25. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. İlgili ulusal hukuk için bkz. Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 18-27.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltına Almanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu, suç şüphesi olmaksızın gözaltına alınması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

30. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47).

31. Somut olayda, başvurucu yönünden gözaltı tedbirinin hukuki olmadığına ilişkin iddiayla ilgili olarak yukarıda anılan kararlarda varılan sonuçlardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu; eğitim ve çalışma hayatı boyunca örgüt ile hiçbir irtibatının olmadığını, hakkında somut bir delil olmadan tutuklandığını ve sonuç olarak hakkında belirtilen delillerin kuvvetli suç şüphesi oluşturmadığını ileri sürerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde özetle başvurucunun örgüt evlerinde yapılan toplantılara katıldığı ve bu toplantılarda örgütsel faaliyetler için karar alındığı, ayrıca daha sonra ortaya çıkan tanığın beyanlarından da başvurucunun görev yaptığı yerdeki kamu görevlilerini bu evlere davet ettiğinin anlaşıldığı belirtilmiştir.

35. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

b. Değerlendirme

36. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

38. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

39. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

40. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir

(Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama FETÖ/PDY'ye üye olma iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, § 57; Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 237, 238).

41. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

(1) Genel İlkeler

42. Genel ilkeler için bkz. Özcan Güney, B. No: 2017/20709, 15/11/2018, §§ 57-62; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

44. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

45. Somut olayda başvurucu hakkında verilen tutuklama ve tutukluluğa itirazın reddi kararlarında suç şüphesinin varlığına ilişkin olarak dosyada somut delillerin bulunduğu ifade edilmiş (bkz. § 14) fakat buna ilişkin herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

46. Başvurucu hakkında hazırlanan iddianamelerde; şüpheli sıfatıyla alınan tanık beyanlarında başvurucunun örgüt toplantılarına düzenli olarak katıldığına ve bir kamu görevlisini örgüt toplantısına davet ettiği yönündeki ifadeye dayanılmıştır (bkz. §§ 17-19).

47. Soruşturma dosyasında; FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan T.Ö., F.U. ve M.D.nin yürütülen soruşturmalar kapsamında verdikleri beyanlarda, doktor olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY'ye ait evlerde uzun yıllar toplantılara katıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca beyanlarda; toplantılarda imam adı altında bir yöneticinin bulunduğu, ByLock üzerinden sesli görüşmeler yapıldığı, örgütün finans kaynağı olduğu tespit edilen Bank Asyaya para yatırılması yönünde talimat alındığı ve örgüt liderinin videolarının izlendiği de belirtilmiştir (bkz. § 18).

48. Diğer taraftan sonradan ortaya çıkan bir tanığı beyanında, başvurucunun görev yaptığı ilçede çalışan bir savcıyı örgüt toplantılarına davet ettiği ifade edilmiştir(bkz. § 23).

49. FETÖ/PDY'nin geniş bir ağ oluşturmasında ve örgüt liderinin talimatlarının dinlenilmesinde en çok örgüt evlerinin kullanıldığı birçok yargı kararında veya soruşturma belgesinde ifade edilmiştir. Öte yandan tanık beyanlarında gizli haberleşme programı ByLock ile talimat alınması, örgütün finans merkezinin desteklenmesi gibi önemli örgütsel

faaliyetlerin yine bu evlerde gerçekleştiği ve başvurucunun da uzun zamandır bu toplantılara katıldığı ifade edilmiştir. Bu itibarla soruşturma mercilerince gerçekleşen darbe teşebbüsü sonrasında başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna dair somut olgu isnadı barındıran tanık anlatımlarının olayın koşullarına göre kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

50. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

51. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle bağlantılı veya doğrudan teşebbüsle olmasa da FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

52. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (bkz. § 33; Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

53. Somut olayda Zonguldak Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan suçun niteliğine, mevcut delil durumuna, atılı suçun kanunda öngörülen cezasının üst sınırına ve kaçma şüphesi nedeniyle adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı hususlarına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 14).

54. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Zonguldak Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığı söylenemez.

55. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

56. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma,

kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

57. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Zonguldak Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 14) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

58. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

59. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dairyer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

60. Başvurucu; gözaltında fiziki ve psikolojik baskılara maruz kaldığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

61. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

62. Somut olayda gözaltı sürecindeki kötü muamele iddiaları hakkında başvurucu, genel olarak gözaltında iken kamu görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığını ve insani olmayan gözaltı koşullarında kasti bir şekilde tutulduğunu ileri sürmektedir. Bu bölümdeki iddialar bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun yakalandığı andan itibaren kamu görevlilerinin kendisine kötü muamelede bulunduğundan şikâyetçi olduğu görülmektedir. Başvurucu, gözaltında tutma koşullarının yetersizliğinden bahsetmişse de bu kapsamda maruz kaldığını ileri sürdüğü kötü muamelenin kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden mi yoksa salt tutulma koşullarından mı kaynaklandığını açıkça belirtmemiştir. Dolayısıyla söz konusu iddiaların Anayasa Mahkemesince doğrudan incelenebilmesi için yeterli bilgi ve belge bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda somut olayın koşullarının başvurucunun anılan iddialarının kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına dair adli ve/veya idari bir soruşturmayla ortaya konması gerekmektedir (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Mehmet Hasan Altan (2), § 249).

63. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetlerini, varsa bu konudaki kanıtlarını öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere iletmeden, hak ihlali iddialarını öncelikle bu makamların değerlendirmesini ve çözüme kavuşturmasını beklemeden doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

64. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltının hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

H.İ.N.

B. No: 2016/45689 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/45689

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

H.İ.N. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/45689)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucu : H.İ.N.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca 8/10/2019 tarihinde başvurucunun adli yardım talebinin kabulü ile tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği şikâyeti dışındaki iddialar yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş, başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin bu kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Başvurucu, en son Aşkale ilçe emniyet müdürü olarak görev yapmıştır. Darbe teşebbüsü sonrasında Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında başvurucu 21/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tutuklanması istemiyle Savcılık tarafından Aşkale Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

12. Başvurucu, Aşkale Sulh Ceza Hâkimliğince yapılan sorgusunun ardından 21/7/2016 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tutuklanmıştır. Tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Her ne kadar şüpheliler hakkında dosyada istihbari rapor ile görevden alındığına ilişkin yazı var ise de, bu raporun bu aşamada dayanağının dosyada bulunmadığı, arama el koyma tutanaklarına göre yapılan aramalar da suç unsuruna rastlanılmadığı, fakat ülke genelinde farklı illerde darbe girişimine katılan kamu personeli arasında bir başka ilde görevli iken hastane raporu veya izin almak suretiyle girişime katılan kamu personellerinin varlığı, izinli olmasına rağmen darbe girişiminde bulunan personeller arasında ülke genelinde bir çok ilde suç üstü yakalamanın olduğu, bu noktada izin tarihlerinin şüphe uyandırdığı silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçları açısından şüphelilerin üzerilerine atılı suçun CMK'nın 100/3-7. maddesi uyarınca katalog suçlarından oluşu ve bu aşamada uygulanacak olan tedbirin verilmesi beklenen ceza ile orantılı olduğu kanaatine varılarak tüm bu hususlar birlikte değerlendirilerek şüpheliler ... ve H.İ.N.nin CMK'nın 100 ve devamı maddeleri gereğince tutuklanmalarına ... [karar verildi].”

13. Başvurucunun tutuklama kararına yaptığı itiraz, Erzurum 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 29/7/2016 tarihinde reddedilmiştir.

14. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz ettiğini ancak itirazın sonucunun kendisine tebliğ

edilmediğini ve anılan kararı 2/9/2016 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

15. Başvurucu 26/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Erzurum 2. Sulh Ceza Hâkimliği 13/1/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

17. Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığı 7/10/2019 tarihinde başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiş ve anılan karara itiraz edilmediğinden 3/11/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. Fatma Maden, B. No: 2016/28719, 17/7/2018, §§ 21, 22.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; somut bir delil olmaksızın gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin bulunduğunun somut gerekçelerle açıklanmadığını, kaçma şüphesinin olmadığını, tüm bu nedenlerle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde, öncelikle etkili bir başvuru yolu olan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde düzenlenen tazminat davası açma yolu tüketilmeden başvuru yapıldığından başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği belirtilmiş; Anayasa Mahkemesi tarafından esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu ileri sürülerek tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile Erzurum Sulh Ceza Hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği ifade edilmiştir.

22. Bakanlık görüşünde ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfiyetin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

23. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

24. 5271 sayılı Kanun'un tazminat isteminin düzenlendiği 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinde yer alan, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan

sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını devletten isteyebileceklerine ilişkin hükmün başvurucunun şikâyetlerine ilişkin olarak bir başvuru mekanizması öngördüğü anlaşılmaktadır. Anılan bent uyarınca, haklarında yakalama veya tutuklama tedbiri uygulanan kişilerle ilgili olarak soruşturmanın sonunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği ya da kovuşturmanın sonunda beraate hükmedildiği durumlarda anılan tedbirlerin kanuna uygun olup olmadığından bağımsız olarak tazminat imkânı tanınmıştır. Nitekim böylesi durumlarda kişiler hakkındaki yakalama veya tutuklama tedbirlerinin kanuna uygun olmasının tazminat istemine engel teşkil etmediği anılan hükmün içeriğinden açıkça anlaşılmaktadır (Mehmet Takımsu, B. No: 2016/63712, 15/11/2018, § 45).

25. Diğer taraftan aynı fıkranın (a) bendinde kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını devletten isteyebilecekleri düzenlenmiştir (Mehmet Takımsu, § 46).

26. Bu kapsamda haklarındaki soruşturma süreci kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla veya kovuşturma süreci beraat kararıyla sonuçlanan kişilerin -5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca- yakalama veya tutuklama tedbirlerinin kanuna uygun olup olmadığından bağımsız olarak tazminat isteminde bulunmaları mümkün olduğu gibi -anılan fıkranın (a) bendi uyarınca- bu tedbirlerin kanuna aykırı olduğu iddiasıyla tazminat talep etme imkânları da mevcuttur (Mehmet Takımsu, § 47). Nitekim Anayasa Mahkemesi, tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı kesinleşen kişiler yönünden de anılan yolun bireysel başvuru öncesinde tüketilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Hüseyin Hançer, B. No: 2013/8319, 7/1/2016, §§ 37-41; Bilal Canpolat, B. No: 2014/983, 18/5/2016, §§ 37-43; Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §§ 38-42).

27. Somut olayda tutuklama tedbirinin hukuki olmadığını ileri süren başvurucu hakkında 7/10/2019 tarihinde verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı, itiraz yoluna başvurulmaksızın 3/11/2019 tarihinde kesinleşmiştir. Buna göre başvurucu, hükmün kesinleştiği tarihten itibaren 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (e) bentleri uyarınca tazminat talebinde bulunma imkânına sahiptir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KEMAL KARANFİL (2)

B. No: 2016/54582 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/54582

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL KARANFİL BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/54582)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Kemal KARANFİL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza soruşturması kapsamında mal varlığı hakkında verilen elkoyma tedbiri nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından 21/7/2016 tarihinden itibaren ülke genelinde doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Birçok kez uzatılan OHAL 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç, OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

10. Başvurucu, hâkim olarak görev yapmakta iken darbe teşebbüsü sonrasında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarını işlediği şüphesiyle Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığınca (Savcılık) 17/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Zonguldak Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 20/7/2016 tarihinde başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

11. Savcılık 28/7/2016 tarihinde, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından haklarında soruşturma yürütülen başvurucu dâhil bazı şüphelilerin mal varlığı hakkında elkoyma tedbiri uygulanmasını talep etmiştir.

12. Hâkimlik 28/7/2016 tarihinde talebi kabul ederek diğer şüphelilerle birlikte başvurucunun tüm bankalardaki hesaplarına, tapuda kayıtlı tüm gayrimenkullerine ve aracına el konulmasına karar vermiştir. Kararda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesi ile 27/7/2016 tarihli ve 29783 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 668 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ı) bendi dayanak olarak gösterilmiştir.

13. Kararın gerekçesinde, şüphelilerin Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında fikir ve eylem birliği içinde hareket ettiklerine ve soruşturma konusu suçların işlendiğine dair kuvvetli şüphenin bulunduğuna işaret edilmiştir. Şüphelilerin elkoyma tedbirine konu mal varlıklarını örgüt faaliyetleri kapsamında edindikleri ve söz konusu mal varlıklarını muvazaalı olarak başkalarına devredeceklerine veya yurt dışına kaçıracaklarına ilişkin ciddi deliller olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda telafisi imkânsız zararların engellenmesi amacıyla elkoyma tedbirine karar verildiği belirtilmiştir.

14. Başvurucu 25/8/2016 tarihli ve 29812 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulunun 24/8/2016 tarihli ve 2016/426 sayılı kararı ile meslekten ihraç edilmiştir. Bu karar 29/11/2016 tarihinde kesinleşmiştir.

15. Başvurucu 1/10/2016 tarihinde elkoyma kararına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde; elkoyma tedbirine konu mal varlıklarının suçtan elde edildiğine dair somut delil olmadığı, gerekli araştırma yapılmadan tedbir kararı verildiği ve tedbirin hukuka aykırı olduğu ileri sürülerek elkoyma tedbirinin kaldırılması talep edilmiştir.

16. Başvurucunun itirazını inceleyen Bartın Sulh Ceza Hâkimliği 21/10/2016 tarihinde

itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, elkoyma tedbirinin usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

17. Nihai karar 14/11/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 30/11/2016 tarihinde başvuruda bulunmuştur.

19. Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 21/11/2016 tarihli ve 2016/6195 D. İş sayılı kararı ile ekteki listede isimleri bulunan şüphelilerin mal varlıkları üzerindeki elkoyma tedbirleri kaldırılmıştır. Söz konusu listede başvurucu da bulunmaktadır.

20. Hâkimlik, Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 21/11/2016 tarihli kararına istinaden 23/11/2016 tarihli ve 2016/4257 D. İş sayılı kararı ile başvurucu hakkında 28/7/2016 tarihinde verilen tedbir ve elkoyma kararını kaldırmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

22. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

23. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; 668 sayılı KHK ile 5271 sayılı Kanun'un 128. maddesindeki güvencelerin ortadan kaldırıldığını, yetkili ve görevli olmayan mahkemenin elkoyma kararı verdiğini ve kanuna aykırı olarak keyfî bir şekilde tedbirin uygulandığını vurgulamıştır. Başvurucu; suçtan elde edilip edilmediği araştırılmadan tüm mal varlığı hakkında elkoyma kararı verildiğini ve kararda mal varlığının suçtan elde edildiğine dair herhangi bir gerekçe belirtilmediğini, ayrıca tedbire karşı yapılan itirazın da gerekçesiz olarak reddedildiğini iddia etmiştir. Elkoyma tedbiri ve lojmandan çıkarılması nedenleriyle adına başvurduğu çocuklarının tek geçim kaynağının elinden alındığını belirten başvurucu insanlık dışı muameleye tabi tutulduğunu ifade etmiştir.

25. Başvurucu sonuç olarak bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma, mülkiyet, adil yargılanma, yaşam, eğitim ve konut dokunulmazlığı hakları ile eşitlik ilkesinin ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkındaki ceza yargılamasının devam ettiği belirtilmiştir. Bakanlık, elkoyma kararının şartları oluşmadığı iddiasının 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca tazminat davasında ileri sürülebileceğinden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Bakanlık son olarak FETÖ/PDY ile bağlantılı olunduğu şüphesiyle yürütülen soruşturma kapsamında mal kaçırma şüphesi nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 128. maddesine uygun olarak verilen kararda herhangi bir keyfîlik ya da takdir hatası

bulunmadığı, dolayısıyla müdahalenin kanuni, meşru ve orantılı olduğu yönünde görüş bildirmiştir.

2. Değerlendirme

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu; adil yargılanma, yaşam, eğitim ve konut dokunulmazlığı hakları ile eşitlik ilkesinin ve kötü muamele yasağının da ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Ancak başvurucunun mal varlığı hakkında elkoyma tedbirinin uygulanmasına ilişkin şikâyeti esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiğinden başvurucunun söz konusu ihlal iddialarının mülkiyet hakkı bağlamında incelenmesi uygun görülmüştür.

28. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20).

29. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2013/8830, K.2013/18335 sayılı; 23/9/2013 tarihli ve E.2013/14435, K.2013/21106 sayılı; 14/12/2015 tarihli ve E.2014/19906, K.2015/19237 sayılı ilamlarından da anlaşıldığı üzere 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen yol bir yandan başvurucunun maruz kaldığı elkoyma işleminin hukuka aykırılığının tespitini, diğer yandan da uğradığı zararın tazmini imkânını sağlamaktadır. Bu nedenle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi ile öngörülen hukuk yolu başvurucunun şikâyetleri açısından erişilebilir ve elverişli bir çözüm olanağı ve makul ölçüde bir başarı imkânı sunmaktadır (Mehmet Ali Aslan, B. No: 2013/2429, 30/3/2016, § 28).

30. Somut olayda, başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyeliği suçlamasıyla yürütülen ceza soruşturması kapsamında başvurucunun taşınır ve taşınmaz mal varlığına tedbir konulmuş ve söz konusu tedbir işlemi 21/11/2016 tarihinde kaldırılmıştır. Bu doğrultuda başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarını 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi ile öngörülen hukuk yolunda ileri sürmeden bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞEGÜL ÇENGEL KÖMÜR VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/56228 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/56228

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞEGÜL ÇENGEL KÖMÜR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/56228)

Karar Tarihi: 23/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 30/7/2020-31201

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucular : 1.Ayşegül ÇENGEL KÖMÜR

2. Buse Kadriye ÇENGEL

3. Nuran ÇENGEL

Başvurucular Vekili : Av. Selim SÖZERİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuka aykırı ve ölçüsüz arama kararı nedeniyle özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/11/2016 tarihinde İlhan Çengel tarafından yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmiştir. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu vekili beyanda bulunmuştur.

7. Başvurucu 8/5/2017 tarihinde vefat etmiştir.

8. Başvurucunun vârisleri 11/7/2017 tarihli dilekçeleriyle bireysel başvuruya mirasçı sıfatı ile devam etmek istediklerini bildirmişlerdir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

10. İnfaz koruma memuru olarak yirmi sekiz yıldır çalışan başvurucu (İlhan Çengel), Balıkesir Açık Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) yirmi iki yıldır aynı görevi yapmaktadır.

11. Kurum Müdür Vekili N.T. (Kurum Müdürü) başvurucunun Kurumdaki mahpuslara uyuşturucu madde getireceği yönünde bilgi olduğundan bahisle Cumhuriyet Başsavcılığına 3/6/2014 tarihinde ihbarda bulunmuştur. İhbar yazısında; ismini ve kimliğini belirtmek istemeyen bir erkek şahsın başvurucunun Kurumda bulunan mahpuslara esrar getirdiği ve 3/6/2014 günü saat 19.00'da vardiyaya gelirken arabasıyla veya üstünde esrar maddesi getireceğini bildirdiği ifade edilmiştir. Ayrıca olayın Kurumun iç güvenliği ve asayişine ilişkin olması dikkate alınarak isimsiz ihbar nedeniyle yapılacak soruşturmaya esas olmak üzere başvurucunun 3/6/2014 günü saat 19.00'da Kuruma gelirken üstünün, aracının ve evinin aranması gerektiği yönünde görüş belirtilmiştir.

12. Balıkesir Cumhuriyet Başsavcılığı anılan ihbar üzerine başvurucu hakkında uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan soruşturma başlatmıştır. Kurum Müdürü anılan soruşturma kapsamında 3/6/2014 tarihinde ihbar eden sıfatıyla verdiği ifadesinde; Ceza İnfaz Kurumunda infaz koruma başmemuru olarak görev yapan S.A.nın başvurucunun uzun süredir aracıyla Kuruma uyuşturucu madde getirerek mahpuslara verdiğini öğrendiğini 2/6/2014 tarihinde kendisine ilettiğini belirtmiştir. İsnadın çok ağır olduğunu ifade etmesi üzerine S.A.nın bunu kanıtlayacağını söylediğini ve aynı gün odasına gelen S.A.nın başvurucunun 3/6/2014 günü saat 19.00'da başlayan mesaisine gelirken aracıyla veya üzerinde uyuşturucu madde getirerek bunu Kurumda bulunan mahpuslara vereceği yönünde kesin bilgisi olduğunu ifade ettiğini beyan etmiştir. Kendisine bilgi veren personelin kesin bir dille konuşarak uyuşturucu maddenin Kuruma sokulacağı gün ve saat konusunda bilgi vermiş olması nedeniyle konuyu Cumhuriyet Başsavcılığına bildirdiğini vurgulamıştır. Kurum Müdürü ayrıca iki yıldır Kurumda görev yaptığını, zaman zaman hükümlülerin üzerinde ve Kurum bahçesinde uyuşturucu madde bulunabildiğini ancak şimdiye kadar ne başvurucunun ne de başka bir personelin mahpuslara uyuşturucu madde temin ettiğine ilişkin bir duyum almadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte koğuşlarda kamera bulunmadığını, Kurumun koridorlarında ve çeşitli bölgelerinde kamera bulunmasına rağmen kameraların kör noktalarının da mevcut olduğunu beyan etmiştir.

13. Cumhuriyet Başsavcılığı, aynı gün Balıkesir 2. Sulh Ceza Mahkemesine başvurarak uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun takibi ve suç delillerinin toplanması amacıyla ihbar edenin ifadesine dayalı delilin de gözetilerek başvurucunun üzerinin, evinin ve aracının aranmasına karar verilmesini talep etmiştir. Mahkemece suç delillerinin elde

edilmesi amacıyla başvurucunun üzerinin, aracının ve evinin 3/6/2014 tarihinde gündüz, bir defaya mahsus olmak üzere 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 116. ve 117. maddesine göre aranmasına, ele geçirilen suç delillerine el konulmasına karar verilmiştir.

14. Anılan karar doğrultusunda 3/6/2014 tarihinde başvurucunun üzerinde, aracında ve evinde yapılan aramada bir suç delili elde edilememiştir. Arama Tutanağı'nda; mesaiye geldiği sırada başvurucunun arabasının görevli polisler tarafından Kurum girişinde durdurularak arama kararı ile ilgili kendisine bilgi verildiği, Kurumda bulunan mahkûm kabul odasında başvurucunun üzerinin, Kurum otoparkında da arabasının arandığı ancak bir suç unsuruna rastlanmadığı, anılan aramalardan sonra mahalle muhtarının nezaretinde başvurucunun evinin de arandığı, burada da suç delili elde edilmediği ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucunun anılan aramalar nedeniyle zararının olmadığı yönündeki beyanının tutanağa işlendiği görülmüştür.

15. Başsavcılık, ihbara dayanak bilgileri toplayan infaz koruma başmemuru S.A.nın ifadesini 11/6/2014 tarihinde almıştır. S.A. beyanında; Kurumda bulunan mahpusların birtakım bilgiler aktarabildiğini, bu kapsamda başvurucunun Kuruma uyuşturucu madde getirdiği yönünde bir mahkûmun bilgi verdiğini ancak bu kişinin ismini can güvenliği nedeniyle açıklayamayacağını, kendisinin de durumu Kurum Müdürü'ne bildirdiğini ifade etmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı 11/6/2014 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığa dair karar vermiştir. Kararda; yapılan aramalarda ve güvenlik kameralarının incelenmesinde suç unsuruna rastlanmadığı, atılı suçun işlendiğine dair soyut iddia dışında kamu davası açmayı gerektiren delil elde edilemediği vurgulanmıştır.

16. Başvurucu, hukuka aykırı arama yapıldığından bahisle 3/7/2014 tarihinde Balıkesir 2. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde manevi tazminat istemiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde; yirmi iki yıldır aynı kurumda infaz koruma memuru olarak çalıştığını, bu süre zarfında ifa ettiği görevi dolayısıyla idari ya da cezai bir yaptırıma maruz kalmadığını vurgulamıştır. İşe giderken Kurumun önünde aracının durdurularak mahpusların ve meslektaşlarının gözü önünde köpeklerle arama yapıldığını, daha sonra aynı şekilde evinin de arandığını belirterek arama işleminin kanunsuz olduğunu ileri sürmüştür.

17. Mahkeme 4/11/2014 tarihinde tazminat talebinin reddine oyçokluğuyla karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, ilgili mevzuat hatırlatıldıktan sonra aramanın dosyadaki tutanaklara dayanılarak ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirildiğinin söylenemeyeceği vurgulanmıştır. Mahkeme şikâyet konusu arama kararının hukuka uygun olup olmadığı yönünde yaptığı değerlendirmede ise somut delillere dayalı kuvvetli şüphe varsa şüphelinin üstünün, eşyasının, konutunun, işyerinin veya ona ait diğer yerlerin aranabileceğini belirtmiştir. Buradan hareketle arama kararının Kurum başmemurunun ihbarına dayandığı, kurumda çalışan bir kişinin ihbarının ciddiye alınması ve titizlikle araştırılması gereken bir durum olduğu, ceza infaz kurumu gibi hükümlü ve tutukluların bulunduğu bir yerde güvenlik ve düzenin önem arz ettiği belirtilerek yapılan ihbarın basit ve delilsiz bir ihbar olarak kabul edilemeyeceği vurgulanmıştır. Ayrıca kararda; isnat edilen suç bakımından en önemli delilin uyuşturucu maddenin ele geçirilmesi olduğu hatırlatıldıktan sonra arama kararının delil elde etme amacına uygun olduğu, aramanın usule ve kanuna uygun yapıldığı ifade edilmiştir.

18. Karşıoy görüşünde; somut delile dayanmayan, içinde makul şüpheyi barındırmayan bir ihbar üzerine başvurucunun evinde arama yapıldığı, makul şüphenin varlığından

bahsedilebilmesi için ihbar veya şikâyeti destekleyen emarelerin olması gerektiği belirtilmiştir. Suç ihbarı üzerine işin esasına ilişkin araştırma yapıldıktan sonra suçun işleneceğine ve suç delillerinin elde edileceğine dair makul şüphe değerlendirmesi yapılarak başka bir şekilde delil elde etme olanağının bulunmadığının somut gerekçelerle ortaya konulması suretiyle arama kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Somut olayda ise başvurucunun evinde uyuşturucu bulundurabileceğine ilişkin bir ihtimale dayanılarak verilen arama kararının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına aykırı olduğu vurgulanmıştır.

19. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı temyiz talebi üzerine Yargıtay 12. Ceza Dairesince 26/6/2016 tarihinde temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanmasına iki üyenin karşıoyuyla ve oyçokluğuyla karar verilmiştir. Karşıoy görüşünde; AİHM kararları ile mevzuat hatırlatıldıktan sonra arama kararının somut delile dayanmayan, içinde makul şüpheyi barındırmayan bir ihbara dayandığı, arama kararı için gerekli olan somut delillere dayalı kuvvetli şüphenin mevcut olmadığı vurgulanmıştır. Soruşturma makamının ihbar ile ilgili bir araştırma yapmadan, başka deliller toplamadan başvurucu hakkında arama kararı uygulamasının hukuka aykırı ve ölçüsüz olduğu belirtilmiştir. Hakkında soruşturma olmayan başvurucunun kimliği gizli tutulan bir hükümlü muhbirin beyanına dayanılarak aranmasının hukuka aykırı olduğu, Kuruma uyuşturucu sokacağına ilişkin kanıtlanamayan bir iddiaya dayanılarak arabasının, evinin ve garajının aranmasının ölçüsüz olduğu ifade edilmiştir. Şüpheli veya sanığın yakalanması ya da suç delillerinin bulunduğu hususunda somut delillere dayalı kuvvetli şüphe değerlendirmesi ve başka suretle delil elde etme olanağının bulunup bulunmadığı irdelenip AİHM içtihatları da gözetilerek arama kararı verilmesi gerekirken gerçekliği araştırılmayan bir ihbara dayanılarak arama kararı verilmesinin hukuka aykırı ve ölçüsüz olduğu vurgulanmıştır.

20. Nihai karar 21/10/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 2/11/2016 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 5271 sayılı Kanun'un "Şüpheli veya sanıkla ilgili arama" kenar başlıklı 116. maddesi şöyledir:

"1) Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir."

23. 5271 sayılı Kanun'un "Diğer kişilerle ilgili arama" kenar başlıklı 117. maddesi şöyledir:

"(1) Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla, diğer bir kişinin de üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.

(2) Bu hâllerde aramanın yapılması, aranılan kişinin veya suçun delillerinin belirtilen yerlerde bulunduğunun kabul edilebilmesine olanak sağlayan olayların varlığına bağlıdır.

(3) Bu sınırlama, şüphelinin veya sanığın bulunduğu yerler ile, izlendiği sırada girdiği yerler hakkında geçerli değildir."

24. 5271 sayılı Kanun'un "Arama" kenar başlıklı 119. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"1) (Değişik : 25/5/2005 – 5353/15 md.) Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca

bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler. Ancak, konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile yapılabilir. Kolluk amirinin yazılı emri ile yapılan arama sonuçları Cumhuriyet Başsavcılığına derhal bildirilir.

(2) Arama karar veya emrinde;

a) Aramanın nedenini oluşturan fiil,

b) Aranılacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğer yerin adresi ya da eşya,

c) Karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi,

Açıkça gösterilir."

25. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

...

i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

B. Uluslararası Hukuk

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

27. AİHM içtihatlarında özel hayatın eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavram olduğu belirtilmektedir. Özel hayata saygı hakkı alt kategorisinde geçen özel hayat kavramı AİHM tarafından oldukça geniş yorumlanmakta ve bu kavrama ilişkin tüketici bir tanım yapılmaktan özellikle kaçınılmaktadır (Koch/Almanya, B. No: 497/09, 19/7/2012, § 51). Bununla birlikte Sözleşme'nin denetim organlarının içtihatlarında bireyin kişiliğini serbestçe geliştirmesi ve gerçekleştirmesi ve kişisel bağımsızlık kavramlarının özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde temel alındığı anlaşılmaktadır (Sidabras ve Džiautas/Litvanya, B. No: 55480/00, 59330/00, 27/7/2004, § 43; K.A. ve A.D./Belçika, B. No: 42758/98, 45558/99, 17/2/2005, § 83; Pretty/Birleşik Krallık, B. No: 2346/02, 29/4/2002 § 61; Christine Goodwin/Birleşik Krallık [BD], B. No: 28957/95, 11/7/2002, § 90).

28. Özel hayata saygı hakkına kamu makamlarının keyfî bir şekilde müdahale etmelerinin önlenmesi, Sözleşme'nin 8. maddesi ile sağlanan güvenceler kapsamında yer almaktadır. AİHM, özel hayata saygı hakkı kapsamında bulunan bir menfaate devletin müdahale ettiğini

tespit ettiğinde Sözleşme'nin 8. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen koşulları incelemektedir. Buna göre kamu makamlarının müdahalesinin yasal bir dayanağı olup olmadığı, anılan fıkrada yer alan meşru amaçlara dayalı olup olmadığı, demokratik bir toplumda gerekli ve orantılı olup olmadığı araştırılmaktadır (Dudgeon/Birleşik Krallık [GK], B. No: 7525/76, 22/10/1981, § 43; Olsson/İsveç (No.1) [GK], B. No: 10465/83, 24/3/1988, § 59; De Souza Ribeiro/Fransa [BD], B. No: 22689/07, 13/12/2012, § 77).

29. AİHM'e göre ceza soruşturmasında arama ve elkoyma yetkilerinin kullanılması meşru olmakla birlikte başvuruya konu olayın şartları çerçevesinde bu tedbirlere yerinde, yeterli gerekçelerle ve orantılı olarak başvurulması gerekir. Bu konu değerlendirilirken özellikle arama izninin verildiği sırada başka bir delilin varlığı gibi şartlar, arama izninin içeriği ve kapsamı, arama sırasında bağımsız gözlemcilerin bulunması, aramanın gerçekleştirilme biçimi ve aramadan etkilenen kişinin işi ve itibarına yönelik olan etkinin boyutu gibi hususlar gözönüne alınmalıdır (Chappell/İngiltere, B. No: 10461/83, 30/3/1989, § 60; Buck/Almanya, B. No: 41604/98, 28/4/2005, § 45).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurunun İncelenmesine Devam Edilip Edilemeyeceği Sorunu

31. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığı ile yapılan kontrolde nüfus kayıtlarına göre başvurucunun bireysel başvuru incelemesi devam ederken 8/5/2017 tarihinde vefat ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla öncelikle başvuru hakkında düşme kararı verilip verilmeyeceğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

32. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

33. Anayasa Mahkemesi kararlarına göre bireysel başvuru devam ederken başvurucunun ölmesi durumunda ölenin mirasçılarına başvuruya devam edip etmeyecekleri hususunda bildirimde bulunma gerekliliği yoktur. Bununla birlikte başvurucunun ölüm tarihinden itibaren dört ay içinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuruya devam etmek istediğini bildiren mirasçıların -menfaatlerinin bulunup bulunmadığı da gözetilerek- başvuruları incelenmekte, anılan süre içinde mirasçıların başvuru yapmaması hâlinde ise düşme kararı verilmektedir (detaylı açıklama için bkz. T.G., B. No: 2017/21163, 9/1/2019, §§ 17-21).

34. Somut olayda bireysel başvurudan sonra ölen başvurucunun vârislerinin başvuruyu

devam ettirebilmek için dört ay içinde Anayasa Mahkemesine müracaat ettikleri anlaşılmıştır. Bunun yanında başvurucu hakkında verilen arama kararının ölçüsüz uygulanması nedeniyle başvurucunun özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edilip edilmediği yönünde tespit yapılmasında vârislerin de meşru menfaatlerinin olduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla vârislerin başvuruyu takip edebileceklerinin kabulü gerekir. (Bununla birlikte kolaylık sağlaması bakımından kararın ilerleyen bölümlerinde başvurucu kavramı, vefat eden İlhan Çengel'i ifade etmek üzere kullanılmaya devam edilecektir.)

B. Özel Hayata Saygı ve Konut Dokunulmazlığı Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

35. Başvurucu;

i. Kurumda yirmi iki yıldır çalıştığını, bu süre zarfında memurluk görevi dolayısıyla ceza almadığını, idari yaptırıma maruz kalmadığını vurguladıktan sonra aracıyla Kuruma girerken üstünün ve aracının uyuşturucu konusunda eğitimli köpeklerin yer aldığı ekip tarafından arandığını, sonra aynı ekip tarafından evinde de arama yapıldığını, kanuna aykırı arama nedeniyle şahsi ve mesleki saygınlığının zarar gördüğünü belirtmiştir. Arama kararının hukuka uygun olduğunun kabulü için makul bir şüphenin var olması gerektiğini, anılan şüpheyi barındırmayan, somut bir delile dayanmayan bir ihbar üzerine geniş kapsamlı bir arama yapılamayacağını iddia etmiştir.

ii. Kimliği gizli tutulan bir mahkûmun beyanına dayanılarak mevzuatta arama kararı için öngörülen kuvvetli şüphenin varlığına ilişkin bir emare olmamasına rağmen yeterli bir araştırma yapılmadan arama kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca üzerinin aranması sonucu uyuşturucu ele geçirilmediğini, dolayısıyla Kuruma uyuşturucu sokacağı yönündeki iddianın kanıtlanmadığını ancak aramaya devam edilerek aracının ve evinin aranmasının ölçüsüz olduğunu ifade etmiştir. Meslektaşları ve komşularının önünde gerçekleştirilen aramanın hukuka aykırı ve ölçüsüz olduğu sabit olmasına rağmen Mahkemenin tazminat talebini reddetmesinin hakkaniyete uygun olmadığını vurgulayan başvurucu, özel hayata saygı hakkı ile konut dokunulmazlığı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Bakanlık görüşünde 5271 sayılı Kanun'un 116. ve 119. maddelerinin arama kararının kanuni dayanağını oluşturduğu, arama kararının gerekçesinin başvurucunun çalışmış olduğu Kuruma uyuşturucu madde soktuğu yönünde aynı Kurumda çalışan infaz koruma başmemurunun beyanı ve vermiş olduğu detaylı bilgiler üzerine başlatılan soruşturma olduğu, dolayısıyla kamu makamlarının suç şüphesini doğrulayan somut olgulara dayandığının anlaşıldığı vurgulanmıştır. Sonradan başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesinin arama kararını hukuka aykırı hâle getirmeyeceğini, suçun işlenip işlenmediği hususunun değil kamu makamlarının müdahalesinin ilk bakışta haklılık taşıyıp taşımadığı hususunun gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun vârislerinin aramanın ölçüsüz yapıldığı iddiaları yönünden, ihbarı yapan kişiye karşı borçlar hukuku hükümlerine göre haksız fiilden kaynaklanan tazminat davası açma haklarının olduğu ifade edilmiştir.

37. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu vekili beyanında; Kurum Müdürü'ne yapılan sözlü ihbar sonucu Cumhuriyet Savcılığının kamera kayıtlarını incelemek, ihbarcının gerçek kimliğini tespit etmek gibi hiçbir araştırma yapmadığını, isimsiz bir ihbara dayanılarak geniş

bir arama yapıldığını belirtmiştir. Üst aramasında uyuşturucu bulunamamasına rağmen bu durum ile yetinilmeyerek evin ve arabanın aranmasının ölçüsüz olduğu vurgulanmıştır.

2. Değerlendirme

38. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dikkate alınacak "Özel hayatın gizliliği " kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

39. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dikkate alınacak "Konut dokunulmazlığı" kenar başlıklı 21. maddesi şöyledir:

"Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar."

40. Özel hayat alanına dâhil olan tüm hukuksal çıkarlar Sözleşme’nin 8. maddesi kapsamında güvence altına alınmakla birlikte söz konusu hukuksal çıkarların Anayasa’nın farklı maddelerinin koruma alanına girdiği görülmektedir. Bu bağlamda özel hayat kavramına dâhil bir kısım hukuksal değerin Anayasa’nın 20. maddesinde düzenlendiği, özel hayatın diğer alt kategorileri olarak ele alınan konut dokunulmazlığının ve haberleşme hürriyetinin ise Anayasa’nın 21. ve 22. maddelerinde güvence altına alındığı görülmektedir. Bu kapsamda Sözleşme’nin 8. maddesinde yer alan hakların temel olarak Anayasa’nın 20., 21. ve 22. maddelerinde düzenlendiği anlaşılmaktadır (benzer yöndeki karar için bkz. Hüseyin Tunç Karlık ve Zahide Şadan Karluk, B. No: 2013/6587, 24/3/2016, § 41).

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin üstünün, aracının ve evinin aranmasına yönelik olduğu anlaşılmakla başvurunun Anayasa’nın 20. ve 21. maddelerinde düzenlenen özel hayata saygı ile konut dokunulmazlığı hakları kapsamında incelenmesi gerekmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

43. Özel hayat kavramı eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavramdır. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlıktır. Özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde bireyin kişiliğini geliştirmesi ve gerçekleştirmesi kavramı temel

alınmaktadır. Anılan hak; herkesin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak, kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekle birlikte kişiliğin serbestçe geliştirilmesiyle uyumlu birçok hukuki menfaati de içermektedir (Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, §§ 31-36; Bülent Polat, B. No: 2013/7666,10/12/2015, §§ 61-63; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, §§ 50-52; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, §§ 30-32).

44. Konut kavramı genellikle özel yaşamın ve aile yaşamının geliştiği, maddi olarak belirlenmiş yer olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan konut kavramı işyerlerini de kapsamakta; bu bağlamda bir kişinin mesleğini sürdürdüğü bürosu, özel bir kişinin işlettiği şirketin faaliyetlerinin yürütüldüğü kayıtlı merkezi, tüzel kişilerin kayıtlı merkezleri, şubeleri ve diğer işyerleri de bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bununla birlikte bütünüyle işe özgülenmiş yerler konut kavramı kapsamında görülemez (Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, § 133; Mehmet Taşdemir, B. No: 2013/3436, 18/5/2016, § 55).

45. Arama ise suçu önlemek amacıyla suç işlenmeden önce veya suç işlendikten sonra delillerin elde edilmesi ve/veya sanığın veya şüphelinin yakalanabilmesi için bireylerin bazı temel haklarının sınırlandırılmasına sebep olacak şekilde yürütülen bir koruma tedbiridir (AYM, E.2005/43, K.2008/143, 18/9/2008). Koruma tedbirleri, soruşturma ve kovuşturma sürecinde bir temel hakkı hükmün kesinleşmesinden önce kısıtlayan, geçici, gecikemez ve kural olarak hâkim kararını gerektiren tedbirlerdir. Koruma tedbiri kararlarının kişilerin bireysel başvuru kapsamındaki haklarından bir veya daha fazlasının ihlal edilmesi sonucunu doğurması mümkündür (Hülya Kar, B. No: 2015/20360, 27/2/2019, § 17).

46. Arama ile özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve vücudun dokunulmazlığı gibi başlıca temel haklar sınırlandırılmış olur (AYM, E.2005/43, K.2008/143, 18/9/2008). Somut olayda başvurucunun üzeri, arabası ve evinin aranmasının özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarına müdahale teşkil ettiği açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

47. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

48. Bu kapsamda yukarıda anılan müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığının Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşulları yönünden incelenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

49. Hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması ölçütünün anayasa yargısında önemli bir yeri vardır. Hak ya da özgürlüğe bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün yani müdahalenin hukuki bir temelinin mevcut olup olmadığıdır (Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36).

50. Somut olayda uygulanan arama işleminin 5271 sayılı Kanun'un 116. ve 119. maddeleri

temelinde yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Arama kararına ilişkin mahkeme kararının söz konusu Kanun hükümlerine dayandığı anlaşıldığından belirtilen yargısal kararların yeterli bir hukuki temele sahip olduğu görülmektedir. Bu kapsamda somut olayda başvurucunun özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

(2) Meşru Amaç

51. Somut olayda başvurucunun üzerinde, arabasında ve konutunda arama yapılması uyuşturucu ticareti yapma suçuna ilişkin yürütülen bir soruşturmada suç delillerinin ele geçirilmesi amacına dayanmaktadır. Dolayısıyla başvurucunun özel hayatına saygı ve konut dokunulmazlığı haklarına yapılan müdahalenin kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi şeklindeki sınırlama sebeplerine uygun olduğu anlaşılmaktadır.

(3)Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

52. Müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

53. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Ferhat Üstündağ, § 46).

54. Bundan başka koruma tedbiri ile yapılan müdahalenin orantılı bir müdahale olup olmadığı değerlendirilmelidir. Orantılılık, sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 46).

55. Öte yandan Anayasa Mahkemesi koruma tedbirleriyle temel hak ve özgürlüklere yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma kriteri bağlamında ne şekilde bir değerlendirme yapılması gerektiğine ilişkin ilkelerini Hülya Kar kararında detaylı bir biçimde açıklamıştır (Hülya Kar, §§ 21-46; benzer değerlendirmeler için bkz. Hasan Akboğa [GK], B. No: 2016/10380, 27/3/2019, §§ 91-109).

56. Öncelikle Anayasa Mahkemesi, arama kararının özel hayata ve konut dokunulmazlığı haklarına müdahalesi bağlamında hukukiliğini incelerken bir ceza hâkimi gibi hareket

ederek iddia edilen suçun işlenip işlenmediğine yönelik bir inceleme yapmayacak; yapılacak bu inceleme arama kararının tatbik edildiği anda görünüşte bir haklılığın bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinden ibaret kalacaktır (Hasan Akboğa, § 104; benzer değerlendirmeler için bkz. Hülya Kar, § 24).

57. Ayrıca sonradan soruşturma sonucunda yapılan aramada herhangi bir suç ve suç unsuruna rastlanmaması nedeniyle Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi arama kararını otomatik olarak hukuka aykırı hâle getirmez (Hasan Akboğa, § 109). Arama kararının gerekliliği bağlamında yapılacak denetimde suçun işlenip işlenmediği değil kamu makamlarının müdahalesinin ilk bakışta haklılık taşıyıp taşımadığı gözetilmeli ve bu çerçevede arama kararının gerekli olup olmadığı değerlendirilirken aramanın yapıldığı tarihteki koşullara bakılmalıdır. Ancak eylemin suç oluşturmadığının ilk bakışta anlaşılacak kadar açık olduğu ve bu sebeple de koruma tedbirinin uygulanmasının keyfîlik doğurduğunun tespit edildiği hâllerde Anayasa Mahkemesince ihlal tespit edilebilir (Hülya Kar, §§ 24, 38; Hasan Akboğa, § 107).

58. Bununla birlikte suçla mücadele gibi zor bir alanda koruma tedbiri yönünden adli makamların belli ölçüde takdir payına sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Henüz hukuki kesinliğin sağlanmadığı durumlarda öngörülen bir amaca ulaşmak bakımından birden fazla tedbirden hangisinin daha elverişli olduğuna, uygulanan tedbirin mevcut olayın koşullarında zorunlu ve en uygun tedbir olup olmadığına karar vermek bakımından ilk derece mahkemelerinin daha etkin bir konumda bulunduğu açıktır (Hasan Akboğa, § 108; adli kontrole ilişkin bkz. Hülya Kar, § 34;. elkoyma tedbiri bağlamında bkz. Hamdi Akın İpek, B. No: 2015/17763, 24/5/2018, § 108).

59. Öte yandan arama tedbirinin hüküm kesinleşmeden önce temel hak ve hürriyetlere müdahale eden veya onları sınırlayan bir koruma tedbiri olması nedeniyle karar alma aşamasında sınırlarının belirlenmesi ve belirlenen sınırlar dâhilinde kalınarak uygulanması ölçülük ilkesinin de bir gereğidir. Bu bağlamda arama kararına dayanak oluşturan delilleri değerlendirmede karar merciinin belli bir takdir yetkisi olduğu söylenebilse de arama kararında aramanın kapsamı ile nedenlerinin denetime imkân verecek şekilde gösterilmesi ve arama kararının kişilerin itibarına etkileri de gözetilerek temel hak ve hürriyetlere en az müdahaleyi gerektirecek şekilde uygulanması gerektiği unutulmamalıdır.

60. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında koruma tedbirlerini inceleme bakımından temel görevi başvurucuya bazıları usule ilişkin olmak üzere yukarıda değinilen güvencelerin sağlanıp sağlanmadığını belirlemekten ibarettir. Diğer bir deyişle koruma tedbirlerinin anayasal haklara müdahale ettiği yönündeki şikâyetlerin incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin denetiminin oldukça sınırlı bir alanda gerçekleşeceğini kabul etmek gerekir (Hülya Kar, § 39).

61. Buna göre özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarına yapılan bir müdahale -somut olayda arama kararı- zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

62. Demokratik bir toplumda suç işlenmesinin önlenmesinin, suçluların ve suç delillerinin tespitinin ve nihayetinde tespit edilen suçluların cezalandırılmasının kamu düzeninin sağlanması, üçüncü kişilerin başta yaşam hakkı olmak üzere hak ve özgürlüklerinin

korunması bakımından büyük önem taşıdığı açıktır. Bu itibarla suçluların yakalanması, suç delillerinin elde edilmesi ve bu delillere el konulması amacıyla şüphelinin üstünde, aracında ve konutunda arama yapılması mümkündür.

63. Somut olayda 5271 sayılı Kanun'un 116. ve devamı maddelerine göre Sulh Ceza Hâkimliğince arama ve elkoyma kararı verilmiştir. Anılan Kanun'daki düzenlemeye göre şüpheli veya sanığın üstünün, eşyasının ve konutunun aranabilmesi, şüpheli veya sanığın yakalanması ya da suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe mevcutsa mümkündür. Arama kararı verilmesinde ceza hukukunda makul şüphe kriteri esas alınmış ise de Anayasa Mahkemesince anayasal güvenceler dikkate alınarak kabul edilen ölçüt suç işlendiğine dair makul şüphe bulunması olmayıp eylemin suç oluşturmadığının ilk bakışta anlaşılabilir olup olmadığıdır. Buna göre arama kararında belirtilen gerekçelere göre karara konu fiillerin ilk bakışta suç oluşturup oluşturmadığı ve ortaya konulan gerekçelerin haklılık taşıyıp taşımadığı dikkate alınarak arama kararından beklenen kamunun menfaati ile bireyin menfaatleri arasında adil bir denge kurulmalıdır (benzer değerlendirme için bkz. Özgürlük ve Dayanışma Partisi ve Nevzat Çolak, B. No: 2015/5076, 11/3/2020, § 58).

64. Somut olayda ceza infaz koruma memuru olarak görev yapan başvurucu hakkında Kuruma uyuşturucu madde sokacağı bilgisini içeren ihbara dayanılarak ceza soruşturması başlatıldığı ve bu soruşturma kapsamında Mahkemenin suç delillerinin elde edilmesi amacıyla arama kararı verdiği görülmüştür. İhbarı yapan kişinin Kurumda kalan bir mahkûm olduğu, duyumu Kurum başmemurunun Kurum Müdürü'ne aktardığı, Kurum Müdürü'nün de Cumhuriyet Başsavcılığına durumu bildirdiği görülmüştür. Cumhuriyet savcısının da Kurum Müdürü'nün ifadesini aldıktan sonra dosya kapsamına göre suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphenin mevcut olduğunu kabul ederek Sulh Ceza Hâkimliğinden takdir yetkisi kapsamında arama kararı talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

65. İhbarın Cumhuriyet Başsavcılığına 3/6/2014 tarihinde yani ihbar içeriğine göre suçun işleneceği gün bildirildiği, ihbarı bildiren Kurum Müdürü'nün ifadesinde de Kurumda mahkûmların üzerinde ve Kurumun bahçesinde uyuşturucu bulunmasına ilişkin olarak yargıya da yansıyan olayların yaşandığının, Kurumda bulunan kameraların kör noktalarının olduğunun beyan edildiği hususları birlikte değerlendirildiğinde Cumhuriyet Başsavcılığının suç delillerini elde etmek amacıyla başvurucunun üstünün, arabasının ve evinin araması yönünde karar talep etmesinin güdülen amacı gerçekleştirmeye elverişli bir tedbir olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumla birlikte ceza infaz kurumlarının hassas güvenlik tedbirleri öngörülen kurumlar olduğu, ihbarın detaylı içeriği, uyuşturucu ticaretinin kamusal etkileri olan ciddi bir suç olduğu, ihbarı Savcılığa yapan kişinin başvurucu ile birlikte çalışan bir kişi olduğu hususları gözetildiğinde eylemin suç oluşturduğunun ve arama kararına dayanak yapılan gerekçelerin haklılık taşıdığının ilk bakışta anlaşıldığı, karar mercilerinin delillerin değerlendirilmesi ile takdir yetkilerini kullanmada keyfî davranmadığı söylenebilir.

66. Öte yandan başvurucu, aramanın meslektaşları ile komşularının gözü önünde köpeklerle yapılmasını ve üstünde yapılan aramada bir suç delili bulunmamasına rağmen evinde aramaya devam edilmesini dayanak göstererek aramanın ölçüsüz olduğunu ileri sürmüştür. Aramanın ölçüsüz uygulandığına ilişkin bir değerlendirme yapılabilmesi ancak somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınmasıyla mümkündür. Bu bağlamda Arama Tutanağı'nda köpeklerle arama yapıldığına dair bir bilgi olmadığı ancak başvurucunun üstünün mahkûm kabul odasında arandığı hususunun sabit olduğu gözetildiğinde arama kararının Kurumun fiziki koşullarına göre başvurucunun itibarını en az etkileyecek şekilde

uygulanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

67. Ayrıca evin ve arabanın aranmasının mevzuat kapsamında ve isnat edilen suça özgü delilleri elde etmeye yönelik uygulandığı görülmüştür. Bu durumda arama kararının dayanağı olan ihbarda suçun işlenme şekliyle suç yeri ve zamanı hakkında detaylı bilgi verildiği, uyuşturucu ticareti suçu kapsamında çoğunlukla arama faaliyetiyle delil elde edilebildiği, başka şekilde delil elde etmenin somut olayda mümkün olmadığı hususları gözetildiğinde başvurucunun maruz kaldığı arama yönteminin suçun önlenmesi ve suç delillerinin elde edilebilmesi için alınması zorunlu bir tedbir olmadığı söylenemez.

68. Bu durumla birlikte başvurucuya isnat edilen suçla ilgili delil elde etmeye yönelik verilen arama kararında, aranacak kişi, yer, zaman ve arama nedeni belirtilmek suretiyle arama kararının sınırlarının keyfî uygulamaları önleyecek şekilde çizildiği, arama kararına uygun uygulama yapıldığı görülmüştür. Ayrıca tazminat talebine ilişkin yargılamada başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürerek usule ilişkin güvencelerden yararlandığı ve Mahkemenin uyuşmazlığa ilişkin yeterli gerekçe sunduğu anlaşılmıştır. Bu durumda yukarıdaki açıklamalarla birlikte başvuru konusu koruma tedbirinin türü, süresi, uygulanma tarzı ve kişinin yaşamı üzerindeki etkileri birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun uğradığı zararın kaçınılmaz olandan ağır olmadığı ve koruma tedbirinin keyfî uygulanmadığı anlaşılmıştır.

69. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun iddialarının bir ihlal içermediği anlaşıldığından Anayasa’nın 20. ve 21. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı ile konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Muammer TOPAL bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarının İHLAL EDİLMEDİĞİNE, Muammer TOPAL'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin bilgi için Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

Dosyadaki bilgilerden, Kurum Müdürü’nün soruşturma kapsamında 3/6/2014 tarihinde ihbar eden sıfatıyla verdiği ifadesinde; Ceza İnfaz Kurumunda infaz koruma baş memuru olarak görev yapan S.A.nın, başvurucunun uzun süredir aracıyla Kuruma uyuşturucu madde getirerek mahpuslara verdiğini öğrendiğini 2/6/2014 tarihinde kendisine ilettiğini; isnadın çok ağır olduğunu ifade etmesi üzerine S.A.nın bunu kanıtlayacağını söylediğini ve aynı gün odasına gelen S.A.nın, başvurucunun 3/6/2014 günü saat 19.00'da başlayan mesaisine gelirken aracıyla veya üzerinde uyuşturucu madde getirerek bunu Kurumda bulunan mahpuslara vereceği yönünde kesin bilgisi olduğunu ifade ettiğini; kendisine bilgi veren personelin kesin bir dille konuşarak uyuşturucu maddenin Kuruma sokulacağı gün ve saat konusunda bilgi vermiş olması nedeniyle konuyu Cumhuriyet Başsavcılığına bildirdiğini;

ayrıca, iki yıldır Kurumda görev yaptığını, zaman zaman hükümlülerin üzerinde ve kurum bahçesinde uyuşturucu madde bulunabildiğini, ancak şimdiye kadar ne başvurucunun ne de başka bir personelin mahpuslara uyuşturucu madde temin ettiklerine ilişkin bir duyum almadığını ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Yapılış şekliyle, ihbarın Cumhuriyet Başsavcılığına 3/6/2014 tarihinde yani suçun işleneceği gün bildirildiği, ihbarı bildiren Kurum Müdürü'nün ifadesinde de Kurumda mahkûmların üzerinde ve Kurumun bahçesinde uyuşturucu bulunduğuna ilişkin yargıya da yansıyan olayların yaşandığı ancak bunların başvurucuyla irtibatının kurulamadığı; "…uzun süredir aracıyla kuruma uyuşturucu madde getirerek…" ibaresinin altının doldurulmadığı, başvurucuyla ilgisine dair irtibat kurulamadığı, emare dahi bulunmadığı, kurum müdürünün ihbarla ilgili hiçbir hassasiyet göstermeden, 28 yıllık kamu görevlisi ve 22 yıldır aynı kurumda çalışan başvurucu hakkında Cumhuriyet Başsavcılığına ihbarda bulunmasının hiçbir hukuki dayanağının da bulunmadığı hususları birlikte değerlendirildiğinde; Cumhuriyet Başsavcılığının suç delillerini elde etmek amacıyla başvurucunun üstünün, arabasının ve evinin aranması yönünde karar talep etmesinin amacı fazlasıyla aşan ölçüsüz bir tedbir olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca üzerinin aranması sonucu uyuşturucu ele geçirilmediği, dolayısıyla Kuruma uyuşturucu sokacağı yönündeki iddianın kanıtlanmadığı ortadayken aramaya son verilmeyip devam edilerek aracının ve evinin aranmasının ayrıca ölçüsüz olduğunu vurgulamak gerekir.

Diğer taraftan, aramanın ölçülü olduğu sonucuna ulaşabilmek için öncelikle arama kararına dayanak olan gerekçeler ile icra edilen aramanın somut olayın koşullarında orantılı olduğunu söyleyebilmek gerekir. Anlaşılacağı üzere başvurucunun görev yaptığı ceza infaz kurumuna uyuşturucu soktuğuna yönelik bir ihbar üzerine başvurucu hakkında arama kararı alınmış ve mesaisine geldiği zaman diliminde başvurucunun üstü, arabası ve devamında evi aranmıştır.

Hakkında herhangi bir delil elde edilemeyen başvurucu, üstü ve arabasında arama yapılmasıyla onurunun kırıldığını ve saygınlığının zedelendiğini ileri sürmüştür. Ayrıca bunlarla yetinmeyip evinin de aranmasının ölçüsüz olduğunu dile getirmiştir.

Başvurucu uzun süredir infaz koruma memuru olarak görev yapmaktadır. Dolayısıyla ihbarın isimsiz bir kişiden ulaştığı ve somut bir olay anlatımının olmadığı dikkate alınarak aramanın mümkün olduğunca özel hayata saygı hakkının gereklerine uygun şekilde icra edilmesi gerekir. Bu bakımdan başvurucunun üstünün ve arabasının aranmasının son çare olduğu ortaya konulmalı, arama yapılmadan delillere ulaşmanın mümkün olmadığı izah edilebilmelidir.

Örneğin, "…uzun süredir aracıyla kuruma uyuşturucu madde getirerek mahpuslara verdiği…" iddiası bir iddia olarak ortada kalmamalı; ne zaman ve ne miktarda getirildiği de ortaya konulmalıdır. Zaman zaman hükümlülerin üzerinde ve kurum bahçesinde uyuşturucu madde bulunabildiği olgusunun başvurucuyla zayıf da olsa bir ilgisinin kurulabilmesi gerekirken bunların hiçbiri yapılmamıştır.

Olayda, somut delile dayanmayan, içinde makul şüpheyi barındırmayan ve temellendirilemeyen bir ihbar üzerine başvurucunun önce üzerinde ve arabasında, sonrasında ise evinde arama yapıldığı, makul şüphenin varlığından bahsedebilmek için ihbar veya şikâyeti destekleyen emarelerin olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Suç ihbarı üzerine işin esasına ilişkin araştırma yapıldıktan sonra suçun işleneceği ve suç delillerinin

elde edileceğine dair makul şüphe değerlendirmesi yapılarak başka bir şekilde delil elde etme olanağının bulunmadığının somut gerekçelerle ortaya konulmak suretiyle arama kararı verilmesi gerektiği aşikardır. Somut olayda ise başvurucunun üzerinde, evinde, arabasında uyuşturucu bulundurabileceğine ilişkin ihbara binaen çok zayıf bir ihtimale dayanılarak verilen arama kararının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına aykırı olduğu da açıktır.

Ayrıca üst ve araba aramasında hiçbir delil bulunmadan aramanın konutta da yapılması isnat edilen eylemi aşması nedeniyle ölçüsüz olarak nitelendirilmektedir.

Olayda cezaevine uyuşturucu sokacağı ihbarının başvurucuyla aynı yerde çalışan bir infaz koruma memuru tarafından yapıldığı ve isnadın ciddiyeti dikkate alındığında arama kararı alınması en son çare olarak gerekebilir. Ancak ölçülülük noktasında sıkıntı olduğu kuşkusuzdur. Başvurucunun ayrı bir odaya alınarak üzerinin aranması mümkündür. 28 yıllık infaz koruma memuru olan ve bunun 22 yılını son kurumunda geçiren başvurucunun üzerinde ve aracında bir şey bulunamadığı açık iken evinde de arama yapılması açıkça hukuka aykırıdır. 28 yıllık iyi bir geçmişi olan bir devlet memurunun onur ve haysiyet kırıcı davranışlara maruz bırakılmadan da aramanın gerçekleştirilebileceği; bu hususlar yönünden derece mahkemesince bir tartışma yapılmadığı, aramanın ölçüsüz olduğu, bu nedenle ihlal karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu hususların derece mahkemesi kararlarında ortaya konulmadığı aramanın gerekliliğinin izah edilemediği ve neticede arama, durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde gerçekleştirildiğinden Anayasa’nın 20. ve 21. maddelerinin ihlal edildiği sonucuna varılması gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmadım.

Üye Muammer TOPAL

Ö.U.

B. No: 2016/62587 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/62587

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Ö.U. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/62587)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Ö.U.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklanma sonrasında kelepçe takılması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Başvurucunun aralarında hukuki ve fiilî irtibat olduğu değerlendirilen benzer şikâyetlerinin yer aldığı 2018/7909 sayılı bireysel başvurusuyla bu başvurunun birleştirilmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonun 31/10/2019 tarihli kararıyla başvurucunun gizlilik talebinin kabulüne, başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ayrımcılık yasağına yönelik şikayetlere ilişkin kısmının kabul edilemez olduğuna, kötü muamele yasağına yönelik şikâyetlere ilişkin

kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. 1969 doğumlu olan başvurucu, Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmakta iken 15 Temmuz darbe teşebbüsü ertesinde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle 19/7/2016 tarihinde Elazığ Sulh Ceza Hâkimliğince (Hâkimlik) tutuklanmış ve Elazığ Kapalı E Tipi Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) konulmuştur.

11. Başvurucu, Hâkimliğin tutuklama kararından sonra İnfaz Kurumuna nakledilmek üzere Adliye koridorunda beklerken gerekmediği hâlde yirmi hâkim ve savcıyla birlikte kendisine de kelepçe takılarak Adliye ve İnfaz Kurumu personelinin önünde teşhir edilmesi nedeniyle kolluk görevlileri hakkında Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) şikâyette bulunmuştur.

12. Savcılık 23/9/2016 tarihli kararıyla, görevi kötüye kullanma suçu nedeniyle kolluk görevlileri hakkında açılan soruşturma sonunda kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Karar gerekçesi şöyledir:

"CMK'nın 93. maddesinde 'Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına veya kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı durumunda kelepçe takılabilecektir'. Kanun koyucu 'Yönetmelik' başlıklı CMK'nın m.93'de; yakalanan, gözaltına alınan veya tutuklanan kişilerin nasıl kelepçeleneceğini, bunun kolluğun takdirine bırakılsa bile genel şartlarının neler olacağına dair bir yönetmelikle düzenleme yapılmasını öngörmemiştir.

Kelepçenin takılma şekli ve şartları CMK'nın m.93'de gösterilmeyip, bu konuda bir uygulama yönetmeliği olmasa da; Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Yönetmeliği m.7 ile 19/10'da, CMK m.93'e paralel düzenlemelere yer verilmiş ve nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hallerinde kelepçe takılabileceği ve 19/10. maddesinde çocuklara kelepçe ve benzeri aletler takılamayacağı, ancak zorunlu hallerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlemler alınabileceği hükme bağlanmıştır.

Anılan yasal düzenlemeler karşısında yasa koyucunun kolluk görevlilerine kelepçe takılması konusunda bir takdir hakkı tanıdığı, tutuklama işlemi sırasında ceza evine nakledilecek tutuklu sayısının fazla oluşu ve cezaevine tutuklanan kişilerin güvenli şekilde nakli hususunda sorumluluğun kolluk görevlilerinde olduğu hususu göz önüne alındığında şüphelilerin görevi kötüye kullanma kastıyla hareket ettiğine ilişkin delil ve emare

bulunmadığı anlaşılmakla,

Yasal unsurları itibariyle oluşmayan suç ile ilgili olarak şüpheli/şüpheliler hakkında kamu adına kovuşturma yapılmasına yer olmadığına..."

13. Savcılık kararına başvurucunun yaptığı itiraz, Elazığ 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 7/11/2016 tarihli kararıyla reddedilmiş, anılan karar başvurucuya 18/11/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 25/11/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurucu 4/3/2019 tarihli ek beyan dilekçesiyle sanık olarak yargılandığı davada Gaziantep 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 26/2/2019 tarihli kararıyla beraat ettiğine dair duruşma tutanağını başvuru dosyasına eklemiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Zorlayıcı tedbirlerin kullanılması" kenar başlıklı 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar;

a) Yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için,

b) Hekimin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbî nedenlerle,

c) Diğer kontrol usûllerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle,

Kullanılabilir."

17. 5275 sayılı Kanun'un "Nakillerde alınacak tedbirler" başlıklı 58. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlülerin kuruma veya başka bir yere götürülüp getirilmesi sırasında, halkla bir araya gelmelerine ve başkaları tarafından görülmelerine engel olacak tedbirler alınır.

(2) Hükümlü, havalandırma ve ışık durumu yetersiz araçlarla, eziyet verici veya onur kırıcı şekilde nakledilemez. Nakil sırasında alınacak tedbirler, hükümlünün firarını önleyici ve yukarıdaki fıkrada yazılı engelleri gerçekleştirici sınırları aşamaz, birbirleriyle ve görevlilerle herhangi bir tartışmaya girmelerini engelleyici boyutları geçemez."

18. 17/12/1983 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'nin 45. maddesinin (f) bendi şöyledir:

"Ceza infaz kurumlarının ve tutukevlerinin dış korumalarını sağlayıcı önlemleri alır. Tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakilleriyle muhafazalarını sağlar."

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tutukluların nakledilmesi sırasında kelepçe kullanımını incelediği Raninen/Finlandiya (B. No: 20972/92, 16/12/1997, §§ 52-59) kararında, başvurucunun kelepçeli bir şekilde nakledilmesi onun tutumundan kaynaklanan

gerekli bir tedbir olmasa hatta haksız bir tutma nedeniyle uygulansa da olaydan birkaç ay sonra alınan sağlık raporlarında belirtilen başvurucunun ruhsal durumu ile ilgili olumsuz gelişmeler ile kelepçeleme olayı arasında illiyet bağı kuramadığını belirterek yapılan bu muamelenin başvurucunun ruhsal durumu üzerindeki olumsuz etkisine ikna olmadığını açıklamış; olayda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi için aranan asgari eşik seviyesinin aşılmadığını değerlendirmiştir.

20. Çocuk hükümlünün mahkemeye sevki sırasında kelepçe takılarak hareketlerinin kısıtlanmasını Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında bir muamele olarak görmeyen AİHM'e göre nakil sırasında kendisini veya başkasını yaralamasının engellenmesi amacıyla sabıkası bulunan başvurucu çocuğun yetişkinler gibi kelepçeli olarak sevkinin sağlanması, Sözleşme bakımından sorun oluşturmamaktadır (D.G./İrlanda, B. No: 39474/98, 16/8/2002).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; hakkında verilen tutuklama kararı sonrasında İnfaz Kurumuna götürülmek üzere adliye koridorunda beklediği esnada kaçma şüphesi olmamasına rağmen kolluk görevlilerinin takdir hakkını kötüye kullanarak ellerini kelepçelediklerini, bu şekilde daha önce aynı Adliyede birlikte çalıştığı Adliye personeli ve İnfaz Kurumuna girerken Kurum personeli önünde teşhir edilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde; başvurucunun kamuya teşhir edilmesi gibi bir durumunun söz konusu olmaması, uygulanan tedbirin olayın kendine özgü koşulları altında mutlak surette gerekli olanın ötesine geçmemiş olması nedeniyle kelepçe takılması tedbirinin kötü muamele olarak değerlendirilebilmesi için gerekli olan asgari ağırlık seviyesini aşmadığı belirtilmiştir.

24. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki ifadelerini tekrar etmiş; ayrıca tutuklamanın hukuka aykırı olduğunu, bu nedenle kelepçe takılmasının kanuni şartları taşımadığını, kolluk personelinin teşhir etme amacının olduğunu belirtmiştir.

B. Değerlendirme

25. Anayasa’nın“Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

''Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

26. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

27. Diğer taraftan Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Sözleşme’nin 3. maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve

cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme'nin 15. maddesi benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörmemiştir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

28. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi muameleler kötü muamele olarak ortaya çıkabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90). Mahpuslar, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirken (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir (Turan Günana, § 35).

29. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." şeklindeki kural mahpuslara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus, 5275 sayılı Kanun'un "İnfazda temel ilke" kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz." ve yine aynı Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir." şeklinde düzenleme ile açıkça vurgulanmıştır. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, § 36).

30. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetimsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Bu nedenle mahpuslar için bir ceza infaz kurumundaki yaşam tüm yönleriyle değerlendirilmelidir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir (Turan Günana, § 37). Anayasa'nın 17. maddesi, ceza infaz kurumunda tutulan bir mahpusun içinde bulunduğu şartların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına almaktadır. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (Turan Günana, § 39).

31. Yukarıda ifade edilen tüm hususların yanında ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir.Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23).

32. Tutuklu veya hükümlülerin ceza infaz kurumu dışında bulundukları süre boyunca

kaçmalarının önlenmesi, kendilerine veya başkalarına zarar verme tehlikesinin bertaraf edilmesi amacıyla kolluk görevlileri tarafından kelepçe gibi bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçların kullanılması kural olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden sorun oluşturmamaktadır. Ancak bu tür tedbirlerin alınıp uygulanmasında tutuklu veya hükümlülerin fiziksel veyahut ruhsal durumları ile tedbirin olası olumsuz etkilerinin birlikte dikkate alınarak bir sonuca ulaşılması gerekir.

33. Elbette bu araçların kullanımında kamu makamlarının takdir yetkisini, alınan tedbirin amacını aşacak boyutta keyfî veya gereksiz kullanmaları kötü muamele kapsamında kalabilmektedir. Bu durumda öncelikle değerlendirilmesi gereken husus, alınan tedbirin makul seviyede sayılıp sayılmayacağı ve sonuçları bakımından hakkında tedbir uygulanan kişideki fiziksel ve ruhsal etkilerinin kötü muamele sayılması için aranan eşiği aşıp aşmadığıdır.

34. Somut olayda başvurucu, tutuklandıktan sonra İnfaz Kurumuna nakledilirken kelepçe takılması nedeniyle daha önce birlikte çalıştığı kişilerin önünde gerekmediği hâlde kelepçeli olmasından şikâyet etmektedir. Soruşturma makamı tarafından, İnfaz Kurumuna nakledilecek tutuklu sayısının fazla olması nedeniyle nakillerin güvenli şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla kelepçe kullanıldığı belirtilerek kolluk memurları hakkında ceza davası açılmamasına karar verilmiştir.

35. Hakkında tutuklama kararı verilen başvurucunun hareketlerinin kısıtlanması amacıyla başvurucuya kelepçe takılması -nakil güvenliğinin sağlanması gerekçesi dikkate alındığında- makul bir tedbir kapsamında sayılmaktadır. Tutuklamanın haksız olmasının sonradan anlaşılması hâlinde dahi bu uygulamanın makul olmadığı tespitini yapmak somut başvuru açısından mümkün görünmemektedir.

36. Kaldı ki hukuki bir muamelenin kötü muamele kapsamında kalması için aranan asgari eşik değerlendirmesinde muamelenin sonuçlarının ortaya konması büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda yapılan hukuki bir uygulamanın kötü muamele yasağı bakımından aranan eşiği aşması için söz konusu müdahalenin başvurucunun fiziksel veya ruhsal bütünlüğü üzerinde olumsuz etki yarattığına ilişkin makul kanıtların varlığı gerekmekte olup onurunun zedelendiği iddiası dışında başvurucunun herhangi bir kanıtı soruşturma veya başvuru dosyasına sunmamış olduğu anlaşılmaktadır.

37. Öte yandan somut uygulamanın kolluk memurları tarafından teşhir edilme amacıyla yapıldığı iddia edilmiş ise de bu iddiayı destekleyen bir olgu başvuru dosyasına yansımamıştır. Bu durumda başvurucunun tutuklandıktan sonra nakli sırasında kelepçe kullanılmasının ve bu şekilde görülmesinin tek başına kötü muamele yasağının oluşması bakımından aranan asgari bir ağırlık derecesine ulaşmadığı değerlendirilmiştir.

38. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağına ilişkin bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HATİCE GÜR VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/77884 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/77884

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATİCE GÜR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/77884)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Zeynep KARAKOÇ

Başvurucular : Hatice Gür ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Gülabi SEVEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurular, yargılama devam ederken çıkarılan yasa ile davanın ortadan kaldırılması suretiyle uyuşmazlığın esasına yönelik talebin karara bağlanmasının engellenmesi nedeniyle karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular ekli listede belirtilen tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucuların ekli listede başvuru tarihi ve numaralarına yer verilen başvuru dosyalarının konu bakımından hukuki irtibat nedeniyle 2016/77884 sayılı dosya üzerinde birleştirilmesine karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular 2007-2011 yılları arasında yükseköğrenimlerini tamamlayarak çeşitli fakültelerden mezun olmuşlardır.

10. Başvurucular, taahhütname imzalamak suretiyle yükseköğrenimi süresince Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumundan (Yurtkur) katkı ve öğrenim kredisi (kredi) almışlardır.

11. Yurtkur, mezuniyetleri sonrasında başvuruculardan taahhütnamedeki kredi borçlarının geri ödemesini istemiştir.

12. Kredi borçlusu olan başvurucular Yurtkura başvurmuşlar ve ikamet ettiği köyün terörle mücadeleden dolayı boşaltılan köylerden olduğunu belirterek ilgili mevzuat hükümleri uyarınca, daha önce aldığı kredinin bursa dönüştürülmesini ve borcunun iptal edilmesini talep etmişlerdir.

13. Yurtkur başvuruculaın talebini reddetmiştir. Söz konusu ret işleminde, terör sebebiyle köyleri boşaltılan öğrencilere 2007-2008 öğrenim yılı itibarıyla burs verilmeye başlandığı hatırlatılmış; kredi almakta iken durumunda sonradan değişiklik olanlardan değişikliğin meydana geldiği öğretim yılında burs verilecek öğrenciler kapsamına girenlerin kredilerinin öğrencinin durumunda meydana gelen değişikliği izleyen ödeme döneminden itibaren bursa dönüştürüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca bu uygulama kapsamında kredilerin bursa dönüştürülmesinin mümkün olmadığı, kredi borcunun iptali için yapılacak herhangi bir işlem bulunmadığı hususu başvuruculara bildirilmiştir.

14. Başvurucular, söz konusu talebinin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle Yurtkur aleyhine idari yargıda dava açmışlardır.

15. Ekli listede belirtilen idare mahkemelerinin bir kısmı dava konusu işlemin iptaline, bir kısmı ise karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. İptal kararlarının gerekçesinde, başvuruculaın ikamet ettiği köylerin terör nedeniyle boşaltılan köylerden olduğunun bağlı oldukları il valilikleri zarar tespit komisyonu başkanlıklarının yazısıyla sabit olduğuna dikkat çekilmiştir. Sağladığı koşullar itibarıyla başvuruculara burs verilmesinin ilgili yasa hükmünden kaynaklandığı, bu hususta idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı belirtilen kararlarda kredi borcunun bursa dönüştürülmesi yolundaki talebin reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı ifade edilmiştir.

16. Mahkemelerin karar verilmesine yer olmadığına ilişkin kararların gerekçesinde ise 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (676 sayılı KHK) ile yapılan yasa değişikliğiyle terör nedeniyle köyleri boşaltılan öğrencilere karşılıksız burs verileceğine ilişkin düzenlemenin yürürlükten kaldırıldığı, ayrıca bu düzenlemeye istinaden yargı mercilerinde Yurtkur aleyhine açılan davalardan feragat edilmiş sayılacağının hükme bağlandığı belirtilmiştir.

17. Anılan kararlara taraflarca yapılan itirazlar ve karar düzeltme istemleri bölge idare

mahkemelerince görüşülmüş ve nihai olarak konusu kalmayan davalar hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

18. Başvurucular nihai kararların kendilerine tebliği üzerine süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

19. Bireysel başvurunun incelenmesi sürecinde 676 sayılı KHK, 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun ile kanunlaşmıştır. Anılan Kanun'un 72. ve 73. maddeleriyle, 676 sayılı KHK'nın 89. ve 90. maddeleri aynen kabul edilmiştir.

20. 7070 sayılı Kanun'un 73. maddesiyle 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na eklenen geçici 16. maddenin "Söz konusu bende istinaden yargı mercilerinde Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu aleyhine açılan davalardan feragat edilmiş sayılır." şeklindeki ikinci cümlesinin iptali istemiyle 114 milletvekili tarafından 3/5/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesinde dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla kuralı, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı görerek iptal etmiştir.

21. Anayasa Mahkemesinin anılan iptal kararının gerekçesinde özetle yargılama usulü kurallarına göre doğrudan davacının açık iradesine bağlı kılınan davadan feragat etme hususunda bireye herhangi bir seçenek tanınmadığı, söz konusu davalar hakkında her ne kadar şeklî olarak bir karar verilmesi öngörülmüşse de kuralın uyuşmazlığı maddi yönden çözüme kavuşturmadığı, sadece davayı davacının tamamen aleyhine olacak şekilde ve üstelik onun iradesi dışında ortadan kaldırdığı, bu yönüyle kuralın bireyin dava açmaktaki gayesiyle bağdaşmadığı, Kanun'da bireye, sınırlama ile ortadan kaldırılan davayı açmakla elde etmek istediği menfaatlerini kısmen de olsa telafi etmeye yönelik herhangi bir imkân sağlanmadığı da dikkate alındığında bu durumun bireye aşırı ve orantısız bir külfet yüklediği, dolayısıyla söz konusu kuralın karar hakkına orantısız, ölçüsüz bir sınırlama getirdiği belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

22. Konu hakkında ilgili hukuk için bkz. İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019, §§ 27-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

24. Bazı başvurucular adli yardım talebinde bulunmuşlardır. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun oldukları anlaşılan -adli yardım talebinde bulunan- başvuruculara açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucular, terör dolayısıyla yaşadıkları mağduriyet nedeniyle kendilerine burs alma imkânı sağlayan yasal düzenlemenin KHK hükmü ile ortadan kaldırılmasının maddi ve

manevi yönden mağduriyetine neden olduğunu ifade etmektedir. Başvurucular, aldıkları kredinin bursa çevrilmesi hakkının yargı kararı ile elde etmiş olmasına rağmen kararın uygulanmasının bilinçli olarak geciktirildiğini iddia etmekte; bu gecikme sürecinde yürütme işlemi olan KHK ile yasa hükmünde yapılan düzenlemeyle davadan feragat etme yönünde bir iradesi olmadığı hâlde kendilerine böyle bir irade atfedilmek suretiyle davalarının ortadan kaldırıldığından şikâyet etmektedir. Başvurucular, yukarıda belirtilen sebeplerle Anayasa'da güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

C. Değerlendirme

26. Anayasa'nın 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, ...yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisiiçindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun yukarıda belirtilen şikâyetlerinin özü; iptal davasına konu edilen, daha önce alınan kredinin ilgili yasa hükmü kapsamında bursa dönüştürülmesi talebinin yargı merciince uyuşmazlığın esasına ilişkin bir değerlendirme yapılmak suretiyle nihai bir çözüme kavuşturulmamış, karara bağlanmamış olmasıdır. Bu sebeple belirtilen ihlal iddiaları mahiyeti itibarıyla karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

28. Uygulanabilirlik konusundaki açıklamalar için bkz. İbrahim Demiroğlu, §§ 43-51.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Bireysel başvuruya konu olayda olağanüstü hâl kapsamında çıkarılan 676 sayılı KHK'nın 1/2/2018 tarihinde kanunlaştığı ve dolayısıyla yasama işlemi hâline geldiği anlaşılmaktadır. Öte yandan başvurucu tarafından doğrudan yasama işlemi aleyhine değil yasama işleminin uygulanması mahiyetindeki yargı kararına karşı bireysel başvuruda bulunulduğu dikkate alındığında başvurunun konu bakımından yetkiye ilişkin kabul edilebilirlik kriterini sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

30. Ayrıca açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

31. Genel ilkeler için bkz. İbrahim Demiroğlu, §§ 54-57.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda başvurucular, yükseköğrenimi sırasında aldığı kredinin 3713 sayılı Kanun'un 21. maddesinin mülga (ı) bendi uyarınca bursa çevrilmesi yönünde idareden bir talepte bulunmuş; bu talebin reddedilmesi üzerine idari işlemin iptali istemiyle dava açmışlardır. Yargılama süreci devam ederken terör nedeniyle köyleri boşaltılan öğrencilere karşılıksız burs verilmesini öngören düzenleme yürürlükten kaldırılmış, hâlihazırda burs

alan öğrencilerin öğrenim süresi sonuna kadar hakları saklı tutulmakla birlikte kişilerin anılan hükme istinaden Yurtkur aleyhine açtıkları davalardan feragat etmiş sayıldıkları yönünde düzenleme getirilmiştir.

33. Kişilerin 3713 sayılı Kanun'un 21. maddesinin mülga (ı) bendi hükmüne istinaden Yurtkur aleyhine açtıkları davalardan feragat etmiş sayıldıkları yönünde düzenleme getiren ve 1/2/2018 tarihinde kanunlaşan 676 sayılı KHK'nın 90. maddesinin gerekçesinde, yapılan düzenleme ile söz konusu hükümden yararlanmak amacıyla aldıkları öğrenim kredisini bursa dönüştürmek isteyenlerin açtıkları davaların düşürülmesinin öngörüldüğü belirtilmiştir.

34. 3713 sayılı Kanun'un geçici 16. maddesi yukarıda yer verilen gerekçesiyle birlikte değerlendirildiğinde anılan hüküm ile uyuşmazlık konusu olgunun (kredinin bursa dönüştürülüp dönüştürülemeyeceği) esasına dair bir düzenleme getirilmediği, öte yandan yargı merciine de uyuşmazlığın esası hakkında herhangi bir değerlendirme yapma imkânı tanınmamak suretiyle sadece bu hususta açılan mevcut davaların ortadan kaldırılmasının amaçlandığı, bu süreçte ilgililerin söz konusu davayı açmakla elde etmek istedikleri, maddi uyuşmazlığa ilişkin menfaatleri kısmen de olsa telafi etmeye yönelik herhangi bir güvenceye ise yer verilmediği görülmektedir. Üstelik somut davada verilen söz konusu kararın hukuki dayanağı olan ve yargılama usulü kurallarına göre doğrudan davacının açık iradesine bağlı kılınan davadan feragat etme koşulunun başvurucuya herhangi bir inisiyatif tanınmaksızın yasa hükmü ile oluşturulduğuna da özellikle dikkat çekmek gerekir. Dolayısıyla somut davadaki kararın bu yönüyle kişinin kendi iradesiyle davadan feragat etmesi üzerine verilen ve ihlal iddiasına konu hakkın sağladığı güvenceler yönünden sorun teşkil etmediğine değinilen aynı nitelikteki kararlardan ayrıldığı belirtilmelidir.

35. Bu itibarla söz konusu dava hakkında her ne kadar şeklî olarak bir karar (feragat nedeniyle karar verilmesine yer olmadığı) verilmişse de uyuşmazlığı maddi yönden çözüme kavuşturmadığı, sadece mevcut Danıştay içtihadı çerçevesinde makul bir başarı şansı da bulunduğu anlaşılan bir davayı tamamen başvurucunun aleyhine olacak şekilde ve üstelik onun iradesi dışında ortadan kaldırdığı açık olan söz konusu kararın başvurucunun dava açmaktaki gayesiyle bağdaşır bir nitelik taşıdığı söylenemez. Öte yandan başvurucuya, müdahale ile ortadan kaldırılan davayı açmakla elde etmek istediği menfaatlerini kısmen de olsa telafi etmeye yönelik herhangi bir imkân sağlanmadığı da dikkate alındığında bu durumun başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklediği değerlendirilmiştir.

36. Buna göre başvurucunun karar hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan

kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

39. Başvurucular, ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminata hükmedilmesi taleplerinde bulunmuşlardır.

40. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

41. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

42. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

43. İncelenen başvuruda başvurucuların açtığı dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş olması sebebiyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Öte yandan derece mahkemesinin dayanak aldığı kuralın Anayasa Mahkemesince iptal edildiği dikkate alınmalıdır.

44. Bu durumda karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu

kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak amacıyla dosyanın ekli listede belirtilen ilgili mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

45. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi ihlalin sonuçlarının giderimi bakımından yeterli görüldüğünden başvuruculaların tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

46. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve karara ekli listede belirtilen harç ve vekâlet ücretlerinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

F. Karara ekli listede belirtilen harç ve vekâlet ücretinin başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından ekli listede adli yardım talepleri kabul edilen başvuruculaların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

K.K.

B. No: 2017/4721 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/4721

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

K.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/4721)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Murat GÜVEN

Başvurucu : K.K.

Vekili : Av. Emrah ALPASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihine kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Başvurucu, Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmaktayken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 16/7/2016 tarihli kararı ile görevinden uzaklaştırılmış; 24/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edilmiş ve bu karar 29/11/2016 tarihinde kesinleşmiştir.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının HSYK kararıyla meslekten ihraç edilenler hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 19/7/2016 tarihinde başvurucu çağrılarak ifadesi alınmıştır.

12. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu; ifadesinde, lise döneminde örgütle iltisaklı olduğunu bilmediği FEM Dershanesine burslu olarak gittiğini, bunun dışında eğitim ve çalışma hayatı boyunca FETÖ/PDY ile herhangi bir bağlantısının bulunmadığını, darbe teşebbüsü hakkında bir bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir.

13. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı 19/7/2016 tarihinde, terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle başvurucuyu Tekirdağ 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir.

14. Başvurucunun sorgusu Hâkimlik tarafından 19/7/2016 tarihinde yapılmıştır. Sorgu sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu, Savcılıktaki ifadesine benzer beyanlarda bulunarak suçlamaları kabul etmemiştir. Başvurucunun müdafii, dosyada atılı suçları işlediğine dair delil bulunmaması nedeniyle müvekkilinin serbest bırakılmasını talep etmiştir.

15. Hâkimlik 19/7/2016 tarihinde başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheli K.K.'un üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarının işlendiği hususunda şüpheli hakkında HSYK 2. Dairesinin 16/7/2016 tarihli Hakimlikten ve Savcılıktan uzaklaştırma kararı bulunduğu,

Ankara C.Başsavcılığının ihbarı kapsamında anayasal düzene karşı işlenen suçlar soruşturma Bürosunun 16/7/2016 tarihli yazı içeriğinde Türkiye genelinde hükümeti devirmeye ve Anayasal Düzeni cebren ilgaya teşebbüs edildiği ve bu suçu işleyen FETÖ/PYD örgütüne üye olduğu değerlendirilerek hakkında gözaltına alma, arama ve tutuklama talep edilmesi karşısında somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, mevcut delil durumu, şüphelinin savunması, şüphelinin kaçma şüphesinin bulunduğu, atılı suçların CMK. 100/3-a (11) maddesinde belirtilen katalog suçlardan oluşu göz önüne alındığında CMK'da tutuklama nedeni varsayılabilecek suçlardan olması, atılı suçların cezasının alt ve üst sınırları itibariyle verilmesi muhtemel ceza miktarı da gözönüne alınarak tutuklama tedbirine müracaat etmede ölçüsüzlük görülmediğinden Hakimler ve Savcılar Kanunun 94.maddesi ve CMK 100 ve devamı maddeleri gereğince şüphelinin silahlı terör örgütüne üye olma, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tutuklanmasına ... [karar verildi.]"

16. Başvurucu 22/7/2016 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Tekirdağ 2. Sulh Ceza Hâkimliği 25/7/2016 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

17. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı 27/9/2016 tarihinde yetkisizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

18. Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği 5/12/2016 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

19. Anılan karara karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz, Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğince 21/12/2016 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

20. Başvurucu 16/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 12/1/2017 tarihinde yetkisizlik kararı vererek soruşturma dosyasını İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) göndermiştir.

22. Başsavcılığın 12/6/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) kamu davası açılmıştır.

23. İddianamede, başvurucunun FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer almak suretiyle terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddia edilmiştir. Suçlamaya ilişkin olarak tanık beyanına ve başvurucunun meslekten ihraç edilmesine dayanılmıştır.

24. İddianamede yer alan tanık M.Ü.nün beyanının başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin kısmı şöyledir:

"...4'ncü sınıfta Ümraniye/Örnek Mahallesinde bulunan cemaat evinde kaldım (2004-2005), bu evde benimle birlikte idari yargı hakimi M.Y., B.C., M.E.A. ve K.K. vardı. Bu şahısların hepsinin halen meslekte olduğunu düşünüyorum. Bu şahıslardan K.K. 4’ncü sınıfın 2. döneminde evden ve cemaatten ayrıldı, ancak diğerleri bu yapıya halen müzahirdir..."

25. Mahkeme 28/6/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/74 sayılı dosya üzerinden kovuşturma başlamıştır.

26. Mahkeme 4/10/2017 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

27. Mahkeme 10/11/2017 tarihinde, tanık M.Ü.nün ifadesinin alınmasını Çorum 2. Ağır Ceza Mahkemesinden talimat yoluyla istemiştir. Tanık ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık benim üniversiteden sınıf arkadaşımdı, sanıkla birlikte cemaat evlerinde kaldık, bir dönem aynı cemaat evinde kaldığımız da oldu, sanık dördüncü sınıfa kadar cemaat evlerinde kaldı, dördüncü sınıfın başında ya da ortasında ama mezun olmadan önce cemaat evlerinde kalmayı bıraktı ve cemaatten ayrıldı, zaten sanıkla konuşmalarımızda cemaatten ayrılmayı düşünüyordu ancak erteliyordu, en son dördüncü sınıfta birkaç arkadaşı ile birlikte cemaati bıraktı, ben 2014 yılına HSYK seçimleri amacıyla Batman'a gitmiştim, sanık da Batman'da Hakimlik veya Savcılık yapıyordu, yine benim gibi örgüt mensubu olan Ş. isimli şu anda soy ismini hatırlamadığım Batman'da çalışan savcı arkadaşıma Kadir'in durumunu sordum, o da cevaben cemaatle bir alakasının olmadığını ancak seçimlerde bağımsızlara oy verebileceğini söylemişti, ayrıca kulaktan dolma haberlerle bildiğim kadarıyla sanık cemaati bıraktıktan sonra içki bile içtiğini cemaat mensubu arkadaşlarım söyledi."

28. Mahkeme 6/7/2018 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Tanığın gerek soruşturma aşamasında gerek kovuşturma aşamasında vermiş olduğu beyanları birlikte değerlendirildiğinde sanığın 2005 yılında kısa bir süre tanıkla birlikte cemaat evinde kaldığı, eğitim öğretim yılı bitmeden arkadaşlarıyla birlikte cemaat evinden ayrıldığı, bu tarihten sonra cemaatle bağlantısını tamamen kopardığı, tanığın bunu 2014 yılında başka bir örgüt mensubuna sorarak teyit ettiği ve cemaatle hiç bir bağının kalmadığını beyan ettiği görülmektedir. Sanık tarafından ise bu iddia tamamen reddedilmiş ve tanığı hatırlamadığı savunulmuştur. Sanığın üniversite yıllarında cemaate ait evde kaldığına ilişkin başkaca bu beyan dışında başkaca bir delile ulaşılamamıştır. Tanığın bu beyanı doğrultusunda sanığın 2005 yılında bu örgüte ait evde kaldığı kabul edilse dahi bu hususun değerlendirilerek suçun oluşumu için yeterli olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Örgüt üyesinin, örgüte bilerek ve isteyerek katılması, katıldığı örgütün niteliğini ve amaçlarını bilmesi, onun bir parçası olmayı istemesi, katılma iradesinin devamlılık arz etmesi gerekir. Örgüte üye olan kimse bir örgüte girerken örgütün kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgüt olduğunu bilerek üye olmak kastı ve iradesiyle hareket etmelidir. FETÖ/PDY terör örgütünün nihai amacının, devletin anayasal nizamını cebir ve şiddet kullanarak değiştirmek olduğunda ve bu amacını gerçekleştirmek için 'mahrem alan' olarak örgütlendiği, devletin silahlı kuvvetlerindeki unsurları dikkate alındığında gerekli ve yeterli örgütsel güce sahip bulunduğunda kuşku yoktur. Örgütün bu amaç ve yöntemlerini bilen örgüt mensuplarının, örgütteki konumları gözetilerek cezalandırılacağı açıktır. Kişinin örgütün bu amaç ve yöntemlerini bilip bilmediği ise kişinin örgüt yapılanması içerisindeki yeri ve somut olayın özellikleri çerçevesinde değerlendirilmelidir. Ancak bu değerlendirme yapılırken, 2012 yılı ve sonrasında örgüt mensubu olan kamu görevlileri tarafından yapısal operasyonlar gibi, örgütün nihai amacını açıkça ortaya koymaya başladığı sansasyonel olaylar sonrasında; Milli Güvenlik Kurulu'nun 30 Ekim 2014, 29 Nisan 2015 ve 26 Mayıs 2016 tarihli toplantılarında alınan ve kamuoyu ile paylaşılan kararlarda sözde 'hizmet hareketi' adlı, legal görünümlü illegal yapının, paralel bir devlet kurma amacında olan, devletin varlığına ve anayasal düzenine karşı ciddi tehdit oluşturan bir örgüt olarak kabul edilmesi, aynı tespit ve açıklamaların devlet ve hükümet yetkililerince de en üst düzeyde benimsenip, kamuoyu ile paylaşılması gibi olguların da göz ardı edilmemesi gerekir. Dosyamıza konu somut olayı değerlendirdiğimizde sanığın 2005 yılında kısa bir süre örgüt evinde kaldığı kabul edilse dahi, bu kalmanın tarihi, süresi de gözönünde tutularak sanığın özellikle örgütün amaç ve yöntemlerini bildiği, katılma

iradesinin devamlılığı, örgüt olduğunu bilerek üye olma kastı gibi hususlarda sanığın üye olma iradesi ile böyle bir evde kaldığı hususunda her türlü şüpheden uzak bir kanaate ulaşmamızı engellemiştir.

...

Sanıkla ilgili toplanan ve mahkememizce kabul edilen tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde sanık K.K.'un yukarıda izah edilen eylem çeşitliliği ve sürekliliği de sergileyerek örgütle bağ kurarak hiyerarşisine dahil olduğu yönünde mahkumiyetine yeter delil bulunmadığından sanığın ... beraatına ... [karar verilmiştir.]"

29. Başvurucu, üzerine atılı suçu işlemediğinin sabit olduğu gerekçesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca hakkında beraat kararı verilmesi gerektiğinden bahisle 16/7/2018 tarihinde karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

30. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

31. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 27-82

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu, hakkında somut bir delil olmaksızın tutuklanmasının keyfî ve hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde özetle öncelikle etkili bir başvuru yolu olan 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen tazminat davası yolu tüketilmeden başvuru yapıldığından bahisle başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği, Anayasa Mahkemesi tarafından esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise somut olayda soruşturma makamlarınca ileri sürülen olgularla kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu, tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile sulh ceza hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği belirtilmiştir.

35. Bakanlık görüşünde ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfîliğin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

36. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, hakkında beraat kararı verildiğini ve istinaf talebinde bulunduğunu hatırlatarak tutuklama kararının hukuki olmadığını ileri

sürmüştür.

B. Değerlendirme

37. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

39. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğunun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

40. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

41. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

42. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B.

No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

43. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

44. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

45. Genel ilkeler için bkz. Özcan Güney, B. No: 2017/20709, 15/11/2018, §§ 57-62; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

47. Diğer taraftan başvurucu, bir savcı olarak mesleğinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandığını iddia etmektedir.

48. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Türk Hukuk Mevzuatı çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 108-159).

49. Somut olayda anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

50. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

51. Hâkimliğin tutuklama kararında, başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna genel olarak değinilmiş; bu olgulara ilişkin bir açıklamaya yer

verilmemiştir (bkz. § 15).

52. İddianamede ise başvurucunun meslekten ihraç edilmesine ve FETÖ/PDY'ye ait evlerde kaldığı yönünde verilen tanık beyanına dayanılmıştır (bkz. § 24).

53. Buna göre başvurucuya yöneltilen ve tutuklamaya konu olan suçlamanın dayanaklarından biri, başvurucunun meslekten ihraç edilmesidir.

54. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişilerin suç işlediklerine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu anlamına gelmediği sonucuna varmıştır (diğerleri arasından bkz. Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104; Zafer Özer, §§ 53-57). Bu itibarla başvurucu hakkındaki görevden uzaklaştırma veya meslekten çıkarma tedbirlerine ilişkin kararlarda başvurucuyla ilgili kişisel bir tespit ve değerlendirme bulunmadığından bunların -tek başına- suç işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulü mümkün değildir.

55. Öte yandan başvurucuya yöneltilen suçlamanın dayanağı olan tanık M.Ü. ifadesinde, başvurucunun öğrencilik yıllarında (2005 yılı ve daha öncesine tekabül etmektedir.) FETÖ/PDY'ye ait evlerde kaldığını belirtmiştir. Tanık; ifadesinde, 2005 yılında başvurucu ile birlikte kaldığını, daha sonra başvurucunun ayrıldığını belirtmiştir. FETÖ/PDY'nin gerçek yüzünü ortaya koyan operasyonlara başlandığı, bu yapının kamuoyu ve medya tarafından tartışılır hâle geldiği, üst düzey Hükûmet yetkilileri ve kamu görevlileri tarafından yapılan açıklamalarda paralel yapı veya terör örgütü olduğuna ilişkin tespit ve uyarıların yapıldığı, Millî Güvenlik Kurulu tarafından da aynı değerlendirmelerin paylaşıldığı, süreçten önceki faaliyetlerin nitelik, içerik ve mahiyeti itibarıyla terör örgütünün amacına hizmet ettiğinin somut delil ve olgularla ortaya konulmadıkça örgütsel faaliyet kapsamında kabul edilemeyeceği yerleşik yargı içtihatlarında ifade edilmiştir (A.L., B. No: 2016/63999, 9/1/2020, § 65). Somut olayda da başvurucunun FETÖ/PDY'nin illegal yönünün kamuoyunca bilinir hâle gelmesinden önce bu yapılanmayla bağlantılı evlerde kaldığı iddiası dışında gerek bu tarihten önce gerekse bu tarihten sonra herhangi bir örgütsel faaliyette bulunduğuna ilişkin bir delil ortaya konulamamıştır. Nitekim ilk derece mahkemesinin beraat kararında da benzer gerekçelere yer verilmiştir (bkz.§ 29).

56. Bu itibarla soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

57. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

58. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

59. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

60. Somut olayda Anayasa Mahkemesince soruşturma makamlarının suç işlendiğine dair belirtileri somut olgularla ortaya koymadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirine başvurdukları sonucuna varılmıştır. Bu itibarla Anayasa'nın olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir (benzer yönde bkz. Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, § 110; Mehmet Hasan Altan (2), § 157).

61. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

62. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

63. Başvurucu, tahliyesine karar verilmesi istemiyle birlikte 350.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

64. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

65. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

66. Başvurucu hakkındaki tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Soruşturma sürecinde 4/10/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiş ve tutukluluk hâli sona ermiştir.

67. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

68. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

C. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/74) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALP SOSYAL HİZM. İNŞ. DAY. TÜK. MAL. OTOM. NAK. TEMİZLİK HAYVANCILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ. (2)

B. No: 2017/16292 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/16292

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALP SOSYAL HİZM. İNŞ. DAY. TÜK. MAL. OTOM. NAK. TEMİZLİK HAYVANCILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2017/16292)

Karar Tarihi: 23/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 30/7/2020-31201

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Alp Sosyal Hizm. İnş. Day. Tük. Mal. Otom. Nak. Temizlik Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. İrfan OKTAMIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, davanın husumet yokluğundan reddine karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirilmesine gerek bulunmadığını belirtmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, inşaat ve taahhüt işleriyle iştigal eden bir şirkettir. Başvurucu ile Mersin Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü arasında 1/1/2011 ila 31/12/2012 tarihlerinde geçerli olmak üzere ''Mersin Kenti İçme Suyu Şebeke Arıza, Onarım Hizmet Alım Sözleşmesi'' imzalanmıştır.

9. Sözleşmenin imzalandığı tarihte yürürlükte olan 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 81. maddesine göre Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK/Kurum) ödenmesi gereken malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinden işveren hissesinin beş puanlık kısmına isabet eden tutar Hazine tarafından karşılanmıştır.

10. 25/2/2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanun'un 38. maddesi ile 5510 sayılı Kanun'un 81/1-ı bendinde değişiklik yapılmış, başvurucu hakkındaki %5'lik Hazine yardımı 1/3/2011 tarihinden itibaren kaldırılmıştır.

11. Başvurucu, Mersin 6. İş Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı davada Hazine yardımının kesildiği 1/3/2011 ile işin bitirildiği 31/12/2012 tarihleri arasında Hazine desteğinden yararlanamadığını belirtmiş; sözleşmenin yapıldığı tarihteki mevzuat şartlarına tabi olması ve söz konusu prim ödemesini yapmaması gerektiği hâlde anılan tarihler arasında prim olarak ödediği toplam 83.643,89 TL'nin SGK'dan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

12. Mahkeme 9/2/2016 tarihli kararında davanın Hazineye açılması gerektiğini belirterek husumet yokluğu nedeniyle reddine karar vermiştir.

13. Kararın gerekçesinde; sigorta priminin işveren hissesinin %5 puanlık muafiyet indirimi yapılmadan tümüyle kesilmesi durumunda sebepsiz zenginleşenin Hazine olacağı, davada husumetin Hazineye yöneltilmesi gerektiği, davada SGK'nın davalı sıfatının bulunmadığı belirtilmiştir.

14. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi (Daire) 14/11/2016 tarihli kararıyla hükmü onamıştır.

15. Nihai karar başvurucu vekiline 13/12/2016 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 12/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

16. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Taraf ehliyeti" kenar başlıklı 50. maddesi şöyledir:

"Medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir."

17. 6100 sayılı Kanun'un "Dava şartları" kenar başlıklı 114. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Dava şartları şunlardır:

...

d) Tarafların, taraf ve dava ehliyetine sahip olmaları..."

18. 6100 sayılı Kanun'un "Dava şartlarının incelenmesi" kenar başlıklı 115. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır...

(2) Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir..."

B. Yargıtay Kararları

19. Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 26/11/2015 tarihli ve E.2015/7419, K.2015/21208 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

''...

Somut olayda 5510 sayılı Kanun'un 81/1-(ı) bendindeki düzenlemeye göre; aynı yasanın 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran işverenlerce ödenecek primin işveren hissesinin beş puanlık kısmına isabet eden tutarı Hazine tarafından karşılanacağından, gerek bu tutarın Hazinece karşılanmaması, gerek işverenin bu tutarı davalı Kuruma ödemiş olması, gerekse de ihale makamınca işveren şirketin hak edişlerinden, sigorta primi işveren hissesinin, %5 puanlık muafiyet indirimi yapılmadan tümüyle kesilmesi durumunda sebepsiz zenginleşen Hazine olacaktır. Bu durumda husumetin Hazineye yöneltilmesi gerekir.

Hal böyle olunca mahkemece, davanın pasif husumet (davalı sıfatı) yokluğu nedeni ile reddi gerekirken bu maddi ve hukuki olgular gözetilmeksizin yanılgılı değerlendirme ile işin esasına yönelik olarak yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

...''

20. Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 27/11/2017 tarihli ve E.2017/85, K.2017/9796 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

''...

Dava, yersiz olarak tahsil edildiği iddia olunan işveren hissesi sigorta priminin %5 puanlık Hazine teşvikinin yasal faiziyle birlikte davalı Kurum ve davalı Maliye hazinesinden tahsili istemine ilişkindir.

Mahkemece, davalı SGK hakkındaki davanın taraf ehliyeti yokluğundan dolayı, davalı Maliye Hazinesi hakkındaki davanın mahkemesinin görevsizliği nedeniyle usulden reddine karar verilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 05.04.2017 tarih ve 2017/21-387 Esas - 2017/657 Karar, 05.04.2017 tarih ve 2016/21-2693 Esas - 2017/656 Karar, 05.04.2017 tarih ve 2016/21-2075 Esas 2017/655 Karar, 05.04.2017 tarih ve 2016/21-972 Esas - 2017/653 Karar sayılı ''prim borcunun doğumu ve prim teşvikinden kimlerin yararlanacağı konusunda şartları

denetleyecek ve denetleme sonucuna göre işverenlerin beş puanlık indirimden yararlanıp yararlanmayacağına karar verecek olan primleri tahsil etmekle yükümlü Sosyal Güvenlik Kurumu olduğu, davacı şirketin %5 puanlık teşvik indirimden yararlanıp yararlanmayacağının belirlenmesi ve bu kapsamda ödemiş olduğu primlerin iadesini isterken davalı Kuruma husumet yöneltilmesi isabetli olduğu gibi söz konusu uyuşmazlığın 5510 sayılı Kanundan kaynaklanması nedeniyle Sosyal Güvenlik Kurumu'nun %5 puanlık teşvik indiriminden yararlanma davasında taraf sıfatı bulunmaktadır'' kararları ile dahili davalı Maliye Bakanlığı yönünden husumet yokluğu nedeni ile reddine, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun ise davada taraf sıfatı olduğundan işin esasına girerek bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.

..."

21. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi önüne gelen davalarda, başvuru konusu olayda olduğu gibi %5'lik Hazine yardımı ile ilgili olarak yersiz tahsil edildiği ileri sürülen sigorta primlerinin geri alınmasına ilişkin SGK'ya karşı açılan ve kabul ile sonuçlanan yerel mahkeme kararlarının onanmasına karar vermiştir (Yargıtay kararları, E.2014/20839, K.2015/8924, 7/5/2015; E.2014/20833, K.2015/8923, 7/5/2015; E.2014/20840, K.2015/8925 7/5/2015).

22. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 1/11/2016 tarihli ve E.2016/12631, K.2016/13219 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"...

Anılan Kanunun 79. maddesinde Kurumun prim alma zorunluluğu ve ilgililerin de prim ödeme zorunluluğu hüküm altına alınmıştır. Taraflar arasındaki ihtilaf konusu olan prim tutarını davacıdan Kurum'un tahsil ettiğine dair çekişmenin bulunmaması, yersiz tahsil edilen primlerin iade yükümlülüğünün primi tahsil eden Kurum olması karşısında, davalı Maliye Bakanlığına husumet yöneltilmesi mümkün değildir.

O halde davalı Kurum yönünden işin esasına girilerek, davacının, yukarıda belirtilen yasal düzenleme kapsamında beş puanlık Hazine yardımından yararlanma şartlarını taşıyıp taşımadığı irdelenerek, varılacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

..."

23. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 14/11/2017 tarihli ve E.2015/23110, K.2017/7849 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

''...

5510 sayılı Kanunun 79 uncu maddesine göre primleri tahsil etmekle yükümlü Sosyal Güvenlik Kurumudur. SGK, inceleme sonucu işverenin teşvikten yararlanamayacağına karar verdiğinde %5 lik primi de işverenden tahsil edecek aksi takdirde bu miktarı Hazineden yani genel bütçeden alacaktır.

Prim borcunun doğup doğmadığı hususu işveren ile SGK arasındaki ihtilaftır. Maliye Bakanlığının prim borcunun doğumu ile ilgisi ve görevi yoktur. Aksi halde 5510 sayılı Kanun ile Sosyal Güvenlik Kurumuna verilen görevler Maliye Bakanlığınca yerine getirilmesi gerekecektir. İşverenlerin prim borçlarına ilişkin ihtilaflar ve prim teşvikini düzenleyen 81. maddenin (ı) bendi 5510 sayılı Kanunda düzenlenmiş olup yine 101 inci madde gereğince

“bu kanun hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili ortaya çıkan uyuşmazlıklar iş mahkemelerinde görülmektedir.” Hukuk Genel Kurulunun 05.04.2017 tarih, 2016/21-972 E, 2017/653 sayılı kararı da aynı doğrultudadır.

Somut olayda davacı tarafından Kurumca fazla prim tahsilâtı yapıldığı iddia edildiği, yersiz tahsil edilen primlerin iade yükümlülüğünün ve yasal hasımın, primi tahsil eden Kurum olduğu gözetilerek, işin esasına girilerek, davacının, yukarıda belirtilen yasal düzenleme kapsamında beş puanlık Hazine yardımından yararlanma şartlarını taşıyıp taşımadığı irdelenerek, varılacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

...''

24. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 5/4/2017 tarihli ve E.2016/21-972, K.2017/653 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''...

Tüm bu açıklamalar ışığı altında... davacı şirketin %5 puanlık teşvik indiriminden yararlanıp yararlanmayacağını belirlenmesi ve bu kapsamda ödemiş olduğu primlerin iadesini isterken davalı SGK'ya husumet yöneltilmesi isabetli olduğu gibi söz konusu uyuşmazlığın 5510 sayılı kanundan kaynaklanması nedeniyle SGK'nın %5 puanlık teşvik indiriminden yararlanması davasında taraf sıfatı bulunmaktadır.

...''

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu, başvuru konusu dava ile benzer nitelikteki davalar kabul ile sonuçlanırken davanın SGK yerine Hazineye karşı açılması gerektiğinden bahisle husumet yokluğu nedeniyle Mahkemece reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

27. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

31. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

32. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

33. Hazineye yöneltilmesi gerekirken taraf sıfatı olmayan SGK'ya yöneltildiği gerekçesiyle davanın husumetten reddine karar verilmesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin somut başvuruya ilişkin olarak Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

36. Başvurucunun davasının husumetten reddine dair kararın 6100 sayılı Kanun'un 50. maddesine (bkz. § 14) dayandığı görülmektedir. Bu itibarla somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

37. Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Maddede, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak bu hakların sınırlandırılması mümkün olabilir (AYM, E.2015/96, K.2016/9, 10/2/2016, § 10).

38. Mahkemece sigorta priminin işveren hissesinin %5 puanlık muafiyet indirimi yapılmadan tümüyle kesilmesi durumunda sebepsiz zenginleşen Hazine olacağından davada husumetin Hazineye karşı yöneltilmesi gerektiği ve davalı Kurumun davalı sıfatının bulunmadığı belirtilerek davanın husumet nedeniyle reddine karar verilmiştir. Davanın husumetten reddine ilişkin kuralın amacı, davanın doğru hasıma açılmasını sağlamak ve bu suretle yargılamanın gereksiz yere sürüncemede kalmasını önlemektir. Davanın husumetten reddine ilişkin bu düzenlemenin yargılamanın makul süre içinde tamamlanmasını temine yönelik bir çare olduğu açıktır. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır (Halil Güler, B. No: 2015/11002, 3/7/2018, § 37).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

39. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

40. Dava açma süresine ilişkin kanun hükümlerinin belirliliği ve öngörülebilirliği bireylerin hukuki güvenliğinin sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Bu itibarla söz konusu ölçütler mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanunla yapılması zorunluluğunun alt ölçütleri olarak kabul edilebilir.

41. Hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin ön koşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermeyi ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

42. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya derece mahkemelerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun

amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

43. İlgili mevzuatın ilk defa yorumlanmasında yetki ve görev bakımından farklı durumda bulunan mahkemeler arasında farklılıklar oluşması doğaldır. Diğer bir deyişle değişik yargı kademelerinde görev alan hâkimlerin tamamının ilk defa uygulanan bir kuralı aynı şekilde yorumlaması mümkün olmayabilir. Ancak böylesi bir durumda mahkemelerin uygulamaları arasındaki uyumu ve içtihat birliğini sağlamaya yönelik mekanizmalar önem taşımaktadır (İslam Şahin, B. No: 2014/7280, 21/1/2016, § 54; Uğur Çelik, B. No: 2015/20244, 15/6/2016, § 53). Yüksek mahkemelerin fonksiyonlarından biri de yargı kararları arasında doğabilecek içtihat farklılıklarına bir çözüm getirmektir. Bununla birlikte yeni kabul edilmiş bir kanunun yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın müstakar hâle gelmesinin belirli bir zamanı gerektirdiği açıktır (Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015, § 56).

44. Bir kanun hükmüne ilişkin içtihadın henüz yerleşik hâle gelmediği bir aşamada o hükmün yargı organlarınca farklı biçimlerde yorumlanabilmesi hukukun doğası gereğidir. Zira hukukta nesnelliğin sağlanabilmesi açısından hukuk kurallarının belli ölçüde soyut kavramlar içermesi kaçınılmazdır. Nesnel hukuk kurallarının maddi âlemde gerçekleşen olaylarla bire bir örtüşmesi ve bunlara uygulanması ise her zaman mümkün olmayabilmektedir. Öte yandan hukuk kurallarının kapsamının tespitinde kural koyucu ne kadar titiz davranırsa davransın kuralın yürürlüğe girmesinden ve uygulanmaya başlanmasından sonra öngörülemeyen bazı yeni durumların ortaya çıkması da mümkündür. Bu gibi hâllerde kuralın yetkili otoritelerce ve özellikle yargı organlarınca yorumlanması zorunlu hâle gelmektedir. Kuralı yorumlayan otoritelerin birden fazla olması, bazı hâllerde kuralın birden fazla yorumlanmasını önlenemez kılmaktadır. Dolayısıyla hukuk kurallarının bu niteliği dikkate alındığında bir kanun hükmünün yargı organlarınca farklı biçimlerde yorumlanabilmesi ve kurala ilişkin farklı içtihatların varlığı tek başına kuralın belirsiz ve öngörülemez olduğu yargısına ulaşmayı haklı kılmaz. Bununla birlikte birden fazla içtihadın varlığı hukuk kurallarının temel bir özelliği olan bireyin davranışını yönlendirebilme gücünü zayıflatacak bir boyuta ulaşmışsa kamu düzeninin bozulduğundan söz edilebilir. Bu durumda bireylerin davranışlarını hangi içtihada göre yönlendirecekleri belirsizleşeceğinden öngörülebilirlik ortadan kalkar (Mehmet Arif Madenci, § 84).

45. Yargısal kararlardaki değişiklikler, hukukun dinamizmini ve mahkemelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtması yönüyle olumludur. Ancak uygulamadaki birlikteliği sağlamaları beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşması bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkarır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecektir. Ayrıca böyle bir algının toplumda yerleşmesi hâlinde bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir (Türkan Bal, § 64).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Somut olayda Mahkeme, sosyal güvenlik hukukundan kaynaklanan alacak davasında hukuki bir neden olmaksızın başvurucudan tahsil edilen teşvik primiyle sebepsiz zenginleşen tarafın Hazine olduğu gerekçesiyle davanın husumetten reddine karar vermiştir. Davanın husumetten reddine ilişkin kararın yargılamanın sürüncemede

bırakılmasının önlenmesi ve doğru taraf aleyhine dava açılmasının sağlanarak hukuki istikrarın temin edilmesi amacına yönelik elverişli ve gerekli olduğu değerlendirilebilir ancak gözönüne alınması gereken asıl husus ret kararıyla başvurucunun mahkemeye erişimine yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

47. 5510 sayılı Kanun'un 81. maddesi kapsamında %5'lik Hazine katkı payından yararlanma koşulları ve bu kapsamda davacılar tarafından ödenen katkı payının iadesi talebiyle açılan davalar ile ilgili olarak Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin davanın SGK aleyhine açılması gerektiğini içtihat hâline getirerek bu konuda yerel mahkemelerce verilen kararları onadığı anlaşılmaktadır (bkz. §§ 18-20). Buna karşın Yargıtay 21. Hukuk Dairesi başvuru konusu somut davanın karara bağlandığı tarihi de içine alan dönemde bu tür davaların Hazine aleyhine açılması gerektiğini belirterek SGK aleyhine açılan davalarda husumet yokluğu nedeniyle bozma kararları vermiştir (bkz. §§ 16-18). Dolayısıyla anılan dönemde aynı ya da farklı mahkemelere aynı nedenden açılan davaların temyiz incelemesini yapan Yargıtay Dairelerine göre SGK ya da Hazine aleyhine sonuçlanabildiği anlaşılmaktadır.

48. Başvuru konusu davadan sonraki süreçte Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu davaların SGK'ya karşı açılması gerektiğine ilişkin içtihadı üzerine somut davanın temyiz incelemesini yapan Yargıtay 21. Hukuk Dairesi kararını değiştirmiş ve yerel mahkemelerce SGK'ya karşı açılan davaları onamış, Hazine aleyhine açılan davalarla ilgili bozma kararları vermiştir. Başvuru konusu davanın da karara bağlandığı dönem için davaların bu şekilde kesinleşmesi sebebiyle benzer durumda bulunan kişiler açısından yargısal sistemin işleyişinden kaynaklanan nedenlerle farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

49. Bu durumda başvurucunun SGK aleyhine açtığı davanın Hazine aleyhine açılması gerektiği gerekçesiyle reddedildiği ve Yargıtay 21. Hukuk Dairesi tarafından onanarak husumet yönünden hükmün kesinleştirildiği ancak akabinde Hukuk Genel Kurulu kararı ve aynı yönde 21. Hukuk Dairesinin de görüş değiştirerek davanın SGK aleyhine açılması gerektiği yönündeki içtihat gelişim süreci gözetildiğinde başvurucunun gerek Hazine gerekse SGK aleyhine açacağı sonraki bir davanın başarı şansının olmayabileceği yönünde şüpheye düşmesinin makul ve anlaşılabilir olduğu görülmektedir. Başka deyişle içtihat farklılığının derinleştiği söylenemeyecek ise de başvuruya konu olayın somut koşullarında husumete ilişkin kararların niteliği gereği farklı kararların başvurucu açısından hukuken belirsizlik doğurduğu anlaşılmaktadır.

50. Konusu ve sebebi aynı olan davalarda mahkemelerce verilen kararların Yargıtay 10. ve 21. Hukuk Dairelerinin pasif husumet ehliyeti ile ilgili olarak farklı değerlendirmeleri sonucu davaların farklı kurumlar aleyhine sonuçlandığı gibi oluşan belirsizlikte kişilerin yanlış hasıma dava açmalarının birtakım hukuki sonuçlarına (zamanaşımı, kesin hüküm vs.) katlanmak zorunda bırakıldıkları anlaşılmaktadır.

51. Başvuruculara davalarının ne şekilde sonuçlanması gerektiğine dair herhangi bir çıkarım yapmak Anayasa Mahkemesinin değerlendirme yetkisi dışında kalmakla birlikte nihai yargılama makamını oluşturan Yargıtay Daireleri arasındaki yorum farklılıklarının benzer nitelikteki davaların karara bağlanması sürecinde hukuki belirsizliğe yol açtığı ve başvurucular için öngörülemez nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

52. Buna göre başvuru konusu davada hukuki belirsizlik sonucu doğuracak şekilde husumetten ret kararı verilmesi suretiyle başvurucunun ret kararının sonuçlarına katlanmak zorunda bırakılmasının başvurucu üzerinde aşırı bir külfet meydana getirdiği, başvurucunun mahkemeye ulaşma imkânını ortadan kaldırdığı, bu suretle mahkemeye erişim hakkına

yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

53. Anayasa Mahkemesinin yukarıda aktarılan değerlendirmesi ve vardığı sonuç yalnızca mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin olup davanın esasına ilişkin bir unsur içermemektedir.

54. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Burhan ÜSTÜN bu görüşe katılmamıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

55. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

56. Başvurucu, yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

57. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

58. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

59. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı

olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

60. İncelenen başvuruda, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

61. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılması için Mersin 6. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

62. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Burhan ÜSTÜN'nün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mersin 6. İş Mahkemesine (E.2015/144, K.2016/32) GÖNDERİLMESİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

Başvuru, aştığı sosyal güvenlik hukukundan kaynaklanan alacak davasının, aynı nitelikteki diğer davaları kabul edilmişken, mahkemece husumetin Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı

yerine Hazineye yöneltilmesi gerektiğinden bahisle husumet nedeniyle reddedilmesi, başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

Aynı kanun hükmünün farklı yorumlanmasına bağlı olarak birbiriyle uyuşmayan kararlar verilmesi, toplumda yargıya olan güvenin örselenmesine ve hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin zedelenmesine yol açabilir. Dolayısıyla tamamen aynı nitelikteki konularda farklı yargı kararlarının verilmesinin önlenmesine yönelik tedbirler alınması hukuk devletinde arzulanan bir durumdur. Bununla birlikte hukuk kurallarının yorumlanması yetkisinin hâkime ait olduğu ve hâkimin bir hukuk kuralını yorumlarken tam bir bağımsızlık içinde hareket etmesi gerektiği hususu da gözden uzak tutulmamalıdır. Bir hukuk kuralının ne şekilde yorumlanacağı veya ilgili hukuk kuralının belli bir yorumunun benimsenmesi neticesini doğuracak biçimde hâkime dışarıdan müdahalede/dayatmada bulunulması yargı bağımsızlığına gölge düşürebilir. Ancak bir hukuk devletinde yargı bağımsızlığının ve dolayısıyla hâkimin, hukuk kurallarının yorumu hususundaki özerkliğinin önemi inkâr edilemese de hukuki güvenlik ve istikrar da hukuk devletinin ehemmiyet taşıyan diğer bir ilkesidir. Bu bakımdan bu iki ilke arasında bir denge kurulması gerektiği tabiidir.

Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi de bireysel başvuru incelemelerinde ancak bu dengenin hukuki güvenlik ve istikrar ilkesi aleyhine bozulduğu hallerde müdahalede bulunmalıdır.

Öte yandan iki anayasal değer arasındaki dengenin bozulduğundan söz edilebilmesi için birden fazla içtihadın varlığının kamu düzenini etkileyecek boyuta ulaşması gerekir. İçtihat farklılığının hukuk kurallarının temel bir özelliği olan bireyin davranışını yönlendirebilme gücünü zayıflatacak bir boyuta ulaşması halinde kamu düzeninin bozulduğundan söz edilebilir. Dolayısıyla bu noktada özellik arz eden husus, içtihat farklılığının kamu düzenini bozacak boyuta ulaşıp ulaşmadığıdır. Aynı meseleye ilişkin farklı kararların varlığı tek başına Anayasa Mahkemesinin müdahalesine bir zorunluluk zemini oluşturmaz. Belli bir konuya ilişkin içtihat farklılığının Anayasa Mahkemesince sorun olarak görülebilmesi için içtihatlar arasındaki farklılaşmanın derinleşmiş ve süreklilik kazanmış olması gerekir. AHİM ve AYM içtihatları da bu yöndedir. Ancak çoğunluk kararında somut dosya bakımında içtihatlar arasında derinleşmiş ve süreklilik arz eden bir farklılık olup olmadığına ilişkin kriter uygulanmamıştır. Çoğunluk kararında salt içtihat farklılığının bulunması yeterli görülmüş, bu içtihat farklılığının derinleşmiş ve süreklilik arz etmesi koşulu aranmamıştır. Bu yönüyle çoğunluk kararının AİHM'den ve AYM'nin önceki görüşlerinden ayrıştığı anlaşılmaktadır.

Kaldı ki başvurucunun açmış olduğu dava husumet yönünden reddedilmiştir. Başvurucunun bu sonucu Anayasa Mahkemesine getirmeden önce husumeti kararda sözü edilen kuruma yönelterek sonuç olması mümkündür. Hukuk Genel Kurulu kararı, Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurudan çok sonra kabul edilmiş, başvuru yapıldığında böyle bir karar bulunmamaktadır. Başvurucunun önünde etkili ve sonuç almaya yönelik dava açma yolu varken bu yolu kullanmadan bireysel başvuruya gelmesi yerinde değildir.

Sonuç olarak, somut olayda derinleşmiş ve süreklilik kazanmış bir içtihat farklılığı bulunmadığından ve sadece husumet nedeniyle usulden reddedilmiş bir kararın sonucunda gösterilen hasma husumet yöneltilerek sonuç alınabileceğinden başvurunun reddine karar verilmesi yerine ihlal kararı veren çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Burhan ÜSTÜN

İLHAMİ İZMİRLİ

B. No: 2017/21175 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/21175

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLHAMİ İZMİRLİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/21175)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : İlhami İZMİRLİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutukluluk incelemeleri sırasında alınan Savcılık görüşünün bildirilmemesi, tutukluluğun devamı yönündeki kararlara itiraz taleplerinin değerlendirilmemesi ya da kararların tebliğ edilmemesi, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması ve tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; soruşturma aşamasında arama ve elkoyma işlemlerinin yöntemince yapılmaması nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının; soruşturma sürecindeki birtakım uygulamalar nedeniyle adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin; ceza infaz kurumundaki uygulamalar ve kısıtlamalar nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır.

10. Düzce Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından darbe teşebbüsü sonrasında Bolu Orman Bölge Müdürlüğünde orman muhafaza memuru olarak görev yapmakta olan başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle soruşturma başlatılmış ve başvurucu bu kapsamda 20/9/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucu 22/9/2016 tarihinde Düzce Emniyet Müdürlüğünde ve 23/9/2016 tarihinde Başsavcılıkta ifade vermiş, ifade alma işlemleri sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadelerinde FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başvurucu 23/9/2016 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Düzce Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

12. Başvurucunun sorgusu Düzce Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir.

13. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"Şüphelinin üzerine atılı suçu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, şüphelinin üzerine atılı suçun 5271 sayılı CMK.nın 100/3.maddesinde sayılan katalog suçlardan olması nedeniyle tutuklama nedenlerinin varsayıldığı, atılı suçun vasıf ve mahiyeti, ileride verilmesi beklenen muhtemel cezanın miktarı ve korunan hukuki değer ile menfaat karşılaştırıldığında adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı, işin önemi, verilmesi beklenen ceza miktarı göz önünde tutulduğunda verilecek tutuklama kararının ölçülülük ilkesini ihlal etmeyeceği, özgürlüklerin esas, sınırlanmasının ise istisna olduğu evrensel ilkesi bilinmekte ise de, dosya kapsamından talebin ve suçun mahiyeti gereği, mevcut delil durumu karşısında istisnai halin, istisnai

önlemi haklı kılacağı anlaşılmakla konuya ilişkin şartlar oluştuğundan Düzce Cumhuriyet Başsavcılığının 23/9/2016 tarihli talebinin kabulü ile şüphelinin üzerine atılı suçtan 5271 sayılı CMK'nın 100 ve devamı maddeleri uyarınca TUTUKLANMASINA ... [karar verildi.]"

14. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, Bolu Sulh Ceza Hâkimliği 10/11/2016 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

15. Başvurucunun tutukluluk durumunu inceleyen Düzce Sulh Ceza Hâkimliği 20/12/2016 tarihinde tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

16. Başvurucu bu karara 4/1/2017 tarihinde itiraz etmiş, Bolu Sulh Ceza Hâkimliği 16/2/2017 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

17. Anılan karar başvurucuya 15/3/2017 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 12/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Başsavcılık 30/5/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. FETÖ/PDY'ye ilişkin genel açıklamaların da yer aldığı iddianamede ilk olarak FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve başvurucunun eylemlerine değinilmiştir. İddianamede başvurucu yönünden suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Başvurucunun FETÖ/PDY'ye üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı olduğu gerekçesi ile orman muhafaza memurluğu görevinden çıkarıldığı belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun çocuklarının FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı nedeniyle kanun hükmünde kararname (KHK) ile kapatılan eğitim kurumlarında eğitim gördükleri bildirilmiştir.

iii. FETÖ/PDY'nin finans kaynağı olan ve örgütle bağlantısı nedeniyle kapatılan Bank Asyada hesabının bulunduğu belirtilmiştir.

iv. FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisaklı Düzce Köylerini Zirai Bilinçlendirme Dayanışma ve Kültür Derneği ile Ufuk Tarım Orman Sen isimli sendikaya üye olduğunun tespit edildiği ileri sürülmüştür.

v. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisaklı olduğu yönünde beyanların yer aldığı belirtilmiştir.

19. İddianamede başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin olarak A.R.S. isimli tanığın başvurucunun FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyelerinin sohbet adını verdikleri toplantıya katıldığına ilişkin beyanına dayanılmıştır.

20. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"Silahlı terör örgütüne üye olmak suçunun 5237 sayılı TCK'nın 314/2. maddesinde düzenlendiği örgüt üyeliği için örgüt ile bağ kurup örgüt amacı doğrultusunda süreklilik ve çeşitlilik gösteren faaliyetlerde bulunmak gerektiği, örgüt üyeliğinin oluşması için örgüt ile kurulan bağın isteyerek ve iradi olmasının gerektiği, örgüte üye olmak için örgüt yöneticilerinin rızasına gerek bulunmadığı, örgüte üye olmanın fiili bir katılma olduğu, tek taraflı irade ile örgüte katılmanın mümkün olduğu, bu kapsamda, şüphelilerin FETÖ'ye müzahir Bank Asya'da hesaplarının bulunması, şüpheli İlhami İzmirli'nin çocuğunu FETÖ'ye

müzahir okula göndermiş olması, şüpheli İlhami İzmirli'nin FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü üyelerinin sohbet adını verdikleri toplantıya katılmış olması, şüpheli İlhami İzmirli'nin FETÖ'ye müzahir dernek ve sendikaya üyeliğinin bulunması, şüphelilerin FETÖ ile irtibatı ve iltisakından ötürü mesleğinden ihraç edilmiş olmaları birlikte değerlendirildiğinde şüphelilerin üzerlerine atılı suçları işlediklerine yönelik kamu davası açmaya yeter delil ve şüphe bulunduğu anlaşıl[mıştır.]"

21. Düzce 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 31/5/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2019/487 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

22. Mahkemece 31/5/2017 tarihinde yapılan tensip incelemesinde başvurucunun tutukluluğunun da devamına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"Tutuklu sanık İlhami İzmirli'nin üzerine atılı Fetö/Pdy silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasına dair; dosya içerisinde bulunan belge ve dokümanlar, Bank Asya'ya ait hesap hareketleri, sanığın kovuşturma aşamasında henüz savunmasının alınmamış olması, kuvvetli suç şüphesinin varlığı, bu suçun 5271 Sayılı CMK'nın 100/3 maddesinde tutuklama nedeni olarak öngörülen katalog suçlardan olması, tutuklulukta geçen süre ile kovuşturma konusu suçun yasada öngörülen cezasının alt ve üst sınırları arasında ölçülülük bulunması, adli kontrol hükümlerine uymanın sanığın iradesine bırakılması ve bu aşamada yetersiz kalma ihtimali nedeniyle tutukluluğun devamı halinde mağduriyete neden olunmaması dikkate alınarak CMK'nın 100 ve devamı maddeleri gereğince tefhim tarihinden itibaren 7 günlük süre içerisinde Düzce 1. Ağır Ceza Mahkemesi'ne itiraz yolu açık olmak üzere tutukluluk halinin devamına... [karar verildi.]"

23. Mahkemece 22/11/2017 tarihinde yapılan ilk duruşmada başvurucunun savunması alınmış ve iddia makamının talebine de uygun olarak başvurucu tahliye edilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Tutuklu sanık İlhami İzmirli'nin üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklu kaldığı süre dikkate alınarak, yargılamanın bundan sonraki safahatı açısından tutuklama sebeplerinin var olmasına rağmen, adli kontrol hükümlerinin yeterli olacağı sonucuna varılmakla ... tahliyesine... [karar verildi.]"

24. Mahkeme, tanık A.R.S.yi talimat yoluyla dinlemiştir. Adı geçen tanığın ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... İlhami İzmirli Yığılca Orman İşletme Müdürlüğünde orman muhafaza memuru olarak 2010 yılında görev yapıyordu diye biliyorum. 2010 yılında cemaat olarak adlandırılan fakat şu anda terör örgütü olduğu ortaya çıkan cemaatin toplantılarında 2010 yılında Yığılca ilçesinde yaklaşık 5-10 sohbetine katıldım. Bu sohbetlerin bir çoğunda İlhami İzmirli de vardı. Benim İlhami İzmirli ile alakalı başka bir bilgim yoktur. İlhami İzmirli'nin himmet adı altında para verip vermediğini bilmiyorum. O tarihlerde sohbete katıldığımız yerin adresi, Yığılca müftülüğünün karşısındaki iki katlı binanın ikinci katında cemaat denilen terör örgütünün derneği vardı. Derneğinin adını şu anda hatırlamıyorum. Orada Ramazan ayında iftar yapılıp, iftardan sonra dini sohbet yapılıyordu. Sohbetin en başında Fethullah Gülen'in kitaplarından bölümler okunuyordu. İlhami İzmirli ile beraber sohbette bulunduğumuz yerlerden bir tanesi de Yığılca ilçesindeki Arıkan petrolün yanındaki depo tarzında evden bozma, tek katlı bir yapıydı."

25. Diğer taraftan Başsavcılıkça başka kişilerle ilgili olarak yürütülen soruşturmalarda başvurucunun adının geçtiği ifadeler ve teşhis tutanakları Mahkemeye gönderilmiştir.

Mahkemece 13/9/2018 tarihli duruşmada başvurucuya okunan ifadelerin ilgili kısmı şöyledir:

- B.A. 18/6/2017 tarihli beyanında başvurucuyla ilgili olarak "Ormancıdır. Fetö kapsamında tutuklandı diye biliyorum. Kızı Fem Dershanesinde öğrenci idi. Cemaatin faaliyetlerine aktif olarak katılırdı." şeklinde ifade vermiştir.

- E.B. 8/2/2018 tarihli ifadesinde "Bana göstermiş olduğunuz şahıs ismini İlhami İzmirli olarak bildiğim yine Akçakoca ilçesi örgütün mütevelli heyetinde faaliyet gösteren şahıstır" şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Ö.A. 13/2/2018 tarihli beyanında "... Bu şahıslarla görüştüğüm dönem içinde Yığılca'daki sohbet gruplarına giderek zaman zaman giderek sohbetlerine katıldım. Bu grupta A.P., B.M., A.K., İlhami İzmirli, S.Ö. olduğunu bildiğim şahıslarla birlikte sohbet toplantıları düzenlenmesi amacı ile kiralandığını düşündüğüm evde ve Yığılca merkezdeki okuma salonunda düşünüyorduk. Katılmış olduğum sohbet toplantıları tamamen dini içerikli idi" şeklinde ifade vermiştir.

26. Mahkeme 13/9/2018 tarihli kararıyla başvurucunun ve müdafiinin hazır bulunduğu duruşmada başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgi kısmı şöyledir:

"...

Sanık savunması, sanığın 17-25 Aralık olaylarından sonra da örgüt ile organik bağını devam ettirmesi, dernek ve sendika üyeliklerinin 15 Temmuz Darbe Girişimine kadar devam etmesinin bu hususun somut bir delili olduğu, tanık beyanlarına göre sanığın mütevelli sıfatı ile sohbetlere sürekli iştirak eden ve örgüt bağlılığı kuvvetli olan örgüt üyelerine yönelik olarak organize edilen karar ve himmet toplantılarına katıldığı, ayrıntılı tanık beyanlarının birbirleri ile ve dosya kapsamı ile uyumlu oldukları, diğer aleyhe deliller ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde sanığın, örgüt amacını benimsediği, örgüt hiyerarşisi adı altında verilen her türlü emir ve talimatı sorgulamaksızın tam bir teslimiyet duygusu ile yerine getirdiği, örgüte sadece sempati duymayıp örgüt içinde yer aldığı, örgüt bünyesinde süreklilik, çeşitlilik, yoğunluluk gerektiren örgüt faaliyetlerine katıldığı bu sebeplerle sanığın Fetö/Pdy terör örgütü üyesi olarak kabulü gerektiğinden bahisle sanığın silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasına karar verilmiştir."

27. Başvurucunun 27/9/2018 tarihli istinaf talebi, yasal süresi içinde yapılmadığı gerekçesiyle Mahkemece 28/9/2018 tarihli ek kararla reddedilmiştir.

28. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı istinaf başvurusu ise Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 23/11/2018 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiş ve böylelikle mahkûmiyet hükmü kesinleşmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Düzce 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/9/2018 tarih ve 2017/239 esas, 2018/220 karar sayılı kararı ile sanık İlhami İzmirli'nin üzerine atılı 'silahlı terör örgütüne üye olma' suçundan neticeten 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, kararın sanık ve sanık müdafinin yüzüne karşı verildiği, istinaf dilekçesinin 7 günlük süre geçtikten sonra 27/9/2018 tarihinde verildiği gerekçesiyle Düzce 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/9/2018 tarih ve 2017/239 esas, 2018/220 sayılı ek kararı ile istinaf talebinin CMK'nın 276/1. maddesi gereğince reddine karar verildiği, CMK'nın 276/2. maddesi gereğince bir karar verilmesi için sanık müdafii tarafından dilekçe verildiği, dosya içerisinde mevcut Adalet

Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığının 31/8/2018 tarih ve 11017 sayılı yazısı ile dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde istinaf başvurusunun reddine ilişkin kararda isabetsizlik görülmediğinden,

Sanık müdafiinin başvurusunun reddine... [karar verildi.]"

IV. İLGİLİ HUKUK

29. İlgili hukuk için bkz. Emre Soncan, B. No: 2016/73490, 11/3/2020, §§ 32-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu; usul ve yasaya aykırı olarak gözaltı kararı verildiğini, gözaltına alınmasının hukuksuz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası, üçüncü fıkrası ve beşinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

...

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal ve savaş hallerinde uzatılabilir."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla somut olayda başvurucunun bu bölümdeki iddialarının özünün gözaltının hukuki olmadığına yönelik olduğu anlaşılmakla anılan şikâyetlerin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve beşinci fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

36. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

37. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan gözaltı tedbirinin hukuki olup olmadığının ve gözaltı süresinin makul olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun gözaltı sürecinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri başta olmak üzere ilgili maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek; aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

38. Somut olayda hakkındaki mahkûmiyet hükmü 23/11/2018 tarihinde kesinleşen başvurucunun bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla (kararın tebliğ süresi de dikkat alındığında) tazminat talebinde bulunması için 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinde öngörülen dava açma süresi geçmiş bulunmaktadır. Bu nedenle gözaltı tedbiri için 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun başvurucu yönünden ulaşılabilir olmadığı ve dolayısıyla başvurucunun mağduriyetini giderebilecek nitelikte, tüketilmesi gereken bir başvuru yolunun bulunmadığı açıktır (tutuklama yönünden benzer bir değerlendirme için bkz. Abdullah Akyüz [GK], B. No: 2013/9352, 2/7/2015, §§ 45-50). Dolayısıyla başvurunun bu kısmının diğer kabul edilemezlik kriterleri yönünden incelenmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

39. Genel ilkeler için bkz. Hasan Akboğa (GK), B. No: 2016/10380, 27/3/2019, §§ 19-34.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda öncelikle başvurucunun gözaltına alınmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyeliği suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesindeki hükümler çerçevesinde gözaltına alınmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan yakalamanın kanuni dayanağı bulunmaktadır.

41. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan gözaltı tedbirinin ön koşulu olan başvurucunun suç işlediğine dair somut belirtilerin bulunup bulunmadığının irdelenmesi gerekir.

Başvurucu hakkında verilen 21/9/2016 tarihli yakalama ve gözaltı kararında başvurucu hakkında FETÖ/PDY terör örgüt üyeliğinden soruşturma yürütüldüğü ileri sürülmüştür. Öte yandan somut olayın koşullarında başvurucu hakkında soruşturma mercilerince değinilen olgu ve delillerin somut suç belirtisi olarak kabul edilmesinin mümkün olduğu değerlendirilmiştir.

42. Ayrıca suç işlediği hakkında somut belirtinin bulunduğu tespit edilen başvurucunun yakalanmasının amacının bu suç şüphesine ilişkin soruşturma işlemlerinin yürütülmesini ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını temin etmek olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hülya Kar [GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019, § 20; Hasan Akboğa § 63). Dolayısıyla başvurucunun yakalanmasının ve sonrasında uygulanan gözaltı tedbirinin anayasal açıdan meşru bir amaca dayanmadığı söylenemez.

43. Son olarak başvurucu hakkındaki gözaltı tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Yakalama ve gözaltının ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesinde; yakalama tedbirine başvurulmasının gerekçesi, kamu makamlarının ve başvurucunun tutumu gözönünde bulundurulur (Hasan Akboğa, § 64).

44. Somut olayda başvurucuya isnat edilen suçun niteliği ve işin önemi dikkate alındığında gözaltı tedbirinin ölçülü olmadığını söylemek mümkün görünmemektedir.

45. Açıklanan gerekçelerle gözaltı işlemi yoluyla başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olmadığı sonucuna ulaşıldığından gözaltına ilişkin iddiaların dile getirildiği başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

46. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına gözaltı yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'nın 13. ve 19. maddelerinde yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden, 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

47. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığını, tutuklama ve itiraz üzerine verilen kararlarda şikâyetleri incelenmeden, gerekçesiz olarak karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

48. Bakanlık; başvurucu hakkında soruşturma yürütülen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi, ayrıca başvurucunun üyesi olduğu iddia edilen terör örgütünün yapılanma ve toplanma biçimleri de gözönünde bulundurulduğunda dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı görüşündedir.

49. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin haksız ve hukuka aykırı olduğunu belirterek Bakanlık görüşünü kabul etmediğini

ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

50. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla somut olayda başvurucunun bu bölümdeki iddialarının özünün tutuklanmasının hukuki olmadığına yönelik olduğu anlaşılmakla bu bölümdeki şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

51. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir, § 57).

52. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri başta olmak üzere ilgili maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek; aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

(1)Genel İlkeler

53. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

54. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağı bulunmaktadır.

55. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

56. Düzce Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna genel ifadelerle değinilmiş ancak bu somut olguların neler olduğu açıklanmamıştır (bkz. § 13).

57. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede ise meslekten çıkarma kararına,

başvurucunun çocuklarının FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı nedeniyle KHK ile kapatılan eğitim kurumlarında eğitim görmelerine, yine FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisaklı dernek ve sendikaya üyeliğinin bulunmasına, anılan örgütün finans kaynağı olan ve örgütle bağlantısı nedeniyle kapatılan Bank Asyada hesabının bulunmasına ve tanık beyanlarına dayanılmıştır (bkz. §§ 18-20).

58. Soruşturma dosyasında, FETÖ/PDY üyeliği ile suçlanan ve başvurucuyla birlikte aynı sohbet grubunda olduğu belirtilen A.R.S. isimli kişinin beyanlarda başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarda bulunduğu görülmektedir (bkz. §§ 19, 24). Tanık, Yığılca'da adreslerini tarif ettiği yerlerde 2010 yılında birçok kez sohbete katıldığını ve bu sohbetlerin çoğunda başvurucunun da bulunduğunu ifade etmiştir. Yargılama sırasında haklarında yürütülen başka soruşturmalarda ifade veren kişilerden B.A., başvurucunun FETÖ/PDY'nin faaliyetlerine aktif olarak katıldığını beyan etmiştir. Yine bu kapsamda ifade veren E.B., başvurucunun Akçakoca'da örgütün mütevelli heyetinde faaliyet gösteren bir kişi olduğunu ifade etmiştir. Ö.A. ise zaman zaman sohbetlere katıldığını ifade ederek başvurucuyla birlikte sohbet gurubundaki diğer kişilerin isimlerini vermiştir (bkz. § 25). Tüm bu anlatımlar karşısında başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtilerin bulunduğu görülmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Selçuk Özdemir başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Metin Evecen, § 58; Mustafa Mendeş, B. No: 2018/1349, 30/10/2018, § 51). Anayasa Mahkemesi ayrıca Hilmi Balta (B. No: 2016/51749, 7/11/2019) kararında -Yargıtayın örgütün mütevelli heyetinde yer almayı FETÖ/PDY ile örgütsel bir ilişkinin bulunduğunu gösteren bir delil olarak kabul ettiğine yönelik kararlarına atıf yaparak- başvurucunun mütevelli heyetinde olduğu yönündeki tanık beyanının FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç yönünden kuvvetli belirti olduğunu değerlendirmiştir (Hilmi Balta, § 47).

59. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

60. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı ve bu yapılanmanın arz ettiği tehlike (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 15-19, 26) darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, bunun yanı sıra çoğunluğu önemli yerlerde kamu görevlisi olan on binlerce şüpheli hakkında doğrudan darbeyle ilişkili olmasa da FETÖ/PDY'ye mensubiyet nedeniyle ivedilikle soruşturma yapılması ihtiyacı birlikte dikkate alındığında soruşturma konusu olaylara ilişkin delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 271; Selçuk Özdemir, § 78).

61. Darbe teşebbüsüyle bağlantılı veya darbe teşebbüsüyle bağlantılı olmasa bile teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır. Diğer

taraftan FETÖ/PDY'nin ülkedeki neredeyse tüm kamu kurum ve kuruşlarında örgütlenmiş olması, yüz elliyi aşkın ülkede faaliyet göstermesi ve ciddi seviyede uluslararası ittifaklarının bulunması, bu yapılanma ile ilgili olarak soruşturmaya tabi tutulan kişilerin yurt dışına kaçmasını ve yurt dışında barınmasını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 272; Selçuk Özdemir, § 79).

62. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

63. Somut olayda Düzce Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında olmasına, adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacak olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 13).

64. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Düzce Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma ve delilleri etkileme şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

65. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

66. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

67. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Düzce Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 13) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

68. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin

olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

69. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

3. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

70. Başvurucu; tutukluluğun devamına karar veren Mahkemenin her seferinde aynı matbu gerekçelerle tahliye taleplerini reddettiğini, tutukluluğun makul süreyi aştığını, ret kararlarında somut gerekçelerin gösterilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

71. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

72. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

73. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

74. Başvurucunun tutuklanmalarına neden olan suçlama, Türkiye'de olağanüstü hâl ilanına sebebiyet veren, temel olay olan 15 Temmuz darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen ve silahlı bir terör örgütü olduğu kabul edilen FETÖ/PDY üyesi olduğuna ilişkindir. Başvurucunun tutukluluk sürecinde olağanüstü hâl devam etmiştir. Bu itibarla başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aşıp aşmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutukluluk süresinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri başta olmak üzere ilgili maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecektir (bkz. Erdal Tercan ([GK], 2016/15637, 12/4/2018, § 188).

ii. Başvuru Yollarının Tüketilmesi Hakkında

75. Anayasa Mahkemesi tutukluluğun kanunda öngörülen azami süre veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya ilk derece mahkemesi kararıyla başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiş ise dava sonuçlanmış olsun (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, §§ 45-50) ya da olmasın (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§

48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45) 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır.

76. Bununla birlikte tüketilmesi gereken başvuru yollarının her şeyden önce ulaşılabilir olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli değildir. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla tazminat talebinde bulunulması için kanunda öngörülen sürenin geçtiği durumlarda bu tazminat yolunun ulaşılabilir olmadığını ve tüketilmesinin gerekmediğini belirtmiştir (Abdullah Akyüz [GK], B. No: 2013/9352, 2/7/2015, §§ 45-50).

77. Somut olayda 22/11/2017 tarihinde tahliye edilen ve hakkındaki mahkûmiyet hükmü 23/11/2018 tarihinde kesinleşen başvurucunun bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla tazminat talebinde bulunması için 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinde öngörülen dava açma süresi geçmiş bulunmaktadır (bkz. § 28). Bu nedenle söz konusu tazminat yolunun tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiası bakımından ulaşılabilir olmadığı ve dolayısıyla başvurucunun mağduriyetini giderebilecek nitelikte tüketilmesi gereken bir başvuru yolunun bulunmadığı açıktır. Dolayısıyla başvurunun bu kısmının diğer kabul edilemezlik kriterleri yönünden incelenmesi gerekir.

iii. Şikâyetin İncelenmesi

(1) Genel İlkeler

78. Genel ilkeler için bkz. Erdal Tercan (§§ 190-200) kararı.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

79. Başvurucu 20/9/2016 tarihinde gözaltına alınmış ve silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 23/9/2016 tarihinde tutuklanmıştır. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma sonucunda hazırlanan 30/5/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talep edilmiştir. Başvurucu, tutuklu olarak sürdürülen yargılama sırasında 22/11/2017 tarihli ilk duruşmada tahliye edilmiştir. Tahliye sonrası tutuksuz olarak devam eden yargılama sonucunda 13/9/2018 tarihinde verilen hükümle başvurucunun silahlı suç örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetine karar verilmiştir. Böylece başvurucunun bir suç isnadına bağlı olarak tutulması, tahliye tarihinde sona ermiştir. Anılan mahkûmiyet hükmünün yasal süresi içinde istinaf edilmemesi nedeniyle yapılan istinaf talebi ilk derece mahkemesince ve bu ret kararına karşı yapılan istinaf talebi de istinaf mahkemesince reddedilerek kesinleşmiştir. Buna göre başvurucu 20/9/2016 ile 22/11/2017 tarihleri arasında 1 yıl 2 ay 2 gün süreyle bir suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılmıştır.

80. Başvurucu, kamu makamlarınca ve yargı organlarınca 15 Temmuz darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu kabul edilen FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu değerlendirilen kişilere yönelik olarak Başsavcılık tarafından yürütülen bir soruşturma kapsamında tutuklanmıştır. İddianamede; başvurucunun örgüte ait evlerde örgütsel toplantılara katıldığı, Akçakoca'da örgütün mütevelli heyetinde faaliyet gösteren şahıslardan olduğu ve örgütün faaliyetlerine aktif olarak katıldığı, böylece örgüt ile bağ kurup örgüt amacı doğrultusunda süreklilik ve çeşitlilik gösteren faaliyetlerde bulunduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak başvurucunun isnat edilen suç yönünden kuvvetli suç şüphesi altında olduğu sulh ceza hâkimlikleri ve yargılamayı yapan Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen tutukluluğa

ilişkin kararlarda açıkça belirtilmiştir. Başvurucu hakkındaki tutuklama ve tutukluluğun devamı kararlarında atıf yapılan ve/veya soruşturma dosyasında bulunduğu ifade edilen deliller dikkate alındığında -tutukluluğun ön şartı olan- suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğuna ilişkin olarak anılan kararların ilgili ve yeterli olduğu değerlendirilmiştir (bkz. §§ 54-68).

81. Öte yandan sulh ceza hâkimliklerinin ve ağır ceza mahkemelerinin tutukluluğun devamı kararlarının gerekçelerinde yer alan tutuklama nedenlerine ve ölçülülüğe ilişkin açıklamalar incelendiğinde kaçma şüphesine, delillerin karartılması ihtimalinin bulunmasına, isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve Kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasında olmasına, suça göre tutuklama tedbirinin ölçülü/orantılı olmasına, adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağına dayanıldığı görülmektedir.

82. Türk yargı organlarınca FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğu kabul edilmektedir (ilgili kararların bir kısmı için bkz.Selçuk Özdemir, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018 § 10).

83. FETÖ/PDY, bir taraftan başta eğitim ve din olmak üzere farklı sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yasal faaliyetlerde bulunurken diğer taraftan bazen bu yasal kuruluşların içinde gizlenmiş olan, bazen de yasal yapıdan tamamen farklı şekilde konumlanan ve hareket eden, özellikle de kamusal alana yönelik faaliyetlerde bulunan illegal bir yapılanma niteliğindedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26).

84. Başvurucuya isnat edilen suçlamanın niteliği, başvurucunun üyesi olduğu iddia edilen terör örgütünün (FETÖ/PDY) yukarıda ifade edilen örgütlenme biçimi ve işleyişi, soruşturma/kovuşturma konusu edilen olayların özellikleri birlikte dikkate alındığında tutukluluğun devamı kararlarındaki gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğunu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu, dolayısıyla tutukluluk hâlinin devamına ilişkin bu gerekçelerin tutukluluk süresi itibarıyla ilgili ve yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

85. Diğer taraftan soruşturma mercilerince, darbe teşebbüsünün başlamasıyla birlikte doğrudan darbe teşebbüsüyle bağlantılı eylemlere veya FETÖ/PDY'nin -yargı organları da dâhil olmak üzere- kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına ve faaliyetlerine yönelik olarak da soruşturmalar yapılmış ve bu soruşturmalar çerçevesinde çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır. Anılan türdeki soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre daha zor ve karmaşık olduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 52).

86. Başsavcılıkça yürütülen soruşturma sonunda başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan düzenlenen iddianame Mahkemece kabul edilmiş ve kovuşturma aşaması başlamıştır (bkz. § 21). Başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen örgütün özellikleri, bu örgütün yapılanmasının boyutu ve faaliyetlerinin niteliği, bu türdeki soruşturmaların yürütülmesinin -diğer soruşturmalara göre- zorluğu aşikârdır. Mahkeme, yürütülen yargılamada ilk duruşmada başvurucuyu tahliye etmiştir. Mahkemece yapılan toplam üç duruşmada delillerin toplandığı görülmektedir. Bu itibarla genel olarak davanın

yürütülmesinde derece mahkemelerince hareketsiz kalınan bir dönem olmadığı gibi yargılamada özensizlik gösterildiği de tespit edilmemiştir.

87. Bu bağlamda başvurucu hakkındaki tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin hürriyetten yoksun bırakılmanın meşru nedenlerinin belirtilmesi bakımından ilgili ve yeterli olması, soruşturma/kovuşturma sürecinin zor ve karmaşık olması ve soruşturma/kovuşturma sürecinin yürütülmesinde bir özensizliğin tespit edilmemiş olması dikkate alındığında 1 yıl 2 ay 2 gün süren tutukluluk süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır.

88. Açıklanan gerekçelerle açık bir ihlalin bulunmadığı sonucuna ulaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

89. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkında tutukluluğun devam ettirilmesi suretiyle yapılan müdahalenin Anayasa'nın 13. ve 19. maddelerinde yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden, 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

4. Tutukluluğun Devamı Yönündeki Kararlara Karşı İtiraz Taleplerinin Değerlendirilmediğine veya Verilen Kararların Tebliğ Edilmediğine İlişkin İddialar

a. Başvurucunun İddiaları

90. Başvurucu, tutukluluğun devamı yönündeki kararlara itiraz taleplerinin değerlendirilmediğini ve itirazlarıyla ilgili herhangi bir kararın kendisine tebliğ edilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

91. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

92. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (3),48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

93. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda başvuruculların, başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçelerin ve delillerin neler olduğunu açıklama yükümlülüğünün bir gereği olarak başvuru formu titizlikle doldurulmalı, hangi hakların ihlal edildiği ve ihlal iddiasının dayanağı olan tüm olaylar gösterilmeli, başvuruyu aydınlatacak ve hükmün esasını etkileyecek argümanları destekleyici tüm belgeler başvuru dilekçesine eklenmelidir. Şayet bir belge elde edilememişse, bunun da nedenleri açıklanmalıdır.

94. Yukarıda belirtilen koşullar yerine getirilmediği takdirde Anayasa Mahkemesi başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulabilir. İddiaların dayanaktan yoksun olmadığı konusunda Anayasa Mahkemesinde yeterli kanaat oluşması, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların niteliğine bağlıdır. Başvurucunun başlangıçta, başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verilmesini önlemek için başvuru formu ve eklerinde iddialarını destekleyici belgeleri sunması ve gerekli açıklamaları yapması

zorunludur (Veli Özdemir, § 23).

95. Somut olayda başvuru formu incelendiğinde başvurucu, ihlal iddialarını soyut ve genel ifadelerle ileri sürmüş; hangi taleplerin değerlendirilmediği ve hangi kararların tebliğ edilmediğine ilişkin gerekçeleri Anayasa Mahkemesine açıklama yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Dolayısıyla mezkur şikâyetin temellendirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

96. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

97. Başvurucu; tutuklanmasına dayanak teşkil eden soruşturma dosyası üzerinde gizlilik kararı bulunduğunu, dosyaya ve tutuklanmasına neden olan esaslı delillere erişemediğini, bu nedenle tutuklama kararına etkili bir şekilde itirazda bulunamadığını ileri sürmüştür.

98. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

99. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması durumlarının kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini incelemiş ve soruşturma sürecinde, tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurların başvurucuya bildirilmiş olması durumunda bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Günay Dağ ve diğerleri, 168-176; Hidayet Karaca, §§ 105-107; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, §§ 248-257). Somut olay bakımından soruşturma dosyası incelendiğinde tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurların başvurucuya bildirildiği ve tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda yeterli imkânın tanındığı anlaşıldığından anılan kararlardan ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmamaktadır.

100. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

6. Tutukluluk İncelemeleri Sırasında Alınan Savcılık Görüşünün Bildirilmediğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

101. Başvurucu, tutukluluk incelemeleri yapılırken alınan Savcılık görüşünün kendisine bildirilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

102. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

103. Anayasa Mahkemesi, Devran Duran (aynı kararda bkz. §§ 106-112) kararında; tutukluluk incelemeleri sırasında alınan Savcılık görüşünün şüpheli veya sanıklara bildirilmemesinin anayasal önem taşımadığını, içeriğinde başvurucunun cevap vermesini gerektirmeyen ve daha önce ileri sürülmemiş yeni bir olgudan bahsedilmeyen durumlarda Savcılık görüşünün başvurucuya bildirilmemesinin önemli bir zarara da neden olmadığını ifade etmiştir.

104. Somut olayda tutukluluk incelemeleri sırasında alınan Savcılık görüşünün bildirilmediğini ileri sürmüşse de başvuru formu ve eklerinde başvurucu, bu görüş yazısında kendisinin cevap vermesini gerekli kılan ve daha önce haberdar olmadığı yeni bir olgu bulunduğunu dile getirmemiştir. Ayrıca tutukluluğun devamı kararlarının Savcılık görüşüne dayanılarak verildiği yönünde bir tespit de bulunmamaktadır. Dolayısıyla somut olayda başvurucunun iddiaları bakımından anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

105. Açıklanan gerekçelerle anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle başvurunun bu kısmının kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

7. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

106. Başvurucu; tutuklama kararına itirazın ve tutukluluğun devamına ilişkin kararların dosya üzerinden, duruşma açılmaksızın verildiğini ileri sürmüştür.

107. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

108. Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve diğerleri (aynı kararda bkz. §§ 326-359) kararında; 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsü ve sonrasında ilan edilen olağanüstü hâl döneminde ortaya çıkan koşulları dikkate alarak darbe teşebbüsü, FETÖ/PDY ve terörle ilgili suçlardan dolayı tutuklanan kişilerin tutukluluk incelemelerinin belirli bir süre duruşmasız olarak yapılmasının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasıyla bağdaşmasa da olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemde Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin güvence rejimini düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru görülebileceğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi Erdal Tercan kararında bu kapsamda yaptığı incelemede, darbe teşebbüsünden sonraki süreçte darbe teşebbüsü, teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY veyaterörle bağlantılı suçlardan tutuklanan kişilerin tutukluluk incelemelerinin on sekiz aya kadar hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılmasının olağanüstü hâl döneminde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal etmediği sonucuna varmıştır (Erdal Tercan, § 246).

109. Somut olayda, tutuklama konusu suçun niteliği ve tutukluluğun hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın devam ettirildiği süre (Başvurucu 23/9/2016 tarihinde tutuklanmış olup 22/11/2017 tarihinde ilk kez mahkeme huzuruna çıkarılmıştır.) dikkate alındığında anılan karardaki sonuçtan ayrılmayı ve farklı bir değerlendirme yapmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

110. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

111. Başvurucu; usul ve yasaya aykırı bir şekilde arama ve elkoyma kararları verildiğini, haksız olarak yapılan arama ve elkoyma işlemleri nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

112. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

113. Anayasa Mahkemesi Hülya Kar (B. No: 2015/20360, 27/2/2019) kararında, koruma tedbirlerinin maddi hakları ihlal ettiği iddiaları yönünden bireysel başvuruda yapılması gereken denetimin sınırlarını çizmiştir. Koruma tedbirine karar veren makamların tedbir uygulanmasının gerekliliğine dair daha iyi değerlendirme yapabilecek konumda olmaları nedeniyle geniş takdir yetkisine sahip oldukları kabul edilmiştir. Bu doğrultuda ancak koruma tedbiri nedeniyle uğranılan zararın kaçınılmaz olandan ağır sonuçlara yol açtığının veya keyfî uygulandığının ilk bakışta anlaşılacak kadar açık olduğu hâllerde esas yönünden daha ileri bir değerlendirme yapılması gerektiği kabul edilmiştir (Hülya Kar, §§ 21-46).

114. Somut olayda soruşturma mercilerince verilmiş arama kararına dayanılarak başvurucunun konutunda ve işyerinde arama yapılmış, dijital materyallerine 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesi kapsamında el konulmuştur. Başvurucu, bu tedbirler nedeniyle özel hayatın gizliliği ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiğini iddia etmektedir. Söz konusu tedbirin suç delillerini elde etme amacıyla gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

115. Koruma tedbirine yönelik şikâyetlerde Anayasa Mahkemesi, kararın verildiği dönemin şartlarını dikkate alır. Başvuruya konu koruma tedbiri maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmek amacıyla ve suç şüphesi bulunan hâllerde uygulanmıştır. Söz konusu tedbir öngörülebilir ve kesin bir hukuki düzenlemeye dayanmakta olup itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağı başvurucuya tanınmıştır. Bundan başka tedbir süreklilik arz eder biçimde uygulanmamıştır. Koruma tedbirinin durumun gerektirdiğinden daha uzun sürdüğü veya hedeflenen amaca ulaşmak bakımından açıkça elverişsiz olduğu değerlendirilmemiştir.

116. Başvuru konusu koruma tedbirlerinin türü, süresi, uygulanma tarzı ve kişinin yaşamı üzerindeki etkileri birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun uğradığı zararın kaçınılmaz olandan ağır olduğu veya koruma tedbirinin keyfî uygulandığı değerlendirilmemiş, başvurucu da bireysel başvuru formunda aksini kanıtlayacak bir açıklamada bulunmamıştır.

117. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

118. Başvurucu; FETÖ/PDY ile ilgili olarak hakkında soruşturma başlatılan herkesin suçlu olduğu yönünde algı oluştuğunu, peşinen suçlu kabul edildiğini ve bu nedenle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca terör örgütü olduğuna dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadığı hâlde bir gruba mensubiyeti nedeniyle suçlandığını ve ötekileştirildiğini belirterek ayrımcılık yasağının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

119. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

120. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Bu

itibarla somut olayda başvurucunun bu bölümdeki iddialarının özünün masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin olduğu anlaşıldığından bu bölümdeki şikâyetlerinin Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

121. Masumiyet (suçsuzluk) karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz. Bu çerçevede masumiyet karinesi kural olarak hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsayan bir ilkedir (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, §§ 26, 27).

122. Anılan karine, bir kimsenin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kamu yetkilileri tarafından suçlu ilan edilmesine karşı koruma sağlamaktadır. Öte yandan Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü, bilgi edinme ve verme özgürlüğünü de içerir. Bu nedenle Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesi, yürütülmekte olan bir ceza soruşturması hakkında yetkililerin kamuoyuna bilgi vermesini engellemez (Erdal Tercan, § 79). Ancak masumiyet karinesine saygı gösterilmesi söz konusu olduğundan Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası, bilginin gereken bütün dikkat ve ihtiyat gösterilerek verilmesini gerekli kılar (Nihat Özdemir [GK], B. No: 2013/1997, 8/4/2015, § 22).

123. Somut olayda yürütülen soruşturmalar nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği ileri sürülmüştür. Başvurucunun doğrudan kendisiyle ilgili bir haberden şikâyeti söz konusu değildir. Buna göre FETÖ/PDY'ye yönelik soruşturmalar yapılması ve bu soruşturmalarla ilgili haber yapılmasının veya soruşturma başlatıldığının kamuoyuna duyurulmasının tek başına masumiyet karinesine aykırılık teşkil ettiği söylenemez (bkz. § 13; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Erdal Tercan, § 81; Mustafa Başer ve Metin Özçelik, B. No: 2015/7908, 20/1/2016, §§ 115-117; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, §§ 180, 181).

124. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

125. Başvurucu; müdafiiyle görüşmelerinin haftada bir kez bir saatle sınırlandırıldığını, görüşmeler sırasında kamera ve ses kaydı yapıldığını ve ayrıca ceza infaz kurumu görevlisi bulundurulduğunu, belge alışverişinde bulunamadığını, kendisine bu konuda zorluklar çıkarıldığını, böylelikle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

126. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

127. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan müdafi

yardımından faydalanma ve savunma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

128. Bununla birlikte bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

129. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

130. Somut olayda başvurucunun 13/9/2018 tarihinde verilen hükümle silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetine karar verilmiştir. Anılan mahkûmiyet hükmüne karşı yapılan istinaf talebi, yasal süresi içinde istinaf edilmemesi nedeniyle ilk derece mahkemesince reddedilmiş ve bu ret kararına karşı yapılan istinaf talebi de istinaf mahkemesince reddedilerek mahkûmiyet hükmü kesinleşmiştir. Bu çerçevede başvurucu tarafından istinaf/temyiz süreçleri yöntemince tüketilmeden ve bu süreçlerde belirtilen itirazlarda bulunulmadan ileri sürülen adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerin bireysel başvuruya konu edildiği görülmüştür.

131. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

132. Başvurucu; ceza infaz kurumunda yetersiz koşullarda tutulduğunu, temel ihtiyaçlarının giderilmediğini, yasal haklarını kullanmasının kısıtlandığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

133. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

134. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

135. Somut olayda, benzer yöndeki bir başvuru olan Mehmet Baransu (B. No: 2015/8046, 19/11/2015 §§ 12-18) başvurusunda Anayasa Mahkemesince belirtildiği üzere başvurucunun şikâyetlerini iletebileceği ve yapıldığını iddia ettiği kötü muameleye derhâl son verilmesini isteyebileceği idari ve yargısal mercilerin bulunduğu görülmektedir. İlgili hükümler

kapsamında başvurucu, şikâyetlerini öncelikle yetkili bu idari ve yargısal mercilere iletip tutulma yeri ve koşulları sebebiyle kötü muameleye maruz bırakıldığını ileri sürebilecek ve bu koşulların en kısa zamanda uygun hâle getirilmesini ve/veya kötü muamele iddiasına konu işlemin infazının durdurulmasını ya da ertelenmesini isteyebilecek iken bu yollara başvurmamıştır. Bu bağlamda somut olayın koşullarının başvurucunun anılan iddialarının kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına dair adli ve/veya idari bir soruşturmayla ortaya konması gerekmektedir (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/20182, § 249).

136. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltına alınma işleminin hukuka aykırı olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutukluluğun devamı yönündeki kararlara itiraz taleplerinin değerlendirilmemesi veya verilen kararların kendisine tebliğ edilmemesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Tutukluluğa itiraz incelemesinde alınan Savcılık görüşünün bildirilmemesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

8. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

9. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

10. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

11. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

S.Ö.

B. No: 2017/25882 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/25882

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

S.Ö. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/25882)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : S.Ö.

Vekili : Av. Meliha YAMAN YURDUGÜL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, taşıma sözleşmesinden kaynaklı itirazın iptali istemiyle açılan davanın, dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, Cihan Medya Dağıtım Anonim Şirketi (Şirket) ile imzaladığı taşıma sözleşmesi gereği edimini yerine getirerek yaptığı iş karşılığında davalı Şirkete dokuz adet fatura düzenlemiş; faturaları davalı Şirkete kargo yolu ile göndermiş ancak Şirket faturaları teslim almaktan imtina edip başvurucuya geri göndererek herhangi bir ödeme yapmamıştır. Başvurucu, Şirket hakkında Bakırköy 13. İcra Müdürlüğünün E.2016/7612 sayılı dosyası ile icra takibi yapmış; Şirketin bu takibe yapmış olduğu itirazı üzerine takip durdurulmuştur.

10. Başvurucu 20/7/2016 tarihinde, Bakırköy 10. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) haksız itirazın iptaline, takibin devamına ve davalı Şirket hakkında alacağın %20 oranında icra inkâr tazminatına hükmedilmesine karar verilmesi istemiyle itirazın iptali davası açmıştır.

11. Dava tarihi sonrasında 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) 17/8/2016 tarihli ve 29804 sayılı Resmî Gazete'de, 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında KHK 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

12. 675 sayılı KHK'nın 16. maddesiyle, KHK'larla kapatılan kuruluşlar ve bunların sahibi gerçek ve tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden (670 sayılı KHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten) önce açılan davaların mahkemelerce 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle reddedileceği hükmü getirilmiştir.

13. Mahkeme 23/3/2017 tarihli kararı ile söz konusu KHK'lar doğrultusunda Şirkete yöneltilen davanın yapılan yargılama sonucu dava şartı yokluğu nedeniyle kesin olmak üzere reddine karar vermiştir.

14. Nihai karar 2/5/2017 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu karar tebliğ edilmeden 1/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun (TMSF) 13/3/2019 tarihli yazısında, İstanbul 8. Sulh Ceza Mahkemesinin 4/11/2016 tarihli kararı ile kayyumların yetkilerinin TMSF'ye devredildiği, anılan Şirketin fondan bağımsız tüzel kişiliği ve taraf ehliyetini haiz olduğu, hiçbir şekilde hak, borç, dava veya takiplerinin devralınmadığı, Şirket tüzel kişiliğinin hak ve alacaklara sahip borç ve yükümlülüklerden sorumlu olduğu belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

15. 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun "İtirazın iptali" kenar başlıklı 67. maddesi şöyledir:

"Takip talebine itiraz edilen alacaklı, itirazın tebliği tarihinden itibaren bir sene içinde

mahkemeye başvurarak, genel hükümler dairesinde alacağının varlığını ispat suretiyle itirazın iptalini dava edebilir.''

16. 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu kanunlaşan 667 sayılı KHK'nın "Kapatılan kurum ve kuruluşlara ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen;

a) Ekli (I) sayılı listede yer alan özel sağlık kurum ve kuruluşları,

...

ç) Ekli (IV) sayılı listede yer alan vakıf yükseköğretim kurumları,

...

kapatılmıştır."

17. 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Kanun'un 24/11/2016 tarihli ve 29898 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu kanunlaşan 668 sayılı KHK'nın 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''(1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan;

a) Ekli (1) sayılı listede yer alan asker kişiler Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarılmıştır. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.

b) Ekli (2) sayılı listede yer alan özel radyo ve televizyon kuruluşları kapatılmıştır.

c) Ekli (3) sayılı listede yer alan gazete ve dergiler ile yayınevi ve dağıtım kanalları kapatılmıştır.

...''

18. 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu kanunlaşan 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesinin (1) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının her türlü taşınır, taşınmaz, malvarlığı, alacak ve hakları ile belge ve evraklarının (devralınan varlık);her türlü tespit işlemini yapmaya, kapsamını belirlemeye, idare etmeye, avans dahil her türlü alacak, senet, çek ve diğer kıymetli evraka ilişkin olarak dava ve icra takibi ile diğer her türlü işlemi yapmaya, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların

taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye, tahsili mümkün olmadığı anlaşılan veya tahsilinde ve takibinde yarar bulunmayan hak ve alacaklar ile taahhüt ve garantilerin tahsilinden vazgeçmeye, her türlü sulh işlemini yapmaya, devralınan varlıklarla ilişkili kredi veya gerçek bir mal veya hizmet ilişkisine dayanan borçlar nedeniyle konulmuş ve daha önce kaldırılmış takyidatları kredinin veya borcun ödenebilmesini sağlamak amacıyla kaldırıldığı andaki koşullarla tekrar koydurmaya ve ihyaya, menkul rehinleri dikkate almaya, devralınan varlıklara konulan takyidatların sınırlarını belirlemeye ve kaldırmaya, finansal kiralama dahil sözleşmelerin feshine veya devamına karar vermeye, devralınan varlıkların idaresi, değerlendirilmesi, elden çıkarılması için gerekli her türlü tedbiri almaya,gerektiğinde devralınan varlıkların tasfiyesi veya satışı amacıyla uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına devretmeye, devir kapsamında olmadığı belirlenen varlıkları iadeye, kapatılanların gerçek kişiye ait olması halinde devralınacak varlıkların kapsamını belirlemeye, tereddütleri gidermeye, uygulamaları yönlendirmeye, bütün bu işlemleri yapmak amacıyla usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkilidir.

...

(4) Birinci fıkra kapsamında tespite konu edilebilecek borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış günlük hak düşürücü süre içerisinde ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak kapatma işlemlerinde ise altmış günlük süre kapatma tarihinden itibaren başlar..."

19. 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu kanunlaşan 675 sayılı KHK'nın "Dava ve takip usulü" kenar başlıklı 16. maddesinin (1) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden önce açılan davalar ile bu kapsamda Hazine ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne husumet yöneltilen davalarda mahkemelerce, 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle red kararı verilir. Bu kararlar duruşma günü beklenmeksizin dosya üzerinden kesin olarak verilir ve davacılara resen tebliğ edilir. Tarafların yaptığı yargılama giderleri kendi üzerlerinde bırakılır.

...

(4) Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca verilen kararlarda davacı veya alacaklının 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesinde belirtilen usule uygun olarak ilgili idari makama, tebliğ tarihinden itibaren otuz günlük hak düşürücü süre içinde başvurabileceği belirtilir. İdari başvuru üzerine idari merci tarafından verilecek karar aleyhine idari yargıda dava açılabilir. İdari yargının verdiği karar kesin olup, uyuşmazlık adli yargıda hiçbir şekilde dava konusu yapılamaz."

2. Yargısal Karar

20. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 28/3/2018 tarihli ve E.2017/24765, K.2018/6824 sayılı

kararının ilgili kısmı şöyledir:

''...

Bölge Adliye Mahkemesince davalı şirketin 675 sayılı KHK kapsamında kapatılan şirketlerden olduğu gerekçesi ile aynı KHK'nın 16. maddesi gereğince dava şartı yokluğundan işbu davalı yönünden davanın reddine karar verilmişse de, davalı şirketin kapatılan şirketlerden olmayıp, yönetimi TMSF'ye devredilen şirketlerden olduğu resen yapılan incelemede anlaşılmaktadır. İşbu nedenle davalı şirket hakkındaki davaya devam edilmesi gerekirken hatalı gerekçeyle yazılı şekilde, bu davalı bakımından davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş hükmün açıklanan nedenlerle bozulmasına karar vermek gerekmiştir.

...''

B. Uluslararası Hukuk

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

22. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz etmese de -maddede kullanılan terimler bir bütün olarak bağlamıyla birlikte dikkate alındığında- mahkemeye erişim hakkını da garanti altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu, KHK kapsamında kapatılmayan ve tüzel kişiliği devam eden Şirket aleyhine açmış olduğu itirazın iptali davasının Mahkemece Şirketin KHK ile kapatıldığı değerlendirilerek dava şartı yokluğu gerekçesiyle kesin olarak reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Bakanlık yazısında; başvurucunun mahkeme kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmadan, doğrudan bireysel başvuru yolunu kullandığı, dolaysıyla şikâyet açısından başvurucunun başvuru yollarını tüketmediği belirtilmiştir.

26. Başvurucu; Bakanlık yazısına karşı cevabında, kanunlarda kesin olduğu belirtilen kararlara karşı itiraz etmek gibi bir sorumluluğun vatandaşlara yüklenemeyeceğini,

dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmediği görüşünün dayanaktan yoksun olduğunu ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

27. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Yargılama yapılmaması nedeniyle Anayasa'nın 13., 15., 17. ve 40. maddelerinde düzenlenen haklarının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvurucunun yargılama yapılıp toplanacak deliller çerçevesinde davanın esası hakkında bir sonuca varılmamasına yönelik şikâyeti olduğundan başvurunun mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Başvurucunun somut davada 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi gereğince verilen ret kararına karşı kanun yolunu tüketmeden bireysel başvuru yaptığı anlaşılmaktadır. Yukarıda açıklandığı üzere 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinde kapatılan kurumlara karşı 17/8/2016 tarihinden önce açılan davalarda, dava şartı yokluğu nedeniyle verilen ret kararlarının kesin olacağı belirtilmiştir. Her ne kadar Bakanlık yazısında kesin olarak verilen bu karara karşı başvurucunun istinaf yoluna başvurması gerektiği ifade edilmiş ise de başvurucunun başvuru konusu davada olduğu gibi kesin olduğu belirtilen karara karşı kanun yoluna başvurmasının beklenemeyeceği, somut başvuru açısından başvuru yollarının tüketildiği sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine yönelik iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

32. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir

mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olamaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

33. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

34. Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında, hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda adil yargılanma hakkı, koşulları bulunduğu takdirde kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığın esasının incelenmesini isteme güvencesini de sağlar.

35. Somut olayda başvurucunun itirazın iptali istemli davasının esası hakkında bir inceleme yapılmadığından mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

36. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

37. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

39. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

40. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

41. Somut olayda taşıma sözleşmesinden kaynaklı alacağa dayalı açılan itirazın iptali davasının davalı Şirketin 668 sayılı KHK ile kapatıldığından bahisle 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi gereği dava şartı yokluğu nedeniyle reddine karar verilmiştir.

42. Mahkemenin hükme esas aldığı 668 sayılı KHK ile Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması gibi terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan kurum, kuruluş ve şirketlerin kapatılmasına karar verilmiştir.

43. Ancak TMSF'nin yazısına göre davalı Şirketin anılan KHK kapsamında kapatılmadığı ve tüzel kişiliğini devam ettirdiği anlaşılmaktadır.

44. Anayasa Mahkemesince Mahkemenin KHK kapsamında kapatılmayan ve tüzel kişiliğini devam ettiren bir Şirket aleyhine açılan davada, 668 sayılı KHK kapsamında Şirketin faaliyetine son verildiğini belirterek kapatılan şirketler ile ilgili tasfiye rejimini düzenleyen 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi uyarınca yargılamayı sona erdirmesinin herhangi bir yasal dayanağının bulunmadığı, bariz bir yorum hatası içeren kararın kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.

45. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin yukarıda aktarılan değerlendirmesi ve vardığı sonuç yalnızca mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin olup davanın esasıyla ilgili bir unsur içermemektedir.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

47. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

48. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

49. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

50. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde

ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

51. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

52. İncelenen başvuruda, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

53. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 10. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

54. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin Anayasa'nın 36. maddesinde güvenceye bağlanan mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak

üzere Bakırköy 10. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/343, K.2017/89) GÖNDERİLMESİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İRFAN KAPLAN

B. No: 2017/34518 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/34518

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İRFAN KAPLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/34518)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Volkan SEVTEKİN

Başvurucu : İrfan KAPLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu bulunan başvurucuya kardeşi ve avukatından gelen mektupların sakıncalı görülerek verilmemesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 11/9/2017, 13/8/2018 ve 5/10/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2018/24907 ve 2018/30703 numaralı başvuru dosyalarının kişi yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2017/34518 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2017/34518 numaralı başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

10. Türkiye, 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. OHAL üçer aylık sürelerle uzatılarak 18/7/2018 tarihine kadar devam etmiştir. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç, OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

11. Eski bir polis olan başvurucu 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü sonrasında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu iddiasıyla Göynük Sulh Ceza Hâkimliğinin 11/8/2016 tarihli kararı ile tutuklanmıştır.

12. Osmaniye 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu bulunan başvurucuya, kardeşi A.K. ve avukatı D.Y.Ş. tarafından mektup gönderilmek istenmiştir.

A. 2017/34518 Numaralı Başvurunun Konusu Mektuplara İlişkin Süreç

13. Başvurucuya, kardeşi A.K. tarafından iki mektup gönderilmiştir. Söz konusu mektuplar kapsamında Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu karar örnekleri, İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Ankara İl Emniyet Müdürlüğünün (bazıları gizli ibareli) başvurucunun adının geçtiği yazıları, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu ve 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 24/4/1979 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü mevzuatı ile ilgili bazı bilgiler ve ayrıca hukuki yardım mahiyetinde yazıların bulunduğu anlaşılmaktadır.

14. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığının (Disiplin Kurulu) 15/6/2017 tarihli sakıncalı mektup değerlendirme kararlarıyla söz konusu mektupların başvurucuya verilmeyerek Kurumda muhafazasına karar verilmiştir. Karar gerekçelerinde, mektupların şifreli haberleşme şüphesi taşıdığı vurgulanmak suretiyle 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (İnfaz Tüzüğü) 91. ve 123. maddelerine göre mektupların başvurucuya verilmediği belirtilmiştir.

15. Başvurucu tarafından Disiplin Kurulu kararına karşı Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) yapılan şikâyetler 3/7/2017 ve 13/7/2017 tarihli kararlarla reddedilmiştir. Karar gerekçelerinde Disiplin Kurulu kararlarının usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

16. Başvurucu tarafından İnfaz Hâkimliğinin kararlarına karşı Osmaniye 2. Ağır Ceza

Mahkemesine yapılan itirazlar 2/8/2017 tarihli kararlarla kesin olarak reddedilmiştir. Karar gerekçelerinde 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasında "Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez." şeklinde hükme bağlandığı belirtilerek infaz hâkimliği kararlarının usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

17. Nihai kararlar 18/8/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 11/9/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Birleştirilen 2018/24907 Numaralı Başvurunun Konusu Mektuba İlişkin Süreç

19. Başvurucuya avukatı D.Y.Ş. tarafından bir mektup gönderilmiştir. Söz konusu mektup kapsamında, başvurucu aleyhine kolluk huzurunda beyanda bulunan bir şüphelinin ifade ve tespit tutanağı ile başvurucu hakkında Bolu Ağır Ceza Mahkemesinde görülen davada başvurucunun telefon hattına ait HTS kayıtları ve ByLock isimli programın kullanımının tespitine ilişkin bilirkişi raporlarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

20. Disiplin Kurulunun 21/12/2017 tarihli sakıncalı mektup değerlendirme kararıyla mektubun başvurucuya verilmeyerek Ceza İnfaz Kurumunda muhafazasına karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; mektubun içeriğinde şifreli haberleşme ve mesajlaşma olabileceği, kişi ve/veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri içermesi ile Ceza İnfaz Kurumunun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütü mensuplarının haberleşmelerine neden olabileceği vurgulanarak İnfaz Tüzüğü'nün 91. ve 123. maddelerine göre mektubun başvurucuya verilmediği belirtilmiştir.

21. Başvurucu, savunma yapması amacıyla avukatı tarafından tarafına gönderilen evrakın yargılandığı dava dosyasında bulunan resmî evrak niteliğinde olduğunu belirterek Disiplin Kurulu kararına karşı şikâyette bulunmuştur. Başvurucunun şikâyeti İnfaz Hâkimliğinin 5/1/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda; FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan tutuklu başvurucuya avukatı tarafından gönderilen evrak incelendiğinde, 15 Temmuz 2016 tarihindeki hain kalkışmanın failleri olan FETÖ/PDY mensuplarının -mors alfabesi dâhil- akıl almaz ve sıra dışı haberleşme ağları kullandıkları vurgulanarak incelemeye konu belgenin sakıncalı ve yasak olabileceği şeklindeki gerekçe ile Disiplin Kurulu kararının usul ve yasaya uygun olduğu ifade edilmiştir.

22. Başvurucu tarafından İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı Osmaniye 1. Ağır Ceza Mahkemesine yapılan itiraz 11/7/2018 tarihli kararla kesin olarak reddedilmiştir. Karar gerekçesinde İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

23. Nihai karar 20/7/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

24. Başvurucu 13/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Birleştirilen 2018/30703 Numaralı Başvurunun Konusu Mektuba İlişkin Süreç

25. Başvurucuya yine kardeşi A.K. tarafından gönderilen mektubun kapsamında, soruşturma yapılanlar arasında başvurucunun da bulunduğu İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulunun 22/3/2017 tarihli kararı, Yüksek Disiplin Kurulu Başkanlığının (gizli ibareli)

başvurucuya hitaben savunma konulu yazısı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Ankara İl Emniyet Müdürlüğünün başvurucuyla ilgili yazıları, üç adet fotoğraf ile ailesinin dilek ve temennilerini bildirildiği yazının bulunduğu anlaşılmaktadır.

26. Disiplin Kurulu 9/5/2018 tarihli sakıncalı mektup değerlendirme kararıyla mektubun başvurucuya verilmeyerek Ceza İnfaz Kurumunda muhafazasına karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; mektubun kişi ve/veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri içermesi ile Ceza İnfaz Kurumunun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütü mensuplarının haberleşmelerine neden olabileceği vurgulanarak İnfaz Tüzüğü'nün 91. ve 123. maddelerine göre mektubun başvurucuya verilmediği belirtilmiştir.

27. Başvurucu tarafından Disiplin Kurulu kararına karşı İnfaz Hâkimliğine yapılan şikâyet 19/7/2018 tarihli kararla reddedilmiştir. Kararda, mektubun posta yolu ile gelmesi sebebiyle resmî yazışma olarak nitelendirilemeyeceği vurgulanarak Disiplin Kurulu kararının usul ve yasaya uygun olduğu ifade edilmiştir.

28. Başvurucu tarafından İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı Osmaniye 1. Ağır Ceza Mahkemesine yapılan itiraz 7/9/2018 tarihli kararla kesin olarak reddedilmiştir. Karar gerekçesinde İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğu açıklanmıştır.

29. Nihai karar 17/9/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

30. Başvurucu 5/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

31. Anayasa Mahkemesinin 6/5/2019, 29/5/2019 ve 10/12/2019 tarihli yazıları ile Ceza İnfaz Kurumundan başvurucuya gönderilen mektupların kapsamına ilişkin bilgi ve belgeler talep edilmiştir. İlgili yazılara 7/5/2019, 10/6/2019 ve 16/12/2019 tarihli yazılar ile cevap verilerek birtakım açıklamalarda bulunulmuştur. Söz konusu cevap yazılarında, Disiplin Kurulu sakıncalı mektup değerlendirme kararlarına konu olan İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulunun 22/3/2017 tarihli kararı ile başvurucunun yargılandığı Bolu Ağır Ceza Mahkemesi dava dosyası ile ilgili evrakın Ceza İnfaz Kurumuna resmî yoldan (Osmaniye İl Emniyet Müdürlüğü ve Bolu Ağır Ceza Mahkemesinden) geldiği ve başvurucuya 17/4/2017 ve 10/11/2017 tarihlerinde -başvuru konusu Disiplin Kurulunun 9/5/2018 ve 21/12/2017 tarihli kararlarından önce- tebliğ edildiği ifade edilmiştir.

32. UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden başvurucu hakkında açılan kamu davasının -Bolu Ağır Ceza Mahkemesinde görülen dava ile birleştirilen- yapılan yargılaması sonucunda Konya 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/8/2018 tarihli kararı ile silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetine ve hükmen tutukluluk hâlinin devamına karar verildiği, davanın derdest olup kanun yolu (istinaf/temyiz) aşamasında bulunduğu anlaşılmaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

33. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında hükümlü ve tutukluların gönderdiği veya kendilerine gönderilen mektupların denetlenmesine dayanak oluşturan mevzuata yer vermiştir (Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 16-20). Somut olay bakımından uygulanan mevzuat ayrıca aşağıda belirtilmiştir.

34. Başvuru konusu olayın meydana geldiği tarihte 5275 sayılı Kanun'un "Avukat ve noterle

görüşme hakkı" kenar başlıklı 59. maddesinin (4) ve (5) numaralı fıkraları şöyledir:

"(4) Görüşme sırasında; hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmaya ilişkin olarak kendilerinin tuttukları kayıtlar incelenemez; hükümlünün avukatı ile yaptığı görüşme dinlenemez ve kayda alınamaz.

(5) Türk Ceza Kanununun 220 nci maddesinde ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve tâlimat verildiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi hâlinde, Cumhuriyet başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, üç ay süreyle; görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, hükümlü ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli görüşmede hazır bulundurulabilir, hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir."

35. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlünün mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı" kenar başlıklı 68. maddesi şu şekildedir:

"(1) Hükümlü, bu maddede belirlenen kısıtlamalar dışında, kendisine gönderilen mektup, faks ve telgrafları alma ve ücretleri kendisince karşılanmak koşuluyla, gönderme hakkına sahiptir.

(2) Hükümlü tarafından gönderilen ve kendisine gelen mektup, faks ve telgraflar; mektup okuma komisyonu bulunan kurumlarda bu komisyon, olmayanlarda kurumun en üst amirince denetlenir.

(3) Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.

(4) Hükümlü tarafından resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir."

36. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların hakları" kenar başlıklı 114. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...

(3) Tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabilir.

(4) Tutuklu, savunması için istediği müdafii seçmek ve görevlendirmek hakkına sahiptir...

(5) Tutuklunun müdafii ile olan haberleşmesine ve kurum düzeni çerçevesinde temas ve görüşmelerine hiçbir suretle engel olunamaz ve kısıtlamalar konulamaz.

(6) Özel kanunda yer alan hükümler saklıdır."

37. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" kenar başlıklı 116. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Bu Kanunun; yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları,... avukat ve noterle görüşme hakkı, ... mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı, ... konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76 ve 78 ila 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

38. İnfaz Tüzüğü'nün "Hükümlünün mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı" kenar başlıklı 91. maddesinin ilgili fıkraları şöyledir:

"(3) Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı olarak haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.

(4) Hükümlü tarafından resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir. Ancak, hükümlünün savunması için avukatına gönderilen mektup, faks veya telgraflar 84 üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendinin (2) numaralı alt bendinde belirtilen hâllerin gerçekleşmesi hâlinde, bu gönderiler hakkında da 84 üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendinin (2) numaralı alt bendinde belirtilen esas ve usuller uygulanır."

39. İnfaz Tüzüğü'nün "Avukat ve noterle görüşme hakkı" kenar başlıklı 84. maddesinin ilgili bölümleri şu şekildedir:

" ...

(2) Hükümlülerin avukat ile görüşmesinde aşağıdaki kurallar uygulanır:

...

c) Avukatların savunmaya ilişkin belgeleri, dosyaları ve müvekkilleri ile yaptıkları konuşmaların kayıtları incelemeye tâbi tutulamaz.

1. Hükümlü ile görüşmek üzere kuruma gelen avukatların, yanlarında bulundurdukları belge ve dosyaların savunmaya ilişkin olup olmadıkları konusunda kendilerinden yazılı beyanları alınır. Savunmaya ilişkin olduğu beyan edilen belge ve dosyalar, her ne suretle olursa olsun incelenemez. Hükümlü ile doğrudan ilişkisi olmak koşulu ile avukatın yanında getirmiş olduğu ve bir hukuki uyuşmazlık konusunu oluşturan belge ve dosyalar hakkında da aynı hükümler uygulanır.

2. 5237 sayılı Kanunun 220 nci maddesinde, İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü ve Beşinci Bölümlerinde yer alan suçlardan mahkûm olan hükümlülerin avukatları ile ilişkisinde avukatın savunmaya ilişkin olduğunu beyan ettiği belge ve dosyalar fiziki olarak aranabilir. Konusu suç teşkil eden fiilleri işlediğine, infaz kurumunun güvenliğini tehlikeye düşürdüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık ettiğine ilişkin bulgu veya belge elde edilmesi halinde, Cumhuriyet başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, bir görevli görüşmede hazır bulundurulabileceği gibi bu kişilerin avukatlarına verdiği veya avukatlarınca bu kişilere verilen belgeler infaz hâkimince incelenebilir. İnfaz hâkimi belgenin kısmen veya tamamen

verilmesine veya verilmemesine karar verir. Bu karara karşı ilgililer, 4675 sayılı Kanuna göre itiraz edebilirler."

40. İnfaz Tüzüğü'nün 122. maddesi şöyledir:

"(1) 91 inci maddeye göre mektup alma ve gönderme hakkı kapsamında hükümlüler tarafından yazılan mektup, faks ve telgraflar, zarfı kapatılmaksızın bu işle görevlendirilen ikinci müdür başkanlığında, idare memuru ve yüksek okul mezunu iki infaz ve koruma memuru tarafından oluşturulan mektup okuma komisyonuna iletilmek üzere güvenlik ve gözetim servisi personeline verilir. Yapılan incelemeden sonra gönderilmesinde sakınca görülmeyen mektuplar üzerine "görüldü" kaşesi vurulur, zarf içerisine konularak kapatılır ve postaneye teslim edilir.

(2) Resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilenler hakkında 91 inci maddenin dördüncü fıkrası hükmü uygulanır.

(3) Hükümlülere gönderilen ve açılıp incelendikten sonra verilmesinde sakınca olmadığı anlaşılan mektup, faks ve telgraflar zarfları ile birlikte verilir."

41. İnfaz Tüzüğü'nün "Tutuklulara uygulanacak hükümler ve yükümlülükleri" kenar başlıklı 186. maddesi şöyledir:

"Tüzüğün; 1, 4, 6, 9 ilâ 14, 22, 24 ilâ 27, 29 ilâ 31, 40 ilâ 46, 67 ilâ 73, 75 ilâ 96, 99 ilâ 108, 110 ilâ 117, 119 ilâ 132, 143 ilâ 171, 174, 176 ilâ 179, 185, 188, 189 uncu maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

B. Uluslararası Hukuk

42. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes .... yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

43. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre hükümlü ve tutuklular Sözleşme kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Hirst/Birleşik Krallık (No. 2), B. No: 74025/01, 6/10/2005, § 69). AİHM, ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda, mahkûmların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebileceğini kabul etmiştir. Ancak bu durumda dahi hükümlü ve tutukluların haklarına yönelik herhangi bir sınırlama makul ve ölçülü olmalıdır (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: B. No: 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, 7136/75, 25/3/1983, §§ 99-105).

44. AİHM, haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplumda zorunluluk teşkil etmesine ilişkin kriteri incelediği kararlarda öncelikle ceza infaz kurumlarında bulunan kimselerin yazışmalarının belirli ölçüde kontrolünün başlı başına Sözleşme'nin ihlaline sebebiyet vermeyeceğini, keza ceza infaz kurumunun olağan ve makul

gereksinimleri dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunmanın gerekli olduğunu belirtmiştir (Mehmet Nuri Özen/Türkiye, B. No: 5672/08, 24462/08, 27559/08, 28302/08, 28312/08, 34823/08, 40738/08, 41124/08, 43197/08, 51938/08, 58170/08, 11/1/2011, § 51; Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, § 98).

45. AİHM kararlarına göre haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale öncelikle kanunla öngörülmelidir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın ulaşılabilir, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından öngörülebilir olması gerekir. İkinci olarak söz konusu sınırlandırma meşru bir amaca dayalı olmalıdır. Bunun yanı sıra müdahale demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmalıdır (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, §§ 85-90; Klass ve diğerleri/Almanya, B. No: 5029/71, 6/9/1978, §§ 42-55; Campbell/Birleşik Krallık, B. No: 13590/88, 25/3/1992, § 34).

46. AİHM içtihatlarında ifade edilen demokratik toplumda zorunluluk kavramı, müdahale teşkil eden eylemin acil bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanması ve takip edilen meşru amaç bakımından orantılı olması unsurlarını içermektedir (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, § 97).

47. AİHM, mahpuslar ve avukatları arasındaki haberleşmenin, Sözleşme'nin 8. maddesi altında imtiyazlı olduğunu ve avukat-müvekkil haberleşmesinin gizliliği ilkesinin gözetilmesini temel kural olarak kabul etmektedir. AİHM, ceza infaz kurumu makamlarının bir avukattan mahpusa gelen mektubun olağan tespit yöntemlerinin açığa çıkaramadığı yasa dışı bir içerik ihtiva ettiğine inanmak için makul sebepleri olduğunda mektubu sadece açabileceklerini fakat mektubun okunamayacağını vurgulayarak üye devletlerin avukat ile mahpus arasındaki haberleşmeyi korumak için mektubun okunmasını engellemeye yönelik olarak mektubu mahpusun önünde açmak gibi uygun güvenceler sağlaması gerektiği belirtilmektedir (Campbell/Birleşik Krallık, § 48).

48. AİHM, bir avukat ile irtibat kurmanın nihayetinde Sözleşme'nin 8. maddesi gereğince özel bir haktan istifade etmek olduğunun altını çizmekle birlikte mahpusun avukatına gönderdiği ve avukatından gelen postalarının okunmasının yalnızca istisnai durumlarda mümkün olduğunu belirtmektedir. AİHM'e göre bir mahpustan avukatına giden veya ondan gelen bir mektubun okunmasına, bu ayrıcalıklı iletişimin kötüye kullanıldığına, mektubun içeriğinin ceza infaz kurumunun güvenliğine bir tehdit oluşturduğuna ya da başka bir açıdan suç oluşturduğuna ilişkin makul nedenlerin varlığı hâlinde izin verilebilir. AİHM makul gerekçeler kavramının koşullara bağlı olarak değişebileceğini kabul etmekle birlikte yansız bir gözlemciyi ayrıcalıklı iletişim kanalının kötüye kullanıldığına ikna edecek olguları ve bilgileri içermesi gerektiğini vurgulamaktadır (Campbell/Birleşik Krallık, § 48; Fazıl Ahmet Tamer/Türkiye, B. No: 6289/02, 5/12/2006, §§ 51, 52).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

49. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

51. Başvurucu, avukatı tarafından gönderilen ve yargılandığı dava dosyasına delil olarak giren evrakın ayrıca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için kardeşi tarafından gönderilen idari ve adli makamların karar ve yazılarının sakıncalı olduğu değerlendirilerek mevzuatla ilgili bir gerekçe de gösterilmeden mektuplarına el konulması suretiyle eşitlik ilkesi, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, etkili başvuru hakkı, adil yargılanma hakkı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

52. Bakanlık görüşünde; benzer olaylara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarına atıfta bulunularak Disiplin Kurulu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla kararlardaki tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olduğu ve bu anlamda hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı, adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği belirtilmiştir. Öte yandan başvurucu hakkında verilen kararların olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı bir zamanda verilmiş olması dikkate alınarak başvurucu hakkında uygulanan tedbirin hukuki olup olmadığı yönündeki incelemenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

2. Değerlendirme

53. Anayasa’nın başvurunun değerlendirilmesinde dikkate alınacak "Haberleşme hürriyeti" kenar başlıklı 22. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz...

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

54. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiasının özü, kendisine gönderilmek istenen mektupların sakıncalı görülerek alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24; Kemal Yiğit, B. No: 2013/1700, 20/1/2016, § 26; Kahraman Güvenç, B. No: 2013/2072, 3/2/2016, § 20; Murat Türk, B. No: 2017/37794, 10/3/2020, § 32). Somut başvuruda da bu kararlardan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

55. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan

tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

56. Başvuru konusu mektupların verilmemesi şeklindeki müdahalenin olağanüstü hâl döneminde yapılmış olması tek başına, bu müdahalenin Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanımının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi kapsamında değerlendirilebileceği anlamına gelmemektedir. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında inceleme yapılabilmesi için müdahalenin olağanüstü hali doğuran sebeplerin bertaraf edilmesi amacıyla yapılan düzenlemelere dayanması gerekmektedir. Disiplin Kurulu kararlarında sakıncalı olduğu değerlendirilen mektupların başvurucuya verilmemesi şeklindeki müdahale olağanüstü hâl kapsamında yapılan düzenlemelerden birine dayandırılmadığı gibi derece mahkemelerince de bu yönde bir saptama yapılmamıştır. Bu nedenle somut başvuruda ayrıca Anayasa'nın 15. maddesi yönünden bir inceleme yapılmayacaktır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

57. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

58. Somut olayda Disiplin Kurulu, başvurucuya gönderilmek istenen mektupların sakıncalı olduğunu değerlendirerek mektuplara el konulmasına karar vermiştir. Dolayısıyla anılan işlemlerle kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme hürriyetine bir müdahalede bulunulduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

59. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin gereklerine... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

60. Anılan müdahale, Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 22. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu nedenle sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Ahmet Temiz, § 36).

(1) Kanunilik

(a) Başvurucuya Avukatından Gelen Mektuba İlişkin Olarak

61. İlgili hukukta belirtilen mevzuat hükümleri (bkz. §§ 33-41) incelendiğinde hükümlü tarafından savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgrafların denetime tabi olmadığı 5275 sayılı Kanun tarafından açıkça düzenlenerek mahpus ile avukatı arasındaki

yazışmaya ayrı bir önem verildiği görülmüştür. Öte yandan bu kuralın istisnası 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesinde ve Tüzük'ün 84. ve 91. maddelerinde belirtilmiştir. Anılan düzenlemelerden 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesi ile İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü ve Beşinci Bölümlerinde yer alan suçlardan mahkûm olan hükümlünün savunması için avukatına gönderdiği mektup, faks veya telgrafların Kanun'da belirtilen şartların oluşması hâlinde infaz hâkimliği tarafından incelenebileceği ve gönderilere infaz hâkimliğinin kararıyla el konulabileceği anlaşılmaktadır. Bu durum gözetildiğinde mahpusun avukatıyla yazışmasının denetlenmesi yönünden ayrıcalıklı güvenceler öngörüldüğü söylenebilir (Murat Türk, § 40).

62. Diğer yandan Anayasa Mahkemesi Kemal Yiğit kararında (aynı kararda bkz. § 53) avukata gönderilen mektup, faks veya telgrafın incelenme yöntemine ilişkin ilkeleri belirlemiştir. Bu bağlamda 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinde, İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü ve Beşinci Bölümlerinde yer alan suçlardan mahkûm olan hükümlülerin avukatına verdiği mektupların konusu suç teşkil eden fiiller içerdiğine, infaz kurumunun güvenliğini tehlikeye düşürdüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık ettiğine ilişkin olduğu yani savunmaya ilişkin olmadığı düşünülüyorsa söz konusu belgelerin savunmayla ilgili olup olmadığı değerlendirilmeden fiziki olarak denetlenmesi ve infaz hâkimliğine yollanması gerekmektedir. İnfaz hâkimliği ise avukata gönderilmek istenen mektubun savunmaya ilişkin olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yaparak karar vermelidir.

63. Mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde hükümlü ya da tutuklunun savunma için avukatına gönderdiği mektubun incelenmesi şartlarının düzenlediğini ancak mahpus ile avukatın yüz yüze görüşmesi dışında avukattan gelen mektubun denetlenmesiyle ilgili açık bir düzenlemenin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

64. Öncelikle mevzuatta mahpusun avukatıyla haberleşmesinin savunma hakkı ve bu hakla bağlantılı olarak avukat-müvekkil ilişkisinin gizliliği ilkesi kapsamında ayrıcalıklı olduğunun kabul edildiği vurgulanmalıdır. Bu nedenle mahpusların avukatlarıyla yazışmalarının anılan hak ve ilkeyi koruyacak güvenceler kapsamında gerek avukata gönderilen gerekse avukattan gelen mektubun aynı denetleme yöntemine tabi olması gerektiği kabul edilmelidir.

65. Bu bağlamda 5275 sayılı Kanun'da belirtilen suçlardan hükümlü ya da tutuklu olanların avukatına gönderdiği veya avukatından gelen mektup, faks ve telgrafın savunmaya ilişkin olup olmadığı değerlendirilmeden infaz kurumunca fiziki olarak denetlenmesi, iletişimin kötüye kullanıldığı düşünülüyorsa ve bu yönde makul gerekçelerin varlığı hâlinde söz konusu belgelerin incelenmek üzere infaz hâkimliğine yollanması gerekmektedir. İnfaz hâkimliği avukattan gelen mektubun savunmaya yönelik olup olmadığı yönünde inceleme yaparak karar vermelidir. Savunmaya ilişkin olmadığının tespiti hâlinde ise mevzuatın diğer hükümleri kapsamında gösterilecek makul gerekçeyle mektubun sakıncalı olup olmadığına dair karar verilebileceği anlaşılmaktadır.

66. Başvuru konusu -birleştirilen 2018/24907 numaralı- olayda, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılaması devam eden başvurucuya avukatı tarafından mektup gönderilmek istendiği konusunda bir tereddüt yoktur. Bu duruma rağmen Disiplin Kurulunca fiziki olarak sınırlı bir denetlenmenin ötesinde doğrudan bir inceleme yapılmış ve mektup sakıncalı olduğundan bahisle başvurucuya verilmemiştir. Başvurucunun savunma hazırlaması amacıyla mektubun avukatından geldiği yönündeki açık itirazına rağmen İnfaz

Hâkimliği ve itiraz merciin de mektubun savunmaya ilişkin olup olmadığı yönünde bir inceleme yapmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucuya avukatından gelen mektubun savunmaya ilişkin olup olmadığı yönünde inceleme yapma ve karar verme yetkisinin İnfaz Hâkimliğinde olduğu ancak somut olayda anılan yetkiye uygun işlem yapılmadığı, bu durumda başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kanuni dayanağının olmadığı sonucuna varılmıştır.

67. Müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı tespit edildiğinden haberleşme hürriyetine yönelik bir müdahalenin varlığı hâlinde bulunması gereken ve Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen (bkz. § 59), Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen meşru amaçlardan biri kapsamında olma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama gibi kriterlere riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

(b) Başvurucuya Kardeşinden Gelen Mektuplara İlişkin Olarak

68. Başvurucunun haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesiyle tanımlanan, mahpusların gönderdiği ve kendisine gelen yazılı metinlerin denetlenmesini öngören genel yetki çerçevesinde yapıldığı, anılan mevzuat hükümlerinin kanunla sınırlama koşulunu karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

69. Somut olayda Disiplin Kurulunca mektupların alıkonulma sebebi olarak mektupların şifreli haberleşme şüphesi taşıması, Ceza İnfaz Kurumunun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış ifadelerin olması gösterilmiştir. Bu kapsamda başvurucuya gönderilen mektupların denetlenmesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ile ceza infaz kurumlarında asayiş ve güvenliğin sağlanması amaçlarını taşıdığı, bunun da Anayasa'nın haberleşme hürriyetine ilişkin 22. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amaç olduğu sonucuna varılmıştır (Ahmet Temiz, §§ 47-51).

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

70. Anayasa'nın haberleşme hürriyetinin düzenlendiği 22. maddesinin ikinci fıkrasında, söz konusu sınırlama sebeplerine bağlı kalınarak yapılacak sınırlamanın ancak usulüne uygun olarak verilecek hâkim kararıyla mümkün olabileceği belirtildikten sonra üçüncü fıkrasında "İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir." denilerek bu kuralın da mutlak olmadığı ve bu kurala bazı kurumlar yönünden kanunla sınırlamalar getirilebileceği açıkça düzenlenmiştir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 71).

71. Ceza infaz kurumları, Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında istisnaların uygulanacağı kamu kurumlarındandır. Bununla birlikte hükümlü ve tutuklular, Anayasa’nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak tutma şeklinde değerlendirilebilecek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışında (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) Anayasa’nın koruma alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına genel olarak sahiptirler.

72. Ancak ceza infaz kurumlarında tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak kamu düzeninin korunmasına ve suç işlenmesinin önlenmesine yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda hükümlü ve tutukluların sahip oldukları haklar sınırlandırılabilir (Turan

Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 35). Bu kapsamda mektubun tamamında ya da mektup içeriğinin bir kısmında yer alan ifadelerin 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinde yer verilen sebeplerden en az birini içermesi, özellikle ceza infaz kurumunun ilgili kurulları tarafından da yeterli düzeyde gerekçelendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla somut olayda da mektubun içeriğindeki hangi sözlerin neden sakıncalı olduğu gerekçede gösterilmek zorundadır.

73. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz (aynı kararda bkz. §§ 58-68) kararında hükümlü ve tutukluların gönderdiği veya kendilerine gönderilen mektuplara ceza infaz kurumlarının ilgili kurulları tarafından yapılan müdahalelerde demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesi yönünden genel ilkelere yer verilmiştir. Buna göre demokratik toplum düzeninin gerekleri gözetilmeli, sınırlamada öngörülen meşru amaç ile sınırlandırma aracı arasında orantısızlık bulunmamalı, sınırlandırmayla ulaşılabilecek genel yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir denge kurulmasına özen gösterilmelidir.

74. Ayrıca ceza infaz kurumu yetkilileri, mektup gönderme ve almanın ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ve tutukluların dış dünya ile bağlantısında en önemli araçlardan biri olduğu gerçeğini gözönünde bulundurarak dış dünya ile yeterli bir iletişim sürdürmelerinde mahkûmlara yardım etmeli ve bunun için onlara uygun desteği sunmalıdır (Musa Kaya (2), B. No: 2013/2351, 16/9/2015, § 66).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

75. Başvuru konusu mektuplarda; başvurucu hakkındaki yargılamalarla ilgili bazı mevzuat hükümleri, adli ve idari makamların başvurucuyla ilgili yazı ve kararları, hukuki yardım mahiyetinde görüş ve bilgi içeren yazılar, fotoğraflar ile ailesi hakkındaki haber, dilek ve temennilerini bildiren ifadelerin bulunduğu anlaşılmaktadır (bkz. §§ 13, 19, 25).

76. Somut olayda mektupların alıkonulmasına yönelik Disiplin Kurulu kararlarında başvuruya konu mektupların içeriklerinde yer alan hangi bilgi, belge ve ifadelerin başvurucuya ulaştırılmasının ne suretle sakıncalı olduğu açıklanmadan, mektupların içeriklerinde şifreli haberleşme ile Ceza İnfaz Kurumunun güvenliğini tehlikeye düşüren yalan ve yanlış ifadeler bulunduğu belirtilmiştir. İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararlarında da mektupların içeriklerinde yer alan idari ve adli makamların karar ve yazıları ile başvurucunun yargılandığı dava dosyasıyla ilgili evrakın (bir kısmının resmî yoldan geldiği ve başvurucuya teslim edildiği sonradan anlaşılan, bkz. § 31), bir kısım mevzuat hükümleriyle ilgili belgelerin ne şekilde sakıncalı olduğuna ilişkin ve somut tespitlere dayalı yeterli bir gerekçe gösterilmeden mektuplara el konulmasının yerinde olduğu açıklanmıştır. Başka bir ifade ile haberleşme hakkının kötüye kullanıldığını ikna edebilecek herhangi bir gerekçeye yer verilmemiştir. Bu kapsamda somut olayda suçun önlenmesine, disiplinin ve ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir ve makul gerekliliklerin somut bilgilere dayalı olarak ortaya konulmadığı sonucuna varılmıştır.

77. Diğer yandan söz konusu mektuplardaki söylemlerin -ya da mektup eklerinde yer alan iletinin- bir kısmının sakıncalı görülmesi hâlinde dahi sadece sakıncalı görülen ifadelerin karalanarak başvurucuya verilmesi, başka bir ifade ile sakıncalı görülmeyen iletinin alıkonulmaması şeklinde özenli ve esnek bir yaklaşımın da -hangi sözlerin veya hangi evrakın sakıncalı olduğu açıklanmadan ve bir gerekçe gösterilmeden ilgili mektupların tamamının Ceza İnfaz Kurumunda muhafazasına karar verilerek- sergilenmediği görülmektedir. Dolayısıyla başvurucuya gönderilmek istenen mektupların alıkonulması

suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahale amaçlanan hedefler açısından orantısız olup demokratik toplum gereklerine uygun değildir.

78. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

79. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

80. Başvurucu, ihlalin tespiti ile birleştirilen 2018/30703 numaralı başvuruda 500.000 TL maddi, 500.000 TL manevi, diğer başvurularda 500.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

81. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

82. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

83. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar

kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

84. İncelenen başvuruda, Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin Ceza İnfaz Kurumu idaresinin işlemlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidememiştir.

85. Bu durumda haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

86. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için haberleşme hürriyetinin ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 2.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

87. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (3/7/2017 tarihli E.2017/2564, K.2017/2919; 13/7/2017 tarihli E.2017/2618, K.2017/2954; 5/1/2018 tarihli E.2018/83, K.2018/135; 19/7/2018 tarihli E.2018/4079, K.2018/6011) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 2.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YETKİN YILDIZ

B. No: 2018/3292 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/3292

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YETKİN YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/3292)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Yetkin YILDIZ

Vekili : Av. Yusuf TAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gazeteci olan başvurucu hakkında iki farklı tarihte uygulanan tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 5/2/2018 ve 24/4/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Kişi ve konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2018/3932 numaralı bireysel başvuru dosyasının 2018/13821 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine; incelemenin 2018/3932 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

6. Komisyonca 2/1/2020 tarihinde, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, tutuklamaya konu eylemler nedeniyle ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiği iddiaları dışındaki iddialar yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş; başvurunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve tutuklamaya konu eylemler nedeniyle ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

7 Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucu, gazetecidir ve Aktifhaber adlı internet haber sitesinin genel yayın yönetmenliğini yapmıştır. Aktifhaber adlı internet haber sitesine Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle 16/7/2016 tarihinde Telekomünikasyon İletişim Başkanlığınca erişimin engellenmesine karar verilmiştir.

11. Türkiye, 15 Temmuz 2016 gecesi askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Kamu makamları ve soruşturma mercileri -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda FETÖ ve/veya PDY olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

12. Bu kapsamda FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmalarına yönelik soruşturmalar yapılmış ve çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır.

13. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucunun da aralarında olduğu kişiler hakkında FETÖ/PDY'nin medya yapılanmasıyla bağlantılı olarak soruşturma başlatılmıştır.

14. Başvurucu, bu soruşturma kapsamında 22/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

15. Başvurucu 23/7/2016 tarihli Savcılık ifadesinde, suçlamaları anladığını belirtmiş ve avukatının da huzurunda ifade vermiştir. İfadesinde "Ben Aktif Haber sitesinde 2011 yılı mayıs ayında itibaren genel yayın yönetmeni olarak görev yaparım. Görev yaptığım dönemde 'fuat avni' denen Twitter hesabının yaptığı paylaşımlardan bir kısmını haber değeri taşıdığını düşündüğümüz için haber yaptık, haber yaparken kaynak göstererek yani Sözcü gazetesi, Cumhuriyet gazetesi, T24 haber sitesi, Diken haber sitesi kaynaklarını göstererek haberlerimizi yaptık, tamamen gazetecilik refleksiyle hareket ettik, bizim seçilmiş Cumhurbaşkanına veya Hükûmete karşı herhangi bir kastımız, darbe girişimimiz asla ve asla olamaz. Biz çalışma yöntemi olarak kendimiz haber üretmeyiz, ülkede faaliyet gösteren Anadolu Ajansı, Doğan Haber Ajansı, Anka Haber Ajansı ve Cihan Haber Ajansına aboneyiz, bu haber ajanslarından gelen haberleri kaynak göstererek sitemizde yayınlarız. Yine ulusal gazeteleri tarayarak yine kaynak gösterip, sitemizde yayınlarız. Dolayısı ile yapılan haberlerde işlenmiş herhangi bir suç var ise haber kaynağımız olan gazeteler ve ajanslarda bu suçu işlemişlerdir. Ben 17/07/2016 tarihi itibariyle Aktif Haber sitesinden ayrıldım. Ben

gazeteciyim, seçilmiş hükümetin icraatlarını eleştirebilirim, ancak kesinlikle yapılmış olan darbeyi tasvip etmem kesinlikle mümkün değildir. Ben evliyim 2 çocuk babasıyım, sadece rızkımın peşindeyim, örgüt üyeliği gibi bir işin içerisinde olamam hain darbe olduktan sonra 240 şehit olduğu, meclis bombaladıktan sonra Türkiyede sosyal medyada kimin tutuklanacağını kimin gözaltına alınacağını, içinde yaklaşık 80-90 kişinin gözaltına alınacağının yazdığı, Başkentcii isimli hesap bu listeyi cumartesi veya pazar yazdı, bu listede benimde adım vardı. Ama ben Bağımsız Türkiye Yargısına güvendiğim ve yaptığım işten emin olduğum için kaçmadım ve polisler gelip beni evimde aldılar, ben basın emekçisiyim ve Türkiye Yargısına güveniyorum. " şeklinde beyanda bulunmuştur.

16. Başvurucu 24/7/2016 tarihinde, örgüte bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan tutuklanması talebiyle sulh ceza hâkimliğine sevk edilmiştir. Tutuklamaya sevk yazısında başvurucunun üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve tutuklama nedeninin bulunduğu belirtilmiştir.

17. Başvurucunun sorgusu 24/7/2016 tarihinde İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğinde yapılmıştır. Başvurucu, sorgusunda "Ben gazeteciyim. 2011 yılında aktifhaber sitesine iş başvurusu yapmıştım ve orada işe başladım. Yazılarımızı 4 tane abone olduğumuz ajanstan alırız. Ayrıca Türkiye'de ulusal haber yapan gazetelerden alırız. Yaptığımız haberleri kaynak gösteririz. Biz hükumeti eleştirebiliriz. Fakat darbeyi kabul etmeyiz. Darbe olayından sonra bu sebeple bu işyerinden istifa ettim. Ben darbe yapan insanları tanımam. Onlarla bir olup nasıl darbeye ortam hazırlayayım. Karşı gazetesini ben sadece medya kuruluşu olarak bilirim. Sitemizde paylaştığımız haberler ajanslar ve gazetelerden alıntıdır. Zaman gazetesinden de diğer gazetelerden olduğu gibi haber alıyorduk. Son dönemde yaptığımız haberlerin çoğunu Sözcü ve Hürriyet'ten alıyoruz. Ben kesinlikle darbeye karşıyım. Herhangi bir ön koşulsuz amasız fakatsız yapanları lanetliyorum. Bu site 2004 ya da 2005 yılında kurulmuştur. Daha önce belirttiğim gibi 2011 yılında iş başvurusu yapmak suretiyle bu sitede yayın yönetmeni olarak çalışmaya başladım. Gazeteciliğe 2007 yılında başlamıştım. Bahsi geçen siteye 2011 yılında doğrudan yayın yönetmeni olarak başladım. Darbe olayının gerçekleştiği günün ertesinde yayın yönetmenliğinden istifa ettim. Şuan bir bağlantım yoktur. Sözkonusu sitenin yayın politikasını ve kimlerle ilintili olduğunu bilmiyorum. Sadece iş bulmak amacıyla çalışmaya başladım. 2011 yılı itibariyle hükûmeti daha fazla destekleyen bir yayın akışı vardı. Gazetenin internet sitesinin 2 ortağı vardır. Biri M.B. diğeri H.Ç.dir. Bu şahısların Fethullah Gülen örgütüyle bir bağlantısı olup olmadığını bilmiyorum. 17 Şubat 2012 tarihinde yazdığım yazı basında yer alan haber ve yorumlardan derleme yaptım. Cemaat mensuplarının kamudan uzaklaştırıldığına veya mesleğe kabul edilmediklerine dair somut bir bilgim, herhangi bir cemaat mensubu şahsın kamudan uzaklaştırıldığını bizzat görmedim. Bu yazıları Yenişafaktan A.B. Star gazetesi İ.K. ve Vatan gazetesinden B.Ç. yazılarından derleyerek yapmıştım. MİT operasyonu nedeniyle görevden alınan kamu görevlisi olup olmadığını hatırlamıyorum. Yazıyı tamamen kendi irademle yazdım. Herhangi bir kimsenin direktifi olmadı. Gazetecileri ile sosyal hayatta karşılaşmaktaydım. Feto örgütünden herhangi bir şahsın sitemizle bağlantısı yoktur. Sitenin gelirleri giderlerini karşılamaktaydı. Başka birinin finansman sağlamasına gerek yoktu. Ben örgüt üyesi değilim. Ben bir gazeteciyim. 2013 yılının sonundan itibaren yapılan yayınlar gazetecilik faaliyetidir. Başka gazetelerde bizim sitemiz gibi yayınlar yapmaktaydı. Emniyet ve yargı mensuplarından herhangi bir bilgi akışı sağlanmıyordu. Bahsi geçen örgüte herhangi bir para yardımı yapmadım. Yurtdışına bir defa bile çıkmadım. Pasaportum da yoktur. Tweterda baskentcii hesabından gözaltına alınacak gazeteciler arasında sayılmıştım. Bunu gördüğümde herhangi bir yere kaçmadım ve kendim teslim oldum. Kaçma şüphem

yoktur." şeklinde beyanda bulunmuştur.

18. Başvurucu sorgusunun ardından İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 24/7/2016 tarihli kararıyla silahlı terör örgütüne bilerek isteyerek yardım etme suçundan tutuklanmıştır. Tutuklama gerekçesi şöyledir:

"Şüpheli Yetkin Yıldız'ın üzerine yüklenen örgüte bilerek isteyerek yardım etme suçunun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu suçun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığı ve şüphelinin üzerine yüklenen suçun CMK 100/3 maddesinde sayılan suçlardan olması nazara alınarak şüphenin CMK.100 ve devamı maddeleri uyarınca tutuklanmasına, ... [karar verildi.]"

19. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan 16/1/2017 tarihli iddianameyle başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçlamasıyla kamu davası açılmıştır.

20. İddianamede; başvurucunun FETÖ/PDY'nin toplumda algı operasyonu yapmak için kullandığı Aktifhaber isimli sitede genel yayın yönetmeni olarak çalıştığı, bu sitenin örgütün algı amaçlı kullandığı sitelerden olup yine örgütün kara propaganda hesabı olan "Fuatavni" hesabının paylaşımlarını sık sık topluma duyurduğu ve bu şekilde algı faaliyetlerine katıldığı belirtilmiştir. İddianamede ayrıca başvurucunun örgüt liderinin talimatı sonrasında Bank Asyada hesaplar açtırarak 2015 yılı 2. ve 4. aylarında bu hesaplara 2.300 TL ve 2.800 TL gibi değişik miktarlarda para yatırdığı ileri sürülmüştür.

21. İddianame İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edilmiş ve Mahkemenin E.2017/67 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

22. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılamanın ilk duruşması 27/3/2017 tarihinde başlamış ve 31/3/2017 tarihine kadar devam etmiştir.

23. Cumhuriyet savcısı 31/3/2017 tarihli duruşmada "dosya kapsamında üzerlerine atılı suç bakımından haklarındaki delil durumu ve üzerlerine atılı delillerin büyük oranda toplanmış olması, içlerinden bazı sanıklar hakkındaki suç vasfının değişme ihtimalinin bulunması, tutukluluğun tedbir mahiyetinde bulunması ve gözaltında ve tutuklulukta geçirdikleri süreler dikkate alınarak" başvurucunun da aralarında olduğu bazı sanıkların tahliye edilmesini talep etmiştir. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucu dâhil yirmi bir sanığın tahliyesine karar vermiştir. Tahliye kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanıklar .. Yetkin Yıldız'ın üzerilerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, suç vasfının ileride sanıklar lehine değişme ihtimali, sabit ikametgah sahibi olmaları ve tüm dosya kapsamı dikkate alınarak sanıklar ve müdafilerinin tahliye taleplerinin kabulü ile başka suçtan tutuklu ve hükümlü değiller ise bu suçtan bihakkın tahliyelerine, bu hususun temin için Cezaevi Müdürlüğüne müzekkere yazılmasına, tahliyelerine karar verilen sanıklar hakkında CMK.nun 109-3-a maddesi kapsamında yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol hükümlerinin uygulanmasına... [karar verildi.]"

24. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca tahliye kararından birkaç saat sonra yeni bir soruşturma başlatılmıştır.

25. Bu soruşturma çerçevesinde 31/3/2017 tarihinde, başvurucu hakkında yakalama ve gözaltı kararı verilmiştir.

26. İstanbul Emniyet Müdürlüğünde (Emniyet) on dört gün gözaltında tutulduktan sonra 13/4/2017 tarihinde başvurucunun Emniyette ifadesi alınmış ve Savcılık makamı tarafından

ifadesi alınmadan bu defa İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 309. ve 312. maddelerinde düzenlenen anayasal düzeni ve hükûmeti cebren değiştirme ve yıkmaya teşebbüs suçu kapsamında tutuklanması talep edilmiştir.

27. 14/4/2017 tarihli tutuklamaya sevk yazısında; başvurucunun Aktifhaber sitesinde 2011 yılı Mayıs ayından itibaren genel yayın yönetmeni olarak görev yaptığı, çok sayıda yurt dışına giriş çıkış kaydının bulunduğu, en son 5/3/2016 tarihinde Artvin Sarp sınır kapısından günübirlik giriş çıkış yaptığı, 31/12/2013 ile 24/12/2013 tarihleri arasında para artışı olan/yeni hesap açan şahıslar listesinde olmadığı ancak 2013 Aralık ayı ile 2015 Aralık ayı arasındaki dönemde hesabında para artışı olduğu, 23/2/2015 tarihinde 2.300 TL'lik açtırdığı hesabını 2/4/2015 tarihinde kapattırdığı, aynı gün 500 TL ilave yaparak 2.810,56 TL'lik başka bir hesap açtırdığı, akabinde bu hesabını da 2/11/2015 tarihinde kapattırdığı, bu suretle Fetullah Gülen'in talimatı üzerine miktar artırımı yaptığı ileri sürülmüştür. Başvurucunun ayrıca Fetullah Gülen'e direkt bağlı olan istişare heyeti üyesi olduğu belirtilen H.E. isimli şahısla, basın yayın yapılanması ve tüm medya faaliyetlerinden sorumlu olduğu değerlendirilen Ö.A. isimli şahısla, Sakarya'da talebeci olarak görevlendirildiği ileri sürülen ve FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklanan S.K. isimli kişiyle, İstanbul'da birkaç ilçede çalışan ve örgütün evlerinde kalan polislerden sorumlu şahıs olduğu konusunda ismi geçen K.D. adlı kişiyle ve ByLock kullanan, hakkında FETÖ/PDY soruşturması açılan ve bir kısmı firari olan birçok kişiyle telefon irtibatının olduğu iddia edilmiştir.

28. Sorgu tutanağında; İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca tanzim edilen evrak ve eklerinin başvurucuya okunduğu, isnat edilen suçlamanın anlatıldığı belirtilmiştir. Başvurucu haklarını anladığını ve müdafileriyle birlikte savunmasını yapacağını beyan etmiştir. 14/4/2017 tarihinde İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun anayasal düzeni ve hükûmeti cebren değiştirme ve yıkmaya teşebbüs suçlarından tutuklanmasına karar vermiştir. Tutuklama kararının gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

" ... Şüpheli Yetkin Yıldız'ın Aktif haber sitesi genel yayın yönetmeni olduğu, Aktif haber sitesinin FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün medyada algı operasyonlarını yapmak için kullanıldığı, Fuatavni isimli twitter hesabında yazılan paylaşımların bu haber sitesinde yayınlayarak toplumsal algı oluşturulduğu, şüphelinin örgütün üst düzey yöneticileri konumunda bulunan H.E., Ö.A. gibi kişilerle telefon görüşme kayıtlarının bulunduğu, aynı şekilde örgüt mensupları olan A.M., S.K.,S.C. gibi bylock kullanıcısı kişilerle telefon görüşme kayıtlarının bulunduğu ... anlaşılmakla tüm şüphelilerin FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün basın-yayın ve medya yapılanmasında faaliyette bulundukları bu kapsamda eylem ve fikir birliği içerisinde hareket ettiği, darbe girişimi eylemlerinin etki ajanlığı görevini ifa ettikleri dikkate alınarak üzerlerine isnat edilen TCK 309 fıkra 1 ve 312 fıkra 1 maddesindeki suçlar ilişkin kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, suçların katolog suçlar arasında yer aldığı, suçların alt sınırları dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı, anlaşılmakla isimleri belirtilen şüpheliler ... Yetkin Yıldız'ın ... CMK.100 ve devamı maddeleri uyarınca ayrı ayrı tutuklanmalarına... [karar verildi.]"

29. 5/6/2017 tarihinde ikinci soruşturma kapsamında başvurucu hakkında iddianame düzenlenmiştir. İddianamede; FETÖ/PDY'nin elinde bulundurduğu medya organları ile algı operasyonları yaptığı, başvurucunun da örgütün amacı doğrultusunda gerek yazılı gerek görsel medyada gerekse internet ortamında algıya yönelik eylemler yaptığı, örgütün algı faaliyetlerine katılarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, Türkiye

Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçunu işlediği iddia edilmiştir.

30. İddianamede başvurucuyla ilgili olarak Aktifhaber sitesinde 2011 yılı Mayıs ayından itibaren genel yayın yönetmeni olarak görev yaptığı, çok sayıda yurt dışına giriş çıkış kaydının bulunduğu, en son 5/3/2016 tarihinde Artvin Sarp sınır kapısından günübirlik giriş çıkış yaptığı, 31/12/2013 ile 24/12/2013 tarihleri arasında para artışı olan/yeni hesap açan şahıslar listesinde olmadığı ancak 2013 Aralık ila 2015 Aralık döneminde hesabında para artışı olduğu, 23/2/2015 tarihinde 2.300 TL'lik açtırdığı hesabını 2/4/2015 tarihinde kapattırdığı, aynı gün 500 TL ilave yaparak 2.810,56 TL'lik bir hesap açtığı, akabinde bu hesabını da 2/11/2015 tarihinde kapattırdığı, bu suretle Fetullah Gülen'in talimatı üzerine miktar artırımı yaptığı ileri sürülmüştür. Başvurucunun ayrıca Fetullah Gülen'e direkt bağlı olan istişare heyeti üyesi olduğu belirtilen H.E. isimli şahısla, basın yayın yapılanması ve tüm medya faaliyetlerinden sorumlu olduğu değerlendirilen Ö.A. isimli şahısla, Sakarya'da talebeci olarak görevlendirildiği ileri sürülen ve FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklanan S.K. isimli kişiyle, İstanbul'da birkaç ilçede çalışan ve örgütün evlerinde kalan polislerden sorumlu şahıs olduğu şeklinde ismi geçen K.D. adlı kişiyle ve ByLock kullanan ve hakkında FETÖ/PDY soruşturması açılan bir kısmı firari olan birçok kişiyle telefon irtibatının olduğu iddia edilmiştir.

31. İddianame İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 16/6/2017 tarihinde kabul edilmiş ve Mahkemenin E.2017/223 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

32. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi 18/8/2017 tarihli duruşmada, E.2017/67 sayılı dava dosyası ile işbu dava dosyasının aralarında şahsi, hukuki ve fiilî bağlantı bulunduğu gerekçesiyle birleştirilmesine; davanın E.2017/67 sayılı dava dosyası üzerinden yürütülmesine ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

33. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi 4/1/2018 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

34. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesince 25/1/2018 tarihinde reddedilmiştir.

35. Başvurucu 5/2/2018 tarihinde 2018/3932 sayılı bireysel başvuruyu yapmıştır.

36. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi 8/3/2018 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçundan beraatine ve tahliyesine, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hükümle birlikte tutuklanmasına karar vermiştir. Mahkûmiyet kararının gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Sanığın 2011 yılından itibaren genel yayın yönetmeni olarak çalıştığı Aktif Haber sitesinin, FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün basın-yayın yapılanmasında yer aldığı, anılan web sitesinin Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından idari tedbir uygulaması kapsamında erişime kapatıldığı anlaşılmıştır.

Sanık Yetkin YILDIZ'ın incelenen cep telefonunun 21/7/2016 tarihi itibariyle fabrika ayarlarına geri döndürüldüğü anlaşılmış, bu nedenle herhangi bir tespit yapılamamıştır.

HTS analiz raporlarına göre sanığın FETÖ/PDY'nin önemli isimlerinden başyüceler kurulu

üyesi H.E. ve basın yayın yapılanması ile polis akademisi imamlarından olan Ö.A.nın yanısıra bir kısmı ByLock kullanıcısı çok sayıda örgüt üyesi ile irtibat halinde olduğu anlaşılmaktadır.

HTS incelemesinden sanığın FETÖ/PDY ile irtibatlı Feza Gazetecilik, Fatih Üniversitesi ve Kimse Yok Mu Derneğiile irtibat kurduğu tespit edilmiştir.

FETÖ/PDY terör örgütü elebaşısının talimatından uzun süre sonra da olsa, sanığın 23/2/2015 tarihinde Bank Asya Şirinevler şubesinde 2.300 TL bedelli katılım hesabı açtığı anlaşılmıştır.

Sanığın ev aramasında 14 Aralık ibareli Resimli Katalog-Aksiyon dergisi bulunmuştur.

Sanığın genel yayın yönetmeni olarak çalıştığı Aktif Haber sitesinin Mart 2014 – Kasım 2015 tarihleri arasında Fuatavni içerikli 456 paylaşım yapılmış ... Aktif Haber sitesinde yoğun olarak Fuatavni paylaşımları daha geniş kitlelere ulaştırılmaya çalışılmış, bu yapılırken haber mahiyeti kazandırılarak açıklamalar yapılmış, FETÖ/PDY silahlı terör örgütünü övücü, hükümeti ve AK Parti'yi çok sert bir dille eleştirir içerikler ile anılan örgütün fikir ve ideolojisine paralel olarak örgüte destek verilmiş, sonuçta da Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından idari tedbir uygulaması kapsamında erişime kapatılmıştır.

Sanık Yetkin YILDIZ, FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün basın-yayın yapılanmasında yer alan ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından idari tedbir uygulaması kapsamında erişime kapatılan Aktif Haber internet sitesinde genel yayın yönetmeni olarak çalışmıştır. Gizliliği, tedbirli hareketi temel davranış biçimi kabul eden, kuruluşundan itibaren örgütlenme ve varlığını sürdürmede temel hareket tarzı olarak gizliliği, sızmayı esas alan örgütün, medya organlarının ana gövdesini oluşturan kadrosunun bütünüyle örgüt doktrinini ve stratejisini benimseyen, ideolojik motivasyonu üst seviyede olan ve lideri tarafından gösterilen nihai hedefe odaklanmış örgüt üyelerinden oluştuğu, kamu kurumlarına, sivil toplum örgütlerine, siyasi partilere, kısacası tüm toplumsal alanlara farklı görünümler altında, hukuk dışı yöntemleri de kullanarak üyelerini sızdıran, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ve Türk Halkı'nın bütününe ait kurumları ele geçirmeyi temel hareket tarzı olarak kabul eden örgütün kendisine ait kurumlara ve yapılara daimi çalışan olarak örgüt dışından birilerinin girmesine izin vermesinin beklenemeyeceği, bu anlamda zaafiyet içerisinde olmasının örgütün ilk günlerinden bu güne kadar geçen sürede izlediği yol ve yöntemlere, tüm toplumun gözü önünde gerçekleşen olgulara ve hayatın doğal akışına aykırı olduğu, bunun yanısıra örgütün önde gelen üyeleriyle ve örgüte ait kurumlarla irtibat halinde bulunduğu, anılan silahlı terör örgütünün finansman kaynağı olan Bank Asya'da 2015 yılında katılım hesabı açtırdığı, delil elde edilmesini önlemek amacıyla darbe girişiminden hemen sonra telefonunu fabrika ayarlarına geri döndürerek sıfırladığı, evinde yapılan aramada 14 Aralık ibareli Resimli Katalog-Aksiyon dergisi bulunduğu anlaşılmış, sanık savunmalarına itibar edilmemiştir.

Yukarıda açıklanan deliller ışığında sanık Yetkin Yıdız'ın örgüt üyeliği açısından eylemlerinde süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk unsurlarının gerçekleştiği, sanığın FETÖ/PDY'nin fikir ve ideolojisini benimseyerek bu doğrultuda faaliyetler içerisinde olduğu, silahlı terör örgütü FETÖ/PDY'nin etkin bir üyesi olduğunun kabulü gerektiği kanaatiyle ... cezalandırılmasına karar verilmiştir. "

37. Başvurucu; hükümle birlikte verilen tutuklama kararına itiraz etmiştir.

38. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi 23/3/2018 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Bu karar 28/3/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

39. Başvurucu 24/4/2018 tarihinde 2018/13821 sayılı bireysel başvuruyu yapmıştır.

40. Başvurucu ilk derece mahkemesi kararına karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 22/10/2018 tarihli ilamıyla istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

41. İstinaf mahkemesi kararına karşı da temyiz yoluna başvurulmuştur. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 16/3/2020 tarihinde başvurucu hakkında verilen hükmün bozulmasına karar vermiştir.

42. Bozma kararı üzerine dava İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesinin 2020/117 sayılı dosyası üzerinden devam etmektedir. Başvurucu 15/6/2020 tarihinde tahliye edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

43. İlgili hukuk için bkz. Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 55-64.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

44. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

45. Başvurucu; Aktifhaber adlı haber sitesinde genel yayın yönetmenliği yaptığı dönemde yayımlanan haberler gerekçe gösterilerek tutuklandığını, tutuklanacak gazeteciler listesinde adını görmesine rağmen kaçmadığını, delilleri karartma ihtimalinin de bulunmadığını, tutuklama nedenlerinin ortaya konulamadığını, tutuklamanın tedbir olmaktan çıkıp bir cezaya dönüştüğünü, tahliyesine karar verildikten sonra yeni bir delil olmadan aynı delillerle darbeye teşebbüs suçundan tutuklandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca esasında Aktfihaber sitesinde "Fuatavni" ile ilgili yapılan haberler nedeniyle tutuklandığını, "Fuatavni" ile ilgili olarak başka haber sitelerinde de birçok haber yapıldığını, Aktifhaber sitesindeki paylaşımların da bu haberlerden derlemeler yapılarak oluşturulduğunu, buna rağmen sadece kendisinin yargılanmasının hukuksuz olduğunu belirterek ifade ve basın özgürlüğünün de ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

46. Bakanlık görüşünde öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise Bakanlık, başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında açıklanan gerekçeler, iddianameyle başvurucuya isnat edilen eylemler ile İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesinin başvurucu hakkında vermiş olduğu mahkûmiyet hükmüne ilişkin gerekçeli kararında dayanılan delillerin içeriği dikkate alındığında tutuklamaya esas alınan delillerin objektif bir gözlemciyi, başvurucunun üzerine atılı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği konusunda ikna edecek yeterlilikte olduğunu ve tutuklama anında somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunu belirtmiştir. Bakanlık tarafından somut olayda tutuklama nedenlerinin bulunduğu ve tutuklamanın ölçülü olduğu değerlendirilmiştir. Bakanlık sonuç olarak başvurucunun tutuklamanın şartları oluşmamasına rağmen tutuklandığına yönelik şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunmasına karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

B. Değerlendirme

47. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi

şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

48. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

49. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

1. Uygulanabilirlik Yönünden

50. Anayasa Mahkemesi (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191) kararında, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır.

51. Anayasa Mahkemesi darbe teşebbüsüyle bağlantılı suçlardan uygulanan tutuklama tedbirlerinin ve -doğrudan teşebbüsle bağlantılı olmasa bile- teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan uygulanan tutuklama tedbirlerinin hukukiliğinin incelenmesinde Anayasa'nın 15. maddesinin dikkat alınacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 237-241; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 56, 57).

52. Somut olayda başvurucu hakkında uygulanan her iki tutuklama tedbirine konu suçlamaların bu kapsamda olması nedeniyle bu tedbirlerin hukuki olup olmadığının incelenmesi de Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık

saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. İlk Tutuklama Kararı Yönünden

53. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

54. Somut olayda başvurucu 24/7/2016 tarihinde tutuklanmış, 31/3/2017 tarihli kararla tahliye edilmiştir. Başvurucu ikinci bir soruşturma kapsamında tekrar tutuklanmış ise de bu tutuklama ilk tutuklama kararından farklı yeni bir soruşturma kapsamında gerçekleştirilmiştir. İlk tutuklama yönünden hak ihlaline ilişkin müdahalenin sona ermesi nedeniyle tahliye kararının bireysel başvuru süresinin başlatılmasına esas tutulması gerekmektedir. Buna göre başvurunun tahliye tarihinden itibaren en geç otuz gün içinde yapılması gerekirken başvuruların 5/2/2018 ve 24/4/2018 tarihlerinde yapıldığı ve bu itibarla anılan şikâyet yönünden süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

55. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. İkinci Tutuklama Kararı Yönünden

56. Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvurunun kişi tahliye edilmişse tahliye kararından itibaren, tutukluluğun devamına karar verilmişse bu karara yapılan itirazın reddine ilişkin kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Ayrıca bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvurunun -ilk derece mahkemesince hüküm ile birlikte verilen tutukluluğun devamı kararına itiraz edilmemiş ise- kararın verildiği tarihten itibaren, itiraz edilmiş ise itiraz merciince verilen kararın öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması da mümkündür (Muhammet Ömeroğlu, B. No: 2014/657, 17/5/2016, § 40). Başvurucu birinci başvurusunu ikinci soruşturma kapsamındaki tutukluluğunun devamı kararına yaptığı itirazın reddedilmesi üzerine, ikinci başvurusunu ise hükümle birlikte verilen tutukluluğun devamı kararına yaptığı itirazın reddi üzerine otuz gün içinde yapmıştır. Dolayısıyla başvurunun bu kısmının süresinde olduğu kabul edilmelidir.

57. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

58. Genel ilkeler için bkz. Şahin Alpay, §§ 77-91.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

59. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılandığı davada tahliye edildikten sonra başlatılan yeni bir soruşturma kapsamında bu kez anayasal düzeni ve

hükûmeti cebren değiştirme ve yıkmaya teşebbüs suçlarından 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca 14/4/2017 tarihinde tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

60. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

61. Somut olayda ikinci tutuklama kararında başvurucunun Aktifhaber sitesinde 2011 yılı Mayıs ayından itibaren genel yayın yönetmeni olarak görev yaptığı, Aktifhaber sitesinin FETÖ/PDY'nin medyada algı operasyonlarını yapmak için kullanıldığı, "Fuatavni" isimli Twitter hesabında yapılan paylaşımları bu haber sitesinde yayımlayarak toplumsal algı oluşturduğu, örgütün üst düzey yöneticileri konumunda bulunan H.E., Ö.A. gibi kişilerle ve aynı şekilde örgüt mensupları olan A.M., S.K., S.C. gibi ByLock kullanıcısı kişilerle telefon görüşme kayıtlarının bulunduğu ileri sürülmüştür.

62. İkinci tutuklama kararında dayanılan bu olgulardan başvurucunun FETÖ/PDY mensuplarıyla telefon irtibatının bulunması dışındaki olguların ilk tutuklama kararına ilişkin suçlamanın da dayanakları arasında olduğu görülmektedir (bkz. §§ 20, 27, 30).

63. Başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan yargılaması devam ederken yeniden başlatılan bir soruşturma kapsamında bu kez anayasal düzeni ve hükûmeti cebren değiştirme ve yıkmaya teşebbüs suçlarından tutuklanması söz konusu olmuşsa da bu tutuklamaya konu soruşturma dosyasında ve iddianamede yer alan olguların ilk derece mahkemesince darbe teşebbüsüyle ilgili olduğu yönünde bir değerlendirme yapılmamıştır. Mahkemenin her iki tutuklama tedbirine konu dosyalardaki suçlamaya dayanak eylemleri bir bütün olarak silahlı terör örgütü üyeliği suçu yönünden değerlendirdiği görülmektedir (bkz. § 36). Bu durumda somut olayın koşullarında başvurucu hakkında uygulanan ikinci tutuklama tedbirine konu eylemlerin de terör örgütü üyeliği suçuna yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim her iki tutuklama kararında ve iddianamede dayanılan suçlamaya ilişkin temel olgular büyük oranda aynıdır.

64. İkinci tutuklama kararında; başvurucunun Aktifhaber sitesinde 2011 yılı Mayıs ayından itibaren genel yayın yönetmeni olarak görev yaptığı, Aktifhaber sitesinin FETÖ/PDY'nin medyada algı operasyonlarını yapmak için kullanıldığı, "Fuatavni" isimli Twitter hesabından yapılan paylaşımların bu haber sitesinde yayımlanarak toplumsal algı oluşturulduğu ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi İlhan İşbilen (B. No: 2016/3704, 29/5/2019, § 49), Mehmet Özdemir (B. No: 2017/37283, 29/11/2018, § 84), Mustafa Ünal (B. No: 2017/21149, 28/11/2018, § 62) ve Fevzi Yazıcı (B. No: 2016/59786, 13/9/2018, § 49) kararlarında başvuruculuların Zaman gazetesinde genel müdür, genel yayın yönetmeni, Ankara temsilcisi veya görsel yönetmen-grafik tasarım sorumlusu olarak görev yapmasını örgütsel ilişki bağlamında, kuvvetli belirti değerlendirmesinde dikkate almıştır. Somut olayda da başvurucunun genel yayın yönetmenliğini yaptığı Aktifhaber sitesinin FETÖ/PDY ile irtibatı bulunan bir yayın organı olduğu yönündeki iddialar ve bu haber sitesine FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle erişimin engellenmesine karar verildiği gözetildiğinde başvurucunun bu haber sitesinde genel yayın yönetmenliği görevini yapmasının kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin keyfi olduğu söylenemez.

65. Öte yandan ikinci tutuklama kararının dayanaklarından biri olan telefon görüşmelerinin de somut olayın koşullarında kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkündür. Zira bu kişiler arasında FETÖ/PDY'nin üst düzey yöneticilerinin olduğu görülmektedir. Bu bağlamda

başvurucunun Fetullah Gülen'e doğrudan bağlı olan istişare heyeti üyesi olduğu belirtilen H.E. isimli kişiyle, basın yayın yapılanması ve tüm medya faaliyetlerinden sorumlu olduğu değerlendirilen Ö.A. isimli kişiyle, Sakarya'da talebeci olarak görevlendirildiği ileri sürülen ve FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklanan S.K. isimli kişiyle, İstanbul'da birkaç ilçede çalışan ve örgütün evlerinde kalan polislerden sorumlu olduğu ileri sürülen K.D. isimli kişiyle görüşme yaptığı belirtilmiştir (bkz. §§ 27-30; benzer yöndeki karar için bkz. Abdullah Kılıç, B. No: 2016/25356, 8/1/2020, § 81).

66. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının ve tutuklamanın ölçülülüğünün değerlendirilmesi gerekir.

67. Başvurucu hakkında devam olunan yargılamada 31/3/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir. Tahliye kararı veren Mahkemenin başvurucunun kaçma şüphesinin veya delilleri etkileme riskinin devam ettiği yönünde bir kanaatinin olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim Mahkeme, tahliye ile birlikte yalnızca yurt dışı çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirini yeterli görmüştür. Dahası tahliye kararı verilen duruşmada hazır bulunan Cumhuriyet savcısı da görüşünde "dosya kapsamında üzerlerine atılı suç bakımından haklarındaki delil durumu ve üzerlerine atılı delillerin büyük oranda toplanmış olması, içlerinden bazı sanıklar hakkındaki suç vasfının değişme ihtimalinin bulunması, tutukluluğun tedbir mahiyetinde bulunması ve gözaltında ve tutuklulukta geçirdikleri süreler dikkate alınarak" başvurucunun da aralarında olduğu bazı sanıkların tahliye edilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu hakkında verilen tahliye kararına karşı Başsavcılık tarafından bir itirazda da bulunulmamıştır.

68. Buna karşın başvurucunun tahliyesine karar verildiği gün Başsavcılık tarafından başlatılan yeni bir soruşturma kapsamında yukarıda da değinildiği üzere genel olarak aynı olgulardan hareketle yeniden tutuklama tedbiri uygulanmıştır. Başvurucu, tahliye edildiği gün gözaltına alınmış ve sonrasında isnat edilen suçların katalog suçlar arasında yer aldığı ve suçlara ilişkin yaptırımın alt sınırları dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı gerekçesiyle tutuklanmıştır. Esasen ilk derece mahkemesinin karar ve değerlendirmelerinden de anlaşılacağı üzere ikinci tutuklama tedbirine konu suçlama ilk tutuklama tedbirine konu suç ile temelde aynı olgulara dayanmaktadır. Buna göre gerçekte her iki tutuklama tedbiri aynı suça ilişkindir.

69. Bu durumda -yargılandığı davada tahliye edilmiş olan- başvurucu bakımından temelde aynı suça ilişkin olgulardan hareketle başlatılan bir soruşturma kapsamında yeniden tutuklama tedbirinin uygulanmasını zorunlu kılan tutuklama nedenlerinin neler olduğunun ve neden tutuklama tedbirinin ölçülü görüldüğünün tutuklamaya ilişkin kararlarda yeterince ifade edildiğini veya somut olayın özelliklerinden anlaşıldığını söylemek mümkün değildir (benzer yöndeki karar için bkz. Abdullah Kılıç, § 85).

70. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında uygulanan ikinci tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

71. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

72. Anayasa'nın 15. maddesine göre savaş, seferberlik, sıkıyönetim durumlarında veya olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulabilmesi ve bunlar için Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkündür. Ancak Anayasa'nın 15. maddesi, bu hususta kamu otoritelerine sınırsız bir yetki tanımamaktadır. Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirlerin Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunmaması, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı bulunmaması ve durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir. Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme bu ölçütlerle sınırlı olacaktır. Mahkeme bu incelemenin usul ve esaslarını ortaya koymuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 192-211, 344).

73. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı savaş, seferberlik, sıkıyönetim durumu ve olağanüstü hâl gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında değildir. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 196, 345).

74. Ayrıca anılan hakkın milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi somut olayda başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan söz konusu müdahalenin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 199, 200, 346; Turhan Günay [GK], B. No: 2016/50972, 11/1/2018, § 86).

75. Bununla birlikte kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı devletin bireylerin özgürlüğüne keyfî olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir haktır (Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62). Kişilerin keyfî olarak hürriyetinden yoksun bırakılmaması, hukukun üstünlüğüyle bağlı olan bütün siyasal sistemlerin merkezinde yer alan en önemli güvenceler arasındadır. Bireylerin özgürlüklerine yönelik müdahalenin keyfî olmaması, olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de uygulanması gereken temel bir güvencedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 347).

76. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak son inceleme, bunun durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesidir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 202).

77. Başvurucu hakkında yargılandığı davada duruşmaya katılan Cumhuriyet savcısının da görüşü doğrultusunda tahliye kararı verilmesinden hemen sonra temelde aynı olgulardan hareketle başlatılan yeni bir soruşturma kapsamında uygulanan tutuklama tedbirinin olağanüstü hâl döneminin koşullarında durumun gerektirdiği bir tedbir olarak kabulü oldukça zordur. Bu bağlamda tutuklamaya karar veren Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucu hakkında temelde aynı suçlamaya yönelik olarak görülmekte olan davada Ağır Ceza Mahkemesince verilen tahliye kararının gerekçesinde yer alan değerlendirmelerden neden ayrıldığını ya da olağanüstü hâl durumunun başvurucunun tutuklanmasını neden gerekli

kıldığını açıklayan bir gerekçe sunmamıştır. Anayasa Mahkemesi de darbe teşebbüsünden yaklaşık dokuz ay sonra uygulanan bu ikinci tutuklama tedbirini, somut olayın yukarıda etraflıca açıklanan özellikleri dolayısıyla olağanüstü hâlin gerekli kıldığı bir önlem olarak değerlendirmemektedir (benzer yöndeki karar için bkz. Abdullah Kılıç, § 93).

78. Bu nedenle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- ikinci tutuklama kararı yönünden Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

79. Öte yandan başvurucu tutuklama tedbiri nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de ikinci tutuklama kararı yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmış olması nedeniyle bu iddianın ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

80. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

81. Başvurucu ilk başvurusunda 150.000 TL manevi; ikinci başvurusunda 52.500 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

82. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

83. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

84. Başvuruda, ikinci tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucu, yargılandığı dava kapsamında tahliye edilmiştir (bkz. § 42).

85. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların

giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 25.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

86. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

87. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın birinci tutuklama kararı yönünden süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ikinci tutuklama kararı yönünden KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. İkinci tutuklama kararı yönünden Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 25.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/117) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET SÜLÜK

B. No: 2018/6159 | Karar tarihi: 23.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/6159

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET SÜLÜK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/6159)

Karar Tarihi: 23/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucu : Ahmet SÜLÜK

Vekili : Av. Hasan Önder SULU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/2/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1971 doğumlu olup olayların meydana geldiği tarihte Gaziantep'te ikamet etmektedir.

9. Başvurucu çeşitli tarihlerde Facebook isimli sosyal medya platformundaki kendisine ait hesaptan PKK terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'ın tek başına olan ve ayrıca ellerinde silahlar bulunan terör örgütü mensuplarıyla çekilmiş fotoğraflarını, bunlardan başka terör örgütü mensuplarının uzun namlulu silahlarla çekilmiş fotoğraflarını paylaşmıştır.

10. Başvurucu hakkında söz konusu paylaşımları nedeniyle Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından PKK terör örgütünün propagandasını yapma suçundan soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu anılan soruşturma kapsamında 23/1/2018 tarihinde gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucunun ilk ifadesi 28/1/2018 tarihinde Gaziantep İl Emniyet Müdürlüğünde kolluk personeli tarafından alınmıştır. Başvurucu ifadesinde genel olarak Saadet Partisi üyesi olduğunu, söz konusu paylaşımları örgütsel bir amaçla yapmadığını ve paylaşımların suç olduğunu bilmediğini ifade etmiştir.

12. Başvurucu, terör örgütünün propagandasını yapma suçundan tutuklanması istemiyle 29/1/2018 tarihinde Gaziantep 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir. Başvurucunun sorgusu aynı tarihte yapılmıştır. Başvurucu, Hâkimlikte şu şekilde açıklamalarda bulunmuştur:

"Ben asla hiçbir terör örgütü ile ilgili bir propaganda yapmadım, facebook hesabı kullanıyorum, bu paylaşımları ben yaptım ama suç unsuru içerdiğini bilmiyordum, ben sadece düşüncelerimi ifade etmek için bu paylaşımları yaptım arama da ele geçirilen kağıt üzerindeki not şeklindeki yazılar bana ait benim tarafımdan yazıldı ancak ben bunu bir örgüt propagandası maksadıyla yapmadım, yazmış olduğum bu yazı zeytindalı öncesinde yazılmış olan bir yazıdır, herhangi bir örgüte üye değilim herhangi bir örgütün faaliyetlerine katılmadım, paylaşımlarda bulunan fotoğraflar iranda bulunan KDP'nin [Kürdistan Devrim Partisi] resimleridir, bunları paylaşmanın suç olduğunu bilmiyordum ...üzerime atılı suçu kabul etmiyorum..."

13. Hâkimlik tarafından başvurucunun terör örgütünün propagandasını yapma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelinin yüklenen suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması, atılı suçun niteliği, atılı suç için Kanunda öngörülen cezanın miktarı, mevcut delil durumu (araştırma tutanağı bilirkişi ön inceleme raporu arama tutanağı, vs.evraklar) atılı suçun 5271 sayılı CMK'nın 100/3-a- maddesi gereğince suçun işlendiği hususunda kuvvetli suç sebeplerinin varlığı nedeniyle tutuklama nedeni var sayılan suçlardan olması hususları gözetildiğinde CMK'nın 109 maddesinde belirtilen adli kontrol tedbirleri ile bir koruma tedbiri olan tutuklama ile hedeflenen amaca ulaşılamayacağı, tutuklamanın isnat edilen fiilin önemine göre haksızlığa yol açmayacak mahiyette olması ve tutuklamanın ölçülülük ve orantılılık ilkelerine uygun olması nedenleriyle CMK'nın 100 ve devamı maddeleri gereğince şüphelinin atılı suçtan tutuklanmasına...[karar verildi.]"

14. Başvurucu 1/2/2018 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Gaziantep 2. Sulh Ceza

Hâkimliğinin 2/2/2018 tarihli kararı ile itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

15. Başvurucu, anılan kararı 14/2/2018 tarihinde öğrenmiştir.

16. Başvurucu 14/2/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığının 6/2/2018 tarihli iddianamesi ile başvurucunun terör örgütünün propagandasını yapma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

18. İddianamede ilk olarak PKK terör örgütüne ve örgütün yapılanmasına ilişkin birtakım açıklamalara değinilmiş, sonrasında ise başvurucunun atılı suçu işlediğine dair açıklamalara yer verilmiştir. İddianamede suça konu edilen olgular özetle şöyle ifade edilmiştir:

i. Başvurucunun kullanmakta olduğu Facebook isimli sosyal medya hesabından PKK terör örgütünün elebaşı Abdullah Öcalan'ın terör örgütü mensuplarıyla ve ayrıca terör örgütü mensuplarının uzun namlulu silahlarla çekilmiş fotoğraflarını paylaştığı belirtilmiştir.

ii. Başvurucudan elde edilen dijital materyallerin incelenmesi sonucunda dijital materyallerin içeriğinde Abdullah Öcalan'ın resminin bulunduğu tespit edilmiştir.

iii. Başvurucunun evinde yapılan aramada bazı örgütsel dokümanların ele geçirildiği, bu kapsamda ülkemizin de aralarında bulunduğu devletler için "SADE MÜSLÜMAN GÖRÜNÜMLÜ YAHUDİLER YÖNETİYOR BU DEVLETLERİ" şeklinde ifadelerin yazıldığı, yine "İSLAMİ VE İNSANİ HAKKI TALEP ETMEK BÖLÜCÜLÜK İSE EVET BEN BÖLÜCÜYÜM" şeklinde bir ifadenin de olduğu belirtilmiştir.

19. Gaziantep 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 8/2/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2018/85 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır. Devam eden yargılama sonunda Mahkeme 6/4/2018 tarihli kararıyla başvurucu hakkında terör örgütünün propagandasını yapma suçundan 1 yıl 3 ay hapis cezası tayin ederek hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar vermiştir. Aynı kararla başvurucunun tahliyesine de hükmolunmuştur. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...sanığın facebook isimli sosyal medya hesabı incelendiğinde, sanığın PKK/KCK silahlı terör örgütünün elebaşı Abdullah Öcalan ve ellerinde uzun namlulu silahlar bulunan terör örgütü mensupların toplu bulunduğu fotoğrafı paylaştığı, sanığın bu paylaşım ilePKK/KCK silahlı terör örgütünün cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ve bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde örgütün propagandasını yaptığı,5237 sayılı TCK'nın 6/5-g maddesi ve 3713 sayılı kanunun 7/2 maddesinin 2. cümlesi dikkate alındığında sanığın bu suçu basın ve yayın yolu ile işlediği anlaşılmıştır. Sanığın bahsi geçen paylaşımı dışındaki paylaşımlarının Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetimi ile ilgili olduğu, bu yönetime mensup kişilerin fotoğraflarını ve bayrağını paylaştığı görülmüştür. Bu sebeple sanığın PKK silahlı terör örgütünü simgeleyen ve anılan terör örgütünün elebaşı olan Abdullah Öcalan'a ve yanında bulunan silahlı şahıslara ait tek bir paylaşımının propaganda içerikli olduğu diğer paylaşımlarının yasal bir yönetimle ilişkili olduğu anlaşılmakla sanık hakkında TCK'nun 43. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına karar verilmiştir ..."

20. Başvurucu karara 12/4/2018 tarihinde itiraz etmiş, söz konusu itiraz 27/4/2018 tarihinde Gaziantep 3. Ağır Ceza Mahkemesince kesin olarak reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092,

11/1/2018, §§ 41-64.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebinin İncelenmesi

23. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan ve bireysel başvuru tarihinde ceza infaz kurumunda tutuklu bulunan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; sosyal medya hesabından yaptığı bazı paylaşımlar nedeniyle tutuklandığını ancak söz konusu paylaşımlarda şiddet içerikli bir açıklama olmadığı gibi şiddete teşvik edici bir açıklamanın da yer almadığını ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca tutuklama kararının ve tutukluluğa itiraz üzerine verilen kararın gerekçe içermediğini, matbu ve soyut nitelikte olduğunu ifade etmiş ve tüm bu nedenlerle ifade özgürlüğünün, kişi hürriyeti ve güvenliği ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

25. Bakanlık öncelikle başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin olarak bir görüş bildirmiştir. Bakanlık görüşünde, başvurucunun yargılama sürecinde tahliye olması nedeniyle Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatları dikkate alındığında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde düzenleme altına alınan tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği ancak bu yolun tüketilmediği belirtilmiş ve başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

26. Bakanlık görüşünde, başvurunun esasına ilişkin olarak ise başvurucu hakkındaki tutuklama kararında açıklanan gerekçeler itibarıyla somut olayda başvurucunun üzerine atılı suçu işlediği noktasında tutuklamaya esas alınan delillerin objektif bir gözlemciyi ikna edecek yeterlilikte olduğu ileri sürülmüştür. Bundan başka Bakanlık, tutuklamaya dair verilen kararlara ilişkin gerekçeler kapsamında başvurucunun tutukluluğunun keyfî olduğunun da savunulamayacağını ifade etmiştir.

27. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen yolun etkili bir yol olmadığını, hakkında herhangi bir şekilde beraat kararı verilmediği için bu kapsamda açacağı davanın başarıya ulaşma ihtimalinin bulunmadığını ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca terör örgütünün propagandasını yapma suçunun düzenlendiği kanun hükmünün açık ve öngörülebilir olmadığını, yaptığı paylaşımların şiddete teşvik etmediğini, kaldı ki derece mahkemesi kararlarının ilgili ve yeterli bir gerekçeye de sahip olmadığını belirtmiştir. Tüm bu nedenlerle başvurucu ifade özgürlüğünün, kişi hürriyeti ve güvenliği ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini bir kez daha savunmuştur.

2. Değerlendirme

28. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Genel İlkeler

30. Tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde dikkate alınacak genel ilkeler için bkz. Şahin Alpay (aynı kararda bkz. §§ 77-91) başvurusu hakkında verilen karar.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, terör örgütünün propagandasını yapma suçunu işlediği iddiasıyla yürütülen bir soruşturma (bkz. § 10) kapsamında 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır (bkz. § 13). Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

32. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

33. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında, isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin dosyada bulunduğu belirtilmiş ve bu kapsamda araştırma tutanağı, bilirkişi ön inceleme raporu ve arama tutanağı gibi bir kısım delillere atıf yapılmıştır (bkz. § 12).

34. Başvurucu hakkındaki iddianamede ise başvurucunun sosyal medya hesabında PKK terör örgütünün elebaşı Abdullah Öcalan'ın ve terör örgütünün diğer bazı mensuplarının ellerinde uzun namlulu silahlarla topluca yer aldığı fotoğraflar patlaştığı, ele geçirilen dijital verilerde Abdullah Öcalan'ın resminin bulunduğu ve konutunda yapılan aramada bölücülüğe yönelik bazı ifadelerin olduğu dokümanların ele geçirildiği belirtilmiştir. Başvurucu hakkındaki HAGB'ye ilişkin mahkûmiyet hükmünün ise temel olarak söz konusu sosyal medya paylaşımına dayandığı görülmektedir.

35. PKK'nın terör örgütü olduğu ulusal ve uluslararası makamlar tarafından kabul edilmiş tartışmasız bir olgudur. Anılan örgütün gerçekleştirdiği terörist şiddet, bölücü amaçları dolayısıyla anayasal düzene, millî güvenliğe, kamu düzenine, kişilerin can ve mal emniyetine yönelik ağır tehdit oluşturmaktadır. Bu yönüyle ülkenin toprak bütünlüğünü hedef alan PKK kaynaklı terör, onlarca yıldır Türkiye'nin en hayati sorunu hâline gelmiştir (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 7-18).

36. Terör örgütleri, görüşlerinin toplum içinde yayılmasını ve fikirlerinin kökleşmesini hedefleyerek bu amacın gerçekleşmesine yönelik her türlü vasıtaya başvurabilmektedirler.

Terörün veya terör örgütlerinin propagandasının da söz konusu vasıtalardan biri olduğunda kuşku yoktur. Terör, demokratik toplumun tüm değerlerine düşmandır. Bu nedenle terörizmi, terörü ve şiddeti meşrulaştıran, öven ya da bunlara teşvik eden sözler anayasal haklar kapsamında koruma altında olarak değerlendirilemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 79; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 43; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 61).

37. Anayasa Mahkemesi daha önce Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri (aynı karada bkz. §§ 115-118) kararında terör örgütünün propagandasını yapma suçunun Türk hukukundaki görünümüne ilişkin bazı tespitlerde bulunmuştur. İlk olarak 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinde yapılan değişiklik ile terör örgütünün propagandasını yapma suçu çok sayıda ve her türde ifadeyi kapsayacak şekilde geniş yorumlanabilecek bir fiil olmaktan çıkarılmaya, terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterme veya övme ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik etme şeklinde tanımlanarak suça hukuki belirlilik kazandırılmaya çalışılmıştır. İkinci olarak Yargıtay da Türk hukukunda terör ile bağlantılı her tür düşünce açıklamasının değil yalnızca terör örgütlerinin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasının yapılmasının suç olarak kabul edildiğini pek çok kez ifade etmiştir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 25, 26).

38. Terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik etme; terör suçlarının işlenmesine kışkırtmak niyetiyle terör suçlarının işlenmesini savunarak bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılmasıdır. Terör örgütünün propagandası suçunda örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemleri belirli bir yoğunlukta savunularak başkalarınca aynı davranışın gerçekleştirilmesi amaç edinilmektedir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 119; Sırrı Süreyya Önder, § 63).

39. Somut olayda başvurucu genel olarak uzun yıllardır silahlı eylemlerde bulunan bir terör örgütünün liderinin tek başına ve örgüt mensuplarıyla birlikte çekilmiş ve ellerinde uzun namlulu silahlar bulunan örgüt mensuplarının fotoğraflarını sosyal medya hesabından paylaştığını kabul etmiştir. Söz konusu paylaşımlar nedeniyle başvurucu hakkında soruşturma başlatılmış ve soruşturma kapsamında başvurucunun tutuklanmasına karar verilmiştir. Şiddet kullanan bir örgütün mensuplarının uzun namlulu silahlarla birlikte çekilmiş fotoğraflarının sosyal medya hesabında paylaşılması, şiddetin övülmesi ya da teşvik edilmesi olarak değerlendirilebilecek nitelikte bir eylemdir. Bu değerlendirmelerle birlikte bakıldığında soruşturma mercilerinin PKK terör örgütü lideri ile ellerinde uzun namlulu silahlar bulunan terör örgütü mensuplarının fotoğraflarının sosyal paylaşım sitelerinde paylaşılmasının terör örgütlerinin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren, öven ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik eden bir eylem olarak terör örgütünün propagandasının yapılması bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabul etmelerinin keyfî ve temelsiz bir değerlendirme olduğu söylenemez.

40. Bu itibarla başvurucu yönünden suç şüphesinin varlığını doğrulayan belirtilerin dosya kapsamında bulunduğu görülmektedir.

41. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup

olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

42. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen terör örgütünün propagandasını yapma suçu bir terör suçu niteliğini taşımaktadır. Başvurucunun propagandasını yaptığının ileri sürüldüğü PKK; ciddi seviyede uluslararası ittifakları bulunan, bunun yanında belli bölgelerde örgütsel eğitimlerin verildiği kırsal alanlara sahip olan bir terör örgütüdür. Bundan başka isnat edilen suç beş yıla kadar hapis cezasını gerektiren kısmen ağır bir suçtur. Terör örgütünün propagandasını yapma suçunun ve propagandası yapıldığı iddia edilen örgütün niteliği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden -suçun ağırlığına atfen- kaçma tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığı söylenemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Gülser Yıldırım (2), § 148; Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Aydın Yavuz ve diğerleri, § 275).

43. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

44. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir biçimde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017 § 64).

45. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suçun niteliğini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 13) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 23/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERCAN SOYALP

B. No: 2016/651 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/651

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERCAN SOYALP BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/651)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Ercan SOYALP

Vekili : Av. İlkay UYAR KABA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, uyuşmazlığın esasına yönelik taleplerin karara bağlanmaması nedeniyle karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/1/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirilmesine gerek görülmediğini belirtmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu adına, araba alım satım faaliyetini ticari olarak yürütmesine karşın 2011, 2012 ve 2013 yıllarının çeşitli dönemlerine ilişkin beyannameleri elektronik ortamda vermediğinden bahisle 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 355. maddesi uyarınca özel usulsüzlük cezaları kesilmiştir.

9. Başvurucu tarafından 2011 yılına yönelik özel usulsüzlük cezasının iptali istemiyle Ankara 6. Vergi Mahkemesinin (Mahkeme) E.2013/2374 sayılı dosyasında, 2012 yılına yönelik özel usulsüzlük cezasının iptali istemiyle Mahkemenin E.2013/2375 sayılı dosyasında ve 2013 yılına yönelik özel usulsüzlük cezasının iptali istemiyle de Mahkemenin E.2013/2372 sayılı dosyasında dava açılmıştır.

10. Mahkemenin 23/12/2013 tarihli kararları ile aralarında hukuki irtibat bulunduğu gerekçesiyle Mahkemenin E.2013/2372 ve E.2013/2375 sayılı dosyalarının Mahkemenin E.2013/2374 sayılı dosyası ile birleştirilmesine, E.2013/2372 ve E.2013/2375 sayılı dosyalara yönelik esas kayıtlarının kapatılmasına ve incelemenin E.2013/2374 sayılı dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

11. Mahkeme 29/4/2014 tarihli kararı ile 2011, 2012 ve 2013 yıllarının çeşitli dönemlerine ilişkin özel usulsüzlük cezalarının iptali istemiyle açılan davanın reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde özetle savunma eki belgelerinden başvurucunun birden çok yılda çok sayıda aracı sattığı hususunun ihtilafsız olduğu ve bu faaliyetlerin ticari olarak yürütüldüğü sonucuna varıldığı gerekçesiyle başvurucu hakkında tesis edilen işlemlerde yasal isabetsizlik bulunmadığı belirtilmiştir.

12. Başvurucu tarafından itiraz yoluna başvurulması üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. Kurulunun (Kurul) 27/10/2014 tarihli kararıyla itiraz isteminin kabulüne, Mahkeme kararının bozulmasına ve esastan incelenen davanın kabulüne karar verilmiştir. Kararda; davanın 2011 yılına ilişkin gelir vergisi, 2011/1-3, 4-6, 7-9, 10-12 dönemlerine ait geçici gelir vergisi ile 2011/2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 dönemlerine ilişkin katma değer vergisi beyannamelerinin elektronik ortamda verilmediğinden bahisle 213 sayılı Kanun'un mükerrer 355. maddesi uyarınca kesilen özel usulsüzlük cezalarının iptali istemiyle açıldığı belirtilmiştir. Karar gerekçesinde ise otomobil alım satım faaliyetinde bulunduğu tespit edilen başvurucu adına geçmişe dönük olarak mükellefiyet tesis edilmesi mümkünse de bu dönemlere ilişkin olarak elektronik ortamda beyanname vermesi gerektiğinden haberdar olmayan başvurucu adına beyanname vermediğinden hareketle ceza kesilmesinde yasaya uygunluk görülmediği ifade edilmiştir.

13. Davalı Ankara Vergi Dairesi Başkanlığınca (İdare) kararın düzeltilmesi isteminde bulunulmuş, ayrıca kararın düzeltilmesi dilekçesinde Mahkeme kararının 2011, 2012 ve 2013 dönemlerine ilişkin özel usulsüzlük cezalarını kapsamasına karşın Kurul tarafından sadece 2011 dönemine ilişkin özel usulsüzlük cezasının mevzuata uygun olmadığı yönünde hüküm kurulduğu hususu belirtilmiştir. Kurulun 18/3/2015 tarihli kararıyla karar düzeltme istemi reddedilmiş, bununla birlikte söz konusu kararda idare tarafından ileri sürülen hususa yönelik herhangi bir değerlendirme de yapılmamıştır.

14. Başvurucu 6/8/2015 tarihli dilekçe ile Mahkemeye başvurarak 2011, 2012 ve 2013

yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarının üç ayrı dosyada iptalini talep edildiğini, söz konusu dosyaların Mahkemenin E.2013/2374 sayılı dosyasında birleştirildiğini ve üç yıla yönelik hüküm kurulduğunu ancak Kurul kararında maddi hata yapılarak sadece 2011 yılına ilişkin karar verildiğini belirtilerek tavzih (açıklama) talebinde bulunmuştur. Mahkeme 14/8/2015 tarihli kararında, başvurucunun tavzih istediği konunun Mahkemenin kararıyla ilgili olmayıp Kurul kararı ile ilgili olduğu, Kurul tarafından verilmiş bir kararın tavzihi hakkında karar verilmesine olanak bulunmadığı ve tavzih isteminin Kurula yapılması gerektiği belirtilerek tavzih talebinin reddine karar vermiştir.

15. Başvurucu bu kez 17/8/2015 tarihli dilekçe ile Kurula başvurarak tavzih talebinde bulunmuştur. Kurulun 26/11/2015 tarihli kararında, açıklanması istenilen kararda 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 29. maddesinin birinci fıkrasında yazılı nedenlerden hiçbiri bulunmadığı belirtilerek açıklama isteminin reddine karar verilmiştir.

16. Açıklama isteminin reddine yönelik Kurul kararı 22/12/2016 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 13/1/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu; açtığı davanın Mahkemenin birleştirme kararı sonrasında 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarının iptali istemine ilişkin olduğunu, buna karşın Kurul tarafından maddi hata yapılarak sadece 2011 yılına ilişkin karar verildiğini, anılan hususu belirtip tavzih isteminde bulunmasına karşın bu talebinin de reddedildiğini ifade ederek Anayasa'nın 36. ve 40. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

19. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özü, uyuşmazlığın esasını oluşturan 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarının iptali talebi ile ilgili olarak Kurulca değerlendirme yapılmak suretiyle olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesidir. Bu sebeple belirtilen ihlal iddiaları mahiyeti itibarıyla karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Somut olayda hakkında düzenlenen 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarının iptali istemi ile başvurucu tarafından açılan davalar Mahkemece tek dosyada birleştirilmiş ve üç yıla yönelik iddialar bu tek dosyada görülerek karar verilmiştir. Anılan karara yapılan itiraz üzerine Kurul tarafından ise sadece 2011 yılına ait özel usulsüzlük

cezası yönünden hüküm kurulmuş, söz konusu kararın düzeltilmesi istemi de Kurulun 18/3/2015 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Başvurucu, Kurulca maddi hata yapılarak sadece 2011 yılına ilişkin karar verildiğini belirterek 2012 ve 2013 yıllarına ait bölümler için açıklama talebinde bulunmuş, Kurul 26/11/2015 tarihinde 2577 sayılı Kanun'un 29. maddesinde yer alan hususlara uymaması nedeniyle açıklama isteminin reddine karar vermiştir.

22. Başvurucu 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarına ilişkin talebiyle ilgili olarak Kurulca olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi nedeniyle İdarece, davanın ilgili kısımlarının reddedildiği şeklinde değerlendirildiğini ve bu nedenle İdare tarafından banka hesaplarına bloke konulduğunu, taşınır ve taşınmaz malları üzerine de kayden haciz işlemi yapıldığını ileri sürmüştür.

23. Bireysel başvuruya konu olayda başvurucunun mahkeme kararına itirazını inceleyen Kurul tarafından 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarına ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadığı ve başvurucunun itirazlarının üst yargı merciinin söz konusu kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ayrıca İdarece kararın düzeltilmesi dilekçesinde 2012 ve 2013 yıllarına yönelik hüküm kurulmadığı belirtilmesine karşın kararın düzeltilmesi kararında bu hususa dair herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı da görülmektedir.

24. Buna göre yukarıda yer alan iddiaların da gözönünde bulundurulması suretiyle Kurul kararında davanın esasına ilişkin taleplerin tümü hakkında hüküm kurulmaması nedeniyle kararın icrası aşamasında belirsizlik durumunun ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Üst yargı mercii kararından kaynaklanan belirtilen hususa yönelik her ne kadar başvurucu kararın düzeltilmesi isteminde bulunma imkânına sahip ise de -İdarenin söz konusu hususa yönelik kararın düzeltilmesi dilekçesindeki iddiası da Kurul kararında karşılanmamıştır- başvurucunun kararın icrası aşamasında ortaya çıkabilecek belirsizliği öngöremeyebileceği değerlendirilerek başvurunun süresinde olduğu kabul edilmiştir.

25. Diğer taraftan açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

26. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organları önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "adil yargılanma hakkı" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı[nın] metne dahil" edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (Sözleşme) düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğinin Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22).

27. Anılan maddenin ikinci fıkrasında ise hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki

davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığa ilişkin bir karar verilmesini isteme güvencesini de sağlar (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Filiz Fırat, B. No: 2014/10305, 5/12/2017, § 28).

28. Adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Bununla birlikte karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şeklî anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir (Filiz Fırat, § 29).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Başvurucu; hakkında düzenlenen 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarının iptali istemi ile ayrı ayrı davalar açtığını, açtığı davaların mahkeme kararı ile tek dosyada birleştirildiğini ve üç yıla yönelik iddialarının bu tek dosyada görülerek hüküm verildiğini belirtmiş ancak mahkeme kararına itiraz üzerine Kurul tarafından verilen kararda ise maddi hata yapılarak sadece 2011 yılına ilişkin karar verildiğini, kararda 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarının iptali istemine yönelik herhangi bir hüküm kurulmadığını ve anılan hususa dair tavzih isteminin de reddedildiğini iddia etmiştir. Ayrıca 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezaları ile ilgili herhangi bir hüküm kurulmaması nedeniyle vergi dairesi tarafından hesaplarına bloke konulduğunu, taşınır ve taşınmaz malları üzerine ise kayden haciz işlemi yapıldığını belirtmiştir.

30. Somut olayda başvurucu tarafından hakkında düzenlenen 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarının iptali istemi ile Mahkemenin E.2013/2374, E.2013/2375 ve E.2013/2372 sayılı dosyalarında ayrı ayrı dava açıldığı, aralarında hukuki irtibat bulunduğu gerekçesiyle bu üç dosyanın E.2013/2374 sayılı dosya üzerinde birleştirilmesine Mahkemece karar verildiği ve Mahkemenin 29/4/2014 tarihli kararı ile 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarının tümü yönünden inceleme yapılmak suretiyle davanın reddine hükmedildiği anlaşılmaktadır.

31. Başvurucu tarafından Mahkemenin 29/4/2014 tarihli kararına itiraz edilmesi üzerine dosyayı inceleyen Kurul tarafından ise sadece 2011 yılına ait özel usulsüzlük cezasına yönelik hüküm kurulduğu, davanın esasına ilişkin taleplerden olan 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarına dair olumlu veya olumsuz bir hüküm kurulmadığı ve bu husus yönünden ne nihai kararda ne de tavzih kararında herhangi bir gerekçeye yer verilmediği görülmüştür.

32. Buna göre üç yıla ait özel usulsüzlük cezalarının iptali istemi açılan davaların Mahkemece tek dosyada birleştirilerek incelendiği ancak başvurucuya atfedilebilecek herhangi bir kusur bulunmaksızın Kurul tarafından Mahkemece birleştirilen dosyalarda yer alan uyuşmazlıklar yönünden değerlendirme yapılmak suretiyle olumlu ya da olumsuz herhangi bir karar verilmediği anlaşıldığından başvurucunun yargılama sonucunda karar elde etme hakkından yoksun bırakıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

34. Başvurucu; Kurul kararında 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarına yönelik olumlu veya olumsuz bir karar bulunmamasına karşın vergi dairesi tarafından banka hesaplarına bloke konulduğunu, taşınır ve taşınmaz malları üzerine kayden haciz işlemi yapıldığını belirtilerek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür

35. Başvurucunun karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyeti yönünden yapılan değerlendirmede ihlal sonucuna varıldığından mülkiyet hakkının ihlal edildiğine yönelik iddialar kapsamında ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

37. Başvurucu, yeniden yargılama yapılmasına hükmedilerek ihlalin giderilmesi talebinde bulunmuştur.

38. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

39. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

40. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi

kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

41. İncelenen başvuruda Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

42. Bu durumda karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Bölge İdare Mahkemesinin ilgili Vergi Dava Dairesine gönderilmek üzere Ankara 6. Vergi Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

43. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesinin ilgili Vergi Dava Dairesine -Kurullar Dava Dairelerine çevrilmiştir- gönderilmek üzere Ankara 6. Vergi Mahkemesine (Karar, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. Kurulunun 27/10/2014 tarihli ve E.2014/8842, K.2014/7495 sayılı kararıyla ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DENİZ ELEKTRİK TAAHHÜT TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2016/780 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/780

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DENİZ ELEKTRİK TAAHHÜT TİC. LTD. ŞTİ.

(Başvuru Numarası: 2016/780)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Zeynep KARAKOÇ

Başvurucu : Deniz Elektrik Taahhüt Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Ferdi YÜCE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, vergi ziayı cezalı katma değer vergisinin iptali istemiyle açılan davanın süregelen ve derinleşmiş içtihat farklılığından kaynaklı olarak reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 12/1/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları yönünden kısmi kabul edilmezlik kararı verilerek başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. 2016/780 numaralı bireysel başvuru ile farklı tarihlerde yapılan 2016/798, 801, 806, 807, 808, 1022 ve 1023 No.lu bireysel başvuruların konu yönünden hukuki irtibatlarının bulunması nedeniyle 2016/780 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin bu dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, elektrik tesisatı işiyle uğraşan bir limitet şirkettir.

10. Başvurucunun, hakkında olumsuz tespit bulunan mükelleflerden mal ve hizmet alımı yaptığının saptanması üzerine 18/3/2010 tarihli yazıyla 2005 takvim yılına ait kanuni defter ve belgelerinin 15 gün içinde ibraz edilmesi başvurucudan talep edilmiştir. Başvurucu şirket yetkililerinin talebi üzerine verilen 15 günlük ek sürede de 2005 yılı yevmiye defteri ibraz edilmemiştir. Başvurucu söz konusu defterin kayıp olduğunu beyan etmiş ve P. gazetesinin anılan defterin kayıp ilanını içeren 14/5/2010 tarihli nüshasını ibraz etmiştir.

11. Vergi inceleme elemanınca düzenlenen 30/6/2010 tarihli vergi inceleme raporunda, başvurucunun geçerli bir mazeret sunmaksızın 2005 yılı yevmiye defterini ibraz etmemesi nedeniyle 2005 yılında yaptığı alışlara ilişkin katma değer vergisi indirimlerinin reddi suretiyle katma değer vergisi tabloları yeniden oluşturulmuş ve buna göre 2005 yılı Mart ila Aralık dönemlerinde ortaya çıkan farkın resen, üç kat vergi ziyaı cezalı olarak tarh edilmesi önerilmiştir. Öneri doğrultusunda başvurucu adına vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatları yapılmıştır.

12. Başvurucu 30/7/2010 tarihinde tarhiyatlara karşı İstanbul 2. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) davalar açmıştır. Başvurucu yevmiye defterinin kaybolmasının mücbir sebep olarak kabulü gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, yevmiye defteri dışındaki diğer defter ve belgelerin vergi inceleme elemanına ibraz edildiğini ve bunların incelenerek herhangi bir usulsüzlük bulunup bulunmadığının tespiti mümkün iken vergi idaresinin bu yönde bir inceleme yapmadan doğrudan tüm indirimlerini reddetmesinin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Danıştay kararlarına atıfta bulunan başvurucu, alış belgeleri incelenip bunların doğruluğunun araştırılarak bir karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

13. Mahkeme 30/6/2011 tarihli kararlarıyla vergi aslı ile bir kat vergi ziyaı cezası yönünden davayı reddetmiş, vergi ziyaı cezasının bir katı aşan kısmını ise iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde, 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 34. maddesi uyarınca, katma değer vergisi indiriminden yararlanılabilmesi için alış belgelerinin kanuni defterlere kaydedilmesinin zorunlu olduğuna vurgu yapılmıştır. Kararda, vergi kanunlarının mükelleflerin vergisel yükümlülükleri ihlal etmelerine bağlanan sonuçları ortadan kaldıracak biçimde yorumlanmasının, hukuka uygunluk denetimi yapmakla sınırlı bir görevi bulunan idari yargının yetkisini aşacağı ifade edilmiştir. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun (VDDK) 15/06/2007 tarihli ve E.2007/12, K.2007/220 sayılı kararına atıfta bulunan Mahkeme, yasal defterlerini eksiksiz olarak ibraz etmeyen başvurucu adına

yapılan tarhiyatın hukuka uygun olduğunu, ancak matrah farkının harici bir araştırmayla değil, başvurucunun beyannameleri üzerinden tespit edilmesi sebebiyle vergi ziyaı cezasının bir kat olarak uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

14. Başvurucu, Mahkeme kararlarına karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde, ibraz edilen belgelerin Mahkeme tarafından incelenmeden karar verilmesinin hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Başvurucu, bu konudaki görüşünü destekleyen Danıştay kararları da ibraz etmiştir. Başvurucuya göre alış belgelerinin kanuni defterlere kaydedilmemesi basit bir şekil eksikliğidir ve indirim hakkının ortadan kaldırılmasını haklılaştırmamaktadır. Başvurucu ayrıca, istenmesi halinde yevmiye defterini de ibraz edebileceğini de belirtmiştir. Danıştay Dokuzuncu Dairesi (Daire) 7/10/2012 tarihli kararlarıyla başvurucunun temyiz istemini kabul ederek Mahkeme kararlarının davanın reddine ilişkin hüküm fıkralarını bozmuştur. Bozma kararında, vergi mahkemesinin resen araştırma yetkisine atıf yapılarak başvurucunun -istendiğinde yevmiye defterini ibraz edeceğini bildirmiş olması da gözetilerek- defter ve belgeleri gerektiğinde bilirkişi marifetiyle incelenip sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

15. Mahkeme 31/12/2013 tarihli kararlarıyla oyçokluğuyla ilk kararında ısrar etmiştir. Kararların gerekçesinde; Türk vergi sisteminde vergiyi doğuran olay ve hukuki durumlarla ilgili her türlü muamelenin prensip olarak belgeye bağlanmasının kabul edildiği, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrası gereğince de vergi mahkemelerinin vergi idaresine ait vergi incelemesi ve karşıt inceleme yapma yetkisini kullanamayacağı, mahkemelerin sadece idari işlemlerin hukuka uygunluğunu denetlemekle görevli olduğu ifade edilmiştir. Başvurucunun kanun yolu incelemesi sırasında defterlerini bulmasının ve mahkemeye ibraz etmek istemesinin davanın sonucunu değiştirmeyeceği belirtilmiştir.

16. VDDK 30/12/2014 tarihli kararlarıyla ısrar kararlarını oyçokluğuyla onamıştır. Karar düzeltme istemi de VDDK'nın 11/11/2015 tarihli kararlarıyla reddedilmiştir.

17. Nihai kararlar 28/12/2015 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 12/1/2016 tarihinde bireysel başvurularda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

18. 3065 sayılı Kanun'un 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Türkiye'de yapılan aşağıdaki işlemler katma değer vergisine tabidir:

1. Ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,

... "

19. 3065 sayılı Kanun'un 29. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Mükellefler, yaptıkları vergiye tabi işlemler üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden, bu Kanunda aksine hüküm olmadıkça, faaliyetlerine ilişkin olarak aşağıdaki vergileri indirebilirler:

a) Kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak düzenlenen fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisi,

... ”

20. 3065 sayılı Kanun'un 34. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait Katma Değer Vergisi, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinden ayrıca gösterilmek ve bu vesikalar kanuni defterlere kaydedilmek şartıyla indirilebilir.”

21. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

B) İspat: Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya, ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır.

Vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir. Şu kadar ki, vergiyi doğuran olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahit ifadesi ispatlama vasıtası olarak kullanılamaz.

İktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti bunu iddia eden tarafa aittir."

22. 213 sayılı Kanun'un 30. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Resen vergi tarhı, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitine imkan bulunmayan hallerde takdir komisyonları tarafından takdir edilen veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca düzenlenmiş vergi inceleme raporlarında belirtilen matrah veya matrah kısmı üzerinden vergi tarh olunmasıdır. İnceleme raporunda bu maddeye göre belirlenen matrah veya matrah farkı resen takdir olunmuş sayılır.

Aşağıdaki hallerden herhangi birinin bulunması durumunda, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitinin mümkün olmadığı kabul edilir.

...

3. Bu kanuna göre tutulması mecburi olan defterlerin hepsi veya bir kısmı tutulmamış veya tasdik ettirilmemiş olursa veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara herhangi bir sebeple ibraz edilmezse.

4. Defter kayıtları ve bunlarla ilgili vesikalar, vergi matrahının doğru ve kesin olarak tesbitine imkan vermiyecek derecede noksan, usulsüz ve karışık olması dolayısiyle ihtiyaca salih bulunmazsa.

...

6. (Ek: 30/12/1980-2365/4 md.) Tutulması zorunlu olan defterlerin veya verilen beyannamelerin gerçek durumu yansıtmadığına dair delil bulunursa.

..."

23. 213 sayılı Kanun'un 134. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Vergi incelemesinden maksat, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak tespit etmek ve sağlamaktır..."

24. 213 sayılı Kanun'un 253. maddesi şöyledir:

"Bu Kanuna göre defter tutmak mecburiyetinde olanlar, tuttukları defterlerle üçüncü kısımda yazılı vesikaları, ilgili bulundukları yılı takibeden takvim yılından başlıyarak beş yıl süre ile muhafaza etmeye mecburdurlar."

25. 213 sayılı Kanun'un 256. maddesi şöyledir:

"Geçen maddelerde yazılı gerçek ve tüzel kişiler ile mükerrer 257 nci madde ile getirilen zorunluluklara tabi olanlar, muhafaza etmek zorunda oldukları her türlü defter, belge ve karneler ile vermek zorunda bulundukları bilgilere ilişkin mikro fiş, mikro film, manyetik teyp, disket ve benzeri ortamlardaki kayıtlarını ve bu kayıtlara erişim veya kayıtları okunabilir hale getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri muhafaza süresi içerisinde yetkili makam ve memurların talebi üzerine ibraz ve inceleme için arz etmek zorundadırlar. Bu zorunluluk Maliye Bakanlığınca belirlenecek usule uygun olarak, tasdike konu hesap ve işlemlerin doğrulanması için gerekli kayıt ve belgelerle sınırlı olmak üzere, bu hesap ve işlemlere doğrudan ya da silsile yoluyla taraf olanlara, defter ve belgelerinin tetkiki amacıyla yeminli mali müşavirler tarafından yapılan talepler için de geçerlidir."

B. Yargı Kararları

26. Danıştay Dördüncü Dairesinin 30/12/2016 tarihli ve E.2016/997, K.2016/7964 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 3 üncü maddesinde, vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin esas olduğu belirtilmiş olup, Kanunun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrasının 3 üncü bendinde de; bu Kanuna göre tutulması mecburi olan defter ve belgelerin hepsinin veya bir kısmının vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara herhangi bir sebeple ibraz edilmemesi hali resen takdir nedeni olarak sayılmıştır.

Öte yandan, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 29 uncu maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendinde, mükelleflerin, yaptıkları vergiye tabi işlemler üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden, bu Kanunda aksine hüküm olmadıkça, faaliyetlerine ilişkin olarak, kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak düzenlenen fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisini indirebilecekleri, 34 üncü maddesinin 1 inci fıkrasında, yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisinin, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinde ayrıca gösterilmek ve bu vesikalar kanuni defterlere kaydedilmek şartıyla indirilebileceği hükmüne yer verilmiştir.

Katma değer vergisi, bünyesinde yer alan indirim müessesesiyle yansıtılabilir bir vergidir. Katma değer vergisi sisteminde mükellef, üretim ve dağıtım kademeleri içinde, verginin tahsiline, indirimlerin yapılmasına, beyan edilip ödenmesine aracılık eder. Bu bakımdan indirim, mükellefiyete bağlı bir görev olduğu kadar aynı zamanda bir haktır. Katma değer vergisinde genel prensip, vergiye tabi teslimler üzerinden hesaplanan vergiden, alış faturalarında gösterilen verginin indirilmesidir. İndirim konusu yapılabilecek katma değer vergisinin indirilebilmesi için Kanun bazı şartların varlığını öngörmüştür. Bu şartların bir kısmı esasa, bir kısmı ise şekle ilişkindir. Katma Değer Vergisi Kanunu'nun indirim için aradığı şekil şartları Kanunun 34 üncü maddesinde hükme bağlanmış olup, bunlardan bir tanesi de, katma değer vergisi üzerinde gösterilen mal ve hizmetlere ait alış faturalarının kanuni defterlere kaydedilmesidir. Bundan amaç, indirimin gerçeğe uygun olması ve bu hususun mükelleflerce belgelendirilmesidir. Bu şartlardan herhangi birinin, 213 sayılı

Kanunda belirtilen mücbir sebepler mevcut olmamasına rağmen yerine getirilmemesi halinde, mükelleflerin yüklendikleri katma değer vergisini indirim konusu yapabilmelerine olanak bulunmamaktadır.

Dosyanın incelenmesinden; 2004 yılı hesap ve işlemleri incelenen davacının, anılan döneme ilişkin defter ve belgelerinin ibrazının istenilmesine rağmen, herhangi bir mücbir sebep gösterilmeksizin defter ve belge ibrazında bulunulmaması üzerine, katma değer vergisi indirimlerinin reddedilmesi sonrasında yeniden düzenlenen beyan tablosu uyarınca, 2004/6 ila 12 nci dönemlerine ilişkin üç kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatlarının yapıldığı; vergi mahkemesince, sonradan mahkemeye ibraz edilen defter ve belgeler üzerinde yaptırılan inceleme sonrasında düzenlenen basit rapor uyarınca vergi ziyaı cezalı tarhiyatların kaldırılmasına özel usulsüzlük cezasının ise onanmasına karar verildiği görülmektedir.

Uyuşmazlıkta; defter ve belge isteme yazısının 17.08.2009 tarihinde davacının ikamet adresinde eşine tebliğ edildiği, buna karşın verilen süre içinde defter ve belgelerin incelemeye ibraz edilmediği sabittir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 'İdari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı' başlıklı 2 nci maddesinin 2 nci fıkrasında 'idari yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. İdari mahkemeler yerindelik denetimi yapamazlar, yürütme görevinin kanunlar ile gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı veremezler.' hükmü yer almaktadır.

Bu hükme göre, idari yargı yerlerinin denetim yetkisi, kanunların idari makamlara bıraktığı yetkilerin kullanılışının hukuka uygun olup olmadığının araştırılmasını kapsamakta olup, söz konusu yetkilerin idari yargı yerlerince kullanılması sonucunu doğurmamaktadır.

Vergi incelemesi yapmaya yetkili denetim elemanına ibraz edilmediği için, biçimsel varlığının gerçek mahiyetiyle uyumlu olup olmadığı tespit edilemeyen defter ve belgelerin, davacı lehine verilecek karara dayanak alınması, vergilemede esas olan 'gerçek mahiyet'in biçimselliğe feda edilmesi anlamına gelir. Bu bakımdan, gerçek mahiyetiyle uyumlu olduklarının, idari yargı yerince saptanmasına olanak bulunmayan; aksine, yetkili inceleme elemanına ibraz edilmedikleri için, kanıt olma değerini yitiren defter ve belgelere dayanılarak davacı lehine karar verilmesine olanak bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, idari yargı yerinin görevi, idari işlemin tesis edildiği tarihte yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olup olmadığını denetlemek olduğundan, idari işlemin tesis tarihinden sonra yargı yerince yapılacak veya bilirkişiye yaptırılacak inceleme sonucuna göre karar verilmesi bu yönüyle de mümkün değildir.

Bu durumda, yukarıda açıklandığı üzere mücbir sebep hali olmaksızın defter ve belgelerini incelemeye ibraz etmeyerek indirim hakkından yararlanmak için yasal koşullardan birini yerine getirmeyen davacı adına katma değer vergisi indirimlerinin reddi suretiyle salınan üç kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergilerinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

27. Dairenin 30/1/2017 tarihli ve E.2013/2910, K.2017/407 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Türk Vergi Sistemi, vergiyi doğuran olayın belgelendirilmesi ve bu belgelerin de belli süreler içerisinde yasada öngörülen defterlere kaydedilmesi esasına dayalıdır. Belge ve

kayıt düzeni adı verilen bu esasın amacı; mükelleflerin ve mükelleflerle hukuki ilişkide bulunan üçüncü kişilerin vergi ile ilgili muamelelerinin, mükelleflerin servet, sermaye ve hesap durumları ile faaliyet ve hesap neticelerinin belli edilmesinin, denetlenmesinin, incelenmesinin ve tespitinin sağlanmasıdır.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 256'ncı maddesinde, mükelleflerin muhafaza etmek zorunda oldukları defter ve belgeleri muhafaza süresi içinde yetkili makam ve memurların istemeleri üzerine ibraz etmeleri gerektiği hükme bağlanmıştır.

Yasada öngörülen zorunluluğa karşın, usulüne uygun olarak verilen süre içerisinde, haklı mazeret olmaksızın, belge ve defterlerin ibrazından kaçınılması, vergi idaresinin denetiminden saklanılmak istenilen kimi durumların olduğu ve bunların karşıt inceleme yoluyla ortaya çıkarılmasının engellenmesinin amaçlandığı anlamına gelir. Salt bu nedenle, haklı mazeret olmaksızın, yetkililere ibraz edilmeyen belge ve defterler, ilgilisi lehine kanıt olma değerini yitirirler.

Katma Değer Vergisi Kanununun 34'üncü maddesinin 1 numaralı fıkrasında, yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisinin, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinde ayrıca gösterilmek ve bu vesikalar kanuni defterlere kaydedilmek şartıyla indirilebileceği öngörülmüş; aynı Kanunun 29 uncu maddesinin 3 üncü fıkrasında da, indirim hakkının, vergiyi doğuran olayın vuku bulduğu takvim yılı aşılmamak şartıyla, ilgili vesikaların kanuni defterlere kaydedildiği vergilendirme döneminde kullanılabileceği hükmü yer almış olup; buna göre, indirim hakkının, ilgili vesikaların anılan süre içerisinde yasal defterlere kaydedilmesi koşuluyla kullanılması olanaklı bulunmaktadır. Oysa; inceleme elemanına ibraz edilmeyen defterlerdeki kayıtların yasada öngörülen süre içerisinde yapıldığının, bu sürenin sona ermesinden sonra, mahkemece tespiti de olanaksızdır.

Olayda; davacıdan defter ve belgelerinin istenmesine karşın inceleme elemanına herhangi bir defter ve belge ibraz edilmediği sabittir. Davacı, ibraz etmeme keyfiyetine herhangi bir mücbir neden göstermemiştir.

Dolayısıyla, hiçbir mücbir sebep bulunmaksızın defter ve belgelerini incelemeye ibraz etmeyen yükümlünün daha sonra dava aşamasında mahkemeye ibraz etmesinin vergi incelemesinden amaçlanan sonuçların ortadan kalkmasına sebebiyet vereceği açık olduğundan ve Katma Değer Vergisi Kanunu ile getirilen esaslara uygun bulunmadığından indirimlerin reddi suretiyle yapılan dava konusu tarhiyatta hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

Bu nedenle davayı yazılı gerekçeyle sonuçlandıran vergi mahkemesi kararının yeniden bir karar verilmek üzere bozulması; davacı temyiz isteminin de bu nedenle reddi gerekmiştir."

28. VDDK'nın 25/3/2015 tarihli ve E.2015/16, K.2015/135 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Türk Vergi Sistemi, vergiyi doğuran olayın belgelendirilmesi ve bu belgelerin de belli süreler içerisinde yasada öngörülen defterlere kaydedilmesi esasına dayalıdır. Belge ve kayıt düzeni adı verilen bu esasın amacı; mükelleflerin ve mükelleflerle hukuki ilişkide bulunan üçüncü kişilerin vergi ile ilgili muamelelerinin, mükelleflerin servet, sermaye ve hesap durumları ile faaliyet ve hesap neticelerinin belli edilmesinin, denetlenmesinin,

incelenmesinin ve tespitinin sağlanmasıdır. 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 54'üncü maddesi ile 213 sayılı Vergi Usul Kanununun belge ve kayıt düzeni ile ilgili maddelerinde bu amacın sağlanmasını olanaklı kılacak düzenlemelere yer verilmiştir.

Sözü edilen yasa maddelerinde öngörülen usul ve esaslara uygun olarak düzenlenen belge ve bu belgelere dayanılarak yapılan kayıtlar, Vergi Hukukunda 'ilk görünüş ya da doğruluk karinesi' adı verilen bir hukuksal ön kabulden yararlanırlar. Ancak, Vergi Usul Kanununun 3'üncü maddesinin 'İspat' başlıklı (B) fıkrasına göre, usulüne uygun olarak düzenlenen belge ve kayıtlarla tevsik edilen hukuki muamelelerin vergilendirmeye esas alınabilmesi için, bu biçimsel uygunluk yeterli değildir. Ayrıca belge ve kayıtlarda yer alan işlemin gerçek durumu yansıtıyor olması da gereklidir. Bu bakımdan; biçimsel olarak kanuna ve kanunun vermiş olduğu yetkiye dayanılarak yürürlüğe konulan idari düzenlemelere uygun olan belge ve kayıtların vergilendirilmeye esas alınabilmesi için, ilgili oldukları muamelelerin gerçek mahiyetinin ortaya çıkarılmasına ihtiyaç vardır. Bunu yapma külfeti de, yukarıda sözü edilen (B) fıkrasında öngörülen ilkelere göre, vergi idaresine aittir.

Vergi idaresinin kendi dışında oluşan vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyetini ortaya çıkarabilmesi ise, defter ve belgelerin istenildiğinde vergi idaresinin denetim ve incelemesine sunulması ve gerektiğinde, şekline ve usulüne uygun belgelerle tevsik edilen hukuki muamelelerin karşı taraf nezdinde inceleme ve araştırma yapılması ile olanaklıdır. Bu amaçla, Vergi Usul Kanununun 253'üncü maddesinde mükelleflere defter ve belgeleri 5 yıl süre ile muhafaza etme, 256'ncı maddesinde ise muhafaza etmek zorunda oldukları defter ve belgeleri muhafaza süresi içinde yetkili makam ve memurların istemeleri üzerine ibraz zorunluluğu getirilmiş; aynı Kanunun 134 ve devamındaki maddelerde de, vergi idaresine mükellefler ve mükelleflerle hukuki ilişkide bulunan kişi ve kuruluşlar nezdinde vergi incelemesi yapma yetkisi tanınmıştır. İlk aşamada biçimsel doğruluk karinesinden yararlanan belgelerin vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyetiyle uygunluğu, ancak bu yetki kullanılarak ortaya çıkarılabilir.

Bütün bu açıklamalardan; usulüne uygun olarak düzenlenen belge ve kayıtların vergilemeye esas alınabilmesi veya yapılan vergilendirme işleminin doğruluğuna kanıt olabilmesi için, ibrazın vergi idaresine veya karşıt incelemeye yetkili elemanına yapılmış olması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yasada öngörülen zorunluluğa karşın, usulüne uygun olarak verilen süre içerisinde, haklı mazeret olmaksızın, belge ve defterlerin ibrazından kaçınılması, vergi idaresinin denetiminden saklanılmak istenilen kimi durumların olduğu ve bunların karşıt inceleme yoluyla ortaya çıkarılmasının engellenmesinin amaçlandığı anlamına gelir. Vergi Usul Kanununun 30'uncu maddesinin 2'nci fıkrasının 3'üncü bendinde, bu Kanuna göre tutulması zorunlu olan defterlerin hepsinin veya bir kısmının vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara herhangi bir sebeple ibraz edilmemesinin, dönem matrahının re'sen takdirini gerektiren, ayrı bir durum olarak öngörülmüş olmasının nedeni de budur.

Bilindiği üzere; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun idari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı başlıklı 2'nci maddesinin 2'nci fıkrasında idari yargı yetkisinin idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olduğu, idari mahkemelerin yerindelik denetimi yapamayacakları, yürütme görevinin kanunlar ile gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı veremeyecekleri hükme bağlanmıştır.

Bu hükme göre idari yargı yerlerinin denetim yetkisi, kanunların idari makamlara bıraktığı yetkilerin kullanılışının hukuka uygun olup olmadığının araştırılmasını kapsar; yoksa söz konusu yetkilerin idari yargı yerlerince kullanılması sonucunu yaratmaz.

2577 sayılı Kanunun 20'nci maddesinde düzenlenen re'sen araştırma yetkisi, idarenin kendi yetkisini kullanarak yapmış olduğu inceleme ve araştırmaya dayalı idari işlemden kaynaklanan idari uyuşmazlığın çözümü için gerekli belge ve bilgilerin, davaya bakan yargı yerine sağlanması amacını, bir başka anlatımla dava konusu yapılan idari işlemin hukuka uygunluğunu denetleme amacını güder. Buna göre davacının tutum ve davranışı ile idarenin inceleme ve araştırma yapmasını önlemesi sonucu tesis edilen işlemin iptal davasına konu edilmesi durumunda, idari yargı yerinin idarece yapılamayan inceleme ve araştırmayı yapması idarenin yerine geçmesi sonucunu doğuracağından böyle bir inceleme ve araştırma yapılmasının re'sen araştırma yetkisinin kullanılması olarak kabulüne olanak bulunmamaktadır.

Böyle olunca; vergi mahkemelerinin vergi idaresine ait vergi incelemesi ve karşıt inceleme yapma yetkisinin kullanılışının hukuka uygunluğunu denetlemekle yetinecekleri; onların yerine geçerek, vergi incelemesi ve karşıt inceleme yoluyla defter kayıtlarının ve bu kayıtların dayanağı olan belgelerin gerçek durumla uyumlu olup olmadıklarını araştıramayacakları tabiidir. Bunun sonucu olarak, vergi incelemesi yapmaya yetkili denetim elamanına ibraz edilmediği için, biçimselliğinin gerçek mahiyetle uyumlu olup olmadığı tespit edilemeyen defter ve belgelerin, çıkan uyuşmazlık dolayısıyla açılan idari davada, karşıt inceleme yetkisi bulunmayan idari yargı yerince, davacı lehine verilecek karara dayanak alınması, vergilemede esas olan "gerçek mahiyet"in biçimselliğe feda edilmesi anlamına gelir ki, vergiyle ilgili muamelelerinin gerçek mahiyetlerini vergi idaresinin denetiminden kaçırmayı düşünen vergi mükelleflerinin, bunu sağlamak amacıyla, defter ve belgelerinin inceleme elemanı yerine yargı yerlerine ibrazını yeğlemelerine yol açabilecek böyle bir anlayışa Kanun Koyucu'nun izin vereceği düşünülemez. Bu bakımdan; gerçek mahiyetle uyumlu olduklarının, idari yargı yerince saptanmasına olanak bulunmayan defter ve belgelere dayanılarak, bir idari davada, davacı lehine karar verilemez.

Diğer taraftan idari yargı yerinin görevi idari işlemin tesis edildiği tarihte yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olup olmadığını denetlemek olduğu halde, idari işlemin tesis tarihinden sonra yargı yerince yapılacak veya bilirkişiye yaptırılacak inceleme ve araştırma sonucuna göre maddi olayda değişiklik olabileceğinden, uyuşmazlık hakkında karar verilmesi halinde idari yargı yerinin görevini belirtilen şekilde yerine getirdiği de söylenemez.

Öte yandan; Katma Değer Vergisi Kanununun 34'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında, yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisinin, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinde ayrıca gösterilmek ve bu vesikalar kanuni defterlere kaydedilmek şartıyla indirilebileceği öngörülmüş; aynı Kanunun 29'ncu maddesinin 3'ncü fıkrasında da, indirim hakkının, vergiyi doğuran olayın vuku bulduğu takvim yılı aşılmamak şartıyla, ilgili vesikaların kanuni defterlere kaydedildiği vergilendirme döneminde kullanılabileceği hükmü yer almış olup; buna göre, indirim hakkının, ilgili vesikaların anılan süre içerisinde yasal defterlere kaydedilmesi koşuluyla kullanılması olanaklı bulunmaktadır. Oysa; inceleme elemanına ibraz edilmeyen defterlerdeki kayıtların yasada öngörülen süre içerisinde yapıldığının, bu sürenin sona ermesinden sonra, mahkemece tespiti de olanaksızdır.

Olayda; temyize konu karara dayanak alınan defter ve belgelerin, davacıya usulüne uygun olarak tebliğ edilen yazı ile ibraz edilmesi istenilmiş olmasına rağmen, inceleme elemanına ibraz edilmediği sabittir. Davacı, ibraz etmeme keyfiyetine gerekçe olarak, hastalığı nedeniyle ibraz edemediğini ileri sürmüş ise de verilen ek sürelere karşın ibraz etmediği gibi sadece verilen ek sürelerden sonra şifahi olarak evrak, belgeler ile mal alış ve satış faturalarını inceleme elemanına götürdüklerini ancak, gerek olmadığı ifade edilerek alınmadığını ileri sürmektedir. Defter ve belgelerin muhafaza biçim ve süreleri ile ibraz yükümlülüğünü düzenleyen yasal hükümler karşısında, ileri sürülen bu hususların haklı mazeret olarak kabulü mümkün değildir.

Dolayısıyla, hiçbir mücbir sebep bulunmaksızın defter ve belgelerini incelemeye ibraz etmeyen davacının daha sonra dava aşamasında bunları mahkemeye ibraz edebileceği yönündeki istemi vergi incelemesinden amaçlanan sonuçların ortadan kaldırılmasına sebebiyet verebileceğinden ve Katma Değer Vergisi Kanunu ile getirilen esaslara uygun olmadığından, ara kararı ile defter ve belgelerin mahkemeye ibrazının istenmesi ve bu defter ve belgeler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılarak karar verilmesi hukuka uygun görülmemiştir."

29. Dairenin 30/12/2016 tarihli ve E.2016/997, K.2016/7964 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Uyuşmazlıkta, davacı adına 2009 yılına ilişkin yasal defter ve belgelerini incelemeye ibraz etmediğinden bahisle düzenlenen vergi inceleme raporuna dayanılarak 2009/Temmuz -Aralık dönemleri için re'sen tarh edilen katma değer vergisi ile kesilen üç kat vergi ziyaı cezasının kaldırılması istemiyle açılan davayı reddeden Vergi Mahkemesi kararının; dilekçede ileri sürülen sebeplerle temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 30. maddesinde 're'sen vergi tarhı' tanımlanmış, aynı maddenin 3. bendinde, bu Kanuna göre tutulması mecburi olan defterlerin hepsi veya bir kısmı tutulmamış veya tasdik ettirilmemiş veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara herhangi bir sebeple ibraz edilmemiş olması halinde maddi delillerin var olmadığının kabul edileceği açıklanmıştır. Madde hükmüne göre, defter ve belgelerin her ne sebeple olursa olsun ibraz edilmemesi halinin resen takdir sebebi sayılacağı kuşkusuzdur.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 29. maddesinin 1/a bendinde, mükelleflerin, yaptıkları vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden, bu kanunda aksine hüküm olmadıkça faaliyetlerine ilişkin olarak kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak düzenlenenfatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisini indirebilecekleri, aynı Kanunun 34. maddesinin 1. bendinde, yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisinin alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinde ayrıca gösterilmesi ve bu vesikaların kanuni defterlere kaydedilmesi şartıyla indirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Bu hükümler karşısında katma değer vergisinin indirim konusu yapılabilmesi için, indirim konusu yapılacak verginin fatura veya benzeri belgeler ile gümrük makbuzu üzerinde ayrıca gösterilmesi ve söz konusu belgelerin kanuni defterlere kaydedilmiş olması gerekmektedir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda re'sen araştırma ilkesi benimsenmiş, aynı Kanunun 31. maddesinin atıfta bulunduğu 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 266. maddesinde, hakimin özel veya teknik bilgiyi gerektiren bir konuda bilirkişi incelemesi yaptırmaya yetkili olduğu belirtilmiştir.

Olayda, defter ve belgelerin incelemeye ibraz edilmemesi nedeniyle re'sen takdire gidilmesi yerinde ise de, davacı tarafından, defter ve belgelerin incelenmek üzere hazır olduğu, istenmesi halinde ibraz edilebileceği hususunun temyiz aşamasında ileri sürüldüğü görüldüğünden, yukarıda sözü edilen re'sen araştırma ilkesi uyarınca Vergi Mahkemesince yükümlünün defter ve belgelerinin asıllarının istenilmesi, ibraz edilecek olan defter ve belgelerden vergi dairesi de haberdar edilmek suretiyle sözkonusu belgelerin gerçekten alış yaptığı emtialara ait faturalar olup olmadığının araştırılması ve gerçek alış faturaları gözönüne alınarak ödenecek verginin tespiti için bu defter ve belgeler üzerinde gerekirse bilirkişi incelemesi de yaptırılmak suretiyle ortaya çıkacak sonuca göre uyuşmazlık hakkında yeniden bir karar verilmesi gerekmektedir.

Öte yandan yapılacak inceleme sonucunda ödenecek katma değer vergisi bulunması halinde kesilecek vergi ziyaı cezasının tek kat uygulanması gerektiği açıktır."

30. VDDK'nın 13/12/2017 tarihli ve E.2017/627, K.2017/623 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacı adına, sahte fatura kaydı yönünden incelenmek istenen defter ve belgelerini ibraz etmemesi nedeniyle katma değer vergisi indirimleri kabul edilmeyerek 2009 yılı Ocak ilâ Aralık dönemleri için tekerrür hükümleri (Temmuz ilâ Aralık dönemleri için) dikkate alınarak re'sen salınan üç kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergileri ile 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 353'üncü maddesinin 1'inci fıkrası ve mükerrer 355'inci maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca kesilen özel usulsüzlük cezalarına karşı açılan davada; vergi ziyaı cezalı katma değer vergileri yönünden davanın reddi yolunda verilen ısrar kararı davacı tarafından temyiz edilmiştir.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 29'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (a) bendinde, mükelleflerin yaptıkları vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden, kanunda aksine hüküm olmadıkça faaliyetlerine ilişkin olarak kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak,düzenlenen fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisini indirebilecekleri, aynı Kanunun 34'üncü maddesinin 1'inci bendinde de yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisinin, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinde ayrıca gösterilmek ve bu vesikalar yasal defterlere kaydedilmek koşuluyla indirilebileceği kurala bağlanmıştır. Bu düzenlemeler nedeniyle emtia veya hizmet alışını temsil eden fatura veya yerine geçen belgenin yasal defterlere usulüne uygun olarak kaydedilmesi ve bu belgelerde katma değer vergisinin ayrıca gösterilmesi, katma değer vergisi indirimi yapılabilmesinin ön koşullarıdır. Bu ön koşulların varlığının, sözü edilen defter ve belgelerin ibrazı ve incelenmesiyle saptanabileceği açıktır. Katma Değer Vergisi Kanununun 34'üncü maddesi uyarınca, bu vergiyi indirim konusu yapacak olanlara yüklenen belgelendirme zorunluluğu dışında, indirim konusu yapılacak verginin gerçekten yüklenilmiş olması da gerekmektedir. Zira 29'uncu madde, mükelleflere yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak, bu teslimler nedeniyle düzenlenen fatura ve benzeri belgelerde gösterilen katma değer vergisinin indirime konu yapılmasına olanak tanımıştır. Bu yüzden, gerçekte yapılmış bir teslime dayanmaksızın düzenlenen faturalarda gösterilen verginin indirilmesi olanaklı değildir.

Belgelendirme koşulunun varlığı gibi indirim konusu yapılan verginin gerçekten yapılmış bir teslime dayandığının saptanması da öncelikle yükümlülerin yasal defter ve belgelerinin, Vergi Usul Kanununun 227, 171 ve 256'ncı maddelerindeki düzenlemelere göre

incelenmesini gerektirmektedir.

Vergi Usul Kanununun 227'nci maddesinin birinci fıkrası, aynı Kanuna göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan ilişki ve işlemlere ait kayıtların belgelenmesinin zorunlu olduğunu; 171'inci maddesi ise vergi uygulaması bakımından yasal defterlerin, mükelleflerin vergi ile ilgili servet, sermaye ve hesap durumlarıyla, vergi ile ilgili faaliyet ve hesap neticelerini saptamak, vergi ile ilgili işlemleri belirlemek, mükelleflerin vergi karşısındaki durumunu hesap üzerinden denetlemek ve incelemek, bu hesap ve kayıtları yardımıyla üçüncü şahısların vergi karşısındaki durumunu denetlemek ve incelemek amacını sağlayacak şekilde tutulmasını öngörmüş; bu düzenlemelerin sonucu olarak da mükellefler, 256'ncı madde ile saklanması zorunlu her türlü defter, belge ve karneleri muhafaza süresi içinde yetkili makam ve memurların istemi üzerine ibraz ve incelemeye sunmaya mecbur tutulmuştur.

İndirim konusu yapılan katma değer vergilerinin, alış belgelerinde ayrıca gösterildiğini ve bu belgelerin yasal defterlere usulüne uygun şekilde kaydedildiğini; söz konusu vergilerin gerçekten yapılmış bir teslime dayandığını kanıtlama yükünün mükellefler üzerinde bırakılması, 3065 sayılı Kanunun 34 ve 29'uncu maddelerindeki özel düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. Bu düzenlemelerin öngördüğü zorunluluk, Vergi Usul Kanununun genel düzenlemesi olan ibraz ödevinin öngörülüş amaçları ve uygulama alanlarından farklıdır.

Katma değer vergisi indirimlerinin; ibraz yükümlülüğünün yerine getirilmemesi nedeniyle kabul edilmemesine dayanan uyuşmazlığın, iki ayrı yasadaki düzenlemelerin birlikte ele alınarak çözümlenmesi; vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyetinin ortaya çıkarılmasına ilişkin 213 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinin de gereğidir. Değinilen maddede, vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin işlemlerin gerçek mahiyetinin yemin dışındaki her türlü delille ispatlanabileceğine değinildikten sonra iktisadi, ticari ve teknik gereklere uymayan ve olayın özelliğine göre olağan dışı veya alışılmamış bir durumun, iddia eden tarafından kanıtlanması gerektiği kurala bağlanmıştır.

Defter ve belge isteme yazısının tebliğ edilmesine karşın, onbeş günlük yasal sürede ibraz yükümlülüğünün yerine getirilmemesi nedeniyle yapılan tarhiyata karşı açılan davada; davacı, dava dilekçesinde, indirim konusu yapılan vergileri gerçekten yüklendiğini, belgelendirme koşullarının yerine getirildiğini, bu durumun doğruluğunu, yargı yerine sunabileceği defter ve belgeleriyle kanıtlayabileceğini iddia etmiş, temyiz dilekçesinde de bu iddiasını devam ettirmiştir.

3065 sayılı Kanun, 34'üncü maddedeki koşulların varlığını kanıtlayamayan yükümlülere indirim yapma olanağı tanımamakla birlikte, katma değer vergisinin yansıma özelliği, bu vergiye ait yükün, nihai tüketiciye intikal etmesini öngörmektedir. Gerçekten yüklenildiği için indirim konusu yapılan bir katma değer vergisi indiriminin, salt ön koşulun varlığı kanıtlanamadığı için kabul edilmemesi, verginin yansıma ve nihai tüketici üzerinde bırakılma özelliğini bozacağından davanın, davacı iddiaları doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir.

34'üncü maddede öngörülen ön koşulun varlığının, ilk derece yargı yerine ibraz edilen defter kayıtları ve alış belgelerinden saptanabildiği durumlarda, söz konusu verginin gösterildiği belgelerin gerçekten yapılmış bir teslime dayanıp dayanmadığının, dolayısıyla gerçekten yüklenilmiş bir vergi olup olmadığının, Vergi Usul Kanununun, vergi idaresine tanıdığı denetim yetkisi ve teknikleri ile ortaya çıkarılabilecek nitelik taşıdığı açıktır.

Davacının yargı yerine ibraz edeceği defter ve belgeleri üzerinde vergi idaresine tanınmış yetki ve tekniklerin yargı yerince kullanılması; indirim konusu yapılan vergilerin gösterildiği faturaların gerçekten yapılmış bir teslime dayandığının ve yüklenilmiş vergi olduğunun, yargılama usulünde öngörülen herhangi bir başka incelemeyle ortaya çıkarılması olanaklı değildir. Esasen davanın; kendisine ibraz edilmemiş olması nedeniyle, yasanın öngördüğü şekilde indirilebilecek vergilerden oluşup oluşmadığı henüz vergi idaresi tarafından belirlenememiş olan kayıt ve belgeler hakkında, idarenin hiçbir görüş belirtmesine olanak tanınmadan sonuçlandırılması da İdari Yargılama Usulü Kanununa uygun düşmeyecektir.

İdari Yargılama Usulü Kanununun, davaların açılması, delillerin toplanması ve ilgililerce sonradan ibraz edilen belgelerin incelenmesini öngören 3, 16, 20 ve 21'inci maddelerinde, tarafların eşit koşullar altında istem ve savunma yapmaları esası öngörülmüştür. Bu cümleden olarak, 3'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında dava konusu işlem ve belgelerin asılları ve örneklerinin dilekçeye karşı taraf sayısından bir fazla sayıda eklenmesi; 16'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında dava dilekçesi ve eklerinin birer örneğinin davalıya tebliği; 21'inci maddesinde ise dilekçe ve savunmalarla birlikte verilmeyen belgelerin, bunların zamanında verilmesine imkan bulunmadığına kanaat getirilmesi halinde kabulü ile karşı tarafa tebliği kurala bağlanmıştır. Bu düzenlemeler nedeniyle yargılama aşamasında dosyaya taraflarca sunulan ve sunulması kabul edilen belgeler hakkında diğer tarafın görüşünün alınması ve hüküm verilirken değerlendirilmesi gerekmektedir.

İncelenen bu davanın çözümü, davacı tarafın davasına kanıt olmak üzere ilk derece yargı yerine sunabileceğini bildirdiği ancak, daha önce vergi idaresine ibraz edilmemiş defter ve belgelerin gerçekten yapılmış bir teslime dayanıp dayanmadığının ortaya konulmasına bağlı olup, vergi idaresinin, ancak yargılama sırasında ulaşabildiği bu defter ve belgeler üzerinde, gerek biçimsel yönden, gerekse belgelerin temsil ettiği hukuki muamelelerin gerçekliği konusundaki saptamaları, Vergi Usul Kanununun kendisine tanıdığı yetki ve tekniklere göre yapacağında kuşku yoktur.

Bu durumda, vergi mahkemesince, davacının, dava dilekçesinde ibraz edebileceğini belirttiği defter ve belgeleri istenerek, ibraz edilecek belgelerden vergi idaresi de haberdar edilerek, vergilendirmenin konusunu oluşturan katma değer vergisi indiriminin dayandığı faturalarda bu verginin ayrıca gösterilip gösterilmediği, belgelerin yasal defterlere usulüne göre kaydedilip edilmediği ve temsil ettiği hukuki muamelenin gerçek olup olmadığına ilişkin herhangi bir saptama yapılmadan verilen ısrar kararında hukuka uygunluk bulunmamıştır.

Öte yandan, vergi ziyaı cezasının (Temmuz ilâ Aralık dönemleri için) tekerrür nedeniyle artırılarak kesildiği anlaşıldığından yeniden verilecek kararda bu hususun göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır."

31. Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun (İBK) 25/7/2019 tarihli ve 30842 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 8/2/2019 tarihli ve E.2013/3, K.2019/1 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"V. KONUNUN ESAS YÖNÜNDEN İNCELENMESİ:

A. MÜCBİR SEBEBİN VARLIĞI NEDENİYLE DEFTER VE BELGELERİN İNCELEMEYE İBRAZ EDİLEMEMESİ HALİ:

1. DEĞERLENDİRME:

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 29. maddesinde, katma değer vergisi mükelleflerine, vergiye tabi işlemler üzerinden tahsil edip vergi dairesine beyan ederek ödemek zorunda oldukları katma değer vergisinden, aynı Kanun’un 29. maddesinde sayılan teslim ve hizmetler dolayısıyla yüklendikleri katma değer vergisini, aynı Kanun’un 34. maddesinde belirtilen şartlarla indirebilme imkanı getirilmiştir.

Katma değer vergisi indiriminden yararlanabilmek için, 3065 sayılı Kanun'un 34. maddesinde, yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisinin, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinde ayrıca gösterilme ve bu vesikaların kanuni defterlere kaydedilme şartı aranmıştır.

Beyan esasına dayalı olan Türk vergi sisteminde, idarece aksi ortaya konulmadığı müddetçe, mükellefler beyanlarının doğruluğu karinesinden yararlanırlar. Bu ilkeden hareketle, beyanları üzerinden yasal haklardan yararlanan mükelleflerin defter ve belgeleri, zamanaşımı süresi içinde vergi idaresinin incelemeye yetkili elemanları tarafından her zaman incelenebilir. Böyle bir inceleme için defter ve belgelerin, mükelleften istenildiğinde incelemeye yetkili olanlara ibrazı zorunludur. Defter ve belgelerini haklı bir sebep olmaksızın incelemeye ibraz etmeyen mükellefler, beyanlarının doğruluğu karinesinden yararlanamazlar.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 30. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü bendinde, bu Kanun'a göre tutulması mecburi olan defterlerin hepsi veya bir kısmının tutulmamış veya tasdik ettirilmemiş olması veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara, herhangi bir sebeple ibraz edilmemesi hali re’sen tarh sebepleri arasında sayılmıştır.

Öte yandan, 213 sayılı Kanun'un 13. maddesinde sayılan mücbir sebep hallerinden herhangi birisinin bulunması, vergi ödevinin yerine getirilmesini engelleyecek sebep olarak kabul edilmiştir. O halde mücbir sebep halinin varlığını ispatlayabilen bir mükellefin vergi ödevini yerine getirmediğinden bahsedilemeyecektir.

Mücbir sebep halinin varlığının ispatı, mutlak bir şekil şartına bağlanmamış olup, ticaret mahkemelerinden alınacak zayi belgesiyle ispat edilebileceği gibi, olayın özelliğine göre ilgili resmi makamlardan alınan ve hukuken itibar edilebilir nitelikteki belgelerle de ispat edilebilir. İspat vasıtalarının niteliği, olayın özelliğine göre, görevli yargı yerlerince değerlendirilecektir.

Buna göre, katma değer vergisi indiriminden yararlanmış bir mükellefin beyanlarının doğru olup olmadığının tespiti amacıyla, defter ve belgelerinin ibrazı istenildiğinde, 213 sayılı Kanun'da tanımlanmış mücbir sebep hallerinden biri sebebiyle defter ve belgeleri zayi olan bir mükellefin, ibraz ödevini yerine getirmesi beklenemez. Böyle bir nedenden dolayı, ibraz ödevini yerine getiremeyen mükellefin katma değer vergisi indirimlerinin reddi suretiyle adına tarhiyat yapılması ve ceza kesilmesi hukuka uygun düşmeyecektir.

Defterlerle birlikte zayi olan ve katma değer vergisi indirimine esas olan alış belgelerinin, alış yapılan mükelleflerden temin edilerek inceleme elemanına veya mahkemeye ibrazını beklemek de gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Zira, alım yapılan mükelleflerin bazen faaliyetini terk etmeleri veya bulunamamaları, bazen de belge asıllarını vermemeleri gibi sebeplerle bu belgeler temin edilememektedir. Dava aşamasında mahkemece, bu belgelerin temin edilmesinin davacıdan istenildiği durumlarda, alım yapılan mükelleflerin defter belge saklama yükümlülük süresi de çoğu zaman dolduğundan, istenilen belgelerin temin edilmesi imkansız hale gelmektedir.

2. SONUÇ:

Bu durumda, mücbir sebebin varlığı halinde;

1- Defter ve belgelerin mücbir sebep dolayısıyla ibraz edilmemesinin re’sen tarh nedeni olduğuna oyçokluğuyla,

2- İspat külfeti açısından ise, içtihatların; mücbir sebebin varlığı halinde mükelleflerin ibraz ödevini yerine getirmelerinin beklenemeyeceği ve indirim konusu yapılan vergilerin, alış belgelerinde ayrıca gösterilmiş olmasını ispatlama yükümlülüğünün de bulunmadığı yolundaki Vergi Dava Daireleri Kurulunun 13.12.2017 tarih ve E:2017/428, K:2017/636 sayılı kararı doğrultusunda birleştirilmesine ...

B. MÜCBİR SEBEP OLMAKSIZIN DEFTER VE BELGELERİN İNCELEMEYE İBRAZ EDİLMEMESİ HALİ:

1. DEĞERLENDİRME:

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 29. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, mükelleflerin yaptıkları vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden, kanunda aksine hüküm olmadıkça faaliyetlerine ilişkin olarak kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak düzenlenen fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisini indirebilecekleri, aynı Kanun'un 34. maddesinin birinci bendinde de, yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisinin, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinde ayrıca gösterilmek ve bu vesikalar yasal defterlere kaydedilmek koşuluyla indirilebileceği kurala bağlanmıştır.

Bu düzenlemeler nedeniyle emtia veya hizmet alışını temsil eden fatura veya yerine geçen belgenin yasal defterlere usulüne uygun olarak kaydedilmesi ve bu belgelerde katma değer vergisinin ayrıca gösterilmesi, katma değer vergisi indirimi yapılabilmesinin ön koşullarıdır. Bu ön koşulların varlığının, sözü edilen defter ve belgelerin ibrazı ve incelenmesiyle saptanabileceği açıktır.

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 34. maddesinde bu vergiyi indirim konusu yapacak olanlara yüklenen belgelendirme zorunluluğu dışında, indirim konusu yapılacak verginin gerçekten yüklenilmiş olması da gerekmektedir. Zira, 29. madde mükelleflere, yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak, bu teslimler nedeniyle düzenlenen fatura ve benzeri belgelerde gösterilen katma değer vergisinin indirime konu yapılmasına imkan tanımıştır. Bu yüzden, gerçekten yapılmış bir teslime dayanmaksızın düzenlenen faturalarda gösterilen verginin indirilmesi mümkün değildir.

Belgelendirme koşulunun varlığı gibi indirim konusu yapılan verginin gerçekten yapılmış bir teslime dayandığının saptanması da öncelikle mükelleflerin yasal defter ve belgelerinin, Vergi Usul Kanunu'nun 227., 171. ve 256. maddelerindeki düzenlemelere göre incelenmesini gerektirmektedir.

Vergi Usul Kanunu'nun 227. maddesinin birinci fıkrası, aynı Kanun'a göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan ilişki ve işlemlere ait kayıtların belgelenmesinin zorunlu olduğunu; 171. maddesi ise, vergi uygulaması bakımından yasal defterlerin, mükelleflerin vergi ile ilgili servet, sermaye ve hesap durumlarıyla, vergi ile ilgili faaliyet ve hesap neticelerini tespit etmek, vergi ile ilgili işlemleri belirlemek, mükelleflerin vergi karşısındaki durumunu hesap üzerinden denetlemek ve incelemek, bu hesap ve kayıtları yardımıyla üçüncü şahısların

vergi karşısındaki durumunu denetlemek ve incelemek amacını sağlayacak şekilde tutulmasını öngörmüştür.

Anılan düzenlemelerin sonucu olarak 256. maddede, saklanması zorunlu her türlü defter, belge ve karneleri muhafaza süresi içinde yetkili makam ve memurların istemi üzerine ibraz ve incelemeye sunmaya mecbur tutulan vergi mükelleflerince, bu zorunluluğun haklı bir neden olmaksızın yerine getirilmemesi, vergi idaresinin denetiminden kaçınmak ve gizlenmek istenen durumların, karşıt inceleme yoluyla ortaya çıkarılmasını da önlemek anlamını taşıyacaktır. Bu yüzden Vergi Usul Kanunu'nun 3. maddesinin (B) bendinde, vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin esas olduğu, vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin işlemlerin gerçek mahiyetinin, yemin dışındaki her türlü delille ispatlanabileceğine değinildikten sonra iktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan ve olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun, iddia eden tarafından kanıtlanması gerektiği kurala bağlanmıştır.

Vergi idaresine verilen katma değer vergisi beyannamelerinde yüklenilmiş vergi olarak indirim konusu yapılan katma değer vergilerinin, alış belgelerinde ayrıca gösterildiğini ve bu belgelerin yasal defterlere usulüne uygun şekilde kaydedildiğini, 3065 sayılı Kanun'un 34. maddesinden ve söz konusu vergilerin gerçekten yapılmış bir teslime dayandığını ise 29. maddesinden dolayı kanıtlamak zorunda olan taraf vergi mükellefleridir. Bu konuda inceleme yapılmak üzere istenen defter ve belgelerini herhangi bir neden göstermeksizin ibraz etmeyen mükellefler, yaptığı indirimin ön koşulunun varlığını belgelendirememiş, aynı nedenle verginin gerçekten yüklenildiğini vergi idaresine kanıtlayamamıştır. Defter ve belgelerin incelemeye ibraz edilmemesi nedeniyle bu belgelerin ne biçimsel yönden, ne kapsadığı emtia alışının gerçekliği yönünden incelenmesine olanak tanınmıştır. Bu nedenle vergi idaresince, indirim konusu vergilerin alış belgelerinde ayrıca gösterildiğini ve defterlere usulüne uygun olarak kaydedildiğini defter ve belgeleriyle kanıtlayamayan mükellefler adına, 3065 sayılı Kanun'un 34. maddesindeki ön koşulların varlığının kanıtlanmamasından dolayı katma değer vergisi indirimleri kabul edilmeyerek cezalı tarhiyatlar yapılmaktadır.

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 34. maddesinde öngörülen ön koşulun varlığı, yargı yerine ibraz edilen defter kayıtları ve alış belgelerinden saptanabileceği halde beyannamede indirim konusu yapılan söz konusu verginin gösterildiği belgelerin gerçekten yapılmış bir teslime dayanıp dayanmadığı, dolayısıyla yüklenilmiş bir vergi olup olmadığı hususu Vergi Usul Kanunu’nun yukarıda değinilen kuralları uyarınca, aynı Kanun'da vergi idaresine tanınmış denetim yetkisi ve teknikleri ile ortaya çıkarılabilecek nitelik taşımaktadır.

Tarhiyata karşı açılan davalarda ise, davacılar indirim konusu yapılan vergilerin gerçekten yüklenildiğini, Kanun'un öngördüğü belgelendirme koşullarının yerine getirildiğini yargı yerine sunabileceği defter ve belgeleriyle kanıtlayabileceklerini iddia etmektedirler. 3065 sayılı Kanun, 34. maddesindeki koşulların varlığını kanıtlayamayan yükümlülere indirim yapma olanağı tanımamakla birlikte, katma değer vergisinin yansıma özelliği bu vergiye ait yükün, nihai tüketiciye intikal etmesini öngörmektedir. Gerçekten yüklenildiği için indirimkonusuyapılanbir katma değer vergisi indiriminin,saltönkoşulunvarlığı kanıtlanamadığı için reddedilmesi, katma değer vergisinin yansıma ve nihai tüketici üzerinde kalmasını öngören özelliğini bozacağından davacıların bu yöndeki iddialarının incelenmesi gerekmektedir.

Öte yandan, yazılı yargılama yöntemini benimseyen İdari Yargılama Usulü Kanunu,

davaların açılması, delillerin toplanması ve ilgililerce sonradan ibraz edilen belgelerin incelenmesini öngören 3, 16, 20 ve 21. maddelerinde, tarafların eşit koşullar altında istem ve savunma yapmaları esasını öngörmüştür. Bu cümleden olarak, 3. maddesinin üçüncü fıkrasında, dava konusu işlem ve belgelerin asılları ve örneklerinin dilekçeye karşı taraf sayısından bir fazla sayıda eklenmesi; 16. maddesinin birinci fıkrasında, dava dilekçesi ve eklerinin birer örneğinin davalıya tebliği; 21. maddesinde ise dilekçe ve savunmalarla birlikte verilmeyen belgelerin, bunların zamanında verilmesine imkan bulunmadığına kanaat getirilmesi halinde kabulü ile karşı tarafa tebliği kurala bağlanmıştır. Bu düzenlemeler nedeniyle yargılama aşamasında dosyaya taraflarca sunulan ve sunulması kabul edilen belgeler hakkında diğer tarafın görüşünün alınması ve hüküm verilirken değerlendirilmesi icap etmektedir.

Davacılar tarafından daha önce vergi idaresine ibraz edilmeyen defter ve belgelerin, gerçek bir ticari harekete ve teslime dayanıp dayanmadığı konusundaki saptama ancak, her türlü imkan ve yetki ile donatılmış vergi idaresi tarafından yapılacak incelemeyle ortaya konulabileceğinden, vergi mahkemesine sunulacak defter ve belgeler hakkında vergi idaresinin bilgi ve tespitlerine başvurulması bu amacın sağlanması için gereklidir. Yaptığı vergilendirmeye karşı açılan davanın tarafı olan vergi idaresinin, ancak yargılama sırasında ulaşabileceği defter ve belgeler hakkında gerek biçimsel yönden, gerekse belgelerin temsil ettiği hukuki muamelelerin gerçekliği konusundaki saptamaları, kendisine Vergi Usul Kanunu’nun tanıdığı yetki ve tekniklere göre yapacağında kuşku yoktur. Vergi mahkemesi tarafından, yukarıdaki saptamalardan sonra durum gerektirdiği takdirde diğer kanıtların, 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinin birinci fıkrası uyarınca elde edilmesi mümkündür. Burada yargı organınca, idarenin yerine geçerek herhangi bir inceleme yapılmamakta, ödenmesi gereken verginin doğruluğu konusunda yargısal denetim yapılmakta olup, bu da İdari Yargılama Usulü Kanunu’ndan doğmaktadır.

2. SONUÇ:

Belirtilen hukuksal nedenlerle, mücbir sebep olmaksızın defter ve belgelerini, incelemeye yetkili olan inceleme elemanlarına ibraz etmeyen katma değer vergisi mükellefleri adına yapılan cezalı tarhiyatlara karşı açılan davalarda; davacılar tarafından, vergilendirme dönemine ilişkin yasal defterler ve belgelerin mahkemeye sunulabileceğinin ileri sürülmesi halinde, bu defter ve belgeler davacıdan istenilip, defterlerdeki kayıtlar incelenip, bu kayıt ve belgeler hakkında davanın diğer tarafı olan vergi idaresinin görüşü ve saptamaları da alınarakyapılacakhukukideğerlendirmeyegörekarar verilmesigerektiği sonucuna ulaşıldığından, bu konuda oluşan içtihat aykırılığının, Vergi Dava Daireleri Kurulunun 13.12.2017 tarih ve E:2017/627, K:2017/623 sayılı kararı doğrultusunda birleştirilmesine..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu; Vergi Dairesi Müdürlüğünce incelenmek üzere defter ve belgelerinin ibrazının istenildiğini ancak kayıp olmaları nedeniyle ibraz edemediğini, hakkında vergi inceleme raporu düzenlenerek vergi ve cezaların tarh edildiğini belirtmiştir. Başvurucu; açtığı davaların haksız olarak reddedildiğini, temyiz incelemesi sırasında defter ve

belgelerini bulduğunu ve ibraz edebileceğini beyan etmesine rağmen iddiasının incelenmediğini ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca, temyiz mahkemesinin içtihat değişikliğine giderek önceki kararlarının aksine bir karar verdiğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, sonradan bulduğu defter ve belgelerini incelenmek üzere sunacağını beyan etmesine rağmen bu talebinin Mahkeme tarafından Danıştayın aksi yöndeki kararlarına rağmen kabul edilmediğini ve davalı idarenin sunduğu belgelere göre karar verildiğini belirtmektedir. Bu bağlamda başvurucunun iddialarının özü itibarıyla hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

37. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin davacı ve davalı olarak yargı organlarına başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "ve adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dâhil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54).

38. Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini gerektirmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyet'in nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesi, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir.

39. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010; E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık,

net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

40. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya derece mahkemelerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun varlığının hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

41. Yargısal kararlardaki değişiklikler, hukukun dinamizmini ve mahkemelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtması yönüyle olumludur. Ancak uygulamadaki birlikteliği sağlaması beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşması, bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkarır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecektir. Ayrıca böyle bir algının toplumda yerleşmesi hâlinde bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir (Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015, § 64).

42. Anayasa Mahkemesi; bu noktada derece mahkemelerinin hukuk kurallarını yorumlamasından kaynaklanan içtihat farkının süregelen bir hâl aldığı, başka bir anlatımla kısa sayılamayacak bir zaman dilimi içinde uygulamada birliğin sağlanamadığı durumlarda uygulamadaki tutarsızlıkları ortadan kaldıracak nitelikteki tedbirlerin önemine işaret etmektedir (Yasemin Bodur, B. No: 2017/29896, 25/12/2018, § 43).

43. Hukukun üstünlüğü ilkesi gereği yargı sistemine olan güveni sağlamak ve korumakla yükümlü olan devlet, aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldırabilecek nitelikte bir mekanizmayı kurmak ve bu mekanizmanın etkin bir şekilde işleyişini sağlayacak düzenlemeler yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olarak kabul edilmelidir. (Engin Selek, B. No: 2015/19816, 8/11/2017, § 58).

44. Anayasa Mahkemesi daha önce içtihat farklılıkları yönünden yüksek mahkemelerin görevine dikkat çekmiş ve yüksek mahkemelerin oynaması gereken rolün tam da yargı kararlarında doğabilecek içtihat farklılıklarına bir çözüm getirmek olduğunu açıklamıştır. Bununla birlikte yeni kabul edilmiş bir kanunun yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın müstakar hâle gelmesinin belirli bir zamanı gerektirdiği ifade edilmiştir (Türkan Bal, § 56).

45. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, içtihat farklılığını değerlendirdiği bir kararında Yargıtayın istikrarlı olarak uygulanan içtihattan ayrılarak yeni bir yaklaşımı benimsemesi hâlinde kamuoyu nezdinde yargıya olan güvenin muhafaza edilmesi bakımından yeni yaklaşımın istikrarlı bir şekilde uygulanması gerektiğine dikkat çekmiş ve içtihat değişikliği sonucunda benimsenen yaklaşımın uygulamada birliği sağlamakla görevli yüksek mahkemeler tarafından istikrarlı olarak uygulanmamasının adil yargılanma hakkını ihlal edebileceğine karar vermiştir (Hakan Altıncan [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018, § 48).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Başvurucunun mal ve hizmet alımı yaptığı bazı mükellefler hakkındaki tespitler nedeniyle 2005 yılına ait defter ve belgeleri incelenmek üzere istenmiştir.Başvurucu, 2005 yılı yevmiye defterinin kaybolduğu gerekçesiyle bu defteri ibraz edemeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine başvurucu hakkında 30/6/2010 tarihli vergi inceleme raporu düzenlenmiştir. Vergi inceleme raporunda başvurucunun yevmiye defterini kaybolduğu gerekçesi ile ibraz etmediği ancak defterin kaybolduğuna ilişkin yasal bir belge de sunamadığı ifade edilmiş, cezalı tarhiyat yapılması gerektiği belirtilmiştir.

47. Mahkeme tarhiyat aşamasında ibrazı istenen yevmiye defterinin ibraz edilmemesi nedeniyle katma değer vergisi indiriminin reddi suretiyle yapılan tarhiyatın hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Başvurucunun temyiz dilekçesinde Mahkemenin istemesi halinde yevmiye defterini ibraz etmeye hazır olduğunu belirttiğini gözeten Daire Mahkemece başvurucu tarafından ibraz edilecek belgeler üzerinde -gerekirse bilirkişi marifetiyle- inceleme yapılarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuş ise de Mahkeme ilk kararında ısrar etmiş ve ısrar kararı VDDK tarafından onanmıştır.

48. Uyuşmazlığın çözümü için tarhiyat sırasında başvurucu tarafından herhangi bir mücbir sebep bulunmadığı hâlde ibraz edilmeyen defter ve belgelerin yargılama aşamasında incelemeye tabi tutulup tutulmayacağı hususunun vergi mevzuatının yorumlanmasına ilişkin olduğunun ve derece mahkemelerinin yetkisinde kaldığının altı çizilmelidir. Bununla birlikte uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumunda yeknesaklığın sağlanamaması, derin ve süregelen içtihat farklılığının bulunması hallerinde yargılamanın hakkaniyeti zedelenebileceğinden bu durumun artık kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelenmesi yasağı kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır.

49. Başvurucu, Mahkemenin yaklaşımının yerleşik içtihada aykırı olduğunu öne sürmüştür. Bu itibarla somut başvuruda öncelikle derin ve süregelen bir içtihat farklılığının varlığı, içtihat farklılığı nedeniyle meydana gelen tutarsızlıkların üstesinden gelinmesi için bir mekanizmanın bulunup bulunmadığı, böyle bir mekanizma var ise bu mekanizmanın işletilip işletilmediği incelenmelidir.

50. Vergi yargısında, kanuni defter ve belgelerin mücbir sebep hali olmaksızın vergi inceleme elemanına ibraz edilmemesi sebebiyle mükellefin katma değer vergisi indirimlerinin reddi suretiyle yapılan cezalı katma değer vergisine yönelik olarak açılan davada söz konusu defter ve belgelerin vergi mahkemesine ibraz edilmesi halinde vergi mahkemesinin nasıl bir karar vermesi gerektiği konusunda süregelen bir görüş ayrılığının bulunduğu görülmektedir. Bir görüşe göre kanuni defter ve belgelerin mücbir sebep hali olmaksızın inceleme elemanına ibraz edilmemesi halinde resen tarh sebebi oluşacağından bunların sonradan vergi mahkemesine ibraz edilmesinin resen tarh sebebine hiçbir etkisi bulunmamakta ve vergi mahkemesince mükellefin beyannamelerinde indirim konusu ettiği katma değer vergisini gerçekten yüklenip yüklenmediği incelenmeksizin davanın reddi gerekmektedir (bkz. §§ 26-28).

51. Buna mukabil katma değer vergisinin amacından hareket eden diğer görüşe göre katma değer vergisi yansıtmalı bir vergi olup gerçekte nihai tüketici tarafından yüklenilmesi kanun koyucu tarafından öngörülmüştür. Kanuni mükellefin yüklendiği katma değer vergisini defter ve belgelere kaydetmesi verginin gerçekten yüklendiğinin kanıtlanması bakımından önem taşıyan bir önkoşul olup gerçekten vergiyi yüklenen kanuni mükellefin salt bu

önkoşulu yerine getirmemesi sebebiyle vergiyi yüklendiğini kanıtlayamadığı sonucuna ulaşılması katma değer vergisinin amacıyla bağdaşmamaktadır. Bu durumda, katma değer vergisini gerçekten yüklendiğini iddia eden bir mükellefe bu iddiasını ispatlamasına fırsat tanınmalıdır. Vergi mahkemesi, idareye ibraz edilmeyen defter ve belgelerin kendisine ibraz edilmesi halinde resen araştırma yetkisini de kullanarak başvurucunun indirimi reddedilen katma değer vergisini gerçekten yüklenip yüklenmediğini araştırma yükümlülüğü altındadır (bkz. § 29) Nitekim VDDK'nın 13/12/2017 tarihli ve E.2017/627, K.2017/623 sayılı kararı da bu yöndedir (bkz. § 30).

52. Dolayısıyla kanuni defter ve belgelerin mücbir sebep hali olmaksızın vergi inceleme elemanına ibraz edilmemesi sebebiyle mükellefin katma değer vergisi indirimlerinin reddi suretiyle yapılan cezalı katma değer vergisine karşı açılan davada söz konusu defter ve belgelerin vergi mahkemesine ibraz edilmesi halinde vergi mahkemesinin bunları inceleyip inceleyemeyeceği konusunda derin ve süregelen bir içtihat farklılığının bulunduğu açıktır. Anılan içtihat farklılığı 213 ve 3065 sayılı Kanunların yorumundan kaynaklanmaktadır.

53. Bir hukuk sisteminde bölgesel veya görevsel yetki farklılıkları sebebiyle yargı içtihatlarında farklılıkların oluşabilmesi doğaldır. Esas itibarıyla hukuk kurallarını yorumlama ve uygulama yetkisine sahip olan Danıştayın içtihat değişikliğine gitmiş olması tek başına adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilemez. Ancak bu yargısal içtihat farklılıklarının hukuk güvenliği ve hukuki belirlilik ilkelerini zedelememesi için en önemli görev yüksek mahkemelere düşmektedir. Yüksek mahkemeler, yargı sistemine olan güveni sağlamak amacıyla aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldırabilecek nitelikteki mekanizmaları çalıştırarak söz konusu içtihat farklılıklarını ortadan kaldırmalıdır. Dolayısıyla yargılamanın hakkaniyeti bağlamında hukuk devleti ile hukuk güvenliği ilkelerine uyulduğundan söz edilebilmesi için öncelikli olan, ilgili yargısal süreçte oluşabilecek içtihat farklılığının giderilmesidir.

54. Nitekim defter ve belgelerin ibraz edilmemesi nedeniyle yapılan vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatının iptali istemiyle açtığı davada defter ve belgelerin incelenip incelenemeyeceği konusunda yaşanan içtihat farklılığını gidermek için içtihadı birleştirme yolunun işletildiği görülmektedir. İBK 8/2/2019 tarihli kararıyla VDDK'nın 13/12/2017 tarihli ve E.2017/627, K.2017/623 sayılı kararında da benimsenen ikinci görüş doğrultusunda içtihadı birleştirmiştir. İBK'nın anılan kararında da katma değer vergisine ait yükün nihai tüketiciye intikal etmesinin öngörüldüğü, yüklenildiği için indirim konusu yapılan bir katma değer vergisinin indirimininsalt önkoşulun yerine getirilmemiş olması sebebiyle reddedilmesinin katma değer vergisinin yansıma ve nihai tüketici üzerinde kalmasını öngören özelliğini bozacağı ifade edilmiştir (bkz. § 32).

55. Bununla birlikte belirtilen konudaki görüş ayrılığının içtihat farklılığının derinleşmesini önleyecek bir sürede giderilemediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle farklı mahkemeler arasında görüş ayrılığı bulunmasının makul karşılanabildiği bir süreden sonra giderildiği anlaşılmaktadır. 3065 sayılı Kanun 1984 tarihinden beri yürürlüktedir. Otuz yılı aşkın bir süre, defter ve belgelerin ibraz edilmemesi nedeniyle yapılan vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatının iptali istemiyle açtığı davada defter ve belgelerin incelenip incelenemeyeceği hususuna ilişkin içtihadın yerleşmesi ve yeknesaklık kazanması bakımından oldukça uzundur. Bu süre zarfında kanunun yorumunda yeknesaklığın sağlanamamış olması, Dairelerin görev sahasına bağlı olarak farklı kararların verilmesi sonucunu doğurmuştur. İçtihadın birleştirildiği tarihten önceki dönemde kişilerin bu kadar uzun bir süre belirsiz bir hukuka maruz bırakılmaları yargılamanın hakkaniyetini zedelediği

sonucuna ulaşılmıştır.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

57. Başvurucu, yargılamanın çok uzun sürdüğünü belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

58. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

59. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

60. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

61. Anılan kararda özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı vetazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

62. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

63. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Çalışma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

64. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1)

numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

65. Çalışma ve sosyal güvenlik hakları Anayasa'nın 49. maddesinde güvence altına alınmış olmakla birlikte Sözleşme ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamında bulunmamaktadır (Mehmet Hadi Tunç, B. No: 2013/1958, 7/7/2015, § 28).

66. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

67. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

68. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur.

69. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

70. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

71. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu

doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

72. İncelenen başvuruda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

73. Bu durumda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin İstanbul 2. Vergi Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

74. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 1.916 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.916 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Çalışma haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde hüküm altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 2. Vergi Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

D. 1.916 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.916 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN ÖZGÜN

B. No: 2016/3932 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/3932

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN ÖZGÜN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/3932)

Karar Tarihi: 24/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 16/9/2020-31246

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Ramazan ÖZGÜN

Vasisi : Ayşe Özgün

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahsup talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/2/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu hakkında kasten öldürmeye teşebbüs suçlamasıyla soruşturma başlatılmıştır. Bu soruşturma kapsamında Midyat Sulh Ceza Mahkemesince 5/4/2011 tarihinde başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 74. maddesi uyarınca gözlem altına alınmasına karar verilmiştir. Başvurucu, bu karara istinaden 6/4/2011 ile 27/4/2011 tarihleri arasında Elâzığ Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde gözlem altında tutulmuştur.

9. Elâzığ Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesince 21/4/2011 tarihinde başvurucu hakkında rapor düzenlenmiş ve başvurucunun kısıtlanması için Elâzığ Sulh Hukuk Mahkemesine ihbarda bulunulmuştur. Elâzığ 1. Sulh Hukuk Mahkemesinin 27/4/2011 tarihli kararı ile başvurucunun 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 432. maddesi uyarınca korunma amacıyla yatarak tedavi görmesine karar verilmiştir. Başvurucu bu karara istinaden 27/4/2011 tarihinde hastaneye yatırılmış ve taburcu edildiği 4/8/2011 tarihine kadar hastanede kalmıştır.

10. Midyat Cumhuriyet Başsavcılığınca 28/7/2011 tarihinde başvurucu hakkında iddianame düzenlenmiştir. İddianamede Elâzığ Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinin düzenlediği 21/4/2011 tarihli rapora atıf yapılarak başvurucunun suç tarihinde cezai ehliyetinin olmadığı değerlendirilmiş ve başvurucu hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi talebinde bulunulmuştur.

11. Midyat Ağır Ceza Mahkemesi 24/10/2013 tarihinde, iki ayrı kasten yaralama eyleminden dolayı başvurucunun toplam 7 yıl 11 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Midyat Ağır Ceza Mahkemesinin kararında, Adli Tıp Kurulu 4. İhtisas Dairesinin 15/2/2012 tarihli ve Adli Tıp Başkanlığı Genel Kurulunun 13/6/2013 tarihli raporlarına istinaden başvurucunun cezai ehliyetinin tam olduğuna değinilmiştir.

12. Mahkûmiyet hükmü Yargıtay 3. Ceza Dairesince 2/6/2015 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

13. Mahkûmiyet kararının kesinleşmesi üzerine Midyat Sulh Hukuk Mahkemesince 14/8/2015 tarihinde, başvurucunun kısıtlanmasına ve kızı A.Ö.nün vasi olarak atanmasına karar verilmiştir.

14. Başvurucu, tedavi gördüğü 124 günlük sürenin cezasından mahsup edilmesi talebiyle Midyat Ağır Ceza Mahkemesine başvurmuştur.

15. Midyat Ağır Ceza Mahkemesi 4/9/2015 tarihli kararıyla başvurucunun mahsup talebinin reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkememizin 24/10/2013 tarih ve 2011/88 E.,. 2013/201 K. sayılı kesinleşmiş ilam ile iki kişiye karşı kasten yaralamak suçundan TCK'nun 86/1, 86/3-e, 87/3, 61; 86/1, 86/3-e, 87/1-d, 62/1. maddelerinin uygulanması suretiyle 2 yıl 11 ay hapis + 5 yıl hapis olmak üzere toplamda 7 yıl 11 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, hükümlünün bu suçtan dolayı tutuklanmadığı, psikolojik rahatsızlığı nedeniyle Elazığ Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesine sevk edildiği, hakkında 21/4/2011 tarihli rapor düzenlendiği, daha

sonra yine adli tıp kurumundan raporlarının alındığı ve cezanın kesinleşmesi üzerine hapis cezasının infazı amacıyla 4/8/2015 tarihinde ceza infaz kurumuna alındığı, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 100. maddesinde 'cezanın infazına başlandıktan sonra hastalık nedeniyle hükümlünün ceza infaz kurumundan hastaneye kaldırılması halinde burada geçirdiği süre cezasından indirilir' şeklinde yazılı kanun hükmü dikkate alındığında hükümlünün soruşturma aşamasında herhangi bir tutuklama kararı olmadan tedavi amaçlı olarak 6/4/2011-8/8/2011 tarihleri arasında Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde kaldığını beyan ettiği günlerin halen infaz edilmekte olan hapis cezasından mahsubuna yönelik karar vermeye yasal olanak bulunmadığı anlaşılmış ve hükümlünün talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılarak aşağıdaki hüküm kurulmuştur ...

Hükümlü Ramazan Özgün'ün tedavi amaçlı olarak 6/4/2011-8/8/2011 tarihleri arasında Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde kaldığını beyan ettiği günlerin halen infaz edilmekte olan hapis cezasından mahsubuna yönelik talebinin reddine [karar verilmiştir.]"

16. Başvurucu, bu karara itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesi 6/10/2015 tarihinde Midyat Ağır Ceza Mahkemesinin kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Hükümlü hakkında CMK'nın 74. maddesi uyarınca gözlem altına alınmasına ilişkin bir karar olup olmadığı, var ise Elazığ Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastahanesinde bu karar uyarınca tutulup tutulmadığı araştırılmaksızın talebin reddine karar verilmesi mümkün olmadığı için Midyat Ağır Ceza Mahkemesinin kararının kaldırılmasına ... [karar verildi]."

17. Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesinin kararı üzerine Midyat Ağır Ceza Mahkemesi 16/12/2015 tarihinde mahsup talebinin kısmen kabulüne, kısmen reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Hükümlü Ramazan Özgün tarafından 31/8/2015 tarihli dilekçe ile tedavi amaçlı olarak Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinde geçirdiği günlerin halen infaz edilmekte olan hapis cezasından mahsubuna karar verilmesinin talep edildiği talebin reddine ilişkin verilen mahkememizin 4/9/2015 tarih ve 2015/469 değişik iş sayılı kararının itirazen Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 6/10/2015 tarih ve 2015/904 değişik iş sayılı kararı ile kaldırılmasından sonra kaldırma gerekçesi doğrultusunda toplanan deliller dosya kapsamı itibariyle yapılan incelemede mahkememizin 24/10/2013 tarih ve 2011/88 E. 2013/201 K. sayılı kesinleşmiş ilamı ile iki kişiye karşı kasten yaralamak suçundan TCK'nun 86/1, 86/3-e, 87/3, 6i; 86/1, 86/3-e, 87/l-d, 62/1. maddelerinin uygulanması suretiyle 2 yıl11 ay hapis + 5 yıl hapis olmak üzere toplamda 7 yıl 11 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, kararın temyizen 2/6/2015 tarihinde kesinleşmesi üzerine ilamın infaza verildiği hükümlünün halen ceza infaz kurumunda bulunduğu soruşturma aşamasında, Midyat Cumhuriyet Başsavcılığının 5/4/2011 tarih ve 2011/877 soruşturma sayılı talebi ve Midyat Sulh Ceza Mahkemesinin 5/4/2011 tarihli ve 2011/200 D.İş sayılı gözlem altına alma kararına istinaden hükümlünün 6/4/2011 tarihinde Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesine yatışının sağlandığı hakkında 21/4/2011 tarihinde rapor düzenlendiği hastanenin hükümlünün kısıtlanması için Elazığ Sulh Hukuk Mahkemesine ihbarda bulunduğu, Elazığ 1. Sulh Hukuk Mahkemesinin 27/4/2011 tarih ve 2011/75 D.iş sayılı kararı ile hükümlünün yatarak tedavi görmesine karar verildiği, bu karara istinaden hastaneye yatışının yapıldığı ve şifa bulduğu tarih olan 4/8/2011 tarihine kadar hastanede kaldığı anlaşılmakla, hükümlünün gözlem altında kaldığı 6/4/2011 tarihi ile 27/4/2011

tarihleri arasındaki 21 günlük sürenin cezasından mahsubuna karar verilmesinin gerektiği anlaşılmış ve bu konuda mahkememizde oluşan kanaate göre aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

Talebin kısmen kabulü ile mahkum olunan suçtan dolayı CMK'nın 74. Maddesi dikkate alınarak hükümlü Ramazan Özgün'ün Midyat Sulh Ceza Mahkemesinin 5/4/2011 tarih ve 2011/200 sayılı gözlem altına alma kararına istinaden Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinde gözlem altında kaldığı 6/4/2011-27/4/2011 tarihleri arasındaki 21 günlük sürenin TCK'nın 63. Maddesi gereğince halen infaz edilmekte olan sonuç hapis cezasından mahsubuna,

Hükümlünün koruma ve tedavi amaçlı olarak özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin Elazığ 1. Sulh Hukuk Mahkemesinin 27/4/2011 tarih ve 2011/75-72 değişik iş sayılı kararı gereğince hastanede geçirdiği günlerin cezasından mahsubuna yönelik talebinin reddine... [karar verildi.]''

18. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesince 18/1/2016 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir. Bu karar 2/2/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 22/2/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. UYAP'tan yapılan inceleme neticesinde başvurucunun ceza infaz kurumundan çıktığı anlaşılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 5271 sayılı Kanun'un "Gözlem altına alınma" kenar başlıklı 74. maddesi şöyledir:

"(1) Fiili işlediği yolunda kuvvetli şüpheler bulunan şüpheli veya sanığın akıl hastası olup olmadığını, akıl hastası ise ne zamandan beri hasta olduğunu ve bunun, kişinin davranışları üzerindeki etkilerini saptamak için; uzman hekimin önerisi üzerine, Cumhuriyet savcısının ve müdafiin dinlenmesinden sonra resmî bir sağlık kurumunda gözlem altına alınmasına, soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından karar verilebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın müdafii yoksa hâkim veya mahkemenin istemi üzerine, baro tarafından bir müdafi görevlendirilir.

(3) Gözlem süresi üç haftayı geçemez. Bu sürenin yetmeyeceği anlaşılırsa resmî sağlık kurumunun istemi üzerine, her seferinde üç haftayı geçmemek üzere ek süreler verilebilir; ancak sürelerin toplamı üç ayı geçemez.

(4) Gözlem altına alınma kararına karşı itiraz yoluna gidilebilir; itiraz, kararın yerine getirilmesini durdurur.

(5) Bu madde hükmü, 223üncü maddenin sekizinci fıkrası gereğince yargılamanın durması kararı verilmesi gereken hâllerde de uygulanır."

22. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Cezadan mahsup" kenar başlıklı 16. maddesi şöyledir:

"Nerede işlenmiş olursa olsun bir suçtan dolayı, yabancı ülkede gözaltında, gözlem altında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçen süre, aynı suçtan dolayı Türkiye'de verilecek cezadan mahsup edilir."

23. 5237 sayılı Kanun'un "Mahsup" kenar başlıklı 63. maddesi şöyledir:

"Hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir."

24. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Hastanede geçen sürenin cezadan indirilmesi" kenar başlıklı 100. maddesi şöyledir:

"(1) Cezanın infazına başlandıktan sonra hastalık nedeniyle hükümlünün ceza infaz kurumundan hastaneye kaldırılması hâlinde burada geçirdiği süre, cezadan indirilir.

(2) Ancak, cezanın infazını durdurmak için hükümlü, hastalığına kasten neden olmuşsa bu hükümden yararlanamaz. Bu hâlde Cumhuriyet savcısı mahkemeden bir karar verilmesini ister."

25. 4721 sayılı Kanun'un 432. maddesi şöyledir:

"Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu Madde bağımlılığı, ağır tehlike arzeden bulaşıcı hastalık veya serserilik sebeplerinden biriyle toplum için tehlike oluşturan her ergin kişi, kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması hâlinde, tedavisi, eğitimi veya ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirilir veya alıkonulabilir. Görevlerini yaparlarken bu sebeplerden birinin varlığını öğrenen kamu görevlileri, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar.

Bu konuda kişinin çevresine getirdiği külfet de göz önünde tutulur.

İlgili kişi durumu elverir elvermez kurumdan çıkarılır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu, hakkında görülen kamu davası sürecinde hastanede geçirdiği sürenin yargılama sonucu kesinleşen hapis cezasından mahsup edilmesi talebinin açık kanun hükmüne karşın kısmen reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık 5237 sayılı Kanun'un 63. maddesinde "şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün haller" ibaresi kullanılmışsa da hürriyeti sınırlayan hâllerin ceza soruşturması veya kovuşturması ile ilgili olduğunu, hukuk mahkemelerince verilen ya da idari makamlarca alınan tedbirler sonucunda meydana gelen şahsi hürriyeti sınırlayıcı durumların mahsuba konu edilemeyeceğini, dolayısıyla ilk derece mahkemesi kararının bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içerdiğinin söylenemeyeceğini belirtmiştir.

29. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, 5237 sayılı Kanun'un 63. maddesinde herhangi bir ayrım yapılmadan özgürlüğü kısıtlayan tüm hâllerin mahsup edilmesinin öngörüldüğünü, bu açık hükme rağmen mahsup talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, hastanede geçirdiği sürelerin cezasından mahsup edilmemesi nedeniyle daha uzun bir süre hürriyetinden yoksun bırakılması olduğundan başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Genel İlkeler

32. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konulduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek koşuluyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

33. Anayasa'nın kişilerin fiziksel hürriyetlerini güvence altına alan 19. maddesinin kişi hürriyetinin kısıtlanmasına imkân tanığı durumlardan biri de maddenin ikinci fıkrasında "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" olarak belirlenmiştir. Bu nedenle yargı organlarınca verilecek mahkûmiyet kararları kapsamında hapis cezasının veya güvenlik tedbirlerinin infaz edilmesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal etmez (Tahir Canan (2), B. No: 2013/839, 5/11/2014, § 33).

34. Mahkemelerce verilmiş mahkûmiyet kararlarının yerine getirilmesi dolayısıyla ortaya çıkan özgürlükten yoksun bırakma hâlleri Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası kapsamına dâhil ise de anılan kural, mahkûmiyet kararının değil tutmanın hukuka uygun olmasını güvence altına almaktadır. Dolayısıyla bu güvence kapsamında, kişi hakkında hükmedilen hapis cezasının yerindeliği veya orantılılığı incelemeye tabi tutulamaz (Günay Okan, B. No: 2013/8114, 17/9/2014, § 18).

35. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" ile bağlantılı bir ihlal iddiası söz konusu ise Anayasa Mahkemesinin görevi kişinin hürriyetten yoksun bırakılmasının kısmen ya da tamamen bu koşullarda gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmekle sınırlıdır. Bir kimse Anayasa'da yer alan diğer sebepler (yakalama, gözaltı ve tutuklama gibi) dışında ancak "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" kapsamında hürriyetinden yoksun bırakılabilir. Eğer

tutmanın kısmen veya tamamen bu koşulları taşımadığı tespit edilirse bu durumun meşru bir amacının olduğundan veya ölçülü olduğundan söz edilemez, doğrudan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ihlal edilmiş olur (Ercan Bucak (2), B. No: 2014/11651, 16/2/2017, § 39).

36. Bir mahkûmiyet kararının infazına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesi açık bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte Anayasa'nın 19. maddesinin amacı kişileri keyfî bir şekilde hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı korumak olup maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi hürriyetine getirilecek sınırlamaların da maddenin amacına uygun olması gerekir (Abdullah Ünal, B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 38). Bir kimsenin "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" kapsamında hürriyetinden yoksun bırakıldığının söylenebilmesi için her şeyden önce hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin bir mahkeme tarafından verilmesi gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, bir askere üstünün verdiği oda hapsi cezasının yetkili bir mahkeme tarafından verilmediğini belirterek Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir (Hasan Baki Gülcan, B. No: 2013/760, 12/3/2015, §§ 36-50). İkinci olarak yerine getirilecek kararın hürriyeti kısıtlayıcı cezaya veya güvenlik tedbirlerine ilişkin olması gerekir. Ceza veya güvenlik tedbiri içermeyen bir karara dayanılarak bir kimsenin hürriyetinden yoksun bırakılması mümkün değildir. Son olarak hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin kapsamını ve süresini aşmaması gerekir (Ercan Bucak (2), § 40).

37. Bu itibarla Anayasa Mahkemesince, hükümlülerin ceza infaz kurumlarında kalacağı süreyi doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen durumların Anayasa'nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmiştir (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, § 26; Günay Okan, § 13). Mahsup, ceza infaz kurumunda kalınması gereken süre ile doğrudan ilgilidir. Şartları oluştuğu takdirde yargı organlarının mahsuba karar verme bakımından takdir yetkilerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Zira hukuk sistemimizde mahsubun mecburiliği söz konusudur. Kişinin şartları oluştuğu hâlde mahsup talebinin reddedilmesi, mahsup talep ettiği ceza bağlamında hapiste kalma süresinin uzaması, kişinin hukuk sistemince belirlenenden daha fazla bir süre hürriyetinden yoksun kalması, sonuç olarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğuracaktır (Ercan Bucak (2), § 49).

38. Mahkeme tarafından verilen bir mahkûmiyet kararının infazının sağlanması ve bu bağlamda ceza infaz kurumunda tutulma süresi bakımından ceza mahkemesinin kararına uygun hareket edilmesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının korunması açısından zorunludur. Dolayısıyla hükümlülerin ceza infaz kurumunda kalacakları sürenin mahkûmiyet kararına ve ilgili mevzuata uygun olması Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi kapsamında güvence altına alınmıştır (İbrahim Uysal, § 32). Bununla birlikte Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin kararlarındaki kanunun yorumuna ya da maddi veya hukuki hatalara dair hususlar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz (Abdullah Ünal, § 39). 5237 sayılı Kanun'un mahsuba ilişkin hükümlerinin nasıl uygulanacağı, bu itibarla hukuk kurallarının yorumu ve somut olaylara uygulanmasında -Anayasa'ya bariz şekilde aykırı olarak- keyfîlik bulunması, bunun temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet vermesi hâli dışında derece mahkemelerinin takdir yetkisi kapsamındadır (Ercan Bucak (2), § 42).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Yukarıda yer verilen genel ilkelerden hareketle somut olayda incelenecek husus,

mahsup talebinin reddedilmesine ilişkin olarak derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin keyfî olup olmadığının, bunun temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet verip vermediğinin tespit edilmesidir.

40. Somut olayda bir suç soruşturması kapsamında şüpheli olan başvurucunun akıl hastalığının bulunup bulunmadığının, varsa bu hastalığının fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme kabiliyeti üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacıyla Sulh Ceza Hâkimliği tarafından gözlem altına alınmasına karar verilmiştir. Başvurucu bu kapsamda 6/4/2011 ile 27/4/2011 tarihleri arasındaki 21 günlük süre boyunca gözlem altında tutulmuştur. Anılan sürenin başvurucunun cezasından mahsubuna karar verildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra ilgili sağlık kurulunca düzenlenen rapor sonrasında başvurucunun akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmasına karar verilmesi hususunda ihbarda bulunulmuş ve bunun üzerine kişilerin kısıtlanmasıyla ilgili konularda karar vermekle görevli Sulh Hukuk Mahkemesi 4721 sayılı Kanun'a göre başvurucunun korunma amacıyla yatarak tedavi görmesine karar vermiştir. Anılan karar dolayısıyla başvurucu 27/4/2011 tarihinden 4/8/2011 tarihine kadar hastanede kalmıştır. Başvurucunun korunma amacıyla tedavide geçirdiği bu sürenin aldığı cezadan mahsup edilmesi talebi ise reddedilmiştir.

41. Mahsubu düzenleyen 5237 sayılı Kanun'un 63. maddesinin gerekçesine göre bu maddeyle, mahkûmun suç nedeni ile şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran -örneğin tutuklama gibi hâller nedeni ile geçirilen- sürelerin mahkûmiyetten indirilmesi esası benimsenmiştir. Yine 5237 sayılı Kanun'un 16. maddesindeki "Nerede işlenmiş olursa olsun bir suçtan dolayı, yabancı ülkede gözaltında, gözlem altında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçen süre, aynı suçtan dolayı Türkiye'de verilecek cezadan mahsup edilir." şeklindeki düzenlemede yer alan "bir suçtan dolayı" ibaresi de mahsup kurumunun ceza soruşturması veya kovuşturması ile bağlantılı olan, şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran hâller için geçerli olduğunu göstermektedir. Öte yandan ceza soruşturması veya kovuşturması ile bağlantılı olmayan ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucu doğuran hâllerin mahsup edilebileceğine ilişkin yargısal içtihadın bulunduğu da gösterilebilmiş değildir. Dolayısıyla ceza soruşturması veya kovuşturması ile bağlantılı olmayan koruma amaçlı yatarak tedavide geçen sürenin başvurucu hakkında verilen cezadan mahsup edilmemesinin kanuni bir temele dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla mahsup talebinin reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemece verilmiş hürriyeti bağlayıcı cezasının gereken süreden daha fazla uygulandığı söylenemez.

42. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahsup talebinin reddedilmesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSİ ŞAHİNLİ

B. No: 2016/6003 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/6003

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSİ ŞAHİNLİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/6003)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Veysi ŞAHİNLİ

Vekili : Av. Vedat BARUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sağlık durumuna rağmen ceza infaz kurumunda tutma nedeniyle kötü muamele yasağının, serbest bırakılma talebinin hukuka aykırı şekilde reddedilmesi nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/3/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sağlık durumu nedeniyle tutukluluk hâlinin sonlandırılarak tedbiren tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. 31/3/2016 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına yazılan müzekkereye verilen cevap sonrasında İkinci Bölüm tarafından 7/4/2016 tarihinde -başvurucunun sağlık durumuna uygun olarak sağlık birimleri tarafından gerekli müdahalelerin yapıldığı gözetilerek- tedbir talebinin reddine karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

10. Başvurucu, 1973 doğumludur.

11. Başvurucu, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen bir adli soruşturma kapsamında 2/12/2015 tarihinde Diyarbakır 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır.

12. Başvurucu tutuklandıktan sonra Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaya başlanmıştır.

13. Tutuklanmadan önce kalp rahatsızlığı nedeniyle defalarca sağlık sorunları yaşadığını iddia eden başvurucu yakın bir zamanda da anjiyo olduğunu belirtmektedir.

14. Başvurucu 23/2/2016 tarihinde yaşadığı sağlık sorunlarından bahsederek adli kontrol şartıyla tahliye talebinde bulunmuştur. Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliği yaptığı değerlendirme sonucunda 24/2/2016 tarihinde başvurucunun tahliye talebini reddederek tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Söz konusu karar başvurucuya 1/3/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu bu kez 3/3/2016 tarihinde Diyarbakır İnfaz Hâkimliğinden adli kontrol şartıyla tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucu dilekçesinde özetle tutuklama için yeterli delil bulunmadığını, verilen kararın hukuka ve usule aykırı olduğunu, ağır derecede kalp hastası olduğunu, sık sık hayati sağlık sorunları yaşadığını ve tedavisinin aksatıldığını belirtmiştir. Ayrıca en son 22/2/2016 tarihinde sevk edildiği Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesinde (Diyarbakır Hastanesi), ameliyat edilerek kalp kapağının değişmesi gerektiğinin söylendiğini, tedavi edilmek yerine yeniden ceza infaz kurumuna konulması sebebiyle rahatsızlığının daha da kötüleştiğini, zaten gerekli tedavilerin Diyarbakır'da yapılamadığını, bu nedenle ameliyat edilmek üzere Ankara'ya sevk edileceğini bildirmiştir.

16. Diyarbakır İnfaz Hâkimliği 3/3/2016 tarihli kararında; başvurucunun talebinin adli kontrol şartıyla tahliye edilmeye yönelik olduğunu, bu konuda incelemenin ilk tutuklama kararını veren hâkimlik tarafından yapılması gerektiğini belirterek başvurucunun dilekçesinin reddine ve Diyarbakır 5. Sulh Ceza Hâkimliğine gönderilmesine hükmetmiştir.

17. Diyarbakır İnfaz Hâkimliğinin söz konusu kararına karşı yapılan itiraz Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/3/2016 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

18. Başvurucu 30/3/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan açılan kamu davasında Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmış; 20/10/2017 tarihinde 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmıştır. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun istinaf talebi reddedilmiş olmakla birlikte dosya şu an Yargıtayda temyiz aşamasındadır.

B. Başvurucunun Sağlık Durumuna İlişkin Bilgiler

20. Başvurucu bireysel başvuru formunda, 22/12/2015 tarihinde ceza infaz kurumunda geçirdiği kalp krizi sonrasında sevk edildiği Diyarbakır Hastanesinde muayene olduğunu ve kalp kapakçığının ivedi bir şekilde değiştirilmesi gerektiği yönünde rapor tanzim edildiğini iddia etmektedir. Başvurucunun ileri sürdüğü bu iddia kapsamında eklediği raporun Diyarbakır Hastanesinin 22/12/2015 tarihli transtorasik ekokardiyografi tetkik sonucu olduğu ve raporun sonuç kısmında "romatizmal mitral kapak hastalığı (orta MS, hafif MY)" şeklinde tespitte bulunulduğu görülmektedir.

21. Diyarbakır Hastanesinin 15/3/2016 tarihli sağlık kurulu raporunda, başvurucuya yapılan d-echo tetkikinde mitral kapak alanının 1.3 cm^2 olarak tespit edildiği ve ameliyatın hastane bünyesinde yapılabileceği belirtilmektedir.

22. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının tedbir talebinin değerlendirilmesi amacıyla yazdığı cevap (bkz. § 6) içeriğinde başvurucuya sunulan sağlık hizmetlerinden bahsedilmektedir. Söz konusu yazıda;

- 22/12/2015 tarihinde Diyarbakır Hastanesi Kardiyoloji Kliniğinde yapılan muayene sonucu A tipi göğüs ağrısı, yapılan EKG sonucunda NSR elektro kardiyografi, transtorasik ekokardiyografi sonucunda ise yukarıda belirtilen (bkz. § 20) tespite ulaşıldığı, kan tahlili ve 25 saatlik ritim holter testi istendiği,

- 28/12/2015 tarihinde hastaneye sevki sağlanacak iken başvurucunun vermiş olduğu dilekçede kalp rahatsızlığının önceki gibi kendisini fazla zorlamadığını ve hastaneye gidiş dönüşlerde ring aracının daha çok rahatsız etmesini gerekçe göstererek kendi isteğiyle hastaneye gitmediği,

- 18/2/2016 tarihinde rahatsızlandığını belirten başvurucunun saat 17.01'de çağrılan 112 Acil Servis ambulansı ile Diyarbakır Hastanesi Acil Polikliniğine sevkinin sağlandığı, yapılan EKG, laboratuvar kan tetkikleri ile çekilen akciğer filmi sonucunda acil patolojinin düşünülmediği ve kardiyoloji polikliniğine müracaatının önerildiği,

- 22/2/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesi Kardioloji Polikliniğinde muayenesi yapılan başvurucunun 4/2/2016 tarihinde operasyon için KVC Polikliniğinde kontrol önerildiği,

- Başvurucuya 2/3/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesi Kalp Damar Cerrahisi Polikliniğinde yapılan muayene sonucu mitral stenoz (kalp kapağı rahatsızlığı) nedeniyle operasyon önerildiği, operasyonun riskli olması nedeniyle Ankara Numune Hastanesi Kalp ve Damar Cerrahisi Polikliğine sevkine uygun görüldüğü,

- İl dışı sevk genelgesi uyarınca tekrar rapor aldırılmak üzere başvurucunun Diyarbakır Hastanesine sevkinin yapıldığı, 15/3/2016 tarihli sağlık kurulu raporunda yukarıda belirtilen (bkz. § 21) hususların tespit edildiği,

- Başvurucunun 4/4/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesi Kalp ve Damar Cerrahisi Polikliniğinde ameliyat edilmek üzere sevkinin sağlanacağı,

-Ceza İnfaz Kurumunda mesai saatleri içinde aile sağlığı merkezi bulunduğu, bir doktor ile

bir ASM (aile sağlığı merkezi) hemşiresi ve kurum bünyesinde çalıştırılan üç sağlık memurunun mevcut olduğu, mesai saatleri dışında ve hafta sonlarında Sağlık Müdürlüğüne bağlı 112 Acil Servisi ambulansı ile hasta tutuklu ve hükümlülere gerekli sağlık hizmeti verildiği şeklinde tespitler yer almaktadır.

23. Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünün Anayasa Mahkemesine 6/1/2020 tarihinde yazdığı cevap yazısında ise başvurucunun 4/4/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesi Kalp ve Damar Cerrahisi Polikliniğinde ameliyat edilmek üzere sevkinin sağlandığı, MD nedeniyle takip edildiği, ameliyatın çok yüksek riskli olması sebebiyle ileri merkezde daha düşük riskle opere olabileceği için Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kalp ve Damar Cerrahisi Kliniğine sevkinin yapılmasının uygun görüldüğü bildirilmiştir. Yazıda, tutuklu ve hükümlülerin il dışı hastaneye sevklerinin sağlanabilmesi için heyet raporu gerektiğinden başvurucunun Ankara'daki söz konusu hastaneye naklinin uygun olup olmadığına dair heyet raporu aldırılmak üzere 5/4/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesine sevk işlemlerinin başlatıldığı ancak Kamu Hastaneler Birliği Genel Sekreterliği tarafından başvurucunun sağlık dosyası ve evrakının incelenmek üzere istendiği belirtilmiştir.

24. Yazının devamında Kamu Hastaneler Birliğinin incelemesi ve sözlü talebi sonucunda başvurucunun Diyarbakır Hastanesi Kalp ve Damar Cerrahisi Polikliniğine 6/4/2016 tarihinde sevkinin sağlandığı, yapılan muayenesinde mitral stenoz rahatsızlığı nedeniyle operasyon kararı verildiği, 7/4/2016 tarihinde yeniden hastaneye operasyon için sevk edilen başvurucunun yazmış olduğu dilekçeyle ameliyat olmaktan vazgeçtiği ifade edilmiştir.

25. Bunlar dışında yazıda; başvurucu hakkında infazın geri bırakılma işlemlerine esas olmak üzere re'sen ceza tehiri işlemleri başlatıldığı, 16/5/2016 tarihinde başvurucunun sağlık kuruluna sevk edilerek sağlık raporu düzenlenmesinin istendiği, söz konusu rapor henüz ceza infaz kurumuna ulaşmadan Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 17/5/2016 tarihli tahliye kararı gereği aynı gün başvurucunun salıverildiği belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. İlgili hukuk için bkz. Fatma Müge Tekin ve Özge Tekin, B. No: 2014/2504, 20/3/2019, §§ 26-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu, tahliye talebinin haksız şekilde reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık, bu konuda görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

30. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluna başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve

Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

31. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk hâlinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların -olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla- tutukluluk hâli devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (Korcan Pulatsü, B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

32. Somut olayda tutuklu olan başvurucu, adli kontrol şartıyla tahliye edilmek amacıyla 23/2/2016 tarihinde öncelikle tutuklama kararını veren Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğine başvurmuş fakat talebi reddedilerek tutukluluğunun devamına karar verilmiştir. İtiraza tabi olan söz konusu karara ilişkin olarak sulh ceza hâkimliğine müracaat edildiğine dair bir bilgi ya da belgeye başvuru formu ve/veya eklerinde yer verilmediği görülmektedir. Diğer taraftan başvurucu, tahliyesine ilişkin olarak ikinci talebi İnfaz Hâkimliğine yapmış olmakla birlikte bu talebi yönünden Hâkimlik görevsizlik kararı vermiştir. Bu karara ilişkin itiraz ise ret ile sonuçlanmıştır. Dolayısıyla tutuklama tedbirinin esasına ilişkin bir değerlendirme İnfaz Hâkimliği kararında bulunmamaktadır. Bu nedenle tahliye edilme sonucunu doğurmaya yarayan ve bu konuda bir değerlendirme içeren kararın Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliği (bkz. § 14) tarafından verildiği anlaşılmaktadır.

33. Başvurucunun Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 24/2/2016 tarihli tutukluluğun devamına ilişkin kararına karşı olağan kanun yoluna gitmediği ve 30/3/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

35. Başvurucu; ceza infaz kurumunda tutulmasının tedavisini aksattığını, sağlık hizmetlerinin yeterli düzeyde sağlanmadığını, yaşadığı sağlık sorunlarına rağmen tutuklu kalması ve ceza infaz kurumunun koşulları nedeniyle kalp krizi geçirme riskinin arttığını ve bu nedenle yaşamının tehlike altında olduğunu belirterek Anayasa'nın 13., 17. ve 56. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Bakanlık görüşünde özetle başvurucu, Sulh Ceza Hâkimliğinin kararına itiraz etmediği için başvurusunun kabul edilmez bulunması gerektiği, ayrıca ceza infaz kurumunda bulunduğu süre içinde başvurucunun gereken şekilde muayene ve tedavilerin yapıldığı, iddia edildiği gibi sunulan sağlık hizmetleri veya tutulma koşulları nedeniyle sağlık durumunun kötüleştiğine ilişkin herhangi bir kayıt bulunmadığı, sağlık hizmetlerinin sunulmasında herhangi bir aksama olmadığı belirtilmiştir.

37. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

38. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun tutuklanmadan önce de kalp rahatsızlığı olduğu kendi beyanından anlaşılmaktadır. Başvurucunun tutuklanmasından sonra yaşadığı bir sağlık sorunu nedeniyle hayati bir risk atlattığına ilişkin bir belge dosyada bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun iddiaları kapsamında ciddi bir ölüm tehlikesi altında olduğundan söz etmek ve bu nedenle yaşam hakkı yönünden bir inceleme yapmak mümkün görünmemektedir. Hâlihazırda hükmen tutuklu olan başvurucunun kendi isteğiyle kalp ameliyatı olmaktan vazgeçtiği de gözönünde tutulduğunda sağlık sorunlarına rağmen ceza infaz kurumunda tutulması kapsamındaki şikâyeti kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

39. Öte yandan başvurucu hem Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğine hem de Diyarbakır İnfaz Hâkimliğine sunduğu dilekçelerde tahliye edilmesine yönelik talepte bulunmuş ise de bu başvurularında sağlık sorunlarını da dile getirdiği görülmektedir. Başvurucunun tahliye kapsamında iddiaları değerlendirildiğinde Sulh Ceza Hâkimliğine itiraz etmeden bireysel başvuruda bulunduğu dikkate alınmakla birlikte başvurucunun iddialarını sadece tahliye özelinde incelemek başvuruyu dar bir yorumla ele alma sonucunu doğuracaktır. Bu sebeple sunulan sağlık hizmetlerinin ve tutulma koşullarının yetersizliğine vurgu yapan şikâyetler bağlamında İnfaz Hâkimliği yolunun etkili olduğu ve başvurucunun da bu yolu tüketerek başvuru yaptığı anlaşıldığından olağan başvuru yollarının tüketilmediği söylenemez.

40. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

41. Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumlarının fiziki ve tıbbi imkânlarının sağlık durumuna uygun olmamasına dayalı şikâyetleri istikrarlı bir şekilde kötü muamele yasağı kapsamında incelemektedir (Mete Dursun, B. No: 2012/1195, 18/11/2015; Serdar Öztürk, B. No: 2013/7532, 4/2/2016; Sabri Kaya, B. No: 2014/8482, 29/6/2016; Ergin Aktaş, B. No: 2014/14810, 21/9/2016; Hayati Kaytan, B. No: 2014/19527, 16/11/2016; İmam Çelikdemir, B. No: 2014/20289, 5/12/2017).

42. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki “Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” şeklindeki kural, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "İnfazda temel ilke" kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz." ve yine Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir." şeklinde düzenleme ile açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla tutuklamaya veya hapis cezasına mahkûmiyete ilişkin bir kararın yerine getirilmesi için sağlanacak şartlar, insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 36).

43. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir. Ceza infaz kurumunda tutulmanın pratik gerekleri çerçevesinde mahkûmların sağlık ve esenlikleri gibi hususların yeterli bir şekilde güvence

altına alınması ve mahkûmlara gerekli tıbbi yardımın sağlanması da insan onuruna yakışır koşulların sağlanması için gereklidir (Turan Günana, § 39). Bu çerçevede hasta bir kişinin uygun olmayan fiziki ve tıbbi koşullarda tutulması da Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muamele olarak kabul edilebilir (Murat Karabulut, B. No: 2013/2754, 18/2/2016, § 65).

44. Hukuka uygun olarak özgürlüğü kısıtlanan herkesin insan onuruna uygun tutma koşullarına sahip olma hakkı bulunduğunu, alınan tedbirlerin uygulanma koşullarının kişiyi tutukluluğa bağlı kaçınılmaz üzüntü seviyesini aşacak yoğunlukta bir ümitsizliğe sokmaması gerektiğini kabul etmek gerekir (Fatih Hilmioğlu, B. No: 2014/648, 18/9/2014, § 65). Ayrıca Anayasa'nın tutuklu bir kimsenin sağlık gerekçesiyle serbest bırakılması için hiçbir genel zorunluluk getirmediğini ancak doğal olarak ortaya çıkan fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklardan kaynaklanan acının yetkililerin sorumlu tutulabileceği tutukluluk koşullarından dolayı artması ya da artma riski bulunması hâlinde bu durumun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebileceğini belirtmek gerekir (Fatih Hilmioğlu, § 66).

45. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin hasta olmaları durumunda devletin kontrolü altında tuttuğu bu kişilere gerekli tıbbi yardımı sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün hiç veya gerektiği gibi yerine getirilmemesi sonucunda kişinin yaşamı veya vücut bütünlüğü bakımından tehlike arz eden acil bir duruma, ağır veya uzun süreli bir acı çekmesine sebebiyet verilmiş olması, belirtilen sonuçlar ortaya çıkmamakla birlikte kişinin tıbbi yardımdan mahrum kalmış olması nedeniyle yaşadığı stres, huzursuzluk veya aşağılanma hissinin -olayın kendine has koşulları çerçevesinde- insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele düzeyine ulaşacak ciddiyette olması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiği kabul edilebilir. Bu kapsamdaki değerlendirmede kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasına bağlı dezavantajlı konumunun da dikkate alınması gerekir (Hayati Kaytan, § 44).

46. Somut olayda, başvurucunun tutuklu olarak bulunduğu süreçte kalp rahatsızlığı nedeniyle ceza infaz kurumu dışında faaliyet gösteren hastaneye sevkinin sağlandığı ve bu kapsamda muayene ve tedavisinin yapıldığı görülmektedir (bkz. §§ 22, 23). Başvurucu, sunulan sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğundan ve sağlık durumunun kötüleştiğinden bahsetmiş ise de tıbbi bilgi ve belgelerle desteklenmeyen bu konudaki beyanlarının soyut olmaktan öteye geçmediği görülmektedir. Başvurucu bu iddiaya ilişkin beyanlarında, sağlık hizmetlerinin yetersizliğini veya sağlık durumunun kötüleşmesini açıklayacak ve iddiaların araştırılmasını sağlayacak tarzda ayrıntılı bir açıklama yapmamıştır. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmaya başlanmadan önce de kalp rahatsızlığı bulunduğu anlaşılan başvurucunun sunduğu veya ilgili kurumlardan gelen tıbbi belgelerde ceza infaz kurumunda tutulmasına engel olabilecek şekilde bir rahatsızlığından bahsedilmemektedir.

47. Diğer taraftan başvurucu ceza infaz kurumunun koşullarının yetersiz olduğunu iddia etmiş ise de başvuru formunda veya eklerinde ceza infaz kurumlarında olması muhtemel olağan koşullar dışında tutulma koşullarına yönelik özellik taşıyan bir iddia ileri sürmediğinden bu iddianın temellendirilemediği değerlendirilmiştir. Kaldı ki başvurucu, koşulların iyileştirilmesine ilişkin açık ve somut bir talebi olduğundan da bahsetmemektedir. Bununla birlikte başvurucu rahatsızlığının ceza infaz kurumu şartları veya yetkililerin uygulamalarından kaynaklanan bazı nedenlerle kötüleştiğini, bu nedenle özgürlüğünden yoksun bırakılma nedeniyle ortaya çıkan olağan elemin ötesinde bir ızdırap ve/veya acıya maruz bırakıldığını somut olgularla izah etmemiştir. Nihayetinde başvurucu, aciliyet

gerektirdiğini iddia ettiği ameliyattan -kamu makamlarının sürece aktif olarak müdahil olup operasyon planlamasını sağlamış iken- kendi iradesiyle vazgeçmiş ve kırk gün sonra da serbest bırakılmıştır.

48. Bu tespitler kapsamında ceza infaz kurumunda tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği şikâyetine ilişkin olarak somut bir delil sunmayan başvurucunun sağlık durumuna rağmen ceza infaz kurumunda tutulması nedeniyle kötü muameleye maruz kaldığı yönündeki iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LEYLA FİLHO VE THALES DE ALMEİDA MARTİNS FİLHO

B. No: 2016/6292 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/6292

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

LEYLA FİLHO VE THALES DE ALMEİDA MARTİNS FİLHO BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/6292)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Leyla FİLHO

2. Thales De Almeida Martins FİLHO

Başvurucular Vekilleri : Av. Eren DEĞER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kamulaştırma bedeli ve munzam zararın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının, davalı idare lehine nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, eksik inceleme ve itirazların değerlendirilmemesi ile talebe rağmen taşınmazın değerinin tespitine yönelik bilirkişi incelemesi yapılmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkı ve çelişmeli yargılanma ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/3/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca 2016/6301 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının hukuki irtibat nedeniyle 2016/6292 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2016/6292 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

9. Başvurucular, İstanbul'un Bakırköy ilçesinin Osmaniye Mahallesi'nde bulunan 156 ada 1 ve 2 parsel sayılı taşınmazların hissedarıdır. Anılan taşınmazlar başvuruculara murislerinin 4/3/2006 tarihinde ölümüyle mirasen intikal etmiştir.

10. İstanbul İl Genel Meclisi anılan taşınmazların kamulaştırılmasına ilişkin olarak 22/6/1976 tarihinde kamu yararı kararı almıştır. İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü de taşınmazların tapu kaydına kamulaştırma şerhi tescil ettirmiştir.

11. Başvuru formu ekinde sunulan kararlarda, Bakırköy 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde 29/6/1978 tarihinde başvurucuların murisleri tarafından açılan istimlâk bedelinin arttırılması davalarında 4/2/1980 tarihinde davaların kısmen kabulüne ve kamulaştırma bedellerinin arttırılmasına karar verilmiştir.

12. Başvurucular murisinin vekili tarafından 18/6/1985 tarihinde İstanbul Valiliğine yazılan dilekçede, başvuru konusu taşınmazların 1976 yılında kamulaştırıldığı ve kamulaştırma bedelinin bloke edildiği belirtilmiştir. Ayrıca kamulaştırma bedelinin arttırılması davalarının da sonuçlandığı ve bloke edilen bedelin tediyesi için tapu siciline takrir verilmesi, bloke edilen bedelin ödenmesi için talimat verilmesi talep edilmiştir. Anılan dilekçeye cevaben yazılan İstanbul Özel İdare Müdürlüğünün 31/7/1985 tarihli yazısında, söz konusu parsellerin kamulaştırma evrakları gönderilmemiş olduğundan taleple ilgili işlem yapılamadığı açıklanarak noksanlıkların giderilmesi hâlinde karar verileceği ifade edilmiştir.

13. Başvuru konusu taşınmazlar hâlen başvurucuların murisleri adına kayıtlı olmasına rağmen ilköğretim okulu olarak kullanılmaktadır.

B. Başvuru Konusu Dava Süreci

14. Başvurucular tarafından İstanbul İl Genel Meclisi Daimi Encümeninin 22/6/1976 tarihli kamu yararı kararına dayanılarak İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğünün 15/2/1978 tarihli talep yazısı üzerine anılan taşınmazların tapu kayıtlarına kamulaştırma şerhi işlendiği ancak kamulaştırma işlemi gerçekleştirilmediği ve bedelin de ödenmediği ileri sürülerek 4/6/2012 tarihinde İstanbul İl Özel İdaresi ve Millî Eğitim Bakanlığı aleyhine Bakırköy 7. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırmasız el atma nedeni ile tazminat ve ecrimisil davası açılmıştır.

15. Davalı İstanbul İl Özel İdaresinin cevap dilekçesinin özeti şöyledir:

i. Dava konusu parsellerin 1953 yılında okul tarafından kullanılmaya başlandığı belirtilmiştir.

ii. Öte yandan 5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un 1. maddesi ile 31/8/1956 tarihli ve 6830 sayılı mülga İstimlak Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 9/10/1956 tarihine kadar kamulaştırma işlemine dayanmaksızın kamulaştırma kanunlarının gözönünde tuttuğu maksatlarla fiilen tahsis edilen gayrimenkullerin tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayıldığı vurgulanmıştır.

iii. Ayrıca yalnızca fiilî tahsis tarihindeki rayiç değer üzerinden taşınmaz bedelinin istenebilmesi için taşınmaz maliklerine 221 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden itibaren iki yıllık süre tanındığı açıklanarak davanın reddine karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

iv. Öte yandan İl Daimi Encümen kararı uyarınca dava konusu taşınmazların kamulaştırılmasına karar verildiği ve bedelin bloke edildiği iddia edilmiştir.

v. Maliklere yapılan tebligat üzerine kamulaştırma bedel artırımı davalarının açıldığı ve kamulaştırma bedellerinin artırımına karar verildiği belirtilerek bedelin tahsili için idare aleyhine icra takibi yapıldığı savunulmuştur.

16. Davalı Millî Eğitim Bakanlığının cevap dilekçesinin özeti şöyledir:

i. İstimlak işlemlerinin İl Özel İdaresi tarafından gerçekleştirildiği ve istimlak bedellerinin ödendiği belirtilmiştir.

ii. Kamulaştırma davasında İl Özel İdaresi adına tescil edilmesine karar verildiğinden Mahkemenin tescile ilişkin kararının kurucu ve yenilik doğurucu karar olduğu ve karar tarihi itibarıyla başvuruculara malik sıfatlarının ve buna bağlı haklarının sona erdiği, taşınmazın maliki olmayan davacıların aktif husumet ehliyetleri bulunmadığı iddia edilmiştir.

17. Başvurucular daha sonra 5/12/2012 ve 13/12/2012 tarihli dilekçelerle taleplerini kamulaştırma bedelinin munzam zarar da dikkate alınarak güncellenerek ödenmesi şeklinde ıslah etmişlerdir.

18. Mahkemece 28/12/2012 tarihinde davalı Millî Eğitim Bakanlığı yönünden davanın pasif husumet yokluğu nedeniyle reddine, diğer davalı İl Özel İdare yönünden esastan reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir;

"...

Dava konusu her iki taşınmazın tezyid-i bedel davasına konu edildiği ve kamulaştırma bedel arttırımının mahkeme ilamı ile hüküm altına alındığı; kamulaştırma bedelinin munzam zararın gerekçesi olarak kamulaştırma bedelinin hiç ödenmemesi dışında somut vakılara dayanılarak doğan fiili bir zarar ileri sürülüp buna ilişkin kanıt gösterilmediği; ıslah dilekçesi ile iddia edilen hususun "munzam zararın" gerekçesi ve kanıtı olamayacağı; kaldı ki kamulaştırma bedelini hüküm altına alan kararın kesinleşme tarihinden bedelin tahsil tarihine kadar Anayasa'nın 4709 sayılı yasa ile değişik 46/son fıkrası hükmüne göre kamu alacaklarına uygulanan en yüksek faiz oranı üzerinden faiz istenebileceği nazara alınarak davanın reddi gerektiği sonucuna varılmıştır."

19. Başvurucular tarafından temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Daire) 23/1/2014 tarihinde onanmıştır. Karar düzeltme talebi de yine aynı Dairenin 22/12/2014 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

20. Nihai karar 16/3/2016 tarihinde öğrenilmiş, 30/3/2016 tarihinde ise başvuruculara tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucular 30/3/2016 tarihinde başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 6830 sayılı mülga Kanun'un 16. maddesi şöyledir:

"Mahkemede dâva açıldığı ve dâva neticesine intizar edilmeksizin istimlâk olunan gayrimenkule hemen elkonulmasına idarece zaruret görüldüğü hallerde, gayrimenkulun takdir olunan kıymeti millî bankalardan birisine, bulunmayan yerlerde mal sandıklarına yatırılarak makbuzu, ilgili evrak suretleriyle birlikte mahkemeye tevdi edilip delil tesbiti istenir. Mahkeme 8 gün içinde gayrimenkul sahibini davet ile 5 gün zarfında gayrimenkulun, 11 nci maddede yazılı olduğu şekilde kıymet takdirine esas olabilecek bütün evsafını tesbit ettirerek o gayrimenkulun siciline şerh ve tescil edilmesini tapu dairesine bildirir.

Bu muamele, mahkemenin davetine icabet etmiyen veya delillerin tesbiti sırasında hazır bulunmıyanların gıyabında yapılır. İstimlâk olunan gayrimenkulün mülkiyeti veya hisse miktarı münazaalı bulunduğu hallerde dahi bu madde hükmü tatbik olunur."

23. 6830 sayılı mülga Kanunu'nun 17. maddesi şöyledir:

"İstimlâk olunan gayrimenkulun takdir edilen kıymetine, kanuni müddet içinde mahkemeye müracaat ile itiraz edilmediği ve tapu dairesinde rıza ile ferağ muamelesi yaptırılmadığı hallerde takdir edilen kıymetin tamını mîllî bankalardan birisine ve bulunmıyan yerlerde malsandığına yatırılarak makbuzu alâkadar evrak suretleriyle birlikte mahkemeye tevdi edilir. Mahkeme iki tarafı derhal davet ederek, gelmeseler dahi gıyaplarında o gayrimenkulun lehine istimlâk yapılan idare adına tescilini tapu dairesine tezkere ile bildirir."

24. 221 sayılı Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"6830 sayılı İstimlak Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar, kamulaştırma işlerine dayanmaksızın, kamulaştırma kanunlarının gözönünde tuttuğu maksatlara fiilen tahsis edilmiş olan gayrimenkuller ilgili amme hükmi şahsı veya müessesesi adına tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayılır"

25. 221 sayılı Kanun'un 3. maddesi şöyledir:

"Birinci maddede yazılı gayrimenkuller tapuda kayıtlı ise, kayıt sahipleri veya mirascıları ancak fiili tahsis tarihindeki rayiç üzerinden gayrimenkul bedelini istiyebilirler. Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkuller hakkında fiili tahsis tarihinden itibaren on sene geçmemiş ise o tarihte zilyedlikle iktisap şartları tahakkuk eden zilyedleri veya mirasçıları birinci fıkra hükmünden faydalanabilirler.

Herhalde gayrimenkule müdahalenin men'i davası dinlenmez."

26. 221 sayılı Kanun'un 4. maddesi şöyledir:

"Gayrimenkulün bedelini dava hakkı bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki sene sonra düşer"

B. Uluslararası Hukuk

27. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) her ne kadar Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde açık olarak usule ilişkin güvencelerden söz edilmese de bu maddenin keyfî müdahalelerden korunmak amacıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazları sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsadığını belirtmektedir. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (AGOSI/Birleşik Krallık, B. No: 9118/80, 24/10/1986, § 55; Jokela/Finlandiya, B. No: 28856/95, 21/5/2002, § 45).

29. AİHM ayrıca, usule ilişkin güvencelerin özel kişiler arasında ihtilaf oluşturan mülkiyet hakkı ile ilgili meseleler yanında taraflardan birinin devlet olması durumunda da geçerli olduğunu belirtmiştir (Plechanow/Polonya, B. No: 22279/04, 7/7/2009, § 100). Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasına dair usule ilişkin güvenceler kapsamında mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli bir gerekçesinin olması gerektiğine değinilmiştir. AİHM'e göre bu zorunluluk davacının her iddiasına ayrıntılı olarak cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte en azından mülk sahibinin esasa ilişkin temel iddia ve itirazlarının yargılama makamlarınca yapılacak dikkatli ve özenli bir inceleme sonucunda karşılanması gerekmektedir (Gereksar ve diğerleri/Türkiye, B. No: 34764/05, 34786/05, 34800/05, 34811/05, 1/2/2011, § 54).

30. Gereksar ve diğerleri/Türkiye kararına konu olayda idare tarafından sulama kanalına hasar verilmesi nedeniyle başvuruculların tarlalarının zarar görmesi söz konusudur. AİHM, derece mahkemelerinin kararlarının başvuruculların davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyetteki iddia ve itirazlarına cevap verecek nitelikte yeterli bir gerekçe içermediği tespitine yer vermiştir. AİHM, bu sebeple Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde öngörülen usul güvencelerinin yerine getirilmediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Gereksar ve diğerleri/Türkiye, §§ 55-64).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

32. Başvurucular, murislerinden mirasen intikal eden başvuru konusu taşınmazların kamulaştırma işleminin usulüne uygun yapılmadığını ileri sürmüştür. Başvurucular bununla birlikte anılan taşınmazların hâlen ilköğretim okulu olarak kullanıldığını, ancak bedelinin ödenmediği açıklayarak taşınmazlara kamulaştırmasız el atıldığını belirtmişlerdir. Başvurucular ayrıca İstanbul İl Özel İdaresinin 31/7/1985 tarihli yazısında kamulaştırma bedelinin ödenmediği belirtilmesine rağmen ödendiğinin hatalı olarak kabul edildiğini vurgulamışlardır. Sonuç olarak bu nedenlerle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddia edilmiştir.

2. Değerlendirme

33. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

35. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda başvuruculaın murisleri adına tapuda kayıtlı anılan taşınmazların Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk teşkil ettiğinde kuşku bulunmamaktadır.

36. Malikin mülkünü kullanma, mülkünün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması, mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Somut olayda kamulaştırılan taşınmazların başvuruculaın murisleri adına tapuda kayıtlı olduğu dikkate alındığında mülkün varlığında tereddüt bulunmamaktadır. Kamulaştırma yoluyla başvuruculaın mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

37. Anayasa’nın 13. ve 35. maddelerine göre mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

38. Başvuru konusu olayda taşınmazların kamulaştırılması 6830 sayılı mülga Kanun'un 17. maddesine dayanmaktadır. Bu hükmün öngörülebilir, açık ve ulaşılabilir mahiyette olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla müdahalenin kanunilik koşulunu taşıdığı anlaşılmaktadır.

39. Kamu yararı, doğası gereği geniş bir kavramdır. Yasama ve yürütme organları toplumun ihtiyaçlarını dikkate alarak neyin kamu yararına olduğunu belirlemede geniş bir takdir

yetkisine sahiptir. Somut olayda ilköğretim okulu yapılması nedeniyle taşınmazların kamulaştırması işleminin kamu yararı amacına dayandığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

40. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir (Onur Tur Uluslararası Nakliyat Ltd. Şti., B. No: 2015/947, 15/11/2018, § 59).

41. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

42. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

43. Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleri uyarınca kamu yararı bulunması, kamulaştırma kararının yasada gösterilen esas ve usullerine uyulması, gerçek karşılığın peşin ve nakden ödenmesi kamulaştırmanın anayasal ögeleridir. Kamulaştırılan taşınmazın gerçek karşılığı olan bedelinin tespiti ise uzman mahkemelerin ve Yargıtayın bu konudaki uzman dairelerinin yetki ve görevindedir. Mülkiyet hakkına yapılan müdahale ile ödenen bedel arasındaki ilişki yönünden Anayasa Mahkemesinin yapacağı tespit, orantılılık incelemesinden ibarettir (Mukadder Sağlam ve diğerleri, B. No: 2013/2511, 22/1/2015, § 49; Abdülkerim Çakmak ve diğerleri, B. No: 2014/1964, 23/2/2017, § 52).

44. Kamulaştırma yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde, hedeflenen kamu yararı ile malikin bireysel yararı arasında gözetilmesi gereken adil denge ancak malike tazminat ödenmek suretiyle sağlanabilir. Diğer bir ifadeyle kamulaştırma suretiyle mülkiyet hakkına müdahalede bulunulan durumlarda malike tazminat ödenmesi, müdahaleyle malike yüklenen aşırı külfetin telafi edilmesini temin eden temel bir araçtır. Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında, gerek kamulaştırmada gerekse idari irtifak kurulmasında taşınmazın gerçek karşılığının ödeneceği ifade edilmiştir. Kamulaştırma yapılan hâllerde gerçek karşılık, kamulaştırma yapılması nedeniyle taşınmazın değerinde meydana gelen azalmayı karşılayan tutardır. Bu itibarla kamulaştırma yapılması nedeniyle taşınmazın değerinde meydana gelen azalmayı karşılayacak düzeyde bir tazminatın ödenmediği durumlarda somut olayın koşulları da gözetilerek müdahalenin orantılı olmadığı sonucuna ulaşılabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Saadet Esin, B. No: 2014/18103, 26/10/2017, § 35).

45. Kamulaştırma yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olabilmesi için

taşınmazın gerçek bedelinin malike ödenmesi ve ayrıca ödenen bedelin tespitinde esas alınan tarih ile ödeme tarihi arasında geçen dönemde gerçekleşen enflasyona nispetle taşınmazın hissedilir derecede değer kaybetmemiş olması gerekir. Ödenen tutarların enflasyonun etkilerinden arındırılarak güncelleştirilmesi yani kamulaştırma tarihi ile ödeme tarihi arasında geçen süredeki hissedilir değer kaybını telafi edecek biçimde faiz uygulanması, kamulaştırma bedelinin enflasyon karşısında değer kaybetmesini önleyebilecek bir araçtır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, §§ 42, 59).

46 Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda sağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili, esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve GMO Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

47. Başvurucular 1976 yılında kamulaştırılan taşınmazlarının kamulaştırma bedeline bloke konması nedeniyle ödeme yapılmadığını belirtmişlerdir. Buna göre ödenmeyen kamulaştırma bedelinin -ıslah ile munzam zarar da dikkate alınarak- ödenmesi talebiyle başvuru konusu davayı açmışlardır. Mahkemece, başvuruculaın murisleri tarafından 1978 yılında açılan ve 1980 yılında kısmen kabul edilen kamulaştırma bedelinin artırılması davalarına atıf yapılarak kamulaştırma bedelinin ödendiği varsayılmıştır. Ancak Mahkemece 1976 yılında kamulaştırılan taşınmazlara ait bloke edilen ve 1980 yılında artırılan kamulaştırma bedelinin ödenip ödenmediği, ödendi ise hangi tarihte ödendiği ve buna bağlı olarak değer kaybına uğratılıp uğratılmadığı gerekçeli kararda tartışılarak açıklığa kavuşturulmamıştır.

48. Bu durumda somut olayda derece mahkemeleri kararlarının başvuruculaın davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyette olan iddia ve itirazlarına cevap verecek nitelikte yeterli ve uygun bir gerekçe içermediği anlaşılmaktadır. Nihayetinde başvuruya konu davada başvurucular, kamulaştırma bedelinin bloke edildiğini ve sonrasında blokenin kaldırıldığını ya da kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılmadan ödendiğine dair idare tarafından delil sunulmadığını ileri sürerek iddialarını somut bir temele dayandırmışlardır. Ancak mahkeme kararında başvuruculaın iddia ve itirazlarının dayandığı olgular karşılanmamıştır.

49. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvuruculaın bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge başvurucular aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

50. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

51. Başvurucular; davalı İstanbul İl Özel İdaresi lehine maktu vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekirken nispi vekâlet ücretine hükmedildiğini, bilirkişi incelemesi talep

etmelerine rağmen taşınmazların değerinin tespit edilmediğini ve kamulaştırmaya ilişkin tebligat asıllarının araştırılmadığını belirterek adil yargılanma ve mahkemeye erişim hakları ile çelişmeli yargılanma ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

52. Başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılarak uyuşmazlık hakkında yeniden yargılama yapılmak üzere karar örneğinin ilgili yargı merciine gönderilmesine karar verilmiş olduğundan (bkz. § 59) başvurucuların adil yargılanma ve mahkemeye erişim hakları ile çelişmeli yargılanma ilkesinin ihlal edildiği yönündeki iddialarının kabul edilebilirlik ve esas açısından ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

54. Başvurucular, maddi ve manevi tazminat ödenmesi ile yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

55. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

56. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

57. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu

öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

58. İncelenen başvuruda mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. İhlalin derece mahkemeleri kararlarının başvurucuların davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyette olan iddia ve itirazlarına cevap verecek nitelikte yeterli ve uygun bir gerekçe içermemesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

59. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 7. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

60. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

61. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 479 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.479 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mülkiyet hakkının ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere kararın Bakırköy 7. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2012/269, K.2012/587) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 479 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.479 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN YILMAZ (2)

B. No: 2016/9401 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/9401

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN YILMAZ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/9401)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Hüseyin YILMAZ

Başvurucu Vekilleri : 1. Av. Mehdi ÖZDEMİR

2. Av. Mesut BEŞTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması ve gizlilik kararı dolayısıyla soruşturma belgelerinin incelenememesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; sağlık durumuna rağmen ceza infaz kurumunda tutulma nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/5/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca tutukluluk hâlinin sonlandırılarak tedbiren tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca 2017/5096 numaralı başvuru dosyasının konu ve kişi yönünden hukuki irtibatı nedeniyle 2016/9401 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

6. 18/5/2016 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) yazılan müzekkereye verilen cevap sonrasında İkinci Bölüm tarafından 25/5/2016 tarihinde başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulmasının yaşamına, maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik bir tehlike oluşturduğuna dair derhâl tedbir kararı verilmesini gerektirir bir durum bulunmadığı gerekçesiyle tedbir talebinin reddine karar verilmiştir. Bununla birlikte verilen kararda başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulması konusunda düzenlenecek sağlık raporunun ivedi bir şekilde yerine getirilmesi ve gelişmeler hakkında bilgi verilmesi istenilmiştir.

7. Başvurucu 27/10/2016 tarihinde sağlık sorunlarından ve henüz hakkında sağlık raporu düzenlenmediğinden bahsederek yeniden tahliye edilmesi amacıyla tedbir talebinde bulunmuştur. 7/11/2016 tarihinde başvurucunun sağlık durumuna ilişkin bir kez daha yazı yazılmış, gelen cevabın incelenmesi sonucunda ilk ret kararındaki gerekçelerle ikinci kez başvurucunun tedbir talebi reddedilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

9. Başvurucu, PKK/KCK terör örgütü adına eylem ve faaliyetlerde bulunma isnadıyla yürütülen bir soruşturmayla ilgili olarak 11/4/2016 tarihinde Diyarbakır Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde avukatı eşliğinde ifade vermiştir. Başvurucuya gizli bir tanığın 28/3/2016 tarihli ifadesi ve başvurucunun telefonunun dinlenmesi neticesinde elde edilen farklı tarihlerdeki yedi ayrı konuşma ve on dört mesajlaşma kapsamında sorular sorulmuştur.

10. Gizli tanık C.Y. başvurucuyu fotoğraftan teşhis ederek kendisiyle ilgili olarak şu şekilde beyanda bulunmuştur:

"Ben bu şahsı Hüseyin YILMAZ olarak tanırım. Burada açık kimlik bilgilerini sizlerden Hüseyin YILMAZ (T.C. Kimlik No: 1...4) Ağrı Ağrı-Merkez K... nüfusuna kayıtlı, İ. ve H. oğlu, Ağrı ...1956 doğumlu şahıs olarak öğrendim. Kendisi ekoloji yerel yönetimler alanındaki isimlerden biridir. Ancak geçmiş dönemdeki olumsuz pratiklerinden ötürü pasivize edilmiştir. Suruçta kurulan Rojava komisyonu içerisinde ekoloji yerel yönetimler adına katılmış ve sorumlu düzeyde faaliyet yürütmüştür. Kendisi 05...4 numaralı hattı kullanır. Kendisi örgüt içerisinde kötü bir sicile sahiptir. Şöyle ki Türkiye ülkesi ile rojova bölgesi arasında gidiş geliş yapan kişilerden kendi menfaatine 1... euro para almaktaydı. Bu örgüt tarafından öğrenildi ve örgütsel soruşturma geçirdi. Şu anda HDP içerisinde faaliyet yürüttüğünü biliyorum. Kendisini kesin ve net olarak teşhis ediyorum."

11. Başvurucu; gizli tanığın beyanlarının asılsız olduğunu, kimseden para almadığını, 2014 yılında tahliye olduktan sonra Şengal ve Kobani bölgesinden gelen insanların barınabilecekleri çadır kentleri oluşturmak amacıyla çalışmalar yaptığını, o dönemde Demokratik Bölgeler Partisinin meclis üyesi olması sebebiyle resmî olarak görevli olduğunu, 2015 yılında Suruç Kaymakamlığının izniyle Kobani'dekilere yardım için yurt dışına gidip

geldiğini belirtmiştir. Başvurucu; gizli tanığın ifadesinde geçen telefon numarasını kısa süre kullandığını, yasa dışı örgütlerle bağlantısını olmadığını, hâlen Halkların Demokrasi Partisinin Merkez Kurul Yönetiminde görev yaptığını ifade etmiştir.

12. Başvurucuya ifadesinin devamında 24/12/2015 günü R. isimli şahısla yaptığı telefon konuşması sorulmuştur. Telefon konuşmasında başvurucunun R.ye "Yeni mahalle soğan mı götürüyorsunuz?Y. ıı Y. hele silah mı alsın şeye adı nedir şantiyeye gelsin, evet, getirip hayrına şantiyeye bıraksın." dediği hatırlatılmıştır. İfade alan polis memurları, soğanla el bombasının kastedildiğini ve PKK/KCK terör örgütünün Suriye'deki uzantısı olan PYD mensuplarına götürülmek üzere şantiyeye bırakılması talimatını verdiğini, bu talimatı da örgütün üst düzey yöneticilerinin isteği üzerine ilettiğini iddia etmişlerdir. Başvurucu bu soruya cevaben özetle söz konusu konuşmayı kendisinin gerçekleştirdiğini, konuşmanın geçtiği dönemde yasal olarak Kobani bölgesinde çalışmalar yaptığını, konuşmada geçen soğanın gerçek anlamda olduğunu ve şantiyede çalışanların yemesi için R.den hayır amacıyla getirmesini istediğini, kendisinin şoför olarak Kobani'de çalışan biri olduğunu söylemiştir. Başvurucu ayrıca konuşmada geçen Y. isimli kişinin inşaat mühendisi olarak insani amaçla Kobani'de çalıştığını, silah sözüyle soğanı kastettiğini, gerçek silahtan bahsetmediğini, bulunduğu alana herhangi bir şekilde silah gelmediğini ve almadığını beyan etmiştir.

13. Başvurucu, ifadesinin sonunda kalp ve böbrek hastası olduğunu ve ani ölüm riski altında yaşadığını belirterek serbest bırakılmasını talep etmiştir.

14. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla sevk edildiği Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 12/4/2016 tarihinde tutuklanmıştır. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"..Şüphelinin üzerlerine atılı Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçunu işlediğine dair kuvvetlu suç varlığını gösterir somut delillerin (28/03/2016 tarihli C.Y. isimli gizli tanığın şüpheli şahsın Rojawa bölgesinde örgüt adına faaliyet yürüttüğünü beyan etmesi, gizli tanık beyanlarını doğrular nitelikte usulüne uygun alınmış iletişim tespiti kararına istinaden yapılan çalışmalar neticesinde elde edilen içeriklere ilişkin tutanakların mevcut olması, şüphelinin gizli tanık beyanını doğrular nitelikte sınır bölgelerinde bulunduğunun tespit edilmesi, şüphelinin kollukça sorulan sorulara hayatın olağan akışına aykırı cevaplar vermesi, dosyaya sunulmuş 08/05/2014 tarihli raporun üzerine yaklaşık 2 yıl gibi bir sürenin geçtiği dikkate alındığında kişinin içinde bulunduğu sağlık koşullarının değişmiş olabileceği anlaşılmakla bu rapora itibar edilemeyeceği ve tüm dosya kapsamı) 5271 Sayılı CMK' 100/1 maddesinde belirtilen 'kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin', Anayasanın 19/3. maddesinde belirtilen 'kuvvetli belirtinin (şüphe) ve AİHS' in 5/3. maddesinde belirtilen 'makul şüphenin bulunduğuna dair hakimliğimizi ikna edebilecek bilgi ve somut deliller var olduğu..

Şüphelinin üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunun nitelik itibariyle 5271 Sayılı CMY'nun 100/3-a maddesindeki belirtilen katalog suçlar içerisinde yer olması, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğuna yönelik yukarıda yapılan açıklamalar dikkate alındığında isnad edilen suçlamanın işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunduğu anlaşılmakla; şüphelil hakkında CMY'nun 100/3-a maddesinde belirtilen tutuklama nedeni var olduğu

...isnat edilen suçlamanın niteliği, suçlamanın kanunda yazılı hapis cezasının alt ve üst sınırı, İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri göz önüne alındığında tutuklama kararının ulaşılmak istenen amaç için elverişli olduğu, tutuklama kararının

ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olduğu ve verilen tutuklama kararı ile ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçünün (orantı) bulunduğu, tutuklama zorunluluğu gerektiren nedenlerin var olduğu., bu itibarla tutuklama tedbirine başvurularak elde edilmesi beklenen yarar ile şüpheliler açısından ortaya çıkacak zarar karşılaştırılarak, tutuklama tedbirinin uygulanmasının gerekli olduğu sonucuna varıldığı, adli kontrol hükümlerinin uygulanması ile bu amaca ulaşılamayacağı, adli kontrole ilişkin hükümlerin değerlendirildiğinde bunların yeterli olmayacağının düşünüldüğü, bu nedenlerle Anayasanın 13. ve 5271 Sayılı CMK nun 100/1 maddesinde belirtilen ölçülülük ilkesine göre tutuklama kararının ölçülü olacağı, Açıklanan tüm bu hususlar dikkate alındığında adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı, şüpheliler hakkında Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin var olduğu, Bir tutuklama nedeninin bulunduğu ve Ölçülülük ilkesinin gerçekleştiği anlaşıldığından; Anayasanın 19. maddesi, AİHS' in 5. maddesive5271 Sayılı CMK' 100. maddesinde belirtilen tutuklama nedenlerinin var olduğu. Ayrıca AİHS'in 5/1 maddesi uyarınca özgürlükten yoksun bırakmanın yasalara uygun olup, 5271 Sayılı CMK' 100. maddesinin de AİHS' in tüm maddelerinin özünde var olan hukukun üstünlüğü ilkesi ile uyumlu olduğu anlaşılmakla; şüphelinin CMK 100 ve devamı maddeleri gereğince TUTUKLANMASINA ...[karar verildi.]"

15. Başvurucu 18/4/2016 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde, Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 22/4/2014 tarihli sağlık raporuna göre ceza infaz kurumu koşullarında kalamayacağını, ani ölüm riski altında olduğunu belirtmiş, ayrıca isnat edilen suçlamaların asılsız olduğunu iddia etmiştir.

16. Başvurucunun itirazı Diyarbakır 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 21/4/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Karar başvurucuya 3/5/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 16/5/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Başvurucuyla birlikte yirmi yedi kişi hakkında Savcılığın 3/10/2016 tarihli iddianamesiyle silahlı terör örgütü kurma ve yönetme suçundan cezalandırılmaları istemiyle kamu davası açılmıştır.

19. İddianamede, başvurucunun üzerine atılı suçu işlediğine ilişkin olarak;

i. Silahlı terör örgütü PKK/KCK'nın örgüt mensuplarına para ve malzeme temin etmesi ve toplanmasına aracılık etmesi,

ii. Silahlı terör örgütünün sözde yürütme konseyinin işleyişi, alınan kararlar ve görülen aksaklıklar hakkında yapılan toplantılara katılarak PKK/KCK terör örgütü adına eylem ve faaliyetlerde bulunması,

iii. PKK/KCK terör örgütünün cenaze defnine halkın katılımını üst düzeyde tutmayı önemli görmesi ve cenaze bilgilendirme mesajlarını terör örgütü ile ilişki ve irtibat içinde olan üst düzey yöneticilere göndermesi bağlamında başvurucunun telefonunda da bu türden mesajların bulunması,

iv. Silahlı terör örgütüne adına yürüyüş düzenlenmesi konusunda faaliyetlerde bulunması olgularına dayanıldığı görülmüştür.

20. Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) E.2016/492 sayılı dosyası üzerinden görülmeye başlanan kamu davasında 20/11/2016 tarihinde Tensip Tutanağı hazırlanmıştır.

21. Başvurucu 21/11/2016 tarihinde sağlık sorunlarını da gerekçe göstererek tahliye

talebinde bulunmuştur. Başvurucunun yargılamasını yapan Mahkemenin 22/11/2016 tarihli kararıyla yurt dışı çıkış yasağı konularak başvurucu salıverilmiştir.

22. Mahkemenin 16/2/2017 tarihli ilk duruşmasında başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu, emniyet müdürlüğündekine benzer şekilde ifade vererek suçlamaları kabul etmemiştir. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla dosya derdesttir.

B. Başvurucunun Sağlığına ve Sunulan Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bilgiler

23. Başvurucu 2005 yılından itibaren bazı sağlık sorunlarının başladığını ve bunların kronik hâle geldiğini, iskemik (koroner arter), aterosklertoik, akut miyokard infarktüs gibi kalp hastalıkları dışında hiperlipidemi hastası olduğunu, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinin 27/10/2005 tarihli raporuna göre rahatsızlıkları sebebiyle ömür boyu ilaç kullanması ve diyet listesine göre beslenmesi gerektiğini belirtmektedir. Başvurucu 2009-2014 yılları arasında da adli bir soruşturma kapsamında özgürlüğünden yoksun bırakıldığını, bu süreçte hastalıklarının ilerlediğini, 2013 yılında ceza infaz kurumunda tutulmaktayken koroner by-pass ameliyatı olduğunu söylemiştir.

24. Başvurucu, Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 8/5/2014 tarihli raporuyla koroner arter hastası olması sebebiyle ani ölüm riski taşıdığından ceza infaz kurumunda tutulma koşullarının kendisi için uygun olmadığının tespit edildiğini belirterek söz konusu raporu bireysel başvuru formuna eklemiştir.

25. Başvurucu 18/4/2016 tarihinde Savcılığa yazdığı dilekçeyle yukarıda belirtilen rapor içeriğinden bahsederek tutukluluk durumunun hayati bir risk oluşturup oluşturmayacağı konusunda rapor alınmasını, alınacak rapor sonrasında tutukluluk durumunun yeniden gözden geçirilmesini talep etmiştir.

26. Başvurucunun tedbir talebinin değerlendirilmesi için yazılan yazıya verilen cevapta (bkz. § 6) başvurucuya sunulan sağlık hizmetlerinden bahsedilmektedir. Buna göre;

- Başvurucunun dilekçesine istinaden (bkz. § 25) 18/5/2016 tarihinde Diyarbakır Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesinde (Diyarbakır Hastanesi) sağlık kurulu raporu alınmak üzere giriş işlemlerinin yapıldığı ve işlemlerin devam ettiği,

- Başvurucunun sağlık sorunları nedeniyle ceza infaz kurumu aracılığıyla Cumhuriyet Başsavcılığına veya infaz hâkimliğine başvuruda bulunmadığı,

- Ceza İnfaz Kurumunda mesai saatleri içinde aile sağlığı merkezi (ASM) bulunduğu, bir doktor, bir ASM hemşiresi, üç sağlık memuru, bir infaz koruma başmemuru ile yeterli sayıda infaz ve koruma memurunun burada görev yaptığı, mesai saatleri dışında vardiya sistemi ile görevlendirilen personeller tarafından tutuklu ve hükümlülerin sağlık işlemlerinin takibinin yapıldığı, ayrıca mesai saatleri dışında ve hafta sonlarında Sağlık Müdürlüğüne bağlı 112 Acil Servisi ambulansı ilehasta tutuklu ve hükümlülere gerekli sağlık hizmeti verildiği, başvurucunun sağlık kontrollerinin düzenli sağlanarak gerekli hassasiyet ve özenin gösterildiği belirtilmiştir.

27. Tedbir talebinin ikinci kez değerlendirilmesi için yazılan yazıda (bkz. § 7) "25/5/2016 tarihli tedbir kararı sonrasında başvurucunun sağlık durumuyla ilgili sürecin hangi aşamada olduğu, başvurucunun ceza infaz kurumundaki tutulma koşullarında ve sağlık hizmetlerine erişiminde bir değişiklik veya aksama olup olmadığı" sorulmuş olup Savcılığın başvurucuyla ilgili verdiği cevapta şu hususlar yer almıştır:

- 23/5/2016 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu revirine çıkarıldığı, daha önceden kullandığı ilaçların reçete edildiği,

- 18/5/2016, 24/5/2016, 30/5/2016 ve 1/6/2016 tarihlerinde Diyarbakır Hastanesine sevk edildiği ve sağlık kurulu işlemlerinin yapıldığı,

- Diyarbakır Hastanesinin başvurucu hakkında düzenlediği 1/6/2016 tarihli sağlık raporunda "Hastada KAH+HT+CABGO mevcut. Hasta yürümekle göğüs ağrısı olmuyor. Ara ara atrofik şikâyetler mevcut. İlaç tedavisinin artırılması ve poliklinik kontrolü önerilir." şeklinde tespitte bulunulduğu,

- 14/6/2016 tarihinde 15 No.lu ASM'de muayene edildiği ve ilaç reçete edildiği,

- 20/6/2016 tarihinde ASM'de yapılan muayenesi sonucunda Diyarbakır Hastanesinin Nefroloji Polikliniğine sevk edildiği, burada 23/6/2016 tarihinde yapılan muayenede böbreğinde kist ve prostat büyümesi tespit edildiği, Üroloji Polikliniğine sevk edilerek altı ay sonrasına kontrol ve ayrıca Kardiyoloji Polikliniğinde muayene önerildiği,

-28/6/2016 tarihinde ASM'de muayene edildiği ve ilaç reçete edildiği,

- 12/7/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesinin Kardiyoloji Polikliniğine sevk edildiği, ilaçları reçete edilerek göğüs ağrısının devam etmesi hâlinde poliklinik kontrolü önerildiği,

- Sağlık kurulu işlemlerinin Diyarbakır Hastanesinde 19-29/7/2016 tarihleri arasında yapıldığı,

- 3/8/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesinin Sağlık Kuruluna çıkarıldığı, Heyetin uygun görmesi üzerine Kardiyoloji Polikliniğinde muayene edildiği,

-9/8/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesinde miyokard perfüzyon sintigrafisi (MPS) çekildiği, 7/9/2016 tarihinde anjio yapılması planlandığı,

- 15/8/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesinin Üroloji Polikliniğinde muayene edildiği ve tetkiklerinin 19/9/2016 tarihinde yapıldığı,

- 22/9/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesinin Üroloji Polikliniğinde muayene edildiği, böbrek kisti ve prostat teşhisi konularak kontrol için bir ay sonrasına gün verildiği,

- 23/9/2016 tarihinde koroner anjiyografi uygulandığı, 26/9/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesinden çıkışının yapıldığı,

- 10/10/2016 tarihinde ASM'de muayenesinin yapılarak ilaçlarının reçete edildiği,

-12/10/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesi Sağlık Kuruluna çıkarıldığı, aynı tarihli raporda AKBGO ve Anjiyo+Aritma atakları olan başvurucunun Kardiyoloji Konseyi sonucu üst merkeze sevkinin uygun olduğunun belirtildiği,

-17/10/2016 tarihinde ASM'de muayene edildiği ve Fizik Tedavi Polikliniğine sevk edildiği,

- 24/10/2016 tarihinde Diyarbakır Hastanesinin Üroloji Polikliniğine sevk edildiği, tetkiklerinin değerlendirilmesi sonucunda prostat hastalığıyla ilgili ilaç reçete edildiği,

- Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun 3/11/2016 tarihli kararıyla sağlık raporu doğrultusunda başvurucuya ısıtıcı verildiği,

-Diyarbakır Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine sevki için 8/11/2016 tarihinde başlatılan işlemlerin devam ettiği,

- Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünde tutulan başvurucunun sağlık hizmetlerine erişiminin sağlandığı, sağlık kurulu raporu alınmasına dair sürecin devam ettiği, Ceza İnfaz Kurumunda tabip, hemşire ve sağlık memurunun bulunduğu, mesai saatlerinin dışında 112 Acil Servisi ambulansı ile sağlık hizmeti verildiği

IV. İLGİLİ HUKUK

28. İlgili hukuk için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 33-56 ile Fatma Müge Tekin ve Özge Tekin, B. No: 2014/2504, 20/3/2019, §§ 26-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

30. Başvurucu; çelişkili ve iletişim tespit tutanaklarıyla örtüşmeyen tanık beyanlarına itibar edilerek, konuşma içeriklerine farklı anlamalar yüklenerek serbest bırakılmak yerine hukuka aykırı şekilde tutuklandığını, ayrıca adli kontrol hükümlerinin uygulanması konusunda değerlendirme yapılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

31. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığına yönelik bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Genel İlkeler

33. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

34. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale olarak tutuklamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup

olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

35. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72).

36. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesine göre de şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın davranışlarının delilleri yok etme, gizleme ya da değiştirme, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturması hâllerinde tutuklama kararı verilebilecektir. Maddede ayrıca işlendiği konusunda kuvvetli şüphe bulunması şartıyla tutuklama nedeninin varsayılabileceği suçlara ilişkin bir listeye yer verilmiştir (Halas Aslan, §§ 58, 59).

37. Diğer taraftan Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda dikkate alınacak hususlardan biri tutuklama tedbirinin isnat edilen suçun önemi ve uygulanacak olan yaptırımın ağırlığı karşısında ölçülü olmasıdır (Halas Aslan, § 72).

38. Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olup olmadığının, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesinin bu hususta denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapılmalıdır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 123, 124).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Başvurucu, yürütülen bir soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

40. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

41. Başvurucu hakkında başta tutuklama kararı olmak üzere soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler dikkate alındığında başvurucunun tutuklanmasına esas alınan temel olgunun PKK/KCK isimli silahlı terör örgütünü konu alan bir soruşturma sürecindeki eylem ve işlemleri olduğu anlaşılmaktadır.

42. Savcılıkça hazırlanan iddianamede ise başvurucu ile birlikte diğer şüphelilerin eylemleri ayrı ayrı anlatılarak değerlendirilmiştir. Başvurucuya isnat edilen silahlı terör örgütünün örgüt mensuplarına para ve malzeme temin etmesi ve toplanmasına aracılık etmesi, silahlı

terör örgütünün sözde yürütme konseyinin işleyişi, alınan kararlar ve görülen aksaklıklar hakkında yapılan toplantılara katılarak PKK/KCK terör örgütü adına eylem ve faaliyetlerde bulunması, telefonunda örgütün cenaze bilgilendirme mesajları olması, yine silahlı terör örgütüne adına yürüyüş düzenlenmesi konusunda faaliyetlerde bulunmasıyla ilgili olarak soruşturmada tanık sıfatıyla ifadesi alınan kişinin beyanları ve telefon dinlemesi yoluyla tespit edilen iletişim kayıtları değerlendirilerek başvurucunun atılı suçları işlediği iddia edilmiştir (bkz. §§ 18, 19). PKK/KCK isimli silahlı terör örgütünü konu alan soruşturmanın özellikleri, başvurucunun bu soruşturma sürecindeki konumu ile tutuklamaya karar veren Sulh Ceza Hâkimliğinin atıf yaptığı deliller ve bunların içeriği bir bütün olarak değerlendirildiğinde soruşturma makamlarınca başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu sonucuna varılmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

43. Başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar da dâhil olmak üzere somut olayın tüm özelliklerinin dikkate alınması gerekir.

44. Başvurucunun tutuklanmasına ve itirazın reddine karar verilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır. Öte yandan PKK'nın yurt içinde ve yurt dışındaki faaliyetleri dolayısıyla bu terör örgütü adına örgütsel nitelikte faaliyetlerde bulunmakla suçlanan başvurucunun serbest bırakıldığında yurt içinde saklanması veya yurt dışına çıkması ve burada barınması imkânı diğer kişilere göre çok daha fazladır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 61; Devran Duran, § 66).

45. Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan suçun niteliğine, suça ilişkin öngörülen cezanın alt ve üst sınırına, tutuklamanın ölçülü olmasına, adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı kanaati ile ve isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan tutuklama nedeni bulunduğu varsayılabilen katalog suçlardan olmasına dayandığı görülmektedir (bkz. § 14).

46. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Diyarbakır 2. Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden dayanılan tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

47. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

48. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde

yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle PKK/KCK ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile bu örgütün özellikleri dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır.

49. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Diyarbakır 2. Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

51. Başvurucu; tutuklanması sürecinde gizlilik kararı gerekçe gösterilerek dosyaya erişiminin engellendiğini, isnat edilen filler ve delillerden haberdar olamadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

52. Başvurucunun 1/6/2016 tarihinde, aynı konuya ilişkin ileri sürdüğü ihlal iddiaları ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu, İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonun 20/1/2017 tarihli ve 2016/10513 başvuru numaralı kararıyla başvurunun bu yönüyle kabul edilemez olduğuna kesin olarak karar verildiği anlaşılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

B. Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

54. Başvurucu 2016 yılından itibaren Halkları Demokratik Partisinde genel sayman olarak görev yaptığını, görevinin gereği olarak yerine getirdiği siyasi çalışmalar nedeniyle haksız şekilde tutuklanmasının siyasi faaliyette bulunma hakkı üzerinde caydırıcı bir etki yarattığını belirterek söz konusu hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

55. Anayasa Mahkemesi, tutuklama tedbirinin ifade ve basın özgürlükleri, dernek kurma hürriyeti, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları gibi diğer temel hak ve özgürlükler üzerindeki etkisini incelerken öncelikle tutuklamanın hukuki olup olmadığını ve/veya tutukluluğun makul süreyi aşıp aşmadığını değerlendirmekte; sonrasında tutuklamanın hukukiliğine ya da tutukluluğun süresinin makullüğüne ilişkin vardığı sonucu da dikkate alarak diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğini belirlemektedir (Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, §§ 92-100; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 111-117; Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 157-164; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 191-203; Mustafa

Ali Balbay, §§ 120-134; Faysal Sarıyıldız, B. No: 2014/9, 3/1/2014 §§ 61-75; Gülser Yıldırım (2), §§ 60-74).

56. Somut olayda başvurucunun tutuklanmasının hukuki olmadığı iddiası incelenirken derece mahkemelerinin olayda tutuklama nedeninin ve başvurucunun suç işlemiş olabileceğine ilişkin inandırıcı delillerin bulunduğuna, ayrıca tutuklamanın ölçülü olduğuna ilişkin gerekçelerinin ilgili ve yeterli olduğu, kararın keyfi bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (bkz. §§ 39-50). Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler dikkate alındığında başvurucunun yalnızca seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı kapsamında kalan eylemleri nedeniyle soruşturmaya maruz kaldığı ve tutuklandığı iddiası yönünden farklı bir sonuca varılmasını gerekli kılan bir durum bulunmamaktadır (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Selahattin Demirtaş [GK], B. No: 2016/25189, 21/12/2017, §§ 199-201; Gülser Yıldırım (2),§§ 185-187).

57. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklanmasının seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

58. Başvurucu 2005'ten itibaren yüksek tansiyon, bel ve boyun fıtığı, romatizma, safra kesesinde taş ve böbreklerde kitle gibi rahatsızlıkları bulunduğunu ve bunların kronik hâle geldiğini, kalp hastalığı nedeniyle ani ölüm riski altında olduğu ve ceza infaz kurumunda tutulamayacağı 2014 yılında düzenlenen sağlık raporuyla tespit edilmiş iken bu rapor dikkate alınmaksızın tutuklandığını, tutuklu kaldığı süreçte rahatsızlıklarının ilerlediğini, verilen yemeklerin yemesi gereken diyet listesiyle uyumlu olmadığını belirtmiştir. Başvurucu, sağlığına uygun tedavinin ceza infaz kurumunda sağlanmasının mümkün olmadığı göz ardı edilerek tutuklanması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

59. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

60. Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumlarının fiziki ve tıbbi imkânlarının sağlık durumuna uygun olmamasına dayalı şikâyetleri istikrarlı bir şekilde kötü muamele yasağı kapsamında incelemektedir (Mete Dursun, B. No: 2012/1195, 18/11/2015; Serdar Öztürk, B. No: 2013/7532, 4/2/2016; Sabri Kaya, B. No: 2014/8482, 29/6/2016; Ergin Aktaş, B. No: 2014/14810, 21/9/2016; Hayati Kaytan, B. No: 2014/19527, 16/11/2016; İmam Çelikdemir, B. No: 2014/20289, 5/12/2017).

61. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun şikâyetleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı çerçevesinde bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

62. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki “Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan

bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” şeklindeki kural, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "İnfazda temel ilke" kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz." ve yine Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir." şeklinde düzenleme ile açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla tutuklamaya veya hapis cezasına mahkûmiyete ilişkin bir kararın yerine getirilmesi için sağlanacak şartlar, insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 36).

63. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir. Ceza infaz kurumunda tutulmanın pratik gerekleri çerçevesinde mahkûmların sağlık ve esenlikleri gibi hususların yeterli bir şekilde güvence altına alınması ve mahkûmlara gerekli tıbbi yardımın sağlanması da insan onuruna yakışır koşulların sağlanması için gereklidir (Turan Günana, § 39). Bu çerçevede hasta bir kişinin uygun olmayan fiziki ve tıbbi koşullarda tutulması da Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muamele olarak kabul edilebilir (Murat Karabulut, B. No: 2013/2754, 18/2/2016, § 65).

64. Hukuka uygun olarak özgürlüğü kısıtlanan herkesin insan onuruna uygun tutma koşullarına sahip olma hakkı bulunduğunu, alınan tedbirlerin uygulanma koşullarının kişiyi tutukluluğa bağlı kaçınılmaz üzüntü seviyesini aşacak yoğunlukta bir ümitsizliğe sokmaması gerektiğini kabul etmek gerekir (Fatih Hilmioğlu, B. No: 2014/648, 18/9/2014, § 65). Ayrıca Anayasa'nın tutuklu bir kimsenin sağlık gerekçesiyle serbest bırakılması için hiçbir genel zorunluluk getirmediğini ancak doğal olarak ortaya çıkan fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklardan kaynaklanan acının yetkililerin sorumlu tutulabileceği tutukluluk koşulları dolayısıyla artması ya da artma riskinin bulunması hâlinde bu durumun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebileceğini belirtmek gerekir (Fatih Hilmioğlu, § 66).

65. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin hasta olmaları durumunda devletin kontrolü altında tuttuğu bu kişilere gerekli tıbbi yardımı sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi veya gerektiği gibi ifa edilmemesi sonucunda kişinin yaşamı veya vücut bütünlüğü bakımından tehlike arz eden acil bir duruma, ağır veya uzun süreli bir acı çekmesine sebebiyet verilmiş olması, belirtilen sonuçlar ortaya çıkmamakla birlikte kişinin tıbbi yardımdan mahrum kalmış olması nedeniyle yaşadığı stres, huzursuzluk veya aşağılanma hissinin -olayın kendine has koşulları çerçevesinde- insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele düzeyine ulaşacak ciddiyette olması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiği kabul edilebilir. Bu kapsamdaki değerlendirmede kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasına bağlı dezavantajlı konumunun da dikkate alınması gerekir (Hayati Kaytan, § 44).

66. Somut olayda başvurucu; kronik rahatsızlıklarının ilerlemesinden, diyet listesine uygun yemek verilmemesinden ve ani ölüm riskine rağmen ceza infaz kurumunda tutulmasından şikâyet etmektedir. Başvurucu 2014 yılında düzenlenen rapordan bahsederek ani ölüm riski taşıması nedeniyle ceza infaz kurumunda kalamayacağını iddia etmiş ise de -tek başına- tutuklanmasından yaklaşık iki yıl önce alınmış rapora dayanılarak başvurucunun ceza infaz

kurumunda tutulamayacağından söz edilemez. Başvurucuya sunulan sağlık hizmetlerinin ve bu bağlamda sağlığının bozulup bozulmadığının değerlendirilmesi gerekir.

67. Başvurucunun tutuklu olarak bulunduğu süreçte yaşadığı sağlık problemleri ile ilgili olarak hem Ceza İnfaz Kurumu bünyesinde faaliyet gösteren sağlık merkezine hem de gerektiğinde daha donanımlı Diyarbakır Hastanesine sevkinin sağlandığı, bu kapsamda gerekli muayene, tahlil, tetkik ve tedavi hizmetlerinin verildiği anlaşılmaktadır (bkz. § 27). Başvurucu, sunulan sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğundan ve sağlık durumunun kötüleştiğinden bahsetmiş ise de tıbbi bilgi ve belgelerle desteklenmeyen bu konudaki beyanlarının soyut olmaktan öteye geçmediği görülmektedir. Uygun tedavi koşullarının ceza infaz kurumunda sağlanamayacağını iddia eden başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulması nedeniyle hangi sağlık hizmeti imkânından yararlanamadığını veya ne tür eksikliklerin tedavisini zorlaştırdığını açıklamadığı görülmektedir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmaya başlanmadan önce de kalp rahatsızlığı bulunduğu anlaşılan başvurucunun 2014 yılında düzenlenmiş rapor dışında, sunduğu veya ilgili kurumlardan gelen tıbbi belgelerde ceza infaz kurumunda tutulmasına engel olabilecek şekilde bir rahatsızlığından bahsedilmemektedir. Dolayısıyla sırf ceza infaz kurumunda tutmanın ani ölüm riski doğurduğunu söylemek eldeki verilerle mümkün görünmemektedir.

68. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumunda diyet listesiyle uyumlu yemekler verilmediğini, birlikte tutulduğu kişilerle aynı yemeklerini yediğini iddia etmektedir. Başvurucu, diyet listesinde ne gibi yiyecekler olduğuna ilişkin bir bilgi sunmuş değildir. Diğer taraftan başvurucu, diyetine uygun yemek verilmesi konusunda idari veya adli makamlara bir başvuru yaptığına dair açıklama yapmamıştır. Dolayısıyla başvurucu; iddialarını somut belgelerle desteklememiş, ayrıca infaz hâkimliği önünde şikâyetlerini dile getirip başvuru yollarını usulüne uygun olarak tüketmemiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Süleyman Araç, B. No: 2015/7985, 20/9/2018, §§ 19-29; Hüseyin Yılmaz (2), B. No: 2014/3718, 9/5/2018, § 45). Sonuç olarak başvurucu; rahatsızlığının Ceza İnfaz Kurumu şartları veya yetkililerin uygulamalarından kaynaklanan bazı nedenlerle kötüleştiğini, bu nedenle özgürlüğünden yoksun bırakılma nedeniyle ortaya çıkan olağan elemin ötesinde bir ızdırap ve/veya acıya maruz bırakıldığını ciddi ve araştırmaya elverişli delillerle ortaya koymamıştır. Dolayısıyla başvurucu, rahatsızlıklarına rağmen tutukluluk hâlinin devam ettirilmesinin sağlığı üzerindeki etkisini somut olarak ortaya koymadan soyut bir şikâyet ileri sürmüştür.

69. Bu tespitler kapsamında başvurucunun sağlık durumuna rağmen tutukluluk hâlinin devam ettirilmesi nedeniyle kötü muameleye maruz kaldığı yönündeki iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

70. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ilişkin iddiaların mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle REDDİNE,

B. 1. Tutuklamanın hukuki olmadığına ve tutuklanma dolayısıyla seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

B.Y.

B. No: 2016/23685 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/23685

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

B.Y. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/23685)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : B.Y.

Vekili : Av. Taner KILIÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının; hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulma nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucu bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm

tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm tarafından 8/11/2016 tarihinde başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine ilişkin işlemin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1976 doğumlu bir erkek olup İran İslam Cumhuriyeti (İran) vatandaşıdır.

9. Başvurucu 24/8/2016 tarihinde eşi, kızı ve eşinin bakımını üstlendiği yeğeni ile birlikte 24/8/2016 tarihinde İstanbul Atatürk Havalimanı'ndan Türkiye'ye giriş yapmıştır.

10. Başvurucu ve ülkeye beraber giriş yaptığı yakınları 3/9/2016 tarihinde İzmir Adnan Menderes Havalimanı'ndan -çeşitli ülkelere ait- sahte pasaportlar ile Hollanda'ya gitmek üzere çıkış yapmak isterken yakalanmışlardır.

11. Başvurucu ve eşi hakkında resmî belgede sahtecilik suçundan adli işlem yapılmıştır.

12. Başvurucu 4/9/2016 tarihli polise verdiği ifadesinde özetle; beraberindekilerle birlikte İran pasaportlarını görevli polislere göstererek Kıbrıs'a gideceklerini söylediklerini, havalimanındaki pasaport kontrol noktasını geçtikten sonra Hollanda'ya giden uçağa yöneldiklerini, buradaki görevliye Portekiz pasaportunu gösterdiğini fakat pasaportun sahte olduğu anlaşılınca polis ofisine götürüldüklerini belirtmiş ayrıca kendisi ve ailesi için sahte pasaportları nasıl temin ettiğini ayrıntılı şekilde anlatmıştır.

13. Başvurucu ifadesinde İran'da siyasi bir durumu olmadığını, işsizlik ve kız çocuk yetiştirmenin zor olması nedeniyle ülkesinden ayrıldığını, Kanada veya İngiltere'ye gitmeyi amaçladığını beyan etmiştir.

14. Başvurucu ve yanındakiler, haklarında adli işlemler yapıldıktan sonra 4/9/2016 tarihinde İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğüne teslim edilmişlerdir.

15. Başvurucu hakkında İzmir Valiliğinin 5/9/2016 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (h) bendi uyarınca sınır dışı etme ve idari gözetim altına alma kararları tesis edilmiştir.

16. Başvurucu 5/9/2016 tarihinden itibaren İzmir'de bulunan Harmandalı Geri Gönderme Merkezinde (GGM) tutulmaya başlanmıştır.

17. Başvurucu, idari gözetim altında bulunduğu sırada avukatı aracılığıyla uluslararası koruma başvurusu yaptığını beyan etmiştir.

18. Sınır dışı etme kararının iptali için 5/9/2016 tarihinde İzmir 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır.

19. Dava dilekçesinde özetle ülkesinde sıhhi tesisat uzmanı olarak çalıştığını, aynı zamanda İran'daki idam cezaları aleyhinde faaliyette bulunan bir inisiyatifin üyesi olduğunu, bu oluşuma çeşitli siyasi görüşten ve meslekten kişilerin katıldığını, amaçları doğrultusunda eylemler yaptıklarını, son olarak Tahran'ın Kerec bölgesinde elli kişinin idamına karar verilip on kişinin infazı gerçekleştirilince protesto gösterisi düzenlediklerini belirtmiştir. Başvurucu, yapılan gösterinin kamu görevlileri tarafından kamerayla kaydedildiğini, gösteri sonrasında çalıştığı işyerine gelen güvenlik güçlerinin birçok kez dört günü bulan sürelerde kendisini gözaltına aldığını fakat serbest bırakıldığını, hakkında dava açılmadığını iddia

etmiştir. Gözaltıların sık ve keyfî olarak tekrarlandığını, bu nedenle işten çıkarıldığını belirten başvurucu; ağustos ayı içinde ceza infaz kurumundaki bir arkadaşının kendisinin de tutuklanacağı haberini göndermesi üzerine ülkeden kaçmaya karar verdiğini, ülkesinde yaşamının tehlike altında olduğunu, kötü muamele görebileceğini beyan etmiştir.

20. Bunlar dışında dava dilekçesinde başvurucu, eşiyle ilgili de bazı açıklamalarda bulunmuştur. Bir moda merkezinin sahibi olan eşinin ağır para cezalarına çarptırıldığını ve çeşitli baskılara maruz kaldığını, bu nedenle moda merkezini kapatmak zorunda kaldığını söylemiştir.

21. İdare Mahkemesinin 21/10/2016 tarihli kararıyla başvurucunun açtığı dava kesin olarak reddedilmiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"Dava dosyasının incelenmesinden, 24.08.2016 tarihinde ülkemize yasal yollardan giriş yapan ve 90 günlük vizesi bulunan davacının, 03.09.2016 tarihinde İzmir Adnan Menderes Havaalanında Hollanda/Amsterdam'a gidecek yolcuların uçağa alınmadan 228 nolu körük kapısında yapılan kontrolde, ibraz ettiği pasaport ve biniş kartlarının üzerinde yurtdışı çıkış mührü bulunmadığının anlaşılması üzerine yapılan araştırmada, davacının ibraz ettiği pasaportun 17.10.1970 doğumlu Angelo Palma adına tanzim edilmiş Portekiz pasaportu olduğu ve tamamen sahte olduğunun anlaşıldığı, davacının üzerinden kendisine ait orijinal İran pasaportunun çıkması üzerine davacının da aralarında bulunduğu 4 kişinin gerekli işlemlerin yapılması için Havaalanı Suç Önleme ve Soruşturma Büro Amirliğine teslim edildiği, davacının alınan ifadesinde, 03.09.2016 tarihinde eşi F., çocuğu N. ve eşinin ablasının kızı P.M. ile birlikte kendilerine ait İran pasaportu ile Kıbrıs'a gideceğini söyleyerek pasaport noktasından geçtiğini, önceden Hollandaya gitmek için temin ettiği bilet ve Portekiz pasaportu ile uçağa binmek isterken yakalandığı, sahte pasaportları [5...] pound karşılığı Türkiyede temin ettiğini, Kanada veya İngiltereye gidebilmek için Hollandaya gitmek istediğini, İranda siyasi bir durumu olmadığını, işsizlik ve kız çoçuklarını yetiştirmek zor olduğu ve çalışma amaçlı gitmek istediğini beyan ettiği, 05.09.2016 tarihinde idari gözetim altına alındığı, dava konusu işlem ile de, 6458 sayılı Yasa'nın 54/1-h maddesi uyarınca sınır dışı edilmesine karar verildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda, sahte pasaportla Türkiye'den çıkış yaparken yakalanan davacının, yukarıda anılan Yasa'nın 54/1-h maddesi uyarınca sınır dışı edilmesinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

Öte yandan, davacının uluslararası koruma başvurusunda bulunduğu öne sürüldüğünden, sınır dışı etme kararının uygulanması sırasında; 6458 sayılı Yasa'nın 80'inci maddesinin, (1/e) bendinde yer alan; "İtiraz veya yargılama süreci sonuçlanıncaya kadar kişinin ülkede kalışına izin verilir." hükmünün dikkate alınacağı tartışmasızdır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine..."

22. Başvurucu verilen karardan 4/11/2015 tarihinde haberdar olduğunu belirtmiştir.

23. Başvurucu 8/11/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

24. Başvurucu 15/11/2016 tarihinde GGM'den salıverilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38; Abdolghafoor Rezaeı, B. No: 2015/17762, 6/12/2017, §§ 20-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

27. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu; İdare Mahkemesinde ileri sürdüğü sebeplerle ülkesine gönderilmesi hâlinde hayatının tehlike altında olacağını ve kötü muamele görebileceğini, uluslararası koruma talebinde bulunmasına rağmen sadece ülkeden yasal olmayan şekilde çıkış yapmaya çalışmasının iptal davasında gözönünde tutulduğunu, bu nedenle geri göndermeme yasağına aykırı davranıldığını belirterek yaşam hakkının ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun sınır dışı edilmesi hâlinde yaşam hakkının ihlal edilebileceğine ilişkin iddiaları ve diğer şikâyetleri kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

30. Anayasa'da yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden çıkarılmalarına ilişkin konularda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere bu husus, devletin egemenlik yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A., § 54).

31. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında yaşama hakkının yanında maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı da güvence altına alınmıştır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı hükmüne yer verilmiştir. Maddenin sistematiğinden de anlaşılacağı üzere birinci fıkrada genel olarak güvence altına alınan bireyin maddi ve manevi varlığı, üçüncü fıkrada kötü muamelelere karşı özel olarak korunmuştur (A.A. ve A.A., § 55).

32. Anılan maddede, devlete getirilen kötü muamelede bulunmama (negatif) yükümlülüğünün herhangi bir istisnasına yer verilmemiştir. Temel hak ve özgürlüklerin savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hâllerde kullanılmasının durdurulmasına imkân veren Anayasa'nın 15. maddesinde de maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağı belirtilmiştir. Bu durum, kötü muamele yasağının mutlak nitelikte olduğunun açık göstergesidir (A.A. ve A.A., § 56).

33. Ancak bu yasakla korunan hakların gerçek anlamda güvence altına alındığından bahsedilebilmesi için devletin kötü muamelede bulunmaması yeterli değildir. Devletin aynı zamanda bireyleri kendi görevlilerinin ve üçüncü kişilerin kötü muamele oluşturabilecek eylemlerine karşı da koruması gerekir (A.A. ve A.A., § 57).

34. Nitekim Anayasa'nın 5. maddesinde "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Anayasa'nın 5. ve 17. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde devletin bireyi işkence ve kötü muamele yasağına karşı koruma (pozitif) yükümlülüğünün de bulunduğu anlaşılmaktadır (A.A. ve A.A., § 58).

35. Anayasa'nın 5., 16. ve 17. maddeleri uluslararası hukuk ve özellikle de Türkiye'nin taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri ile birlikte yorumlandığında devletin egemenlik yetkisi alanında olup gönderildikleri ülkede kötü muameleye maruz kalabilecek yabancıların da maddi ve manevi varlıklarına yönelik risklere karşı korunmalarının devletin pozitif yükümlülükleri arasında yer aldığının kabulü gerekir (A.A. ve A.A., § 59).

36. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere karşı gerçek anlamda bir koruma sağlanabilmesi için bu kişiye sınır dışı kararına karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır (A.A. ve A.A., § 60).

37. Dolayısıyla kötü muameleye karşı koruma pozitif yükümlülüğünün -anılan yasağın koruduğu hakların doğası gereği- hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancıya iddialarını araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme imkânı sağlayan usul güvencelerini de içerdiği kuşkusuzdur (A.A. ve A.A., § 61).

38. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir (A.A. ve A.A., § 62).

39. Kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü, her sınır dışı işleminde yukarıda belirtilen şekilde bir araştırma yapılmasını gerektirmez. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu tarafından savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir/ araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) bir iddia ortaya konmalıdır. Bu doğrultuda başvurucu; geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı, (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı, bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır. Ancak savunulabilir iddianın ortaya konması somut olayın özelliğine göre farklılık gösterebileceğinden her olayda ayrıcadeğerlendirme yapılmalıdır (A.A. ve A.A., § 63).

40. Geri gönderilen ülkenin koşullarının kamu makamları tarafından resen araştırılması gerektiğine ilişkin kural, başvurucunun bu konuda açıklamada bulunma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Yryskul Beishenaliev, B. No: 2016/7458, 20/4/2017, § 51).

41. Somut olayda başvurucu; İdare Mahkemesine sunduğu dava dilekçesinde idam cezalarına karşı muhalif görüş sergileyen bir oluşuma üye olduğunu ve bu amaçla katıldığı protesto gösterileri nedeniyle birçok kez gözaltına alındığını, eşiyle birlikte ülkesindeki kamu makamlarından baskı ve zulüm gördüklerini beyan etmiştir (bkz. §§ 19, 20). Başvurucunun idam cezasına karşı muhalif duruş ortaya koyan bir gruba üyeliğine ve katıldığı gösteriler nedeniyle gözaltına alınmasına ilişkin iddialarının kendi beyanlarından ibaret olduğu görülmektedir. Başvurucu ne mensubu olduğu grubun adını ne de bu grupla birlikte hareket ettiğini gösteren bir delili sunmuştur. Başvurucu ilk derece mahkemesinde veya bireysel başvuru formunda söz konusu grupla ilgili bir video, fotoğraf, broşür veya araştırma yapmaya yarar bir belge paylaşmamıştır. Başvurucu, dile getirdiği hususları destekleyen ve kamu makamlarının araştırma yapmasını sağlayacak somut bilgi veya belgeler ortaya koymamıştır.

42. Öte yandan başvurucu, ailesiyle birlikte 24/8/2016 tarihinde Türkiye'ye giriş yapmasına rağmen uluslararası koruma başvurusunu ancak sınır dışı etme kararından sonra yapmıştır. Türkiye'nin daimî bir koruma sağlamadığını duydukları şeklindeki bir izahın somut olayın koşulları karşısında itibar etmeyi gerektirir düzeyde ciddi olmadığı görülmektedir. Kaldı ki başvurucunun sahte pasaportla yakalanmasından sonra adli işlemler için verdiği beyanında kızlarının daha iyi yetişmesini sağlamak ve çalışmak amacıyla ülkelerinden ayrıldıklarını söylemiştir. Belirtilen hususlar, başvurucunun kötü muamele riski altında olduğu için ülkesini terk etmek zorunda kaldığına ilişkin iddialarının inandırıcılığını zayıflatmaktadır.

43. Sonuç olarak başvurucunun ülkesine geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin iddialarını makul şekilde açıklamadığı, bu iddialarını destekleyen somut bilgi ve belge sunmadığı anlaşılmaktadır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının savunulabilir nitelikte olmadığı anlaşıldığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

45. Başvurucu; Anayasa'nın 19. maddesinde öngörülen güvencelere aykırı olarak haksız yere özgürlüğünden yoksun bırakıldığını, yasal haklarının anlayabileceği bir dilde hatırlatılmadığını ve idari gözetim kararının usulüne uygun bir şekilde tebliğ edilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği ile etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

46. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında, hürriyeti kısıtlanan kişiler için güvence altına alınan bir yargı merciine etkili başvuru hakkı Anayasa’nın 40. maddesinin özel bir hâlini ifade ettiğinden 40. madde yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

47. Anayasa Mahkemesi 6458 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 11/4/2014 tarihinden sonra idari gözetim altında bulundurulan yabancıların gerek idari gözetim kararının idarece resen sonlandırılması gerekse tutulanların sulh ceza hâkimliğine yaptıkları itiraz üzerine serbest

bırakılmalarını müteakiben kendisine yapılan başvurularda, Anayasa'nın 19. maddesine ve 6458 sayılı Kanun'daki usule aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren ya da hakkında sınır dışı etme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya gözetim altına alınması uygulamasında tutma kararı verme işleminin koşulları, süresi, sürenin uzatılması, ilgiliye bildirilmesi, idari gözetim kararına karşı başvuru yolları gibi usul güvencelerine aykırılık dolayısıyla bu başlık altında yapılan şikâyetlerden ötürü ihlal kararları vermiştir (K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, I.S. ve diğerleri, B. No: 2014/15824, 22/9/2016).

48. Anayasa Mahkemesi tarafından içtihat değişikliğine gidilen B.T. ([GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017) başvurusunda, herhangi bir idari karar olmaksızın idari gözetim altına alınarak özgürlüğünden yoksun bırakılan yabancılar bakımından doğan zararlar için idari yargı mercilerinde doğrudan tam yargı davası açılabileceği belirtilmiştir. Anılan kararda 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin idari işlem veya eylem türleri yönünden herhangi bir ayrım yapılmadığından idari fonksiyona giren her türlü işlem veya eylem sebebiyle oluşan zararın tazmininin bu kurala dayanılarak idari yargıda açılacak tam yargı davasıyla istenebilmesi için yeterli bir yasal zemin oluşturduğu, sırf -bilgi eksikliği nedeniyle- fiiliyatta bu yolun işletilmemesinin etkisiz olduğu biçiminde yorumlanamayacağı, hiçbir idari işlem ve eyleme dayanmadan hukuka aykırı biçimde tutulan yabancılar yönünden tam yargı davasının etkili hukuk mekanizması olduğu belirtilmiştir (B.T., §§ 52, 54).

49. Ancak Anayasa Mahkemesi 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesine göre hukuki niteliği itibarıyla idari bir işlem olduğu hâlde yabancıyı özgürlüğünden yoksun bırakan mahiyetini de dikkate alan kanun koyucunun idari gözetim kararına karşı itiraz mercii olarak münhasıran sulh ceza hâkimliklerini tayin ettiğini, bu açıdan idare mahkemelerinin idari gözetim kararının hukuka uygunluğunun denetimi konusunda herhangi bir yetkisi bulunmadığından sulh ceza hâkimliğine itiraz edilmeden idari yargıda tam yargı davası açılamayacağını açıklamıştır (B.T., §§ 70, 71). Başvurucunun idari gözetim altında tutulmasına ilişkin olarak sulh ceza hâkimliğine müracaat ettiğine dair bir bilgi ya da belgeye başvuru formu ve/veya eklerinde yer verilmediği görülmektedir.

50. Bu durumda 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesinin (6) numaralı fıkrası dikkate alındığında somut olayda idarece idari gözetim altından salıverilen başvurucunun uğradığını öne sürdüğü maddi ve manevi zararların karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen sulh ceza hâkimliğine başvuru yolunu tüketmeden yaptığı başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Sınır dışı etme işlemine ilişkin olarak verilen tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

E. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

F. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne GÖNDERİLMESİNE 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.S.

B. No: 2016/66491 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/66491

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.S. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/66491)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : M.S.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; gözaltında bulunulan süre boyunca sistematik işkenceye maruz kalınması ve tutulma koşulları nedeniyle kötü muamele yasağının, haksız gözaltına alınma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, bu süreçte mesleğinden uzaklaştırılma nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. 13/11/2019 tarihinde Komisyon tarafından başvurunun özel hayata saygı hakkı ile şeref ve itibar hakkına ilişkin kısmının kabul edilemez olduğuna, diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 1976 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedir.

10. Başvurucu, Gazi Üniversitesi Personel Dairesi başkanlığı görevini yürütmekteyken 15 Temmuz darbe teşebbüsü ertesinde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle 31/7/2016 tarihinde İngiltere'den Türkiye'ye dönüş yaptığı esnada Ankara Esenboğa Havalimanı'nda gözaltına alınmıştır.

11. Toplam on yedi gün gözaltında kalan başvurucu, Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 16/8/2016 tarihli kararıyla tutuklanarak Sincan 2 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) yerleştirilmiştir.

12. Başvurucu gözaltına alınırken, gözaltından çıkarılırken ve gözaltı süresi boyunca iki günde bir olmak üzere hakkında Ankara Gazi Mustafa Kemal Devlet Hastanesinden toplam on adli muayene raporu alınmıştır. Tüm adli muayeneler farklı doktorlarca yapılmıştır. Muayene koşulları ve içerikleri şöyledir:

- 31/7/2016: Darp izi yoktur.

- 2/8/2016: Darp ve cebir izi yoktur. Muayene sırasında güvenlik görevlisi bulunmaktadır. Muayene edilenin aktif şikâyeti yoktur.

- 4/8/2016: Darp ve cebir izi yoktur. Muayene sırasında güvenlik görevlisi bulunmaktadır.

- 6/8/2016: Darp ve cebir izi yoktur. Muayene sırasında güvenlik görevlisi bulunmamaktadır. Muayene edilenin ishal şikâyeti vardır.

- 8/8/2016: Muayene sırasında güvenlik görevlisi bulunmaktadır. Muayene edilenin üç gündür sulu dışkılama ve bulantı şikâyeti vardır. Acil Serviste serum takviyesi önerildi.

-10/8/2016: Yapılan adli muayenede darp ve cebir izine rastlanmamıştır.

- 12/8/2016 (saat 09.47): Darp ve cebir izi yoktur. Muayene edilenin şikâyeti yoktur. Muayene sırasında güvenlik görevlisi bulunmaktadır.

-12/8/2016 (saat 19.49): Darp ve cebir izi yoktur. Muayene sırasında güvenlik görevlisi bulunmamaktadır. Muayene edilenin ishal şikâyeti vardır.

- 14/8/2016: Darp ve cebir izi yoktur. Muayene sırasında güvenlik görevlisi bulunmaktadır. Muayene edilenin ishal ve bel ağrısı şikâyeti vardır. Muayene edilenin kıyafetleri kısmen çıkarılmıştır.

- 16/8/2016: Darp ve cebir izi yoktur. Muayene sırasında güvenlik görevlisi bulunmaktadır. Muayene edilenin ishal ve bel ağrısı şikâyeti vardır. Muayene edilenin kıyafetleri kısmen çıkarılmıştır.

13. Başvurucu 26/8/2016 tarihinde, gözaltında bulunduğu süre zarfında kolluk görevlileri tarafından kendisine işkence uygulandığı iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Savcılığına

(Savcılık) şikâyette bulunmuştur. Başvurucu şikâyetinde ayrıca kendisini muayene eden doktorlar hakkında da yasal işlem yapılmasını talep etmiştir.

14. Başvurucunun Savcılık kararına yansıyan soruşturma aşamasındaki şikâyeti şöyledir:

" ...tutuklu olan müştekinin ... şikayet dilekçesinde 31/07/2016 tarihinde Ankara Esenboğa havaalanında gözaltına alındığını, havalanına çağırılan polis ekibine teslim edildiğini, ... önce Gazi Devlet Hastanesine adli muayene için daha sonra Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube Müdürlüğüne götürüldüğünü ellerinin ters kelepçelendiğini, gözlerinin bağlanarak nezaretin önündeki koridorda saatlerce bekletildiğini, daha sonra nezarete alındığını, çok kalabalık olan nezarethanede yatacak yer olmadığını uzun süre aç ve susuz bekletildiğini, gözaltı boyunca ağır ve sistematik işkence yapıldığını, 01/08/2016 tarihinde elleri ters kelepçeli ve gözleri bağlı vaziyette karanlık ve boş bir odaya alındığını, pantolonunun çıkarılıp darp edildiğini, sırtüstü düştüğünü, sol baş parmağında hissizlik oluştuğunu, hakaret ve tehditlere maruz kalıp vücuduna rastgele vurduklarını, kafasına karnına yüzüne, kulağına ve dizlerine vurduklarını, sigarayla kıllarını yaktıklarını, daha sonra yüz üstü yatırıp iç çamaşırını da çıkarıp soğuk su ile ıslatıp vurmaya devam ettiklerini, ellerindeki yarım litrelik plastik bir pet şişeyi makatına soktuklarını, şişedeki suyu bağırsaklarına akıttıklarını, bu nedenle 4-5 gün dışkısını tutamadığını, yaklaşık 10 gün isal gezdiğini, ilk tuvalete gittiğinde pet şişenin mavi kapağını kilotunda bulduğunu birara kelepçelerini çözüp ayakları ile ellerini ezdiklerini, hayalarını tutarak çektiklerini, kızın, karın bize helal gibi sözler söylediklerini, bu yaşadıklarına o dönemde aynı nezarette kaldığı kişilerin şahit olduklarını, 2 günde bir usulen yapılan adli muayenede doktorlarla yalnız kalmalarının engellendiğini ve içeride mutlaka bir polisin olduğunu, içeride polis varken darp ve cebir var mı sorusuyla muhatap olduklarını, bu şekilde birden bire torba suçlu ilan edilerek faili bulunmayan herşeyin üzerine yüklenmeye çalışıldığını, 11 Ağustos 2016 tarihinde başlayan ifadenin 12 Ağustos 2016 sabah saatlerinde son bulduğunu, 22 saat süren ifade alma işleminde uyuma ve yeterince dinlenmesine izin verilmediğini, ifade alma işlemi bittiğinde kendisini avukatıyla çay ocağına gönderdiklerini, tekrar sorgu odasına geldiğinde, ifadeyi okumasına izin verilmeden zorla ifadeyi imzalattırdıklarını, avukatın da ifadeyi okumadan ve hatta ifadeye göz atmadan imzaladığını, ifadeyi okutmadan imzalaması konusundaki ısrarları nedeni ile kendilerinin ifadeye birşeyler eklediklerini düşündüğünü, bunları mahkemede dile getirmek istemesine rağmen korkudan birşey söyleyemediğini, bu şekilde işkence ve tehditlerle alınan ifadenin hükümsüz olduğunu, kendisine ağır ve sistematik işkence yapıldığını, gözaltında bulunduğu sürede adli muayenesini yapan sağlık mensupları hakkında ve kendisine işkence yapan emniyet görevlileri hakkında gereğinin yapılmasını beyanla şikayetçi olduğu..."

15. Savcılık tarafından başvurucunun tutulduğu nezarethaneye ilişkin kamera görüntüleri talep edilmişse de Ankara Emniyet Müdürlüğünün 28/11/2016 tarihli cevabında şube içindeki güvenlik kameralarının yirmi günlük kayıt süresiyle kayıt yaptığı, bu nedenle başvurucunun nezarethanede bulunduğu süreye ait görüntülerin mevcut olmadığı bildirilmiştir.

16. Soruşturma devam ederken başvurucu 29/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Yapılan bireysel başvurudan sonra Savcılıkça, 29/9/2017 tarihinde şikâyet edilen kolluk görevlileri hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına, adli raporları düzenleyen sağlık görevlileri hakkındaki şikâyetin işleme konulmamasına karar verilmiştir. Kararın

gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Gözaltında kaldığı süre boyunca kendisini muayene edip adli rapor düzenleyen sağlık mensuplarının görevlerini kötüye kullandıkları, iddiasının genel ve soyut nitelik arz ettiği müştekinin adli raporların usulsüz düzenlendiğine ilişkin iddiasıyla ilgili somut herhangi bir bilgi ya da belge ibraz edemediği anlaşıldığından suçlamaya dair dilekçenin, 4483 Sayılı Kanunun 4/Son maddesi uyarınca işleme konulmamasına,

Durumun müştekiye bildirilmesine,

Danıştay 1. Dairesinin 03/03/2005 tarihli 2004/794 esas ve 2005/301 karar sayılı içtihadı gereğince kesin olarak karar verildi.

Müştekinin gözaltında kaldığı süre boyunca uyuşturucu ile mücadele şube müdürlüğü görevlilerince işkence yapıldığı, hakaret ve tehditlere maruz kaldığı iddialarının soyut iddiadan ibaret olduğu, adli raporlarda müştekinin vücudunda darp ve cebir izine rastlanmadığının bildirildiği anlaşıldığından şüpheli emniyet müdürlüğü görevlilerinin üzerlerine atılı suçları işlediklerine dair müştekinin soyut iddiasından başka yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilemediğinden kovuşturmaya yer olmadığına... "

18. Savcılık kararı başvurucuya 11/10/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir. Karara başvurucu tarafından itiraz edildiğine ilişkin bir bilgi Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) yapılan araştırmada tespit edilemediği gibi Savcılığın 16/1/2020 tarihli yazı cevabında da başvurucunun itirazının bulunmadığı belirtilmiştir.

19. İnfaz Kurumuna yazılan müzekkere cevabında ise başvurucunun itiraz dilekçesinin Savcılığa 24/10/2017 tarihinde gönderilmiş olduğu bildirilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Gözaltında Tutulma Koşulları Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, gözaltında kötü koşullarda tutulduğunu, zaman zaman kendisine yiyecek ve su dahi verilmediğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Bakanlık bu hususta görüş bildirmemiştir.

b. Değerlendirme

23. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte de dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

24. Kişinin tutuklanmasıyla ya da gözaltı sürecinin sonunda salıverilmesiyle birlikte gözaltı

sürecindeki tutma hâli sona erer. Gözaltı sürecinden sonra kişinin tutuklanması ihlal iddiasına ilişkin tutma hâlinin devam ettiğini göstermez. Zira kişi tutuklandıktan sonra ceza infaz kurumuna gönderilmekte ve dolayısıyla tutma koşulları değişmektedir. Ayrıca ceza infaz kurumundaki tutma hâlinde kişilerin tutma koşullarına ilişkin olarak infaz hâkimliklerine başvurma imkânı bulunmaktadır. Bu itibarla gözaltı süreci sona eren kişiler yönünden artık mevcut ihlali önleyici ya da tutma koşullarının geleceğe yönelik olarak düzeltilmesini temin edici hukuk yollarına başvurulması anlamını yitirmekte, bu durumda uğranılan zararları tazmin edici mekanizmaların varlığı yeterli hâle gelmektedir. Dolayısıyla gözaltı süreci sona erenlerin nezarethaneden ayrıldıkları tarihe kadar maruz kaldıkları tutma koşullarına ilişkin şikâyetleri bakımından etkili hukuk mekanizmasının tazminat yolu olduğu söylenebilir (Nebahat Baysal Gül, B. No: 2016/14634, 28/5/2019, § 23).

25. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı Kanun İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinde, idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından idari yargıda tam yargı davası açılabileceği belirtilmiştir. Buna göre idarenin işlem ve eylemlerinden kaynaklanan her türlü zararın idari yargıda açılacak bir tam yargı davasına konu edilmesi mümkündür. Bu bağlamda idari yargıda açılacak tam yargı davasında idare mahkemesinin tutulma koşullarının ilgili ulusal ve uluslararası hukuka uygun olup olmadığını denetlemesi ve bu çerçevede tutulma koşullarının hukuka aykırı olduğunu tespit etmesi hâlinde -zararın ve bu zararla tutulma koşulları arasında illiyet bağının da bulunması kaydıyla- tazminata hükmetme yetkisini haiz olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır (Nebahat Baysal Gül, §§ 27, 28).

26. Bu durumda 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesi dikkate alındığında ulaşılabilir ve tutulma koşullarının standartlara uygun olmaması sebebiyle doğan maddi ve manevi zararların karşılanması bakımından başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz olduğu görülen tam yargı davası başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Kolluk Görevlilerinin Kasıtlı Eylemleri Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu; gözaltında bulunduğu süre boyunca kolluk görevlileri tarafından sistematik olarak işkenceye maruz kaldığını, ters kelepçeli ve gözleri bağlı şekilde kolluk merkezinde saatlerce ayakta bekletildiğini, iç çamaşırıyla sorgulandığını, su şişesiyle anal penetrasyon yapıldığını, soğuk suyla ıslatılarak yumruk ve tekmelerle darbedildiğini, ağır sözlü ve fiilî şiddete maruz kaldığını iddia ederek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde; başvurucunun Savcılık kararına itiraz etmediği, dolayısıyla başvuru yollarını tüketmediği, öte yandan iddialarının soyut olması ve sağlık raporlarıyla desteklenmemesi nedeniyle şikayetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmiştir.

30. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formunda dile getirdiği hususları yinelemiş; Savcılık kararına itiraz ettiğini, itirazının İnfaz Kurumu aracılığıyla gönderildiğini, Sulh Ceza Hâkimliğinin bu konuda karar vermemesinin kendisinden kaynaklanan bir hataya dayanmadığını, bu nedenle başvuru yollarını tükettiğini ileri

sürmüştür.

b. Değerlendirme

31. Öncelikle değerlendirilmesi gereken husus başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği meselesidir. Başvurucunun Savcılık kararına itiraz dilekçesini Savcılığa gönderilmek üzere bulunduğu İnfaz Kurumuna süresinde sunduğu, Kurumun da dilekçeyi üst yazıyla Savcılığa gönderdiği anlaşılmaktadır.

32. Savcılık kayıtlarına geçmeyen bahse konu itiraz dilekçesi doğrultusunda Sulh Ceza Hâkimliğince Savcılık soruşturması incelenmemiş ise de başvurucuya atfedilebilecek bir kusur bulunmadığının açık olması karşısında başvuruda başvuru yollarının tüketilmiş olduğu değerlendirilmektedir.

33. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

34. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu çerçevesinde bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde olay hakkında etkili bir resmî soruşturmanın yürütülmesi gerekmektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110; Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25).

35. Ancak bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle işkence ve kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğinin tespit edilebilmesi için her türlü makul şüpheden uzak kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde bir soruşturma yükümlülüğünün bulunduğundan bahsedilebilir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28). Öte yandan bir şikâyet yapılmadığında bile kötü muameleyi gösteren yeterli belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

36. Bu noktada kişinin sağlıklı hâldeyken gözaltına alındığı ancak salıverildiği anda ya da salıverilmeden önce vücudunda yaralanma tespit edildiği durumlarda söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme ve mağdurun bu yöndeki iddialarını şüphede bırakacak kanıtları sunma yükümlülüğünün devlete ait olduğunu, özellikle ilgili iddiaların doktor raporları ile doğrulandığı hâllerde kötü muamele yasağı bağlamında açık sorunların ortaya çıkacağını ifade etmek gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 94).

37. Kötü muameleye maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emareleri ve delilleri sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir. Bu kapsamda mağdur olduğunu ileri süren kişilerin olgulara dayanmayan yetersiz açıklamaları, iddialarının delillerle desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu, kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeleri gibi hususlar kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddiaların savunabilir olduğundan ve dolayısıyla

bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemeyecektir. Bu gibi durumlar -iddiaların güçlü bir dayanak ile birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirilmemesi- söz konusu olduğunda mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerini söyleyebilmek de mümkün değildir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, §§ 45, 46).

38. Bununla birlikte kişilerin iddialarını desteklemek için yetkili makamlara zamanında başvurmaları gibi bir özen yükümlülükleri de bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi, bu tür şikâyetleri esastan inceleyebilmek için bu konuda haklı bir neden ileri sürülmediğinde kişilerin iddialarını desteklemek için kendilerinden makul olarak beklenen her şeyi yerine getirdiğine kanaat getirmek durumundadır. Aksine kanaat getirildiğinde söz konusu iddialar savunabilir düzeye ulaşmadığı için kötü muamele yasağının ihlal edildiğinin incelenebilmesi mümkün olmamaktadır (Beyza Metin, § 47).

39. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

40. Kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkin başvurularda, başvurucunun delil elde etmesi konusundaki zorluklar dikkate alınmakta ve başvurucudan ihlal iddialarını kanıtlaması beklenmemektedir. Ancak başvurucudan ihlal iddialarının araştırılmasına, dosya kapsamında sahip olunan bilgi ve belgelerle karşılaştırılarak bir değerlendirme yapılmasına elverişli somut bir olay anlatımı yapması beklenmektedir (Mehmet Özkara, B. No: 2015/7415, 17/7/2019, § 31).

41. Başvurucu, gözaltında tutulduğu sırada sözlü ve fiziksel şiddete uğradığını ileri sürmektedir. Gözaltına alınırken, gözaltı süresi boyunca iki günde bir ve gözaltından çıkarılırken başvurucu hakkında toplam on sağlık raporu alındığı görülmektedir. Alınan sağlık raporlarında başvurucuda darp ve cebir izine rastlanmadığına yönelik tespit yapıldığı anlaşılmaktadır. Başvurucu, sağlık raporlarının gerçeği yansıtmadığını iddia etmiş ise de bu iddiayı destekleyen bir olgu ortaya koyamamıştır. Öte yandan başvurucunun muayene sırasında doktorun sadece şikâyetini sorduğu iddiasının aksine alınan sağlık raporlarının bir kısmında başvurucunun kıyafetlerinin de kısmen çıkarılarak muayenesinin yapıldığı, bir kısmında da muayene sırasında kolluk görevlisinin dahi bulunmadığı belirtilmiştir. Bu durumda başvurucunun iddialarının sağlık raporlarıyla desteklenmediği anlaşılmaktadır.

42. Diğer yandan yapılan soruşturma kapsamında kamera görüntülerinin yirmi gün içinde silinmesi nedeniyle temin edilemediği, başvurucunun gözaltına alındığı tarihten yirmi altı gün, gözaltından çıktığı tarihten on gün sonra şikâyetçi olması nedeniyle bu zaman aralığında kayıtların otomatik silindiği anlaşılmıştır.

43. Tüm bu tespitlere göre başvuruya konu fiilî ve sözlü şiddet olayına ilişkin olarak ileri sürülen iddialar oldukça ağır nitelikte olmasına karşın bu iddiaları desteklemeyen sağlık raporları ile birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin olarak savunulabilir bir iddiasının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden

incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

45. Başvurucu, hukuken gerekmediği hâlde gözaltına alındığını ve on yedi gün gözaltında kaldığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

46. Bakanlık bu hususta görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

47. 4/12/2004 tarihli ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun koruma tedbirleri nedeniyle tazminat konusunu düzenleyen 141. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince, uygulanan koruma tedbirinin niteliğine göre asıl davada hüküm verilmesine gerek bulunmayan hâllerde yargılamanın sonucu beklenmeksizin (Hikmet Kopar ve diğerleri, B. No: 2014/14061, 8/4/2015, § 68), asıl davada hüküm verilmesini gerektiren hâllerde ise verilecek hükmün kesinleşmesinin ardından tazminat talep edilmesi mümkündür.

48. Bu kapsamda, açılacak tazminat davasında ileri sürülen ihlal iddiası açısından uygun bir giderim sağlanması mümkün görünmektedir.

49. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu, başvurucunun anılan yolu tükettiğine yönelik herhangi bir bilgi ve belge sunmadığı değerlendirildiğinde anılan şikâyetin incelenmesinin ikincillik ilkesi gereği mümkün olmadığı tespit edilmiştir.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

51. Başvurucu, gözaltı ve devamındaki yargısal süreçte mesleğinden uzaklaştırıldığı için mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

52. Bakanlık bu hususta görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

53. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı; mevcut mal, mülk ve ekonomik değerleri koruyan bir temel haktır. Kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı -bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- mülkiyet kavramı içinde değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, § 36). Ayrıca gelecekte elde edileceği iddia edilen bir gelirin mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir (Sultan Tokay ve diğerleri, B. No: 2013/1122, 26/6/2014, § 42).

54. Bu çerçevede başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamına giren bir ekonomik değeri veya en azından böyle bir değeri elde etme yönünde meşru beklentisi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

55. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna

karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kolluk görevlilerinin kasıtlı eylemlerinden dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gözaltında tutulma koşullarından dolayı kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

E.A.

B. No: 2016/71478 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/71478

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

E.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/71478)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : E.A.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tek kişilik odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. 13/11/2019 tarihinde Komisyon tarafından başvurunun özel hayata saygı hakkı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, kötü muamele yasağının kasıtlı uygulamalar ve gözaltında tutma koşullarına yönelik şikâyete ilişkin kısmının kabul edilemez olduğuna, kötü muamele yasağının ceza infaz kurumunda tutma koşullarıyla ilgili kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden tespit edilen şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olduğu gerekçesiyle 19/7/2016 tarihinde tutuklanmış ve Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) konulmuştur.

11. Başvurucu, diğer bazı mahpusların da kaldığı odada (çoklu oda/koğuş) tutulmakta iken 9/9/2016 tarihinde tek kişilik odaya alınmış olup inceleme tarihi itibarıyla burada tutulmaktadır.

12. Başvurucu, tek kişilik odaya alınmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek Silivri 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) bu uygulamayı şikâyet etmiştir. İnfaz Hâkimliği 24/11/2016 tarihli kararı ile başvurucunun talebini reddetmiştir. İnfaz Hâkimliği gerekçesinde, tutukluların infaz kurumunun yüksek güvenlikli bölümünde tek veya üç kişilik odalarda barındırılabileceği gerekçesiyle tutuklu hakkında yapılan uygulamanın ceza infaz kurumu kurallarına ve mevzuata uygun olduğunu açıklamıştır.

13. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz 17/1/2017 tarihinde Silivri Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir. Nihai karar, başvurucuya 30/1/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 29/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan başvurucunun tek kişilik odada tutulduğu sürece ilişkin ayrıntılı bilgi talep edilmesi üzerine İnfaz Kurumu tarafından 15/10/2019 ve 28/1/2020 tarihlerinde gönderilen yazılı cevaba göre;

i. Kurumda tek kişilik odalar 12,5 metrekare büyüklüğündedir. Odalarda havalandırma penceresi, duş ve tuvalet bulunmakta; mutfak bölümü bulunmamaktadır.

ii. Başvurucu, Kurumda bulunduğu süreler içinde avukatı ve yakınları ile çok sayıda açık ve kapalı görüş gerçekleştirmiştir.

iii. Kurumda bulunduğu süreler içinde başvurucunun süreli ve süresiz yayınlardan faydalanma hakkını kullanabildiği anlaşılmıştır.

iv. Başvurucu, Kurumda bulunan diğer tutuklu/hükümlülerle birlikte havalandırma hakkından gün boyu her gün yararlanmıştır.

v. Başvurucu, talebi üzerine psikolojik değerlendirmeye tabi tutulmuş; çeşitli hastalıklarından dolayı muayene edilmiş ve gerekli ilaç tedavilerine başlanmıştır.

vi. Başvurucunun tek kişilik odada kalmasının ruhsal yönden sakıncası olup olmadığına ilişkin sağlık raporu bulunmamaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiayla ilgili hukuk için bkz. Raşit

Konya, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, §§ 15-30; Timur Demir, B. No: 2018/33190, 9/5/2019, §§ 14-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; tutuklanarak konulduğu ceza infaz kurumunda diğer mahpuslar ile birlikte koğuşta barındırılmakta iken ilgili mevzuata aykırı şekilde tek kişilik odaya alındığını, söz konusu işlemle fiilen dış dünyadan tecrit edildiğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde; somut olayın özel koşulları, alınan tedbirin niteliği ve süresi, amacı ve söz konusu kişi üzerindeki etkisi birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun tek kişilik odada tutulmasının asgari ağırlık eşiğini aşan bir muamele olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı, başvurucunun şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmiştir.

20. Başvurucu, başvuru formunda dile getirdiği hususları yinelemiş; ayrıca psikiyatrik tedavi gördüğünü, bu nedenle ilaç kullandığını, sosyal olarak izole edildiğini beyan etmiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“…

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

…”

22. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

23. Diğer taraftan Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 3. maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme’nin 15. maddesi benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörmemiştir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

24. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi muameleler kötü muamele olarak ortaya çıkabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90). Mahpuslar, Anayasa’nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi

özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirken (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, §§ 35, 36).

25. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetimsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (Turan Günana, §§ 37, 39).

26. Yukarıda ifade edilen tüm hususlara ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 23).

27. Ceza infaz kurumlarında hükümlü ya da tutuklu statüsüyle tutulan kişilerin hücre hapsine alınmasının ya da diğer tutulanlardan ayrılmasının tek başına Anayasa'nın 17. maddesine aykırı bir durum oluşturmadığı Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtilmiştir. Buna göre disiplinin sağlanması, güvenlik gerekçesi veya ayrı tutulan kişiyi diğer tutulan kişilerden korumak kaygısıyla bu tür uygulamalar yapılması mümkündür (Turan Günana § 43; Ahmet Yeter, B. No: 2014/5100, 16/2/2017, § 39). Ayrıca tek başına tutma tedbirinin sadece güvenlik veya disiplini sağlama kaygısıyla değil mahpusların devam eden soruşturmalarda hileli iş birliği yapmalarını veya dışarıdakilerle yeni bir suç işlemek için iş birliği yapmalarını önleme gibi amaçlarla uygulanması da mümkündür (Raşit Konya, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, § 44).

28. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde ceza infaz kurumlarında tutulma koşullarını değerlendirirken başvurucu tarafından ileri sürülen somut olaylara ilişkin iddialarla birlikte koşulların bir bütün olarak gözetilmesi ve bu kapsamda önlemlerin şiddeti, süresi, amacı ve bireyler için sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini de kabul etmiştir (Turan Günana, § 38). Dolayısıyla her başvuruda somut olayın özel koşulları, alınan tedbirin niteliği ve süresi, amacı ve söz konusu kişi üzerindeki etkisi değerlendirilmelidir.

29. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bu bağlamda tek kişilik bir odada tutulmaya ilişkin koşullar olayın kendine özgü koşullarına göre kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir sorun olarak ortaya çıkabilir. Bununla birlikte bu koşulların söz konusu uygulamanın niteliğinden kaynaklanan ve özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir (Raşit Konya, § 50).

30. Somut olayda başvurucu, terör örgütü üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanarak ilgili düzenlemeler gereğince Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur. Başvurucunun tutulduğu odanın hücre statüsünde bir oda olmadığı, büyüklüğü, havalandırma penceresi, tuvalet ve duş için ayrılmış uygun ve yeterli bölümleri olduğu dikkate alındığında başvurucunun Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Avrupa Cezaevi Kurallarına (Raşit Konya, §§ 14-27) uygun koşullarda bulunduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Raşit Konya, § 46; Timur Demir, § 45).

31. Ayrıca başvurucu, açık havaya çıkma imkânından her gün gün boyu diğer tutuklu/hükümlülerle ortak bir avluyu kullanmak suretiyle faydalandırılmıştır. Diğer yandan tek başına tutulduğu süre boyunca ailesi ve avukatı ile açık ve kapalı çok sayıda görüş gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak yaklaşık 3 yıl 10 ay süre ile tek kişilik odada barındırılmış olmakla birlikte ailesiyle, dış dünyayla ve diğer tutulanlarla iletişimi bütünüyle kesilmeyen başvurucunun duyusal ve sosyal olarak izole edildiği sonucuna bu aşamada ulaşılması mümkün değildir.

32. Tek kişilik odada kalma süresinin uzunluğu ve bu sürenin tutulan kişi üzerindeki etkilerinin kötü muamele yasağı açısından aranan asgari eşik seviyesine ulaşıp ulaşmadığı hususu, somut olaya özgü koşullar çerçevesinde her başvurucuya veya başvurucunun her başvurusuna göre ayrı değerlendirilmektedir. Somut olayda başvurucunun şikâyet ettiği tutulma koşulları ve süresi bakımından söz konusu asgari eşik derecesinin aşılmadığı sonucuna varılmıştır. Başvurucunun zaman zaman psikolojik değerlendirmeye tabi tutulduğu ve tek kişilik odada kalmasında sakınca bulunduğuna dair hakkında alınan mevcut sağlık raporu bulunmadığı nazara alındığında iddialarının aksine tek kişilik odaya alınmasının diğer tutuklu/hükümlülerden farklı olarak ruhsal açıdan daha ağır etkilendiğine ve uygulamanın asgari eşik seviyesine ulaştığına ilişkin somut bir veriye ulaşılamamıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağına ilişkin bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ŞİMŞEK (2)

B. No: 2016/73573 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/73573

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ŞİMŞEK BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/73573)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Hüseyin KAYA

Başvurucu : Ali ŞİMŞEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, infaz kurumunda verilen disiplin cezası nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü sunmuştur.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışma suçundan müebbet ağır hapis cezası hükümlüsüdür.

10. Başvurucu hakkında açlık grevi yapmak eylemi nedeniyle Tekirdağ 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (Ceza İnfaz Kurumu) idaresince disiplin soruşturması açılmıştır. Bu soruşturma kapsamında savunması alınan başvurucu, ceza infaz kurumu nakil talebinin yerine getirilmemesi nedeniyle protesto amacıyla açlık grevi yaptığını belirtmiştir. Ceza İnfaz Kurumu idaresince 12/7/2016 tarihinde başvurucu hakkında "1 ay süre ile bazı etkinliklerden sayılan kütüphane, spor, resim, çini-seramik, ağaç işleri ve hobi faaliyetlerine katılmaktan alıkoyma" disiplin cezası verilmiştir. Kararda başvurucunun üzerine atılı disiplin suçunu işlediğini savunmasında ikrar etmesi ve 29/6/2016 tarihinde yemek almadığına ilişkin düzenlenen tutanak delil gösterilmiştir.

11. Başvurucu anılan karara karşı Tekirdağ 2. İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyetçi olmuştur. Hâkimlik disiplin cezasının verilmesinde usul ve yasaya aykırılık bulunmadığını belirterek 20/10/2016 tarihinde ret kararı vermiştir.

12. Başvurucu bu karara karşı itirazda bulunmuştur. İtirazı inceleyen Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) 23/11/2016 tarihinde ret kararı verilmiştir.

13. Ret kararını 23/11/2016 tarihinde tebliğ alan başvurucu 23/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma" kenar başlıklı 40. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası, hükümlünün bir aydan üç aya kadar süreyle kurumun kültürel ve spor etkinliklerine katılmaktan yoksun bırakılmasıdır.

(2) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

...

g) Açlık grevi yapmak."

15. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "Amaç ve kapsam" kenar başlıklı 1. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Bu kanun, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek, karara bağlamak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere kurulan infaz hâkimliklerine ilişkin hükümleri kapsar."

16. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem

veya faaliyet hakkında re’sen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir...

...

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.

...

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren bir hafta içinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre acele itiraz yoluna gidilebilir.

İtiraz, infaz hakimliğinin kurulduğu yer ağır ceza mahkemesine yapılır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; isteği dışında yapılan ceza infaz kurumu nakline karşı açlık grevine başladığını, açlık grevinin kırk dördüncü gününde Ceza İnfaz Kurumuna getirildiğini, burada arama sırasında darp girişimine ve hakarete uğradığını, buna dair ilgili Cumhuriyet başsavcılığına suç duyurusunda bulunduğunu belirtmektedir. Başvurucu açlık grevine devam etmesi nedeniyle hakkında tesis edilen disiplin cezasının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağını, Anayasa'nın 19. ve 36. maddelerinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, başvurucunun iddialarının ve Ceza İnfaz Kurumundaki hangi eylem ya da uygulamayla ilgili olduğunun açık olmadığı, başvurucunun şikâyetlerine ilişkin temellendirme içeren hiçbir bilgi ya da belge de sunmadığı ancak iddialarının bir bütün hâlinde kötü muamele yasağı çerçevesinde ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık; ceza infaz kurumu naklinde olağan şekilde arama işlemi yapıldığını, başvurucunun bu işleme direnerek slogan attığını, başvurucu hakkında düzenlenen adli raporda yaralanmasının bulunmadığının tespit edildiğini, başvurucunun açlık grevinde olduğunu belirttiğine dair bir belgenin de bulunmadığını savunmuştur. Bakanlığa göre başvurucu hakkında tesis edilen disiplin cezası hukuka uygundur.

20. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında istemi dışında yapılan sevk işleminin hukuka aykırı olduğunu belirterek ihlal iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun dile getirdiği şikâyetler ve dayanakları başvuru formunda tam olarak açıklanarak temellendirilebilmiş değildir. Ancak başvurucunun hakkında tesis edilen disiplin cezası sürecine ilişkin tükettiği hukuk yolu sonrası bireysel başvuruda bulunduğu da açıktır. Ne var ki başvurucu bireysel başvuruya taşıdığı yargı kararı nedeniyle hangi anayasal hakkının ne şekilde ihlal edildiğini ortaya koymadığından başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı

kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

22. Nitekim daha önce de Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumlarında verilen disiplin cezalarına yapılan itirazla ilgili başvuruları medeni hak ve yükümlülükler kapsamında görerek adil yargılanma hakkı kapsamında ele almıştır (örnek olarak bkz. Giyasettin Aydın, B. No: 2013/1852, 25/3/2015; Metin Yamalak (2) B. No: 2013/9450, 13/4/2016; Cihan Yeşil, B. No: 2013/8635, 6/5/2015). Mevcut başvuruda sözü geçen kararlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır.

23. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

24. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup 5275 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (g) bendi uyarınca başvurucu hakkında verilen 1 ay süre ile bazı etkinliklerden sayılan kütüphane, spor, resim, çini-seramik, ağaç işleri ve hobi faaliyetlerine katılmaktan alıkoyma cezasına karşı Hâkimliğe yapılan şikâyetin reddine dair karar ile bu karara karşı yapılan itirazın Mahkemece reddedilmesinde bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik oluşturan bir husus tespit edilememiştir.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OZAN ALPKAYA (2)

B. No: 2017/3892 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/3892

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

OZAN ALPKAYA BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2017/3892)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : Ozan ALPKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hükümlü olan başvurucunun gönderdiği mektuplara sakıncalı olduğu gerekçesiyle el konulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

6. Başvurucuya ait 2017/4715, 2017/19732, 2017/20645 ve 2017/21738 sayılı bireysel başvuruların, kişi ve konu yönünden irtibat nedeniyle birleştirilmesine, incelemenin 2017/3892 sayılı başvuru dosyası üzerinden yapılmasına 31/10/2019 tarihinde karar

verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, 2017/20645 ve 2017/19732 numaralı bireysel başvuru dosyalarına görüş bildirmiştir. Başvurucu bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan İzmir 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olarak bulunan başvurucunun farklı tarihlerde Türk Tabipler Birliği, İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesi ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Büyükelçiliğine mektup göndermek istenmiştir.

10. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığın (Disiplin Kurulu) 25/7/2016, 29/8/2016 tarihlerinde sakıncalı mektup değerlendirme kararlarıyla iki adet mektubun muhataplarına gönderilmemesine karar vermiştir. Kararların gerekçelerinde; mektupların terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütü mensuplarının haberleşmelerine neden olduğu, yalan ve yanlış bilgiler ile tehdit ve hakaret içerdikleri tespiti yapılarak 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasına göre mektupların sakıncalı olduğu sonucuna varılmıştır. ABD Büyükelçiliğine gönderilen mektupta örgüt yöneticisi ve örgütün güncel konularda aldığı tavır övüldükten sonra örgüt yöneticisinin Ceza İnfaz Kurumunda yaşadığı iddia edilen uygulamalara son verilmesi için çağrı yapıldığı, Türk Tabipler Birliğine hitaben yazılan mektupta ise Ceza İnfaz Kurumundaki bazı uygulamalardan şikâyet edilerek sorumluların isimlerine ve tehdit sayılabilecek ifadelere yer verildiği görülmüştür.

11. Disiplin Kurulu 16/2/2017, 14/2/2017 ve 1/3/2017 tarihli sakıncalı mektup değerlendirme kararlarıyla üç mektubun muhataplarına gönderilmemesine karar vermiştir. Türk Tabipler Birliğine ve İnsan Hakları Derneğine yazılan mektuplarda, olağanüstü hâl (OHAL) dönemiyle ilgili görüşlere ve OHAL kapsamında terör örgütleri ile mücadele kapsamında alınan önlemlere yönelik bir kısım uygulamalardan şikâyetçi olunduğu, sadece mensubu olduğu terör örgütü mahpuslarına uygulandığı algısı yaratacak şekilde kaleme alındığı görülmüştür. Disiplin Kurulu mektuplardan alıntılar yaptığı kararlarında; bu hususa değinerek Ceza infaz Kurumunda örgütsel talimat doğrultusunda yazılan mektuplar ile mevzuata aykırı hareket edildiği şeklinde algı yaratılmaya ve terör örgütüne hareket alanı sağlanmaya çalışıldığını vurgulanmıştır

12. Başvurucu tarafından Disiplin Kurulu kararlarına karşı İzmir 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) yapılan itirazlar 21/9/2016, 22/9/2016, 28/2/2017 ve 1/3/2017 tarihli kararlarla reddedilmiştir. Kararlarda; Disiplin Kurulu karar gerekçesi ve ilgili mevzuat hatırlatıldıktan sonra mektup içeriklerinin soyut iddialar ile suç ve suçluyu öven ifadelerden oluştuğu vurgulanmak suretiyle mektupların sakıncalı bulunarak muhatapların gönderilmemesinin mevzuata uygun olduğu belirtilmiştir.

13. Başvurucu tarafından anılan kararlara karşı İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesine yapılan itirazlar 10/10/2016, 18/10/2016, 14/3/2017 ve 23/3/2017 tarihli kararlar ile reddedilmiştir. Kararların gerekçelerinde, itirazların dayanağını oluşturan İnfaz Hâkimliği kararlarının usul ve yasaya uygun olduğuna ilişkin değerlendirmeye yer verilmiştir.

14. Nihai kararlar 20/10/2016, 7/11/2016, 14/3/2017 ve 6/4/2017 tarihlerinde başvurucuya

tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 31/10/2016, 15/11/2016, 31/10/2016, 29/3/2017, 30/3/2017 ve 20/4/2017 tarihlerinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında hükümlü ve tutukluların gönderdiği veya kendilerine gönderilen mektupların denetlenmesine dayanak oluşturan mevzuata yer vermiştir (Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 16-20).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; göndermek istediği mektuplarda, ülkede yaşanan bazı hukuk dışı politikalar ile uygulamalara ilişkin görüşlerini açıkladığını, sivil toplum kuruluşlarına mektup yoluyla Ceza İnfaz Kurumunda yaşanan hak ihlalleri ve mevzuata aykırı uygulamalarla ilgili şikâyetlerini ilettiğini belirtmiştir. Mektupların hakaret ve tehdit içermediğini, yanlış veya yalan ifadelerden oluşmadığını, Disiplin Kurulu kararlarının dayanağının olmadığını vurgulamıştır. Derece mahkemelerinin itirazlarını karşılayacak şekilde gerekçe sunmadığını ifade eden başvurucu, haberleşme hürriyeti ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde; ilgili mevzuat hükümleri hatırlatıldıktan sonra Disiplin Kurulu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği; kararlardaki tespit ve sonuçların yasanın uygulanması niteliğinde bu anlamda Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı ilgili kararların açık bir keyfîlik içermediği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun haberleşme hürriyeti hakkının cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçları ile cezaevinin düzeni, güvenliği ve suçun önlenmesi meşru amacı temelindeki kamu yararı arasındaki denge gözetilerek sınırlandırıldığı hususu vurgulanmıştır. Öte yandan başvurucu hakkında verilen kararların olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı bir zamanda verilmiş olduğu Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında inceleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

20. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında; mektuplarında sakıncalı sayılacak, tehdit ve hakaret içeren, yalan yanlış bilgilerin mevcut olmadığını, kararlarda da mektuplarla ilgili yeterli gerekçe sunulmadığını, varsa bile sakıncalı ifadelerin çizilerek gönderilmesi gerektiğini belirterek uygulamanın hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, göndermek istediği mektupların Disiplin Kurulunca sakıncalı görülerek alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa

Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

22. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Haberleşme hürriyeti" kenar başlıklı 22. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. ...

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesince açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemez olduğuna karar verilebilir. Başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği, iddialarının salt kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

24. Disiplin Kurulu, başvurucunun göndermek istediği mektupların tamamının sakıncalı olduğunu değerlendirerek gönderilmemelerine karar vermiştir. Dolayısıyla anılan işlem ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme hürriyetine bir müdahalede bulunulduğu açıktır.

25. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz kararında hükümlü ve tutukluların gönderdiği veya kendilerine gönderilen mektuplara ceza infaz kurumunun ilgili kurulları tarafından yapılan müdahalelere ilişkin genel ilkeler belirtilmiştir (Ahmet Temiz, §§ 28-34). Buna göre haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 22. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesi uyarınca müdahale öncelikle kanunla öngörülmelidir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın, ulaşılabilir, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından öngörülebilir olması gerekir. İkinci olarak söz konusu müdahale meşru bir amaca dayanmalı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olmalıdır (Ahmet Temiz, § 36).

26. Somut olayda 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin hükümlülerin ceza infaz kurumlarından yaptıkları yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının kanuni dayanağını oluşturduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ahmet Temiz, §§ 37-46). Öte yandan haberleşme hürriyetinin düzenlendiği Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında, söz konusu sınırlama sebeplerine bağlı kalınarak yapılacak sınırlamanın ancak usulüne uygun olarak verilecek hâkim kararıyla mümkün olabileceği belirtildikten sonra üçüncü fıkrasında "İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir." denilerek bu kuralın da mutlak olmadığı ve bu kurala bazı kurumlar yönünden kanunla sınırlamalar getirilebileceği açıkça düzenlenmiştir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 71). Bu bağlamda ceza infaz kurumları Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü

fıkrası kapsamında istisnaların uygulanacağı kamu kurumlarındandır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, §§ 74-76).

27. Mektupların terör ve çıkar amaçlı suç örgütü mensuplarının haberleşmelerine neden olan, yalan ve yanlış bilgiler ile tehdit ve hakaret içeren, suçu öven ifadeler içermesi gerekçesiyle sakıncalı olduğuna karar verildiği görülmüştür. Bu kapsamda başvurucunun göndermek istediği mektupların Disiplin Kurulunca denetlenmesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kamu düzeninin korunması ile ceza infaz kurumlarında asayiş ve güvenliğin sağlanması amaçlarını taşıdığı, bunun da Anayasa'nın haberleşme hürriyetine ilişkin 22. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amaç olduğu sonucuna varılmıştır (Ahmet Temiz, §§ 47-55).

28. Ceza infaz kurumlarında tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin temini gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda hükümlü ve tutukluların sahip oldukları haklar sınırlandırılabilir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11 /2014, § 35).

29. Somut olaya konu mektuplarda; başvurucunun bireysel olarak maruz kalıp yargıya ya da idareye yansıttığı şikâyetlerden bahsetmediği, Ceza İnfaz Kurumundaki uygulamaların sadece siyasi tutsaklar olarak tanımladığı aynı örgüte mensup olan mahpuslara uygulandığı algısı yaratacak şekilde ifadelere yer verildiği, hatta bu çerçevede bazı mektupların birden fazla kişi tarafından imzalandığı, ayrıca örgütün kamuya yansıyan güncel olaylara ilişkin görüşlerinin yinelendiği görülmüştür. Bununla birlikte mektuplarda sürekli "biz" ifadesi ile bir terör örgütüne mensubiyetin vurgulandığı, örgütsel kimliğin ve bilincin canlı tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu tespitler de gözetilerek başvuru konusu mektuplar içerikleri ve üslubu ile birlikte değerlendirildiğinde; başvurucunun terör örgütü lehine kamuoyu oluşturmak, örgütün görüşlerine meşruluk kazandırmaya çalışmak, örgütsel ilişkiler ve dayanışma ile haberleşmeyi canlı tutmak amacıyla mektup yazmayı bir eylem şekli olarak benimsediği söylenebilir.

30. Buna göre mektupların sakıncalı görülerek gönderilmemesine karar verilmesi şeklindeki müdahalenin Anayasa'nın 22. maddesi anlamında kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için ihtiyaç duyulan demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı ve müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda İnfaz Hâkimliği kararının da ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği görülmektedir. Sonuç olarak somut olayda haberleşme hürriyetine yönelik açık ve görünür bir ihlal bulunmamaktadır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF

TUTULMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERTAN ERÇIKTI (2)

B. No: 2017/14126 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/14126

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERTAN ERÇIKTI BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2017/14126)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Ertan ERÇIKTI

Vekili : Av. Serap BEDİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 22/2/2017, 30/3/2017, 5/4/2017, 13/4/2017, 5/5/2017, 11/7/2017, 2/8/2017, 7/9/2017, 3/11/2017 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca 2017/20064, 2017/20911, 2017/23783, 2017/20135, 2017/30251, 2017/34667, 2017/37363, 2017/31965 numaralı bireysel başvuru dosyalarının kişi yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2017/14126 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca 19/7/2019 tarihinde tutukluluk süresinin makul olmaması nedeniyle kişi

hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki iddialar yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş, başvurunun tutukluluk süresinin makul olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne de karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Kamuoyunda bilinen ismiyle Tahşiyeciler grubuna ilişkin yürütülen bir soruşturmada (anılan soruşturmalara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 10, 11) bir süre tutuklu kalan bir kişinin şikâyeti üzerine başvurucu da dâhil olmak üzere gazeteci, yapımcı, senarist, yönetmen ve emniyet görevlilerinin de aralarında olduğu çok sayıda şüpheli hakkında iftira, sahtecilik ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır.

10. Bu soruşturma kapsamında Başsavcılık 18/12/2014 tarihinde başvurucuyu tutuklanması istemiyle İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliği 19/12/2014 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

11. Başsavcılık; başvurucunun da aralarında olduğu şüphelilerin resmî belgede sahtecilik, iftira ve silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediklerinden bahisle cezalandırılmaları istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

12. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi iddianameyi kabul etmiş ve Mahkemenin E.2015/281 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

13. Devam eden yargılama sonunda Mahkeme 3/11/2017 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 12 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına, diğer suçlardan ise beraatine karar vermiştir. Kararda ayrıca başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar verilmiştir.

14. Hükme karşı yapılan istinaf başvurusu İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin 21/9/2018 tarihli kararıyla temyiz yolu açık olmak üzere esastan reddedilmiştir. Kararda ayrıca başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar verilmiştir.

15. Başvurucu, istinaf mahkemesince verilen karara karşı temyiz yoluna başvurmuş olup bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla davanın temyiz incelemesi devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. İlgili hukuk için bkz. Ömer Köse, B. No: 2017/10151, 26/9/2019, §§ 16-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği

düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; tutukluluğun devamına karar veren Mahkemenin matbu gerekçelerle tahliye taleplerini reddettiğini, kanuni ve makul tutukluluk süresinin aşıldığını, bu kararlarda suç şüphesini gösteren delillerin ve tutuklama nedenlerinin somut olgulara dayalı olarak açıklanmadığını ve adli kontrolün yetersiz kalma nedenlerinin gösterilmediğini, 2 yıllık tutukluluk süresinin ardından 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 102. maddesi uyarınca tutukluluğun devamı için gerekçeli bir karar verilmesi gerekirkenbasmakalıp ve soyut bir mahkeme gerekçesi ile tutukluluğun devamına karar verildiğini, uzayan tutukluluk nedeniyle masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini, itiraz sonucu verilen kararların gerekçelerinin de ilgili ve yeterli olmadığını ve bu nedenle tutuklamaya karşı itiraz hakkını etkin olarak kullanamadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık ayrıca başvuru konusu davanın karmaşıklığının ve olağanüstü hâlin de değerlendirmede dikkate alınması gerektiğini vurgulamış; tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda ilgili ve yeterli gerekçe bulunduğunu, başvurucunun tutukluluğunda makul sürenin aşılmadığını belirtmiştir.

20. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakilere benzer beyanlarda bulunarak Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla somut olayda başvurucunun iddialarının özünün tutukluluk süresinin makul süreyi aştığına yönelik olduğu anlaşılmakla başvurucunun şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

23. Tutukluluk hâli sona erdikten sonra tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığını iddia eden başvurucunun devam eden tutukluluk hâlinden farklı olarak iddia edilen ihlalin tespitini ve tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir hukuk yolu mevcut ise bu yolu tüketmesi gerekir (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 46).

24. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesince mahkûmiyet hükmü verilmiş ise -hüküm kesinleşmemiş olsa da- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, §§ 24-27; Ekrem Atıcı, B. No: 2014/15609, 8/3/2018, §§ 27-30).

25. Somut olayda bireysel başvuruda bulunduktan sonra 3/11/2017 tarihinde mahkûmiyetine karar verilen ve 21/9/2018 tarihinde de istinaf başvurusu esastan reddedilen başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil olma niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddianın yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru konusu yapıldığı anlaşıldığından başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

G.O.U.

B. No: 2017/16314 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/16314

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

G.O.U. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/16314)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : G.O.U.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

8. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

9. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) İkinci Dairesinin 16/7/2016 tarihli kararı ile -Anamur Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmakta olan- başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına ve 4/10/2016 tarihinde meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

10. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının HSYK kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine başvurucu, Silifke Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talimatıyla 17/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucu, aynı tarihte müdafii huzurunda Başsavcılıkta ifade vermiş; ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başsavcılık, başvurucuyu silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Silifke Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

12. Başvurucunun sorgusu Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinde 17/7/2016 tarihinde yapılmış ve sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütü kurma veya yönetme, silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tutuklanmasına karar verilmiştir.

13. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, Mersin 2. Sulh Ceza Hâkimliği 22/7/2016 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

14. Başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 11/9/2016 tarihli kararı ile tahliye edilmiştir.

15. Başvurucu 16/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı 16/5/2018 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır.

17. Adana 12. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 21/5/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2018/154 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

18. Mahkemenin 23/10/2018 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan beraatine karar verilmiştir.

19. Başvurucu hakkında verilen beraat hükmüne karşı Adana Cumhuriyet Başsavcılığı istinaf yoluna başvurmuştur.

20. Adana Bölge Adliye Mahkemesi (İstinaf) 2. Ceza Dairesi 13/11/2019 tarihli kararıyla istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

21. İstinaf Mahkemesinin kararına karşı Adana Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı temyiz yoluna başvurmuştur.

22. Temyiz incelemesi sonucunda Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 13/2/2020 tarihli kararıyla hüküm onanmış olup, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu hakkındaki beraat kararı kesinleşmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen mesleğinden kaynaklanan güvencelere de riayet edilmeksizin hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığına karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

25. Başvurucunun şikâyeti tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

27. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

28. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

29. Başvurunun süresinde yapılmış olması, her aşamada dikkate alınması gereken usule ilişkin şarttır (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, § 18).

30. Suç isnadına bağlı özgürlükten yoksun bırakılma hâllerinde, derece mahkemesince hüküm verilmeden önce tutukluluk hâli sona eren bir kişinin en geç tahliye edildiği tarihten itibaren otuz günlük yasal süresi içinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda

bulunarak tutuklulukla ilgili şikâyetlerini ileri sürmesi gerekmektedir (Cüneyt Kartal, B. No: 2013/6572, 20/3/2014, § 22).

31. Somut olayda başvurucu, soruşturma aşamasında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 11/9/2016 tarihli kararı ile tahliye edilmiştir. Buna göre başvurucunun tahliye edildiği bu tarihten itibaren otuz günlük yasal süre içinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken 16/1/2017 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

32. Açıklanan gerekçelerle kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün içinde yapılmayan bireysel başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT DUYGU

B. No: 2017/17263 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/17263

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT DUYGU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/17263)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Murat DUYGU

Vekili : Av. Ferhat MEMMEDZADE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarının tahsili istemiyle açılan davanın dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Cihan Medya Dağıtım Anonim Şirketine (Şirket) bağlı olarak 1/3/2006-23/3/2016 tarihleri arasında gazete ve dergi dağıtım görevlisi olarak çalışmıştır. Başvurucu, Şirkete Yozgat 2. Noterliğinin 23/3/2016 tarihli ihtarnamesini göndererek 25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanunu'nun 14. maddesinin 1. fıkrası gereğince haklı fesih nedeniyle işten ayrıldığını bildirmiş; son aya ait ücret, kıdem tazminatı ile diğer tüm işçilik alacaklarının ödenmesini talep etmiştir. Şirket işçilik alacaklarını başvurucuya ödememiştir.

9. Başvurucu, davalı Şirket Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilmeden önce 11/6/2016 tarihinde Yozgat İş Mahkemesinde (Mahkeme) işçilik alacakları istemiyle dava açmıştır.

10. Dava tarihi sonrasında 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) 17/8/2016 tarihli ve 29804 sayılı Resmî Gazete'de, 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında KHK ise 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 675 sayılı KHK'nın 16. maddesiyle KHK'larla kapatılan kuruluşlar ve bunların sahibi gerçek ve tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden (670 sayılı KHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten) önce açılan davaların mahkemelerce 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle reddedileceği hükmü getirilmiştir.

12. Mahkeme 30/11/2016 tarihli kararı ile söz konusu KHK'lar doğrultusunda Şirkete yönlendirilen davanın dosya üzerinde yapılan inceleme sonucu dava şartı yokluğu nedeniyle kesin olmak üzere reddine karar vermiştir.

13. Nihai karar 12/12/2016 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 11/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. TMSF'nin 13/3/2019 tarihli yazısında; İstanbul 8. Sulh Ceza Mahkemesinin 4/11/2016 tarihli kararı ile kayyumların yetkilerinin TMSF'ye devredildiği, anılan Şirketin fondan bağımsız tüzel kişiliği ve taraf ehliyetini haiz olduğu, hiçbir şekilde hak, borç, dava veya takiplerinin devralınmadığı, Şirket tüzel kişiliğinin hak ve alacaklara sahip borç ve yükümlülüklerden sorumlu olduğu belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

15. Karar tarihinde yürürlükte bulunan 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı mülga İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesi şöyledir:

"İş Kanununa göre işçi sayılan kimselerle (o kanunun değiştirilen ikinci maddesinin Ç, D ve E fıkralarında istisna edilen işlerde çalışanlar hariç) işveren veya işveren vekilleri arasında iş akdinden veya iş Kanununa dayanan her türlü hak iddialarından doğan hukuk

uyuşmazlıklarının çözülmesi ile görevli olarak lüzum görülen yerlerde iş mahkemeleri kurulur.''

16. 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İş mahkemeleri;

a) 5953 sayılı Kanuna tabi gazeteciler, 854 sayılı Kanuna tabi gemiadamları, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununa veya 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun İkinci Kısmının Altıncı Bölümünde düzenlenen hizmet sözleşmelerine tabi işçiler ile işveren veya işveren vekilleri arasında, iş ilişkisi nedeniyle sözleşmeden veya kanundan doğan her türlü hukuk uyuşmazlıklarına,

...

ilişkin dava ve işlere bakar."

17. 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun ile kanunlaştırılan 25/7/2016 tarihli ve 668 sayılı KHK'nın "Alınan tedbirler" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan;

...

c)) Ekli (3) sayılı listede yer alan gazete ve dergiler ile yayınevi ve dağıtım kanalları kapatılmıştır. [Ekli (3) sayılı listede Cihan Medya Dağıtım Anonim Şirketi bulunmamaktadır.]"

18. 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu kanunlaşan 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesinin (1) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının her türlü taşınır, taşınmaz, malvarlığı, alacak ve hakları ile belge ve evraklarının (devralınan varlık);her türlü tespit işlemini yapmaya, kapsamını belirlemeye, idare etmeye, avans dahil her türlü alacak, senet, çek ve diğer kıymetli evraka ilişkin olarak dava ve icra takibi ile diğer her türlü işlemi yapmaya, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye, tahsili mümkün olmadığı anlaşılan veya tahsilinde ve takibinde yarar

bulunmayan hak ve alacaklar ile taahhüt ve garantilerin tahsilinden vazgeçmeye, her türlü sulh işlemini yapmaya, devralınan varlıklarla ilişkili kredi veya gerçek bir mal veya hizmet ilişkisine dayanan borçlar nedeniyle konulmuş ve daha önce kaldırılmış takyidatları kredinin veya borcun ödenebilmesini sağlamak amacıyla kaldırıldığı andaki koşullarla tekrar koydurmaya ve ihyaya, menkul rehinleri dikkate almaya, devralınan varlıklara konulan takyidatların sınırlarını belirlemeye ve kaldırmaya, finansal kiralama dahil sözleşmelerin feshine veya devamına karar vermeye, devralınan varlıkların idaresi, değerlendirilmesi, elden çıkarılması için gerekli her türlü tedbiri almaya, gerektiğinde devralınan varlıkların tasfiyesi veya satışı amacıyla uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına devretmeye, devir kapsamında olmadığı belirlenen varlıkları iadeye, kapatılanların gerçek kişiye ait olması halinde devralınacak varlıkların kapsamını belirlemeye, tereddütleri gidermeye, uygulamaları yönlendirmeye, bütün bu işlemleri yapmak amacıyla usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkilidir.

...

(4) Birinci fıkra kapsamında tespite konu edilebilecek borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış günlük hak düşürücü süre içerisinde ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak kapatma işlemlerinde ise altmış günlük süre kapatma tarihinden itibaren başlar..."

19. 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu kanunlaşan 675 sayılı KHK'nın "Dava ve takip usulü" kenar başlıklı 16. maddesinin (1) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden önce açılan davalar ile bu kapsamda Hazine ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne husumet yöneltilen davalarda mahkemelerce, 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle red kararı verilir. Bu kararlar duruşma günü beklenmeksizin dosya üzerinden kesin olarak verilir ve davacılara resen tebliğ edilir. Tarafların yaptığı yargılama giderleri kendi üzerlerinde bırakılır.

...

(4) Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca verilen kararlarda davacı veya alacaklının 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesinde belirtilen usule uygun olarak ilgili idari makama, tebliğ tarihinden itibaren otuz günlük hak düşürücü süre içinde başvurabileceği belirtilir. İdari başvuru üzerine idari merci tarafından verilecek karar aleyhine idari yargıda dava açılabilir. İdari yargının verdiği karar kesin olup, uyuşmazlık adli yargıda hiçbir şekilde dava konusu yapılamaz."

2. Yargısal Kararlar

20. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 28/3/2018 tarihli ve E.2017/24765, K.2018/6824 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''...

Bölge Adliye Mahkemesince davalı şirketin 675 sayılı KHK kapsamında kapatılan şirketlerden olduğu gerekçesi ile aynı KHK'nın 16. maddesi gereğince dava şartı yokluğundan işbu davalı yönünden davanın reddine karar verilmişse de, davalı şirketin kapatılan şirketlerden olmayıp, yönetimi TMSF'ye devredilen şirketlerden olduğu resen yapılan incelemede anlaşılmaktadır. İşbu nedenle davalı şirket hakkındaki davaya devam edilmesi gerekirken hatalı gerekçeyle yazılı şekilde, bu davalı bakımından davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş hükmün açıklan nedenlerle bozulmasına karar vermek gerekmiştir.

...''

21. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesinin 6/6/2017 tarihli ve E.2017/1012, K.2017/1238 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

''Davacı işçi, davalıya ait işyerinde 23.11.2009-08.07.2014 tarihleri arasında gazete dağıtıcısı olarak çalıştığını, iş sözleşmesini kendi isteğiyle feshettiği yönünde evrak imzalatıldığını ileri sürerek, kıdem tazminatı, fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücreti ile yıllık izin ücreti alacaklarının davalı taraftan tahsiline karar verilmesini talep etmiş ve bilirkişi raporu doğrultusunda ıslah talebinde bulunmuştur.

Davalı cevap dilekçesi vermemiştir.

İlk derece Mahkemesi tarafından davalının Cihan Medya Dağıtım A.Ş olduğu, davacının davalı şirkette gazete dağıtıcısı olarak çalıştığı, Cihan Haber Ajansı'nın 668 sayılı KHK kapsamında kapatıldığı, kapatılan haber ajansının davalı şirkete bağlı olduğu gerekçesiyle “1) Davanın 675 sayılı KHK 16/1 ve 670 sayılı KHK 5. Madde gereğince dava şartı yokluğundan REDDİNE,

...

Taraflar arasında mahkemece dava şartı yokluğundan davanın reddine ilişkin olarak verilen kararın usul ve yasaya uygun olup olmadığı konusunda uyuşmazlık bulunmaktadır.

668 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler İle Bazı Kurum Ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ekli 2 sayılı liste ile Cihan Haber Ajansı'nın kapatıldığı anlaşılmaktadır. 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 16/1. maddesinde de, “20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden önce açılan davalar ile bu kapsamda Hazine ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne husumet yöneltilen davalarda mahkemelerce, 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle red kararı verilir. Bu kararlar duruşma günü beklenmeksizin dosya üzerinden kesin olarak verilir ve davacılara resen tebliğ edilir. Tarafların yaptığı yargılama giderleri kendi üzerlerinde bırakılır.” hükmü öngörülmüştür. Ancak, kapatılan Cihan Haber Ajansı ile davacının irtibatı dosya içeriğinden anlaşılamamaktadır.

Davacı taraf, dava dilekçesinde davalı şirkette çalıştığını beyan etmiş, Sosyal Güvenlik

Kurumu kayıtlarından, davacının hizmet bildirimlerinin davalı şirket adına yapıldığı görülmüştür. Tanıkların da, davacının Cihan Haber Ajansı'nda çalıştığına ilişkin beyanları bulunmamaktadır.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu İştirakler ve Gayrimenkuller Daire Başkanlığının 15.12.2016 tarihli yazısında da, “Mahkemenizde görülmekte olan davada, davalı Cihan Medya Dağıtım Anonim Şirketine Kurumumuzun kayyım olarak atanmasından dolayı davanın Fona ihbar edilmesine karar verilmiştir. İstanbul 8. Sulh Ceza Hakimliğinin 04.11.2016 tarihli ve 2016/4992 Değişik İş sayılı kararı ile Cihan Medya Dağıtım Anonim Şirketinde görev yapan kayyımların yetkileri Fona devredilmiş ve Fon Kurulunca anılan şirketin yönetim kurulu oluşturularak üyeliklerine atamalar yapılmıştır. Diğer taraftan anılan şirketin TMSF'den bağımsız tüzel kişiliği devam etmekte olup, dava takibinden ve borçlarından adı geçen şirket sorumludur.” şeklinde açıklamada bulunulmuştur.

Davacının “gazeteci” değil, “gazete dağıtıcısı” olduğu da gözönünde tutularak, davacının fiilen davalı şirkette mi, yoksa kapatılan Cihan Haber Ajansı'nda mı çalıştığının araştırılması, bu konuda davacının isticvap edilmesi, davalı tanıklarının gerekirse yeniden beyanlarının alınması, dosya içerisindeki tüm bilgi ve belgelerin değerlendirilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle, davacının istinaf başvurusunun kabulüne, davanın esasıyla ilgili yukarıda belirtilen deliller toplanmadan ve delillerin toplanmama gerekçesi kararda belirtilmeden karar verilmiş olması nedeniyle ilk derece mahkemesinin yukarıda esas ve karar numarası yazılı kararının kaldırılarak dosyanın mahalline gönderilmesine ilişkin aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir.

....''

B. Uluslararası Hukuk

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

23. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz etmese de -maddede kullanılan terimler bir bütün olarak bağlamıyla birlikte dikkate alındığında- mahkemeye erişim hakkını da garanti altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin(1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği

düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu, KHK kapsamında kapatılmayan ve tüzel kişiliği devam eden Şirket aleyhine açılmış olan işçilik alacaklarının tahsiline karar verilmesi talepli davanın esastan incelenmesi gerekirken Mahkemece yanlış değerlendirme yapılmak suretiyle Şirketin KHK ile kapatıldığı değerlendirilerek 675 sayılı KHK'nın 16. maddesi uyarınca dava şartı yokluğu sebebiyle kesin olarak reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde; başvurucunun Mahkemenin kesin olduğu belirtilen kararına karşı istinaf talebinde bulunmadığı ve bu talebin reddi hâlinde, ret kararına karşı da 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 346. madde hükümlerine göre istinaf kanun yoluna başvurmadığı, dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmediği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, delillerin toplanmaması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvurucunun yargılama yapılıp toplanacak deliller çerçevesinde davanın esası hakkında bir sonuca varılmamasına yönelik şikâyeti olduğundan başvurunun mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Başvurucunun somut davada 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi gereğince kesin olarak verilen karara karşı kanun yoluna başvurmadan bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar Bakanlık yazısında karar kesin olarak verilmiş olsa dahi başvurucunun istinaf yoluna başvurması gerektiği, dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmediği belirtilmişse de anılan KHK hükmü gereği kararın kesin olduğu, başvurucunun bu karara karşı kanun yoluna başvurmasının beklenemeyeceği, ayrıca istinaf yolunun etkili bir yol olarak değerlendirilmeyeceği, bu açıdan başvuru yollarının tüketildiği sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine yönelik iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

32. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olamaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

33. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

34. Somut olayda başvurucunun işçilik alacakları istemli davasının esası hakkında bir inceleme yapılmadığından mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

35. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

36. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

37. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

38. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan

müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

39. Somut olayda Şirket bünyesinde çalışan başvurucunun işçilik alacağı istemiyle açmış olduğu davanın Şirketin KHK ile kapatıldığından bahisle 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi gereği dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verilmiştir.

40. 668 sayılı KHK ile Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) gibi terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara, mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan bazı gazete ve dergiler ile yayınevi ve dağıtım kanalları kapatılmıştır. Ancak ekli (3) sayılı liste incelendiğinde kapatılan dağıtım şirketleri arasında Cihan Medya Dağıtım Anonim Şirketinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. TMSF'nin 13/3/2019 tarihli yazısında da Şirketin tüzel kişiliğinin devam ettiği bildirilmiştir.

41. Mahkeme Şirketin KHK kapsamında kapatıldığından bahisle 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi uyarınca dava şartı yokluğu gerekçesiyle davayı reddetmişse de Şirketin kapatılmadığı açıktır. Mahkemenin somut olgularla açık bir çelişki arz eden bu değerlendirmesine dayanılarak mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

42. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin yukarıda aktarılan değerlendirmesi ve vardığı sonuç yalnızca mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin olup davanın esasına ilişkin bir unsur içermemektedir.

43. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

45. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

46. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

47. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

48. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

49. İncelenen başvuruda, mahkemenin yorumu nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

50. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

51. İhlal tespitinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından ayrıca tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

52. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki

mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa'nın 36. maddesinde güvenceye bağlanan mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Yozgat İş Mahkemesine (E.2016/200, K.2016/207) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT DEVECİ

B. No: 2017/18158 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/18158

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT DEVECİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/18158)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Murat DEVECİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/3/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 10/8/2016 tarihli kararı ile -Çameli hâkimi olarak görev yapmakta olan- başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına ve 31/8/2016 tarihinde meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının HSYK kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine başvurucu, Denizli Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talimatıyla 11/8/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu 15/8/2016 tarihinde müdafii huzurunda Başsavcılıkta ifade vermiş, ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başsavcılık, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle başvurucuyu aynı tarihte Denizli Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

13. Başvurucunun sorgusu Denizli 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 15/8/2016 tarihinde yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde FETÖ/PDY'nin herhangi bir toplantısına katılmadığını, herhangi bir örgütten talimat almadığını, yirmi bir yıl avukatlık yaptığını, avukatlık yaptığı dönemde de FETÖ/PDY ile bağlantılı herhangi bir şirketin veya kişinin vekilliğini de üstlenmediğini, Bank Asyaya para yatırmadığını, örgütle ilişkili hayır kurumlarına herhangi bir şekilde maddi veya manevi destek vermediğini, hakkındaki suçlamanın sadece istihbari bilgilere dayalı olduğunu düşündüğünü, hukukumuzda istihbari bilgilerin delil olamayacağını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca kızı E.N.D.nin ortaokulu bitirmesinden sonra Çameli'ne yeni geldiğinde okuyabileceği standartlarda bir okul olmadığından kızını Aydın'da bulunan Yesevi Lisesine kaydettirdiğini, daha sonra Millî Güvenlik Kurulu kararı ile bu okulun paralel yapıyla alakalı olduğu ilan edilince kızının kaydını aldırmak istediğini ve müracaatını da yaptığını fakat okullar arası geçisin 31 Temmuz'da yapılacağı belirtildiğinden kaydını aldıramadığını, okuldaki görevlilerin geçiş işlemini yapacaklarını söylediklerini, kendisinin FETÖ/PDY ile herhangi bir bağlantısının ve irtibatının olmadığını beyan etmiştir. Başvurucunun müdafii, dosyada atılı suçları işlediğine dair bir delil bulunmaması nedeniyle müvekkilinin serbest bırakılmasını talep etmiştir.

14. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan

tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"Şüpheliler M.Ö., S.İ., S.A., Murat Deveci, A.K. ve U.S.nin üzerlerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçundan şüphelilerin suçluluğu hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların mevcut olduğu, salıverilmeleri halinde delilleri karartma ve kaçma ihtimallerinin bulunduğu, söz konusu hususların adli kontrol hükümleri ile sağlanmasının mümkün olmadığı kanaatine varıldığından, şüphelilerin atılı suçtan CMK.nın 100 ve devam eden maddeleri uyarınca TUTUKLANMALARINA... [karar verildi.] "

15. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, Denizli 2. Sulh Ceza Hâkimliği 29/8/2016 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

16. Başsavcılık 9/9/2016 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

17. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 9/1/2017 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

18. Başvurucunun tutukluluk durumu ve tahliye talebini inceleyen Antalya 2. Sulh Ceza Hâkimliği 3/2/2017 tarihinde tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

19. Başvurucu anılan karara itiraz etmiş, Antalya 3. Sulh Ceza Hâkimliği 2/3/2017 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

20. Başvurucu, anılan kararın kendisine 10/3/2017 tarihinde tebliğ edildiğini beyan ederek 14/3/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı 27/11/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. FETÖ/PDY'ye ve bu örgütün yargıdaki yapılanmasına ilişkin genel açıklamaların yer aldığı iddianamede başvurucunun gerek organik olarak gerekse örgütsel nitelikli eylemleri bakımından FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. İddianamede suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle HSYK'nın 31/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edildiği belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun kullanmakta olduğu cep telefonu üzerinde yapılan HTS analizi sonucu düzenlenen rapor içeriğine göre haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen kişilerle telefon irtibatının bulunduğu ileri sürülmüştür.

iii. Başvurucunun çocuklarının FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı nedeniyle kanun hükmünde kararname (KHK) ile kapatılan eğitim kurumlarında eğitim gördükleri bildirilmiştir.

iv. Başvurucunun eşi A.D.nin ByLock abone listesinde kaydının bulunduğu ileri sürülmüştür.

v. Başvurucunun adına 340639 numaralı Digitürk üyeliğinin bulunduğu, söz konusu üyeliğin başlangıç tarihinin 1/5/2001, iptal tarihinin ise 13/1/2012 olduğu bildirilmiştir.

vi. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu yönünde beyanların bulunduğu belirtilmiştir.

22. İddianamede başvurucuya yöneltilen eyleme ilişkin olarak aynı dönemlerde staj yaptıkları anlaşılan eski yargı mensubu R.S.nin kendisi hakkında yürütülen soruşturmada verdiği beyanlara dayanılmıştır. Bu beyanların içerikleri özetle şöyledir:

- Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 2016/19... numaralı soruşturma dosyasında 4/1/2017 tarihli beyanında "....Kimin tuttuğunu bilmediği Dikmen Keklikpınarındaki evde akademideki birkaç arkadaş ile birlikte zaman zaman Risale-i Nur ve Fethullah Gülen'in kitaplarını okuduklarını, bu arkadaşlarından bir kısmının Denizli'den M.T., R.A. ve Murat Deveci isimli kişiler olduğunu ... FETÖ örgütü ile bağlantısı olduğunu düşündüğü kişinin Denizli Çameli'nde çalışan Murat Deveci isimli kişi olduğunu, diğerlerinin isimlerini hatırlamadığını, 15 Ağustos 2012 yılındaki kura kararnamesinde akademiden tanıdığı Fetullahçı olduğunu bildiği isimler olduğunu..." ifade etmiştir.

- İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2017/70.. numaralı soruşturma dosyasında 7/2/2017 tarihli beyanında ise "... 2012 yılının başlarında Hakimlik stajına Ankara'da Adalet Akademisinde başladığını, Akademide yatılı olarak kaldığını, Akademide staj yaptığı dönem içerisinde Denizli'de avukatlık yaptığı dönemden tanıdığı ancak akademide hakim-savcı adayı olarak bulunan S.O., R.A., Murat Deveci ve M.T. isimli kişiler ile S.O.nun odasında zaman zaman bir araya gelip Risaleyi Nur, Fetullah Gülen'in kitaplarını okuyup sohbet ettiklerini, kendilerini genelde S.O.nun odasına çağırdığını, grubun sorumlusunun S.O. olduğunu..." ifade etmiştir.

23. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"... FETÖ/PDY silahla terör örgütünün hiyerarşik yapısına dahil olan şüphelinin;

1)Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 17/5/2017 tarih 39873195-663.01-E.7101011 sayılı yazısına göre çocuklarının okul kaydı,

2) Şüphelinin FETÖ/PDY örgüt üyesi olduğunu gösterir olay ve davranışlarını anlatan etkin pişmanlık kapsamında verilmiş olan R.S.nin beyanı,

3) Şüpheli Murat DEVECİ'ye ait 0532 280 51 31 numaralı gsm hattının 17/12/2013 - 02/03/2017 tarihleri arasında yapmışolduğu görüşmeleri gösterir 30/05/2017 tarihli HTS Bilirkişi Raporu,

4) Şüphelinin Digitürk üyeliğine dair Krea İçerik Hizmetleri ve Prodüksiyon Anonim Şirketinin 28/06/2017 tarihli yazısı,

ve tüm soruşturma kapsamında elde edilen deliller gözetildiğinde FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün üyesi olduğu anlaşıl[mıştır.]"

24. Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 30/11/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/395 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

25. Mahkemece 5/4/2018 tarihinde yapılan ilk duruşmada başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu savunmasında özetle isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiştir. Başvurucu, yapılan duruşma sonunda Mahkemece tahliye edilmiştir.

26. Başvurucu hakkında bilgi sahibi olan bir kısım tanık, talimat yoluyla Mahkemece dinlenilmiştir. Adı geçen tanıkların beyanları şöyledir:

- R.S. beyanında "Ben 2. dönem avukatlık mesleğinden hakimlik mesleğine geçen grubun 2012 yılında akademide staj yaptığım esnada sanık Murat DEVECİ'yi tanıdım. Kendisi stajın ilk döneminde bizim sınıftaydı. Hatırladığım kadarıyla Fethiye'liydi. Bizim dönemden olan S.O. isimli kişi beni bir yere sohbete davet etmişti. Akademiden gideceğimiz bu eve araba ile

gittiğimizde aracın içerisinde sanık Murat DEVECİ'yi de gördüm. Birlikte Dikmen Keklikpınar'da bulunan bir apartmanın hatırladığımda kadarıyla 3.katına gittik. Bu eve sohbete gittiğimiz de benimle beraber başkaca bizim dönemden arkadaşlar olan M.T., R.A., Murat DEVECİ ve S.O. geliyordu. Her sohbette beşimiz birden hazır olmayabiliyorduk. İşi çıkan gelmeyebiliyordu. Ama genel itibariyle biz bu 5 kişi Keklikpınar'daki bu eve staj süremiz olan 6 ay içerisinde 6-7 defa gitmiş olabiliriz. Daha fazla olduğunu sanmıyorum. Sanık Murat DEVECİ'de bu sohbetlerden birden fazla kez geldiğini biliyorum. Bizim stajımız temmuz ayı başında bitti. Dolayısıyla staj bitiminden sonra sanıkla herhangi bir görüşmemiz olmadı. Katıldığımız sohbetlerde Risale-i nur, Fethullah GÜLEN'in kitapları okunur, videoları izlenirdi. Bu sohbetlerin bizler arasındaki sorumlusu S.O.idi. Bu sohbetlere bir iki defa Yargıtay Tetkik Hakimi olan ve aynı zamanda akademide derslere giren A.Ç.de gelip giderdi. Bize sohbetlerin yer ve tarihini S.O. söylerdi. Bu sohbetlerde ilerde ne yapacağımıza dair yada tercihlerimizin ne olduğuna dair herhangi bir şey söylenmedi. Sanık Murat DEVECİ'yle mesleğe atandıktan sonra herhangi bir görüşmem olmamıştır. Dolayısıyla FETÖ ile ilgisinin devam edip etmediğini bilmiyorum. Soruşturma aşamasındaki ifadede geçen diğer kişilerin sanıkla herhangi bir ilgileri olup olmadığını bilmiyorum." şeklinde ifade vermiştir.

- M.A. ifadesinde "Ben sanığı tanırım. Sanık 2011 yılına kadar Fethiyede serbest avukatlık yaptı, meslektaşım olması nedeniyle tanırım. 2011 ya da 2012 yılında hakimliğe geçti. Hakimliğe geçtikten sonra hakimlik yaptığı dönemle ilgili bir bilgim yoktur. 2011 yılına kadar sohbetlere gittiğini duydum. Ancak kimin tarafından söylendiğini hatırlamıyorum, somut olarak şu kişiden duydum diyemem. Bu beyanlarım da etkin pişmanlık kapsamında vermiş olduğum beyanlarımda geçiyor. Sanığın FETÖ terör örgütü ile bağlantısının olup olmadığını bilmiyorum, benim gittiğim sohbet ortamlarında kendisini görmedim" şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Z.G. beyanında "Ben sanığı önceden meslektaş olmamız nedeniyle tanırım, kendisi de Fethiye'de bir dönem avukatlık yapmıştır, daha sonra 2011 yılında hakimlik sınavını kazanarak hakim olmuştur, bundan sonra kendisini hiç görmedim, görev yerini dahi bilmem. Sanığın söz konusu yapıya ilişkin bir bağının olup olmadığına dair bir bilgim yoktur, bizim tanışmış olduğumuz dönemde vatanına milletine bağlı bir kişi olarak gördüm, örgüt üyesi olduğunu gösterecek bir davranışına denk gelmedim, ben kendim bu suçtan dolayı 7 gün boyunca tek başıma gözaltında kaldım, psikolojim olumsuz etkilendi, intiharın eşiğine geldim, bu nedenle sağlam kafayla beyanda bulunamamış olabilirim, sanık aleyhine bir beyanım olmadığını hatırlıyorum ama ismi geçmiştir, sanığın aleyhine bir beyanım olmuşsa da doğru değildir, benim şimdiki beyanlarıma itibar edilsin" şeklinde ifade vermiştir. Anılan tanık soruşturma evresindeki beyanında ise başvurucuyla ilgili olarak kendisinin bir dönem sohbet hocalığı da yaptığını, sohbet konularının dinî konular olduğunu, sohbete çiftlerin geldiğini, sohbetlerin erkekler ayrı yerde bayanlar ayrı yerde ancak aynı evde yapıldığını ve bu sohbetlere o zamanlar avukat olan hâkim Murat Deveci ile eşi ev hanımı A.D.nin de katıldığını ifade etmiştir.

- M.A. ifadesinde "Ben 2010 yılından önce Altınbaşak Eğitim Kurumlarının ortağıydım, sanık da bu şirkete ortaktı, kendisini bu vesileyle tanırım, bu şirketten sanık 2010 yılında hissesini devrederek ayrıldı, bu tarihten sonra sanığı hiç görmedim, örgütle bağlantısına ilişkin bir bilgim yoktur, somut olarak anlatabileceğim bir bilgiye sahip değilim" şeklinde beyanda bulunmuştur.

- A.E. beyanında "Ben sanığı tanımam, kendisiyle hiçbir diyaloğum olmadı, önceden avukat

olduğunu duymuştum, neden tanık olarak çağrıldığımı bilmiyorum, kendisi aleyhine veyahut lehine herhangi bir beyanım olmamıştır, sanığın bu örgüte ilişkin bağının olup olmadığın dair en ufak bir bilgim yoktur" şeklinde ifade vermiştir. Anılan tanık soruşturma evresindeki beyanında ise Altınbaşak Eğitim Kurumlarının kurucuları olarak M.A., Av. N.G., o zamanlar avukat olan Murat Deveci, A.K. gibi isimler olduğunu bildiğini ifade etmiştir.

27. Mahkeme 5/3/2020 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgi kısmı şöyledir:

"...

Somut olayda sanık hakkında dosya kapsamı ile deliller incelendiğinde; yukarıda ayrıntısı verilen zaman, mekan ve somut eylem bakımından birbiri ile uyumlu tanık anlatımlarından anlaşılacağı üzere sanığın örgütsel toplantılara hakimlik stajı dönemi de dahil olmak üzere katıldığı, uzun bir zamana yayılan bu eyleminin süreklilik arz ettiği ve yine sanığın örgüte müzahir Altınbaş Eğitim Kurumlarında beyana göre 2000 yılının başından 2010 yılına kadar uzun süreli ortaklığının olduğu sabit olmakla, sanığın hts kayıtları üzerinde yapılan incelemede 2014 HSYK seçimlerinde aday gösterilen bağımsız adaylar ile çok sayıda görüşmesinin olduğu, bu suretle sanığın örgüt ile irtibatını devam ettirdiğe mahkememizce kanaat getirildiği görülmekle uzun yıllar ilişkisini kesmeden örgüt içerisinde kalan sanığın atılı terör örgütüne üyelik suçunu işlediği yönünde mahkememizce tam bir vicdani kanı hasıl olmakla ..."

28. Başvurucu, hakkında verilen mahkûmiyet hükmüne karşı istinaf yoluna başvurmuştur.

29. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla Antalya Bölge Adliye Mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

30. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucu; kendisine hiçbir eylem, söylem ya da fiil isnat edilmeden ve ayrıca suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen mesleğinden kaynaklanan güvencelere de riayet edilmeksizin hakkında tutuklama kararı verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Bakanlık; başvurucu hakkında soruşturma yürütülen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi, ayrıca başvurucunun üyesi olduğu iddia edilen terör örgütünün yapılanma ve toplanma biçimleri de gözönünde bulundurulduğunda dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, delillerin takdirinde açıkça bir keyfîlik olmadığı görüşündedir.

34. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

35. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

36. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

37. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

38. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

39. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

40. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

41. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL bu görüşe katılmamışlardır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

43. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsü sonrasında hakkında yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılıCeza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

45. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda -hâkimlerle ilgili- öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

46. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147).

47. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

48. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

49. Denizli 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucu hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığına ilişkin olarak dosyada somut delillerin olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu

delillerin neler olduğu belirtilmemiştir (bkz. § 14).

50. Başvurucu hakkında hazırlanan iddianamede ise HSYK'nın meslekten çıkarma kararına, haklarında FETÖ/PDY soruşturması yürütülen şahıslarla başvurucunun telefon irtibatının bulunduğuna dair HTS raporuna, çocuklarının FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı nedeniyle KHK ile kapatılan eğitim kurumlarında eğitim görmelerine, eşinin ByLock abone listesinde kaydının bulunmasına ve Digitürk üyeliğinin 13/1/2012 tarihinde iptal edilmesine ve tanık beyanlarına dayanılmıştır (bkz. §§ 21-23).

51. Başvurucu hakkında ilk derece mahkemesince verilen mahkûmiyet kararında ise bunların yanı sıra kovuşturma aşamasında dinlenen bazı tanık beyanlarına, başvurucunun geçmişte örgütle bağlantılı eğitim kurumlarında ortaklığının bulunmasına ve 2014 yılında yapılan HSYK seçimlerinde aday olan, sonrasında haklarında FETÖ/PDY ile bağlantıları dolayısıyla meslekten çıkarılan ve haklarında ceza soruşturması/kovuşturması yürütülen kişilerle çok sayıda telefon görüşmesinin olduğuna dair HTS kayıtlarına dayanılarak FETÖ/PDY'nin hiyerarşisi içinde olduğu belirtilmiştir (bkz. § 27).

52. Hakkında FETÖ/PDY üyesi olduğu iddiasıyla soruşturma yürütülen ve aynı nedenle HSYK tarafından hâkimlik/savcılık mesleğinden çıkarılmış olan R.S. soruşturma aşamasındaki ifadesinde, başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantısının bulunduğuna dair anlatımda bulunmuştur. Bu bağlamda adı geçen tanık; başvurucuyla aynı dönemde hâkimlik/savcılık stajı yaptığını belirterek staj döneminde Ankara'da bulunan bir evde düzenli olarak yapılan toplantılara -kendisi ve ismini söylediği bazı kişilerle birlikte- başvurucunun da katıldığını ifade etmiştir (bkz. § 22). Tanığın kovuşturma aşamasında alınan ifadesinde de aynı yönde anlatımda bulunduğu görülmektedir (bkz. § 26). Ayrıca hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen ve avukat olduğu anlaşılan tanık Z.G. de soruşturma aşamasında alınan ifadesinde, kendisinin bir dönem sohbet hocalığı yaptığını ve bu sohbetlere o zamanlar avukat olan başvurucunun da katıldığını söylemiştir (bkz. § 26).

53. Öte yandan kovuşturma aşamasında beyanı alınan tanık M.A. 2010 yılından önce Altınbaşak Eğitim Kurumlarının ortağı olduğunu, başvurucunun da bu Kurumda ortaklığının bulunduğunu fakat hissesini devrederek 2010 yılında ortaklıktan ayrıldığını ifade etmiştir. Yine tanık A.E. de soruşturma aşamasındaki beyanında başvurucunun Altınbaşak Eğitim Kurumlarının kurucularından biri olduğunu söylemiştir (bkz. § 26). Tanıkların beyanlarında geçen Altınbaşak Eğitim Kurumları, Isparta'da faaliyet gösteren bir dizi özel okuldur. Darbe teşebbüsü sonrasında ilan edilen olağanüstü hâl döneminde alınan tedbirlerden biri de FETÖ/PDY ile bağlantılı özel öğretim kurum ve kuruluşlarının kapatılmasıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 63). Bu çerçevede 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin KHK ile FETÖ/PDY ile iltisakı veya irtibatı olduğu değerlendirilerek Isparta'da faaliyet gösteren Altınbaşak Eğitim Kurumları bünyesindeki okullar kapatılmıştır.

54. Buna göre başvurucunun avukat olarak görev yaptığı dönemde ve yine hâkimlik stajı sürecinde bulunduğu yerde FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerce düzenli olarak gerçekleştirilen toplantılara katıldığı, ayrıca bu örgüt ile ilişkisi nedeniyle kapatılan bir eğitim kurumunun kurucu ortaklarından biri olup ortaklığını uzun süre (hâkimlik sınavı sürecine kadar) devam ettirdiği yönündeki tanık anlatımlarının soruşturma mercilerince ve tutuklamaya karar veren yargı organlarınca kuvvetli suç belirtisi olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

55. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Selçuk Özdemir başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla

suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Metin Evecen, § 58; Mustafa Mendeş, B. No: 2018/1349, 30/10/2018, § 51).

56. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

57. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı ve bu yapılanmanın arz ettiği tehlike (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 15-19, 26) darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, bunun yanı sıra çoğunluğu önemli yerlerde kamu görevlisi olan on binlerce şüpheli hakkında doğrudan darbeyle ilişkili olmasa da FETÖ/PDY'ye mensubiyet nedeniyle ivedilikle soruşturma yapılması ihtiyacı birlikte dikkate alındığında soruşturma konusu olaylara ilişkin delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 271; Selçuk Özdemir, § 78).

58. Darbe teşebbüsüyle bağlantılı veya darbe teşebbüsüyle bağlantılı olmasa bile teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır. Diğer taraftan FETÖ/PDY'nin ülkedeki neredeyse tüm kamu kurum ve kuruşlarında örgütlenmiş olması, yüz elliyi aşkın ülkede faaliyet göstermesi ve ciddi seviyede uluslararası ittifaklarının bulunması, bu yapılanma ile ilgili olarak soruşturmaya tabi tutulan kişilerin yurt dışına kaçmasını ve yurt dışında barınmasını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 272; Selçuk Özdemir, § 79).

59. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2), [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

60. Somut olayda Denizli 1. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken salıverilmeleri hâlinde delilleri karartma ve kaçma şüphesinin bulunmasına, adli kontrol ile söz konusu hususların sağlanamayacak oluşuna dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 14).

61. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Denizli 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- delilleri karartma ve kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

62. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

63. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

64. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Denizli 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

65. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

66. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. Maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve

özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa'da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculların belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 19.07.2016 tarihinde tutuklanan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 03.03.2017 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da

tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin(1) numaralı fıkrasına göre "Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez." Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de "Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir."

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de "tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki birçok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar

böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin

tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a

bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu davanın mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Açıkladığımız gerekçelerle başvurunun, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini düşündüğümüzden çoğunluğun işin esasının incelenmesi gerektiği yolunda oluşan görüşüne katılmadık.

Başkan Kadir ÖZKAYA Üye Recai AKYEL

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

ABDUREZZAK ŞİMŞEK VE İHSAN KARTAL

B. No: 2017/20875 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/20875

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDUREZZAK ŞİMŞEK VE İHSAN KARTAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/20875)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucular : 1. Abdurezzak ŞİMŞEK

2. İhsan KARTAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucular tarafından gönderilmek istenen iletilerin sakıncalı bulunarak muhatabına gönderilmemesine karar verilmesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/3/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2017/21050 numaralı başvuru dosyasının, konu yönünden irtibat nedeniyle 2017/20875 numaralı başvuru dosyasıyla birleştirilmesine, incelemenin 2017/20875 numaralı başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine ve diğer dosyanın kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuşlardır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, hükümlü olarak Tekirdağ 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

10. Başvurucular, terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'a (A.Ö.) yazdıkları faks ve mektubu göndermek istemişlerdir.

11. Başvurucu İhsan Kartal'ın yazdığı faksa başkanımız hitabıyla başlandığı gözlenmiştir. Faksta ayrıca Ortadoğu'da oluşan bunalım ve kaosun ezilen halklar için büyük fırsatlar doğurduğundan, devrimlerin kaos ortamlarında ortaya çıktığından, A.Ö.nün Ortadoğu'da geliştirdiği paradigmanın tüm dünya halkları için bir umut ışığı olduğundan, bu umudu büyütmenin kendilerine düştüğünden, partilerinin halkın doğuşunu yeniden yaratmayı başardığından, Türkiye'de kapitalistlerin ırkçılık yaptıklarından, Kürt soykırımında karar kıldıklarından, buna karşı direnmek dışında bir şansları olmadığından bahsedildiği anlaşılmaktadır.

12. Başvurucu Abdurezzak Şimşek'in yazdığı mektupta ise; kendilerinin iyi olduğu, tek üzüntülerinin A.Ö.nün esarette olması ve ondan haber alamayışları olduğu, A.Ö.nün sesinin, isminin, fikir ve düşüncelerinin, kendilerinin esas güçleri bulunduğu, parti yıl dönümlerini kutladıkları ve partilerinin kurulduğu özgürlüğün başkentinde buluşmayı ümit ettikleri ifadelerine yer verilmiştir.

13. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) tarafından 18/11/2016 ve 30/11/2016 tarihlerinde verilen sakıncalı mektup değerlendirme kararlarıyla söz konusu iletilerin muhatabına gönderilmemesine karar verilmiştir. Kararların gerekçesinde; iletilerin içeriğinde örgütsel haberleşme ve propaganda içeren ifadelerin bulunduğu belirtilmiştir.

14. Başvurucular tarafından Disiplin Kurulu kararına karşı Tekirdağ 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) yapılan şikâyet başvuruları 3/1/2017 ve 13/1/2017 tarihli kararlarla reddedilmiştir. Kararların gerekçesinde; Disiplin Kurulu tarafından verilen kararlar tekrar edilerek, kararların usul ve yasaya uygun bulunduğu vurgulanmıştır.

15. Başvurucular tarafından İnfaz Hâkimliğinin kararlarına karşı Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesine yapılan itirazlar 7/3/2017 ve 30/3/2017 tarihli kesin kararlarla reddedilmiştir. Kararların gerekçesinde İnfaz Hâkimliği tarafından verilen kararların usul ve yasaya uygun olduğu ifade edilmiştir.

16. Başvurucular 27/3/2017 ve 10/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. İlgili hukuk için bkz. Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 16-20.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

19. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduklarını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

20. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucular, sakıncalı olduğuna karar verilen iletilerin gönderilmemesi nedeniyle ifade ve haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

22. Bakanlık görüşlerinde; başvurucular tarafından gönderilmek istenen iletilerin alıkonulmasına karar verilmesinin Anayasa'nın 22. maddesi anlamında kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için ihtiyaç duyulan demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı ve müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla orantılı olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Disiplin Kurulu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği, kararlardaki tespit ve sonuçların Anayasa’da yer alan hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı veya adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği, somut olayda haberleşme hürriyetinin ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçları ile infaz kurumunun düzeni, güvenliği ve suçun önlenmesi meşru amacı temelindeki kamu yararı arasındaki denge gözetilerek sınırlandırıldığı belirtilmiştir.

23. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında; Bakanlığın görüşünün yazdıkları iletilerle ilgili olmadığını, iletilerde örgütsel haberleşme niteliğinde ifadeler bulunmadığını, Disiplin Kurulu ve mahkemelerin iletileri incelemeden karar verdiklerini ifade etmişlerdir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddiasının özü, göndermek istediği iletilerin Disiplin Kurulunca sakıncalı görülerek muhatabına gönderilmemesine karar verilmesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

25. İddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak Anayasa'nın "Haberleşme hürriyeti" kenar başlıklı 22. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere

bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz...

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesince açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemez olduğuna karar verilebilir. Başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği, iddialarının salt kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

27. Disiplin Kurulunca başvurucular tarafından gönderilmek istenen iletilerin sakıncalı olduğu değerlendirilerek söz konusu iletilerin muhatabına gönderilmemesine karar verilmiştir. Dolayısıyla anılan kararlar ile kamu makamları tarafından başvurucuların haberleşme hürriyetine bir müdahalede bulunulduğu açıktır.

28. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz kararında hükümlü ve tutukluların gönderdiği veya kendilerine gönderilen mektuplara ceza infaz kurumunun ilgili kurulları tarafından yapılan müdahalelere ilişkin genel ilkeler belirtilmiştir (Ahmet Temiz, §§ 28-34). Buna göre haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 22. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın, ulaşılabilir, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından öngörülebilir olması gerekir. İkinci olarak söz konusu müdahale meşru bir amaca dayanmalı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olmalıdır (Ahmet Temiz, § 36).

29. Somut olayda 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 68. maddesinin hükümlülerin ceza infaz kurumlarından yaptıkları yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının kanuni dayanağını oluşturduğu anlaşılmaktadır (Ahmet Temiz, §§ 37-46). Öte yandan haberleşme hürriyetinin düzenlendiği Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında, söz konusu sınırlama sebeplerine bağlı kalınarak yapılacak sınırlamanın ancak usulüne uygun olarak verilecek hâkim kararıyla mümkün olabileceği belirtildikten sonra üçüncü fıkrasında "İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir" denilerek bu kuralın da mutlak olmadığı ve bu kurala bazı kurumlar yönünden kanunla sınırlamalar getirilebileceği açıkça düzenlenmiştir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 71). Bu bağlamda ceza infaz kurumları, Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında istisnaların uygulanacağı kamu kurumlarındandır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, §§ 74-76).

30. Başvuru konusu iletilerin sakıncalı bulunmasına sebep olarak iletilerin tamamında yasa dışı terör örgütü üyelerinin örgütsel talepleri ile ilgili olarak aldıkları örgüt kararı doğrultusunda, kamuoyu desteği oluşturmak maksadıyla yazdıkları ve içerik itibariyle kişi ve kuruluşları paniğe yöneltebilecek yalan yanlış bilgiler içeren, örgütsel haberleşme ve propaganda amaçlı ifadelerin bulunması gösterilmiştir. Bu kapsamda başvurucular tarafından gönderilmek istenen faks ve mektubun Disiplin Kurulunca denetlenmesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin, kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarını taşıdığı, bunun da Anayasa'nın haberleşme hürriyetine

ilişkin 22. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amaç olduğu sonucuna varılmıştır (Ahmet Temiz, § 51).

31. Ceza infaz kurumlarında tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak kamu düzeninin korunmasına ve suç işlenmesinin önlenmesine yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda hükümlü ve tutukluların sahip oldukları haklar sınırlandırılabilir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11 /2014, § 35).

32. Somut olaya konu olan iletilerin örgütsel kimliğe ve A.Ö.nün liderliğine vurgu yapılarak terör örgütünün kuruluş yıl dönümünü kutlamak amacıyla yazıldıkları anlaşılmaktadır (bkz. § 11,12).

33. Başvuru konusu iletilerde kullanılan üslup gözönüne alındığında faks ve mektubun örgütsel dayanışmayı canlı tutmak ve örgütsel ilişkileri güçlendirmek amacıyla yazıldığı, silahlı mücadeleyi ve şiddeti teşvik eden ifadeler bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca iletilerde örgüt söylemleriyle, A.Ö.nün önderliği vurgulanarak terör örgütünün düşünce ve eylemlerinin meşru gösterilmeye çalışıldığı açıktır.

34. Buna göre iletilerin sakıncalı görülerek el konulması şeklindeki müdahalenin Anayasa'nın 22. maddesi anlamında kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için ihtiyaç duyulan demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı ve müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda Disiplin Kurulu kararlarında da ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği görülmektedir. Sonuç olarak somut olayda haberleşme hürriyetine yönelik açık ve görünür bir ihlal bulunmamaktadır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetlerine neden olacağından başvuruculların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UMUT ERCAN HENDEN

B. No: 2017/22718 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/22718

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

UMUT ERCAN HENDEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/22718)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Umut Ercan HENDEN

Vekili : Av. Fatma GİRGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir gösteri yürüyüşüne katılan başvurucunun cezalandırılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/5/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. 1995 doğumlu olan başvurucu, olay tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümünde öğrencidir.

8. 19/12/2013 tarihinde Giresun'un Sultan Selim Mahallesi üzerinden başlayarak Atatürk Meydanı'nda basın açıklaması ile sona eren bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmıştır. Halkevleri Derneği Giresun Şubesi ile bu Derneğin bir kolu olan Liseli Genç Umut mensubu başvurucunun da aralarında olduğu yaklaşık yirmi beş kişilik bir grubun saat 15.00 sıralarında Dernek binasından çıkarak ellerinde "Hırsızlığa Talana Artık Yeter Hükümet İstifa Giresun Halkevleri" yazılı pankartı ve "Yolsuzluğa Karşı Liseliler İsyanda Liseli Genç Umut, Yağma ve Talana Son Giresun Halkevi, AKP ve Cemaat Halka Karşıdır, Halkın Parasını Yedirtmeyeceğiz Giresun Halkevi" yazılı dövizleri açtıkları, yürüyüş esnasında "Hırsız Akp Hesap Verecek, Yalana Talana Zorbalığa Son, Sizin Yolunuz Yolsuzluk Olmuş, Akp Mezara Halk İktidara, Karanlığa Meydan Okuyoruz, Artık Yeter Hüküm Halkındır" şeklinde slogan attıkları polis memurları tarafından tutulan CD Döküm Tutanağı ile tespit edilmiştir.

9. Toplantı öncesi herhangi bir bildirim yapılmamıştır. Ayrıca söz konusu yürüyüşün yapıldığı güzergâh, Giresun Valiliği tarafından belirlenen toplantı ve gösteri yapılabilecek yerler arasında değildir.

10. Giresun Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) söz konusu toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılanlar hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma sonucunda Savcılık başvurucu hakkında 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrası gereğince kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşü düzenleme veya yönetenlerle bunların hareketlerine katılma suçundan23/1/2014 tarihinde iddianame düzenlemiştir.

11. Başvurucu da dâhil dokuz kişinin yargılandığı dava Giresun 1. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmüştür. Mahkeme 22/12/2016 tarihinde başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma suçundan 1 yıl 3 ay hapis cezasına ve verilen cezanın ertelenmesine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

" ... Emniyet Müdürlüğünün ... yazısı uyarınca gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartlarına ilişkin hükümlere sanıklarca riayet edilmediği, dernek tarafından düzenleme kurulu oluşturulmadığı, Valilik makamına herhangi bir bildirimde bulunulmadığı, eylem başlangıcından yürüyüş bitiminde Atatürk Meydanında yapılan basın açıklaması esnasına kadar kanunsuz olarak gerçekleştiği, yürüyüşün yapılmaması konusunda dernek başkanına gerekli ikazların yapıldığı, yapılan yürüyüşün 2911 sayılı kanunun 23. maddesinde belirtilen a, d, e, f, h bentlerine aykırılık teşkil ettiğinin bildirildiği anlaşılmakla, sanıkların üzerlerine atılı eylemin unsurlarının oluştuğu kanaatine varılmıştır..."

12. İstinaf üzerine karar, Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 17/3/2017 tarihli ret kararıyla kesinleşmiştir. Karar başvurucuya 3/4/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 2/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 2911 sayılı Kanun’un 3. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, önceden izin almaksızın, bu Kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak

kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir."

15. 2911 sayılı Kanun'un 10. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"(Değişik fıkra: 3/8/2002 tarih ve 4771 sayılı Kanun'un 5. md.) Toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az kırksekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verilir."

16. 2911 sayılı Kanun'un 23. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"a) 9 ve 10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden veya toplantı veya yürüyüş için belirtilen gün ve saatten önce veya sonra;

...

e) 20 nci maddedeki yöntem ve şartlara ve 22 nci maddedeki yasak ve önlemlere uyulmaksızın,

...

Yapılan toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır."

17. 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşleri düzenleyen veya yönetenlerle bunların hareketlerine katılanlar, fiil daha ağır bir cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde bir yıl altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmış olmasına rağmen eylemi nedeniyle cezalandırılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özü toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin olduğundan iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 34. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

21. Anayasa’nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

22. 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesiyle 4/12/2001 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra uyarınca -temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında olsa bile- sayılan suçlar nedeniyle verilen bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları temyiz edilebilecektir. Anılan fıkrada sayılanlar arasında 2911 sayılı Kanun'da yer alan "Yasaklara aykırı hareket" kenar başlıklı 28. maddesinin birinci fıkrası da yer almaktadır.

23. 7188 sayılı Kanun'un 31. maddesi ile 5271 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddeye göre de 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yapılan düzenleme -on beş gün içinde talep etmek koşuluyla- aynı suçlarla ilgili olarak bölge adliye mahkemelerince verilmiş kesin nitelikteki kararlar hakkında da uygulanacaktır.

24. Buna göre 7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra kapsamındaki suçlarla ilgili olarak daha önce bölge adliye mahkemeleri ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar bakımından da temyiz kanun yoluna başvurulmasına olanak tanınarak temyiz edilebilecek kararların kapsamı genişletilmiştir. Kanun koyucu, kesin nitelikteki kararlara karşı temyiz kanun yolu açarak farklı uygulamaların önüne geçmeyi ve yeknesak bir uygulama yapılmasını amaçlamıştır. Temyiz kanun yolu açılan suçlar incelendiğinde temel haklar ile bağlantılı olanların esas alındığı görülmektedir. Buna göre kanun koyucunun anılan değişiklikle bu konudaki hak ihlallerinin önüne geçmeyi amaçladığı söylenebilir (Mehmet Ayçilek, B. No: 2018/14603, 10/12/2019, § 22)

25. Başvurucu, Mahkemenin 22/12/2016 tarihli ve E.2014/49, K.2016/791 sayılı kararıyla 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrası gereğince toplantı veya gösteri yürüyüşleri düzenleme ya da yönetenlerle bunların hareketlerine katılma suçundan mahkûm edilmiştir. Anılan mahkûmiyet hükmü, Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 17/3/2017 tarihli ve E.2017/383, K.2017/353 sayılı istinaf başvurusunun esastan reddi kararıyla kesinleşmiştir. Yukarıda belirtilen değişiklikler gözetildiğinde başvurucu hakkındaki kesinleşmiş hükmün -belli sürede başvurmak koşuluyla- temyiz edilebilme olanağına kavuştuğu anlaşılmaktadır (benzer yönde değerlendirme için bkz. Mehmet Ayçilek, § 23).

26. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

28. Başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği, ilke olarak Anayasa Mahkemesine başvurunun yapıldığı tarihteki duruma bakılarak değerlendirilir. Ancak Anayasa Mahkemesi bazı durumlarda bireysel başvuru yapıldıktan sonra oluşturulan yeni başvuru yollarının tüketilmesi gerektiğine de karar verebilir. Özellikle belli konulardaki sorunlara çözüm

bulmak amacıyla sonradan oluşturulmuş bir yol söz konusu ise ikincillik ilkesi, o konudaki temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarının -bu yol vasıtasıyla- öncelikle idari ve yargısal makamlarca değerlendirilmesine imkân tanınmasını gerekli kılabilir (bazı değişikliklerle bkz. Sait Orçan, B. No: 2016/29085, 19/7/2017, § 35; Mehmet Ayçilek, § 28).

29. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra yeni bir başvuru yolunun oluşturulması hâlinde Anayasa Mahkemesi söz konusu başvuru yolunun düzenleniş şekli itibarıyla ulaşılabilir olup olmadığını, ihlal iddiaları yönünden makul bir başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama niteliğini haiz olup olmadığını değerlendirir. Somut olayda 7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra kapsamındaki suçlarla ilgili olarak daha önce bölge adliye mahkemeleri ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar bakımından sonradan temyiz kanun yolu açılmış olup açılan temyiz kanun yolunun ulaşılabilir olmadığı ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunmadığı söylenemez. Sonradan açılan bu yol, usul hukukundaki temyiz kanun yolunun başvuru süresi ve belli sınırda kalan cezalar açısından genişletilmiş şekli olup anılan başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı açıktır (Mehmet Ayçilek, §§ 29-31).

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL BAYRAM

B. No: 2017/23323 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/23323

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL BAYRAM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/23323)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : İsmail BAYRAM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza soruşturması kapsamında mal varlığı hakkında verilen elkoyma tedbiri nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/5/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, polis olarak görev yapmakta iken darbe teşebbüsü sonrasında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarını işlediği şüphesiyle Afyonkarahisar Cumhuriyet Başsavcılığınca 28/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Afyonkarahisar Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 5/8/2016 tarihinde başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

10. Afyonkarahisar Cumhuriyet Başsavcılığı 7/9/2016 tarihinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından haklarında soruşturma yürütülen başvurucu dâhil bazı şüphelilerin mal varlığı hakkında elkoyma tedbiri uygulanmasını talep etmiştir.

11. Hâkimlik 8/9/2016 tarihinde talebi kabul ederek diğer şüphelilerle birlikte başvurucunun mal varlığına elkonulmasına karar vermiştir. Kararda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesi ile 27/7/2016 tarihli ve 29783 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 668 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (668 sayılı KHK) 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ı) bendi dayanak olarak gösterilmiştir.

12. Kararın gerekçesinde, Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) kapsamında şüphelilerin FETÖ/PDY üyesi oldukları ve örgüte finansal destek sağladıkları yönünde kuvvetli şüphe bulunduğu belirtilmiştir.

13. Başvurucu tarafından elkoyma kararına yapılan itiraz, Hâkimlikçe 27/2/2017 tarihinde reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde, elkoyma tedbirine ilişkin kararda isabetsizlik görülmediği belirtilmiştir.

14. Hâkimliğin itirazın reddine dair kararına karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz ise Bolvadin Sulh Ceza Hâkimliğince 20/3/2017 tarihinde reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde, elkoyma tedbirine karşı yapılan itirazın reddine ilişkin kararda usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığı belirtilmiştir.

15. Bolvadin Sulh Ceza Hâkimliğinin 20/3/2017 tarihli kararı başvurucuya 31/3/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 10/5/2017 tarihinde başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

18. Başvurucu bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

19. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan

yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu, ceza soruşturması kapsamında mal varlığı hakkında verilen elkoyma tedbiri nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

22. Somut olayda başvurucunun elkoyma tedbiri kararına ilişkin itirazın reddine dair verilen nihai kararın tebliğ edildiği 31/3/2017 tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 10/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır (bkz. §§ 14-16).

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ETHEM ARSLAN

B. No: 2017/28071 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/28071

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ETHEM ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/28071)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Ethem ARSLAN

Vekili : Av. Bünyamin ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin hırsızlık şüphelisini kovalarken şüphelinin aracının başvurucunun yakınına çarpması sonucu hayatını kaybetmesi üzerine başvurucu tarafından idare aleyhine açılan tam yargı davasının reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan ceza soruşturması ve yargılama dosyalarındaki bilgi ve belgelere göre olaylar özetle şöyledir:

8. Hırsızlık şüphelisi olan Ö.G.E.nin çalıntı olduğu iddia edilen araçla kolluk görevlilerinden kaçtığı sırada kaldırımda yürümekte olan başvurucunun yakını G.A.ya çarpması sonucu G.A. hayatını kaybetmiştir. Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesince (Ceza Mahkemesi) yapılan yargılama sonunda Ö.G.E.nin bilinçli taksirle adam öldürme suçundan 9 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Ceza Mahkemesinin 28/11/2008 tarihli gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Olay günü Ankara Emniyet Müdürlüğü hırsızlık bürosuna gelen bir çalıntı araç ihbarı üzerine emniyet görevlilerinin verilen adreste söz konusu aracı araştırmak için olay yerine geldikleri ve araştırmaya başladıkları bu sırada verilen adreste sanığın çalıntı araca binmek üzere olduğunu farkettikleri ve dikkatlerinin sanığa doğru yöneldiği sanığın kendisini gözlemleyen kişilerin polis olduklarını telsizlerinden farkederek aracı çalıştırıp hızla kaçmaya başladığı polis ekibinin de araçla hızla takip etmesi üzerine sanığın seyir halinde olduğu [S.] sokaktan çıkmaz sokak olan [Ş.] sokağa hızla girdiği ve bu sırada önce park halinde bulunna 06... plaka sayılı araca çarpıp savrularak herşeyden habersiz sokak başında karşıdan karşıya geçmekte olan maktuleye çarptığı duran araca çarpması nedeniyle hava yastıkları açılan araç ile kaçamayacağını anladıktan sonra da emniyet görevlilerinin yaralı maktuleyi sağlık kuruluşuna sevk etmek için durmalarından yararlanarak araçtan inip kaçarak izini kaybettirdiği maktulenin hastaneye götürülürken yolda öldüğü..."

9. Ceza Mahkemesinin kararı Yargıtay tarafından 23/3/2010 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

10. Başvurucu ve G.A.nın diğer yakınları, idarenin kamu hizmetini yaparken G.A.nın ölümüne sebebiyet verdiği iddiasıyla İçişleri Bakanlığı aleyhine 50.000 TL manevi tazminat talebiyle tam yargı davası açmışlardır.

11. İçişleri Bakanlığı savunmasında G.A.nın ölümünden olaya sebebiyet veren üçüncü şahsın sorumlu olduğunu, idarenin eylemi ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağı bulunmadığını belirterek davanın reddini talep etmiştir.

12. Ankara 6. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 30/12/2010 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Uyuşmazlık konusu olayda, davalı idare elemanları olan polislerin kendilerine kanunlarla verilen halkın ırz, can ve mal güvenliğini korumak, işlenmekte olan bir suçun işlenmesine ve devamına mani olmak görevini ifa sırasında hırsızlık zanlısı bir şahsı kovalarken zanlının davacıların murisine çarpması sonucunda murisin ölüm olayı meydana gelmiş olup, sözkonusu ölüm olayı idarenin herhangi bir eyleminden kaynaklanmayıp üçüncü kişinin eylemi sonucunda meydana geldiğinden davacıların uğradıkları zararla idari faaliyet arasında illiyet bağı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu olay nedeniyle idareye izafe edilebilecek bir kusur da bulunmadığından davalı idarenin tazmin yüküyle sorumlu tutulmasına hukuken olanak bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, davanın reddine..."

13. Başvurucu; idarenin hizmetin kötü işlemesi nedeniyle sorumlu olduğunu, üçüncü kişinin kusurlu olduğu gerekçesiyle sorumluluktan kurtulamayacağını belirterek İdare Mahkemesinin anılan kararına karşı temyiz yoluna başvurmuştur.

14. Danıştay Onuncu Dairesi (Daire) 28/5/2015 tarihli kararıyla İdare Mahkemesinin kararının usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek onanmasına karar vermiştir.

15. Başvurucunun karar düzeltme talebi üzerine Dairenin 27/4/2017 tarihli kararıyla karar düzeltme talebi reddedilmiş ve anılan karar kesinleşmiştir.

16. Nihai karar başvurucuya 19/6/2017 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 30/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu; eşi G.A.nın kaldırımda yürürken polisin kovaladığı şüphelinin aracıyla çarpması sonucunda öldüğünü, kolluk görevlilerinin gerekli dikkat ve özeni göstermediğini, gerekli önlemleri almadığını belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

19. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

20. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ...Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

21. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, bu hakka yönelik bir başvuru ancak ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvuru konusu olayda başvurucu, müteveffanın eşidir. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

22. Bununla birlikte başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden de incelenmesi gerekir.

23. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 50).

24. Pozitif yükümlülükler kapsamında devletin yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi vardır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51).

Devlet, öncelikle yaşam hakkına yönelen tehdit ve risklere karşı caydırıcı ve koruyucu yasal düzenlemeler yapmalı; bununla da yetinmeyerek gerekli idari tedbirleri almalıdır. Bu ödev ayrıca bireyin yaşamını her türlü tehlike, tehdit ve şiddetten koruma yükümlülüğünü de içerir (İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016, § 149).

25. Devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında can kaybının gerçekleştiği durumlarda kamu makamlarının Anayasa'nın 17. maddesi gereğince öncelikle yetkileri dâhilinde tüm imkânları kullanarak yaşam hakkına yönelen tehdit ve risklere karşı etkili yasal ve idari tedbirleri oluşturmaları gerektiği ifade edilmelidir. Bu kapsamdaki yasal ve idari tedbirler, yaşam hakkına yönelik ihlalleri durdurmayı ve gerektiğinde faillerin cezalandırılmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bu yükümlülük, yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her durum için geçerlidir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 52).

26. Bu kapsamda devletin egemenlik alanında bulunan bireylerin yaşamını korumak için önleyici genel güvenlik tedbirleri alma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu gereklilik daha ziyade bireylerin üçüncü kişilerin suç niteliğindeki eylemleri nedeniyle yaşamlarının tehdit altında olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 59).

27. Bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğunun kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesi gerektiği durumlarda makul ölçüler çerçevesinde kamu makamlarının bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde tedbir alması gerekir. Ancak özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında pozitif yükümlülük kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamaz (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53).

28. Başvurucunun eşi müteveffa G.A.nın kolluk görevlilerinden araç ile kaçmaya çalışan hırsızlık suçu şüphelisi olan üçüncü bir kişi tarafından ölümüne sebebiyet verildiği, kolluk görevlilerinin takipte olduğu olayın taraflarından olmadığı tartışmasızdır. Üçüncü kişinin kullandığı araç ile çıkmaz sokağa girerek önce park hâlindeki bir araca, daha sonra da savrularak her şeyden habersiz kaldırımda yürümekte olan G.A.ya çarpması sonucunda G.A.nın vefat ettiği anlaşılmaktadır.

29. Somut olayın koşulları değerlendirildiğinde başvurucunun eşinin yaşamının korunması için önlem alma imkânının bulunmadığı aniden gelişen olayda, kamu görevlilerinin -aşırı bir külfet yükleyecek şekilde- önlem almalarının beklenmesinin düşünülemeyeceği görülmektedir. Dolayısıyla gerçeleşen ölüm olayında yaşamı koruma yükümlülüğü kapsamında bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu, açtığı tam yargı davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

32. Bireysel başvuru sonrasında 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

33. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

34. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018, §§ 26-36) kararında yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

35. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-36). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

36. Somut başvuru yönünden de söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DEMET YALÇIN VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/31387 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/31387

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DEMET YALÇIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/31387)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucular : 1. Veysel CAN

Vekili : Av. Mehmet Bedir DURNA

2. Yavuz ÇAMURLU

Vekili : Av. Mutluay ÇELİK

3. Demet YALÇIN

4. Mahmut TAŞLI

5. Ramazan GÖÇER

Başvurucular Vekili : Av. Can KARGIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ilave tediye alacağının tahsili amacıyla açılan davanın Yargıtay daireleri arasında süregelen görüş ayrılığından kaynaklı olarak reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvuruların Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Komisyonlarca muhtelif tarihlerde, başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerinin Bölümler tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. 2017/38154, 2017/38585, 2017/38586, 2017/39457 numaralı dosyaların konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2017/31387 başvuru numaralı dosya ile birleştirilmesine; incelemenin 2017/31387 başvuru numaralı dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer bireysel başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucular Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfının (Vakıf) farklı şubelerinde hizmet akdine dayalı olarak çalışmaktadır.

8. Başvurucular, kamu personeli olduklarını ileri sürerek 4/7/1956 tarihli ve 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun uyarınca her bir yıllık çalışma süresi içinde ödenmesi gereken iki aylık tutarındaki ilave tediye alacağının ödenmesi amacıyla Vakıf aleyhine ayrı ayrı dava açmışlardır.

9. Başvuruculaın talepleri Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin emsal kararlarına göre Vakfın 6772 sayılı Kanun gereğince kamu kurumu niteliğinde olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Bu kararlar bir kısmı istinaf, bir kısmı da Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

10. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. Konu hakkında ilgili hukuk için bkz. Yasemin Bodur, B. No: 2017/29896, 25/12/2018, §§ 14-32.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaın İddiaları

13. Başvurucular, Yargıtayın 7. ve 9. Hukuk Dairelerinin benzer davalarda ilave tediye ödenmesi gerektiği yönünde kararlar verdiğini bildirmişlerdir. Benzer uyuşmazlıkların farklı şekilde sonuçlanmasının daha önceden bu uyuşmazlıkların temyiz incelemesini yapan Yargıtay daireleri arasındaki görüş ayrılığından kaynaklandığını, bu bağlamda Yargıtayın 7. ve 9. Hukuk Dairelerinin kendileri ile aynı statüde bulunan kişileri kamu işçisi olarak kabul edip ilave tediye alacağına hak kazandıkları yönündeki kararlarına rağmen Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin bu kişileri kamu işçisi olarak kabul etmemesi nedeniyle ilave tediye alacağı isteklerinin reddine karar verdiğini savunmuşlardır. Başvurucular, aynı statüdeki işçiler için açılan emsal nitelikteki davalarda ilave tediye alacaklarının ödenmesi yönünde karar verilirken daha sonra Vakfın kamu kurumu olmadığı gerekçesiyle taleplerinin reddine

karar verildiğini açıklamışlardır. İçtihat farkı nedeniyle yargıya olan güvenlerinin zedelendiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

14. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların iddialarının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkına ilişkin olduğu ve bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

17. Anayasa Mahkemesi daha önce benzer bir şikâyeti Yasemin Bodur başvurusunda incelemiş ve sonuca bağlamıştır (Yasemin Bodur, §§ 38-45).

18. Somut başvurunun konusu, benzer koşullarda çalışan işçiler tarafından açılan davaların Yargıtay ve bölge adliye mahkemeleri hukuk daireleri arasındaki görüş ayrılığı nedeniyle farklı sonuçlandığı ve bu hususun hakkaniyete aykırı olduğu iddiasıdır.

19. Başvurucular; 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca muhtaç olan vatandaşlar ile herhangi bir nedenle ülkede bulunan aynı durumdaki kişilere yardım etmek, sosyal adaleti sağlayan tedbirler almak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı temin etmek amacı taşıyan Vakıfta hizmet sözleşmesine bağlı olarak çalışmaktadır. Başvurucular; anılan Vakfın niteliği, kuruluş amacı ve yönetim şekli itibarıyla kendilerinin kamu işçisi olduğunu ileri sürerek kamu personeline belirli şartlar altında yapılan ilave tediyeden yararlanmak amacıyla dava açmıştır.

20. Başvurucular tarafından dosyaya eklenen karar örneklerinden aynı işyerinde çalışan işçiler tarafından aynı nedene dayalı olarak açılan davaların bir kısmı işçiler lehine sonuçlanmışken bir kısım davanın da işçiler aleyhine sonuçlandığı saptanmıştır. Yine Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden temin edilen belge ve bilgilerden ülkenin başka yerlerinde faaliyette bulunan benzer vakıflarda çalışan personel tarafından açılan davaların bu tür uyuşmazlıkların öteden beri temyiz mercii olan Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ve sonradan bu görev verilen (kapatılan) Yargıtay 7. Hukuk Dairesi tarafından kabul edildiği görülmüştür. Her iki Daire de niteliği itibarıyla 6772 sayılı Kanun kapsamında saydıkları vakıf çalışanlarının kamu işçisi olduğunu ve şartları uygunsa idare tarafından ödenmesine karar verilen ilave tediye alacağından yararlanacaklarına dair kararlar vermiştir. Buna karşılık 2011 yılında kurulan Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, anılan vakıfların özel hukuk tüzel kişisi statüsüne sahip olduğunu ve dolayısıyla kamu personeli sıfatı bulunmayan çalışanlarının ilave tediyeden yararlanmayacağını istikrarlı olarak hüküm altına almıştır. Başvuruculara hizmet akdi ile çalıştıkları Vakfın niteliğini de ele alan içtihadı birleştirme

kararını değerlendiren Yargıtay daireleri, önceki görüşleri doğrultusunda kararlar vermeye devam etmiştir (Yasemin Bodur, bkz. §§ 20, 22).

21. 16/5/2018 tarihli ve 7144 sayılı Kanun'un 7.maddesi ile 3294 sayılı Kanun'un 7. maddesine eklenen fıkrayı değerlendiren Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 30/5/2018 tarihli kararı sonrasında Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, yürürlüğe giren kanunların geçmişe ve kesin nitelik kazanmış hukuksal durumlara etkili olamamasının hukukun genel ilkelerinden kazanılmış hakların korunması ilkesinin gereği olduğunu açıklayarak 7144 sayılı Kanun'un 7. maddesinin yürürlük tarihinden önceki döneme ilişkin davalar bakımından sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının özel hukuk tüzel kişiliğine sahip, ayrı işyeri niteliğinde ve bağımsız işveren olduğunun belirlendiği ve tarafları bağlayıcı Yargıtay içtihadı birleştirme kararının bulunduğu gerekçesiyle ilave tediye istemlerinin reddine karar vermiştir.

22. Yargıtay daireleri arasındaki derin ve süregelen içtihat farkının faaliyete giren istinaf mahkemesi niteliğindeki bölge adliye mahkemeleri hukuk daireleri arasında da sürdürüldüğü saptanmıştır. Öte yandan Yargıtay, işveren konumundaki vakıfların hukuki statüsünün belirlenmesi amacıyla içtihadı birleştirme yoluna gitmiş ancak anılan kararda vakıfların özel hukuka tabi tüzel kişi olduğu tespiti yapılmışsa da çalışan personelin ilave tediye alacağına ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Nitekim Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, bu belirlemenin kendi görüşü doğrultusunda olduğuna ilişkin açıklamalar yaparken Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ise içtihadı birleştirme kararının ilave tediye alacağına ilişkin olarak olumsuz bir etkisinin olmadığı kanaatiyle görüşünde herhangi bir değişiklik yapmamıştır.

23. Yargıtay daireleri ve bölge adliye mahkemeleri, vermiş olduğu birbirine zıt kararlarda vardıkları sonuca hangi nedenle ulaşıldığının başvurucular ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek yeterli gerekçeler sunmaktadır.

24. Anayasa Mahkemesi Vakıf çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda yedi yıldan beri süren içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazandığını tespit etmiştir. Dairelerin ve buna bağlı olarak alt dereceli mahkemelerin vardıkları sonucun davaların somut özelliğinden kaynaklanmaması ve hukuki belirsizliğe yol açan bu durumun ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma bulunmasına rağmen bunun işletilmemesi neticesinde uyuşmazlığın çözümünde görev alan Daire ve Kurula göre farklı ve birbiriyle çelişkili kararlar ortaya çıkmıştır. Başka bir anlatımla derin ve süregelen farklılıkları ortadan kaldırmaya elverişli bir mekanizma niteliğindeki içtihadın birleştirilmesi yolunun işletilmemesi nedeniyle varılan sonucun başvurucu için öngörülemez olduğu ve bu hususun hükümden bağımsız olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği belirtilerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (Yasemin Bodur, §§ 46-53)

25. Somut olayda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

28. Başvurucular; Veysel Can ve Yavuz Çamurlu ihlalin tespiti ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

29. 6216 sayılı Kanun’un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasına göre esas inceleme kapsamında bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve varsa ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı belirlenmektedir. Aynı Kanun’un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ise ihlal kararı verilmesi hâlinde gerekli görüldüğü takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Buna göre ihlal sonucuna varıldığında ilgili temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verilmesinin yanında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi, diğer bir ifadeyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmesi de gerekir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, § 54).

30. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, § 55).

31. Bununla birlikte 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilirken idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez. Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederken idarenin, yargısal makamların veya yasama organının yerine geçerek işlem tesis edemez. Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederek gerekli işlemlerin tesis edilmesi için kararı ilgili mercilere gönderir (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 57).

32. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57).

33. İhlalin derece mahkemelerinin ilgili kanunu yorumlamasından kaynaklandığı bazı hâllerde tazminata hükmedilmesi ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilmesi için yeterlidir. Ancak bireysel başvurunun amacına uygun olarak benzer ihlallere yol açan yorumun aynı yargı kolundaki en üst yargı mercii tarafından ele alınarak uygulamadaki içtihat dağınıklığına

engel olacak nitelikte birtakım tedbirlerin alınması da gerekmektedir.

34. Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Somut olayda ihlalin aynı hukuki nedene dayalı olarak benzer konumdaki kişiler tarafından açılan davalarda aradan geçen uzun zamana rağmen bölge adliye mahkemeleri hukuk daireleri arasındaki görüş farkının ortadan kaldırılıp uygulama birliğinin sağlanmamasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle ihlal, başvurucunun aynı anda iki farklı yorumu yürürlükte bulunan ve bu nedenle belirlilik kriterini taşımayan bir hukuk kuralına tabi tutulmasından kaynaklanmaktadır.

35. Anayasa Mahkemesince yapılan ihlal tespitinin derece mahkemesi kararının sonucuna yönelik olmadığının ve derece mahkemesince varılan sonuçtan bağımsız olduğunun altı çizilmelidir. Hâl böyle olunca ihlalin giderilmesi için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Aksi durum yani ihlalin giderim şekli olarak yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesi, bu yorumlardan birine üstünlük tanınarak taraflardan biri lehine tercihte bulunulması anlamına gelebilecektir. Bu da var olan ihlali gidermeyeceği gibi derece mahkemesinde görülen uyuşmazlığın diğer tarafı aleyhine yeni ihlallerin doğmasına yol açabilecektir. Dolayısıyla somut olayda, yargılamanın yenilenmesi ihlalin sonuçlarını ortadan kaldıracak nitelikte bir yol olarak kabul edilemeyeceğinden başvurucu lehine uygun bir tazminata hükmedilmesi yeterli giderimi sağlayacaktır.

36. Bu itibarla adil yargılanma hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında talepte bulunan başvurucular Veysel Can ve Yavuz Çamurlu'ya ayrı ayrı net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

37. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harcın başvuruculara ayrı ayrı; 3.000 TL vekâlet ücretinin başvurucular Veysel Can ve Yavuz Çamurlu'ya ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvurucular Demet Yalçın, Mahmut Taşlı ve Ramazan Göçer'e müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucular Veysel Can ve Yavuz Çamurlu'ya net 10.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Kararın bir örneğinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması yönünden içtihadı birleştirme kararına gerek bulunup bulunmadığı hususunda bilgi edinmesi ve takdiri için Yargıtay Birinci Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harcın başvuruculara ayrı ayrı; 3.000 TL vekâlet ücretinin başvurucular Veysel Can ve Yavuz Çamurlu'ya AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvurucular Demet Yalçın, Mahmut Taşlı ve Ramazan Göçer'e MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEZEN ÖZLEM

B. No: 2017/32437 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/32437

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEZEN ÖZLEM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/32437)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Murat GÜVEN

Başvurucu : Sezen ÖZLEM

Vekili : Av. Yavuzhan VAROL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/8/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

10. Asker (albay) olarak görev yapmakta olan başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 6/7/2017 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğünce gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucunun ifadesi 11/7/2017 tarihinde Başsavcılık tarafından alınmıştır. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde eğitim ve çalışma hayatı boyunca FETÖ/PDY ile hiçbir ilişkisi olmadığını, darbe teşebbüsü sırasında yurt dışında görev yaptığını ve örgüt üyesi olduğuna dair hakkında yapılan şikâyeti kabul etmediğini beyan etmiştir.

12. Başsavcılık 11/7/2017 tarihinde tutuklanması istemiyle başvurucuyu Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Başvurucunun sorgusu Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinde 11/7/2017 tarihinde yapılmıştır. Sorgu sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur.

13. Başvurucunun sorgu sırasındaki ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Benim bu yapı ile hiç bir alakam yoktur. Ben bu zamana kadar normal görevimi yaptım. Kanunların bana emrettiği görevler dışında hiç bir kimseden emir almadım ve uygulamadım. Aleyhime beyanda bulunan kişi benim lisedeki sınıf arkadaşımdır, 20 yıla yakındır kendisi ile hiç görüşmedim, aramda herhangi bir husumette bulunmamaktadır. Neden aleyhime böyle bir beyanda bulundu anlamış değilim. Kendisinin aleyhime olan beyanlarını kabul etmiyorum. Teşhisini de kabul etmiyorum."

14. Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği 11/7/2017 tarihinde, başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... şüpheli Sezen Özlem'in üzerine atılı bulunan 5237 sayılı TCK'nın 314/2 maddesince silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren dosyada mevcut teşhis tutanağı, tanık beyanı ve yakalama tutanakları ile tüm

dosya kapsamındaki somut delillere göre soruşturmanın henüz tamamlanmadığı, şüpheli hakkında delillerin henüz toplanmadığı, şüpheliye isnat edilen suça ilişkin yasada düzenlenen ceza miktarına göre de şüphelinin kaçma ve delilleri karartma ihtimallerinin mevcut olduğu, açıklanan nedenlerle adli kontrol uygulamasının da yetersiz kalacağı, şüphelinin üzerine atılı suçun CMK 100/2-11 maddesi hükmündeki suçlardan olması da değerlendirilerek CMK'nın 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelinin CMK.nun 101 maddeleri uyarınca tutuklanmasına ... [karar verildi.]"

15. Başvurucu 14/7/2017 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği 21/7/2017 tarihinde tutuklama kararının yerinde olduğu gerekçesiyle itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

16. Başvurucu, itirazın kesin olarak reddedildiğine dair kararı 14/8/2017 tarihinde öğrendiğini bildirmiş ve 22/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Başsavcılık 23/8/2017 tarihli iddianame ile başvurucunun terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. FETÖ/PDY'ye ilişkin genel açıklamaların yer aldığı iddianamede ilk olarak FETÖ/PDY'nin kuruluşuna ve tarihçesine, hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına ve hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna değinilmiş; sonrasında başvurucuya yöneltilen suçlamaya ilişkin olgulara yer verilmiştir.

18. İddianamede, başvurucunun örgütsel nitelikli eylemleri bakımından FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. Bu suçlamalara esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Haklarında soruşturma bulunan Z.K. ve Ö.B. ile başvurucu arasında para transferi gerçekleşmiştir.

ii. Darbe teşebbüsüne katılması sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) ihraç edilen P. Yzb. Y.Y. tarafından 2001, 2002 ve 2003 yıllarında; P. Kur. Alb. M.Ş.E. tarafından 2008 ve 2009 yıllarında; Mu. Kur. Yb. M.S.S. tarafından 2010 ve 2012 yıllarında; Tümg. İ.T. tarafından 2010 yılında başvurucuya 100 tam sicil notunun verildiği tespit edilmiştir.

iii. Tanık M.M. başvurucunun örgütle bağı olduğuna dair beyanda bulunmuştur. M.M.nin ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sezen Özlem 1990-1993 yılları arasında Edirne Lisesinde okuduğumuz yıllarda benim sınıf ve dershane arkadaşımdı, Bulgar göçmenidir. Kendisi lise birinci sınıftayken o tarihlerde cemaat şimdi FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütüne ait FED dershanesine birlikte gittik, 1993 yılında girdiği ÖSYM birinci basamak sınavına girerek yüksek bir puan aldı ancak ikinci basamak sınavına hazırlanmayı, dershaneye gitmeyi ve bizimle ders çalışmayı bıraktı, kendisine neden bıraktığını sorduğumda bana 'Askeriye'ye gireceğim.' cevabını verdi. Ben kendisine gittiği dershanenin örgüte ait olduğunu bildiğim için seni askeriyeye almazlar dediğimde; üç yıl boyunca gittiği FED dershanesinde resmi kaydının olmadığını söyledi. FED Dershanesi daha sonra FEM adını aldı. Üniversite ikinci basamak sınavına girerek İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Matematik Bölümünü kazandı ancak gitmedi, bir süre sonra da irtibatımız koptu, arkadaşlarımdan ve çevremden askeriyeye girdiğini öğrendim. Sezen Özlem lisede okurken ve dershaneye giderken ailesinin Edirne'de ikamet etmesine rağmen cemaat evlerine gidip gelmekteydi, 2-3 kez birlikte bu evlerden birine gittik, evlerde

dershane hocalarımız olduğu için gitmiştik, bu evlerde bize ders çalıştırıldı ve maklube yemeği yediğimizi hatırlıyorum. Sezen Özlem ile 1993 yılından itibaren irtibatım koptu, kendisinin nerede olduğunu ne iş yaptığını bilmiyorum. Fotoğrafı gösterilmesi halinde teşhis yapabilirim."

19. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

" ... şüphelinin Anayasa'da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla kurulmuş ve bu amacı gerçekleştirmek için silahlı eylemler ile cebir ve şiddete başvuran FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü ile iltisakı, irtibatı ve aidiyeti olduğu, yine şüphelinin yukarıda ayrıntılı olarak anlatılan eylemlerde bulunmak suretiyle örgüt hiyerarşisine dahil olduğu, bu şekilde şüphelinin üzerine atılı suçu işlemiş olduğu ... [FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmıştır]."

20. Başvurucu; soruşturma aşamasındaki savunmasında, FETÖ/PDY'ye ait okul ya da dershaneye gitmediğini, tanık olarak beyanda bulunan kişiyi hatırlamadığını ve beyanlarının doğru olmadığını ifade etmiştir.

21. Ankara 25. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme)8/9/2017 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve Mahkemenin E.2017/64 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

22. Mahkeme 18/10/2017 tarihli duruşmasında başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

23. Kovuşturma aşamasında istenen belgelerde -Adli Tıp Kurumunun 6/12/2019 tarihli raporuna göre- başvurucuya ait dijital materyalde ByLock isimli sohbet uygulamasına ait dosya kalıntıları tespit edildiği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun kendi adına kayıtlı telefon hattının on yedi defa ankesörlü sabit hatlardan arandığı, başvurucu ankesörlü hattan arandığında; hakkında örgüt üyeliğinden soruşturma bulunan S.B. ve M.Ç.yle de aynı sabit hattan aranmak suretiyle irtibat kurulduğu tespit edilmiştir.

24. Mahkeme 5/2/2020 tarihli kararıyla terör örgütüne üye olma suçundan başvurucuyu 7 yıl 6 ay hapis cezasına mahkûm etmiştir.

25. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. İlgili hukuk için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 33-56.

27. Ayrıca Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 13/11/2019 tarihli ve E.2018/5526, K.2019/6842 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan özellikler doğrultusunda, bir asker şahsın; örgütün gizlilik ve deşifre olmamak kuralına riayetle, örgütün talimatı ile ve örgütsel irtibatı sağlamak maksadıyla kamuya açık ve birbirinden bağımsız market, büfe, kırtasiye, lokanta vb. gibi sair işletmelerde kurulu bulunan, ücret karşılığı kullanılan sabit hat veya ankesörlü hatlar ile mahrem imam tarafından arandığı, her türlü şüpheden uzak, kesin kanaata ulaştıracak somut olgu ve teknik verilerle tespit edilmesi ve yargılama yapan mahkemenin de tam bir vicdani kanaate ulaşması halinde, kişinin örgütle bağlantısını gösteren hukuka uygun delil

olacağında kuşku yoktur.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu; üzerine atılı suç ile bir ilgisinin bulunmadığını, suç işlediğine dair hiçbir delilin olmadığını, hakkındaki tanık beyanının tamamen asılsız olduğunu, buna rağmen keyfî bir şekilde tutuklanmasına karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Bakanlık görüşünde öncelikle başvurucu hakkında verilen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu ve bu sonuca varılmasının keyfî ve temelsiz olmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca başvurucu hakkında Başsavcılık tarafından hazırlanan iddianamede başvurucu ile ilgili tanık beyanlarına yer verildiği, bu nedenle tutuklamanın hukuki olduğu belirtilmiştir.

31. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

32. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

33. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

34. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

35. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve

tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olması iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

36. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Genel İlkeler

37. Genel ilkeler için bkz. Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 47-53.

3. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

39. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

40. Somut olayda başvurucu hakkında verilen tutuklama ve tutukluluğa itirazın reddi kararlarında suç şüphesinin varlığına ilişkin olarak dosyada somut delillerin olduğu ifade edilmiş (bkz. § 14) fakat buna ilişkin herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

41. Başvurucu hakkında hazırlanan iddianamede; başvurucunun şüpheli para transferlerinde bulunduğu, darbe teşebbüsü nedeniyle ihraç edilen amirlerinden 100 tam sicil notu aldığı ve bir tanığın başvurucunun örgüt üyesi olduğu yönünde verdiği beyana dayanıldığı görülmüştür (bkz. §§ 17-19).

42. Başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararında -kovuşturma başladıktan sonra ele geçen belgelerde- başvurucunun dijital materyallerinde FETÖ/PDY üyelerinin kendi aralarındaki iletişimi sağladığı ifade edilen ByLock uygulamasına ait kalıntılar olduğu, ayrıca örgütün sivil yöneticilerinin sabit (büfe, ankesör vb.) hatlardan örgüt mensubu TSK personeliyle irtibat kurarak personele toplantı günlerine ilişkin bilgiler aktardıkları, bu şekilde başvurucunun da on yedi kez arandığının tespit edildiği belirtilmiştir (bkz. § 23).

43. Anayasa Mahkemesi Abdurrahman Yemiş (B. No: 2017/29347, § 48) kararında -soruşturma mercilerince belirtilen- FETÖ/PDY imamlarının mahrem hizmetler sınıfındaki kişilerle -özellikle askerlerle- olan iletişimlerini ankesörlü veya kontörlü telefonlar üzerinden arama veya çağrı bırakma şeklinde sürdürdükleri ve bu kapsamda başvurucu Abdurrahman Yemiş'in de böyle aranmış olmasına yönelik suçlamayı kuvvetli belirti olarak kabul etmiştir. Nitekim Yargıtay da FETÖ/PDY imamlarının mahrem hizmetler sınıfındaki kişilerle ankesörlü veya sabit telefon hatları üzerinden iletişim kurduğuna yönelik yapılan tespitin -belirli koşullar altında- kişinin örgütle bağlantısını gösteren bir delil olarak kabul

edilebileceğine işaret etmiştir (bkz. § 27). Somut olayda da başvurucu albay rütbesiyle görev yapan bir askerdir. Bu çerçevede başvurucunun telefonunun büfe, iddia bayisi ve market gibi yerlerden 2013 yılı içinde birçok kez arandığı, ayrıca 16/10/2013 tarihinde başvurucunun bir büfeden aranmasından hemen sonra aynı yerden S.B. isimli bir askerî öğrencinin ardışık olarak arandığı, 20/10/2013 tarihinde başvurucunun aynı büfeden aranmasından hemen sonra bu kez M.Ç. isimli askerî personelin ardışık olarak arandığı tespit edilmiştir. Somut başvuruda, aynı mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

44. Açıklanan gerekçelerle sivil imam oldukları değerlendirilen kişilerle sabit telefondan yapılan aramaların bulunmasının somut olayın koşullarına göre başvurucu hakkında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

45. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

46. Anayasa Mahkemesi, darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle bağlantılı veya doğrudan teşebbüsle olmasa da FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalmasının söz konusu olabileceğini ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi ayrıca FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânının ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimalinin normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazla olduğuna dikkat çekmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

47. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2), [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

48. Somut olayda Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken kaçma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunması nedeniyle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacak olmasına, işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçuna ilişkin olarak kanunlarda öngörülen yaptırımın ağırlığına dayanıldığı görülmektedir (bkz. §14).

49. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle kaçma şüphesine ve delillere etki edilmesi ihtimaline yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

50. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser

Yıldırım (2), § 151).

51. Anayasa Mahkemesince daha önce de ifade edildiği üzere terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

52. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

54. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖMER DEMİR

B. No: 2017/35080 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/35080

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖMER DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/35080)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Ömer DEMİR

Vekili : Av. Zerrin DURALI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kanun hükmünde kararname gereğince göreve son verme işleminin iptali talebiyle açılan davanın karar verilmesine yer olmadığına dair bir hükümle sonuçlanması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/9/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Bireysel Başvuru Öncesi

6. İstanbul Hava Harp Akademisinde astsubay üstçavuş rütbesiyle idari personel olarak görev yapan başvurucunun 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) gereğince Hava Kuvvetleri Komutanlığının emri ile kamu görevinden çıkarılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucunun kamu görevinden çıkarılması işleminin iptali talebiyle açtığı davanın İstanbul 4. İdare Mahkemesinin (Mahkeme) 7/8/2017 tarihli kararıyla davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına, dosyanın Olağanüstü Hal İnceleme Komisyonuna (OHAL Komisyonu) gönderilmesine kesin olmak üzere karar verilmiştir. Mahkemenin gerekçesinde; başvurucunun adının 667 sayılı KHK'nın eki listesinde yer alması sebebiyle 29/4/2017 tarihli ve 30052 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 690 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile 23/1/2017 tarihli ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin geçici 1. maddesine eklenen (3) numaralı fıkrası uyarınca davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığı belirtilmiştir.

8. Nihai karar başvurucuya 21/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

9. Başvurucu; Mahkeme kararına karşı 20/9/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmak üzere Anayasa Mahkemesine, istinaf istemiyle İstanbul Bölge İdare Mahkemesine başvurmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası

10. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 30/1/2008 tarihinde, başvurucunun istinaf başvurusunun kabulüne, yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın Mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesinin gerekçesi şöyledir:

"...

İdare Mahkemesince uyuşmazlık, davacının 667 sayılı KHK'nin ekinde yer alan listede ismine yer verilerek kamu görevinden çıkartılmasına dair işlem olarak kurgulanmış olmakla birlikte 667 sayılı KHK' nın eki bir liste söz konusu olmadığı gibi dava konusu işlemin de böyle bir listede yer almak suretiyle doğrudan kamu görevinden çıkarma işlemi olmadığı açıktır. Dolayısıyla davacının doğrudan kanun hükmünde kararname hükümleri ile tesis edilen bir işleme değil 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca tesis edilen kamu görevinden çıkarma işlemine muhatap olduğu ve bu durumun da yukarıda anılan mevzuat uyarınca Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna başvurulmasına imkan tanımadığı sabittir.

Bu bağlamda, 'davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığı, dosyanın Olağanüstü Hal İnceleme Komisyonuna gönderilmesi' yönünde verilen hüküm isabetli olmadığından ve işin esasına dair bir inceleme yapılıp esasa dair bir hüküm bulunmadığından mahkemece dosyanın esasının incelenmesi ve ayrıca sonradan çıkan Kanun Hükmünde Kararnamelerle doğrudan kamu görevine son verilmişse oluşan duruma göre de bir karar verilmesi gerekmektedir.

..."

11. Bölge İdare Mahkemesi kararı gereğince dosya Mahkemeye gönderilmiştir. Mahkeme 27/6/2019 tarihli E.2018/1180, K. 2019/1612 sayılı kararı ile davanın reddine karar vermiştir. Başvurucunun istinaf istemi Bölge İdare Mahkemesi tarafından temyiz yolu açık olmak üzere reddedilmiştir. Başvuru temyiz incelemesi aşamasında derdest bulunmaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu; Mahkemenin 667 sayılı KHK'nın eki listesinde adının yer aldığı gerekçesiyle davanın esasını incelemediği, hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmamasına rağmen kamu görevinden çıkarıldığı, görevden çıkarma işleminin ölçülü olmadığı ve sonuçlarının kendisi için çok ağır olduğu gerekçeleriyle adil yargılanma, çalışma, özel hayata saygı hakları ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

B. Değerlendirme

15. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

16. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

17. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

18. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu

ilke uyarınca başvurucunun şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

19. Somut olayda başvurucu, Mahkemenin kesin nitelikteki kararı üzerine istinaf isteminde bulunmuş; kararın kesin nitelikte olması sebebiyle hak kaybına uğramamak için aynı tarihte bireysel başvuru yoluna da müracaat etmiştir.

20. Başvurucunun istinaf başvurusunun Bölge İdare Mahkemesi tarafından kabulüne karar verildiği, dosyanın yeniden karar verilmek üzere Mahkemeye gönderildiği ve yargılamanın temyiz aşamasında devam ettiği görüldüğünden olağan başvuru yollarının tüketilmediği değerlendirilmiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ve diğer anayasal hakların ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

REYHAN YILMAZ (2)

B. No: 2017/35871 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/35871

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

REYHAN YILMAZ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2017/35871)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Reyhan YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; mahkeme kararlarının uygulanmaması, yargılamanın uzun sürmesi ve mahkeme kararlarını uygulamayanlar hakkında etkin soruşturma yürütülmemesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/10/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık başvuru hakkında görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Bireysel Başvurudan Önceki Gelişmeler

7. Başvurucu, Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarlığı bünyesinde 3. sınıf uzman olarak görev yapmakta iken 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca Orman Genel Müdürlüğü emrine mühendis olarak atanmıştır.

8. Başvurucu söz konusu atama işleminin iptali istemiyle dava açmıştır. Ankara 7. İdare Mahkemesi (7. İdare Mahkemesi) 21/11/2012 tarihli kararıyla dava konusu işlemin yetkisiz makam tarafından tesis edildiği gerekçesiyle işlemi iptal etmiştir.

9. Anılan iptal kararından sonra başvurucu, bu kez yetkili makam tarafından tesis edilen 26/12/2012 tarihli işlem ile yeniden Orman Genel Müdürlüğü emrine mühendis olarak atanmıştır.

10. Başvurucu 26/12/2012 tarihli atama işleminin iptali ve işlem nedeniyle yoksun kaldığı parasal hakların tazmini istemiyle Ankara 10. İdare Mahkemesinde (10. İdare Mahkemesi) dava açmıştır.

11. 10. İdare Mahkemesi 23/9/2013 tarihli kararıyla, başvurucunun MİT Müsteşarlığı bünyesindeki 3. sınıf uzmanlık görevinden alınmasına ilişkin kısmının iptali istemi yönünden davayı reddetmiş, Orman Genel Müdürlüğü emrine mühendis olarak atanmasına ilişkin kısmını ise iptal etmiştir. 10. İdare Mahkemesi gerekçesinde başvurucunun Orman Genel Müdürlüğüne atanmasının hukuka aykırı olmadığını, 1/7/2006 tarihinden itibaren 3. sınıf uzman olarak görevli bulunduğunun dikkate alınması suretiyle kariyerine uygun bir göreve atanması gerektiğini belirtmiştir. Karar hem başvurucu hem de davalı idareler tarafından temyiz edilmiştir.

12. Başvurucu, 10. İdare Mahkemesi kararının uygulanması kapsamında 25/12/2013 tarihinde Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde B grubu uzman kadrosuna atanmıştır.

13. Danıştay Beşinci Dairesi (Beşinci Daire) 30/5/2017 tarihli kararıyla başvurucunun temyiz istemini reddederek 10. İdare Mahkemesi kararının davanın reddine ilişkin kısmını onamış, davalı idarelerin temyiz istemini ise kabul ederek kararın iptal ve parasal hakların ödenmesine ilişkin kısmını bozmuştur. Beşinci Daire gerekçesinde, başvurucunun MİT'te kamu hizmet ve görevine atanırken Kamu Personeli Seçme Sınavı A grubundan aldığı puana göre A grubu kariyer mesleğine yerleştirilmemiş olması nedeniyle A grubu uzman kadrosuna atamasının yapılmasına olanak bulunmadığını belirtmiştir.

14. Başvurucunun 10. İdare Mahkemesi kararı gereğince 3.600 ek göstergeli A grubu kariyer uzmanı olarak atanması gerekirken B grubu uzman kadrosuna atandığı, bu sebeple 10. İdare Mahkemesi kararının hileli uygulandığı gerekçesiyle Ankara 16. İdare Mahkemesinde açtığı davada iptal kararı verilmiştir. Kararın temyizi üzerine Danıştay İkinci Dairesi tarafından; Danıştay Beşinci Dairesinin 30/5/2017 tarihli kararıyla Ankara 10. İdare Mahkemesinin işlemin iptali yönünde verilen kısmının bozulduğu dolayısıyla bu durumda icra edilmesi gerekli bir yargı kararı bulunmadığı gerekçesiyle Ankara 16. İdare Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir.

15. Başvurucu 10. İdare Mahkemesi kararının bozulmasına ilişkin 5. Dairenin 30/5/2017 tarihli kararının 9/10/2017 tarihinde tebliği üzerine 20/10/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvurudan Sonraki Gelişmeler

16. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden dava dosyasında yapılan incelemede 10. İdare Mahkemesi tarafından 8/11/2017 tarihinde anılan bozma kararına uyulması suretiyle davanın reddine karar verildiği, başvurucunun 10. İdare Mahkemesi kararına karşı yapmış olduğu temyiz istemi üzerine henüz bir karar verilmediği tespit edilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, yargılamanın uzun sürdüğü gerekçesiyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

19. Bireysel başvurular sonrasında yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

20. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

21. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi; yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği yahut icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

22. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

23. Mevcut başvuruda, söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kararın İcrası Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, mahkeme kararlarının uygulanmadığını ve özlük haklarının verilmediğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

26. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı veya davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uyma zorunluluğunu, mahkeme kararlarının değiştirilemeyeceğini ve uygulanmasının geciktirilemeyeceğini ifade eden 138. maddesinin de adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 57).

27. Anayasa’nın 36. maddesinde ifade edilen hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını değil yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir haktır (AYM, E.2009/27, K.2010/9, 14/1/2010).

28. Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri de mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne götürme ve aynı zamanda mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsar. Mahkeme kararlarının uygulanması yargılamanın dışında olmakla birlikte onu tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır. Bu nedenle yargı kararlarının uygulanması mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Buna göre yargılama sonucunda mahkemenin bir karar vermiş olması yeterli değildir, ayrıca bu kararın etkili bir şekilde uygulanması da gerekir. Hukuk sisteminde, nihai mahkeme kararlarını taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hâle getiren düzenlemeler bulunması veya mahkeme kararlarının icrasının herhangi bir şekilde engellenmesi hâllerinde mahkemeye erişim hakkı da anlamını yitirecektir (Ahmet Yıldırım, B.No:2012/144, 2/10/2013, § 28).

29. Adil yargılanma hakkı kural olarak uyuşmazlık bakımından nihai ve kesin nitelik taşıyan yargı kararlarının sonucuna erişmeyi güvence altına almakta olup temyiz incelemesinin devam ettiği kararların bu nitelikte olmadığı açıktır. Kesinleşmemiş kararlarının icra edilmemesinin ancak adil yargılanma hakkına hâkim olan ilkelerden yargılamanın bütününün adil olmaktan çıkması ilkesi dikkate alınarak mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir (Hakan Yıldız [GK], B. No: 2014/8804, 1/12/2016, § 36).

30. Yargılama bakımından nihai nitelik taşımayan kararların icra edilmemesine ilişkin şikâyetlerde adil yargılanma hakkı yönünden bakılacak husus, icra edilmediğine ilişkin şikâyet konusu edilen kararın uygulanmamasının ileride başvurucu lehine verilecek muhtemel nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak nitelikte olup olmadığıdır. Bu hususun ise her somut olayda olayın koşulları dikkate alınarak incelenmesi gerekir (Hakan Yıldız, § 37).

31. Başvurucunun MİT Müsteşarlığından Orman Genel Müdürlüğüne mühendis olarak atanmasına ilişkin işlemin 7. İdare Mahkemesi tarafından işlemin yetkisiz makam tarafından tesis edildiği gerekçesiyle iptal edildiği, başvurucunun bu defa yetkili makam tarafından Orman Genel Müdürlüğüne mühendis olarak atandığı görülmüştür.

32. Başvurucunun yetkili makam tarafından tesis edilen atama işleminin iptali ve parasal haklarının iadesi talebiyle açtığı davada 10. İdare Mahkemesi tarafından mühendis olarak atanmasına ilişkin işlem yönünden iptal kararı verilmiş olmasına rağmen Beşinci Daire tarafından anılan iptal kararının bozulmuş olduğu tespit edilmiştir. 10. İdare Mahkemesi tarafından Beşinci Dairenin bozma kararına uyulmak suretiyle davanın reddine karar verilmiş, dosyanın temyiz incelemesi aşamasında olduğu anlaşılmıştır.

33. Bu durumda kural olarak mahkeme kararlarının icra edilmediğine ilişkin kararların adil yargılanma hakkı kapsamında bireysel başvuruya konu olabilmesi için kesinleşmiş ve nihai nitelikte olması gerekirken somut olayda başvuru konusu davanın henüz kesinleşmemiş olduğu görülmüştür. Bununla birlikte başvurucunun icra edilmesini istediği iptal kararı temyiz incelemesi sonucunda bozulmuş, 10. İdare Mahkemesi bozma kararına uyarak davayı reddetmiştir. Sonuç olarak inceleme tarihi itibarıyla başvurucu hakkında uygulanması gereken bir kararın bulunmadığı değerlendirilmiştir.

34. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Ceza Soruşturmasında Şikâyetin İşlemden Kaldırıldığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu, mahkeme kararlarını uygulamayan yetkililer hakkında Cumhuriyet başsavcılığına yaptığı şikâyetlerin işlemden kaldırılmış olması sebebiyle etkin soruşturma yapılmadığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

37. Sözleşme'nin 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır.

Bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular, Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz. Dolayısıyla bir ceza davasında, haklarında suç isnadı bulunmayan mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır (Onurhan Solmaz, §§ 23, 24).

38. Somut olayda başvurucu hakkında bir suç isnadına ilişkin olmayan ve üçüncü kişinin cezalandırılmasına yönelik ihlal iddialarının adil yargılanma hakkının kapsamına girmediği anlaşılmaktadır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları

40. Başvurucu; aleyhe vekâlet ücretine hükmedildiği, özlük haklarının iade edilmemesi sebebiyle mülkiyet hakkına ve kanun önünde eşitlik ilkesine uygun davranılmadığı gerekçeleriyle Anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

41. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

42. Somut olayda başvuru konusu mahkeme kararının temyiz incelemesi aşamasında bulunduğu değerlendirildiğinde incelenen ihlal iddiaları dışında kalan iddialar yönünden başvurucunun hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kararın icrası hakkına yönelik iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Ceza soruşturmasında şikâyetin işlemden kaldırılmasına yönelik ihlal iddiasının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Diğer ihlal iddialarının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERCAN ÇELİK

B. No: 2017/37350 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/37350

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERCAN ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/37350)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Sercan ÇELİK

Vekili : Av. Hasan BIYIKLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, davanın sonucuna etkili iddiaların kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/11/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık başvuru hakkında görüş bildirmeyeceğini belirtmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu ile Tarım Kredi Kooperatifi (Kooperatif) arasında 21/4/2009 tarihinde iş sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmede; yapılacak işin niteliği, sözleşmenin süresi, işin görüleceği yer, işe başlama tarihi, ödenecek ücret, sözleşmenin hangi şartlarda feshedileceği ve cezai şart gibi hususlar maddeler hâlinde düzenlenmiştir. Buna göre sözleşmenin süresi üç yıl olarak tespit edilmiştir.

9. Cezai şart öngören sözleşmenin 10. maddesi ''İşçi bu sözleşme süresince çalışmayı kabul ve taahhüt eder. Sözleşmenin 2 aylık deneme süresinden sonraki yürürlük süresi içinde taraflardan biri, bu sözleşmeyi (4857 sayılı İş Kanunu'nun 24/II, 25/II ve 18-21 maddeleri ile Personel Yönetmeliğinin aday personele kadrolu çalışanlara ilişkin özel hükümleri ve disiplin cezalarına ilişkin genel hükümleri ile bu sözleşmenin 9. maddesi dışında) haksız ve geçersiz olarak feshederse diğer tarafa işçinin ihbar tazminatına esas giydirilmiş en son aylık ücretinin 7 aylık tutarında cezai şartı nakden ve defaten ödemekle yükümlüdür.'' hükmünü içermektedir.

10. Sözleşmenin imzalanmasıyla birlikte işe başlayan başvurucu 8/4/2010 tarihinde işveren Kooperatife başka bir kurumda çalışmaya başlayacağı gerekçesiyle işten ayrılma isteğini bildirmiştir.

11. Kooperatif, işten ayrılmak isteyen başvurucudan sözleşmenin 10. maddesindeki cezai şart uyarınca 14.243 TL'yi ödemesini istemiş; başvurucu muhtelif tarihlerde 14.243 TL'yi Kooperatife ödemiştir.

12. Başvurucu Ankara 32. İş Mahkemesinde (Mahkeme) menfi tespit davası açmıştır. Dava dilekçesinde; Kooperatifle yapılan sözleşmenin belirsiz süreli bir sözleşme olduğunu, cezai şartın kendi aleyhine hükümler içermesi nedeniyle denklik ilkesine aykırı olduğunu, tarafların ekonomik gücü dikkate alındığında miktar itibarıyla adaletsiz bir sonuç doğurduğunu ve geçerli kabul edilse dahi çalıştığı süre dikkate alınarak hakkaniyet indirimi yapılması gerektiğini belirterek ödemiş olduğu miktarın istirdadına karar verilmesini istemiştir.

13. Mahkeme 20/4/2017 tarihli kararla davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme davanın menfi tespit ve cezai şart dolayısıyla başvurucudan alınan ücretin iadesi talebine ilişkin olduğunu belirtmiştir. Kararın gerekçesinde, taraflarca akdedilen ve 21/4/2009 tarihinde yürürlüğe giren sözleşmenin süresinin üç yıl olduğu vurgulanmıştır. Kararda, asgari çalışma süreli olan sözleşmenin bu sürenin dolmasından önce 8/4/2010 tarihinde haklı bir neden olmaksızın feshedildiği saptaması yapılmıştır. Mahkeme bu sebeple cezai şartın geçerli ve sözleşmeye uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır.

14. Hüküm başvurucu tarafından temyiz edilmiştir. Başvurucu temyiz dilekçesinde cezai şart düzenlemesinin geçersiz olduğunu, cezai şart tutarından çalışılan günlere ilişkin sürenin hesap edilerek indirim uygulanması gerektiği hâlde Mahkemenin bu talep ile ilgili hüküm kurmadığını, Yargıtayın emsal kararlarının olduğunu ve dilekçe ekinde sunulduğunu belirtmiştir.

15. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 18/9/2017 tarihli kararla hükmü onamıştır.

16. Nihai karar başvurucuya 20/10/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 16/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 11. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"İş ilişkisinin bir süreye bağlı olarak yapılmadığı halde sözleşme belirsiz süreli sayılır. Belirli süreli işlerde veya belli bir işin tamamlanması veya belirli bir olgunun ortaya çıkması gibi objektif koşullara bağlı olarak işveren ile işçi arasında yazılı şekilde yapılan iş sözleşmesi belirli süreli iş sözleşmesidir.''

19. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 179. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bir sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi durumu için bir ceza kararlaştırılmışsa, aksi sözleşmeden anlaşılmadıkça alacaklı, ya borcun ya da cezanın ifasını isteyebilir.''

20. 6098 sayılı Kanun'un 182. maddesinin birinci ve üçüncü fıkrası şöyledir:

"Taraflar, cezanın miktarını serbestçe belirleyebilirler.

Hâkim, aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir."

21. 6098 sayılı Kanun'un ''Ceza koşulu ve ibra'' kenar başlıklı 420. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Hizmet sözleşmelerine sadece işçi aleyhine konulan ceza koşulu geçersizdir.''

B. Yargıtay İçtihadı

22. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 14/1/2016 tarihli ve E.2014/26321, K.2016/2631 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"Taraflar arasında, iş sözleşmesinde yer alan cezai şart düzenlemesinin geçerliliği ve cezai şart miktarının tespitinde oranlama ve indirim yapılıp yapılmayacağı hususları uyuşmazlık konusudur.

Cezai şart, mevzuatımızda Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olup, İş Kanunlarında konuya dair bir hükme yer verilmemiştir. Asgari süreli sözleşmelerde cezai şart konulamayacağı yönünde bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu tür iş sözleşmelerinde, cezai şart içeren hükümler, karşılıklılık prensibinin bulunması halinde kural olarak geçerlidir.

Somut olayda, taraflar arasında imzalanan sözleşme asgari süreli iş sözleşmesi olup, bu tür sözleşmelerde cezai şart düzenlemesine yer verilmesi mümkündür. Dosya içeriğinden, sözleşmedeki düzenlemenin karşılıklılık prensibine uygun olduğu, davalı işçinin işten ayrılış dilekçesinde haklı sebebe dayanmadığı, yargılama aşamasında da bu yönde bir iddiada ve ispatta bulunmadığı anlaşılmaktadır. Mahkemece, cezai şarta ilişkin düzenlemenin geçerli olduğu yönündeki tespit yerinde ise de, cezai şart miktarının belirlenmesinde oranlama ve indirim yapılmaması yönündeki kabul yerinde değildir. Şu halde, davalının çalıştığı ve çalışması gereken süreler oranlanmak ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 182. maddesinin son fıkrası gereği indirim yapılmak suretiyle belirlenecek cezai şart alacağının hüküm altına alınması gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir."

23. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 19/6/2018 tarihli ve E.2015/34039 K.2018/15251 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"Cezai şart, mevzuatımızda Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olup, İş Kanunlarında konuya dair bir hükme yer verilmemiştir. Asgari süreli sözleşmelerde cezai şart konulamayacağı yönünde bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu tür iş sözleşmelerinde, cezai şart içeren hükümler, karşılıklılık prensibinin bulunması halinde kural olarak geçerlidir.

Dosya içeriğinden, sözleşmedeki düzenlemenin karşılıklılık prensibine uygun olduğu, davacı işçinin işten ayrılış dilekçesinde haklı sebebe dayanmadığı, yargılama aşamasında da bu yönde bir iddiada ve ispatta bulunmadığı anlaşılmaktadır. Ancak cezai şart miktarının belirlenmesinde oranlama ve indirim yapılması gerekmektedir. Şu halde, davacının çalıştığı ve çalışması gereken süreler oranlanmak ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 182. maddesinin son fıkrası gereği indirim yapılmak suretiyle belirlenecek cezai şart miktarının, davacının yaptığı cezai şart ödemesi ile karşılaştırılarak, davacı tarafından fazla ödeme yapılıp yapılmadığının tespit edilmesi ve oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir."

24. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 25/9/2017 tarihli ve E.2015/16777 K.2017/19243 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"Cezai şart, mevzuatımızda Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olup, İş Kanunlarında konuya dair bir hükme yer verilmemiştir. Asgari süreli sözleşmelerde cezai şart konulamayacağı yönünde bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu tür iş sözleşmelerinde, cezai şart içeren hükümler, karşılıklılık prensibinin bulunması halinde kural olarak geçerlidir.

Dosya içeriğinden, sözleşmedeki düzenlemenin karşılıklılık prensibine uygun olduğu, davacı işçinin işten ayrılış dilekçesinde haklı sebebe dayanmadığı, yargılama aşamasında da bu yönde bir iddiada ve ispatta bulunmadığı anlaşılmaktadır. Ancak cezai şart miktarının belirlenmesinde oranlama ve indirim yapılması gerekmektedir. Şu halde, davacının çalıştığı ve çalışması gereken süreler oranlanmak ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 182. maddesinin son fıkrası gereği indirim yapılmak suretiyle belirlenecek cezai şart miktarının, davacının yaptığı cezai şart ödemesi ile karşılaştırılarak, davacı tarafından fazla ödeme yapılıp yapılmadığının tespit edilmesi ve oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.''

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu; cezai şartın geçerli sayılması durumunda çalıştığı süreye tekabül eden ceza tutarının kararlaştırılmış cezadan mahsup edilmesi gerektiğine ilişkin iddialarını dile getirmesine rağmen derece mahkemelerince bu hususta herhangi bir değerlendirme yapılmadan karar verildiğini ve aynı nedene dayalı olarak açılıp Yargıtay denetiminden geçerek kesinleşen birçok davada bu husus gözönünde tutularak işçiler lehine karar verildiğini, cezai şart düzenlemesinin karşılıklı denklik ve eşit olma şartlarının yok sayılarak varılan sonucun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

27. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü cezai şart miktarına uygulanması gereken oranlama hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmamasına ilişkin olduğundan bu iddiaların adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı bakımından incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

30. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin düzenlemenin gerekçesinde, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce güvence altına alındığı hususuna atıfta bulunularak adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim AİHM'in birçok kararında, gerekçeli karar hakkının Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında yer aldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla gerekçeli karar hakkının Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmelidir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

32. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

33. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamakta; tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir

toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gerekli olmaktadır (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

34. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı olarak yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değillerse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) gerekçeli karardan davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu anlaşılmalıdır.

35. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35).

36. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

37. Öte yandan temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus temyiz merciinin bir şekilde temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (Yasemin Ekşi, § 57).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Mahkemenin 20/4/2017 tarihli kararında, davanın konusunun menfi tespit ve cezai şart dolayısıyla alınan ücretin iadesi olarak belirlendikten sonra taraflar arasındaki iş sözleşmesinin asgari süreli olup cezai şarta ilişkin hükümlerinin geçerli olduğu tespitinde bulunulmuştur. Mahkeme, başvurucunun haklı bir sebep olmaksızın istifa etmek suretiyle iş ilişkisini sona erdirdiğini, bu sebeple cezai şart ödemesinin geçerli ve sözleşmeye uygun olduğunu vurgulamıştır.

39. Dosya kapsamında başvurucunun dava dilekçesinde öncelikle cezai şarta ilişkin hükümlerin geçersiz olduğunun tespiti ile ödenen cezanın iadesine, cezai şartın geçerli sayılması durumunda ise çalışılan günlere ilişkin oranlama yapılmak suretiyle ödenen ceza miktarından indirim yapılmasına hükmedilmesini talep ettiği tespit edilmiştir.

40. Yargıtayın benzer nitelikli davalara ilişkin verdiği kararlarda (bkz. §§ 22-24) cezai şart miktarının belirlenmesinde işçinin çalıştığı ve çalışması gereken sürelerin oranlamasının ve indirim yapılmasının gerektiği belirtilmiştir. Bu durumda başvurucunun cezai şart miktarında oranlama yapılmasına ilişkin iddiası temelsiz olmayıp uyuşmazlığın sonucunu etkileyebilecek niteliktedir. Bu nedenle başvurucunun oranlama yapılması gerektiği iddiasının derece mahkemelerince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekmekte iken çalışılan günlere ilişkin oranlama talebinin karşılanmadığı görülmektedir.

41. Buna göre başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren, uyuşmazlığın çözümü için esaslı olan iddiaların Mahkeme ve Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin kararında

değerlendirilmediği, dava koşullarında bu taleple ilgili olarak hangi gerekçelerle ret kararı verildiğinin makul ve kabul edilebilir ölçüde ortaya konulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

43. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden çalıştığı süreye isabet eden ceza tutarının iadesine hükmedilmemesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

45. Başvurucu yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

46. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

47. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

48. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul

hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

49. İncelenen başvuruda gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

50. Bu durumda gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 32. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

51. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 32. İş Mahkemesine (E.2016/491, K.2017/284) GÖNDERİLMESİNE,

D. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 22. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ŞANLI

B. No: 2017/39968 | Karar tarihi: 24.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/39968

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ŞANLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/39968)

Karar Tarihi: 24/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Murat ŞANLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davaya konu kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucunun Gümrük ve Ticaret Bakanlığında (İdare) başmüfettiş olarak görev yaptığı

döneme ilişkin olarak hakkında verilen 8/2/2013 tarihli soruşturma izni üzerine 30/6/2014 tarihinde inceleme raporu düzenlenmiştir.

7. Başvurucu söz konusu soruşturma iznine ilişkin onay işleminin ve inceleme raporunun iptali talebiyle Ankara 16. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır.

8. Mahkeme, soruşturma sürecine ilişkin araştırma ve inceleme işlemlerinin hazırlık işlemleri niteliğinde olması sebebiyle kesin ve yürütülebilir bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Mahkemenin karar gerekçesinde, soruşturma açılmasına ilişkin onayların idarenin iç işleyişine ilişkin olduğu, inceleme raporlarının ise disiplin amirlerine sunulan bir teklif niteliğinde, kişilerin hak ve hukukuna tek başına etki etmeyecek mahiyette olduğu belirtilmiştir.

9. Başvurucunun istinaf başvurusu Ankara Bölge İdare Mahkemesi tarafından kesin olmak üzere reddedilmiştir.

10. Nihai karar başvurucuya 1/12/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu 25/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Kanun

12. 1/6/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama ve Usulü Kanunu'nun "Dilekçeler üzerine ilk inceleme" kenar başlıklı 14. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Dilekçeler, ...:

a)..

d) İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı,

...

yönlerinden sırasıyla incelenir."

13. 2577 sayılı Kanun'un "İlk inceleme üzerine verilecek kararlar" kenar başlıklı 15. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Danıştay veya idare ve vergi mahkemelerince yukarıdaki maddenin 3 üncü fıkrasında yazılı hususlarda kanuna aykırılık görülürse, 14 üncü maddenin;

a) ...

b) 3/c, 3/d ve 3/e bentlerinde yazılı hallerde davanın reddine,

...

Karar verilir."

2. Danıştay İçtihadı

14. Danıştay İkinci Dairesinin 23/2/2011 tarihli ve E.2010/4048, K.20117/89 sayılı kararın ilgi kısımları şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden; ... İli, ... İlçesi Kaymakamı olarak görev yapan davacı hakkında düzenlenen ... gün ve ... sayılı ve... gün ve ... ön inceleme raporları ile ... gün ve ... sayılı

disiplin soruşturması raporu üzerinde yapılan inceleme doğrultusunda müfettişlerin görüş ve kanaatini yansıtan olumsuz değerlendirme raporunun iptali istemiyle bakılan davanın açıldığı görülmektedir.

Uyuşmazlık konusu olayda; davacının iptalini istediği değerlendirme raporunun, 12.9.1985 tarihli ve 18866 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 58. maddesi ve İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Çalışma Yönetmeliği'nin 28. maddesi uyarınca düzenlendiği ve inceleme yapılması emredilen konular hakkında müfettişlerin görüş ve kanaatlerini belirten hazırlayıcı işlem niteliğinde bir belgeden ibaret olduğu, davacının hukuksal durumunda doğrudan değişikliğe yol açabilecek mahiyette bir özellik taşımadığı, dolayısıyla; tek başına idari davaya konu edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu durumda; idari davaya konu olabilecek nitelikte kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem niteliği taşımayan ve bu nedenle incelenmesi mümkün olmayan işleme karşı açılmış olan davayı, incelenmeksizin reddetmesi gerekirken, işin esasına girerek davayı reddeden İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık görülmemiştir."

15. Danıştay İkinci Dairesinin 7/3/2019 tarihli ve E.2018/3320, K.2019/1063 sayılı kararın ilgili kısımları şöyledir:

"Bu hükümden anlaşılacağı üzere, bir idari işlemin iptal davasına konu edilebilmesi için kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem olması gerekmektedir. Kesin ve yürütülmesi zorunlu işlem; hukuk düzeninde sonuç doğuran, başka bir makamın onayına ihtiyaç göstermeyen ve ilgilinin hukukunda değişiklikler meydana getiren işlemdir.

Hazırlık işlemleri ise; idarelerin, kesin ve icrai işlemleri tesis etmeden önce yaptıkları ön çalışmalar olup, bireyler üzerinde herhangi bir hukuksal etki yaratmayan, hazırlayıcı işlem niteliğini taşıyan ve tek başına dava konusu edilemeyecek işlemlerdir.

Uyuşmazlık konusu bireysel işlemler incelendiğinde; turne çalışması sırasında, yüksek miktarda avans çekme ve çekilen avans tutarlarını zamanında mahsup etmeme eylemi nedeniyle hakkında tahkikat yapılması zorunluluğu doğan davacı hakkında inceleme yapmak üzere başmüfettişlerin görevlendirilmesi, bu başmüfettişlere görevlerini bildiren işlemler, davacı hakkında disiplin soruşturması yapılabilmesi için verilen izin ve başmüfettişler tarafından hazırlanan raporlar, idarece tesis edilecek nihai işlemler için bir ön çalışma niteliği taşıyan hazırlık işlemleri olup, tek başına dava konusu edilemeyecekleri gibi, bu işlemlerin hukuka aykırı olduğu iddiası da sadece hazırlık işlemlerinin sonucunda tesis edilecek esas işleme karşı açılacak davada ileri sürülebilir.

Bu durumda, bu haliyle kesin ve yürütülebilir niteliği bulunmayan işlemlerin iptali istemiyle açılan davanın esasının incelenme olanağı bulunmamaktadır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni hukuk alanına giren konularda uygulanabilirliği, ilk olarak bir uyuşmazlığın varlığına bağlıdır. İkinci olarak uyuşmazlık en azından savunulabilir bir şekilde iç hukukta tanınmış olduğu söylenebilecek hak ve yükümlülükler ile ilgili olmalıdır. Son olarak ise bu hak ve yükümlülükler -her ne kadar bizzat 6. madde bu hak ve yükümlülüklere sözleşmeci devletlerin hukuk sistemi içinde belirli bir anlam atfetmese de- Sözleşme anlamında medeni nitelikte olmalıdır (James ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 81).

18. AİHM, uyuşmazlık tespit edilirken görünüşün ve kullanılan dilin ötesine geçilerek her davanın koşullarına göre durumun gerçeklerine yoğunlaşılması gerektiğini belirtmiştir (Gorou/Yunanistan (No. 2) [BD], B. No: 12686/03, 20/3/2009, § 29).

19. AİHM; Sözleşme'nin 6. maddesinin sözleşmeci devletlerin iç hukukunda geçen bir hak için belirli bir anlam öngörmediğini, bir hakkın var olup olmadığını karara bağlamada ilke olarak iç hukuka başvurulacağını, ulusal mahkemelerin bu konudaki değerlendirmelerinden farklı bir sonuca ulaşılması için de güçlü gerekçelere sahip olunması gerektiğini, yetkililerin belli bir başvuran tarafından talep edilen tedbirin kabul edilip edilmemesine karar vermede takdir hakkının kullanıp kullanmadığının dikkate alınabileceğini hatta bu durumun belirleyici olabileceğini, bununla birlikte salt bir kanun hükmünün lafzında bir takdir unsurunun bulunmasının bir hakkın varlığını tek başına hükümsüz kılmayacağını, benzer durumlarda iddia edilen hakkın yerel mahkemelerce tanınması veya yerel mahkemelerin başvuranın talebinin esasını incelemesi hususunun da gözönüne alınması gerektiğini belirtmiştir (Boulois/Lüksemburg [BD], B. No: 37575/04, 3/4/2012, §§ 91-94).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 24/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, hakkında soruşturma izni verilmesi ve inceleme raporu düzenlenmesinin kendisini yıpratmak ve yıldırmak, ayrıca çalışma hakkını engellemek amaçları ile yapıldığını belirtmekte; inceleme raporunun kendisi tarafından adli ve idari mercilere yapılan şikâyetler üzerine başlatılan soruşturmalarda delil olarak kullanmak amacıyla düzenlendiği, inceleme raporunun sonunda hakkında ceza verilmesine ilişkin teklif getirilmemiş olsa da raporda suç isnadı niteliğinde ifadelerin yer aldığından soruşturma onayının ve inceleme raporunun kesin nitelikte ve icrai niteliği haiz olduğu gerekçeleriyle de adil yargılanma, maddi ve manevi varlığının korunması ve çalışma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

23. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ve 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da

güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

24. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme, bunun doğal sonucu olarak da iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı[nın] metne dahil" edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesine söz konusu ibarenin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017,§ 54). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin AİHM içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, § 22).

25. Anayasa Mahkemesi; Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin "medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların" ve bir "suç isnadının" esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğunu belirterek hakkın kapsamının bu konularla sınırlandırıldığını, hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için başvurucunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerektiğini belirtmiştir (Adnan Oktar, B. No: 2012/917, 16/4/2013, § 21).

26. Anayasa Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni hak ve yükümlülüklerin karara bağlanmasıyla ilgili bir yargılama usulünde uygulanabilmesi için öncelikle ortada bir uyuşmazlığın bulunması gerektiğini belirterek AİHM ile benzer ilkeleri benimsemiştir (İsmail Taşpınar, B. No: 2013/3912, 6/2/2014, § 21).

27. Bireysel başvuruya konu olayda, idari işlemlerin iptali istemiyle açılan davanın ortada idari davaya konu olabilecek nitelikte bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle reddedildiği görülmektedir.

28. Somut olayda soruşturma onayı ve inceleme raporunun iptaline ilişkin davada bir uyuşmazlığın bulunup bulunmadığının ortaya konulması, Sözleşme'nin 6. maddesinin uygulanabilirliğinin tespiti bakımından önem arz etmektedir.

29. Bir idari işlemin icrailik niteliği taşıyıp taşımadığı yönündeki değerlendirmeden hareketle dava konusu edilip edilemeyeceğinin bu hususta ki kanun hükmünü uygulayacak olan idari yargı mercii tarafından tespit edileceği açıktır (Ali Diren, B. No: 2015/13108, 18/4/2018, §42).

30. 2577 sayılı Kanun hükümlerine göre icrailik niteliği taşımayan işlemler idari davaya konu edilememekte ve bu nitelikteki işlemlere karşı açılan davaların esas incelemesine geçilmeksizin usulden reddedilmesi öngörülmektedir. Yerleşik idari yargı içtihadında; ilgilisi üzerinde herhangi bir etki göstermeyen, bir başka ifadeyle hukuksal sonuç doğurmayan idari işlemlerin icrailik niteliği taşımadığı kabul edilmektedir. Bu itibarla söz konusu idari

işlemlerin esasen herhangi bir uyuşmazlığa sebebiyet verme imkân ve kabiliyeti bulunmayan nitelikte işlemler olduğu söylenebilir (Ali Diren, § 40).

31. Dava konusu edilmiş bir idari işlemin icrai olup olmadığını belirleme konusunda Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Bu görev derece mahkemelerine ait olup yerleşik yargı içtihadında hazırlık işlemi niteliğindeki işlemlerin icrai nitelik taşımadığı kabul edilmiştir. Bu durumda somut başvuruda iç hukukta en azından savunulabilir bir biçimde dava konusu edilebilir olduğu ileri sürülebilecek bir uyuşmazlığın bulunduğu sonucuna varılamadığından medeni hak ve yükümlülük kapsamında yer almayan ihlal iddialarının Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı sonucuna varılmaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

MAHMUT CATIN VE SAADET AKSOY

B. No: 2015/324 | Karar tarihi: 30.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/324

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHMUT CATIN VE SAADET AKSOY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/324)

Karar Tarihi: 30/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Denizhan HOROZGİL

Başvurucular : 1. Mahmut CATIN

: 2. Saadet AKSOY

Başvurucular Vekili : Av. Gülşen ÖZBEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; başvurucuların yargılama sırasında telefon görüşmelerine ilişkin kayıtlar üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmaksızın mahkûm edilmeleri nedeniyle çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerinin, özel yetkili mahkemelerce yargılama yapılması nedeniyle bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma haklarının, bazı toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılmalarının terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetlerinde değerlendirilmesi nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/1/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu Mahmut Catın 1987 doğumlu olup olayların meydana geldiği tarihte Şanlıurfa'da, başvurucu Saadet Aksoy ise 1984 doğumlu olup aynı tarihlerde İstanbul'da ikamet etmektedir.

7. Başvurucular hakkında PKK/KCK terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmış ve aynı suçtan cezalandırılmaları istemiyle Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK 250. madde ile görevli) 7/1/2011 tarihinde iddianame düzenlenmiştir.

8. Yargılamayı yürüten Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK 250. madde ile görevli-Mahkeme) 27/2/2013 tarihinde başvuruculaın terör örgütüne üye olma suçundan her birinin ayrı ayrı 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla mahkûmiyetlerine karar vermiştir.

9. Mahkeme, gerekçeli kararına iddianame ve Cumhuriyet savcısının esas hakkında mütalaasını özetleyerek başlamış; daha sonra kesinleşmiş yargı kararlarına göre PKK terör örgütüne bağlı bir örgüt olan KCK'nın yapısını, işleyişini uzun ve ayrıntılı biçimde açıklamıştır. Bu kapsamda Mahkeme; KCK'nın yürütme konseyinin alan merkezleri ve koordinasyon esasına göre örgütlendiğini, bunların "İdeolojik Alan, Siyasal Alan, Sosyal Alan, Ekonomik Alan, Halk Savunma Alan Merkezleri, Kürdistan'ın dört parçası ve yurtdışı sahalarına göre kurulmuş koordinasyonlar ile kadın ve gençlik koordinasyonları" olduğunu belirtmiştir.

10. Mahkeme, gerekçeli kararında başvurucu Mahmut Catın hakkında şu tespitlerde bulunmuştur:

i. Başvurucu, KCK'nın Şanlıurfa şehir yürütmesinde ideolojik alan-kültür komitesinde görevli olup PKK terör örgütüyle ilişkili tüm etkinlikleri koordine etmektedir. PKK terör örgütü liderinin yakalanışının yıl dönümü nedeniyle yapılacak eyleme ve etkinliklere ilişkin olarak M.S. ile birlikte Süleymaniye bölgesinde dağıtılan bildirilerle ilgili yaptığı bir telefon görüşmesinde yirmi kadar bildirinin partiye getirilmesini istemiş, bu bildirilerin özellikle tanıdık evlere ve ayrıca tanıdık şehit ailelerine verilmesi gerektiği talimatı vermiştir.

ii. Başvurucu, PKK'nın kırsal alanına gitmek için Adana'dan Şanlıurfa'ya geldiği tespit edilen H. adlı bir kişiyi Mezopotomya Kültür Merkezinde (MKM) birkaç gün ağırlamıştır.

iii. Başvurucu, yaptığı bir telefon görüşmesinde nevruz etkinliklerinin PKK terör örgütünün propagandasının yapıldığı bir platform olmaktan çıkarılarak belediyenin kontrolünde yapılmasından rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir. Aynı görüşmede bunun engellenmesi için taşlama, mahalle sakinlerini etkinliğe gitmemeleri konusunda tehdit etme gibi yollara başvurulması ve bu durumun anlatılması için okul ziyaretleri yapılması gerektiğini de dile getirmiştir. Başvurucu tüm bunların "büyük arkadaşlar" denilen KCK Şanlıurfa yapılanmasındaki kişilerle gerçekleştirilen toplantıda alınan karar doğrultusunda yapılacağını ve son aşamada mecbur kalınması hâlinde ise "edi bese (artık yeter)" eylemleri yapmayı planladıklarını belirtmiştir.

iv. Başvurucu, PKK terör örgütü liderinin doğum gününde yapılacak kutlamayla ilgili bir telefon görüşmesi yapmıştır.

v. Başvurucu, yaptığı bir telefon görüşmesinde MKM'de alınan ideolojik eğitimin yaygınlaştırılması ile ilgili olarak bazı değerlendirmeler yapmıştır.

vi. Başvurucunun yaptığı bir telefon görüşmesinde, belediyenin de MKM'ye bağlı olduğu ve MKM ne derse belediyenin de onu yaptığı ifade edilmiştir. Bu görüşme MKM'nin KCK terör örgütü yapılanmasındaki üst konumunu ortaya koymaktadır.

vii. Başvurucu, geliri ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu veya hükümlü terör örgütü mensuplarına verilmek üzere düzenlenen tiyatro organizasyonunda yer almış ve bu organizasyona katılım sağlanması için faaliyet yürütmüştür.

viii. Başvurucuyu arayan C.Y., terör örgütünün kırsal alanına gitmek istediğini söylemiş ve bunun için G.yi aramasını şifreli bir şekilde başvurucudan istemiştir. Başvurucu ise C.Y.nin bu talebini o an için kabul etmemiş ve daha sonra onu kendisinin götüreceğini söylemiştir.

ix. Başvurucu, görüşme tarihi itibarıyla belediye başkan vekili olan M.Ö.yü arayarak belediye çalışanı olan C.Y.nin bir yere gitmesi gerektiğini amirane bir tonla söylemiştir. Söz konusu durum KCK yapılanmasının belediyelerden daha üst bir konumda olduğunu, KCK üyelerinin belediyelere gerektiğinde emir ve talimat verdikleri gerçeğini ortaya koymaktadır.

x. PKK/KCK terör örgütü 12/9/2010 tarihli referandumun boykot edilmesine karar vermiştir. Başvurucu da bu karara halk tarafından uyulup uyulmadığını ve vatandaşların oy kullanıp kullanmadıklarını kontrol etmekte, duruma göre sorunlu sandıklara gidip örgütsel tavır sergilemektedir.

xi. Başvurucunun yaptığı bir telefon görüşmesinden E.K.nin terör örgütünün kırsal alanına gitmesinde ona yardımcı olduğu ve bunun açığa çıkmasından endişe ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

xii. PKK terör örgütüne yakın yayın çizgisi olan Azadiya Welat gazetesinin Şanlıurfa temsilciliği çalışanlarının organizasyonunda 4/2/2010 tarihinde bir basın açıklaması düzenlenmiştir. PKK terör örgütü liderinin fotoğraflarının da kullanıldığı basın açıklamasını organize eden kişiler arasında başvurucu da bulunmaktadır. Başvurucu, basın toplantısı sırasında terör örgütünün öldürülen bazı üye ve yöneticilerinin isim ve fotoğraflarının olduğu pankartı elinde tutmuştur.

xiii. 5/3/2010 tarihinde Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Suruç ilçe teşkilatı 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nün kutlanması amacıyla bir etkinlik düzenlemiştir. Söz konusu etkinlikte PKK terör örgütü liderinin kardeşi de konuşma yapmış, konuşmasında terör örgütünün lideri ile ceza infaz kurumunda görüştüğünü ve onun "bütün ölen gerillalara ve dağdaki özgürlük mücadelesi verenlere selamları” olduğunu söylemiştir. Etkinlik süresince grup içinde bazı kişiler tarafından “biji serok apo, öcalansız dünyayı başınıza yıkarız, suruç ovası apocular yuvası, gençlik aponun fedaisidir, kadınlar aponun fedaisidir, şehit namırın (şehitler ölmez)” şeklinde PKK terör örgütünü ve liderini övücü sloganlar atılmıştır. Başvurucu da il merkezinden gelerek söz konusu etkinliği organize etmiş ve bu etkinliğe katılmıştır. Ayrıca başvurucu yasa dışı slogan atan grubun içinde yer almış ve onlarla birlikte hareket etmiştir.

xiv. 20/3/2010 tarihinde yaklaşık 18 bin kişinin katıldığı bir nevruz etkinliği düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlikte bazı BDP milletvekillerinin yanı sıra PKK terör örgütünün Kandil ve Mahmur kamplarından gelerek teslim olan bir PKK terör örgütü üyesi de konuşma

yapmıştır. Etkinlik sırasında grup içinde bulunan bazı kişiler tarafından “biji serok apo (yaşasın başkan apo), şehit namırın (şehitler ölmez)” şeklinde yasa dışı sloganlar atılmış; terör örgütü liderinin ve terör örgütünün öldürülen bazı üyelerinin fotoğraflarının yer aldığı pankartlar ile terör örgütünü simgeleyen bayraklar açılmıştır. Başvurucu da söz konusu etkinliği organize etmiş, yasa dışı slogan atan gruba müdahale etmemiş ve etkinlik sırasında program akışına müdahale ederek programı yönlendirmiştir.

xv. Terör örgütünün öldürülen bir üyesinin 26/6/2010 tarihinde düzenlenen cenaze töreninde ve sonrasında toplanan grup tarafından “biji serok apo, şehitler bizim onurumuzdur, intikam intikam, şehit namırın, PKK halktır halk burada, kürdistan faşizme mezar olacak, katil TC kürdistandan defol, barışın elçisi imralıdadır, katil erdoğan, vur gerilla vur kürdistanı kur, disa disa serhildan serokemo öcalan” şeklinde yasa dışı sloganlar atılmış ve benzer ibareler içeren pankartlar asılmıştır. Başvurucu da söz konusu cenaze törenine katılmış, slogan atan grubun içinde yer alarak grupla bütünleşmiştir.

xvi. Sanığın ev ve üst aramasında PKK terör örgütü liderinin değişik fotoğrafları, örgütsel eylemlere ilişkin görüntüler, örgütü temsil eden renkleri içeren bez parçalarının bulunduğu görüntüler ve örgüt propagandası içeren şarkılar ele geçirilmiştir.

xvii. Tüm bu deliller kapsamında Mahkemece:

"Sanık Mahmut Catın'ın, KCK terör örgütünün Şanlıurfa yapılanmasının kültür komitesinde etkin olarak görev alıp örgütsel faaliyet yürüttüğü, özellikle öğrenci gençliğine yönelik olarak onları PKK terör örgütüne kanalize etmek için kültür faaliyetleri adı altında birçok etkinlik yürüttüğü, bu amaçla KCK üyesi olan bir kısım diğer sanıklarla irtibatlı olarak birçok yasadışı örgütsel faaliyet yürüttüğü... Tüm bu telefon görüşmeleri, düzenlenen eylem ve etkinliklerin içeriği, yoğunluğu ve sürekliliği bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun terör örgütü üyesi olduğu kabul edilmiştir."

11. Mahkeme, gerekçeli kararında başvurucu Saadet Aksoy hakkında şu tespitlerde bulunmuştur:

i. Başvurucu, yaptığı bir telefon görüşmesi kapsamında "Barış Grubu" adı altında Türkiye'ye giriş yapan PKK terör örgütü üyeleriyle ve bu gruptan E.U. ile irtibatlıdır.

ii. Başvurucu, KCK içinde sosyal alan merkezine bağlı Demokratik Özgür Kadın Hareketinde (DÖKH) kadın örgütlenmelerinden sorumlu olarak faaliyet göstermektedir. Başvurucunun bu görevine ilişkin bazı telefon görüşmeleri yaptığı kabul edilmiştir.

iii. Başvurucunun yaptığı bir telefon görüşmesinde "Urfa ve Adıyaman'ın tüm belediye başkanları, belediye meclis üyeleri, ilçe yürütmeleri, kadın gençlik temsiliyeti" ile bir toplantı yapılacağı konuşulmuştur. Bu görüşmede DÖKH örgütlenmelerinden sorumlu olan başvurucudan örgütün kadın boyutuyla ilgilenmesi ve toplantıya kadın katılımını sağlaması istenmiştir.

iv. Başvurucu, bir telefon görüşmesinde terör örgütü için yapılacak çalışmalar dolayısıyla il dışından getirilen ve kimliği tespit edilemeyen bir bayanın hizmet için mi yoksa başka bir amaç için mi getirildiği hakkında duyduğu şüpheyi dile getirmiştir.

v. KCK terör örgütü içerisinde faaliyet yürüten örgüt üyelerine kadro adı verilmekte olup bu kadroların KCK yapılanması bünyesinde il ve ilçelere atamaları yapılmaktadır. Başvurucunun yaptığı bir telefon görüşmesinde ataması yapılan bir örgüt üyesine ilişkin konuştuğu tespit edilmiştir.

vi. DÖKH sorumlusu olan başvurucu, kadın örgütlenmelerini sağlamak amacıyla görevlendirmeler yapmış ve bununla ilgili olarak A.F. ile telefonda çeşitli değerlendirmeler yapmıştır.

vii. Başvurucu, KCK yapılanması içinde hazırlığı yapılan bir yönetmelik hakkında telefon görüşmesi yapmıştır.

viii. DÖKH sorumlusu olan başvurucu, örgütsel eğitim amaçlı düzenlediği toplantı ve kurslara gidecek iki kişi ile ilgili bir telefon görüşmesi yapmıştır.

ix. Başvurucu, KCK terör örgütünün Şanlıurfa yapılanmasında kurulacak yürütmelere ve bunun içinde oluşturulacak kadın ve gençlik meclislerine dair telefon görüşmesi yapmıştır.

x. Başvurucunun S. ile yaptığı telefon görüşmesinde, S.nin başvurucuya ulaştırılmak ve KCK terör örgütünün kadın faaliyetlerinde gider olarak kullanılmak üzere bir miktar parayı G.ye verdiği ancak bu paranın henüz daha sanığa ulaşmadığı konuşulmuştur.

xi. Başvurucu, KCK terör örgütü bünyesinde Şanlıurfa'da faaliyet göstermekteyken başka bir yere görevlendirilmiş; bu gelişmeyle ilgili bir telefon görüşmesi yapmıştır.

xii. 5/3/2010 tarihinde BDP Suruç ilçe teşkilatı 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nün kutlanması amacıyla bir etkinlik düzenlemişir. Söz konusu etkinlikte PKK terör örgütü liderinin kardeşi de konuşma yapmış, konuşmasında terör örgütünün lideri ile ceza infaz kurumunda görüştüğünü ve onun "bütün ölen gerillalara ve dağdaki özgürlük mücadelesi verenlere selamları” olduğunu söylemiştir. Etkinlik süresince grup içinde bazı kişiler tarafından “biji serok apo, öcalansız dünyayı başınıza yıkarız, suruç ovası apocular yuvası, gençlik aponun fedaisidir, kadınlar aponun fedaisidir, şehit namırın (şehitler ölmez)” şeklinde PKK terör örgütünü ve liderini övücü sloganlar atılmıştır. Başvurucu da söz konusu etkinliğe katılmış, etkinliğe katılanlarla slogan atanları yönlendirmiş ve zaman zaman etkinliğin program akışına müdahale etmiştir.

xiii. 20/3/2010 tarihinde yaklaşık 18 bin kişinin katıldığı bir nevruz etkinliği düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlikte bazı BDP milletvekillerinin yanı sıra PKK terör örgütünün Kandil ve Mahmur kamplarından gelerek teslim olan bir PKK terör örgütü üyesi de konuşma yapmıştır. Etkinlik sırasında grup içinde bulunan bazı kişiler tarafından “biji serok apo (yaşasın başkan apo), şehit namırın (şehitler ölmez)” şeklinde yasa dışı sloganlar atılmış; terör örgütü liderinin ve terör örgütünün öldürülen bazı üyelerinin fotoğraflarının yer aldığı pankartlar ile terör örgütünü simgeleyen bayraklar açılmıştır. Söz konusu etkinliği düzenleyen ve katılanlardan biri olan başvurucu, yasa dışı slogan atan gruba müdahale etmemiş; etkinlik sırasında program akışına müdahale ederek programı yönlendirmiştir.

xiv. Tüm bu deliller kapsamında Mahkemece:

"Sanık Saadet Aksoy'un, Şanlıurfa ili KCK yapılanması içerisinde sosyal alan merkezine bağlı olarak örgütsel faliyet yürüten Demokratik Özgür Kadın Hareketi (DÖKH) adı altında kadın kollarında sorumlu düzeyde faaliyet yürüttüğü, tüm eylem ve etkinliklerde aktif rol üstlendiği, kadın hareketi adı altında il merkezi ve ilçelerdeki kadınları örgütlediği..., eylemlerinin niteliği, çeşitliliği, yoğunluğu, meydana gelen sonuçlar itibariyle atılı yasadışı PKK terör örgütünün üyesi olmak suçunu oluşturduğu kabul edilmiştir."

12. Hükmün temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 22/10/2014 tarihli kararı ile mahkûmiyet hükmü onanmıştır.

13. Başvurucular, Yargıtay ilamından 17/12/2014 tarihinde haberdar olduklarını belirtmiştir.

14. Başvurucular 6/1/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Metin Birdal [(GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, §§ 28-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 30/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

17. Başvurucular bu başlık altında iki şikâyette bulunmuşlardır. Başvurucular ilk olarak bağımsızlığı ve tarafsızlığı tartışmalı olan özel yetkili mahkemelerce yargılanmalarının Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bundan başka başvurucular; hükme esas alınan telefon görüşmelerinin kendilerine ait olmadığını iddia etmelerine rağmen söz konusu kayıtlar üzerinde ses analizi veya bilirkişi incelemesi yaptırılmadan mahkûmiyet kararı verilmesinin Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19; Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19).

19. Somut olayda başvuruya konu yargılamayı yapan mahkemenin bağımsızlığını ve tarafsızlığını ihlal eden hususlara ya da kendisine isnat edilen ve derece mahkemesince sabit görülen fiilleri, bu fiillere dayanılarak yapılan işlemlerin sıhhatini etkilediğine ilişkin somut ve hukuken kabul edilebilir herhangi bir açıklama başvurucular tarafından yapılmamıştır. Bundan başka başvurucular başvuru formunda mahkûmiyet hükmünde değerlendirmeye alınan telefon kayıtları üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmadığını ileri sürmüş ancak Mahkemeden bu konuda talepte bulunup bulunmadıkları, talepte bulunmuşlar ise yargılamanın hangi aşamasında ve ne şekilde bulundukları, bu taleplerinin Mahkemece ne zaman ve hangi gerekçeyle reddedildiği, bunun bir bütün olarak yargılamanın adilliğini ne şekilde etkilediği hususlarında bir açıklamada bulunmamışlar; tüm bunlara ilişkin somut bilgi, belge ve kanıtları sunmamışlardır. Bu kapsamda başvurucular başvuruya konu ihlal iddialarıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarını kanıtlamak ve bu suretle hukuki iddialarını ortaya koymak yükümlülüğünü yerine getirememişlerdir.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların bu kapsamda kalan iddialarının

temellendirilmemiş olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

21. Başvurucular; bazı basın açıklamaları ve etkinliklere katılmış olmalarının mahkûmiyetlerinde delil olarak kullanıldığını, Anayasa'da güvence altına alınan hakların kullanılması niteliğinde olan bu eylemlerinin terör örgütüne üye olma suçunun delili olarak değerlendirilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular esas itibarıyla bazı toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılmaları nedeniyle cezalandırılmalarından şikâyet etmiştir. Bu kapsamda başvuruculaın ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğine yönelik iddiaları toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı bağlamında incelenecektir (Metin Birdal, § 44; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 30).

23. Katıldıkları veya organize ettikleri toplantıların ya da etkinliklerin terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet kararlarının delili olarak kullanılması başvuruculaın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakları üzerinde caydırıcı etki doğurabilir. Dolayısıyla başvuruculaın Anayasa'nın 34. maddesinde koruma altına alınan hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilmelidir (Metin Birdal, § 48).

24. Başvuru konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı ve Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı anlaşılmıştır (Metin Birdal, §§ 52, 53). Bu nedenle başvuru konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı değerlendirilecektir.

a. Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

25. Temel hak ve özgürlüklerin koruması altında bulunan bir eylemin terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyet kararında delil olarak kullanılması suretiyle temel hak ve özgürlüklere yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (zorunlu toplumsal ihtiyaç testine ilişkin açıklamalar için bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 51, 53-55, 57; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; Ferhat Üstündağ, §§ 45, 46; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

b. Somut Olayın Değerlendirilmesi

26. Terör örgütüne üye olma suçu, üye ve hatta örgüt henüz bir suç işlememiş olsa dahi örgütün toplum için yarattığı tehlikeyi cezalandıran ve bu yönüyle bir yandan da örgüt faaliyetleri kapsamında suç işlenmesini engelleme amacı taşıyan bir suç türüdür (Metin Birdal, §§ 60, 61).

27. Bireysel başvuru yolunda Anayasa Mahkemesinin görevi bir yargılamanın sonucu itibarıyla adil olup olmadığını değerlendirmek değildir. Dolayısıyla başvurucu hakkında isnat edilen terör örgütü üyesi olma suçunun sübuta erip ermediği veya toplanan delillerin suçun sübutu için yeterli olup olmadığı meselesi, ilkesel olarak Anayasa Mahkemesinin ilgi alanı dışındadır (Metin Birdal, § 47; ayrıca bkz. Yılmaz Çelik [GK], B. No: 2014/13117, 19/7/2018, § 45; krş. Ferhat Üstündağ, § 65). Bundan başka bir ceza yargılamasında hangi delillerin hükme esas alınabileceği meselesi de esas itibarıyla Anayasa Mahkemesinin görev alanının dışındadır (Türk ceza muhakemesi hukuku uygulamasına ilişkin bazı değerlendirmeler için bkz. Metin Birdal, §§ 67-71).

28. Bir kişinin henüz başka bir suç işlemeden yalnızca terör örgütüne üye olması nedeniyle cezalandırılabilmesi için yargılama makamlarının o kişinin terör örgütüyle olan bağlarını ortaya koyması gerekir. Henüz ceza kanunlarında tanımlanan bir suçu işlememiş olsa bile bir terör örgütü ile örgüt üyeliği olarak kabul edilecek kuvvette bir bağın varlığının araştırılması bireylerin sahip olduğu fikirlerin, bağlı oldukları toplumsal grupların ve ideolojilerinin, davranışlarının anlamlarının ve bunların altında yatan saiklerin de değerlendirilmesini gerektirebilir. Böyle bir değerlendirmenin örgütlere üye olma, toplantılara katılma veya düşünce açıklamaları yapma gibi kişilerin anayasal haklar kapsamında koruma altında bulunan eylemlerini de kapsadığı durumlarda başta ifade, örgütlenme, din ve vicdan özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı olmak üzere temel haklar üzerinde ciddi bir baskı oluşturabilecek potansiyele sahip olduğu açıktır (Metin Birdal, §§ 63, 64).

29. Kişilerin anayasal hak ve özgürlükler kapsamında kalan faaliyetlerinin terör örgütü üyesi olma suçundan verilen mahkûmiyet kararlarının delili olarak kullanılmasının temel haklar üzerinde yaratacağı caydırıcı etki nedeniyle -devletin toplumu terör örgütlerinin faaliyetlerine karşı korumak şeklindeki pozitif yükümlülüğünün bir sonucu olarak- insanların terörsüz bir ortamda yaşama hakkı ile bu süreçte bireylerin potansiyel olarak etkilenebilecek temel hakları arasında adil bir denge kurulmalıdır (Metin Birdal, § 65).

30. Söz konusu dengenin sağlandığının kabul edilebilmesi için derece mahkemelerinin kişilerin anayasal hak ve özgürlükler kapsamında kalan faaliyetlerini terör örgütü üyesi olma suçundan verilen mahkûmiyet kararlarında delil olarak kullanmalarının zorunlu bir ihtiyacı karşıladığını göstermeleri gerekir. Anayasa Mahkemesinin benzer başvurulardaki denetimi temel haklara bu şekilde yapılan müdahalenin zorunlu bir ihtiyacı karşıladığının ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterilip gösterilemediği ile sınırlı olacaktır (Metin Birdal, § 72).

31. Dolayısıyla incelenen başvuruda başvuruculara toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarına yapılan müdahalelerin gerçekten toplumsal bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediği sorusuna cevap bulunacaktır.

32. Başvuru konusu olayda ilk derece mahkemesi süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gösterdiği kabul edilen eylem ve davranışlarıyla şiddeti ve demokratik olmayan yöntemleri benimseyen başvuruculara PKK terör örgütünün üyesi oldukları kanaatine ulaşmıştır.

33. Başvurucular tarafından sunulan bilgi ve belgeler ile derece mahkemelerince başvuruculara mahkûm edilmesi için benimsenen gerekçeler yukarıda yer verilen ilkeler uyarınca bir bütün olarak ve dikkatle incelenmiş, somut olayın koşullarında ilk derece mahkemesinin başvuruculara suç oluşturmadığı ve anayasal hakların kullanımından ibaret olduğu ileri sürülen eylemleri nedeniyle mahkûm ettiği kabul edilmemiştir. İlk derece

mahkemesi; diğer bazı deliller yanında PKK'yı, terör örgütü mensuplarını veya terör eylemlerini yücelten bazı etkinliklere katılmış olmalarını başvuruculaların örgüt üyeliğini açıklayan ve eylemlerinin çeşitliliğini, sürekliliğini ve yoğunluğunu gösteren deliller olarak kullanmıştır (krş. Metin Birdal, § 76).

34. Nitekim ilk derece mahkemesi mahkûmiyet kararında, şikâyete konu etkinlikler dışında başvuruculaların KCK terör örgütü içindeki konumlarını gösteren çok sayıda telefon görüşmesine, söz konusu görüşme içerikleri kapsamında terör örgütünün gerek dağ kadrosunda gerekse şehir yapılanmasında yer alan örgüt üyeleri ile olan irtibatlarına da dayanmıştır. Ayrıca bazı telefon görüşmelerindeki şiddet tehlikesini de açıkça ortaya koyan ilk derece mahkemesi (bkz. § 10-iii), KCK yapılanması içinde oldukları kabul edilen başvuruculaların resmî olmayan bazı görevlerini ve bunların işleyişini, yapılan aramalarda ele geçirilen örgütsel dokümanları ve düzenlenen etkinliklerde atılan sloganları da değerlendirmiştir (bkz. §§ 10, 11). Bu kapsamda Mahkeme, başvuruculaların bazı toplantı ve gösterileri organize etme veya katılma biçimindeki eylemlerinin PKK terör örgütünün hiyerarşik yapılanmasına kendi istekleriyle ve bilerek dâhil olduklarına dair bilgileri doğrular ve tamamlar nitelikte olduğunu ikna edici biçimde ortaya koymuştur. Bu bağlamda ilk derece mahkemesi, başvuruculaların şikâyetine konu eylemlerinin mahkûmiyet hükmünde delil olarak kullanılmasının bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile göstermiştir.

35. Sonuç olarak başvuruculaların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarına yapılan müdahale demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı bir müdahale olarak değerlendirilemez.

36. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

37. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğine dair başvurusunun bir ihlal bulunmadığı açık olduğundan açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezliğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 30/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURSİN CEYLAN

B. No: 2015/6657 | Karar tarihi: 30.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/6657

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURSİN CEYLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/6657)

Karar Tarihi: 30/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Denizhan HOROZGİL

Başvurucu : Nursin CEYLAN

Vekili : Av. Bahattin FIRAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; terör örgütü ile irtibatlı bir yayın kuruluşuna bilgi aktardığı gerekçesiyle terör örgütüne yardım etme suçundan mahkûm edilmesinin başvurucunun ifade özgürlüğünü, lehine olan bazı kanun değişikliklerinin kendisi hakkında uygulanmamasının da adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/4/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 1985 doğumlu olup olayların meydana geldiği tarihte Ağrı'da ikamet etmektedir.

7. Başvurucu, PKK terör örgütüne yardım ettiği gerekçesiyle üç gün gözaltında tutulduktan sonra 24/1/2010 tarihinde tutuklanmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı 26/4/2010 tarihli iddianamesi ile başvurucunun anılan suçtan cezalandırılmasını talep etmiştir. (Kapatılan) Erzurum 2. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK 250. Madde ile görevli-Mahkeme) 29/7/2010 tarihinde başvurucunun tahliyesine, 2/11/2010 tarihinde ise terör örgütüne yardım etme suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla mahkûmiyetine karar vermiştir.

8. Hükmün temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesi 21/6/2013 tarihinde hükmün onanmasına karar vermiştir.

9. Mahkeme 29/7/2013 tarihinde kesinleştirme işlemlerini yapmıştır.

10. Başvurucu, nihai karardan 7/4/2015 tarihinde haberdar olduğunu belirtmiş; 10/4/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 30/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, Roj TV ile yaptığı görüşmelerde herhangi bir suç unsuru bulunmadığını ve bu konuşmanın terör örgütüne yardım niteliğinde olduğuna dair başkaca bir delil olmamasına rağmen cezalandırıldığını belirterek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, ayrıca yargılama sırasında yapılan ve lehine olan bazı kanun değişikliklerinin kendisi hakkında uygulanmadığını ve bu nedenle adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun eşitlik ilkesi ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetlerinin ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekir.

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruların yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenilebildiği tarih olarak anlaşılması gerekir. Bu öğrenme, somut olayın özelliklerine göre farklı şekillerde gerçekleşebilir (Bilent Aktaş ve diğerleri, B. No: 2014/19389, 7/12/2016, § 11).

15. Bireysel başvuru süresi bakımından nihai kararın gerekçesinin tebliği öğrenme

şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Bu kapsamda nihai kararın gerekçesinin dosyadan suret alınması gibi hâllerde öğrenilmesi de mümkündür. Başvuruculaların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

16. Diğer yandan nihai kararın gerekçesi öğrenilmemiş olmakla birlikte sonucunun öğrenildiği durumlar da söz konusu olabilir. Böyle bir durumda sonucu öğrenilen nihai kararın gerekçesine derece mahkemesinden kesin olarak erişilebilmesi mümkün ise bireysel başvuru süresinin sonucun öğrenildiği andan itibaren başlatılması gerekir. Bu kapsamda bir ceza mahkûmiyetine ilişkin nihai kararın sonucunun infaz aşamasında yakalama, müddetname veya çağrı kâğıdının ya da ödeme emrinin tebliği suretiyle öğrenildiği durumlarda başvurucular, nihai kararın sonucundan haberdar olmakta ve nihai karar gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunmaktadırlar (Aydın Selçuk, B. No: 2014/3194, 20/11/2014, § 24; Özgür Çapkın, B. No: 2014/2546, 30/12/2014, § 24; Halil Aslan, B. No: 2014/3038, 10/12/2014, § 38).

17. Nihai kararın gerekçesinin öğrenilemediği veya nihai kararın sonucunun öğrenilip gerekçesinin kesin olarak öğrenilme imkânının elde edilemediği hâllerde başvuru süresinin hangi tarihten başlayacağının belirlenmesi gerekir. Aksi hâlde sınırsız bir başvuru süresi söz konusu olabilecektir. Bu kapsamda yapılacak değerlendirmede sürenin başlangıç tarihinin başvuruculaların özen yükümlükleri ile mahkemeye erişim haklarının aşırı sınırlanmaması hususlarının birlikte dikkate alınması gerekir (A.C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 28).

18. Başvuruculaların bireysel başvuruda bulunmak amacıyla dava ve başvurularını takip etmek için gerekli özeni gösterme yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülük kapsamında ilk derece mahkemesine fiilen ulaşan nihai kararın gerekçesini öğrenme konusunda gerekli özeni gösterme sorumluluğu başvuruculara aittir. Diğer bir ifadeyle başvurucular veya vekillerinin ilk derece mahkemesine ulaşan kararın bir örneğini almak için özenli davrandıklarını kanıtlamaları gerekir (A.C. ve diğerleri, § 29; Fatma Gökot, B. No: 2013/5697, 21/4/2016, § 50).

19. Yargıtay ceza daireleri tarafından verilen kararların taraflara tebliğine ilişkin bir düzenleme mevzuatta bulunmamaktadır. Ceza yargılamasında nihai kararın tebliğ edilmediği durumlarda kararın derece mahkemesine ulaşmasından ve böylece gerekçesinin erişilebilir olmasından sonra özen yükümlülüğü kapsamında makul bir süre içinde bireysel başvuru yapmak isteyen ilgililerden karara erişmeleri ve karar gerekçesini öğrenmeleri beklenir. Bu kapsamda erişilebilir olan nihai kararın en geç üç ay içinde ilgilileri tarafından bilindiği ve gerekçesinin öğrenildiği kabul edilmelidir. Aksi tespit edilmediği sürece bireysel başvuru için 6216 sayılı Kanun'da öngörülen otuz günlük başvuru süresi bu tarihten itibaren başlayacaktır (A.C. ve diğerleri, § 30; Fatma Gökot, § 51).

20. Somut olayda Yargıtay 9. Ceza Dairesi 21/6/2013 tarihli ilamıyla ilk derece mahkemesinin başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararının onanmasına karar vermiştir. Bunun üzerine Mahkeme 29/7/2013 tarihinde kesinleştirme işlemlerini yapmıştır. Başvurucu ise Yargıtay ilamından kararın kendisine tebliğ edildiği 7/4/2015 tarihinde haberdar olduğunu belirtmiştir.

21. Başvuru evrakında ve dava dosyasındaki belgelerde, başvuru konusu nihai kararın ilk

derece mahkemesine ne zaman ulaştığına dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte ilk derece mahkemesinin 29/7/2013 tarihinde başvuru konusu mahkûmiyet kararına ilişkin kesinleşme şerhi düzenlediği ve Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığına kararın infazı için aynı tarihte yazı yazdığı görüldüğünden nihai karar olan Yargıtay ilamının en geç bu tarihte ilk derece mahkemesine ulaştığının kabul edilmesi gerekmektedir.

22. Dolayısıyla başvurucunun nihai karar olan Yargıtay onama ilamının içeriğine erişme imkânını en geç 29/7/2013 tarihinde elde ettiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda nihai karara erişme imkânının elde edildiği 29/7/2013 tarihinden itibaren en geç üç ay içinde -yukarıda değinilen özen yükümlülükleri kapsamında- karara erişildiği ve karar gerekçesinin öğrenildiği kabul edilmelidir.

23. Bu durumda en geç 29/10/2013 tarihinde erişildiği ve gerekçesinin öğrenildiği kabul edilen karara ilişkin bu tarihten itibaren otuz günlük yasal süresi içinde bireysel başvuruda bulunulması gerekirken 10/4/2015 tarihinde başvuruda bulunulduğu anlaşıldığından başvurunun süresi içinde yapılmadığı sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 30/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHU POLAT ÇERÇİ

B. No: 2015/20272 | Karar tarihi: 30.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/20272

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHU POLAT ÇERÇİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/20272)

Karar Tarihi: 30/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Ahu POLAT ÇERÇİ

Vekili : Av. Tuğba MURATOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, talep edilmemesine rağmen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/12/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, 1981 doğumlu olup olay tarihinde özel bir şirkette iletişim danışmanı olarak çalışmaktadır.

10. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığının 10/4/2015 tarihli iddianamesi ile müştekinin izni ve bilgisi olmaksızın kimlik bilgileri kullanılmak suretiyle müşteki adına GSM (mobil cep telefonu) hattı abonelik sözleşmesi düzenlediği iddiasıyla başvurucu hakkında 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu'na muhalefet suçundan kamu davası açılmıştır.

11. İstanbul Anadolu 55. Asliye Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) 6/10/2015 tarihli kararıyla başvurucunun atılı suçtan adli para cezasıyla cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir.

12. Başvurucu; HAGB kurumunun uygulanmasını kabul edip etmediğinin sorulmadığını, yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan hukuka aykırı bir karar verildiğini belirterek karara itiraz etmiştir.

13. Başvurucunun anılan karara itirazı, İstanbul Anadolu 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/11/2015 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

14. Ret kararı 25/11/2015 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 25/12/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. UYAP üzerinden yapılan incelemede, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca 15/5/2018 tarihli ihbarname ile İstanbul Anadolu 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/11/2015 tarihli kararı aleyhine kanun yararına bozma isteminde bulunulduğu; Yargıtay 19. Ceza Dairesinin 9/7/2018 tarihli kararı ile talep kabul edilerek "sanık Ahu Polat Çerçi'ye hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesini kabul edip etmediği sorulmadan karar verildiği anlaşıldığından, itirazın kabulü yerine [itirazın reddedilmesinde] isabet görülmediği" gerekçesiyle anılan kararın bozulmasına karar verildiği tespit edilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 30/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu, gerekçeli kararda delillerin olaylarla ilişkilendirilmediğini, denetime imkân verilmeyecek nitelikte hüküm kurulduğunu, rızası sorulmadan HAGB kararı verildiğini, karara karşı ileri sürdüğü itiraz sebepleri hakkında itiraz mercii tarafından herhangi bir değerlendirme yapılmadan ret kararı verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin ve hukuk devleti ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş; yeniden yargılanma ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

19. Bakanlık görüş yazısında; bireysel başvuru konusu şikâyetlerle ilgili olarak kanun

yararına bozma yoluna müracaat edilebileceği ancak başvurucunun bu yönde ilgili mercilere başvurduğuna ilişkin bir bilgiye erişilemediği belirtilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas yönünden incelenmesinde belirtilen hususun gözetilmesi konusundaki takdirin Anayasa Mahkemesine ait olduğu ifade edilmiştir.

20. Başvurucu, Bakanlık görüşüne verdiği cevapta bireysel başvuru formundaki açıklamalarına atfen adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını tekrarlamıştır. Ayrıca başvurucu, kesinleşmiş kararlar aleyhine başvurulabilen kanun yararına bozmanın olağanüstü bir kanun yolu olduğunu belirterek bu yola müracaat etme zorunluluğunun bulunmadığını ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

22. Başvuru konusu olayda, bireysel başvuru sonrasında başvurucunun ihlal iddiasına konu ettiği yargılama sonucu verilen kararın kanun yararına bozulması talebine konu edildiği, Yargıtay 19. Ceza Dairesince talep yerinde görülerek kararın bozulduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 16). Bireysel başvuru sonrasında yaşanan bu gelişmenin bireysel başvuru incelemesinde nazara alınacağı kuşkusuzdur.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 30/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAİT ÖZDEMİR (2)

B. No: 2016/1102 | Karar tarihi: 30.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/1102

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAİT ÖZDEMİR BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/1102)

Karar Tarihi: 30/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Sait ÖZDEMİR

Vekili : Av. Arif Ali CANGI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'nden sonra kamu görevlileri tarafından gerçekleştirildiği ileri sürülen işkence hakkında başlatılan soruşturma sonucunda şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/1/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 9/10/1980 tarihinde öğretmenlik yaptığı okula gelen askerler tarafından gözaltına alındığını, bu tarihten itibaren 3 yıl 1 ay boyunca çeşitli işkence ve insanlık dışı muamelelere maruz bırakıldığını belirterek 29/3/2012 tarihinde suç duyurusunda bulunmuştur. Başvurucu dilekçesinde 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Anayasa değişikliğiyle Anayasa'nın geçici 15. maddesinin yürürlükten kaldırılması üzerine anılan olaylarla ilgili olarak şikâyetçi olduğunu beyan etmiştir.

7. Çorum Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) tarafından yürütülen soruşturma sonunda iddiaların tespitine yönelik somut delil ve bulgulara ulaşılamadığı, 1982 Anayasası'nın geçici 15. maddesi uyarınca ilk seçimler sonrası Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının toplanma tarihi olan Mayıs 1983 tarihinden itibaren zamanaşımı süresinin işlemeye başladığı, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 243. ve 102., 103. ve 104. maddelerine göre üst sınır olan yirmi yıllık zamanaşımı süresinin dolmuş olduğu gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

8. Başvurucunun itirazı ise Çorum Sulh Ceza Hâkimliğinin (Hâkimlik) 3/12/2015 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Ret kararının gerekçesi şöyledir:

"Müştekinin 1982-1983 yılları arasında Çorum Cezaevinde işkenceye ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek 2010 yılında yapılan Anayasal değişiklik doğrultusunda 2012 yılında şikayet dilekçe ile Çorum Cumhuriyet Başsavcılığına başvurduğu, savcılık makamınca anılan yıllarda görevli personelin tespiti amacıyla gerekli yazışma ve incelemelerde bulunulduğu, neticeten yukarıda isimleri belirtilen şüphelilerin tespit edildiği, şüphelilerden bir kısmının öldüğü, mevzuat hükümlerimizde ölen şüpheliler yönünden cezai soruşturmanın ve kovuşturmanın yapılamayacağının açıkça belirtildiği, hayatta olan diğer şüpheliler bakımından yürütülen soruşturmada şüphelilerin aleyhine ve lehine tüm delillerin toplanılmaya çalışıldığı, olayın üzerinden uzunca bir zaman geçmesi nedeniyle mağdurların maruz kaldığı işkence ve kötü muamele bakımından soruşturmada maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacına yönelik olarak somut bir delilin elde edilmediği, öte yandan her ne kadar 2010 yılında yapılan yasal değişiklik ile işkence suçunun insanlığa karşı işlenen ve zamanaşımının uygulanmayan suçlar kategorisine alınmış ise de; evrensel hukuk kaideleri ve mevzuatımızdaki düzenlemelerde şüphelilerin durumlarında değişiklik öngören düzenlemelerde lehe aleyhe kanun tartışması yapılması gerektiğinin açıkça belirtildiği, 2010 yılında yapılan değişiklik ileşüphelilerin aleyhine ağırlaştırıcı hükümlerin öngüldüğü, Yargıtay'ın 04/12/2013 Tarih, 2013/2656 Esas ve 2013/7378 Karar sayılı içtihadında ağırlaştırıcı hükümler öngeren yasa değişikliği karşısında şüphelilerin lehine olan yasa hükümlerinin uygunlanması gerektiğinin açıkça belirtildiği durum karşısında inceleme tarihi itibariyle değişiklikten önceki haliyle işkence suçu için belirlenen olağan ve olağanüstüzamanaşımı sürelerinin dolduğu, ayrıca suç tarihi ile şikayet tarihi arasında zamanaşımını durmasına veya kesilmesine yol açan herhangi bir hukuki işlemin de bulunmadığı gözetilerek yerinde görülmeyen itirazın reddine dair aşağıdaki şekilde karar vermek gerekmiştir."

9. İtirazın reddi kararı başvurucuya 14/12/2015 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 13/1/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. 7/5/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun'un 24. maddesi ile yürürlükten kaldırılan

Anayasa'nın geçici 15. maddesi şöyledir:

“12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Milli Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali veya hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır. ”

11. 765 sayılı mülga Kanun’un 102. ve 104. maddeleri şöyledir:

“Madde 102 -Kanunda başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuku amme davası:

1 - Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis ve müebbed ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerde yirmi sene,

2 - Yirmi seneden aşağı olmamak üzere muvakkat ağır hapis cezasını müstelzim cürümlerde on beş sene,

3 - Beş seneden ziyade ve yirmi seneden az ağır hapis veya beş seneden ziyade hapis yahud hidematı ammeden müebbeden mahrumiyet cezalarından birini müstelzim cürümlerde on sene,

4 - Beş seneden ziyade olmamak üzere ağır hapis veya hapis yahud sürgün veya hidematı ammeden muvakkaten mahrumiyet cezalarını ve ağır para cezasını müstelzim cürümlerde beş sene,

5 - Bir aydan ziyade hafif hapis veya otuz liradan ziyade hafif para cezasını müstelzim fiillerde iki sene,

6 - Bundan evvelki bendlerde beyan olunan mikdardan aşağı cezaları müstelzim kabahatlerde altı ay geçmesile ortadan kalkar.

Bu kanunun ikinci kitabının birinci babında yazılı ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis veya müebbed yahud muvakkat ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerin yurd dışında işlenmesi halinde dava müruru zamanı yoktur.

Madde 104 - Hukuku amme davasının müruru zamanı, mahkumiyet hükmü yakalama, tevkif, celb veya ihzar müzekkereleri, adli makamlar huzurunda maznunun sorguya çekilmesi, maznun hakkında son tahkikatın açılmasına dair olan karar veya C. müddeiumumisi tarafından mahkemeye yazılan iddianame ile kesilir.

Bu halde müruru zaman, kesilme gününden itibaren yeniden işlemeğe başlar. Eğer müruru zamanı kesen muameleler müteaddid ise müruru zaman bunların en sonuncusundan itibaren tekrar işlemeğe başlar. Ancak bu sebepler müruru zaman müdetini 102 nci maddede ayrı ayrı muayyen olan müddetlerin yarısının ilavesi ile baliğ olacağı müddetten fazla uzatamaz.”

12. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 7. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 30/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu; 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'nden sonra kamu görevlileri tarafından işkence ve insanlık dışı muameleye maruz kaldığı iddiasıyla yaptığı şikâyete ilişkin etkili soruşturma yapılmaksızın zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, Anayasa'nın geçici 15. maddesi nedeniyle daha önce şikâyetçi olmadığını, ayrıca insanlığa karşı suçlardan olan işkence suçu için zamanaşımı hükümlerinin uygulanmaması gerektiğini belirterek kötü muamele yasağı ile etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

15. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, … maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

...”

16. Anayasa’nın 5. maddesi şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruya konu şikâyetin özünün 12 Eylül 1980 döneminde gerçekleşen işkence ve kötü muamele eylemlerine ilişkin olduğundan iddiaların tamamının kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Öte yandan başvuruda Anayasa Mahkemesinin başvurucunun ileri sürdüğü kötü muamele iddialarının esasına yönelik bir sonuca varmasını sağlayacak yeterli veri bulunmadığı anlaşıldığından başvuru, Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının öngördüğü devletin etkili soruşturma yapma usul yükümlülüğü ile sınırlı olarak incelenecektir.

18. Somut olayda başvurucu, işkence gördüğünü belirttiği tarih üzerinden otuz yılı aşkın bir süre geçtikten sonra ilk kez 2012 yılında resmî makamlara başvuruda bulunmuştur.

19. Anayasa Mahkemesi benzer nitelikte bir başvuruda; Anayasa'nın geçici 15. maddesinin 12 Eylül 1980 döneminde oluşturulan hükûmetler ile Meclisin karar ve tasarruflarını yerine getiren kişi ve organları güvence altına aldığına, kamu görevlilerinin işledikleri kişisel suçlar ve hukuka aykırı fiiller bakımından koruma sağlamadığına karar vermiştir (Zeycan

Yedigöl [GK], B. No: 2013/1566, 10/12/2015, § 41). Zaten başvurucu da şikâyetlerinin geçici 15. maddeye dayanılarak reddedildiğine dair herhangi bir karar veya işlem örneği ibraz etmemiştir.

20. 7/5/2010 tarihinde 5982 sayılı Kanun'la yapılan Anayasa değişikliği ile geçici 15. maddenin yürürlükten kaldırılmasından sonra resmî makamlara yapılan başvuruların kamu görevlilerinin cezai sorumlulukları bakımından dava zamanaşımı süresinin geçmiş olması nedeniyle sonuçsuz kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla 12 Eylül 1980 döneminde meydana geldiği ileri sürülen işkence iddialarıyla ilgili olarak yargısal makamlarca bir değerlendirme yapılmamasının temelinde olayların üzerinden otuz yılı aşkın bir zaman geçmiş olmasının yer aldığı anlaşılmaktadır. Somut olayda başvurucunun şikâyeti üzerine başlatılan soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sonuçlanmasının sebeplerinden biri de zamanaşımı süresinin dolmuş olmasıdır.

21. Temel hak ve özgürlüklere saygı devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle ve süresinde idari ve yargısal makamlar önünde ileri sürülmesi, bu konuda sahip olunan bilgi ve kanıtların zamanında bu makamlara sunulması, aynı zamanda bu süreçte dava veya başvurunun takibi için gerekli özenin gösterilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16-17).

22. Başvurucunun anılan otuz yıllık süre zarfında araştırma yapılması mümkün olan bir dönemde, kanuni bir engel bulunmamasına rağmen işkence iddialarını resmî makamlar önüne taşımamış olmasından devletin sorumlu tutulması, dolayısıyla kötü muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılması mümkün değildir.

23. Somut olayda zamanaşımı sürelerinin dolması nedeniyle cezasızlık sonucunun doğduğu hususu tartışma konusu olabilir. Başvurucunun zamanaşımı süresinin dolmasından önce şikâyette bulunması yönünde hukuki bir engel bulunmadığı, fiilî bir engel bulunduğuna ilişkin herhangi bir iddia da ileri sürmediği anlaşılmaktadır. Yürütülen soruşturma sonucunda da üzerinden uzun bir zaman geçmesi nedeniyle iddia konusu eylemlere ilişkin somut bir delil elde edilemediği hususuna vurgu yapılmıştır. Bu durumda cezasızlık sonucu doğmasında kamu makamlarının bir ihmali ya da kusurundan çok başvurucunun suçun henüz dava edilebilir olduğu dönemde şikâyette bulunmamış olmasının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 30/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

N.Y.

B. No: 2016/21840 | Karar tarihi: 30.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/21840

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

N.Y. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/21840)

Karar Tarihi: 30/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : N.Y.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutukluluk ve tutukluluğa itiraz kararlarının hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, sağlık durumuna rağmen ceza infaz kurumunda tutma nedeniyle kötü muamele yasağının, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararında yer alan ifadeler nedeniyle de masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/10/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca tutukluluk hâlinin sonlandırılarak tedbiren tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. 14/10/2016 tarihinde Isparta E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına yazılan müzekkerelere verilen cevaplar sonrasında İkinci Bölüm tarafından 27/10/2016 tarihinde -başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulmasının yaşamına, maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik bir tehlike oluşturmadığı gerekçesiyle- tedbir talebinin reddine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15/7/2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Türk yargı organları yakın dönemde verdikleri birçok kararda FETÖ/PDY'nin silahlı bir terör örgütü olduğunu kabul etmişlerdir. Bu kapsamda Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26/9/2017 tarihinde (E.2017/16.MD-956, K.2017/370) ve -terör suçlarına ilişkin davaların temyiz mercii olan- Yargıtay 16. Ceza Dairesi 24/4/2017 ve 14/7/2017 tarihlerinde verdiği kararlarda (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21) FETÖ/PDY'nin silahlı bir terör örgütü olduğu sonucuna varmışlardır.

11. FETÖ/PDY'nin (genel özelliklerine ilişkin olarak bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26) yargı kurumlarındaki örgütlenmesine ve faaliyetlerine ilişkin olarak soruşturma ve kovuşturma belgeleri ile tedbir/disiplin kararlarında yer alan, başta haklarında soruşturma yürütülen yargı mensuplarının beyanları olmak üzere maddi olgulara dayalı bulunan iddia ve tespitler Selçuk Özdemir kararında geniş olarak açıklanmıştır (Selçuk Özdemir, § 22).

B. Başvuruya İlişkin Süreç

12. Isparta Adliyesinde Cumhuriyet savcısı olarak görev yapan başvurucu hakkında 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra -Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazı üzerine- Isparta Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından FETÖ/PDY'nin hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

13. HSYK İkinci Dairesi 16/7/2016 tarihinde başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına, 24/8/2016 tarihinde ise meslekten ihraç edilmesine karar vermiştir.

14. Başvurucu, Isparta Cumhuriyet Başsavcılığının talimatıyla 17/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

15. Başvurucu 20/7/2016 tarihinde Başsavcılıkta ifade vermiştir. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. İfade alma işlemi sırasında başvurucuya FETÖ/PDY ile bağlantısı olup olmadığını aydınlatmaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

16. Başvurucu ifadesinde özetle söz konusu örgütle kendisinin veya ailesinin bağlantısının bulunmadığını, hiçbir zaman bu yapıyla birlikte hareket etmediğini, hakkında soruşturma açılmasının hukuka aykırı olduğunu beyan etmiştir.

17. Başvurucu 20/7/2016 tarihinde, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından tutuklanması istemiyle yedi kişiyle birlikte Isparta Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir. Aynı gün yapılan sorgu işlemi, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla kayda alınmıştır. Başvurucu, Savcılıktaki ifadesine benzer beyanlarda bulunarak suçlamaları kabul etmemiştir.

18. Başvurucu, Hâkimliğin 20/7/2016 tarihli kararıyla isnat edilen suçlardan tutuklanmıştır. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler ... Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu 2. Dairesi'nin 16/07/2016 tarih, 2016/4 Tedbir Esas ve 2016/345 sayılı görevden uzaklaştırma kararı,Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 18/07/2016 tarih ve 2016/21241 B.M. sayılı yazısı ve ekleri, Isparta İl Emniyet Müdürlüğü'nün 17/07/2016 tarih ve 71961350.67788-22105-2016 sayılı yazısı ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosu'nun 16/07/2016 tarih ve bila sayılı yazısı, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 16/07/2016 tarih ve 944-831 sayılı yazısı başta olmak üzere, soruşturma evrakı kapsamına göre, şüphelilerin kamuoyunda Fetullahçı Terör Örgütü/ Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) diye anılan terör örgütü üyesi oldukları hususunda kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, yine tüm kamuoyu tarafından bilindiği üzere adı geçen bu örgütün 15/07/2016 tarihinde ve takip eden günlerde cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs ettiği, şüphelilerin üzerlerine atılı suçların Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100/3-a maddesinde sayılan katalog suçlardan olduğu, bu suçlara kanunda öngörülen cezanın alt ve üst sınırı dikkate alındığında tutuklama tedbirinin ölçülü olacağı, adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı anlaşılmakla şüpheliler ... CMK.100 ve 101. maddeleri gereğince tutuklanmalarına ... [karar verildi.]"

19. Başvurucu, sağlık durumunu da gerekçe göstererek tutuklama kararına itiraz etmiş; Burdur Sulh Ceza Hâkimliği 3/8/2016 tarihinde -verilen kararın yasaya ve usule uygun olduğu gerekçesiyle- itirazı reddetmiştir. Karar başvurucuya 22/9/2016 tarihinde tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda tebliğ edilmiştir.

20. Ret kararı üzerine başvurucu 6/10/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Başvurucu 16/8/2016 tarihinde Isparta Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben yazdığı dilekçede özetle kendisinin ve ailesinin sağlık sorunları yaşadığını, kendisinin iki kez cilt kanserine yakalandığını, hâlen diyabet hastalığı ve kalın bağırsak kanseri başlangıcından dolayı tedavi gördüğünü, tutuklu iken bu hastalıklarının kontrolünün ve tedavisinin mümkün olmadığını, sinir ve stres bozukluğu durumlarında rahatsızlıkların hızla ilerlediğini, mevcut şartlarda ölüm ve komaya girme riski olduğunu belirterek tutukluluk hâlinin kaldırılmasına karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucu, dilekçesine kendisinin ve ailesinin

rahatsızlıklarıyla ilgili bir takım bilgi ve sağlık raporları sunmuştur.

22. Bu raporlarda 14/3/2014 ve 18/4/2014 tarihlerinde yapılan kolonoskopi sonucunda düşük dereceli adenoma (kalın bağırsak rahatsızlığı), 27/11/2014 tarihinde ise bazal hücreli karsinoma (cilt kanseri) teşhisleri konulduğu belirtilmiştir. Ayrıca ilgili yazılarda başvurucunun periyodik takip ve tedavisinin teşhis konulan sağlık birimlerinde yapılacağı açıklanmıştır.

23. Isparta Sulh Ceza Hâkimliği talebin otuzar günlük sürelerle yapılan tutukluluk incelemeleri sırasında değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle başvurucunun 16/8/2016 tarihli dilekçesini aynı gün Isparta Cumhuriyet Başsavcılığına incelemeden iade etmiştir.

24. Isparta Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucu hakkında yürüttüğü soruşturmayı 2/9/2016 tarihli yetkisizlik kararıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı ise -6/1/2017 tarihli ve 29940 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 680 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi ile 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 93/1. maddesinde, hâkim ve savcıların kişisel suçları hakkında soruşturma yapılma yetkisinin ilgilinin görev yaptığı yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet başsavcılığına ait olduğu şeklinde değişiklik yapılmış olması gerekçesiyle- 11/1/2017 tarihli yetkisizlik kararıyla Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı 15/11/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle hakkında kamu davası açmıştır.

25. İddianamede, başvurucunun FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. İddianamede bu suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

- Başvurucunun kızı olan R.N.Y.nin Bursa'da bulunan ve FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında kapatılan Özel Nilüfer Anadolu Lisesinde 2008-2012 yılları arasında eğitim gördüğü tespit edilmiştir.

- Gizli tanık Işık ifadesinde, Bursa Başsavcısı olduğu dönemde Bursa'da bulunan çeşitli yerlerde FETÖ/PDY üyesi olduğu bilinen kişilerin sohbet adı altında düzenlediği toplantılara başvurucunun katıldığını bildiğini dile getirmiştir.

- Gizlik tanık Orhan ifadesinde, 2013 ve 2014 yıllarında Bursa Başsavcılığı görevini yürüttüğü dönemde zabıt katipliği sınavlarında çıkacak olan metinleri başvurucunun avukat M.Ü.Y.Y. aracılığıyla örgüt mensuplarına önceden verdiği ve bu yolla yirmi beş kişinin sınavı kazanmasına yardım ettiğini söylemiştir.

- 11/6/2014 ila 15/6/2014 tarihlerinde soruşturmadaki diğer üç şüpheli ile birlikte başvurucunun Bursa Yenişehir Havalimanı üzerinden İtalya'ya gidip geldiği belirlenmiştir.

- Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturmalarda 2/11/2016 tarihinde şüpheli sıfatıyla ifade veren E.A.; Kestel ilçesinde fabrikası olduğunu, cemaatten ayrıldıktan sonra başvurucunun kendisini telefonla arayarak eleştirel bir uslüpla konuştuğunu, 29/10/2016 tarihli ifadesinde şüpheli F.K.; başvurucunun örgüte himmet adı altında para toplanmasına yardım ettiğini bildiğini, 12/8/2016 tarihli ifadesinde T.İ.; HSYK seçimlerinde kendisinden bağımsız aday olarak lanse edilen FETÖ/PDY'ye ait listeyi desteklemesi için başvurucunun kendisini aradığını ifade etmiştir.

- Hızlı Veri Toplama Sistemi (HTS) bilirkişi raporunda, hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma

suçu kapsamında işlem yapılan kişilerle başvurucunun görüşmeler yaptığı iddia edilmiştir.

26. Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesi iddianameyi kabul etmiş ve E.2017/385 sayılı dosya üzerinden yargılama başlamıştır. Mahkeme, tutukluluk hâlinin devamına karar vererek yaptığı yargılamada 14/12/2018 tarihinde başvurucunun isnat edilen suçtan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Hükümle birlikte başvurucu adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştır. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Dosyadaki tanık ifadeleri ve tespitler bir bütün olarak değerlendirildiğinde sanık her ne kadar savunmalarında tanık ifadelerinin soyut, maddi gerçeklikten uzak, görgüye dayalı olmayan, duyuma dayalı ifadeler olduğunu beyan etmiş ise de sanık hakkında çok sayıda tanık ifadesinin bulunması ve ifadelerinin birbirini doğrulaması, tanıkların önceki beyanlarında sebat göstererek benzer mahiyette tanıklıklarını kovuşturma aşamasında da yinelemesi ile tüm ifadelerin sanık hakkında ortak bir kanaat oluşturacak şekilde olması nedeniyle tanık ifadeleri hükme esas alınmış olup sanığın mesleğinin ilk yıllarından bu yana örgüt ile irtibatının olduğu yönünde K.Y. ve T.T.nin ifadeleri, gizli tanık Hikmet'in sanığın toplantılara gittiğini şeklindeki beyanı, yine gizli tanık Orhan'ın sanığın cemaatin adliye abisi olduğu şeklindeki beyanı, sanığın örgüte bağış/himmet/yardım yapılmasına ilişkin görüşmelerde bulunduğuna ilişkin gizli tanık ifadeleri ile F.K.nın ifadesi, sanığın HSYK seçimlerinde fetöcü olduğu söylenen kimselere oy verilmesi için istemde bulunduğuna ilişkin tanık T.T. ve T.İ.nin ifadeleri, bir takım kayırmalar yaptığına ilişkin gizli tanık Orhan, M.M.D. ve C.S.nin ifadeleri, sanığın üst düzey örgüt üyesi olduğu iddia edilen kimseler ile farklı zamanlarda, değişik mekanlarda görüldüğüne ilişkin birden fazla sayıda tanığın ifadesinin bulunması, sanığın kızını örgüte müzahir okula göndermesi ile HTS analiz raporunda örgüt üyesi olduğu iddia edilen çok sayıda kişiyle konuştuğu hususları bir bütün olarak değerlendirildiğinde sanığın FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne örgüt üyesi olarak dahil olduğu yönünde mahkememizce tam bir vicdani kanaat oluşmakla..."

27. Başvurucu verilen karara karşı istinaf talebinde bulunmuştur. Başvurucunun istinaf talebi 23/10/2019 tarihinde Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi tarafından esastan reddedilmiştir. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla dava temyiz aşamasındadır.

C. Başvurucuya Sunulan Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bilgiler

28. Tedbir talebinin değerlendirilmesi için yazılan müzekkereye verilen cevap (bkz. § 6) içeriklerinde başvurucunun yaşadığı sağlık problemleri nedeniyle ceza infaz kurumunda tutulmaya başlandığı 20/7/2016 tarihinden itibaren dokuz kez kurum tabipliğine başvurduğu ve bunlardan bir tanesinde Isparta Devlet Hastanesine sevk edildiği, sağlık hizmeti sunulması amacıyla muayenelerinin yapıldığı, kendisine tahlil ve tedavi imkânı sunulduğu belirtilmektedir.

29. Sağlık hizmetleri kapsamında başvurucu 29/7/2016 tarihinde ceza infaz kurumu tabipliğine müracaat etmiş; başvurucuya diabetus mellitus (şeker hastalığı), peptik ulkus (ülser) ve koroner arter (kalp damar hastalığı) rahatsızlığı teşhisi konularak reçete düzenlenmiştir.

30. 12/8/2016 ve 5/9/2016 tarihlerinde ceza infaz kurumu tabipliğince muayene edilen başvurucuya diyabet, idrar yolları enfeksiyonu ve koroner arter teşhisleri konularak reçete düzenlenmiştir.

31. Başvurucu, 8/9/2016 tarihinde Isparta Devlet Hastanesi Endokrinoloji Polikliniğine sevk

edilmiş; kendisine B-12 vitamin eksikliği, diyabet ve polinöropati (çoklu çevre sinirlerin hasar görmesi) teşhisi konularak reçete düzenlenmiş, diyabetik diyet alması yönünde rapor verilmiştir.

32. Cevap yazılarında başvurucunun tutulduğu ceza infaz kurumundaki tıbbi ve fiziki imkânlara ilişkin bazı açıklamalara da yer verilmiştir. Buna göre başvurucunun muayene ve takiplerinin yapıldığı, ilaçlarının ve şeker ölçüm cihazının temin edildiği, diyetine uygun beslenmesinin sağlandığı, ceza infaz kurumunda üç kişilik odada kaldığı, koğuşunda kesintisiz olarak sıcak ve soğuk su olduğu, kurumda yirmi dört saat sağlık memuru bulunduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte ilgili yazılarda başvurucunun rahatsızlıklarıyla ilgili yeni gelişen bir komplikasyon bulunmadığından infazın durdurulması kapsamında resen herhangi bir işlem yapılmadığı vurgulanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

33. İlgili hukuk için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 33-56 ile Fatma Müge Tekin ve Özge Tekin, B. No: 2014/2504, 20/3/2019, §§ 26-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Mahkemenin 30/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu; aleyhinde hiçbir delil yokken sadece HSYK'nın yazısı üzerine adli kontrol uygulanmak yerine hukuka aykırı şekilde tutuklandığını, ayrıca tutukluluk ve tutukluluğa itiraz kararlarının gerekçesiz olduğunu belirterek Anayasa'nın 19., 40. ve 141. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

36. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

38. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

40. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY üyeliği iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir, § 57).

41. Başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

b. Genel İlkeler

42. Genel ilkeler için bkz. Salih Sönmez, §§ 99-104.

c. İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

44. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu yanında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

45. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

46. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında, isnat edilen silahlı terör örgütüne üye olma suçunun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin dosyada bulunduğu belirtilmiştir (bkz. § 18). Tutuklamaya itirazın reddine ilişkin kararda da tutuklama kararı veren Hâkimlik kararına atıf yapılarak başvurucunun da aralarında olduğu şüpheliler hakkında verilen kararın hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 19).

47. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede ve mahkûmiyet kararında, tanık ifadelerinde başvurucunun mesleğinin ilk yıllarından itibaren FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna, himmet adı altında örgüte para toplanmasına yardım ettiğine ve HSYK seçimlerinde örgütle bağlantısı olduğu bilinen adaylar için oy istediğine yönelik anlatımların olduğu görülmektedir. Bu itibarla başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtilerin bulunduğu görülmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Selçuk Özdemir başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75; benzer yöndeki karar için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 58).

48. Soruşturma mercilerince başvurucu hakkındaki FETÖ/PDY yapılanmasıyla irtibatının olduğuna dair somut olgu isnadı barındıran tanık anlatımlarının bulunmasının somut olayın koşullarına göre suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin de temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

49. Sonuç olarak başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtilerin bulunmadığının kabulü mümkün değildir.

50. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

51. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle bağlantılı veya doğrudan teşebbüsle olmasa da FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

52. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütü kurma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçları, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

53. Somut olayda Isparta Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan suçların niteliğine, suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında olmasına ve tutuklama tedbirinin orantılı bir tedbir niteliği taşımasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 18).

54. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Isparta Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelik tutuklama nedenlerinin olgusal temellerden yoksun olduğu söylenemez.

55. Öte yandan başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

56. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

57. Ayrıca başvurucunun darbe teşebbüsünün savuşturulması sürecinde gözaltına alındığı ve sonrasında tutuklandığı dikkate alındığında soruşturma süreci bakımından tutuklamanın ölçülülük ilkesinin bir unsuru olarak gerekli olmadığı sonucuna varılması için herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

58. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Isparta Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

60. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin bu hakka dair Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

61. Başvurucu; uzun yıllardır yüksek şeker hastalığı tedavisi gördüğünü, iki kez cilt kanseri atlattığını,kalın bağırsağından üç kez ameliyat geçirdiğini, tedavilerinin sürdüğünü, ayrıca bakmakla yükümlü olduğu eşinin, kızının ve yanlarında kalmakta olan annesinin de ağır

sağlık problemleri olduğunu, bunlara rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, ceza infaz kurumunun şartları ve ceza infaz kurumunda bulunmanın psikolojisi nedeniyle sağlık sorunlarının ileride telafisi imkânsız olacak şekilde kötüleştiğine dair belirtiler vermeye başladığını, bu nedenlerle sağlığının tehlikeye atıldığını iddia etmektedir. Başvurucu, kendisinin ve ailesinin hastalıklarına rağmen adli kontrol hükümleri uygulanarak serbest bırakılması yerine tutuklanması nedeniyle Anayasa'nın 20. ve 56. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

62. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

63. Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumlarının fiziki ve tıbbi imkânlarının sağlık durumuna uygun olmamasına dayalı şikâyetleri istikrarlı bir şekilde kötü muamele yasağı kapsamında incelemektedir (Mete Dursun, B. No: 2012/1195, 18/11/2015; Serdar Öztürk, B. No: 2013/7532, 4/2/2016; Sabri Kaya, B. No: 2014/8482, 29/6/2016; Ergin Aktaş, B. No: 2014/14810, 21/9/2016; Hayati Kaytan, B. No: 2014/19527, 16/11/2016; İmam Çelikdemir, B. No: 2014/20289, 5/12/2017).

64. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı çerçevesinde bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

65. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki “Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” şeklindeki kural, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "İnfazda temel ilke" kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz." ve yine Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir." şeklinde düzenleme ile açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla tutuklamaya veya hapis cezasına mahkûmiyete ilişkin bir kararın yerine getirilmesi için sağlanacak şartlar, insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 36).

66. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir. Ceza infaz kurumunda tutulmanın pratik gerekleri çerçevesinde mahkûmların sağlık ve esenlikleri gibi hususların yeterli bir şekilde güvence altına alınması ve mahkûmlara gerekli tıbbi yardımın sağlanması da insan onuruna yakışır koşulların sağlanması için gereklidir (Turan Günana, § 39). Bu çerçevede hasta bir kişinin uygun olmayan fiziki ve tıbbi koşullarda tutulması da Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muamele olarak kabul edilebilir (Murat Karabulut, B. No: 2013/2754, 18/2/2016, § 65).

67. Hukuka uygun olarak özgürlüğü kısıtlanan herkesin insan onuruna uygun tutma

koşullarına sahip olma hakkı bulunduğunu, alınan tedbirlerin uygulanma koşullarının kişiyi tutukluluğa bağlı kaçınılmaz üzüntü seviyesini aşacak yoğunlukta bir ümitsizliğe sokmaması gerektiğini kabul etmek gerekir (Fatih Hilmioğlu, B. No: 2014/648, 18/9/2014, § 65). Ayrıca Anayasa'nın tutuklu bir kimsenin sağlık gerekçesiyle serbest bırakılması için hiçbir genel zorunluluk getirmediği ancak doğal olarak ortaya çıkan fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklardan kaynaklanan acının yetkililerin sorumlu tutulabileceği tutukluluk koşullarından dolayı artması ya da artma riski bulunması hâlinde bu durumun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebileceği belirtilmelidir (Fatih Hilmioğlu, § 66).

68. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin hasta olmaları durumunda devletin kontrolü altında tuttuğu bu kişilere gerekli tıbbi yardımı sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün hiç veya gerektiği gibi yerine getirilmemesi sonucunda kişinin yaşamı veya vücut bütünlüğü bakımından tehlike arz eden acil bir duruma, ağır veya uzun süreli bir acı çekmesine sebebiyet verilmiş olması, belirtilen sonuçlar ortaya çıkmamakla birlikte kişinin tıbbi yardımdan mahrum kalmış olması nedeniyle yaşadığı stres, huzursuzluk veya aşağılanma hissinin -olayın kendine has koşulları çerçevesinde- insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele düzeyine ulaşacak ciddiyette olması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiği kabul edilebilir. Bu kapsamdaki değerlendirmede kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasına bağlı dezavantajlı konumunun da dikkate alınması gerekir (Hayati Kaytan, § 44).

69. Somut olayda başvurucunun ceza infaz kurumunda kaldığı süre içinde devletin kendisine gerekli sağlık hizmetini temin etmediği noktasında özel bir şikâyeti bulunmamaktadır. Bunun yanında başvurucu, başvuru formunda ceza infaz kurumlarında olması muhtemel olağan koşullar dışında tutulma koşullarına yönelik olarak bir iddia da ileri sürmemiştir. Zaten ceza infaz kurumunun fiziki imkânların yetersiz olmadığı görülmektedir (bkz. § 32). Dolayısıyla daha nitelikli tedavi olanaklarından yararlandırılmadığına dair bir şikâyeti de bulunmayan başvurucunun infaz kurumunda tutulmasının sağlık durumu üzerindeki etkisinin değerlendirilmesiyle sınırlı bir inceleme yapılacaktır.

70. Başvurucunun tutuklu olarak bulunduğu ceza infaz kurumunda yaşadığı sağlık problemleri ile ilgili olarak hem kurum revirine hem de diğer sağlık kuruluşlarına sevkinin sağlandığı, bu kapsamda başvurucuya gerekli muayene, tahlil, tetkik ve tedavi hizmetlerinin verildiği anlaşılmaktadır (bkz. §§ 28-31). Başvurucunun sunduğu veya ilgili kurumlardan gelen tıbbi belgelerde başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulmasına engel olabilecek şekilde bir rahatsızlığından bahsedilmemektedir. Başvurucu; sağlık sorunlarıyla ilgili olarak kendisine uygulanan muayene, tahlil, tanı ve tedavinin yeterli olmadığına ilişkin de herhangi bir delil ortaya koymamıştır. Bununla birlikte başvurucu; rahatsızlığının ceza infaz kurumu şartları veya yetkililerin uygulamalarından kaynaklanan bazı nedenlerle kötüleştiğini, bu nedenle özgürlüğünden yoksun bırakılma nedeniyle ortaya çıkan olağan elemin ötesinde bir ızdırap ve/veya acıya maruz bırakıldığını da somut olgularla desteklememektedir. Kaldı ki başvurucunun kalın bağırsak kanseri veya diyabet rahatsızlığına ilişkin tedavi veya kontrollerinin ihmal edilmesi nedeniyle hastalıklarının ilerlediğine ilişkin soyut beyanı dışında tıbbi bir tespit de bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucu, rahatsızlıklarına rağmen tutukluluk hâlinin devam ettirilmesinin sağlığı üzerindeki etkisini somut olarak ortaya koymadan şikâyet ileri sürmüştür.

71. Bu tespitler kapsamında ceza infaz kurumumda tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği şikâyetine ilişkin olarak gerek tutma koşulları gerekse yetkililerce yapılan uygulamalarla ilgili somut bir delil sunmayan başvurucunun sağlık durumuna

rağmen tutukluluk hâlinin devam ettirilmesi nedeniyle kötü muameleye maruz kaldığı yönündeki iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

72. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

73. Başvurucu, meslekten ihraç edilmesine ilişkin HSYK kararında yer alan ifadeler nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

74. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşruluğunun açık olduğu başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

75. Masumiyet karinesi, ceza yargılaması kapsamında bir usul güvencesi olmasına rağmen buna ilişkin korumanın uygulanabilir olması ve etkili şekilde sağlanabilmesi için beraat eden veya bir şekilde hakkındaki ceza yargılaması devam etmeyen kişilerin kamu görevlileri veya otoritelerince suçlu muamelesi görmelerini önlemelidir. Bu kapsamda ceza davasını takip eden ceza yargılaması niteliğinde olmayan herhangi bir yargılamada da (hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesine özen gösterilmelidir. Bununla birlikte ceza yargılamasında mahkûmiyetle sonuçlanmamış aynı olaylara dayanılarak bir kişinin disiplin suçundan suçlu bulunması veya hakkında tazminata karar verilmesi masumiyet karinesini otomatik olarak ihlal etmez. Bu kapsamda karar vericilerin kullandıkları dil kritik önem taşır (Mustafa Kıvrak, B. No: 2013/3175, 20/2/2014, § 36).

76. Somut olaya bakıldığında başvurucunun da arasında bulunduğu birçok kişiye ilişkin meslekten çıkarma kararında, ifa edilen mesleğin niteliği gözetilerek disiplin hukuku ilke ve kuralları çerçevesinde soruşturma sonucu ortaya çıkarılan eylemler üzerinden değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir. Söz konusu kararda uygulanan yaptırımın hukukiliğini izah eder nitelikte ifadeler kullanıldığı anlaşıldığından masumiyet karinesinin ihlal edilmediğinin açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

77. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesinin ihlal edilmediğinin açık olduğu anlaşılan başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, masumiyet karinesi ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ

OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA30/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELAHATTİN BEGTAŞ

B. No: 2016/32254 | Karar tarihi: 30.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/32254

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELAHATTİN BEGTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/32254)

Karar Tarihi: 30/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Umut FIRTINA

Başvurucu : Selahattin BEGTAŞ

Vekili : Av. Semra ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza yargılaması sırasında mal varlığına tedbir konulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/10/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuru Tarihine Kadar Yaşanan Gelişmeler

8. Başvurucu, sahtecilik ve dolandırıcılık suçlarını işlediği şüphesiyle diğer şüphelilerle birlikte Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığınca 9/3/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Kocaeli 2. Sulh Ceza Mahkemesi 11/3/2016 tarihli kararıyla başvurucu hakkında adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

9. Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığının 4/4/2016 tarihli iddianamesiyle başvurucunun sahtecilik ve dolandırıcılık suçlarından 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53. ve 63. maddeleri, 158. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi, 204. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca cezalandırılması kamu adına iddia ve talep olunmuştur. İddianamede, başvurucunun kendisini E.K. olarak tanıtıp bu kişi adına düzenlenen sahte vekâletname ve kimlik belgeleriyle banka şubesine gelerek Z.K. adlı müştekinin hesabından yüklü miktarda para çektiği belirtilmiştir.

10. İddianame, dosyanın tevzi edildiği Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) kabul edilerek kovuşturmaya başlanmıştır.

11. Davada katılan sıfatıyla yer alan banka vekili tarafından 15/6/2016 tarihinde, sahtecilik ve dolandırıcılık suçlarından haklarında soruşturma yürütülen başvurucu dâhil bazı şüphelilerin mal varlığı hakkında ihtiyati tedbir uygulanması talep edilmiştir.

12. Talebi kabul eden Mahkeme 19/7/2016 tarihinde başvurucu ile diğer şüphelilerin üzerilerine kayıtlı taşınmazların üçüncü kişilere devirlerinin önlenmesi amacıyla ihtiyati tedbir konulmasına ve tapu sicil müdürlüğüne müzekkere yazılmasına karar vermiştir. Kararda herhangi bir kanun hükmü dayanak olarak gösterilmemiştir. Başvurucu 24/8/2016 tarihli duruşmada tedbirin kaldırılması yönünde talepte bulunmuştur. Mahkeme dosya kapsamını dikkate aldığını belirterek talebin reddine hükmetmiştir.

13. Başvurucu 31/8/2016 tarihinde karara itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde özetle ceza muhakemesi sisteminde ihtiyati tedbir önlemi olmadığını, uygulamanın açık bir kanun hükmü gerektirdiğini, tedbir kararının gerekçesinin bulunmadığını, başvuru yollarının gösterilmediğini, verilen kararın nitelik itibarıyla elkoyma niteliğinde olduğunu, elkoyma şartlarının oluşmadığını ifade etmiştir.

14. Kocaeli 3. Ağır Ceza Mahkemesi 8/9/2016 tarihinde itirazı reddetmiştir. Kararda bir gerekçeye yer verilmemiştir.

15. Bu karar başvurucuya 20/9/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 12/10/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Başvuru Tarihinden Sonra Yaşanan Gelişmeler

17. Mahkeme 12/12/2017 tarihinde başvurucunun üzerine atılı sahtecilik ve dolandırıcılık suçlarından beraatine karar vermiştir. Mahkeme; başvurucunun isnat edilen suçları işlediğine dair savunmalarının aksini ispatlayan mahkûmiyetine yeterli, açık, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğine vurgu yapmıştır. Gerekçeli kararda ihtiyati tedbirle ilgili bir hükme ise yer vermemiştir.

18. Başvurucu karara karşı istinaf talebinde bulunmuş olup istinaf incelemesi devam etmektedir.

19. Anayasa Mahkemesince başvurucunun mal varlığı yönünden uygulanan tedbirin devam edip etmediği sorulmuş, Mahkeme 7/5/2020 tarihli bir yazı ile tedbirin devam ettiğini bildirmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

20. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“ (1) Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait;

a) Taşınmazlara,

b) Kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına,

c) Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba,

d) Gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara,

e) Kıymetli evraka,

f) Ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık paylarına,

g) Kiralık kasa mevcutlarına,

h) Diğer malvarlığı değerlerine,

Elkonulabilir. Somut olarak belirlenen Bu taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerinin şüpheli veya sanıktan başka bir kişinin zilyetliğinde bulunması halinde dahi, elkoyma işlemi yapılabilir. (Ek cümle: 21/2/2014 – 6526/10 md.) Bu madde kapsamında elkoyma kararı alınabilmesi için ilgisine göre Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu, Mali Suçları Araştırma Kurulu, Hazine Müsteşarlığı ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumundan, suçtan elde edilen değere ilişkin rapor alınır. Bu rapor en geç üç ay içinde hazırlanır. Özel sebepler zorunlu kıldığında bu süre talep üzerine iki ay daha uzatılabilir.

(2) Birinci fıkra hükmü;

a) Türk Ceza Kanununda tanımlanan;

…

18. (Değişik: 2/12/2014-6572/41 md.) Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316),

...

(3) Taşınmaza elkonulması kararı, tapu kütüğüne şerh verilmek suretiyle icra edilir.

(4) Kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen elkoyma kararı, bu araçların kayıtlı bulunduğu sicile şerh verilmek suretiyle icra olunur.

(5) Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba elkonulması kararı, teknik iletişim araçlarıyla ilgili banka veya malî kuruma derhâl bildirilerek icra olunur. Söz konusu karar, ilgili banka veya malî kuruma ayrıca tebliğ edilir. Elkoyma kararı alındıktan sonra, hesaplar üzerinde yapılan bu kararı etkisiz kılmaya yönelik işlemler geçersizdir.

...

(7) Hak ve alacaklara elkoyma kararı, ilgili gerçek veya tüzel kişiye teknik iletişim araçlarıyla derhâl bildirilerek icra olunur. Söz konusu karar, ilgili gerçek veya tüzel kişiye ayrıca tebliğ edilir.

...”

B. Uluslararası Hukuk

21. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Hanife Ensaroğlu,B. No: 2014/14195, 20/9/2017, §§ 34, 36.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 30/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu; dolandırıcılık ve resmî belgede sahtecilik suçlarından yargılandığı davada gayrimenkulleri üzerine ihtiyati tedbir konulduğunu, ihtiyati tedbir uygulamasının ceza hukukunda yerinin olmadığını, bunun uygulanabilmesi için açıkça bir yasal düzenlemenin olması gerektiğini, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşımadığını ifade etmiştir. Mahkemenin katılan banka vekilinin talebine istinaden ihtiyati tedbir konulmasına hükmettiğini belirten başvurucu, hükümde bunun dışında herhangi bir yasal dayanağın gösterilmediğinden yakınmıştır. Diğer taraftan ihtiyati tedbir kararına ilişkin itirazlarının gerekçesiz ve kesin olarak reddedildiğine dikkat çekmiştir. Bu gerekçelerle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu aynı iddialarla adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Ancak başvurucunun mal varlığı hakkında ihtiyati tedbir uygulanmasına ilişkin şikâyeti esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiğinden başvurucunun söz konusu ihlal iddialarının mülkiyet hakkı bağlamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine

ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

27. Başvuruya konu tedbir kararının uygulandığı mal varlığı değerleri yönünden mülkün mevcut olduğundan kuşku bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

28. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı, kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması, mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

29. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

30. Başvuru konusu olayda başvurucuya ait taşınmazlara Mahkemece, katılan bankanın talebiyle ihtiyati tedbir şerhi konmuştur. Bu ihtiyati tedbirin ise taşınmazın üçüncü kişilere satış, bağış ve benzeri yollarla devrinin engellenmesine yönelik olduğu görülmektedir. Buna göre uyuşmazlık konusu taşınmazın üzerinde belirtilen hukuki tasarrufların yapılabilmesi ihtiyati tedbirin devam ettiği süre boyunca mümkün olamamaktadır. Taşınmazın tapu kaydına üçüncü kişilere devrini önleyici bir şerh konması bu taşınmazın yalnızca satış, bağış ve benzeri yollarla devredilmesini değil irtifak hakkı, ipotek ve diğer ayni hakların tesisi bakımından da caydırıcı bir etkiye yol açmaktadır. Böyle bir tedbir şerhi taşınmaz üzerinde hukuki tasarruflarda bulunulmasını sınırladığı gibi tedbirin devam ettiği süre boyunca taşınmazın değeri üzerinde olumsuz bir etkisinin olacağı da kuşkusuzdur. Dolayısıyla somut olayda dava konusu taşınmazın tapu kaydına ihtiyati tedbir şerhi konması başvurucunun mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir.

31. Başvuru konusu olayda başvurucuya ait tapu kaydı henüz iptal edilmemiş olduğundan başvurucunun mülkünden yoksun bırakılması söz konusu değildir. Başvurucunun taşınmaz tapu kaydına ihtiyati tedbir konulması şeklindeki müdahalenin mülkiyetin kullanımının kontrolü veya düzenlenmesi niteliği taşımadığı da açıktır. Bu olayda ihtiyati tedbir şerhinin konulmasıyla başvurucunun taşınmazı ile ilgili olarak hukuki tasarruflarda bulunma yetkisi

sınırlandırıldığına göre başvurunun mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına müdahaleye ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

32. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

33. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

34. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

35. Somut olayda başvurucunun mal varlığına ilişkin olarak uygulanan ihtiyati tedbire ilişkin olarak Mahkemece herhangi bir yasal dayanak gösterilmemiştir. Bunun yanında başvurucunun cezalandırılması talebiyle açılan davadaki yargılama neticesinde Ağır Ceza Mahkemesince verilen beraate ilişkin kararda, tedbir uygulanan mal varlığı değerleri ile ilgili herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Ancak Mahkeme tedbirin devam ettiğini bildirmiştir. Başvurucunun tedbir kararına karşı yaptığı itiraz ise yine herhangi bir yasal dayanak veya gerekçe gösterilmeksizin reddedilmiştir. Tedbirin konulması ile ilgili kanuni bir dayanağın gösterilmediği tespit edilmekle birlikte başvuruya konu müdahale ölçülülük bağlamında incelenerek sonuca varılacaktır.

ii. Meşru Amaç

36. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle, bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

37. Elkoyma tedbirinin uygulanmasının suçla mücadele çerçevesinde yeni suçların işlenmesinin önlenmesi, caydırıcılığın sağlanması ve muhtemel bir müsaderenin güvence altına alınması gibi kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğu açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yeter Deri Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş., § 61).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

38. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

39. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Anayasa Mahkemesi müdahalenin orantılılığını değerlendirirken bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

40. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (başvurucuya diğer unsurlar yanında ayrıca etkin bir savunma hakkı tanındığından müdahalenin ölçülü görüldüğü kararlar için bkz. Eyyüp Baran, B. No: 2014/8060, 29/9/2016, §§ 75-95; Fatma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu, B. No: 2014/5167, 28/9/2016, §§ 74-89; buna karşılık aynı koşulun yargılama sürecinde sağlanamaması nedeniyle müdahalenin ölçüsüz görüldüğü kararlar için bkz. Mahmut Üçüncü, B. No: 2014/1017, 13/7/2016, §§ 79-102; Arif Güven, §§ 57-72).

41. Ayrıca mülkiyet hakkına müdahaleye yol açan tedbirlerin keyfî veya öngörülemez biçimde uygulanmaması gerekmektedir. Aksi takdirde mülkiyet hakkının etkin bir biçimde korunması mümkün olmaz. Bu sebeple kamu makamlarınca başvurucunun eylemi ile tedbire yol açan kanuna aykırılık arasında bağlantı olduğunu gösteren makul bir değerlendirme yapılmalıdır (Bekir Yazıcı, §§ 31-80; Hanife Ensaroğlu, § 66; Hamdi Akın İpek, § 115).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Somut olayda öncelikle mülkiyet hakkının korunmasının gerektirdiği usule ilişkin güvencelerin sağlanıp sağlanmadığı belirlenmelidir.

43. Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen ceza davasında başvurucunun taşınmazlarının üçüncü kişilere devrinin önlenmesi amacıyla ihtiyati tedbir konulmasına hükmedilmiştir. Mahkeme 19/7/2016 tarihli duruşmada katılan banka vekilinin talebine istinaden başvurucu adına kayıtlı taşınmazların üzerine ihtiyati tedbir konulmasının ilgili tapu müdürlüklerinden istenmesine karar vermiştir. Başvurucunun 24/8/2016 tarihli duruşmadaki tedbirin kaldırılması talebi ise dosya kapsamı dikkate alınarak reddedilmiştir.

Başvurucu karara ceza muhakemesi sisteminde ihtiyati tedbir önlemi bulunmadığı, uygulamanın açık bir kanun hükmü gerektirdiği, tedbir kararının gerekçesinin bulunmadığı, başvuru yollarının gösterilmediği, verilen kararın elkoyma niteliğinde olduğu, elkoyma şartlarının oluşmadığı gerekçeleriyle itiraz etmiştir. Kocaeli 3. Ağır Ceza Mahkemesi itirazı herhangi bir gerekçeye yer vermeksizin reddetmiştir.

44. Mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için başvurucuya mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması gerekmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mahmut Üçüncü (B. No: 2014/1017, 13/7/2016) ve Ercan Toğrul (B. No: 2016/71110, 25/9/2019) başvurularında müsadere ve elkoyma kararlarına karşı etkin bir itiraz hakkı tanınmamasının mülkiyet hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.

45. Başvuru konusu olayda başvurucunun taşınmazları hakkında verilen ihtiyati tedbir kararı ve bu karara yapılan itiraz süreci bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bu süreçte tedbirin konulmasına ve devamına ilişkin bir kanuni dayanak ortaya koymadıkları görülen derece mahkemelerinin bu hususlara ilişkin herhangi bir gerekçeye de yer vermedikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla taşınmazları hakkında ihtiyati tedbir uygulanmak suretiyle mülkiyet hakkına müdahale edilen başvurucunun sürece ilişkin iddia ve itirazlarını derece mahkemeleri önünde dile getirilebildiği söylenebilirse de bu iddialarının etkin bir biçimde karşılandığını söylemek mümkün değildir.

46. Diğer taraftan olayda başvurucunun atılı suçtan beraatine karar veren Mahkeme söz konusu mal varlığı değerlerine yönelik tedbirin devamı veya sona erdiği yönünde de bir karar vermemiş, Anayasa Mahkemesine tedbirin devam ettiğini bildirmiştir. Dolayısıyla yargılama sürecine bir bütün olarak bakıldığında tedbirinin devamına niçin gerek duyulduğu anlaşılamamıştır. Mahkeme, tedbirin devamının gerekçesini ve kanuni dayanağını da göstermemiştir.

47. Sonuç olarak başvurucunun hakkında görülen ceza davasında taşınmazları hakkında uygulanan tedbire ilişkin olarak kanuni bir dayanak gösterilmediği, tedbirin devamı ile ilgili olarak bir karar verilmediği gibi konu ile ilgili ve yeterli bir gerekçenin de gösterilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının başvurucuya tanınmadığı ve mülkiyet hakkının gerektirdiği usule ilişkin güvencelerin sağlanmadığı kanaatine varılmıştır. Bu durumda ihtiyati tedbir suretiyle yapılan müdahalenin kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunmasının gereklilikleri arasındaki adil denge, başvurucu aleyhine bozulmuştur. Başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

49. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

50. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 1.000.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

51. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

52. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

53. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

54. İncelenen başvuruda ihtiyati tedbir suretiyle yapılan müdahalenin ölçülü olmaması sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

55. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu

kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

56. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

57. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL tutarındaki yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/174, K.2018/465) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 30/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.